Projekt z dnia 28 września 2017 r.

ROZPORZĄDZENIE
RADY MINISTRÓW

z dnia . . . . . r.

w sprawie przyjęcia Krajowego programu ochrony wód morskich

Na podstawie art. 61s ust. 11 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne (Dz. U. z 2017 r. poz. 1121) zarządza się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się krajowy program ochrony wód morskich, który stanowi załącznik do rozporządzenia.

§ 2. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

ZA ZGODNOŚĆ
POD WZGLĘDEM PRAWNYM,
LEGISLACYJNYM I REDAKCYJNYM

Zastępca Dyrektora
Departamentu Prawnego
Anna Kozińska-Żywar

Naczelnik Wydziału
Legislacji
Maciej Machaj

Magdalena Piątek

Departament Zasobów Wodnych
Zastępca Dyrektora
Joanna Kopczyńska
28.09.2017

Z up. MINISTRA
PODSEKRETARZ STANU
Mariusz Gajda

28.09.2017 r. M.P.

Uzasadnienie

Niniejsze rozporządzenie stanowi wykonanie upoważnienia zawartego w art. 61s ust. 11 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne, zwanej dalej „Prawem wodnym", na podstawie którego Rada Ministrów przyjmuje krajowy program ochrony wód morskich, w drodze rozporządzenia, kierując się potrzebą uwzględnienia stanowiska Komisji Europejskiej oraz powszechnym charakterem zestawu. Projekt krajowego programu ochrony wód morskich, zgodnie z art. 61s ust. 1 Prawa wodnego został opracowany przez Prezesa Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej. Projekt krajowego programu ochrony wód morskich, zgodnie z art. 61s ust. 8 Prawa wodnego, został uzgodniony z członkami Rady Ministrów 2 grudnia 2016 r., a następnie przekazany 14 grudnia 2016 r. do Komisji Europejskiej, która nie zgłosiła uwag do dokumentu.

Zgodnie z art. 61s ust. 10 Prawa wodnego krajowy program ochrony wód morskich jest przyjmowany, jeżeli w terminie 6 miesięcy od dnia przedłożenia jego projektu Komisja Europejska nie odrzuci projektu krajowego program ochrony wód morskich

Konieczność wydania niniejszego programu wynika z przepisów dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/56/WE z dnia 17 czerwca 2008 r. ustanawiającej ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego (dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej) (Dz. Urz. UE L 164 z 25.06.2008, str. 19), zwanej dalej „RDSM", której celem jest zobligowanie państw członkowskich do podjęcia niezbędnych działań na rzecz osiągnięcia lub utrzymania dobrego stanu ekologicznego środowiska morskiego najpóźniej do 2020 r.

Zgodnie z art. 61b Prawa wodnego w celu ochrony środowiska wód morskich opracowuje się i wdraża strategię morską, która jest zespołem działań polegających m.in. na opracowaniu i wdrożeniu krajowego programu ochrony wód morskich.

Krajowy program ochrony wód morskich, zgodnie z art. 61r ust. 1 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r.– Prawo wodne, określa m.in.:

1) działania podstawowe niezbędne do osiągnięcia lub utrzymania dobrego stanu środowiska wód morskich (w tym działania prawne, administracyjnie, ekonomiczne, edukacyjne i kontrolne),

2) działania doraźne,

3) analizę wpływu działań podstawowych i działań doraźnych na wody pozostające poza obszarem wód morskich w celu zminimalizowania zagrożeń i, jeśli jest to możliwe, uzyskanie pozytywnego wpływu na te wody,

4) sposób podejmowania działań podstawowych i działań doraźnych oraz stopień, w jakim przyczyniają się one do osiągnięcia celów środowiskowych dla wód morskich.

Krajowy program ochrony wód morskich opracowany został w oparciu o dokumenty przygotowane uprzednio w ramach cyklu planistycznego RDSM, w których kluczową kwestię stanowiła wstępna ocena środowiska wód morskich oraz określone w oparciu o tę ocenę cele środowiskowe, do których osiągnięcia lub utrzymania kraje członkowskie zobowiązane są do roku 2020.

W Polsce, jako wymagające poprawy, określono następujące cechy: C1 – Bioróżnorodność, C3 – Komercyjnie eksploatowane gatunki ryb i bezkręgowców, C5 – Eutrofizacja, C6 – Integralność dna morskiego, C10 – Śmieci w środowisku morskim. Co istotne, z uwagi m.in. na brak wystarczających danych monitoringowych, oceny nie dokonano dla dwóch cech: C2 – Gatunki obce oraz C11 – Podwodny hałas i inne źródła energii.

Mając na uwadze określone cele środowiskowe, zidentyfikowano szereg działań istniejących, oddziałujących na realizację celów. Zinwentaryzowano także działania już zaplanowane w innych dokumentach planistycznych oraz zaproponowano nowe środki prawne, administracyjne, kontrolne, ekonomiczne, edukacyjne oraz techniczne. Działania te, stosownie do swojego charakteru i zgodnie z przepisami ustawy z dnia z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne, regulują intensywność działalności człowieka, dozwolony stopień zakłóceń w ekosystemach morskich, lokalizację oraz terminy realizacji planowanych przedsięwzięć, przyczyniają się do identyfikacji zanieczyszczeń wód morskich i służą przywróceniu poprzedniego stanu naruszonych elementów ekosystemów morskich. Uwzględniono również działania o charakterze bodźców ekonomicznych, zachęcające użytkowników ekosystemów morskich do zachowań pozwalających na osiągnięcie lub utrzymanie dobrego stanu środowiska wód morskich, a tym samym zapewniające wszystkim zainteresowanym udział w osiągnięciu dobrego stanu środowiska wód morskich oraz przyczyniające się do wzrostu świadomości społecznej w zakresie osiągnięcia lub utrzymania dobrego stanu środowiska wód morskich. Łącznie zaproponowano 55 działań, zidentyfikowanych w celu zmniejszenia luki pomiędzy stanem wód morskich po wdrożeniu istniejących i planowanych do wdrożenia

działań a dobrym stanem środowiska GES (Good Environmental Status), przeprowadzono także analizę ich kosztów i korzyści.

Działania te zostały opisane w punkcie 2 dokumentu (Program działań z uwzględnieniem celów środowiskowych), a bardziej szczegółowo w załączniku 3 w indywidualnych kartach działań. Wiele z proponowanych działań jest sprzężonych ze sobą, w związku z czym przy ich realizacji można się spodziewać efektów synergicznych. Z drugiej strony, ponieważ wyróżnione w dokumencie cechy ekosystemów morskich są na różne sposoby ze sobą powiązane, znaczna część działań będzie skutkowała poprawą nie jednej, ale większej liczby cech.

Przyjmowany niniejszym rozporządzeniem krajowy program ochrony wód morskich zawiera zakres zgodny z art. 61r ust. 1 Prawa wodnego.

Projekt rozporządzenia, nie zawiera przepisów technicznych w rozumieniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. Nr 239, poz. 2039 oraz z 2004 r. Nr 65, poz. 597) i nie wymaga notyfikacji Komisji Europejskiej.

Projekt rozporządzenia, zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414 oraz z 2011 r. Nr 161 poz. 966), zostanie zamieszczony w Biuletynie Informacji Publicznej Rządowego Centrum Legislacji, w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny.

Projekt rozporządzenia jest zgodny z prawem Unii Europejskiej.

Departament Zasobów Wodnych
Zastępca Dyrektora
Joanna Kopczyńska
28.09.2012

Załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia ……..

Krajowy program ochrony wód morskich

Wykaz skrótów określeń stosowanych w krajowym programie ochrony wód morskich

1) ADR – ang. Abundance Distribution Ranking
2) aPGW – Aktualizacja Planów gospodarowania wodami
3) aPWŚK – Aktualizacja Programu Wodno-Środowiskowego Kraju
4) ASCOBANS – Porozumienie o Ochronie Małych Waleni Bałtyku, Północno – Wschodniego Atlantyku, Morza Irlandzkiego i Morza Północnego
5) Baltic RAC – ang. the Baltic Sea Regional Advisory Council's
6) BALTFISH – ang. The Baltic Sea Fisheries Forum
7) BAT – Najlepsze Dostępne Techniki
8) BaU – ang. Business as usual, czyli „hipotetyczny rozwój sytuacji gdyby program działań (POM) zaproponowanych w ramach KPOWM nie został przyjęty i wdrożony”
9) BDOT – Baza Danych Obiektów Topograficznych
10) BITS – ang. Baltic International Trawl Survey
11) BPL – Wskaźnik poziomu biozanieczyszczenia, z ang. biopollution level index
12) BSPI – ang. Baltic Sea Pressure Index (bałtycki wskaźnik presji)
13) CBA – ang. Cost Benefit Analysis (analiza kosztów i korzyści)
14) CEA – ang. Cost Effectiveness Analysis (analiza efektywności kosztów)
15) CMR – Centrum Monitorowania Rybołówstwa
16) DCF – ang. Data Collection Framework
17) DGC – ang. Dynamic Generation Cost (Dynamiczny koszt wytworzenia)
18) GDOŚ – Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
19) GES – ang. Good Environmental Status (Dobry stan środowiska)
20) GIS – Główny Inspektorat Sanitarny
21) GIOŚ – Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
22) GZWP – Główne zbiorniki wód podziemnych
23) HELCOM – Komisja Ochrony Środowiska Morskiego Bałtyku
24) ICES – ang. The International Council for the Exploration of the Sea
25) IMO – Międzynarodowa Organizacja Morska
26) JCWP – Jednolite części wód powierzchniowych
27) JCWPd – Jednolite części wód podziemnych
28) KE – Komisja Europejska
29) KM – Kodeks morski
30) KPOŚK – Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
31) KPOWM – Krajowy program ochrony wód morskich
32) KZGW – Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej
33) LFI – ang. Large Fish Index (Indeks/Wskaźnik dużych ryb)
34) MGMiŻŚ – Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej
35) MPA / BSPA – ang. Marine protected area / Baltic Sea Protected Areas (morski obszar chroniony)

36) MSY – ang. Maximum sustainable yield (maksymalny zrównoważony połów)
37) NFOŚiGW – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
38) OChK – Obszar chronionego krajobrazu
39) OIRM – Okręgowy Inspektorat Rybołówstwa Morskiego
40) OOŚ – Ocena oddziaływania na środowisko
41) OSN – Obszar szczególnie narażony na zanieczyszczenia azotanami pochodzenia rolniczego
42) OSO – Obszar specjalnej ochrony ptaków
43) OZW – Obszary mające znaczenie dla Wspólnoty
44) PIG - PIB – Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy
45) PMŚ – Państwowy Monitoring Środowiska
46) PO – Plan ochrony
47) POM – polski obszar morski
48) Prognoza – Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Krajowego Programu Ochrony Wód Morskich
49) PWŚK – Program Wodno-Środowiskowy Kraju
50) PZO – Plan zadań ochronnych
51) RDOŚ – Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
52) RZGW – Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej
53) SAMBAH – Projekt - Static Acoustic Monitoring of the Baltic Sea Harbour Porpoise
54) SAR – Morska Służba Poszukiwania I Ratownictwa
55) SOOŚ – Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko
56) SPA – Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030
57) SRT – Strategia Rozwoju Transportu do roku 2020 z perspektywą do 2030
58) SSB – ang. Spawning Stock Biomass (biomasa stada tarłowego)
59) subGES / nieGES – Sub Good Environmental Status / Niezadowalający stan środowiska
60) SUE RMB – Strategia UE dla regionu Morza Bałtyckiego
61) SZCW – Silnie zmieniona część wód
62) TAC – ang. Total allowable catch (całkowity dopuszczalny połów)
63) UM – Urząd Morski
64) WPRyb – Wspólna Polityka Rybołówstwa
65) WWA – wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne
66) ZCSWM – Zestaw celów środowiskowych dla wód morskich

Wykaz skrótów tytułów aktów prawnych stosowanych w krajowym programie ochrony wód morskich

1) Ustawy:

a) ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym (Dz.U. z 2015 r. poz. 652, z późn. zm.) – zwana dalej „ustawą o rybactwie śródlądowym”;

b) ustawa z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej (Dz. U. z 2016 r. 2145, z późn. zm.) – zwana dalej „ustawą o obszarach morskich”;
c) ustawa z dnia 16 marca 1995 r. o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza przez statki (Dz. U. z 2015 r. poz. 434, z późn. zm.) – zwana dalej „ustawą o zapobieganiu zanieczyszczenia morza”;
d) ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tj. Dz. U. z 2017 r. poz. 519) – zwana dalej „ustawą – POŚ”;
e) ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. poz. 1121) – zwana dalej „ustawą - Prawo wodne”;
f) ustawa z dnia 28 marca 2003 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Program ochrony brzegów morskich” (Dz.U. z 2016 r. poz. 678) – zwana dalej „ustawą o programie ochrony brzegów morskich”;
g) ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2016 r. poz. 2134, z późn. zm.) – zwana dalej „ustawą o ochronie przyrody”;
h) ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. z 2017 r. poz. 149) – zwana dalej „ustawą o bezpieczeństwie żywności”;
i) ustawa z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu (Dz. U. z 2017 r. poz. 668) – zwana dalej „ustawą o nawozach i nawożeniu”;
j) ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. poz. 1405) – zwana dalej „ustawą ocenową”;
k) ustawa z dnia 22 października 2010 r. o zmianie ustawy o portowych urządzeniach do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków (Dz. U. Nr 166 poz. 1361 z późn. zm.) – zwana dalej „ustawą o portowych urządzeniach”;
l) ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2016 r. poz. 1987 z późn. zm.) – zwana dalej „ustawą o odpadach”;
m) ustawa z dnia 19 grudnia 2014 r. o rybołówstwie morskim (Dz. U z 2015 r. poz. 222, z późn. zm.) – zwana dalej „ustawą o rybołówstwie morskim”;
n) ustawa z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo geologiczne i górnicze oraz ustawy o zmianie ustawy – Prawo geologiczne i górnicze oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 1131 z późn. zm.) – zwana dalej „ustawą Prawo geologiczne i górnicze”.

2) Dyrektywy:
a) Dyrektywa Rady z 21 kwietnia 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych (91/271/EWG) (Dz. Urz. WE L 135 z 30.05.1991, str. 40; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 2, str. 26-38),
b) Dyrektywa Rady z 12 grudnia 1991 r. dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego (91/676/EWG) (Dz. Urz. WE L 375 z 31.12.1991, str. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 2, str. 68-77) – zwana dalej „dyrektywą azotanową”,

c) Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz. Urz. L 206 z 22.07.1992, str. 7 z późn. zm., Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 2, str. 102-145) – zwana dalej „dyrektywą siedliskową”;
d) Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz. Urz. UE L 327 z 22.12.2000, str. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 5, str. 275) – zwana dalej „RDW”;
e) Dyrektywa 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu (Dz. Urz. UE L 143 z 30.04.2004 str. 56, z późn. zm.) – zwana dalej „dyrektywą szkodową”;
f) Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dz. Urz. UE L 288 z 06.11.2007, str. 27) – zwana dalej „dyrektywą powodziową”,
g) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/56/WE z dnia 17 czerwca 2008 r. ustanawiająca ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego (dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej) (Dz. Urz. UE L164 z 25.06.2008, str. 19 – zwana dalej „RDSM”;
h) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (wersja ujednolicona) (Dz. Urz. UE L 20 z 26.01.2010, str. 7) – zwana dalej „dyrektywą ptasią”;
i) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko (Dz. Urz. UE L 26 z 28.1.2012, str. 1 z późn. zm.) – zwana dalej „dyrektywą ocenową”;
j) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/30/WE z dnia 12 czerwca 2013 r. w sprawie bezpieczeństwa działalności związanej ze złożami ropy naftowej i gazu ziemnego na obszarach morskich oraz zmiany dyrektywy 2004/35/WE (Dz. Urz. UE L 178 z 28.6.2013, str. 66) – zwana dalej „dyrektywą *offshore”.*

3) Rozporządzenia
a) Rozporządzenie (WE) nr 178/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2002 r. ustanawiające ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołujące Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiające procedury w zakresie bezpieczeństwa żywności (Dz. Urz. WE L 31 z 01.02.2002, str. 1 z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 6, str. 463-468) – zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie prawa żywnościowego”;
b) Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie kryteriów wyznaczania wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych (Dz.U. nr 241 poz. 2093) – zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie OSN”;

c) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 782/2003 z dnia 14 kwietnia 2003 r. w sprawie zakazu stosowania związków cynoorganicznych na statkach (Dz. Urz. WE L 115 z 09.05.2003, str. 1 z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 7, t. 7, str. 266-276) – zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie związków cynoorganicznych”;
d) Rozporządzenie Rady (WE) nr 812/2004 z dnia 26 kwietnia 2004 r. ustanawiające środki dotyczące przypadkowych odłowów waleni w trakcie połowów ryb i zmieniające rozporządzenie (WE) nr 88/98 (Dz. Urz. UE L 150 z 30.04.2004, str. 12; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 4, t. 7, str. 91) – zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie przyłowów waleni”;
e) Rozporządzenie (WE) nr 854/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. ustanawiające szczególne przepisy dotyczące organizacji urzędowych kontroli w odniesieniu do produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do spożycia przez ludzi (Dz. Urz. WE L 139 z 30.04.2004, str. 206 z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 3, t. 45, str. 75-119) – zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie produktów pochodzenia zwierzęcego”;
f) Rozporządzenie (WE) nr 882/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie kontroli urzędowych przeprowadzanych w celu sprawdzenia zgodności z prawem paszowym i żywnościowym oraz regułami dotyczącymi zdrowia zwierząt i dobrostanu zwierząt (Dz. Urz. WE L 165 z 30.04.2004, str. 1 z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 3, t. 45, str. 200-251) – zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie kontroli żywnościowych”;
g) Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1881/2006 z dnia 19 grudnia 2006 r. ustalające najwyższe dopuszczalne poziomy niektórych zanieczyszczeń w środkach spożywczych (Dz. Urz. UE L 364 z 20.12.2006, str. 5 z późn. zm.) – zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie zanieczyszczeń w środkach spożywczych”;
h) Rozporządzenie Rady (WE) nr 708/2007 z dnia 11 czerwca 2007 r. w sprawie wykorzystania w akwakulturze gatunków obcych i niewystępujących miejscowo (Dz. Urz. UE L 168 z 28.06.2007, str. 1, z późn. zm.) – zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie akwakultury”;
i) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 czerwca 2008 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o nawozach i nawożeniu (Dz.U. nr 119, poz. 765, z późn. zm.) – zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie nawożenia”;
j) Rozporządzenie Rady (WE) nr 1005/2008 z dnia 29 września 2008 r. ustanawiające wspólnotowy system zapobiegania nielegalnym, nieraportowanym i nieuregulowanym połowom oraz ich powstrzymywania i eliminowania, zmieniające rozporządzenia (EWG) nr 2847/ 93, (WE) nr 1936/2001 i (WE) nr 601/2004 oraz uchylające rozporządzenia (WE) nr 1093/94 i (WE) nr 1447/1999 (Dz. Urz. WE L 286 z 29.10.2008, str. 1, z późn. zm.) – zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie nielegalnych połowów”;
k) Rozporządzenie Rady (WE) nr 1224/2009 z dnia 20 listopada 2009 r. ustanawiające unijny system kontroli w celu zapewnienia przestrzegania przepisów wspólnej polityki

rybołówstwa, zmieniające rozporządzenia (WE) nr 847/96, (WE) nr 2371/2002, (WE) nr 811/2004, (WE) nr 768/2005, (WE) nr 2115/2005, (WE) nr 2166/2005, (WE) nr 388/2006, (WE) nr 509/2007, (WE) nr 676/2007, (WE) nr 1098/2007, (WE) nr 1300/2008, (WE) nr 1342/2008 i uchylające rozporządzenia (EWG) nr 2847/93, (WE) nr 1627/94 oraz (WE) nr 1966/2006 (Dz. Urz. WE L 343 z 22.12.2009, str. 1, z późn. zm.) – zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie unijnego systemu kontroli”;

l) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. z 2016 r. poz. 71) – zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie przedsięwzięć oddziałujących na środowisko”;

m) Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 404/2011 z dnia 8 kwietnia 2011 r. ustanawiające szczegółowe przepisy wykonawcze do rozporządzenia Rady (WE) nr 1224/2009 ustanawiającego wspólnotowy system kontroli w celu zapewnienia przestrzegania przepisów wspólnej polityki rybołówstwa (Dz. Urz. WE L 112 z 30.04.2011, str. 1, z późn. zm.) – zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie wykonywania unijnego systemu kontroli”;

n) Rozporządzenie Ministra Zdrowia, Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Ministra Obrony Narodowej z dnia 15 kwietnia 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu współdziałania organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej z organami Inspekcji Weterynaryjnej, Wojskowej Inspekcji Sanitarnej oraz Wojskowej Inspekcji Weterynaryjnej w zakresie sprawowania nadzoru nad przestrzeganiem bezpieczeństwa żywności i żywienia (Dz. U. Nr 88, poz. 504) – zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie współpracy organów urzędowej kontroli żywności”;

o) Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym (Dz. U. Nr 210, poz. 1260) – zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie listy gatunków obcych”;

p) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1380/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie wspólnej polityki rybołówstwa, zmieniające rozporządzenia Rady (WE) nr 1954/2003 i (WE) nr 1224/2009 oraz uchylające rozporządzenia Rady (WE) nr 2371/2002 i (WE) nr 639/2004 oraz decyzję Rady 2004/585/WE (Dz. Urz. WE L 354 z 28.12.2013, str. 22, z późn. zm.) – zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie WPRyb”;

q) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 1143/2014 z dnia 22 października 2014 r. w sprawie działań zapobiegawczych i zaradczych w odniesieniu do wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków obcych (Dz. Urz. WE L 317 z 4.11.2014, str. 35) – zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie gatunków obcych”;

r) Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 20 października 2015 r. w sprawie przeglądów i inspekcji oraz międzynarodowych świadectw w zakresie ochrony morza przed zanieczyszczaniem przez statki (Dz U. z 2015 r. poz. 1806) – zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie ochrony morza”;

s) Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 maja 2016 r. w sprawie wykazu substancji priorytetowych (Dz. U. z 2016 r. poz. 681) – zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie wykazu substancji priorytetowych”;

4) Konwencje:

a) Konwencja o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk, sporządzona w Bernie dnia 19 września 1979 r. (Dz. U. z 1996 r., Nr 58, poz. 263) – zwana dalej „Konwencją Berneńską”;

b) Konwencja o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, sporządzona w Helsinkach dnia 9 kwietnia 1992 r. (Dz. U. z 2000 r., Nr 28, poz. 346) – zwana dalej „Konwencją Helsińską”;

c) Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r. (Dz. U. z 2002 r., Nr 59, poz. 543) – zwana dalej „UNCLOS”;

d) Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt, sporządzona w Bonn dnia 23 czerwca 1979 r. (Dz. U. z 2003 r., Nr 2, poz. 170) – zwana dalej „Konwencją Bońską”;

e) Międzynarodowa konwencja o kontroli i postępowaniu ze statkowymi wodami balastowymi i osadami; podpisana w Londynie 13 lutego 2004 r. (konwencja nie weszła jeszcze w życie) – zwana dalej „Konwencją balastową”.

5) Decyzje:

a) Decyzja Komisji z dnia 1 września 2010 r. w sprawie kryteriów i standardów metodologicznych dotyczących dobrego stanu środowiska wód morskich (notyfikowana jako dokument nr C(2010) 5956)(2010/477/UE) (Dz. Urz. UE L 232 z 02.09.2010, str. 14) – zwana dalej „decyzją KE”.

1. Opis obszaru planowania

1.1 Opis obszaru planowania, w tym sieć obszarów wód morskich objętych formą ochrony przyrody

Zasięg przestrzenny analiz wykonanych w ramach KPOWM został określony na podstawie zakresu przestrzennego dotychczas opracowanych dokumentów i obejmuje wody morskie, zgodnie z definicją zawartą w RDSM uwzględniającą też wody przybrzeżne i przejściowe.

Wyodrębnione w ramach POM - obszary planowania RDSM (zwane również podakwenami lub subakwenami lub akwenami), omawiane kolejno i szczegółowo opisane we wstępnej ocenie[1], w ZCSWM[2], zostały zdefiniowane przez HELCOM CORESET BD, który w obrębie POM wyróżnił 6 obszarów (podakwenów), z których w ramach opracowania wstępnej oceny wydzielono wody Zalewu Wiślanego oraz Szczecińskiego. Szczegółowy podział na akweny i ich zobrazowanie przestrzenne znajduje się w tabeli nr 1 oraz na rysunku nr 1.

Tabela 1. Obszary (podakweny) wyodrębnione w ramach POM, opracowane we wstępnej ocenie

Numer obszaru/ podakwenu	Nazwa obszaru / podakwenu
27	Wody otwarte wschodniej części Bałtyku Właściwego
33	Wody otwarte Zatoki Gdańskiej
35	Polskie wody przybrzeżne Zatoki Gdańskiej
35A	Polska część Zalewu Wiślanego
36	Wody otwarte Basenu Bornholmskiego
38	Polskie wody przybrzeżne Basenu Bornholmskiego
38A	Polska część Zalewu Szczecińskiego
62	Polskie wody przybrzeżne wschodniej części Bałtyku Właściwego

Opracowaniem objęte zostały wody morskie, zgodnie z definicją zawartą w RDSM uwzględniającą też:

1. wody przybrzeżne zawarte w tabeli nr 2 oraz na rysunku nr 2 - znajdujące się w gestii Polski;
2. wraz z uwzględnieniem strefy przejściowej pomiędzy lądem a morzem, jak zawarto w tabeli nr 2 oraz na rysunku nr 3.

[1] IMGW (2014). Wstępna ocena stanu środowiska wód morskich polskiej strefy Morza Bałtyckiego
[2] KZGW (2015). Zestaw celów środowiskowych dla wód morskich. Raport do Komisji Europejskiej

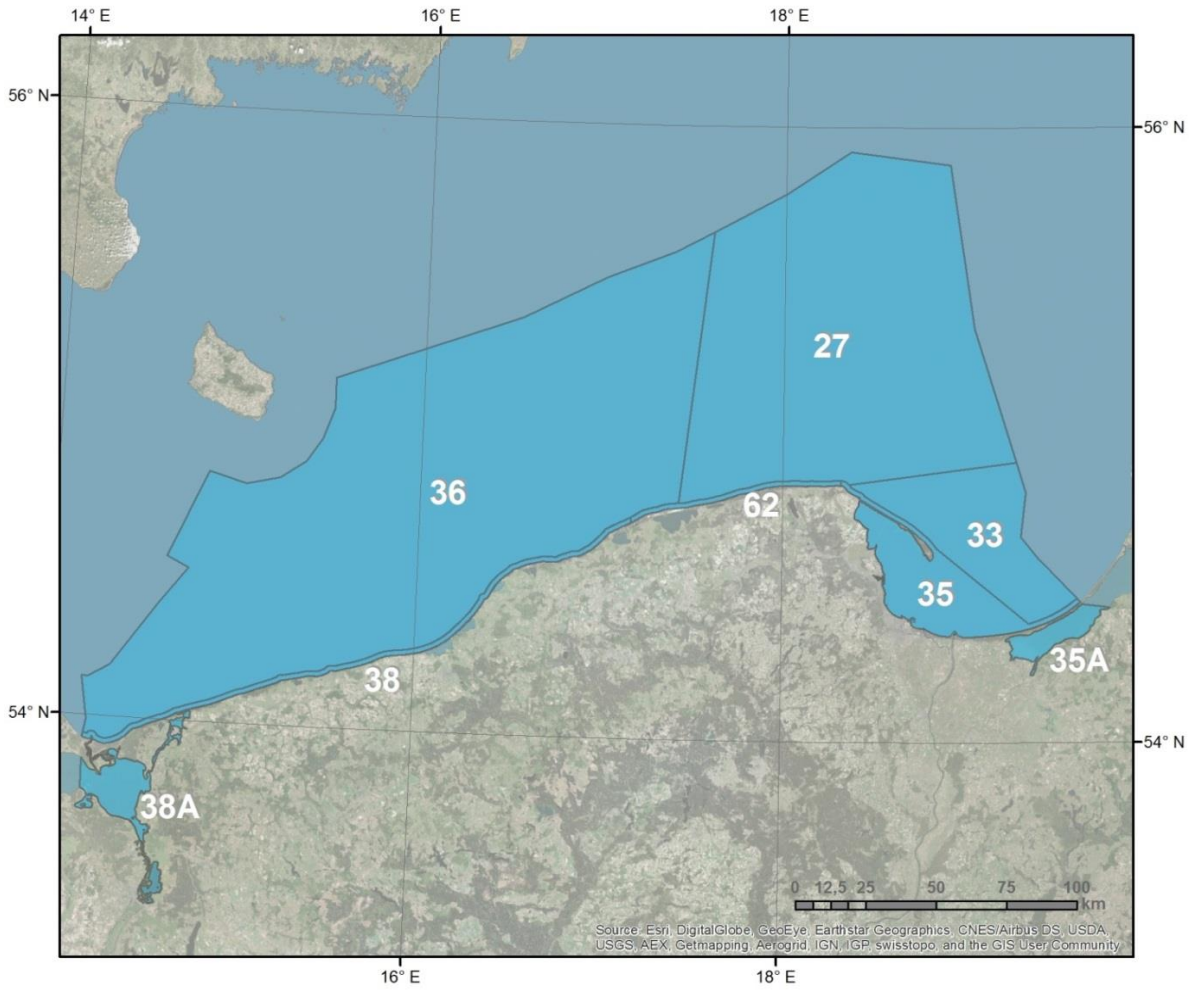

Rysunek 1. Mapa analizowanych podakwenów

Tabela 2. Wody przejściowe i przybrzeżne POM

Wody przejściowe:		Wody przybrzeżne:	
Ujście Dziwny	PLTWVWB6	Dziwna – Świna	PLCWIIIWB9
Zalew Kamieński	PLTWIWB9	Sarbinowo – Dziwna	PLCWIIWB8
Zalew Pucki	PLTWIIWB2	Jarosławiec – Sarbinowo	PLCWIIIWB7
Zatoka Pucka Zewnętrzna	PLTWIIIWB3	Rowy – Jarosławiec Zachód	PLCWIIWB6W
Ujście Wisły Przekop	PLTWVWB5	Rowy – Jarosławiec Wschód	PLCWIIWB6E
Zatoka Gdańska Wewnętrzna	PLTWIVWB4	Jastrzębia Góra – Rowy	PLCWIIIWB5
Zalew Szczeciński	PLTWIWB8	Władysławowo – Jastrzębia Góra	PLCWIIWB4
Ujście Świny	PLTWVWB7	Półwysep Hel	PLCWIWB2
Zalew Wiślany	PLTWIWB1	Mierzeja Wiślana	PLCWIWB1
		Port Władysławowo	PLCWIWB3

Rysunek 2. JCWP – wody przybrzeżne

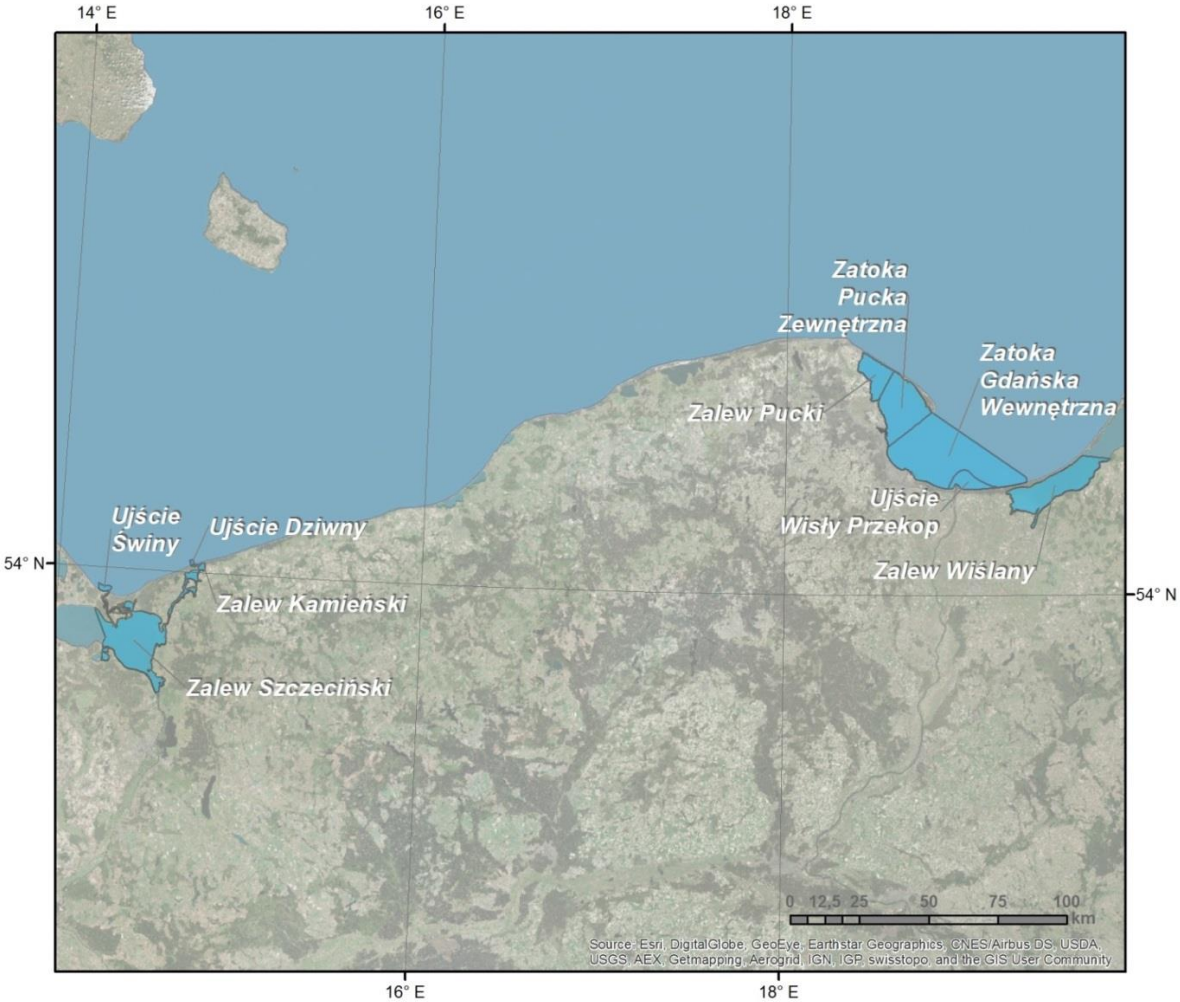

Rysunek 3. JCWP – wody przejściowe

W ramach prowadzonych prac analitycznych, z uwagi na ich zakres oraz niezbędne do weryfikacji siedliska oraz gatunki flory i fauny, cenne z uwagi na przyjęte cele środowiskowe, w sposób szczególny potraktowano obszary Natura 2000. Za zdefiniowane jako „morskie obszary Natura 2000" przyjmuje się te, które przynajmniej częściowo położone są na wodach morskich, w rozumieniu ustawy o obszarach morskich. Obecnie ustanowiono 17 morskich obszarów Natura 2000. Jest to 8 obszarów ptasich (PLB), 8 siedliskowych (PLH) oraz jeden obszar Ławica Słupska (PLC), będący w tych samych granicach obszarem ptasim i siedliskowym. Zestawienie wszystkich obszarów Natura 2000 znajduje się w tabeli 3, a ich zobrazowanie przestrzenne na rysunku 4.

Tabela 3. Obszary Natura 2000 – ptasie i siedliskowe

Specjalne obszary ochrony:		Obszary specjalnej ochrony ptaków:	
Klify i Rafy Kamienne Orłowa	PLH220105	Delta Świny	PLB320002
Ostoja na Zatoce Pomorskiej	PLH990002	Przybrzeżne Wody Bałtyku	PLB990002
Ostoja Słowińska	PLH220023	Ujście Wisły	PLB220004
Ostoja w Ujściu Wisły	PLH220044	Zalew Kamieński i Dziwna	PLB320011
Ujście Odry i Zalew Szczeciński	PLH320018	Zalew Szczeciński	PLB320009
Wolin i Uznam	PLH320019	Zalew Wiślany	PLB280010
Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana	PLH280007	Zatoka Pomorska	PLB990003
Zatoka Pucka i Półwysep Helski	PLH220032	Zatoka Pucka	PLB220005
Obszary specjalnej ochrony ptaków i siedlisk:			
Ławica Słupska		PLC990001	

Ponadto istnieje kilka obszarów Natura 2000 przylegających do polskiego wybrzeża lub obejmujących wody przejściowe.

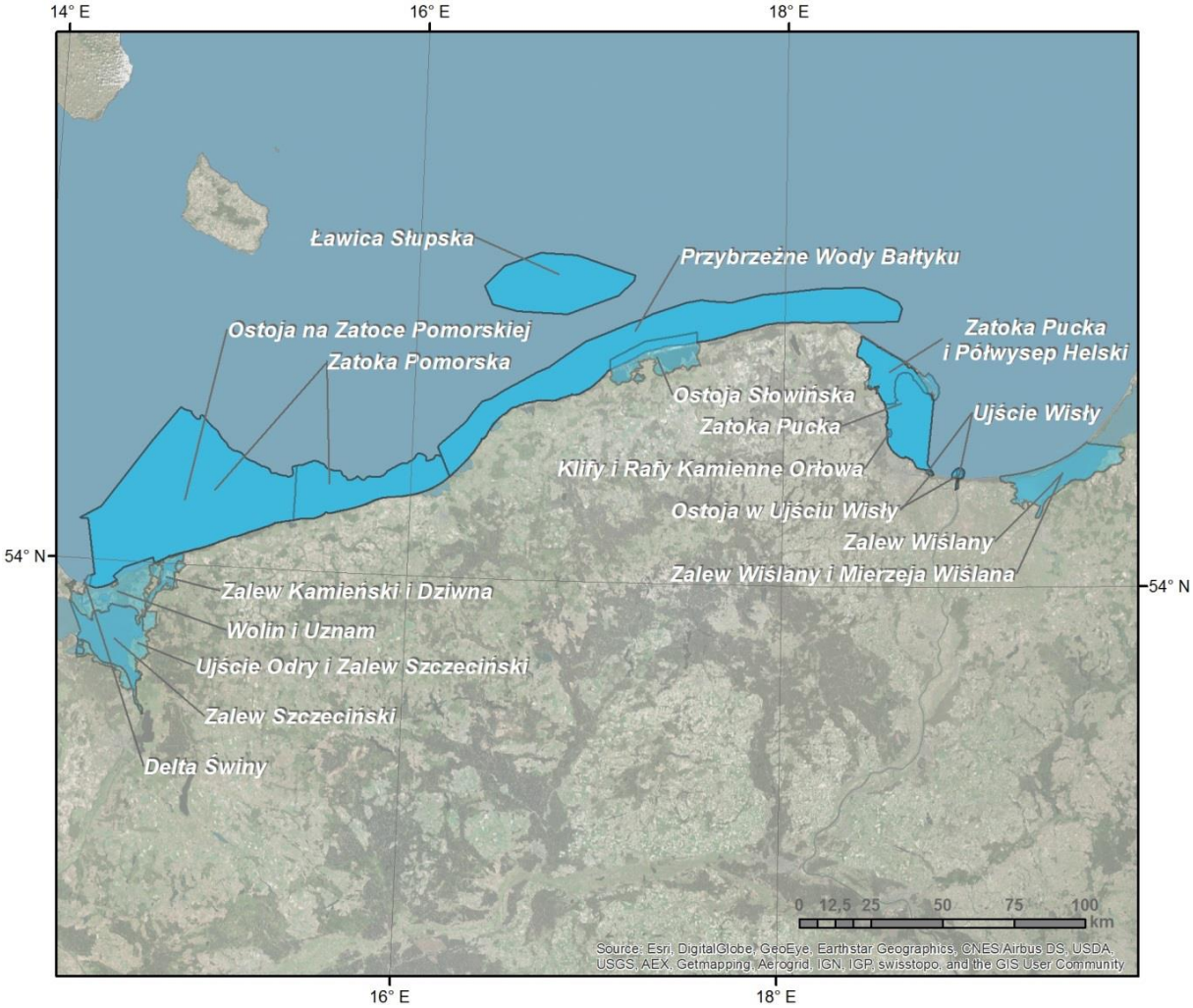

Rysunek 4. Morskie obszary Natura 2000

W trakcie analiz związanych z określeniem uwarunkowań istotnych dla osiągnięcie celów środowiskowych dla wód morskich w zakresie cechy C1 – Różnorodność biologiczna, w tym powiązań i znaczenia dla osiągnięcia celów środowiskowych innych cech (np. C4 – Łańcuchy pokarmowe, C6 - Integralność dna morskiego) uwzględniono i kompleksowo przeanalizowano cele i znaczenie wszystkich form ochrony przyrody, w rozumieniu ustawy o ochronie przyrody, położone w obrębie wód morskich, w całości lub w części.

Największy powierzchniowo udział w tym kontekście mają wyżej wymienione obszary Natura 2000, które chronią kompleksy siedlisk przyrodniczych i gatunki występujące w obrębie wód morskich. Poza obszarami Natura 2000 wzięto pod uwagę także inne obszary, ustanowione na podstawie prawa krajowego, istotne dla ochrony środowiska wód morskich. Do najistotniejszych należą: Woliński Park Narodowy oraz Słowiński Park Narodowy ze względu na zdefiniowane cele ochrony całego kompleksu ekosystemów i krajobrazów morskich oraz możliwości ochrony spontanicznych procesów przyrodniczych. Pod uwagę brano także obszary położone w obrębie wód przybrzeżnych oraz bezpośrednio sąsiadujące z wodami morskimi istotne dla ochrony gatunków „wskaźnikowych" dla oceny realizacji osiągnięcia celów środowiskowych dla wód morskich (np. parametry populacyjne bielika *Haliaeetus albicilla* gniazdującego w obrębie lądu, liczebność kormorana *Phalacrocorax carbo*, którego kolonie znajdują się w obrębie wysp na wodach przybrzeżnych lub w strefie nadmorskiej, w tym na terenie rezerwatów przyrody).

Z uwagi na specyfikę zagadnienia oraz szeroki zakres terytorialny oddziaływań z nim związanych, zasięg prowadzonych analiz obejmował nie tylko POM oraz poszczególne jego elementy, ale również obszar całego kraju, zwłaszcza w kontekście analiz związanych z opisem i opracowaniem programu działań dla osiągnięcia celów określonych dla Cechy 5 – Eutrofizacji. W poszczególnych kartach działań (Załącznik 3) znajdują się szczegółowe informacje o lokalizacji nowych działań.

1.2 Podsumowanie wstępnej oceny stanu środowiska wód morskich

W ramach pierwszego etapu wdrażania RDSM, zgodnie z przyjętymi założeniami opracowana została w Polsce w 2014 r. wstępna ocena.

Zgodnie z załącznikiem nr I RDSM określonych zostało 11 wskaźników opisowych, zgodnie z prawodawstwem krajowym – cech, dla których należy przeprowadzić ocenę w odniesieniu do zdefiniowanych kryteriów dobrego stanu środowiska. Lista cech znajduje się poniżej:

1. W1 - Różnorodność biologiczna;
2. W2 - Gatunki obce;
3. W3 - Komercyjnie eksploatowane gatunki ryb i bezkręgowców;
4. W4 - Łańcuchy pokarmowe;
5. W5 – Eutrofizacja;
6. W6 - Integralność dna morskiego;
7. W7 - Warunki hydrograficzne;
8. W8 - Substancje zanieczyszczające i efekty zanieczyszczeń;
9. W9 - Substancje szkodliwe w rybach i owocach morza;
10. W10 - Śmieci w środowisku morskim;
11. W11 - Podwodny hałas i inne źródła energii.

Dla tychże 11 wskaźników opisowych zostały opracowane kryteria i wskaźniki dobrego stanu środowiska morskiego, dla których grupa robocza HELCOM CORESET BD zaproponowała zestaw wskaźników podstawowych. Ustalono, iż wskaźnik podstawowy może być przyporządkowany kilku kryteriom lub wskaźnikom z Decyzji KE, a tym samym dotyczyć kilku wskaźników opisowych, np. wskaźniki multimetryczne makrozoobentosu charakteryzują zarówno wskaźnik opisowy W1 (Różnorodność biologiczna), jak i W6 (Integralność dna morskiego).

Jednocześnie zgodnie z art. 8 lit a i b RDSM oraz indykatywną listą wskaźników zamieszczonych w tabeli 1 i 2 załącznika III, przeprowadzono ocenę stanu środowiska POM, która stanowi tło do oceny GES przeprowadzonej zgodnie z art. 9 RDSM dla 11 wskaźników opisowych.

Wstępna ocena została przeprowadzona w sposób etapowy. Najpierw dokonano weryfikacji na poziomie wskaźników podstawowych (ocena ilościowa), następnie wskaźników opisowych, czyli cech, (ocena ekspercka), a na końcu grup wskaźników stanu i presji, których zestawienie dało finalną ocenę stanu środowiska wód morskich. Należy przy tym podkreślić, że RDSM oraz Decyzja Komisji 2010/477/EU nie przewidują agregacji wyników oceny wskaźników podstawowych do poziomu poszczególnych wskaźników opisowych (cech) czy akwenów, a jedynie określanie „stopnia, w jakim osiągnięto GES. Również opracowany przez Polskę „Zestaw właściwości typowych dla dobrego stanu środowiska wód morskich" nie przedstawia metody agregacji wyników wskaźników podstawowych do poziomu cech czy akwenów. Oznacza to, że takie oceny zagregowane, czy to metodą uśredniania ocen cząstkowych, czy to metodą „one out – all out", mają wyłącznie walor poglądowy, a nie prawny, służąc jedynie syntetycznemu, uproszczonemu przedstawieniu sytuacji.

Stan środowiska POM określony został w oparciu o ocenę wskaźników podstawowych, przypisanych odpowiednim wskaźnikom opisowym stanu. Każdorazowo ocena została przeprowadzona w pięciostopniowej skali (analogicznie jak przy ocenie stanu wód zgodnie z RDW). Ostateczny wynik został jednak określony w dwóch klasach: dobry stan środowiska - GES oraz nieosiągnięty dobry stan środowiska – nieGES. Przyjęto, iż stan GES osiągnięto w przypadku, kiedy średnia wartość ocen wskaźników podstawowych w obrębie jednego wskaźnika opisowego przekroczyła 3/5 wartości maksymalnej, określonej dla dobrego i bardzo dobrego stanu ekologicznego środowiska, wg RDW, co przedstawiono w tabeli 4. Tabela 4. Klasyfikacja stanu ekologicznego środowiska wg RDW i RDSM

STAN EKOLOGICZNY	
według RDW	*według RDSM*
Bardzo dobry (5)	**GES**
Dobry (4)	
Umiarkowany (3)	**nieGES**
Słaby (2)	
Zły (1)	

Opracowanie w sposób wyczerpujący przybliża wiedzę na temat stanu środowiska morskiego ocenionego na podstawie istniejących danych historycznych. Do przeprowadzenia oceny wykorzystano wszystkie dostępne i możliwe do pozyskania dane. Jednakże przedłożenie w kilku miejscach informacji, iż „Brak wielu danych oceny mógł w istotny sposób wpłynąć na jej końcowy wynik", wskazuje, iż praktycznie brakuje oceny wskaźnikowej dla wskaźnika opisowego W11.

Podsumowanie wyników oceny przedstawia poglądowo tabela nr 5. Kolorem czerwonym zaznaczone są te wskaźniki w poszczególnych obszarach (podakwenach), dla których stosując opisaną wyżej metodę agregacji wskaźników podstawowych stwierdzono nieGES, kolor zielony natomiast określa osiągnięty GES.

Tabela 5. Podsumowanie wyników wstępnej oceny stanu środowiska wód morskich

			Wskaźniki opisowe (cechy) stanu				**Wskaźniki opisowe (cechy) presji**						
Obszar/ Pod-akwen	**Nazwa obszaru / podakwenu**	**Pow. obszaru [tys. km²]**	**W1**	**W3**	**W4**	**W6**	**W2**	**W5**	**W7**	**W8**	**W9**	**W10**	**W11**

			Wskaźniki opisowe (cechy) stanu				Wskaźniki opisowe (cechy) presji						
Obszar/ Pod-akwen	**Nazwa obszaru / podakwenu**	**Pow. obszaru [tys. km²]**	**W1**	**W3**	**W4**	**W6**	**W2**	**W5**	**W7**	**W8**	**W9**	**W10**	**W11**
27	Wody otwarte wschodniej części Bałtyku Właściwego	10,894											
33	Wody otwarte Zatoki Gdańskiej	2,116											
35	Polskie wody przybrzeżne Zatoki Gdańskiej	1,302											
35A	Polska część Zalewu Wiślanego	0,303											
36	Wody otwarte Basenu Bornholmskiego	17,675											
38	Polskie wody przybrzeżne Basenu Bornholmskiego	0,406											
38A	Polska część Zalewu Szczecińskiego	0,450											
62	Polskie wody przybrzeżne wschodniej części Bałtyku Właściwego	0,141											

			Wskaźniki opisowe (cechy) stanu				Wskaźniki opisowe (cechy) presji						
Obszar/ Pod-akwen	Nazwa obszaru / podakwenu	Pow. obszaru [tys. km²]	W1	W3	W4	W6	W2	W5	W7	W8	W9	W10	W11
Końcowa ocena													

GES

subGES

brak oceny

Rozpatrując stan środowiska w skali dobry (1) – zły (0) (wartości średnie) wyraźnie widać, że tylko stan wód otwartych Basenu Bornholmskiego (36) odpowiada stanowi dobremu. W przypadku wód otwartych wschodniej części Bałtyku Właściwego wskaźniki opisowe rozkładają się przeważnie po 50%. Przy takim podejściu najgorszy stan środowiska występuje w wodach otwartych Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego.

Wstępna ocena stanowi punkt wyjścia do planowania programu działań w ramach KPOWM. Wyniki oceny wskazują wyraźnie, wobec których wskaźników konieczne jest uzyskanie największej poprawy. Odnosi się to w szczególności do wskaźników:

1. W1 – Różnorodność biologiczna;
2. W3 – Komercyjnie eksploatowane gatunki ryb i bezkręgowców;
3. W6 – Integralność dna morskiego;
4. W5 – Eutrofizacja;
5. W10 – Śmieci w środowisku morskim.

Podejścia indywidualnego wymagają natomiast cechy nieobjęte oceną z uwagi m.in. na brak danych monitoringowych, tj. W2 – Gatunki obce oraz W11 – Podwodny hałas i inne źródła energii.

Wstępna ocena nie opisuje natomiast szczegółowo mechanizmów, które decydują o obecnym stanie środowiska morskiego oraz nie określa trendu, jak będzie się rozwijała sytuacja w przyszłości. Te elementy nie były przedmiotem tego opracowania. Jednakże podczas prac związanych z ochroną zlewiska Bałtyku, należy pamiętać, iż ekosystem cały czas dostosowuje się do zmieniających w czasie presji antropogenicznych, wskutek czego bardzo trudne lub nawet niemożliwe jest określenie na podstawie wstępnej oceny lub dodatkowych danych monitoringowych, jakie są aktualne trendy środowiskowe i jak ukształtuje się stan ekologiczny Morza Bałtyckiego do 2020 roku w przypadku niepodjęcia działań lub podjęcia jedynie działań, które są już wdrożone lub zaplanowane w innych programach. Zagadnienia te zostały uwzględnione w KPOWM.

Podsumowując, wstępna ocena stanowiła podstawę wyznaczenia celów środowiskowych dla wód morskich w podziale na 8 obszarów, wskazanych w ramach POM. Z uwzględnieniem wszystkich tych elementów został przygotowany program działań służących osiągnięciu lub utrzymaniu GES wód morskich w obrębie poszczególnych obszarów.

2. Działania niezbędne do osiągnięcia lub utrzymania dobrego stanu środowiska wód morskich z uwzględnieniem celów środowiskowych

2.1 Różnorodność biologiczna (C1) w powiązaniu z łańcuchem pokarmowym (C4) oraz integralnością dna (C6)

W przeprowadzonych analizach zidentyfikowano działania podstawowe: istniejące oraz planowane niewdrożone, związane z realizacją celów dla cechy 1 – Różnorodność biologiczna. Należy podkreślić, iż podczas definiowania nowych działań, szczególnie rozpatrywano kwestie ochrony przyrody i zachowania bioróżnorodności, zarówno po stronie polskiej, jak i krajów sąsiadujących. Wdrożenie rekomendowanych i planowanych już działań przyczyni się do powstawania spójnych i reprezentatywnych sieci chronionych obszarów morskich oraz zachowania tych istniejących. Z uwagi na ogólny charakter tychże działań oraz ich zakres obejmujący ogólnie, a nie szczegółowo wyodrębnione w kolejnych podrozdziałach grupy organizmów (tj. ssaki, ryby, ptaki i siedliska), wskazano je niezależnie w odrębnej tabeli 6.

Tabela 6. Karta cechy 1 – Różnorodność biologiczna – działania podstawowe istniejące i planowane

Cecha 1 Różnorodność biologiczna	
Dział 4: Działania podstawowe aktualnie wdrażane, już zaplanowane działania niezbędne do osiągnięcia i utrzymania GES w zakresie łańcucha pokarmowego	
Jakie istniejące działania podstawowe służą realizacji powyższych celów? Jak są one wdrażane? Jakie są podstawy prawne tych działań i ich wkład w osiągnięcie celów? Które instytucje odpowiadają za te działania?	**Działania mające na celu poprawę stanu wód morskich Bałtyku w zakresie cechy** Poniżej zestawiono plany i programy zawierające działania i zobowiązania, a także rozwiązania o charakterze strategicznym, które przyczyniają się do ochrony i poprawy stanu gatunków i zbiorowisk roślinnych przyjętych jako wskaźniki GES dla cechy Różnorodność biologiczna (C1). Działania i zobowiązania podejmowane na podstawie poniższych dokumentów oddziaływują na populacje ptaków bezpośrednio (np. poprzez wspieranie wdrażania narzędzi połowowych bezpiecznych dla ptaków morskich) lub pośrednio (np. poprzez poprawę jakości wód śródlądowych, a tym samym jakości wód w strefie wód przejściowych i otwartego morza). Nadal istotnym czynnikiem w zapewnieniu GES dla wód morskich w zakresie cech C1, C4 i C6 jest uzupełnianie i poprawa stanu wiedzy o rozmieszczeniu, ekologii kluczowych gatunków oraz funkcjonowaniu ekosystemów morskich. Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego Kompleksowy system gromadzenia danych i wyników prac badawczych dotyczących środowiska morskiego umożliwiający wykorzystywanie informacji do zarządzania i planowania działań gospodarczych. Pośrednie wspieranie ochrony ekosystemów morskich. BaltSeaPlan Vision 2030 Dokument wskazuje na konieczność uwzględnienia i integracji planowania

przestrzennego i realizacji celów środowiskowych dla wód morskich do 2020 r. Sporządzone pilotażowe plany zagospodarowania zawierające ważne uwarunkowania do uwzględnienia w procesach planistycznych.

Plan działań do Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego
Plan formułuje obszary działań koniecznych do podjęcia w związku z realizacją celów środowiskowych dla wód morskich w kontekście RDSM.

Strategia UE dla regionu Morza Bałtyckiego
Wskazania dla międzysektorowej współpracy w dziedzinach, takich jak: gospodarka, środowisko, społeczeństwo na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska Morza Bałtyckiego. Integracja różnych polityk pośrednio przyczyniających się do poprawy stanu ekosystemów morskich.

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020
Ogólnie sformułowane wskazania odnoszące się do ochrony bioróżnorodności i zrównoważonego użytkowania zasobów morskich.

Dokumenty międzynarodowe

Bałtycki Plan Działań HELCOM
Działania związane z ochroną ekosystemów morskich polegające na:

1. odtworzeniu i utrzymaniu integralności dna morskiego na poziomie gwarantującym odpowiednie funkcjonowanie ekosystemów;
2. osiągnieciu stanu siedlisk przyrodniczych i powiązanych z nimi gatunków, wykazujących cechy rozmieszczenia, zagęszczeń i stanu odpowiednie dla typowych warunków geograficznych i klimatycznych;
3. zapewnieniu jakości wody gwarantującej integralność, odpowiednią strukturę i funkcjonowanie ekosystemów;
4. działaniach zapewniających odpowiednią ochronę w obrębie morskich obszarów chronionych;
5. tworzeniu planów ochrony dla morskich obszarów Natura 2000 i BSPA (MPAs) wraz z ich wdrożeniem;
6. tworzeniu i aktualizacji "check-list" morskich biotopów, w tym zmapowaniu najcenniejszych siedlisk, w tym szczególnie wrażliwych na presję antropogeniczną;
7. tworzeniu czerwonych list siedlisk przyrodniczych, monitorowaniu rozmieszczenia oraz stanu gatunków i siedlisk;
8. ocenie możliwości reintrodukcji zagrożonych gatunków w szczególności typowych dla strefy płytkich obszarów w obrębie południowego Bałtyku;
9. rozwoju bazy danych o występowaniu i śmiertelności ssaków morskich;
10. wdrożeniu rozwiązań ograniczających śmiertelność ssaków w sieciach rybackich;
11. rozwoju badań nad oceną i gromadzeniem danych dot. wpływu rybołówstwa na środowisko.

WPRyb
Zapewnienie spójności z celami określonymi w decyzji Konferencji Stron Konwencji o różnorodności biologicznej w sprawie strategicznego planu na lata 2011-2020 dotyczącego różnorodności biologicznej oraz z celami w zakresie różnorodności biologicznej poprzez wdrożenie WPRyb.
Ekosystemowe podejście do gospodarowania zasobami morskimi, zakładając użytkowanie zasobów morskich w sposób gwarantujący stabilność populacji i utrzymanie zdolności samoodtwarzania populacji gatunków.
Rozwój selektywnych metod połowu, zmniejszających negatywne oddziaływanie na środowisko.

Dokumenty krajowe

Poniżej zestawiono wybrane dokumenty krajowe o charakterze planistycznym, w obrębie których zawarto podejmowanie działań lub zawarto uregulowania istotne dla zapewnienia GES w obrębie cech C1 oraz C4. Działania te wspierać będą zmniejszenie presji rybołówstwa na populacje gatunków wskaźnikowych dla osiągnięcia GES w zakresie cechy C1 oraz poprawę jakości wód śródlądowych co wpłynie korzystnie na jakość wód przejściowych i przybrzeżnych polskich wód morskich.

Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014-2020)
Ochrona i odbudowa morskiej różnorodności biologicznej i ekosystemów morskich oraz systemy rekompensat w ramach zrównoważonej działalności połowowej – zbieranie utraconych narzędzi połowowych i odpadów morskich. Wspieranie nowych metod połowowych redukujących negatywny wpływ na ptaki, ssaki morskie, dno morskie, a także ograniczających wielkość niechcianych połowów.

Wspieranie działań minimalizujących wpływ rybołówstwa na populacje ptaków i ssaków w wyniku przyłowu. Mechanizmy finansowe wspierające inne techniki połowowe, testowanie nowych narzędzi.

Studium Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego POM wraz z analizami przestrzennymi
Zawiera aktualne, istotne dla planowania przestrzennego uwarunkowania przyrodnicze, które powinny przełożyć się na formułowanie szczegółowych zapisów planu zagospodarowania przestrzennego.

Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań na lata 2015-2020
Określono cele szczegółowe jak i działania m.in. wspierające skuteczność ochrony w obrębie obszarów chronionych, a także poprawę funkcjonowania społeczności lokalnych na obszarach chronionych i doskonalenie systemu ocen oddziaływania na środowisko.

PZO obszarów Natura 2000, zadania ochronne parków narodowych
Ochrona siedlisk przyrodniczych i gatunków zwierząt w obrębie obszarów Natura 2000 oraz bioróżnorodności w obrębie morskich części parków narodowych (Woliński PN, Słowiński PN). Dla części obszarów Natura 2000, utworzonych na podstawie dyrektywy siedliskowej, opracowano i uchwalono PZO. Działania ochronne wynikające z tych dokumentów są spójne i wspierają osiągnięcie GES dla cech C1, C4 oraz C6. Fragmenty wód morskich w granicach parków narodowych wspierają osiągnięcie tych samych celów. Aktualnie w przypadku Wolińskiego PN i Słowińskiego PN działania ochronne realizowane są na podstawie rocznych zadań ochronnych.

Znacząca część wód morskich polskiej strefy Bałtyku istotnych dla zapewnienia GES w zakresie cech C1, C4, C6 położona jest w obrębie obszarów objętych ochroną (strefa morza do między brzegiem a izobatą 20-30 m).
Wzdłuż niemal całego wybrzeża rozciągają się OSO, obejmujące zdecydowaną większość osobników gatunków ptaków zimujących i migrujących w obrębie polskich wód terytorialnych. Morskie siedliska przyrodnicze i gatunki zwierząt inne niż ptaki chronione są w obrębie OZW. Cele ochrony morskich obszarów Natura 2000 są wprost spójne z koniecznością zapewnienia GES cechy C1 oraz pośrednio przyczyniają się także do osiągnięcia GES w zakresie cech C4 i C6.
Podstawowym instrumentem ochrony obszarów Natura 2000 są, zgodnie z ustawą o ochronie przyrody, PZO lub PO. Status tych dokumentów

	w polskich obszarach Natura 2000 jest następujący: 1. obowiązujące (ustanowione zarządzeniem RDOŚ) PZO; 2. opracowane, ale nie ustanowione rozporządzeniem MŚ PO; 3. obszary Natura 2000, gdzie nie podjęto jeszcze prac nad opracowaniem PZO lub PO. Ustanowienie i wdrożenie działań wynikających z PZO lub PO wypełnia w znacznej mierze zakres koniecznych prac bezpośrednio przyczyniających się do zapewnienia GES w zakresie cech C1, C4, C6. Nadal jednak pozostają istotne luki w wiedzy i skutecznych metodach ochrony, które muszą zostać uzupełnione w toku realizacji dokumentów planistycznych dla obszarów Natura 2000 oraz funkcjonujących krajowych programów monitoringu środowiska. Obszary Natura 2000 chroniące siedliska i gatunki morskie pokrywają się przestrzennie z innymi istotnymi, krajowymi formami ochrony przyrody m.in. parkami narodowymi. **Instrumenty prawne** W znacznej mierze gatunki i zgrupowania gatunków, których stan wskazuje na osiągnięcie GES dla cechy C1, objęte są krajowym systemem ochrony gatunkowej lub chronione są w ramach krajowej sieci obszarów chronionych ze szczególnym uwzględnieniem obszarów Natura 2000. W kontekście cech C1, C4, C6 szczególnie istotne znaczenie ma krajowy system ochrony gatunkowej (uwzględniający m.in. tworzenie stref ochronnych wokół miejsc gniazdowania bielika) oraz odpowiednie przeprowadzanie ocen oddziaływania przedsięwzięć na środowisko, w tym na cele ochrony obszarów Natura 2000. Instrumenty prawne (obszar tematyczny / podstawa prawna / organ odpowiedzialny): Ochrona przyrody w ramach sieci Natura 2000 / ustawa o ochronie przyrody / GDOŚ, RDOŚ Ochrona gatunkowa / ustawa o ochronie przyrody / GDOŚ, RDOŚ Decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach / dyrektywa ocenowa; ustawa ocenowa; rozporządzenie w sprawie przedsięwzięć oddziałujących na środowisko / GDOŚ, RDOŚ, starosta, dyrektor regionalnej dyrekcji lasów państwowych, wójt, burmistrz, prezydent miasta Ocena oddziaływania na środowisko przedsięwzięcia mogącego znacząco oddziaływać na środowisko lub na obszar Natura 2000 / ustawa ocenowa / GDOŚ, RDOŚ, starosta, dyrektor regionalnej dyrekcji lasów państwowych, wójt, burmistrz, prezydent miasta Zarybianie obszarów morskich RP / ustawa o rybołówstwie morskim / minister właściwy ds. rybołówstwa Zezwolenie na prowadzenie na obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej chowu lub hodowli organizmów morskich albo zarybiania / ustawa o rybołówstwie morskim / minister właściwy ds. rybołówstwa Zakazy z art. 5 ustawy o rybołówstwie morskim / rozporządzenie w sprawie WPRyb Aktualizacja Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych 2015[3] Ograniczenie zrzutów, niedostarczenie oczyszczonych ścieków, przyczynia się w szerszej skali przestrzennej i czasowej do poprawy jakości wód morskich, w tym ograniczenia ich eutrofizacji co wpływa pozytywnie na stan siedlisk morskich i gatunków.

[3] Obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 15 czerwca 2016 r. w sprawie ogłoszenia aktualizacji krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych, M.P. 2016 poz. 652

	aPGW dla dorzecza Wisły Ochrona gatunków powiązanych z dolinami rzecznymi, w tym dwuśrodowiskowych gatunków ryb i minogów. Ujęcie celów środowiskowych dla obszarów chronionych, w tym obszarów w rejonie ujścia Wisły istotnych dla zapewnienia GES w obrębie wód terytorialnych Polski. Realizacja celów środowiskowych dla obszarów chronionych w skali całego dorzecza pośrednio, pozytywnie wpływa na stan wód Bałtyku w strefie przybrzeżnej. aPGW dla dorzecza Odry Ochrona gatunków powiązanych z dolinami rzecznymi, w tym dwuśrodowiskowych gatunków ryb i minogów. Realizacja celów środowiskowych dla obszarów chronionych w skali całego dorzecza pośrednio, pozytywnie wpływa na stan wód Bałtyku w strefie przybrzeżnej. aPWŚK Ogólnie sformułowane działania odnoszące się do zachowania właściwego stanu siedlisk i gatunków zależnych od wód, głównie związane z dolinami rzecznymi. Działania związane z osiągnięciem celów środowiskowych dla poszczególnych JCWP pośrednio przyczyniają się do osiągnięcia GES wód morskich – redukcja poziomu zanieczyszczeń w wodach dopływających do Bałtyku, ochrona organizmów dwuśrodowiskowych wykorzystujących wody słone i słodkie na różnych etapach rozwoju osobniczego i in.
Jakie są planowane (już uzgodnione, ale jeszcze niewdrażane) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób przyczynią się one do ich realizacji? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Brak zaplanowanych działań
Jakie nowe (planowane, ale nieuzgodnione) działania podstawowe odpowiadające powyższemu celowi są przewidywane? W jaki sposób uwzględnione zostały zrównoważony rozwój i skutki społeczno-ekonomiczne? Jaka instytucja jest odpowiedzialna za działania?	Plan ratowania zwierząt, które ucierpiały w wyniku rozlewów olejowych Działanie polega na opracowaniu i ustanowieniu procedur ratowania zwierząt zaolejonych. Planowane korzyści z wdrożenia działania wiążą się ze zwiększeniem ochrony dzikiej fauny (w tym gatunków, których stan populacji stanowi wskaźnik osiągnięcia GES w zakresie cech C1 i C4) w przypadku wystąpienia rozlewu olejowego na morzu i na brzegu morskim. Opracowanie i wdrożenie systemu pomocy zwierzętom, które ucierpiały wskutek wycieku substancji niebezpiecznych (gł. ropopochodnych, pochodzących m.in. ze statków) na morzu ze skutkami na morzu i w linii brzegowej, z udziałem organizacji pozarządowych dysponujących przeszkoloną i odpowiednio skoordynowaną grupą wolontariuszy. Działanie przyczyni się do osiągnięcia celu dla wskaźnika 8.2.2: Zanieczyszczenia o charakterze nagłym zredukowane są do minimum, a ich oddziaływanie nie wpływa w sposób istotny na prawidłowe funkcjonowanie organizmów morskich. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju w obszarach tematycznych: ekosystemy morskie i bioróżnorodność. Jego realizacja wpłynie na aktywizację lokalnych społeczności i zwiększenie świadomości społecznej i ekologicznej. Pod pojęciem planu rozumie się system ratowania zwierząt, który oprócz opracowania i wdrożenia procedur obejmuje również wyposażenie

	w niezbędny sprzęt, środki ochrony osobistej, szkolenie personelu oraz finansowanie minimalnej gotowości; koszty magazynowania sprzętu, ćwiczenia. Jednostka odpowiedzialna za wdrożenie i kontrolę działania: Procedury ratowania zaolejonych zwierząt zostaną dodane do wojewódzkich planów reagowania kryzysowego. Procedury zostały wypracowane przez zespół roboczy, w którego skład weszli przedstawiciele MŚ, MGMiŻŚ, MRiRW, przedstawiciele jednostek podległych im służb oraz reprezentanci ośrodków rehabilitacji zwierząt i organizacji pozarządowych. Na końcowym etapie procesu legislacyjnego jest *Projekt rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie sposobu organizacji zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu* regulujący m.in. kwestie pomocy zwierzętom, które ucierpiały w wyniku rozlewów olejowych- Zwiększenie dostępności danych z zakresu przypadkowych połowów chronionych gatunków morskich ptaków i ssaków Działanie polega na modyfikacji istniejącego, umożliwiającego zbiór i przetwarzanie danych uzyskanych od rybaków[4] w bazie danych Centrum Monitorowania Rybołówstwa z zakresu przypadkowych połowów chronionych gatunków morskich ptaków i ssaków. Planowane korzyści z wdrożenia działania wiążą się z uzyskaniem danych umożliwiających ocenę skali przypadkowego połowu gatunków chronionych podczas operacji połowowych. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. środowiska / OIRM Gdynia/OIRM Słupsk/OIRM Szczecin Prowadzenie badań stanu zasobów ryb w morskich wodach wewnętrznych. Działanie polega na prowadzeniu programu badań w polskich morskich wodach wewnętrznych w zakresie oceny stanu zasobów ryb. Planowane korzyści z wdrożenia działania wiążą się z uzyskaniem danych na temat stanu zasobów w polskich morskich wodach wewnętrznych i możliwości ich eksploatacji. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja poprzez rozpoznanie stanu zasobów może wpłynąć na sektor rybołówstwa morskiego. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. rybołówstwa Badanie i ocena konieczności zwiększenia zasięgu obszarów, gdzie zakazane jest trałowanie - wraz z opracowaniem narzędzi kontrolnych W celu wsparcia świadomych decyzji dotyczących zarządzania zasobami, zasadne jest zbadanie i ocena konieczności wprowadzenia ograniczeń w trałowaniu. W aktach prawa krajowego wprowadzony został zakaz prowadzenia połowów trałowych w wybranych strefach (rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia z dnia 16 września 2016 r. w sprawie wymiarów i okresów ochronnych organizmów morskich oraz szczegółowych warunków wykonywania rybołówstwa komercyjnego).Ponadto, niezbędne jest przeprowadzenie dodatkowych prac badawczych dotyczących wpływu trałowania na obszary znajdujące się w pobliżu siedlisk wrażliwych na prowadzenie takich działań, oraz w obszarach gdzie trałowanie jest intensywne. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia

[4] W latach 2014-2015 Stowarzyszenie Zrzeszenie Rybaków Zalewów Szczecińskiego, Kamieńskiego i Jeziora Dąbie we współpracy z Morskim Instytutem Rybackim zrealizowało pilotażowy projekt gromadzenia danych o przyłowie ptaków z bezpośrednim zaangażowaniem środowiska rybackiego. Uzyskane dane są pierwszymi zebranymi w większej skali przestrzennej danymi o przyłowie ptaków w sieciach.

	zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja poprzez zmiany sposobu połowów może wpłynąć na sektor rybołówstwa morskiego. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. rybołówstwa. Kontrola zgodności decyzji administracyjnych z zapisami planu zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich Działanie dotyczy kontroli uwzględniania uwarunkowań środowiskowych wynikających z zapisów planu zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich przy wydawaniu decyzji administracyjnych związanych z działalnością mogącą mieć wpływ na środowisko morskie. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: organy ochrony środowiska wskazane w art. 376 ustawy - POŚ. Ustanowienie stref wyłączonych z zagospodarowania w planie zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich Działanie dotyczy wyłączenia z zagospodarowania stref istotnych z punktu widzenia zachowania gatunków objętych wskaźnikiem bądź siedlisk cennych przyrodniczo. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja poprzez wprowadzenie wyłączenia do projektu planów zagospodarowania przestrzennego POM, przyjmowanego w drodze rozporządzenia ministra właściwego ds. gospodarki morskiej wpłynie na sektory: rybołówstwo morskie, energetyka (turbiny wiatrowe), żegluga, wydobycie kopalin. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. gospodarki morskiej/minister właściwy ds. budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa/UM Ustanowienie ograniczeń dla stosowania określonych narzędzi połowowych w planie zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich oraz testowanie i zastosowanie alternatywnych narzędzi połowowych i urządzeń mających na celu ograniczenie przypadkowego połowu chronionych gatunków zwierząt (ptaków i ssaków) Działanie polegające na wprowadzeniu zakazu stosowania narzędzi połowowych powodujących wzrost śmiertelności gatunków objętych wskaźnikiem bądź mających negatywny wpływ na stan siedlisk cennych przyrodniczo. Testowanie i zastosowanie alternatywnych narzędzi połowowych i urządzeń ograniczających przypadkowy połów chronionych gatunków zwierząt (ptaków i ssaków), zwłaszcza w morskich obszarach Natura 2000. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. gospodarki morskiej/minister właściwy ds. rybołówstwa/UM

2.1.1 Różnorodność biologiczna (C1) i łańcuch pokarmowy (C4) – ryby

Tabela 7. Karta cechy 1 i 4 – RYBY

Cecha 1 Różnorodność biologiczna i 4 Łańcuch pokarmowy – ryby	
Dział 1 Stan populacji ryb w POM	
Wstępna ocena wskazuje, że wszystkie składowe zespołu ryb podlegają presjom antropogenicznym. W ostatnim czasie stwierdzono poprawę stanu niektórych stad ryb, szczególnie gatunków pelagicznych (śledzia, szprota oraz łososia w Morzu Bałtyckim), wynikającą ze zmniejszenia wielkości połowów. Informacje o trendach populacji ryb w obszarach ICES, obejmujących również POM, dostępne są w ocenie ICES (dla stad ryb komercyjnych tj. dorsz, szprot i śledź) oraz badań BITS. Jako wskaźnik podstawowy cech 1 i 4 - Ryby w POM, został zidentyfikowany LFI>30 cm, gdzie GES określono przez wartości wskaźnika powyżej określonego celu: > 0,60 dla strefy otwartego morza - część zachodnia (ICES 25); > 0,36 dla strefy otwartego morza - część wschodnia (ICES 26). W okresie 2009-2011, do którego odnosiła się Wstępna Ocena, wartości LFI zarówno w ICES25, jak i w ICES26 odpowiadały GES. Jednak w latach późniejszych nastąpił gwałtowny spadek przyrostów dorsza, według wszelkiego prawdopodobieństwa niezwiązany z presją połowową, która nadal jest niska. W rezultacie stan populacji ryb w POM prawdopodobnie nie odpowiada już GES mierzonym wskaźnikiem LFI. Dla zbiorowisk ryb przybrzeżnych, informacje o trendach liczebności są ograniczone ze względu na brak wieloletnich programów monitoringowych. Nie wyznaczono szczegółowych wskaźników i celów związanych z różnorodnością biologiczną ryb w polskich wodach przybrzeżnych. Ryby w polskich wodach przybrzeżnych występują również w granicach obszarów Natura 2000 i MPAs HELCOM, które rozciągają się na przeważającej części polskich wód przybrzeżnych.	
Dział 2 Charakterystyka GES, celów i wskaźników dla ryb	
Cel środowiskowy dla cechy 1 i cechy 4 Zredukowanie lub utrzymanie na obecnym poziomie presji antropogenicznej zapewniające utrzymanie naturalnych siedlisk, w których zachowana jest naturalna różnorodność biologiczna występujących elementów biotycznych i zapewniona ochrona siedlisk w ramach obszarów chronionych Natura 2000.	
Kryterium 1.1. Rozmieszczenie geograficzne gatunków	Celem jest osiągnięcie takiego stanu środowiska, poprzez zredukowanie presji antropogenicznej (takiej jak przyłów w sieci, degradacja dna morskiego, introdukcja gatunków nierodzimych, bezpośrednia ekstrakcja ze środowiska), w którym dane na temat dynamiki zmian populacji badanych gatunków wymienionych w dyrektywie ptasiej i dyrektywie siedliskowej wskażą, że gatunek utrzymuje się, w okresie długoterminowym, jako żywotna część swojego naturalnego siedliska, a jego naturalny zasięg występowania nie jest pomniejszany oraz nie jest skłonny do zmniejszania w przyszłości, a siedlisko, w którym bytuje jest i będzie wystarczająco duże do utrzymania populacji w skali długoterminowej.
Wskaźnik 1.1.1. Zasięg	Nie opracowano wskaźnika
Wskaźnik 1.1.2. Typ rozmieszczenia w ramach zasięgu	Nie opracowano wskaźnika
Wskaźnik 1.1.3. Obszar zajmowany przez gatunek	Nie opracowano wskaźnika (wskaźnik odnośnie do gatunków osiadłych/ bentosowych, nie dla ryb). Brak celów.

Kryterium 1.2. Wielkość populacji **Wskaźnik 1.2.1. Liczebność i biomasa populacji**	Celem jest utrzymanie rozmiaru populacji wymienionych w dyrektywie siedliskowej w zgodzie z naturalnymi warunkami fizycznymi, geograficznymi i klimatycznymi poprzez zredukowanie głównych czynników śmiertelności gatunków takich jak przyłów w sieci rybackie, bezpośrednia ekstrakcja ze środowiska czy zanieczyszczenia. Ryby Brak ustalonych wskaźników i celów.
Kryterium 1.3. Stan populacji **Wskaźnik 1.3.1 Właściwości demograficzne populacji, np. wielkość ciała lub struktura klas wiekowych, stosunek płci, wskaźnik płodności, wskaźnik przeżywalności/ śmiertelności)** **Wskaźnik 1.3.2. W odpowiednich przypadkach struktura genetyczna populacji**	Celem jest utrzymanie stanu populacji wymienionych w dyrektywie siedliskowej w zgodzie z naturalnymi warunkami fizycznymi, geograficznymi i klimatycznymi poprzez zredukowanie głównych czynników śmiertelności gatunków tj. przyłów w sieci rybackie, bezpośrednia ekstrakcja ze środowiska czy zanieczyszczenia. LFI w strefie przybrzeżnej – Cel zostanie osiągnięty, jeżeli odsetek ryb o rozmiarach większych niż 30 cm w zbiorowisku ryb osiągnie poziom adekwatny dla dobrego stanu ekologicznego. Dla wskaźnika nie opracowano jeszcze granic referencyjnych. LFI w wodach otwartych – Celem jest osiągnięcie udziału dużych ryb w zbiorowości ryb dennych na poziomie większym niż w serii danych z lat 2000-2008, kiedy zanotowano wysoką śmiertelność połowową dorsza. Za granicę dobrego stanu ekologicznego w wodach otwartych przyjęto następujące wartości wskaźnika: ICES 25 LFI 1 * > 0.60 ICES 26 LFI 1 * > 0.36 * Indeks wielkich ryb w wodach otwartych (LFI 1) - część zachodnia (ICES SD 25) i część wschodnia (ICES SD 26). Brak celów.
Kryterium 4.1 Produktywność (produkcja na jednostkę biomasy) kluczowych gatunków lub grup troficznych	Celem jest utrzymanie biomasy kluczowych grup troficznych na poziomie zapewniającym pełną zdolność rozrodczą populacji.
Wskaźnik 4.1.1. Aktywność kluczowych gatunków drapieżnych mierzona jako ich produkcja na biomasę jednostkową (produktywność)	Celem jest produktywność (produkcja na jednostkę biomasy) kluczowych gatunków lub grup troficznych: Produktywność bielika – cele jak dla cechy 1 Tempo wzrostu populacji ssaków morskich – cele jak dla cechy 1

Kryterium 4.2 Proporcja wybranych gatunków na szczycie łańcucha pokarmowego	Celem jest osiągnięcie do 2020 r. stanu, w którym wszystkie elementy morskich sieci troficznych będą wskazywały naturalny i stabilny poziom liczebności i różnorodności, w zakresie poznanym dotychczas.
Wskaźnik 4.2.1. Proporcja dużych ryb (LFI)	Indeks wielkich ryb w wodach otwartych – cele jak w przypadku Cechy 1
Kryterium 4.3 Liczebność /rozmieszczenie kluczowych grup/ gatunków troficznych	Celem jest osiągnięcie lub utrzymanie do 2020 roku produktywności komponentów biotycznych gwarantującej prawidłowe funkcjonowanie sieci troficznej.
Wskaźnik 4.3.1 Tendencje w zakresie liczebności wybranych grup/gatunków istotnych pod względem funkcjonalności	Celem jest liczebność zimujących ptaków morskich – cele jak dla Cechy 1
Dział 3: Stopień, w jakim udało się osiągnąć cele oraz charakter działań, dzięki którym zostanie osiągnięty GES	
Jakie jest nasze podejście, dla osiągnięcia, jakich kluczowych wyników są zaprojektowane cele, w jakim stopniu są one już osiągnięte, oraz w jaki sposób działania zostaną ukierunkowane, aby pomóc je osiągnąć?	Dla ICES 25 (tylko polska strefa), średnia wartość LFI w latach 2009-2011 wynosiła 0,85 (SD = 0,05) i była wyższa od obliczonej średniej wartości 0,60 (SD = 0,12) w latach 2000-2008. Różnica między średnimi była statystycznie istotna[5]. Ponieważ granica dla subGES / GES została ustalona na poziomie 0,60, w ramach Wstępnej Oceny stwierdzono, że zespół ryby osiągnął GES. Dla ICES 26 (tylko polska strefa), średnia wartość LFI w latach 2009-2011 wynosiła 0,80 (SD = 0,10) i była wyższa od obliczonej średniej wartości 0,36 (SD = 0,12) w latach 2000-2008. Różnica między średnimi była statystycznie istotna. Ponieważ granica dla subGES / GES została ustalona na poziomie 0,60, w ramach Wstępnej Oceny stwierdzono, że zespół ryby osiągnął GES. O stanie wskaźnika LFI w ogromnym stopniu decyduje dorsz. Trend wzrostowy, jeśli chodzi o biomasę dorsza > 30 cm trwał od 2004 do 2010, ale potem nastąpiło załamanie, w wyniku czego biomasa dużego dorsza w 2014 r. osiągnęła stan nieco ponad 50% biomasy z 2010 r. W tym samym czasie biomasa dorsza > 38 cm spadła ponad 3-krotnie. W rezultacie obecnie LFI>30 cm dla populacji ryb w POM najprawdopodobniej nie odpowiada GES. Przyczyny tego zjawiska nie są znane, ale wszystko wskazuje na to, że nie jest ono wynikiem presji połowowej, która pozostaje niska. Wśród powodów wymieniane są przede wszystkim pogorszenie warunków pokarmowych, przejawiające się w spadku wskaźnika kondycji ryb K Fultona, gwałtowna ekspansja pasożyta wątroby *Contraceum osculatum*, przenoszonego przez rosnącą populację fok, a także pogorszenie warunków tlenowych wywołane brakiem większych wlewów z Morza Północnego w okresie od 2003 do 2015 r. Wszystkie powyższe problemy są praktycznie niemożliwe do rozwiązania środkami dostępnymi współczesnej gospodarce rybackiej. Należy przy tym podkreślić, że wskazane zjawiska to jedynie przypuszczalne, a nie pewne mechanizmy załamania wzrostu dorsza. Przyczyny te mają generalnie

[5] HELCOM (2013). Proportion of large fish in the community. Daniel Oesterwind, Iwona Psuty, Marzenna Pachur, Christian von Dorrien & Adam Lejk, Michele Casini, Niklas Larson. HELCOM Core Indicator of Biodiversity

	charakter naturalny Główne stada ryb w polskiej strefie Morza Bałtyckiego są zarządzane w ramach WPRyb. Dodatkowo uważa się, że LFI przyczynia się do ochrony tarlisk, żerowisk oraz zmniejszenia zanieczyszczenia i eutrofizacji. Dla zbiorowisk ryb przybrzeżnych, informacje o trendach liczebności są ograniczone ze względu na brak wieloletnich programów monitoringowych. Nie wyznaczono szczegółowych wskaźników i celów związanych z różnorodnością biologiczną ryb w polskich wodach przybrzeżnych. Potrzebne jest więcej danych o trendach różnorodności biologicznej ryb w polskich wodach przybrzeżnych. W obecnej sytuacji jedynym sensownym działaniem jest wdrażanie WPRyb w oparciu o bieżący monitoring stad ryb w Bałtyku tak, aby niezależnie od naturalnych przyczyn problemu nie pogłębiać go poprzez nadmierną bądź niewłaściwą eksploatację ryb.
Dział 4 Istniejące, planowane i nowe działania podstawowe niezbędne do osiągnięcia dobrego stanu środowiska dla cechy 1 - Różnorodność biologiczna ryb i cechy 4 - Łańcuch pokarmowy ryb	
Jakie istniejące działania podstawowe można zastosować do powyższego celu? Jak są wdrażane? Jakie podstawy prawne / instrumenty są odpowiednie i jak przyczynią się do osiągniecia celu? Jaka instytucja jest odpowiedzialna za działania?	**Główne istniejące działania umożliwiające realizację powyższych celów** WPRyb; rozporządzenie w sprawie WPRyb WPRyb weszła w życie w 2014 r. Najważniejsze aspekty zreformowanej polityki dotyczą ochrony żywych zasobów morza, ekosystemowego podejścia do zarządzania rybołówstwem, regionalizacji procesu decyzyjnego, redukowania w jak największym stopniu niechcianych połowów, wdrożeniu obowiązku wyładunkowego dla dorsza, śledzia, szprota, łososia i gładzicy w Morzu Bałtyckim, eksploatowania zasobów na poziomie MSY, zarządzaniu zasobami na podstawie wieloletnich planów zarządzania. Szczegółowe informacje można znaleźć w rozdziale opisujących cechę 3 – Komercyjnie eksploatowane gatunki ryb. Działania proponowane we wskaźniku 3 będą odgrywać kluczową rolę przyczyniając się do osiągnięcia celów dla cechy 1 Różnorodność biologiczna i cechy 4 Łańcuch pokarmowy ryb. Oczekuje się, że dalsza realizacja zaktualizowanej WPRyb doprowadzi do zmniejszenia ogólnej wielkości floty rybackiej i presji rybołówstwa, co z kolei spowoduje zmniejszenie wpływu rybołówstwa na oba cele i gatunki nieuwzględnione w celach, w tym gatunki wrażliwe. Oczekuje się, że doprowadzi to do poprawy stanu wszystkich stad i przyczyni się do osiągnięcia GES cech 1 i 4. W ramach WPRyb, podstawowe działania prowadzące do poprawy stanu stad i osiągnięcia GES cech 1 i 4 obejmują: 1. zapewnienie, aby eksploatacja żywych zasobów morza odbudowywała i zachowywała populacje poławianych gatunków powyżej poziomów pozwalających uzyskać MSY do roku 2015, dla których jest to możliwe, a do 2020 roku dla wszystkich stad; 2. zapewnienie minimalizowania negatywnych skutków działalności połowowej dla ekosystemu morskiego, a także dążenie do tego, aby działalność połowowa nie powodowała degradacji środowiska morskiego. Powyższe cele realizowane mają być poprzez: stopniową eliminację odrzutów w rybołówstwie, zarządzanie zasobami na podstawie wieloletnich planów zarządzania, wdrożenie środków (w tym również środków technicznych) dotyczących narzędzi połowowych oraz stosowania urządzeń redukujących negatywny wpływ na środowisko, ustanowienia środków ochronnych ze względu na konieczność ochrony obszarów tarlisk i podchowu narybku oraz działań prowadzących do dostosowania zdolności połowowej floty do wielkości zasobów i zapewnienia długoterminowej stabilności europejskich zasobów rybnych. Oczekuje się, że zmniejszona presja na zasoby komercyjne

może wpłynąć na zmianę rozkładu wielkości w populacji i rozkładu wielkości w skali całej grupy ryb przez poszerzenie zakresu rozmiarów ciała, a tym samym zwiększenie udziału dużych ryb (> 30 cm) w skali całej grupy ryb, co znalazło odzwierciedlenie w LFI. Jednak czas reakcji systemu może być wolny, a osiągnięcie wystarczającej poprawy lub zrównoważonego poziomu LFI na lub powyżej poziomu docelowego GES może trwać nawet kilka lat.

Morskie obszary chronione (MPAs)

Większość polskich wód przybrzeżnych znajduje się w sieci Natura 2000 i w obrębie obszarów chronionych Morza Bałtyckiego (HELCOM MPA, dawniej znane jako BSPA). Sieć Natura 2000 jest oparta na dyrektywie ptasiej i dyrektywie siedliskowej. Dyrektywy te zapewniają prawną ochronę tych obszarów. Do roku 2013, 64% z obszarów Natura 2000 na Morzu Bałtyckim zostało również wyznaczonych jako BSPA. Nakładające się obszary HELCOM MPAs i obszary Natura 2000 mogą być różnego kształtu i wielkości w zależności od celów ochrony. Sieć Natura 2000 chroni naturalne siedliska i gatunki uznane za istotne na poziomie UE, podczas gdy sieć MPAs HELCOM ma na celu ochronę siedlisk morskich i przybrzeżnych oraz gatunków specyficznych dla regionu Morza Bałtyckiego.
Działania prowadzone w obrębie obszarów chronionych, takich jak Natura 2000 będą wpływały korzystnie na gatunki ryb poprzez ochronę najistotniejszych siedlisk ryb lub za pomocą działań chroniących morskie siedliska, w obrębie których występują populacje gatunków tworzących bazę pokarmową ryb. Oczekuje się, że wpłyną pozytywnie na kilka wrażliwych gatunków ryb, w tym dwuśrodowiskowych (jesiotr, parposz, węgorz europejski, troć, łosoś, minogi). Dla skutecznej ochrony, morskie obszary chronione powinny być częścią sieci, która uwzględnia możliwość przemieszczania się połączenia, czyli możliwość rozprzestrzeniania się larw lub ryb na innych poszczególnych etapach życia pomiędzy obszarami chronionymi. W przypadku polskich wód, MPAs HELCOM są połączone na przeważającej części polskiego wybrzeża. Skuteczna ochrona wymaga planu zarządzania dla każdego obszaru chronionego. Zatem MPAs HELCOM w wodach Polski przyczynią się do:

1. poprawy stanu ochrony bioróżnorodności ryb przybrzeżnych Morza Bałtyckiego (cecha 1);
2. poprawy wszystkich elementów morskich łańcuchów pokarmowych wód przybrzeżnych występujących na normalnym poziomie liczebności (cecha 4).

Chociaż MPAs HELCOM mają na celu ochronę różnorodności biologicznej, zwłaszcza ryb przybrzeżnych i łańcuchów pokarmowych, pośrednio mają również sprzyjać tym cechom w POM, biorąc pod uwagę, że wiele gatunków ryb morskich spędza przynajmniej część swoich wczesnych etapów życia w płytszych wodach.

Program restytucji jesiotra ostronosego

Celem prowadzonego od roku 2009 programu jest odtworzenie wymarłego z przyczyn antropogenicznych gatunku występującego niegdyś w POM. W ramach programu do ośrodka wylęgu jesiotra w Grzmięcy sprowadza się z Kanady narybek, po czym po podkarmieniu przez okres kilku miesięcy wypuszcza się młode osobniki do Wisły i Drwęcy. Dzięki zamontowanym na rybach czipom, przez dwa lata można śledzić każdy ich ruch. Ośrodek w Grzmięcy to jeden z trzech w Polsce i nielicznych w Europie, którego zadaniem jest odbudowa populacji jesiotra. Pierwsze powracające na tarlisko jesiotry ostronose z Grzmięcy, powinny pojawić się w Drwęcy i Wiśle mniej więcej 10-14 lat od rozpoczęcia programu.

Monitoring populacji węgorza w Polsce

Ramy dla ochrony węgorza w prawie europejskim określa rozporządzenie Rady WE nr 1100/2007 z dnia 18 września 2007 r. ustanawiające środki służące odbudowie zasobów węgorza europejskiego (Dz. Urz. UE L 248

	z 22.9.2007 r., str. 17). Na podstawie jego przepisów opracowano i przyjęto w Polsce dokument pn. „Plan gospodarowania zasobami węgorza w Polsce". Wszystkie zaproponowane w tym opracowaniu środki zostały zaakceptowane przez Komisję Parlamentu Europejskiego 6 stycznia 2010 roku i zgodnie z procedurą plan ten stał się obowiązującym dokumentem, którego postanowienia realizowane będą przez najbliższych kilkadziesiąt lat. Plan zakłada oparcie systemu monitorowania realizacji planowanych działań w zakresie gospodarki węgorzem o istniejące w momencie jego przyjęcia środki prawne stosowane w systemie kontroli polskiego rybołówstwa morskiego i śródlądowego, w tym te funkcjonujące na podstawie prawodawstwa polskiego. Jednostką odpowiedzialną za realizację zadania pn. „Monitoring efektów wdrażania założeń Planu gospodarowania zasobami węgorza w Polsce" odpowiedzialny jest pozostający pod nadzorem ministra właściwego ds. rybołówstwa Instytut Rybactwa Śródlądowego im. Stanisława Sakowicza w Olsztynie, na którego zlecenie monitoring realizowany jest przez Morski Instytut Rybacki – Państwowy Instytut Badawczy w Gdyni.
Jakie planowane (już uzgodnione, ale jeszcze niewdrożone) działania podstawowe odpowiadają powyższemu celowi? Jak będą wdrażane? Jaka instytucja jest odpowiedzialna za działania?	WPRyb; rozporządzenie w sprawie WPRyb Wieloletni plan zarządzania odnoszący się do zasobów dorsza, śledzia, szprota w Morzu Bałtyckim oraz połowów tych stad został przyjęty w lipcu 2016 r. (rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2016/1139). Należy zauważyć, że plan przewiduje możliwość pośredniego zarządzania rybami płaskimi, co wynika z tego, że do połowu dorsza i ryb płaskich używa się tych samych narzędzi. W ramach planu przyjmowane będą środki techniczne pozwalające na osiągniecie celów WPRyb (prace w tym zakresie rozpoczęły się w 2015 r. na forum Bałtyckiej Rady Doradczej – BSAC oraz ciała regionalnego BALTFISH). Rekomendacje BALTFISH mają być przyjmowane przez KE w aktach delegowanych. Wieloletnie plany zarządzania oparte są na opiniach naukowych, technicznych i ekonomicznych i zawierają środki ochronne, mające na celu odbudowę i zachowanie stad ryb powyżej poziomów MSY. Plany wieloletnie obejmują pojedyncze gatunki, albo w przypadku połowów wielogatunkowych, gdy dynamika różnych stad jest ze sobą powiązana, jak to ma miejsce na Morzu Bałtyckim, uwzględniają poziom wiedzy na temat interakcji pomiędzy różnymi stadami, zarówno interakcji technicznych (gdy wiele gatunków jest odławianych z łowiskach mieszanych) jak i interakcji biologicznych (gdy niektóre gatunki mogą żerować na innych gatunkach) w dłuższych odcinkach czasu. Wieloletnie plany zarządzania umożliwią uwzględnienie długoterminowej perspektywy w zarządzaniu zasobami sprzyjającą osiągnieciu GES dla C1 i C4 Ryby. Proponowany wieloletni plan dla zasobów bałtyckich: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2014:614:FIN. Wdrożenie obowiązku wyładunkowego wszystkich połowów dorsza, śledzia, szprota, łososia od 1 stycznia 2015 r. oraz gładzicy od 1 stycznia 2017 r. Wprowadzony od 1 stycznia 2015 r. obowiązek dotyczy wyładunku całego połowu wybranych gatunków ryb poławianych komercyjnie, zgodnie z zapisami WPRyb, co przyczyni się do zmniejszenia ilości odrzutów pochodzących z rybołówstwa (Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) nr 1396/2014 z dnia 20 października 2014 r. ustanawiające plan w zakresie odrzutów na Morzu Bałtyckim (Dz. Urz. UE L 370 z 30.12.2014, str. 40)). Rybołówstwo bez odrzutów nałożyło obowiązek przywożenia do portu całości złowionych gatunków ryb limitowanych. Na Morzu Bałtyckim obowiązek wyładunku obejmuje połowy dorsza, łososia i małych gatunków pelagicznych śledzi i szprota. Natomiast obowiązek wyładunkowy w odniesieniu do gładzicy wszedł w życie 1 stycznia 2017. Oczekuje się, że działanie to spowoduje zmniejszenie niepożądanej śmiertelności połowowej i wsparcie odbudowy zasobów. Obowiązek wyładunku wszystkich połowów, może potencjalnie doprowadzić do znaczących ulepszeń w specyfikacjach technicznych narzędzi połowowych oraz w praktykach połowowych w celu maksymalnego możliwego ograniczenia niezamierzonych połowów

	i zmniejszenia presji na "gatunki wrażliwe", a tym samym przyczynić się do osiągnięcia celów dla cechy 1. Obowiązki dotyczące wyładunku zostaną wprowadzone i stosowane dla poszczególnych łowisk. Monitoring ryb w polskich wodach przybrzeżnych Obecnie nie zostały ustalone cele, które odnoszą się do ryb w kontekście cechy 1 - różnorodność biologiczna lub cechy 4 – Łańcuch pokarmowy w polskich wodach przybrzeżnych, chociaż istnieją cele dla ryb w obszarach morskich. Cele oraz wskaźniki związane z rybami przybrzeżnymi mogą być uwzględnione w przyszłości. W 2015 roku przeprowadzono państwowy monitoring ryb przybrzeżnych na stacjach znajdujących się w sześciu akwenach polskich wód przejściowych, a także na dwóch stacjach (Darłowo i Unieście) położonych na polskim wybrzeżu w akwenie Jarosławiec-Sarbinowo. W 2016 roku planowane jest kontynuowanie monitoringu ryb w trzech akwenach przejściowych (Zatoka Pucka, Zewnętrzna Zatoka Pucka i Zalew Wiślany). Monitoring ryb przybrzeżnych w polskich wodach stanowi część projektu oceny przybrzeżnych zasobów ryb Bałtyku wspierającego zarządzanie opartym na ekosystemie (HELCOM FISH-PRO II). Odpowiedzialnym za wdrażanie powyższych działań będzie minister właściwy ds. rybołówstwa w zakresie wdrażania WPRyb, wspólnie z ministrem właściwym ds. środowiska w zakresie państwowego monitoringu ryb przybrzeżnych.
Jakie nowe (planowane, ale nieuzgodnione) działania podstawowe odpowiadające powyższemu celowi są przewidywane? W jaki sposób uwzględnione zostały zrównoważony rozwój i skutki społeczno-ekonomiczne? Jaka instytucja jest odpowiedzialna za działania?	Nie przewidziano na tym etapie żadnych dodatkowych szczegółowych działań, poza tymi określonymi powyżej, tj. istniejącymi i planowanymi w innych dokumentach programowych.
Do jakiego stopnia działania te są skoordynowane i spójne na poziomie krajowym, podregionu i/lub regionu?	Opisane wyżej działania związane z WPRyb uzgadniane są na poziomie europejskim lub na poziomie regionalnym (Morze Bałtyckie). Polska administracja będzie uczestniczyć w grupie BALTFISH w celu uzgodnienia dalszych działań regionalnych. Opisane działania odnoszące się do HELCOM uzgadniane są pomiędzy wszystkimi państwami-stronami (Dania, Estonia, Finlandia, Niemcy, Łotwa, Litwa, Polska, Rosja, Szwecja); UE jest również stroną HELCOM. Działania związane z programem Natura 2000 zostały uzgodnione w całej UE.
Czy któreś z tych działań mają wpływ na wody innych krajów podregionu?	Wszystkie analizowane i rozważane zasoby ryb są wspólne z innymi krajami bałtyckimi i nie są ograniczone do polskich wód. W rezultacie, wszelkie działania podejmowane w celu wsparcia realizacji MSY w polskich wodach będą również korzystne dla zasobów całego Bałtyku.
Dział 5 Jaki wkład będą miały wymienione wyżej działania podstawowe w osiągnięcie do 2020 r. GES oraz związanych z nim celów środowiskowych? Jakie jest prawdopodobieństwo osiągnięcia GES i czy mają zastosowanie wyjątki, o których mowa w artykule 14?	
Działania związane ze zaktualizowaną WPRyb będą wywierać wpływ głównie przez zakaz odrzucania ryb niewymiarowych, a także poprzez ograniczenie ilości ryb złowionych z populacji i zmniejszenie śmiertelności połowowej do poziomu lub powyżej MSY. Presja rybołówstwa będzie dostosowana do wielkości dostępnych zasobów i zgodna z zasadą MSY, co pozwoli osobnikom w obrębie danej	

populacji, osiągnąć średnio wyższy wiek i większe rozmiary, a w skali całej grupy ryb, zmniejszy nacisk na gatunki o masywniejszych ciałach i wolniej rozmnażających się. Oczekuje się, że oba mechanizmy (w obrębie populacji i całej grupy), w dłuższym okresie przyczynią się do odbudowy oraz do zwiększenia udziału ryb większych niż próg wielkości 30 cm dla wskaźnika ryb dużych Obecnie jednak, ze względu na załamanie się przyrostów dorsza z powodów niezależnych od gospodarki rybackiej, czy innych bezpośrednich presji antropogenicznych, wartości wskaźnika podstawowego, jakim jest LFI >30 cm, najprawdopodobniej nie odpowiadają GES. Słabe rozpoznanie przyczyn spadku LFI nie pozwala na wiarygodne prognozy sytuacji. W związku z tym, do cechy 1 i 4 w odniesieniu do ryb w POM ma zastosowanie wyjątek określony w art. 14 (1) (e) „warunki naturalne", które nie pozwalają na szybką poprawę stanu danych wód morskich".

Działania odnoszące się do MPAs HELCOM lub polskich obszarów sieci Natura 2000 są szczególnie istotne dla populacji ryb przybrzeżnych, dla których nie ustanowiono jeszcze poziomu GES dla C1 i C4. Działania te mogą pośrednio korzystnie wpłynąć na LFI dla populacji obszarów morskich poprzez zapewnienie dodatkowej ochrony obszarów żerowisk narybku dla większych gatunków ryb żyjących w wodach otwartych.

Dział 6 Czy któreś z zaproponowanych działań przyczyniają się do rozwoju spójnej sieci Morskich Obszarów Chronionych?

Wszystkie działania odnoszące się do MPAs HELCOM lub obszarów Natura 2000 na POM tworzą część spójnej sieci morskich obszarów chronionych. Polskie MPAs HELCOM stanowią część spójnej sieci wokół Morza Bałtyckiego. Natura 2000 w północno-zachodniej Polsce sąsiaduje bezpośrednio z obszarami Natura 2000 w północno-wschodnich Niemczech.

Dział 7 Luki i inne kwestie problematyczne (czy w obecnym zestawie działań istnieją luki uniemożliwiające osiągnięcie GES i/lub czy istnieje potrzeba modyfikacji istniejących bądź planowanych działań?

Coroczne monitorowanie stanu odpowiednich zasobów wraz z prawdopodobnym wprowadzeniem procesu regionalizacji środków technicznych, powinno umożliwić wdrożenie w razie potrzeby dodatkowych środków. Konieczne jest kontynuowanie monitoringu polskich zasobów ryb przybrzeżnych, jeżeli w przyszłości zostaną w Polsce wprowadzone nowe cele GES dla bioróżnorodności i łańcucha pokarmowego ryb przybrzeżnych.

Dział 8 Dodatkowe informacje

Dobrowolne działania polskiego sektora rybackiego na rzecz uzyskania certyfikacji (w tym Certyfikacji Łańcucha Dostaw) mogą wpierać prowadzenie akwakultury i rybołówstwa w sposób zrównoważony oraz promować zastosowanie metod przetwórstwa przyjaznych dla środowiska. Przyznawanie certyfikatów Marine Stewardship Council może przyczynić się do poprawy stanu środowiska morskiego poprzez promocję zachowań w rybołówstwie, akwakulturze i przetwórstwie, ograniczających negatywny wpływ na środowisko morskie. Przyznawanie certyfikatów jest w dużej mierze uwarunkowane czynnikami zewnętrznymi, niezależnymi od działań sektora rybackiego (np. stanem populacji gatunku, na który przyznano certyfikat w skali całego Bałtyku). Działanie to nie może być zatem obligatoryjne, a jedynie dobrowolne.

2.1.2 Różnorodność biologiczna (C1) i łańcuch pokarmowy (C4) – ssaki morskie

Tabela 8. Karta cechy 1 i 4 – SSAKI

Cecha 1 Różnorodność biologiczna i 4 łańcuch pokarmowy – ssaki morskie
Dział 1 Status ssaków morskich w POM
W polskich wodach Morza Bałtyckiego występują cztery gatunki ssaków morskich - morświn (*Phocoena phocoena*), foka szara (*Halichoerus grypus*), foka pospolita (*Phoca vitulina*) i foka obrączkowana (*Pusa hispida*). Subpopulacja morświna występująca w Bałtyku jest jedną z najbardziej zagrożonych w Europie, znajduje się na czerwonej liście zagrożonych gatunków Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody. Na podstawie danych historycznych uważa się, że subpopulacja morświnów w Bałtyku w przeszłości była liczna w polskich wodach i drastycznie zmniejszyła się w połowie. XX wieku. Jako czynniki, które przyczyniły się do spadku jej liczebności dane literaturowe wymieniają przede wszystkim: intensywne zlodzenia morza w czasie ostrych zim, przyłów w sieciach rybackich oraz zanieczyszczenia środowiska morskiego. Obecnie status morświnów w Bałtyku nie jest znany, jednak ważnych informacji w tym zakresie dostarczył niedawno zakończony projekt SAMBAH. W oparciu o wyniki projektu, liczebność morświnów w Bałtyku Właściwym została oszacowana na około 450 osobników (95 % przedział ufności, co oznacza, że liczebność morświnów może wynosić pomiędzy 90 a 997). Dane pozyskane w projekcie wykazały, że morświny pojawiają się okresowo w różnych częściach polskiego Bałtyku, a w większości rejonów poziom odnotowywanych detekcji jest niski. Największą liczbę detekcji w okresie wiosenno–letnim w polskich wodach odnotowano w rejonie Zatoki Pomorskiej oraz wysp Wolin i Uznam (zachodnia część polskiego Bałtyku). W polskich wodach wschodnich detekcje odnotowywano przede wszystkim w zimnych miesiącach roku. Do głównych zagrożeń rozpoznanych dla morświnów w Bałtyku należą: przyłów, substancje zanieczyszczające oraz podwodny hałas. Ze względu na status ochronny, subpopulacja morświnów występująca w Bałtyku jest wymieniona w licznych aktach prawnych dotyczących ochrony gatunkowej, zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym. Formalnie nie zostały przyjęte wskaźniki podstawowe definiujące GES wobec ssaków morskich. Stąd też brak oceny statusu tej grupy gatunków w Ocenie Wstępnej. Niemniej jednak, stan populacji ssaków morskich był przedmiotem oceny przez GIOŚ w ramach wdrażania Dyrektywy Siedliskowej. Poniżej przedstawiono główne wyniki tej oceny. Ocena statusu ochronnego morświnów w polskich wodach zawarta jest we wstępnej ocenie stanu ochrony gatunków wykonanej dla lat 2007–2012 dla KE. Według dokumentu, ogólny status ochronny morświnów w Polsce został oceniony jak „zły, pogarszający się" (kryterium U2), co oparto m.in. na kryterium: zły (U2) stan populacji: bardzo niska liczebność populacji morświnów. W raporcie rozmieszczenie morświnów oraz ich siedliska zostały ocenione jako „niewłaściwe" (kryterium U1). Ogólna ocena wykonana dla Komisji Europejskiej przez inne kraje nadbałtyckie była taka sama jak dla wód polskich – stan zły (kryterium U2). W odniesieniu do poprzedniej oceny wykonanej dla Komisji Europejskiej w roku 2007 stwierdza się, że status ochronny morświnów w polskich wodach nie poprawił się. Najbardziej aktualna ocena stanu ochrony morświna zawarta jest w Programie Ochrony Morświna z listopada 2015 r. W dokumencie stwierdza się, że stan ochrony morświnów w Polsce nie wykazał żadnej poprawy od roku 2007 r. Podkreśla się, że stan siedlisk uważanych za ważne dla morświnów jest niewłaściwy, natomiast system raportowania przyłowów jest niedostosowany do polskich warunków oraz przyłów jest wciąż istotnym zagrożeniem w związku z użytkowaniem narzędzi połowowych niebezpiecznych dla morświnów. W dokumencie wyszczególnia się główne problemy w polskim systemie ochrony morświnów oraz proponuje dla nich rozwiązania, a także nowe działania ochronne. Foki występują wzdłuż całego polskiego wybrzeża we wszystkich sezonach roku, a ich największą liczebność odnotowuje się w Zatoce Gdańskiej. Spośród trzech gatunków fok obserwowanych w polskiej strefie Bałtyku najliczniej występuje foka szara. Jest to jednocześnie jedyny gatunek, o którym wiadomo, że wykorzystuje pewien rejon polskiego wybrzeża jako miejsce odpoczynku (tzw. miejsce haul-out). Miejsce takie zlokalizowane jest w rezerwacie Mewia Łacha (baza danych WWF

Polska). Podobnie jak w przypadku morświna, ocena stanu ochrony fok w Polsce zawarta jest we wstępnej ocenie stanu ochrony gatunków wykonanej dla lat 2007–2012. Ogólna ocena stanu ochrony poszczególnych gatunków fok przedstawia się następująco: dla foki szarej stan określono jak "zły, poprawiający się" (U2+), dla foki obrączkowanej jako "zły, nieznany trend" (U2x) oraz dla foki pospolitej jako "nieodpowiedni, nieznany trend" (U1x). Obecnie ochrona fok w Polsce skupia się przede wszystkim na zachowaniu ich siedlisk. Projekt planu ochrony stworzony jest dla foki szarej i pochodzi z 2012 r. Dokument wymienia ochronę siedlisk oraz monitorowanie miejsc odpoczynku fok jako najważniejsze działania mające na celu osiągnięcie GES dla populacji fok szarych.	
Dział 2 Charakterystyka polskiej strategii dla GES, celów i wskaźników	
Cel środowiskowy dla cechy 1 i cechy 4 Zredukowanie lub utrzymanie na obecnym poziomie presji antropogenicznej zapewniające utrzymanie naturalnych siedlisk, w których zachowana jest naturalna różnorodność biologiczna występujących elementów biotycznych i zapewniona ochrona siedlisk w ramach obszarów chronionych Natura 2000.	
Kryterium 1.3: Stan populacji (przyłów w sieci rybackie, bezpośrednia ekstrakcja ze środowiska, czy zanieczyszczenia) **Wskaźnik 1.3.1 Właściwości demograficzne populacji (np. wielkość ciała lub struktura klas wiekowych, stosunek płci, wskaźnik płodności, wskaźnik przeżywalności/ śmiertelności)**	Celem kryterium jest utrzymanie stanu populacji wymienionych w dyrektywie ptasiej i dyrektywie siedliskowej w zgodzie z naturalnymi warunkami fizycznymi, geograficznymi i klimatycznymi poprzez zredukowanie głównych czynników śmiertelności gatunków Ssaki *Przyłów ssaków w sieciach rybackich.* Brak danych do opracowania wskaźnika. Głównym celem jest osiągnięcie stanu, w którym przyłów ssaków nie przekracza poziomu zapewniającego naturalny wzrost populacji. Celem jest również wdrożenie programów monitoringowych zapewniających informację o stanie populacji i przyłowie ssaków morskich w sieciach rybackich.
Dział 3: Stopień, w jakim udało się osiągnąć cele oraz charakter działań, dzięki którym zostanie osiągnięty GES	
Podejście do zagadnienia, kluczowe rezultaty związane z celami i aktualny stopień ich osiągnięcia oraz działania ukierunkowana na ich osiągnięcie	Ponieważ nie przyjęto wskaźników definiujących GES w odniesieniu do ssaków morskich, formalnie nie ma podstaw do określenia luki pomiędzy stanem istniejącym a GES. Jest jednak oczywiste, że stan populacji morświna jest bardzo zły. Na Bałtyku jest to gatunek zagrożony wymarciem. Nieco lepiej wygląda sytuacja fok, których populacje stale rosną (na odnotowanie zasługuje fakt istnienia stałej kolonii fok w ujściu Wisły), niemniej jednak nadal są znacznie mniejsze niż na początku XX wieku. Zarówno w przypadku morświna, jak i fok, za kluczowe zagrożenie uważa się przyłów. Podejściem do zagadnienia jest stworzenie listy działań umożliwiających osiągnięcie celu, którym jest zmniejszenie liczby przyłowionych ssaków morskich w polskich wodach, tak aby nie miał on wpływu na stan populacji. Plan Jastarnia wskazuje, że poziom przyłowu w Bałtyku nie przekraczający kryterium wymaganego dla osiągnięcia żywotnej populacji powinien być równy zeru. Z tego względu, przyłów jest istotnym zagrożeniem dla morświnów w Bałtyku[67]. Zgodnie z danymi literaturowymi dla fok problem

[6] ASCOBANS (2002). Recovery plan for Baltic harbour porpoises (Jastarnia Plan), Bonn

	przyłowu nie stanowi istotnego zagrożenia dla przetrwania populacji tych zwierząt w Bałtyku. Z tego względu wykonywana analiza skupiona jest na populacji morświnów. Warto zauważyć, że stworzenie odpowiednich działań zmniejszających ryzyko występowania przyłowu morświnów przyniosłoby korzyści również dla populacji fok. Różnorodne działania ochronne dotyczące przyłowu już istnieją i są zaproponowane i wdrożone na mocy różnych dokumentów odnoszących się do ochrony bałtyckiej subpopulacji morświnów (np. Plan Jastarnia, Bałtycki Plan Działania, Program Ochrony Morświna). Z tego względu, celem jest podsumowanie tych działań, wskazując najważniejsze kwestie dotyczące ich wdrożenia lub wprowadzenia potrzebnych zmian do istniejącego systemu.

[7] ASCOBANS (2009). Recovery plan for Baltic harbour porpoises (Jastarnia Plan) – Revision. 6th Meeting of the Parties to ASCOBANS, Bonn

Dział 4: Aktualnie wdrażane, już zaplanowane i proponowane nowe działania podstawowe niezbędne do osiągnięcia GES w zakresie ssaków morskich	
Jakie istniejące działania podstawowe służą realizacji powyższych celów? Jak są one wdrażane? Jakie są podstawy prawne tych działań i ich wkład w osiągnięcie celów? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Istniejące działania mające na celu zmniejszenie przyłowu morświnów w polskich wodach regulowane są poprzez prawo polskie oraz prawo międzynarodowe. Do najważniejszych konwencji międzynarodowych dotyczących ochrony bałtyckiej subpopulacji morświnów należą: UNCLOS, Konwencja Berneńska, Konwencja Bońska oraz Konwencja Helsińska. UNCLOS formułuje ogólny obowiązek Państw Stron (indywidualnie lub w porozumieniu z innymi krajami), wdrażania takich metod, które pozwalają chronić żyjące zasoby morza. Ssaków morskich dotyczą art. 65 i art. 120, zgodnie z którymi Państwa współpracują w zakresie zachowania ssaków morskich, a w przypadku waleni w szczególności w ramach organizacji międzynarodowych, działających w celu ich ochrony, zarządzania ich zasobami oraz badaniami nad nimi, również na otwartym morzu. Konwencja Berneńska ma na celu ochronę dzikiej fauny i flory oraz ich siedlisk naturalnych i koncentruje się głównie na gatunkach i siedliskach, których ochrona wymaga współpracy międzynarodowej oraz jej promowania. Szczególny nacisk nałożony jest na gatunki zagrożone i narażone na wyginięcie, w tym gatunki migrujące. Morświn wymieniony jest w załączniku II Konwencji, wymieniającym ściśle chronione gatunki zwierząt. Zgodnie z art. 4 Konwencji, każda z umawiających się stron podejmie właściwe i niezbędne środki ustawodawcze i administracyjne, by zapewnić ochronę siedlisk dzikiej flory i fauny, w szczególności gatunków wymienionych w załącznikach I i II, oraz ochronę zagrożonych siedlisk naturalnych. W odniesieniu do gatunków z załącznika II w art. 6 zakazane zostały: 1. wszystkie formy umyślnego chwytania, przetrzymywania i umyślnego zabijania; 2. umyślne uszkadzanie lub niszczenie miejsc rozrodu lub odpoczynku; 3. umyślne niepokojenie dzikich zwierząt, zwłaszcza w okresie rozrodu, wychowu młodych lub snu zimowego, jeżeli takie postępowanie będzie miało znaczące skutki w odniesieniu do celów niniejszej konwencji; 4. umyślne niszczenie lub wybieranie jaj oraz posiadanie jaj, a nawet wydmuszek; 5. posiadanie i handel wewnętrzny tymi zwierzętami, żywymi lub martwymi, włączając w to zwierzęta wypchane oraz łatwo rozpoznawalne części zwierząt lub produkty z nich pochodzące, w przypadku gdy środek ten przyczyni się do zwiększenia skuteczności postanowień niniejszego artykułu. Narzędziem wdrażania postanowień Konwencji Berneńskiej w UE jest dyrektywa siedliskowa, dotycząca ochrony naturalnych siedlisk dzikiej fauny i flory. W niniejszej dyrektywie, morświn jest wymieniony w załączniku IV, dotyczącym gatunków roślin i zwierząt będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty i wymagających ścisłej ochrony, a także w załączniku II (dotyczącym wszystkich waleni), na podstawie których wszystkie państwa członkowskie są prawnie zobowiązane do ochrony gatunków poprzez stworzenie morskich obszarów chronionych (MPAs), określanych jako obszary specjalnej ochrony siedlisk (SAC). W Polsce OSO są wyznaczone w ramach sieci obszarów chronionych Natura 2000. Do obszarów SAC Natura 2000, w których przedmiotem ochrony jest morświn należą: Zatoka Pucka i Półwysep Helski PLH220032, Ostoja na Zatoce Pomorskiej PLH 990002, Ostoja Słowińska PLH 220023 oraz Wolin i Uznam PLH 320019. Konwencja Bońska klasyfikuje bałtycką subpopulację morświna jako gatunek wędrowny o niekorzystnym stanie zachowania, co do którego istnieje potrzeba zawarcia międzynarodowych porozumień w celu jego ochrony i kontroli. Aktem takiego rodzaju jest porozumienie ASCOBANS

(Porozumienie o Ochronie Małych Waleni Bałtyku i Morza Północnego), którego celem jest stworzenie i utrzymywanie korzystnego stanu zachowania małych waleni. Załącznikiem do ASCOBANS jest międzynarodowy plan ochrony i zarządzania, opracowany dla morświnów żyjących w Bałtyku, który zawiera środki badawcze, ochronne i administracyjne, które powinny podjąć wszystkie państwa członkowskie w zakresie zachowania małych waleni (w tym morświnów) w porozumieniu z innymi kompetentnymi gremiami międzynarodowymi. W załączniku tym wymieniono następujące instrumenty:

1. ochronę i zarządzanie siedliskami morświnów;
2. określenie istotnych dla małych waleni akwenów i przeprowadzenie badań koordynowanych i rozdzielanych pomiędzy stronami układu i kompetentnymi organizacjami międzynarodowymi;
3. wykorzystanie zwierząt z przyłowu i wyrzuconych na brzeg do badań;
4. ustawodawstwo;
5. informację i edukację.

W 1997 roku strony Porozumienia zaadoptowały Rezolucję o ochronie małych waleni przeciwko przyłowowi oraz zadecydowały o stworzeniu planu odtworzenia subpopulacji morświnów w Bałtyku. Ostateczny PO – Plan Jastarnia został podpisany w roku 2002 oraz uaktualniony w 2009 r.

W Planie Jastarnia ASCOBANS przyjęło tymczasowy cel odtworzenia bałtyckiej subpopulacji morświnów do co najmniej 80 % poziomu pojemności środowiska, co może zostać osiągnięte tylko jeśli stopień przyłowu zostanie zredukowany do maksymalnie dwóch osobników w ciągu roku (w oparciu o szwedzkie badania – Berggren *i in.* 2002). Aby osiągnąć taki cel, ASCOBANS wyznaczyło 16 rekomendacji zawartych w pięciu najważniejszych obszarach zainteresowania:

1. redukcja przyłowu;
2. badania i monitoring;
3. morskie obszary chronione;
4. świadomość społeczna;
5. współpraca ASCOBANS z innymi organami.

Polska jest stroną ASCOBANS od 1995, a co za tym idzie zobowiązania kraju w kwestii ochrony morświna wynikają z założeń Porozumienia oraz Planu Jastarnia.

Jedną z rekomendacji zawartych w Planie Jastarnia jest rozwój sieci obszarów chronionych, poprawa ich łączności oraz stworzenie i wdrożenie odpowiednich PO na ich terenie. W polskich obszarach Natura 2000, w których m.in. morświn jest przedmiotem ochrony, PO nie jest jak dotąd wdrożony. W obszarach PLH220032 oraz PLH990002 PO zostały stworzone, jednak nie zostało dla nich przygotowane odpowiednie rozporządzenie ministra właściwego ds. środowiska.

Jak określono w Planie Jastarnia, badania i monitoring są wśród najważniejszych obszarów aktywności zmierzających do zmniejszenia przyłowu. Do odpowiedniej ochrony morświnów niezbędne jest zwiększanie wiedzy o populacji tych zwierząt, szczególnie w obszarach dotychczas określonych jako istotne dla gatunku. W tym celu, zgodnie z wymogiem GDOŚ, od marca 2016 w polskich wodach Bałtyku rozpoczął się monitoring morświnów, w ramach PMŚ. Monitoring z wykorzystaniem metod hydroakustycznych będzie prowadzony w miejscach potwierdzonego w projekcie SAMBAH występowania morświnów, gdzie odnotowano wyższe niż w pozostałej części polskich wód poziomy detekcji tych zwierząt.

Według Planu Jastarnia, jedną z rekomendacji dla zmniejszenia przyłowu jest zwiększanie świadomości społecznej. Obecnie, wiedza społeczeństwa o morświnach jest niewielka. Działania zmierzające do podniesienia poziomu wiedzy społecznej w tym zakresie prowadzone są w licznych kampaniach społecznych odbywających się pod przewodnictwem Stacji Morskiej Instytutu Oceanografii Uniwersytetu Gdańskiego w Helu, we współpracy z Fundacją WWF Polska. Należą do nich na przykład coroczny Międzynarodowy Dzień

Morświna, czy ustawione przez Fundację WWF Polska tablice informacyjne znajdujące się przy wejściach na plaże.
W ramach Konwencji Helsińskiej w roku 1996 Komisja Helsińska przyjęła rekomendację dla ochrony subpopulacji morświnów w Bałtyku. Z uwagi na fakt, iż ilość morświnów w Bałtyku uległa dramatycznemu zmniejszeniu i że niezamierzony odłów tych zwierząt w trakcie połowów ryb, pogorszenie warunków i zakłócenia w środowisku, w którym żyją, mają niekorzystny wpływ na ten gatunek, należy podjąć natychmiastowe środki celem zapewnienia dalszego istnienia tego gatunku. W konsekwencji, Państwa - Strony Konwencji powinny zastosować się do następujących zaleceń:

1. unikać przypadkowego odławiania morświnów sprzętem rybackim;
2. podjąć działania w porozumieniu z ICES służące zbieraniu i analizie informacji; potrzebne są m.in. informacje o obszarze występowania morświnów jak też zagrożeniach dla tego gatunku takich jak: zawartość substancji trujących w środowisku, śmiertelność spowodowana przez sprzęt rybacki jak też zakłócenia spowodowane przez ruch statków (hałas pod wodą);
3. rozważyć, czy nie są potrzebne morskie obszary chronione dla morświnów np. w BSPA na Bałtyku tam, gdzie wiadomo jest, że przebywają morświny;
4. co trzeci rok składać raport o wykonaniu zaleceń Komisji. Ten punkt został zmieniony na raportowanie coroczne tak, aby ASCOBANS mogło zbierać dane od państw członkowskich, a HELCOM od krajów nadbałtyckich, nie będących członkami ASCOBANS.

Dokument był uaktualniony przez HELCOM HABITAT w 2012 r. W roku 2007, ministrowie środowiska będący stronami Konwencji wdrożyli Bałtycki Plan Działania – skoordynowany plan odtworzenia dobrego stanu środowiska Morza Bałtyckiego do roku 2021. Zalecenia planu dotyczące ochrony bałtyckiej subpopulacji morświna zawierają stworzenie skoordynowanego systemu raportowania i bazy danych dla obserwacji morświnów oraz ich przyłowu, a także wdrożenie skutecznego monitoringu i systemu raportowania przyłowu oraz zmniejszenia przyłowu do poziomu bliskiego zeru poprzez wprowadzenie nowych technologii i działań ochronnych.

Do ważnych dokumentów prawnych UE dotyczących ochrony morświnów w Bałtyku należą również regulacje w ramach WPRyb UE. Regulacje odnoszą się do kwestii zmniejszenia przyłowu w narzędziach połowowych i należą do nich:

1. rozporządzenie w sprawie przyłowów waleni;
2. Rozporządzenie Rady (WE) nr 2187/2005 z dnia 21 grudnia 2005 r. w sprawie zachowania zasobów połowowych w wodach Morza Bałtyckiego, cieśnin Bełt i Sund poprzez zastosowanie środków technicznych, zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1434/98 i uchylające rozporządzenie (WE) nr 88/98 (Dz. Urz. UE L 349 z 31.12.2015, str. 1);
3. Rozporządzenie Rady (WE) nr 809/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 894/97, (WE) nr 812/2004 i (WE) nr 2187/2005 w odniesieniu do pławnic (Dz. Urz. UE L 182 z 12.07.2007, str. 1);
4. Rozporządzenie (UE) nr 597/2014 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 kwietnia 2014 r. zmieniające rozporządzenie Rady (WE) nr 812/2004 ustanawiające środki dotyczące przypadkowych odłowów waleni w trakcie połowów ryb (Dz. Urz. L 173 z 12.06.2014, str. 62).

Jednym z pierwszych działań wprowadzonych w Polsce był zakaz używania pławnic w połowach rybackich wynikający z rozporządzenia w sprawie przyłowów waleni. Pławnice zostały wycofane z użytku w roku 2008, w tym

	pławnice łososiowe dotychczas używane przez polskich rybaków. Istotnym działaniem mającym na celu oszacowanie skali przyłowu jest system raportowania takich zdarzeń. W Polsce możliwe są dwa rodzaje raportowania przyłowu – poprzez program obserwatorów oraz poprzez dzienniki połowowe. W rozporządzeniu w sprawie przyłowów waleni wydano nakaz wprowadzenia systemu monitorowania na pokładach łodzi rybackich w celu uzyskania informacji o przyłowie waleni w rybołówstwie potencjalnie niebezpiecznym dla tych zwierząt. Według rozporządzenia, monitoring powinien być prowadzony przez obserwatorów na łodziach o długości 15 m i więcej oraz w programach pilotażowych dla łodzi mniejszych niż 15 m. Minimalna wielkość nakładu połowowego do objęcia monitoringiem powinna umożliwić strategię pobierania prób zapewniającą oszacowanie wielkości przyłowu dla całej floty, a współczynnik zmienności nie powinien przekraczać 0,30. W przypadku braku możliwości oszacowania wielkości przyłowów, należy ustanowić program pilotażowy. W programie pilotażowym, który powinien być przeprowadzony przez pierwsze dwa lata trwania programu, minimalna wielkość nakładu połowowego do objęcia monitoringiem została określona na poziomie 5%. Następnie na podstawie wyników programu pilotażowego i wielkości zbadanych przyłowów, państwa członkowskie powinny wyznaczyć taką wielkość nakładu połowowego do objęcia programem obserwatorów, aby wyznaczyć strategię pobierania prób umożliwiającą oszacowanie wielkości przyłowu dla całej floty (Aneks III rozporządzenia w sprawie przyłowów waleni). Na mocy niniejszego rozporządzenia, od 2006 roku prowadzony jest w Polsce Program Monitorowania Przypadkowych Przyłowów Waleni, tzw. *program obserwatorów*. Realizatorem projektu jest Morski Instytut Rybacki – Państwowy Instytut Badawczy, który wykonuje go na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Program obejmuje obserwację połowów za pomocą narzędzi stawnych oraz włoków pelagicznych. W latach 2006 – 2014 obserwacje prowadzone były w obszarach ICES 24 – 29 na jednostkach powyżej 15 m. W latach 2011 – 2014 prowadzono dodatkowy monitoring na jednostkach poniżej 15 m w Zatoce Puckiej i Zatoce Gdańskiej, jednak jego zakres nie dostarczył reprezentatywnych danych o przyłowie, natomiast uzyskane wyniki potwierdziły zasadność i skuteczność prowadzenia dodatkowego monitoringu na jednostkach mniejszych niż 15 m. W czasie realizacji programu w latach 2006 – 2014 nie zaobserwowano przyłowu morświnów, podczas gdy poza strukturą programową odnotowano 3 dobrowolne zgłoszenia o przyłowie morświnów. Obowiązek raportowania przypadków przyłowu został wprowadzony ustawą o ochronie przyrody. Do posiadania systemu raportowania przyłowu Polska jest zobowiązana na mocy art. 12 ust. 4 dyrektywy siedliskowej. Obowiązek raportowania przyłowu w polskim systemie prawnym z zakresu rybołówstwa istnieje od niedawna, na mocy ustawy o rybołówstwie morskim. Zgodnie z art. 70 tejże ustawy rybacy zostali zobowiązani do wpisywania informacji o przypadkowo złowionych ssakach morskich do dzienników połowowych. W obecnie istniejącym systemie raportowania, do raportu miesięcznego rybacy powinni wpisać ilość i gatunek przełowionych organizmów morskich, w tym ssaków. Innym istniejącym działaniem jest użytkowanie pingerów (odstraszaczy akustycznych) w Zatoce Pomorskiej. Działanie wprowadzone zostało poprzez rozporządzenie w sprawie przyłowów waleni, która nakazała stosowanie pingerów na obszarze ICES 24 przy połowach narzędziami stawnymi z jednostek większych lub równych 12 m. Pingery stosowane są na danym obszarze od roku 2008, od kilku lat posiada je 16 jednostek stacjonujących głównie na zachodnim wybrzeżu. Jeśli chodzi o przepisy stricte krajowe, należy zaznaczyć, że morświn objęty jest ochroną gatunkową od 1984 r., aktualnie na mocy przepisów ustawy o ochronie przyrody. Gatunek ten wskazano jako objęty ochroną ścisłą

	i wymagający ochrony czynnej: pkt 12 zał. 1 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. poz. 1348).
Jakie są planowane (już uzgodnione, ale jeszcze niewdrażane) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób przyczynią się one do ich realizacji? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Dla dwóch obszarów chronionych Natura 2000 istnieją projektowane, lecz nie wdrożone jeszcze PO, w których przewiduje się działania ochronne dla morświna. Planowane działania ochrony morświnów przed przyłowem zawarte są w Programie Ochrony Morświna, przyjętym w listopadzie 2015 r. Według dokumentu, do najważniejszych działań, które powinny być wdrożone w celu zmniejszenia przyłowu należą opisane poniżej czynności. Zmiany narzędzi i technik połowowych na bezpieczne dla morświnów Używane obecnie w rybołówstwie narzędzia połowowe potencjalnie niebezpieczne dla morświnów powinny stopniowo być zastępowane przez narzędzia alternatywne, o małym ryzyku przyłowu ssaków morskich. Narzędzia alternatywne powinny być testowane w projektach pilotażowych i przy wykazanej efektywności wprowadzane do użytku przez rybaków. Istotnym elementem jest, aby narzędzia wybrane do stosowania były odpowiednie również dla efektywnych połowów ryb, a tym samym chętniej używane przez rybaków. Zmiany w stosowanych narzędziach mogą dotyczyć ich konstrukcji, techniki połowu lub materiału, z którego się wykonane. Do testowania narzędzi sugeruje się stworzenie specjalnych grup roboczych, posiadających odpowiednie doświadczenie i współpracujących ze środowiskiem rybackim. Zalecenie testowania i wprowadzenia alternatywnych narzędzi połowowych znajduje się w Planie Jastarnia. W celu zachęcenia środowiska rybackiego do współpracy postuluje się również premiowanie rybaków wykorzystujących narzędzia alternatywne (np. poprzez zwiększenie kwot połowowych), a także certyfikowanie produktów rybnych z połowów przyjaznych morświnom. Szersze zastosowanie „pingerów” Jako metodę zastępczą dla wprowadzenia alternatywnych narzędzi połowowych wymienia się szersze zastosowanie pingerów. W związku z tym, że używanie pingerów budzi pewne kontrowersje, ich używanie zaleca się do czasu dokonania zmian w technikach połowowych. Tymczasowe zastosowanie pingerów zawarte jest w zaleceniach Planu Jastarnia. Kontrowersyjność pingerów związana jest z kwestiami odstraszania morświnów z ważnych dla nich obszarów, wprowadzania hałasu do środowiska wodnego, a także wpływu, jaki urządzenia mogą mieć na foki. W chwili obecnej pingery używane są w polskich wodach w Zatoce Pomorskiej, jednak jak zaleca rozporządzenie w sprawie przyłowów waleni, tylko na łodziach (kutrach) od 12 m długości wzwyż. Jako, że jednostki takie stanowią mały odsetek statków polskiej floty rybackiej, zalecenie nie jest skuteczne dla polskich wód. Z tego względu, obowiązek używania pingerów powinien zostać rozszerzony także na łodzie o mniejszej wielkości. Szerokie wprowadzanie zastosowania pingerów powinno odbywać się z wcześniejszym dokładnym rozważeniem skutków wypłaszania morświnów z ich ważnych siedlisk, jak zalecono w Planie Jastarnia. Planowane jest częściowe refinansowanie zakupu urządzeń odstraszających morświny ze środków PO „Ryby” 2014-2020. Raportowanie przyłowu i program obserwatorów Obowiązek raportowania przyłowu w dziennikach połowowych istnieje w Polsce od 2014 roku na mocy ustawy. Rekomendowane jest zapewnienie skuteczności działania systemu raportowania i jego wiarygodności. Ulepszony powinien zostać również program obserwatorów, który w chwili obecnej uważany jest za niespełniający efektywnej roli w systemie monitorowania przyłowu w warunkach polskiego rybołówstwa. W ramach obecnie dyskutowanego rozporządzenia Rady i Parlamentu Europejskiego dotyczącego wspólnotowych ram dla zbioru danych rybackich (eng. Data

	Collection Framework – DCF), planuje się włączenie programów monitorowania przypadkowych połowów waleni do narodowych programów zbioru danych rybackich. Powinno to prowadzić do poprawy wiarygodności programów obserwatorów poprzez lepsze ich ukierunkowanie na segmenty floty, gdzie obserwowany przyłów waleni jest największy, a także poprzez pokrycie programem obserwatorów większego nakładu połowowego niż dotychczas (prowadzenie obserwacji przyłowu przy okazji innych badań). Polska włączyła program monitorowania przypadkowych połowów waleni do Narodowego programu Zbioru Danych Rybackich - NPZDR w 2015 r. Jak wynika z polskiego programu monitorowania przypadkowych połowów waleni, realizowanego od 2006 r. zalecany program obserwatorów, w oparciu o rozporządzenie w sprawie przyłowów waleni, uważany jest za niespełniający efektywnej roli monitorowania przyłowu waleni w polskiej części Bałtyku. Uważa się, że ze względu na bardzo niewielką populację morświnów w polskich wodach obecny nakład obserwacji jest niewystarczający i aby spełniać swoje zadanie i być efektywnym powinien zostać zwiększony do 80% nakładu połowowego. Ze względu na wysoki koszt obecności obserwatorów na pokładzie statków rybackich jak i trudności organizacyjne z tym związane zalecane jest uzupełnienie programu monitorowania przyłowów waleni z udziałem obserwatorów innymi technikami monitoringu (z udziałem np. kamer). Zaleca się również rozważenie wprowadzenia programu monitoringu przez obserwatorów na jednostkach inspekcyjnych. Kompletność sieci morskich obszarów chronionych W związku z tym, iż dla dwóch obszarów Natura 2000, służących w głównej mierze ochronie morświna, plany ochrony jeszcze nie istnieją, niezbędne jest opracowanie i wdrożenie takich planów. Szczególna uwaga powinna być poświęcona wdrożeniu środków technicznych, służących unikaniu przyłowu morświnów.
Jakie są przewidywane nowe (planowane, ale jeszcze nieuzgodnione) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób zostaną w nich uwzględnione kwestie zrównoważonego rozwoju i oddziaływań społeczno-gospodarczych? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Działaniem dodatkowym, które mogłoby zostać zaproponowane do przedstawionych powyżej i wynikających z Programu Ochrony Morświna jest zwiększenie dostępności danych o przyłowie poprzez wykorzystanie zreformowanego europejskiego system zbioru danych z rybołówstwa (DCF). Monitorowanie przyłowu z rybołówstwa nie jest dotychczas uwzględnione w systemie DCF.
Do jakiego stopnia działania te są skoordynowane i spójne na poziomie krajowym, podregionu i/lub regionu?	Na terenie kraju, działania na rzecz ochrony morświnów przed przyłowem koordynowane są przede wszystkim przez Stacją Morską Instytutu Oceanografii Uniwersytetu Gdańskiego w Helu – instytucję zajmującą się między innymi ochroną ssaków morskich w Polsce. Na poziomie prawnym działania regulowane są przez Ministerstwo Środowiska (minister właściwy ds. środowiska) i Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej (minister właściwy ds. rybołówstwa). Na płaszczyźnie międzynarodowej działania koordynowane są przez ASCOBANS I HELCOM. Polska jest stroną ASCOBANS i HELCOM,

	aktywnie uczestniczy w działaniach tychże grup.
Czy któreś z tych działań mają wpływ na wody innych krajów podregionu?	Wprowadzone działania ochronne przyczynią się do ogólnej poprawy stanu subpopulacji morświnów w Morzu Bałtyckim, przynosząc korzyści również dla innych państw. Zapewnienie kompletności obszarów Natura 2000 w polskim Bałtyku przyczyni się do stworzenia spójnej sieci obszarów chronionych w Bałtyku, co znajduje się w zaleceniach m.in. Konwencji Berneńskiej, czy Planu Jastarnia. Stworzenie odpowiednich narzędzi połowowych bezpiecznych dla morświnów będzie przydatne również dla innych krajów, które nowe sprzęty mogłyby testować w swoich warunkach oraz wprowadzać do użytku przy udowodnionej skuteczności. To samo tyczy się stworzenia skutecznego systemu raportowania przyłowu. Zwiększenie dostępności danych poprzez proponowane wykorzystanie zreformowanego europejskiego system zbioru danych z rybołówstwa (DCF) do zbioru danych o przyłowie poprawiłoby system wymiany informacji w tym zakresie. Poszerzenie wiedzy o populacji morświnów w polskim Bałtyku przyczyniłoby się do ogólnego stanu wiedzy o tym gatunku.

Dział 5 Jaki wkład będą miały wymienione wyżej działania w osiągnięcie do 2020 r. GES oraz związanych z nim celów środowiskowych? Jakie jest prawdopodobieństwo osiągnięcia GES i czy mają zastosowanie wyjątki, o których mowa w artykule 14?

Należy podkreślić, że formalnie nie zostały wyznaczone wskaźniki podstawowe definiujące GES w odniesieniu do ssaków morskich, w związku z czym w obecnym cyklu planistycznym RDSM nie można mówić o osiągnięciu lub nieosiągnięciu GES. Prowadzone i zaplanowane do 2020 r. działania powinny przyczynić się nie tylko do zmniejszenia przyłowu, ale także do powiększenia wiedzy na temat ssaków morskich Bałtyku na tyle, aby w przyszłym cyklu planistycznym określić wymierne wskaźniki charakteryzujące GES. Zważywszy obecny zły stan populacji ssaków morskich, w tym w szczególności morświna, można przypuszczać, że w przyszłym cyklu planistycznym w związku z ustaleniem wskaźników definiujących GES konieczne będzie zastosowanie wyjątku na podstawie Art. 14 (1) (a) oraz Art. 14 (1) (e). W pierwszym przypadku uzasadnieniem byłby przyłów morświna i fok poza POM. Morświny w polskich wodach stanowią jedynie cząstkę do populacji, która skupia się głównie w Bałtyku Zachodnim. Spośród 278 przypadków przyłowu morświna zarejestrowanych w bazie udostępnionej przez HELCOM, jedynie 21 miało miejsce w POM. Interakcje z sieciami często nie kończą się przyłowem, ale obrażeniami, które z czasem prowadzą do śmierci. Według tej samej bazy HELCOM, spośród 241 przypadków wyrzucenia na brzeg martwych morświnów jedynie 18 miało miejsce na wybrzeżach Polski. Ponieważ polskie stado jest silnie uzależnione od stanu głównej populacji na Bałtyku Zachodnim, przyłów poza POM na pewno znacząco oddziałuje na „polskie" morświny. W drugim przypadku uzasadnieniem byłby długi cykl rozwojowy i niska naturalna płodność ssaków morskich, powodujące, że po ewentualnym ustaniu zagrożeń populacje będą odbudowywać się powoli.
Należy też odnotować fakt, że planowany przebieg gazociągu Nord Stream II przebiega przez jedyny, ustalony dzięki projektowi SAMBAH, obszar rozrodczy morświnów na Bałtyku właściwym. Przeprowadzenie tej inwestycji może mieć katastrofalne skutki dla bałtyckiej populacji morświna, bez względu na to jak intensywne środki ochronne podejmą kraje bałtyckie na pozostałych obszarach morskich.

Dział 6 Czy któreś z zaproponowanych działań przyczyniają się do rozwoju spójnej sieci Morskich Obszarów Chronionych?

Tak, działania związane z tworzeniem i wdrażaniem planów ochrony w obszarach Natura 2000 przyczyniają się do rozwoju wspólnej sieci Morskich Obszarów Chronionych.

Dział 7 Luki i inne kwestie problematyczne (czy w obecnym zestawie działań istnieją luki uniemożliwiające osiągnięcie GES i/lub czy istnieje potrzeba modyfikacji istniejących bądź planowanych działań?

Istotną kwestią związaną z trudnościami w osiągnięciu GES jest fakt, iż większość przedstawionych powyżej działań jest na etapie planowania i nie jest jednoznacznie wskazane, kiedy zostaną one wdrożone. W wielu przypadkach nie wymienia się też konkretnej instytucji odpowiedzialnej za wdrożenie danego działania. Te czynniki mogą sprawiać, że efektywne wprowadzenie w życie

długiej listy działań może być utrudnione.
Kluczowy problem stanowi fakt, że wiedza naukowa o bałtyckiej subpopulacji morświnów jest wciąż niewielka. Projekt SAMBAH istotnie przyczynił się do jej zwiększenia, jednak nadal istnieje wiele niewiadomych, które powinno się wypełnić, tak szybko, jak jest to możliwe. Istotne jest, aby prowadzić dalsze badania w zakresie występowania morświnów w Bałtyku, a także zgromadzić dane na temat jej rozmieszczenia, wędrówek, miejsc rozrodu itd., aby stworzyć możliwość bardziej skutecznych działań ochronnych.
Problematyczna jest również sytuacja, w której polscy rybacy nie są już chętni do współpracy we wspieraniu działań ochronnych, gdyż obawiają się restrykcji w prowadzeniu połowów wynikających z podejmowanych działań. Z tego względu, powinno się mieć na uwadze, że wdrażanie niektórych działań musi być związane z jednoczesnym zapewnieniem odpowiednich warunków społeczno-gospodarczo-ekonomicznych, z uwzględnieniem tej części społeczeństwa, która utrzymuje się z prowadzenia rybołówstwa.

Dział 8 Informacje dodatkowe

W ramach prac nad KPOWM rozpatrywano także inne działanie zmierzające do osiągnięcia celu środowiskowego C1: Opracowanie systemu rekompensat za straty spowodowane przez foki. Działanie to, choć niewątpliwie konieczne do wdrożenia, jednakże nie przyczyni się do osiągnięcia celu środowiskowego C1.

2.1.3 Różnorodność biologiczna (C1) i łańcuch pokarmowy (C4) – ptaki

Tabela 9. Karta cechy 1 i 4 – PTAKI

Cecha 1 Różnorodność biologiczna i 4 łańcuch pokarmowy – ptaki	
Dział 1 Status awifauny w POM	
Polskie wody terytorialne i polska strefa ekonomiczna to obszary ważne dla zimujących i migrujących populacji gatunków ptaków. Od 2011 roku w obrębie polski wód przybrzeżnych prowadzonych jest ustandaryzowany monitoring liczebności ptaków morskich, w ramach krajowego programu monitoringu koordynowanego przez GIOŚ. Monitoringiem objęty jest 12-milowy pas wód terytorialnych oraz dwa obszary położone w Wyłącznej Strefie Ekonomicznej (Ławica Słupska, Zatoka Pomorska). Tym samym gatunki ptaków monitorowane są w większości istotnych dla ochrony ptaków morskich obszarach Natura 2000. W programie Monitoring Zimujących Ptaków Morskich, biorąc pod uwagę powiązanie ze środowiskiem morskim, wyselekcjonowano do monitoringu grupę 10 gatunków, uznanych za tzw. gatunki podstawowe. Polskie wody są szczególnie istotne dla populacji trzech zimujących na wodach Bałtyku gatunków: lodówki, markaczki i uhli. Analizy przeprowadzone dla 4 najliczniej występujących gatunków wskazują, iż dwa gatunki kaczek morskich: lodówka i markaczka, wykazują niewielki trend spadku liczebności. Liczebność uhli w tym utrzymuje się na stabilnym poziomie. Krótka seria danych uniemożliwia przeprowadzenie tego rodzaju analiz dla pozostałych objętych monitoringiem gatunków ptaków. Porównanie aktualnych danych z danymi (dane literaturowe) uzyskanymi w latach 90. wskazuje na znaczny spadek liczebności wielu zimujących na wodach Bałtyku morskich kaczek. W stosunku do 2011 r. – bazowego dla oceny liczebności zimujących ptaków morskich, liczebności gatunku dla których możliwe jest wysnucie pierwszych wniosków są stabilne, w zakresie fluktuacji wynikających z innych czynników (np. populacyjnych, pogodowych, i in.). Prowadzony w kolejnych latach monitoring umożliwiać będzie określenie trendu liczebności pozostałych gatunków i ew. weryfikację wniosków wysnuwanych na podstawie aktualnie dostępnych danych. Liczebność szeregu gatunków ptaków zimujących na wybrzeżach i zalewach wykazuje wahania w zależności od tego, jak surowa jest zima i jaka część zbiorników śródlądowych jest pokryta lodem. W roku 2015 ok. 90% wszystkich stwierdzonych zimujących gatunków ptaków przebywało w obrębie 3 obszarów Natura 2000: Przybrzeżne Wody Bałtyku PLB990002, Zatoka Pomorska PLB990003, Ławica Słupska PLC990001. Obszary te mają zatem kluczowe znaczenia dla zachowania zimujących populacji ptaków i tym samym zapewnieniu osiągnięcia GES dla cechy C1. Pozostałe gatunki ptaków wyznaczone jako wskaźniki GES dla cechy C1, wykazują odpowiednie parametry populacyjne (bielik, kormoran czubaty, rybitwa czubata).	
Dział 2. Charakterystyka GES oraz celów środowiskowych i wskaźników przyjętych na potrzeby Krajowego Programu Ochrony Wód Morskich	
Cel środowiskowy dla cechy 1 i 4 Zredukowanie lub utrzymanie na obecnym poziomie presji antropogenicznej zapewniające utrzymanie naturalnych siedlisk, w których zachowana jest naturalna różnorodność biologiczna występujących elementów biotycznych i zapewniona ochrona siedlisk w ramach obszarów chronionych Natura 2000.	
Kryterium 1.1 Rozmieszczenie geograficzne gatunków	Osiągnięcie takiego stanu środowiska, poprzez zredukowanie presji antropogenicznych, takich jak przyłów w sieci, degradacja dna morskiego, introdukcja gatunków nierodzimych, bezpośrednia ekstrakcja ze środowiska, w którym dane na temat dynamiki zmian populacji badanych gatunków wymienionych w dyrektywie ptasiej i dyrektywie siedliskowej wskażą, że gatunek utrzymuje się, w okresie długoterminowym, jako żywotna część swojego naturalnego siedliska, a jego naturalny zasięg występowania nie jest pomniejszany oraz nie jest skłonny do zmniejszania w przyszłości, a siedlisko, w którym bytuje, jest i będzie wystarczająco duże do utrzymania populacji w skali długoterminowej.

Wskaźnik 1.1.1: Zasięg **Wskaźnik 1.1.2: Typ rozmieszczenia w ramach zasięgu** **Wskaźnik 1.1.3: Obszar zajmowany przez gatunek**	Nie opracowano wskaźnika Nie opracowano wskaźnika Nie opracowano wskaźnika
Kryterium 1.2: Wielkość populacji **Wskaźnik 1.2.1 Liczebność i biomasa populacji**	Celem jest utrzymanie rozmiaru populacji wymienionych w dyrektywie ptasiej i dyrektywie siedliskowej w zgodzie z naturalnymi warunkami fizycznymi, geograficznymi i klimatycznymi poprzez zredukowanie głównych czynników śmiertelności gatunków, takich jak przyłów w sieci rybackie, bezpośrednia ekstrakcja ze środowiska, czy zanieczyszczenia. W przypadku populacji lub gatunków, na temat których nie dysponuje się odpowiednią wiedzą na temat wielkości populacji i wpływu działalności człowieka na ich stan (morświn, foka), celem jest uzyskanie takich informacji poprzez wdrożenie odpowiednich programów monitoringowych. Celem jest osiągnięcie przez przynajmniej 75% populacji zimujących ptaków morskich normalnego zakresu fluktuacji liczebności.
Kryterium 1.3 Stan populacji **1.3.1 Właściwości demograficzne populacji** **Wskaźnik 1.3.2: W odpowiednich przypadkach – struktura genetyczna populacji**	Celem jest utrzymanie stanu populacji wymienionych w dyrektywie ptasiej i dyrektywie siedliskowej w zgodzie z naturalnymi warunkami fizycznymi, geograficznymi i klimatycznymi poprzez zredukowanie głównych czynników śmiertelności gatunków, takich jak przyłów w sieci rybackie, bezpośrednia ekstrakcja ze środowiska czy zanieczyszczenia. Przyłów ptaków w sieciach rybackich Celem zbliżającym wskaźnik do GES jest malejący trend w przyłowie ptaków w sieci rybackie w okresie wykonywanej oceny. Produktywność bielika. Celem jest utrzymanie się produktywności bielika, wyrażonej w liczbie piskląt na parę z sukcesem lęgowym, na poziomie równym albo wyższym od dolnej granicy 95% poziomu ufności z danych z okresu referencyjnego. W przypadku Polski celem jest utrzymanie produktywności bielika, wyrażonej w liczbie piskląt na parę z sukcesem lęgowym, na poziomie ≥1,21 dla średniej z ostatnich 5 lat. Liczebność ptaków morskich. Celem jest osiągnięcie przez przynajmniej 75% gatunków ptaków morskich w sezonie lęgowym odchylenia liczebności <30% wartości bazowej z 2000 r. lub <20% w przypadku gatunków składających tylko jedno jajo. Nie opracowano wskaźnika
Kryterium 1.4 Rozmieszczenie geograficzne i zasięg siedliska **Wskaźnik 1.4.1: Zasięg** **Wskaźnik 1.4.2: Typ rozmieszczenia**	Rozmieszczenie geograficzne i zasięg siedliska powinny uzyskać do 2021 r. zbliżony do naturalnego stan dla każdego z podregionów Morza Bałtyckiego Nie opracowano wskaźnika Nie opracowano wskaźnika

Kryterium 1.5: Wielkość siedliska	Celem jest zredukowanie presji antropogenicznej, szczególnie na siedliska chronione, które są kluczowymi elementami zapewniającymi prawidłowe funkcjonowanie ekosystemów, w szczególności presji ze strony rybołówstwa (trałowanie), które w negatywny sposób wpływają na funkcjonowanie siedlisk. Nie opracowano celów dotyczących ptaków.
Kryterium 1.6: Stan siedliska	Celem jest osiągnięcie lub utrzymanie stanu siedliska, w którym gatunki i zbiorowiska w nim występujące znajdują się w granicach ich naturalnej zmienności, a presje występujące w środowisku są zredukowane lub utrzymane na poziomie gwarantującym prawidłowy rozwój komponentów biotycznych. Nie opracowano celów dotyczących ptaków.
Kryterium 1.7. Struktura ekosystemu	Celem jest zapewnienie do 2020 r. zabezpieczenia i odtworzenia zdegradowanych obszarów morskich do stanu bliskiego naturalnemu. Nie opracowano celów dotyczących ptaków.
Dział 3: Stopień, w jakim udało się osiągnąć cele oraz charakter działań, dzięki którym zostanie osiągnięty GES	
Podejście do zagadnienia, kluczowe rezultaty związane z celami i aktualny stopień ich osiągnięcia oraz działania ukierunkowana na ich osiągnięcie	W przypadku ptaków cele odnoszą się do warunków siedliskowych w nawiązaniu do produktywności populacji rozrodczych (bielik) oraz obfitości ptaków nielęgowych. Celem ogólnym jest ochrona ptaków wodnych przed znaczącymi oddziaływaniami antropogenicznymi. W odniesieniu do warunków siedliskowych cele wyznaczono zgodnie z naturalnymi uwarunkowaniami geofizycznymi oraz zasadą minimalizacji presji na wyznaczone w ramach sieci Natura 2000 OSO. Cele dotyczące produktywności ptaków lęgowych odnoszą się albo do sukcesu lęgowego (bielik) albo do utrzymania wahań liczebności na poziomie <30% lub <20% w stosunku do bazowego roku 2000, odpowiednio w odniesieniu do gatunków składających 2 jaja i gatunków składających 1 jajo. Cele te zostaną w znacznym stopniu osiągnięte w wyniku wdrożenia działań ujętych w PO dla morskich OSOP. W odniesieniu do obfitości nielęgowych ptaków morskich cele wyznaczono tak, aby utrzymać przynajmniej 75% populacji zimujących ptaków w granicach naturalnych fluktuacji liczebności. Nie określono jednak ani referencyjnych wielkości populacji ani poziomu naturalnych wahań liczebności ptaków nielęgowych. W oczywisty sposób brak skwantyfikowanych celów dotyczących liczebności ptaków nielęgowych ograniczy możliwość oceny efektywności działań związanych z obfitością ptaków na polskich wodach morskich. Co więcej, ustalenie celów dla gatunków żywiących się makrobentosem jest utrudnione przez to, że biomasa i produktywność bentosu prawdopodobnie zmniejszy się po wdrożeniu Bałtyckiego Planu Działań HELCOM i eliminacji znaczących wpływów antropogenicznych na poziom trofii Bałtyku. Prognozowane poziomy biomasy i liczebności przedstawiono w wynikach modelowania ekologicznego. Kontynuacja krajowego programu Monitoring Zimujących Ptaków Lęgowych umożliwi określenie trendów liczebności dla wszystkich gatunków objętych monitoringiem i weryfikację aktualnie obserwowanych trendów dla czterech najliczniejszych gatunków.
Dział 4: Aktualnie wdrażane, już zaplanowane i proponowane nowe działania podstawowe niezbędne do osiągnięcia GES, dotyczące ptaków	
Jakie istniejące działania podstawowe służą realizacji powyższych celów? Jak są one wdrażane? Jakie są podstawy prawne tych działań i ich wkład w osiągnięcie celów? Które	Traktowane łącznie działania dotyczące ptaków, uwzględnione w Działach 1 i 4, dotyczą celów odnoszących się do wielkości populacji, jak również kondycji i produktywności populacji. Podstawowe istniejące działania odnoszące się do tych celów realizowane są na podstawie dyrektywy ptasiej i wynikających z niej przepisów krajowych; przepisy te między innymi: 1. zabraniają działań bezpośredni zagrażających ptakom, jak umyślne zabijanie lub chwytanie, niszczenie gniazd i zbieranie jaj; 2. ustanawiają OSO (obejmujące np. kolonie lęgowe lub zimowiska ptaków morskich) i zasady zarządzania nimi; 3. wprowadzają obowiązek ochrony zagrożonych wodnych ptaków

instytucje odpowiadają za te działania?	migrujących. W zakresie utrzymywania wskaźnika produktywności bielika na wymaganym dla stanu GES poziomie (>1,21 liczba piskląt na parę) bardzo istotnym aspektem jest utrzymanie strefowej ochrony gatunku (strefy ochronne wokół gniazd). Przyjęta w Polsce metoda ochrony wykazuje dużą skuteczność i efektywnie ogranicza presje na ptaki w okresie lęgowym. **Inne działania przyczyniające się do osiągnięcia GES dla cech różnorodność biologiczna (C1) i łańcuch pokarmowy (C4) - ptaki, wynikające z dokumentów o charakterze programowo-planistycznym.** Działania i zobowiązania podejmowane na podstawie poniższych dokumentów oddziaływują na populacje ptaków bezpośrednio (np. poprzez wspieranie wdrażania narzędzi połowowych bezpiecznych dla ptaków morskich) lub pośrednio (np. poprzez poprawę jakości wód śródlądowych, a tym samym jakości wód w strefie wód przejściowych i otwartego morza). Nadal istotnym czynnikiem w zapewnieniu GES dla wód morskich w zakresie cech C1, C4 jest uzupełnianie i poprawa stanu wiedzy o rozmieszczeniu, ekologii kluczowych gatunków oraz funkcjonowaniu ekosystemów morskich. **Plany i programy zawierające działania i zobowiązania, o charakterze strategicznym** Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego Kompleksowy system gromadzenia danych i wyników prac badawczych dotyczących środowiska morskiego umożliwiający wykorzystywanie informacji do zarządzania i planowania działań gospodarczych. Pośrednie wspieranie ochrony ekosystemów morskich. BaltSeaPlan Vision 2030 Dokument wskazuje na konieczność uwzględnienia i integracji planowania przestrzennego i realizacji celów środowiskowych dla wód morskich do 2020 r. Sporządzone pilotażowe plany zagospodarowania zawierające ważne uwarunkowania do uwzględnienia w procesach planistycznych. Plan działań do Strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego Plan formułuje obszary działań koniecznych do podjęcia w związku z realizacją celów środowiskowych dla wód morskich w kontekście RDSM. Strategia Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego Wskazania dla międzysektorowej współpracy w dziedzinach takich jak gospodarka, środowisko, społeczeństwo na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska Morza Bałtyckiego. Integracja różnych polityk pośrednio przyczyniających się do poprawy stanu ekosystemów morskich. Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020 Ogólnie sformułowane wskazania odnoszące się do ochrony bioróżnorodności i zrównoważonego użytkowania zasobów morskich. **Dokumenty międzynarodowe** Bałtycki Plan Działań HELCOM Działania związane z ochroną ekosystemów morskich obejmują: 1. odtworzenie i utrzymanie integralności dna morskiego na poziomie gwarantującym odpowiednie funkcjonowanie ekosystemów; 2. osiągniecie stanu, w którym siedliska przyrodnicze i powiązane z nimi gatunki wykazują cechy rozmieszczenia, zagęszczenia i stanu odpowiednie dla typowych warunków geograficznych i klimatycznych;

3. zapewnienie jakości wody gwarantującej integralność, odpowiednią strukturę i funkcjonowanie ekosystemów;
4. działania zapewniające odpowiednią ochronę w obrębie morskich obszarów chronionych;
5. tworzenie PO dla morskich obszarów Natura 2000 i BSPA (MPAs) wraz z ich wdrożeniem;
6. tworzenie i aktualizację "check-list" morskich biotopów, w tym zmapowanie najcenniejszych siedlisk, w tym szczególnie wrażliwych na presji antropogeniczne;
7. tworzenie czerwonych list siedlisk przyrodniczych, monitorowanie rozmieszczenia i stanu gatunków i siedlisk;
8. ocenę możliwości reintrodukcji zagrożonych gatunków w szczególności typowych dla strefy płytki obszarów w obrębie południowego Bałtyku;
9. rozwój bazy danych o występowaniu i śmiertelności ssaków morskich, wdrożenie rozwiązań ograniczających śmiertelność ssaków w sieciach rybackich;
10. rozwój badań na oceną i gromadzenie danych dot. wpływu rybołówstwa na środowisko.

WPRyb

WPRyb powinna zapewnić spójność z celami określonymi w decyzji Konferencji Stron Konwencji o różnorodności biologicznej w sprawie strategicznego planu na lata 2011-2020 dotyczącego różnorodności biologicznej oraz z celami w zakresie różnorodności biologicznej. Przyjęto ekosystemowe podejście do gospodarowania zasobami morskimi, zakładając użytkowanie zasobów morskich w sposób gwarantujący stabilność populacji i utrzymanie zdolności samoodtwarzania populacji gatunków. Uwzględniono rozwój selektywnych metod połowu, zmniejszających negatywne oddziaływania na środowisko.

Dokumenty krajowe

Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014-2020)

Wspieranie działań minimalizujących wpływ rybołówstwa na populacje ptaków i ssaków w wyniku przyłowu. Mechanizmy finansowe wspierające inne techniki połowowe, testowanie nowych narzędzi.

Studium Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego Polskich Obszarów Morskich wraz z analizami przestrzennymi

Aktualne istotne dla planowania przestrzennego uwarunkowania przyrodnicze, które powinny przełożyć się na formułowanie szczegółowych zapisów planu zagospodarowania przestrzennego.

Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań na lata 2015-2020

Określono cele szczegółowe jak i działania m.in. wspierające skuteczność ochrony w obrębie obszarów chronionych, a także poprawę funkcjonowania społeczności lokalnych na obszarach chronionych i doskonalenie systemu ocen oddziaływania na środowisko.

PZO obszarów Natura 2000, zadania ochronne parków narodowych

Ochrona siedlisk przyrodniczych i gatunków zwierząt w obrębie obszarów Natura 2000 oraz bioróżnorodności w obrębie morskich części parków narodowych (Woliński PN, Słowiński PN). Dla części obszarów Natura 2000, utworzonych na podstawie dyrektywy siedliskowej, opracowano i uchwalono PZO. Działania ochronne wynikające z tych dokumentów są spójne i wspierają osiągnięcie GES dla cech C1, C4 oraz C6. Fragmenty wód morskich w granicach parków narodowych wspierają osiągnięcie tych samych celów. Aktualnie w przypadku Wolińskiego PN i Słowińskiego PN

działania ochronne realizowane są na podstawie rocznych zadań ochronnych.

Instrumenty prawne

W znacznej mierze gatunki i zgrupowania gatunków, których stan wskazuje na osiągnięcie GES dla cechy C1, objęte są krajowym systemem ochrony gatunkowej lub chronione są w ramach krajowej sieci obszarów chronionych ze szczególnym uwzględnieniem obszarów Natura 2000.
W kontekście cech C1, C4, C6 szczególnie istotne znaczenie ma krajowy system ochrony gatunkowej (uwzględniający m.in. tworzenie stref ochronnych wokół miejsc gniazdowania bielika) oraz odpowiednie przeprowadzanie OOŚ, w tym na cele ochrony obszarów Natura 2000.

Instrumenty prawne
(obszar tematyczny, podstawa prawna, organ odpowiedzialny):
Ochrona przyrody w ramach sieci Natura 2000 / ustawa o ochronie przyrody / GDOŚ, RDOŚ
Ochrona gatunkowa / ustawa o ochronie przyrody / GDOŚ, RDOŚ
Decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach / dyrektywa ocenowa; ustawa ocenowa; rozporządzenie w sprawie przedsięwzięć oddziałujących na środowisko/ GDOŚ, RDOŚ, starosta, dyrektor regionalnej dyrekcji lasów państwowych, wójt, burmistrz, prezydent miasta
Ocena oddziaływania na środowisko przedsięwzięcia mogącego znacząco wpływać na środowisko i/lub na obszar Natura 2000 / ustawa ocenowa / GDOŚ, RDOŚ, starosta, dyrektor regionalnej dyrekcji lasów państwowych, wójt, burmistrz, prezydent miasta
Zarybianie obszarów morskich RP /ustawa o rybołówstwie morskim / minister właściwy ds. rybołówstwa
Zezwolenie na prowadzenie na obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej chowu lub hodowli organizmów morskich albo zarybiania / ustawa o rybołówstwie morskim / minister właściwy ds. rybołówstwa
Zakazy z art. 5 ustawa o rybołówstwie morskim / rozporządzenie w sprawie WPRyb; ustawa o rybołówstwie morskim

Aktualizacja krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych 2015
Ograniczenie zrzutów niedostatecznie oczyszczonych ścieków, przyczynia się w szerszej skali przestrzennej i czasowej do poprawy jakości wód morskich, w tym ograniczenia ich eutrofizacji co wpływa pozytywnie na stan siedlisk morskich i gatunków.

aPGW dla dorzecza Wisły
Ochrona gatunków powiązanych z dolinami rzecznymi, w tym dwuśrodowiskowych gatunków ryb i minogów wpływających do wód słodkich na okres rozrodu. Ujęcie celów środowiskowych dla obszarów chronionych, w tym obszarów w rejonie ujścia Wisły istotnych dla zapewnienia GES w obrębie wód terytorialnych Polski. Realizacja celów środowiskowych dla obszarów chronionych w skali całego dorzecza pośrednio, pozytywnie wpływa na stan wód Bałtyku w strefie przybrzeżnej.

aPGW dla dorzecza Odry
Ochrona gatunków powiązanych z dolinami rzecznymi, w tym dwuśrodowiskowych gatunków ryb i minogów wpływających do wód słodkich na okres rozrodu. Realizacja celów środowiskowych dla obszarów chronionych w skali całego dorzecza pośrednio, pozytywnie wpływa na stan wód Bałtyku w strefie przybrzeżnej.

aPWŚK
Ogólnie sformułowane działania odnoszące się do zachowania właściwego stanu siedlisk i gatunków zależnych od wód, głównie związanych z dolinami

	rzecznymi. Działania związane z osiągnięciem celów środowiskowych dla poszczególnych JCWP pośrednio przyczyniają się do osiągnięcia GES wód morskich - redukcja poziomu zanieczyszczeń w wodach dopływających do Bałtyku, ochrona organizmów dwuśrodowiskowych wykorzystujących wody słone i słodkie na różnych etapach rozwoju osobniczego i in.
Jakie są planowane (już uzgodnione, ale jeszcze niewdrażane) działania mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób przyczynią się one do ich realizacji? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Zwiększenie ilości zbieranych od rybaków danych o przyłowie ptaków, gromadzonych w bazie danych prowadzonej przez Centrum Monitorowania Rybołówstwa (CMR). Kontynuacja i rozwój na szeroką skalę wykonanych pilotażowych programów zbierania danych, z bezpośrednim zaangażowaniem środowiska rybackiego. Istotne dla ochrony populacji zimujących ptaków morskich obszary Natura 2000: Przybrzeżne Wody Bałtyku PLB990002, Zatoka Pomorska PLB990003, Ławica Słupska PLC990001, nie posiadają obowiązujących PO. Dla pierwszego z wymienionych obszarów opracowano projekt planu. Prace nad planem dla Przybrzeżnych Wód Bałtyku PLB990002 są w toku. W przypadku Ławicy Słupskiej PLC990001 w ogóle nie rozpoczęto procesu planistycznego. Opracowanie i wdrożenie działań ochronnych wynikających z PO jest działaniem pilnym do podjęcia dla zapewnienia skutecznej ochrony ptaków w obrębie obszarów Natura 2000. Działania o charakterze programowo-planistycznym wspierające osiągnięcie GES w obrębie wód morskich:
Jakie są przewidywane nowe (planowane, ale jeszcze nieuzgodnione) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób zostaną w nich uwzględnione kwestie zrównoważonego rozwoju i oddziaływań społeczno-gospodarczych? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Brak nowych działań.
Do jakiego stopnia działania te są skoordynowane i spójne na poziomie krajowym, podregionu i/lub regionu?	Działania są koordynowane z organami zarządzającymi obszarami Natura 2000 (OSO), organizacjami reprezentującymi rybołówstwo.
Czy któreś z tych działań mają wpływ na wody innych krajów podregionu?	Wszystkie działania będą miały wpływ na populacje ptaków migrujących, wszelkie zmiany populacji wynikające z działań będą również oddziaływać na stan ochrony gatunku w innych rejonach biogeograficznych odwiedzanych przez te populacje.

Dział 5: Jaki wkład będą miały wymienione wyżej działania w osiągnięcie do 2020 r. GES oraz związanych z nim celów środowiskowych? Jakie jest prawdopodobieństwo osiągnięcia GES i czy mają zastosowanie wyjątki, o których mowa w artykule 14?
Ocenia się, że wspomniane środki i działania odnoszące się do obszarów Natura 2000 wyznaczonych jako OSO są właściwe dla utrzymania do 2020 roku GES w odniesieniu do wszystkich wskaźników dotyczących ptaków, chociaż w dalszej perspektywie osiągnięcie GES w odniesieniu do liczebności populacji nielęgowych w dużym stopniu zależeć będzie od wdrożenia działań na rzecz zmniejszenia poziomu eutrofizacji polskich wód morskich. Z tego powodu w przyszłych cyklach planistycznych wyznaczane cele odnoszące się do ptaków żywiących się bentosem powinny być zharmonizowane z obniżoną biomasą i produktywnością bentosu po wdrożeniu Bałtyckiego Planu Działań i osiągnięciu GES w zakresie poziomu eutrofizacji. Za pomocą analizy kosztów i korzyści dokonano oceny zasadności wdrożenia nowych działań podstawowych, zidentyfikowanych w celu zmniejszenia luki pomiędzy stanem wód morskich po wdrożeniu istniejących i planowanych do wdrożenia działań podstawowych a dobrym stanem środowiska GES. Pominięto jedynie działania o charakterze opracowań studialnych, badawczo-monitoringowe, analityczno-prawne oraz działania administracyjne, ponieważ ich efekt będzie dopiero znany po przeprowadzeniu działań i obecnie trudno jest wyrokować jakie będą wyniki tych działań. Dla każdego programowego działania oszacowano koszty jego wdrożenia. Przeprowadzone analizy kosztów i korzyści nowych działań potwierdzają zasadność realizacji proponowanych działań.
Dział 6: Czy któreś z zaproponowanych działań przyczyniają się do rozwoju spójnej sieci Morskich Obszarów Chronionych?
Zaplanowane działania nie spowodują zwiększenia powierzchni ani zmiany granic Morskich Obszarów Chronionych, ale znacznie przyczynią się do poprawy stanu ochrony ptaków w Obszarach Specjalnej Ochrony Ptaków sieci Natura 2000.
Dział 7: Luki i inne kwestie problematyczne (czy w obecnym zestawie działań istnieją luki uniemożliwiające osiągnięcie GES i/lub czy istnieje potrzeba modyfikacji istniejących bądź planowanych działań?
Jak wspomniano, możliwość osiągnięcia celów i wskaźników dotyczących ptaków zależy nie tylko od lokalnych oddziaływań antropogenicznych, ale w znacznym stopniu również od obfitości bentosu jako bazy pokarmowej, która z kolei jest funkcją stężeń biogenów, zależnych znacznie bardziej od okoliczności i działań w skali ogólnokrajowej i międzynarodowej niż od działań lokalnych. Dlatego działania ujęte w PO OSO (Ławica Słupska, Zalew Wiślany, Ujście Wisły, Zatoka Pucka, Łąki Skoszewskie, Przybrzeżne Wody Bałtyku, Zatoka Pomorska, Wybrzeże Trzebiatowskie, Zalew Kamieński i Dziwna, Zalew Szczeciński, Delta Świny) należy zharmonizować z krajowymi i bałtyckimi działaniami mającymi na celu przeciwdziałanie eutrofizacji (por. Cecha 5).
Dział 8. Informacje dodatkowe
Przyłów: Po niedawnej reformie WPRyb KE obecnie aktualizuje stosowne przepisy, dotyczy to Ram Technicznych Środków Ochrony oraz Ram Gromadzenia Danych. Możliwe, że przyszłe przepisy będą zawierały ramowe postanowienia dotyczące ograniczania i monitorowania przyłowu ptaków morskich, opracowane z uwzględnieniem oceny ryzyka i zróżnicowania regionalnego. Jednak szczegóły i wpływ ewentualnych przyszłych wymogów nie zostały jeszcze omówione i uzgodnione przez Państwa Członkowskie.

2.1.4 Różnorodność biologiczna (C1) i integralność dna (C6) – siedliska bentosowe

Tabela 10. Karta cechy 1 i 6 – SIEDLISKA

Cecha 1 Różnorodność biologiczna oraz cecha 6 Integralność dna morskiego – siedliska bentosowe
Dział 1 Aktualny stan w obrębie POM
W ramach *Wstępnej oceny stanu środowiska wód morskich polskiej strefy Bałtyku*[8] dokonano oceny stanu oraz identyfikacji głównych presji wpływające na środowisko morskie, w tym ekosystemy dna morskiego (ekosystemy bentosowe). Ocena w zakresie ekosystemów dna została przeprowadzona w oparciu o dostępne (w okresie sporządzania oceny) dane oraz oceny eksperckie. Główne rodzaje presji, które wpływają niekorzystnie na stan ekosystemów dna morskiego to bezpośrednie zniszczenia i utrata powierzchni powodowane przez eksploatację kruszyw i składowanie urobku, fizyczne zniszczenia i zaburzenia struktury związane z prowadzeniem trałowania dennego, zmiany struktury dna wywołane pracami w obrębie portów i ochroną brzegów morskich, a także eutrofizacją wód i innymi zanieczyszczeniami. W ramach Wstępnej Oceny polskie wody podzielono na 5 stref: zalewy, zatoki, piaszczyste dno do głębokości 20 m, piaszczysto-muliste dno na głębokościach od 20 do 80 m oraz głębie (dno > 80 m p.p.m.). Średnia wartość wskaźnika multimetrycznego bentosu B, zależnego od stosunku gatunków wrażliwych na eutrofizację do stosunku gatunków oportunistycznych, była niższa od progu oznaczającego GES (3,18) we wszystkich strefach poza największą obszarowo strefą piaszczysto-mulistego dna na głębokościach od 20 do 80 m. Najgorsze wyniki odnotowano w zalewach i głębiach. Ponadto, w Ocenie Wstępnej wykorzystano wskaźnik stanu makrofitów SM1, obrazujący stosunek biomasy gatunków wieloletnich do biomasy makrofitów ogółem. We wszystkich badanych akwenach wskaźnik ten wyniósł poniżej 0,80 a więc odpowiadał stanowi subGES. Nowsze informacje o stanie i zasobach ekosystemów dna w wodach morskich polskiej strefy Bałtyku, poza wstępną oceną, są zawarte m.in. w opracowaniach GIOŚ, podsumowujących wyniki monitoringu wód morskich w latach 2014 i 2015.
Dział 2 Charakterystyka GES, celów i wskaźników
Cel środowiskowy dla cechy 1 Zredukowanie lub utrzymanie na obecnym poziomie presji antropogenicznej zapewniające utrzymanie naturalnych siedlisk, w których zachowana jest naturalna różnorodność biologiczna występujących elementów biologicznych i zapewniona ochrona siedlisk w ramach obszarów Natura 2000. **Cel środowiskowy dla cechy 6** Celem jest osiągnięcie poziomu integralności dna morskiego zapewniającego ochronę struktury oraz funkcji ekosystemów, gdzie nie obserwuje się negatywnych wpływów działalności człowieka zwłaszcza na ekosystemy denne.

[8] GIOŚ (2014) Wstępna ocena stanu środowiska wód morskich polskiej strefy Morza bałtyckiego. Raport do Komisji Europejskiej.

Kryterium 1.5: Wielkość siedliska	Celem kryterium jest zredukowanie presji antropogenicznej, szczególnie na siedliska chronione, które są kluczowymi elementami zapewniającymi prawidłowe funkcjonowanie ekosystemów, w szczególności presji ze strony rybołówstwa (trałowanie), które w negatywny sposób wpływają na funkcjonowanie siedlisk.
Wskaźnik 1.5.1. Powierzchnia siedliska	Makrofity: Celem jest osiągnięcie wartości wskaźnika biomasy gatunków wieloletnich do całkowitej biomasy makrofitów większej lub równej granicy dobrego stanu środowiska wynoszącej 0,80.

Kryterium 1.6: Stan siedliska	Celem kryterium jest osiągnięcie lub utrzymanie stanu siedliska, w którym gatunki i zbiorowiska w nim występujące znajdują się w granicach naturalnej zmienności, a presje występujące w środowisku są zredukowane lub utrzymane na poziomie gwarantującym prawidłowy rozwój komponentów biotycznych
Wskaźnik 1.6.1 Stan typowych gatunków i zbiorowisk	Makrozoobentos Celem jest osiągnięcie wartości multimetrycznego wskaźnika makrozoobentosu B większej lub równej granicy dobrego stanu środowiska wynoszącej 3,18. Celem jest osiągnięcie rozkłady wielkości wszystkich gatunków wskaźnikowych z wieloletnich gatunków makrozoobentosu w granicach ich naturalnej zmienności. Makrofity Celem jest osiągnięcie wartości wskaźnika stosunku biomasy gatunków wieloletnich do całkowitej biomasy makrofitów większej lub równej granicy dobrego stanu środowiska wynoszącej 0,80.
Wskaźnik 1.6.2 Relatywna liczebność lub biomasa	Zespoły pelagialu Liczebność oraz średni rozmiar zooplanktonu. Celem jest osiągnięcie w strukturze zooplanktonu dużego udziału osobników o dużych rozmiarach ciała (głównie *Copepoda*), które w efektywny sposób konsumują fitoplankton i stanowią dobrej jakości pokarm dla zooplanktonożernych ryb, oraz liczebność zooplanktonu na poziomie odpowiednim dla wsparcia wzrostu ryb i zapewnienia kontroli nad produkcją fitoplanktonu.
Kryterium 1.7. Struktura ekosystemu	Zapewnienie do 2020 r. zabezpieczenia i odtworzenia zdegradowanych obszarów morskich do stanu bliskiego naturalnemu. Brak wskaźników
Kryterium 6.2 Stan zbiorowiska bentosowego	Celem jest powrót ekosystemu, w miejscach, w których antropogeniczne lub naturalne presje zaburzyły strukturę oraz procesy zachodzące w obrębie dna morskiego lub struktur biotycznych, do stanu zmodyfikowanego w mniejszym stopniu. Regeneracja powinna nastąpić w niedalekiej przyszłości, w momencie zredukowania presji, biorąc pod uwagę historię funkcjonowania kluczowych gatunków zapewniających funkcjonowanie ekosystemu.
6.2.1 Występowanie szczególnie wrażliwych lub tolerancyjnych gatunków	Wskaźnik stosunku biomasy gatunków wieloletnich do całkowitej biomasy makrofitów – cel jak dla cechy 1
6.2.2 Multimetryczne wskaźniki oceniające stan i funkcjonalność zbiorowiska bentosowego, takie jak różnorodność i bogactwo gatunkowe, stosunek gatunków oportunistycznych do wrażliwych	Celem jest osiągnięcie wartości multimetrycznego wskaźnika makrozoobentosu B większej lub równej granicy GES wynoszącej 3,18
Dział 3: Stopień, w jakim udało się osiągnąć cele oraz charakter działań, dzięki którym zostanie osiągnięty GES	
Podejście do zagadnienia, kluczowe rezultaty związane z celami i aktualny stopień ich	Ekosystemy bentosowe podlegają różnorodnym oddziaływaniom obejmującym szeroki zakres czynników takich jak działalność ludzka, zróżnicowany dopływ wód słodkich oraz wpływ silnie zasolonych wód Morza Północnego. Wyznaczone cele środowiskowe dla wód morskich mają służyć progresowi w procesie osiągnięcia GES polskich wód morskich. Zgodnie

osiągnięcia oraz działania ukierunkowana na ich osiągnięcie	z odpowiednimi ocenami, obecnie wody morskiej polskiej strefy Bałtyku charakteryzują się stanem subGES. Ogólna ocena stanu makrozoobentosu przypada na kategorie słaby do umiarkowanego. Stan fauny dennej klasyfikowany jest w kategoriach 1 (zły) do 3 (umiarkowany) w poszczególnych podakwenach POM. Zły stan wód stwierdzono w obrębie Zatoki Gdańskiej (podakwen 33 Wody Otwarte Zatoki Gdańskiej), a także w Polskiej części Zalewu Wiślanego (podakwen 35A). Słaby stan nadano wodom w obrębie podakwenu 27 Wody otwarte wschodniej części Bałtyku Właściwego oraz podakwenu 38A Polska części Zalewu Szczecińskiego. Umiarkowany stan posiadają Polskie wody przybrzeżne Zatoki Gdańskiej (podakwen 35), Polskie wody przybrzeżne Basenu Bornholmskiego (podakwen 38) i Polskie wody przybrzeżne wschodniej części Bałtyku Właściwego (podakwen 62). Multimetryczny wskaźnik makrozoobentosu B wskazuje na proporcje między gatunkami wrażliwymi i tolerancyjnymi ekologicznie i odzwierciedla aktualne warunki tlenowe (na które wpływ mają warunki naturalne i działalność człowieka), zasolenie i "jakość" (stan) dna morskiego, częściowo podlegającego wpływom antropogenicznym. Obniżenie wartości wskaźnika B powodowane jest także oddziaływaniami gatunków inwazyjnych, w szczególności *Marenzelleria spp.* i *Mya arenaria*, które także zwiększają udział gatunków o wysokiej tolerancji ekologicznej i są szeroko rozpowszechnione w POM. Stan makrofitów zasiedlających dno morskie określono na podstawie badań w czterech rejonach POM. Wody, w przypadku których określono stan jako zły biorąc pod uwagę wskaźnik makrofity, zlokalizowane są w JCW Rowy-Jarosławiec Wschód, Zalew Pucki, stan umiarkowany przyporządkowano do JCW Zatoka Pucka Zewnętrzna. Wskaźnik dla makrofitów odnoszący się do wielkości siedliska odzwierciedla proporcję między biomasą gatunków wieloletnich, a całkowitą biomasą makrofitów. Wskaźniki dla poszczególnych celów opierają się na zbliżonych parametrach, jednak wartości jakie mają zostać docelowo osiągnięte są inne, biorąc pod uwagę wymagania RDSM i RDW. Osiągnięcie ustalonych celów dla poszczególnych wskaźników wymaga zredukowania presji antropogenicznych, w szczególności w stosunku do typów ekosystemów uznanych za zagrożone. Odpowiednio wykształcone siedliska dna składają się z powoli wzrastających i wieloletnich gatunków, gdzie zmiany w strukturze i udziale poszczególnych gatunków zachodzą naturalnie bardzo powoli. Z tego punktu widzenia istotne jest podejmowanie działań, które poprawią ogólną jakość wód morskich i innych warunków siedliskowych, co w długiej perspektywie czasowej zapewniać będzie rozwój i utrzymywanie się prawidłowo wykształconych siedliska dna.
Dział 4: Aktualnie wdrażane, już zaplanowane i proponowane nowe działania podstawowe niezbędne do osiągnięcia GES w zakresie ekosystemów dna	
Jakie istniejące działania podstawowe służą realizacji powyższych celów? Jak są one wdrażane? Jakie są podstawy prawne tych działań i ich	Dyrektywa siedliskowa wymaga utworzenia spójnej sieci SOOS. Aneks I dyrektywy zawiera m.in. listę morskich siedlisk przyrodniczych, które wymagają ochrony w formie tworzenia OSO. Aktualnie w obrębie polskich wód Bałtyku funkcjonuje 10 SOOS, które chronią siedliska przyrodnicze występujące w obrębie morskiego dna i/lub gatunki w różnym stopniu powiązane ze strefą dna. Zgodnie z wymogami dyrektywy siedliskowej w obrębie obszarów Natura 2000 funkcjonują określone mechanizmy i narzędzia mające zapewnić właściwą ochronę siedlisk i gatunków,

wkład w osiągnięcie celów? Które instytucje odpowiadają za te działania?	obejmujące m.in. system oceny wpływu przedsięwzięć i działań mogących niekorzystnie wpłynąć na przedmioty ochrony SOO. W obrębie obszarów Natura 2000 prowadzony jest także monitoring stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków w celu określania postępu w ich ochronie i dokonywania ew. korekt z sposobie zarządzania obszarem. Głównym instrumentem ochrony obszarów Natura 2000 jest tworzenie i wdrażanie PZO lub PO identyfikujących zagrożenia dla osiągnięcia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków i formułujących odpowiednie działania ochronne. Inne działania ujęte w istniejących dokumentach programowo-planistycznych zestawiono poniżej. **Działania ogólne mające na celu poprawę stanu wód morskich Bałtyku w zakresie cech** Działania ogólne mające na celu poprawę stanu wód morskich Bałtyku w zakresie cechy: różnorodność biologiczna (C1) i integralność dna (C6), zostały uwzględnione w szeregu dokumentów programowych różnego szczebla, są to m.in: Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego Kompleksowy system gromadzenia danych i wyników prac badawczych dotyczących środowiska morskiego umożliwiający wykorzystywanie informacji do zarządzania i planowania działań gospodarczych. Pośrednie wspieranie ochrony ekosystemów morskich. BaltSeaPlan Vision 2030 Dokument wskazuje na konieczność uwzględnienia i integracji planowania przestrzennego i realizacji celów środowiskowych dla wód morskich do 2020 r. Sporządzone pilotażowe plany zagospodarowania zawierające ważne uwarunkowania do uwzględnienia w procesach planistycznych. Plan działań do Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego Plan formułuje obszary działań koniecznych do podjęcia w związku z realizacją celów środowiskowych dla wód morskich w kontekście RDSM. Strategia UE dla regionu Morza Bałtyckiego. Wskazania dla międzysektorowej współpracy w dziedzinach takich jak gospodarka, środowisko, społeczeństwo na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska Morza Bałtyckiego. Integracja różnych polityk pośrednio przyczyniających się do poprawy stanu ekosystemów morskich. Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020 Ogólnie sformułowane wskazania odnoszące się do ochrony bioróżnorodności i zrównoważonego użytkowania zasobów morskich. **Dokumenty międzynarodowe** Bałtycki Plan Działań HELCOM Działania związane z ochroną ekosystemów morskich obejmują: 1. odtworzenie i utrzymanie integralności dna morskiego na poziomie gwarantującym odpowiednie funkcjonowanie ekosystemów; 2. osiągniecie stanu, w którym siedliska przyrodnicze i powiązane z nimi gatunki wykazują cechy rozmieszczenia, zagęszczenia i stanu odpowiednie dla typowych warunków geograficznych i klimatycznych; 3. zapewnienie jakości wody gwarantującej integralność, odpowiednią strukturę i funkcjonowanie ekosystemów;

4. działania zapewniające odpowiednią ochroną w obrębie morskich obszarów chronionych;
5. tworzenie planów ochrony dla morskich obszarów Natura 2000 i BSPA (MPAs) wraz z ich wdrożeniem;
6. tworzenie i aktualizację "check-list" morskich biotopów, w tym zmapowanie najcenniejszych siedlisk, w tym szczególnie wrażliwych na presji antropogeniczne;
7. tworzenie czerwonych list siedlisk przyrodniczych, monitorowanie rozmieszczenia i stanu gatunków i siedlisk;
8. ocenę możliwości reintrodukcji zagrożonych gatunków w szczególności typowych dla strefy płytkich obszarów w obrębie południowego Bałtyku;
9. rozwój bazy danych o występowaniu i śmiertelności ssaków morskich, wdrożenie rozwiązań ograniczających śmiertelność ssaków w sieciach rybackich;
10. rozwój badań na oceną i gromadzenie danych dot. wpływu rybołówstwa na środowisko.

WPRyb

WPRyb powinna zapewnić spójność z celami określonymi w decyzji Konferencji Stron Konwencji o różnorodności biologicznej w sprawie strategicznego planu na lata 2011-2020 dotyczącego różnorodności biologicznej oraz z celami w zakresie różnorodności biologiczne. Przyjęto ekosystemowe podejście do gospodarowania zasobami morskimi, zakładając użytkowanie zasobów morskich w sposób gwarantujący stabilność populacji i utrzymanie zdolności samoodtwarzania. Uwzględniono rozwój selektywnych metod połowu, zmniejszających negatywne oddziaływania na środowisko.

Dokumenty krajowe

Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014-2020)

Ochrona i odbudowa morskiej różnorodności biologicznej i ekosystemów morskich oraz systemy rekompensat w ramach zrównoważonej działalności połowowej – zbieranie utraconych narzędzi połowowych i odpadów morskich. Wspieranie metod połowowych o mniejszych negatywnych oddziaływaniach na ptaki i ssaki morskie.

Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014-2020)

Wspieranie działań minimalizujących wpływ rybołówstwa na populacje ptaków i ssaków w wyniku przyłowu. Mechanizmy finansowe wspierające inne techniki połowowe, testowanie nowych narzędzi.

Studium Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego Polskich Obszarów Morskich wraz z analizami przestrzennymi

Aktualne istotne dla planowania przestrzennego uwarunkowania przyrodnicze, które powinny przełożyć się na formułowanie szczegółowych zapisów planu zagospodarowania przestrzennego.

Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań na lata 2015-2020

Określono cele szczegółowe, jak i działania m.in. wspierające skuteczność ochrony w obrębie obszarów chronionych, a także poprawę funkcjonowania społeczności lokalnych na obszarach chronionych i doskonalenie systemu ocen oddziaływania na środowisko.

Instrumenty prawne

Najistotniejsze instrumenty w zakresie ochrony ekosystemów dna

	morskiego odnoszą się do odpowiedniego przeprowadzania procedur oceny oddziaływania na środowisko oraz skutecznej ochrony bioróżnorodności morza w obrębie obszarów chronionych (w szczególności Ławica Słupska PLC990001 oraz Ostoja Słowińska PLH220023). Ochrona przyrody w ramach sieci Natura 2000 / ustawa o ochronie przyrody / GDOŚ, RDOŚ Ochrona gatunkowa / ustawa o ochronie przyrody / GDOŚ, RDOŚ Decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach / dyrektywa ocenowa, ustawa ocenowa, rozporządzenie w sprawie przedsięwzięć oddziałujących na środowisko / GDOŚ, RDOŚ, starosta, dyrektor regionalnej dyrekcji lasów państwowych, wójt, burmistrz, prezydent miasta Ocena oddziaływania na środowisko przedsięwzięcia mogącego znacząco oddziaływać na środowisko i/lub na obszar Natura 2000 / ustawa ocenowa / GDOŚ, RDOŚ, starosta, dyrektor regionalnej dyrekcji lasów państwowych, wójt, burmistrz, prezydent miasta Zarybianie obszarów morskich RP / ustawa o rybołówstwie morskim / minister właściwy ds. rybołówstwa Zezwolenie na prowadzenie na obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej chowu lub hodowli organizmów morskich albo zarybiania /ustawa o rybołówstwie morskim / minister właściwy ds. rybołówstwa Zakazy z art. 5 ustawy o rybołówstwie morskim/ rozporządzenie w sprawie WPRyb Aktualizacja krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych 2015 Ograniczenie zrzutów niedostarczenie oczyszczonych ścieków, przyczynia się w szerszej skali przestrzennej i czasowej do poprawy jakości wód morskich, w tym ograniczenia ich eutrofizacji co wpływa pozytywnie na stan siedlisk morskich i gatunków. aPGW dla dorzecza Wisły Ochrona gatunków powiązanych z dolinami rzecznymi, w tym dwuśrodowiskowych gatunków ryb i minogów wpływających do wód słodkich na okres rozrodu. Ujęcie celów środowiskowych dla obszarów chronionych, w tym obszarów w rejonie ujścia Wisły istotnych dla zapewnienia GES w obrębie wód terytorialnych Polski. Realizacja celów środowiskowych dla obszarów chronionych w skali całego dorzecza pośrednio, pozytywnie wpływa na stan wód Bałtyku w strefie przybrzeżnej. aPGW dla dorzecza Odry Ochrona gatunków powiązanych z dolinami rzecznymi, w tym dwuśrodowiskowych gatunków ryb i minogów wpływających do wód słodkich na okres rozrodu. Realizacja celów środowiskowych dla obszarów chronionych w skali całego dorzecza pośrednio, pozytywnie wpływa na stan wód Bałtyku w strefie przybrzeżnej. aPWŚK Ogólnie sformułowane działania odnoszące się do zachowania właściwego stanu siedlisk i gatunków zależnych od wód, głównie związanych z dolinami rzecznymi. Działania związane z osiągnięciem celów środowiskowych dla poszczególnych JCWP pośrednio przyczyniają się do osiągnięcia GES wód morskich - redukcja poziomu zanieczyszczeń w wodach dopływających do Bałtyku, ochrona organizmów dwuśrodowiskowych wykorzystujących wody słone i słodkie na różnych etapach rozwoju osobniczego i in.
Jakie są planowane (już uzgodnione, ale jeszcze niewdrażane) działania podstawowe mające na celu realizację	PO, PZO PO, PZO obszarów Natura 2000 obejmujące przybrzeżne wody Bałtyku oraz wody przejściowe stanowią istotny element zapewnienia dobrego stanu wód morskich w zakresie cech różnorodność biologiczna (C1) oraz integralność dna morskiego (C6). Obszary Natura 2000 powołane dla ochrony siedlisk morskich obejmują najistotniejsze dla zachowania tego

powyższych celów? W jaki sposób przyczynią się one do ich realizacji? Które instytucje odpowiadają za te działania?	rodzaju siedlisk obszaru, zlokalizowane w obrębie Zatoki Puckiej, Zatoki Pomorskiej, Ławicy Słupskiej oraz głazowiska Rowy. Cele ochrony obszarów Natura 2000 są spójne z koniecznością zapewnienia GES cech różnorodność biologiczna (C1) oraz integralność dna morskiego (C6). Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody obszary Natura 2000 muszą posiadać PZO lub PO, status tych dokumentów w polskich obszarach Natura 2000 jest następujący: 1. funkcjonujące (ustanowione zarządzeniem RDOŚ) PZO obszarów Natura 2000; 2. opracowane, ale nie ustanowione rozporządzeniem MŚ PO; 3. obszary Natura 2000, gdzie nie podjęto jeszcze prac nad opracowaniem PZO lub PO. Ustanowienie i wdrożenie działań wynikających z opracowanych dokumentów planistycznych dla obszarów Natura 2000 wypełnia zakres koniecznych prac bezpośrednio przyczyniających się do zapewnienie GES w zakresie cechy różnorodność biologiczna. Niestety obecnie żaden z kluczowych dla zachowania siedlisk dna obszarów Natura 2000 nie posiada ustanowionego PO. W części prace są na znacznym stopniu zaawansowania (opracowano projekty planów ochrony poddane procesowi konsultacji społecznych). W przypadku obszaru Ławica Słupska PLC990001, do czasu tworzenia niniejszego dokumentu, nie podjęto prac nad opracowaniem dokumentacji PZO lub PO. Sfinalizowanie procesu tworzenia dokumentów planistycznych dla obszarów Natura 2000, chroniących siedliska morskie i przyjęcie odpowiednich aktów prawa ustanawiających plany jest kluczowym zadaniem dla ochrony zasobów siedlisk dna w polskich wodach Bałtyku. Luki w wiedzy o rozmieszczeniu i stanie oraz skutecznych metodach ochrony, muszą zostać uzupełnione w toku realizacji dokumentów planistycznych dla obszarów Natura 2000. Obszary Natura 2000 chroniące siedliska i gatunki morskie pokrywają się przestrzennie z innymi istotnymi, krajowymi formami ochrony przyrody m.in. parkami narodowymi. Dodatkowe działania o charakterze programowo-planistycznym przyczyniające się do ochrony wód morskich:
Jakie są przewidywane nowe (planowane, ale jeszcze nieuzgodnione) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób zostaną w nich uwzględnione kwestie zrównoważonego rozwoju i oddziaływań społeczno-gospodarczych? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Nowe działania służące realizacji tych celów opisano w rozdziale 3.6.
Do jakiego stopnia działania te są	Działania wynikające z RDW koordynowane są na szczeblu krajowym (KZGW).

skoordynowane i spójne na poziomie krajowym, podregionu i/lub regionu?	Działania wynikające z ochrony obszarów Natura 2000 koordynowane są na szczeblu krajowym (GDOŚ).

Czy któreś z tych działań mają wpływ na wody innych krajów podregionu?	Nie

Dział 5: Jaki wkład będą miały wymienione wyżej działania w osiągnięcie do 2020 r. GES oraz związanych z nim celów środowiskowych? Jakie jest prawdopodobieństwo osiągnięcia GES i czy mają zastosowanie wyjątki, o których mowa w artykule 14?

Oczekuje się, że system obowiązujących i planowanych do wdrożenia środków odnoszących się do rozwoju regionów nadmorskich i ich ochrony, wydawania koncesji i zezwoleń na planowane przedsięwzięcia w obrębie obszarów morskich, wymogi RDW, Bałtycki Plan Działań (BSAP), MPAs i in. stanowią ważne kroki w kierunku osiągnięcia dobrego stanu środowiska wód morskich.

Dyrektywa siedliskowa i **dyrektywa ptasia** są istotnymi środkami do zapewnienia ochrony siedliskom dennym/bentosowym wszystkich wód UE. Polska utworzyła 10 SOO oraz 11 OSO. Ponadto, Polska posiada dwa parki narodowe, które pokrywają morskie obszary nadbrzeżne. Wszystkie obszary Natura 2000, zgodnie z krajowym prawodawstwem, wymagają przygotowania PO lub PZO. Wobec niektórych obszarów podjęto prace w zakresie PO, w przypadku innych działania są w toku. PO obszarów siedliskowych odnoszą się do takich działań, jak gospodarka wodno-ściekowa, edukacji publiczna i szkolenia, utrzymania wymiany wodnej w kluczowych miejscach, ograniczenia planów rozwojowych, limitów na połów ryb i na wykorzystanie pestycydów i sztucznych nawozów, redukcja eutrofizacji wód i innych zanieczyszczeń. Kompleksowa ochrona głównych bentosowych siedlisk w obrębie SOO stanowi cenny krok na rzecz osiągnięcia dobrego stanu środowiska i wsparcia rozległej sieci obszarów chronionych Morza Bałtyckiego.

Bałtycki Plan Działań – BSAP: Oczekuje się, że zwłaszcza wdrożenie Planu Działań na Rzecz Bałtyku jest kluczowe dla osiągniecia dobrego stanu środowiska – GES. Zastosowanie, jak określono w Planie Działań na Rzecz Bałtyku, obniżenia zawartości substancji biogennych zredukuje nakłady połowowe w Polskiej wyłącznej strefie ekonomicznej (WSE), przyczyni się do wzrostu dostępu światła do dna, powiększenia obszaru występowania (wieloletnich) makroglonów i do polepszenia warunków tlenowych w strefie głębokości 45-70 m, zwłaszcza w rejonie Wschodniego Bałtyku Właściwego (podakwen nr 27) i Zatoki Gdańskiej (podakwen nr 33). Wzrost dostępu światła do dna przyczyni się do rozrostu alg mikrobentosowych, co pociąga za sobą wzrost dostępności pokarmowej dla roślinożernych organizmów bentosowych (ślimaków i skorupiaków morskich) żerujących na dnie morza w poszukiwaniu mikro roślin epifitycznych i makroglonów. Ilość dni dotkniętych znacznym deficytem tlenu (< 2 mg O_2/l) może ulec zmniejszeniu od 5 do x% (w zależności od głębokości), jeśli wszystkie kraje nadbałtyckie zastosują sugerowaną redukcję substancji odżywczych. Bałtycki Plan Działań jest istotnym narzędziem w zapewnieniu wymaganej jakości wód, która jest potrzebna do osiągnięcia i utrzymania GES w przypadku flory i fauny siedlisk bentosowych.

Wyjątki:

Do wskaźników podstawowych odnoszących się do zoobentosu i makrofitów mają zastosowanie wyjątki z Art. 14 (1) (a) i Art. 14 (1) (e). Jednym kluczowych powodów, dla których wskaźniki te nie osiągnęły w większości przypadków GES, jest eutrofizacja wód Bałtyku, powodująca z jednej strony odtlenienie warstw przydennych, a z drugiej zmniejszenie dostępności światła przy dnie. Źródłem substancji biogennych w zmieniających się warunkach tlenowo/beztlenowych jest również osad denny (w którym proces uwalniania/wiązania fosforanów jest uzależniony od zmiany warunków tlenowo/beztlenowych). Odwrócenie skutków eutrofizacji będzie wymagało spójnego i bardzo dużego wysiłku wszystkich państw nadbałtyckich, a tym samym nie zależy wyłącznie od Polski. Po drugie, na skutki redukcji dopływu biogenów w postaci obniżenia trofii będzie trzeba poczekać wiele lat ze względu na inercję ogromnego ekosystemu, jakim jest Bałtyk.

Wreszcie, organizmy decydujące o korzystnych wartościach wskaźników B i SM1 to organizmy wieloletnie, o długim cyklu rozwoju, dlatego po obniżeniu trofii będą potrzebowały czasu by na nowo zasiedlić rozległe połacie dna (przy czym jak pokazują wyniki monitoringu środowiska w zakresie makrozoobentosu umożliwiają ponowne (szybsze) zasiedlenie dna po przywróceniu warunków tlenowych, bez konieczności czekania kilkudziesięciu lat). Z tych powodów należy się spodziewać, że od pełnego wdrożenia zakładanej redukcji zewnętrznego ładunku biogenów do znaczącej poprawy stanu zbiorowisk dennych mogą minąć nawet dziesięciolecia, co uzasadnia powołanie się na Art. 14

(1) (a).

Warunki tlenowe w wodach przydennych w głębiach Morza Bałtyckiego są regulowane z jednej strony przez eutrofizację (opadanie na dno i rozkład martwej materii organicznej), ale z drugiej przez napływ wód o wysokim zasoleniu i bogatych w tlen z obszarów Kattegat (zjawisko naturalne, występuje nieregularnie, zmienne wartości wskaźników). Wdrożenie działań w Polsce nie będzie miało wpływu na częstość i wielkość–wlewów natlenionych wód. Ocieplanie się wód powoduje zmniejszenie rozpuszczalności tlenu, niemniej wyniki projektu KLIMAT nie wskazują na wzrost temperatury w wodach przydennych, które mają wpływ na zmniejszenie w nich zawartości tlenu. Może to oznaczać, że nawet po obniżeniu trofii do poziomu przedindustrialnego warunki tlenowe w niektórych partiach głębi nie poprawią się na tyle, by spowodować powrót bogatych w gatunki zbiorowisk bentosowych.

Za pomocą analizy kosztów i korzyści dokonano oceny zasadności wdrożenia nowych działań podstawowych, zidentyfikowanych w celu zmniejszenia luki pomiędzy stanem wód morskich po wdrożeniu istniejących i planowanych do wdrożenia działań podstawowych a GES. Pominięto jedynie działania o charakterze opracowań studialnych, badawczo-monitoringowe, analityczno-prawne oraz działania administracyjne, ponieważ ich efekt będzie dopiero znany po przeprowadzeniu działań i obecnie trudno jest wyrokować jakie będą wyniki tych działań.
Dla każdego programowego działania oszacowano koszty jego wdrożenia. Przeprowadzone analizy kosztów i korzyści nowych działań potwierdzają zasadność realizacji proponowanych działań.

Dział 6: Czy któreś z zaproponowanych działań przyczyniają się do rozwoju spójnej sieci Morskich Obszarów Chronionych?
Europejskie Obszary Morskie zawierające SOO, OSO i polskie Parki Narodowe przyczynią się do wkładu, jaki będzie miała Polska w rozbudowie spójnej ekologicznej sieci Morskich Obszarów Chronionych w obrębie Morza Bałtyckiego.
Dział 7: Luki i inne kwestie problematyczne (czy w obecnym zestawie działań istnieją luki uniemożliwiające osiągnięcie GES i/lub czy istnieje potrzeba modyfikacji istniejących bądź planowanych działań?
Następujące braki i kwestie mogą być kluczowe dla wsparcia w osiągnięcia środowiskowych celów: 1. monitoring rozwoju warunków siedliskowych i rozprzestrzeniania siedliska po wdrożeniu obecnych i planowanych działań w celu zweryfikowania ich efektywności w osiągnięciu GES; zrozumienie istoty obszarów chronionych w ramach sieci Natura 2000 na Morzu Bałtyckim, 2. wiedza na temat wpływu zmian klimatycznych i wpływu człowieka dla zweryfikowania przyszłych i obecnych działań ochronnych; 3. rozwój narzędzi do analizy ilościowej skumulowanych skutków, np. skutki skumulowane związane z zarządzaniem Natura 2000, działaniami wydobywczymi czy zarządzaniem połowami ryb.
Dział 8: Informacje dodatkowe
Brak

2.2 Gatunki obce

Tabela 11. Karta cechy 2 – GATUNKI OBCE

Cecha 2 Gatunki obce	
Dział 1: Aktualny stan gatunków obcych w POM	
Opublikowana jako Raport do KE wstępna ocena zawiera analizę właściwości podstawowych cech biologicznych, w tym wykaz gatunków obcych wraz z podaniem czasu ich pierwszego odnotowania w wodach obecnych polskich obszarów morskich do 2012 r. Przeanalizowano też liczbę gatunków obcych notowanych w poszczególnych jednostkach oceny na podstawie danych pochodzących z Państwowego Monitoringu Środowiska z lat 2008-2011. Raport podaje 56 gatunków nierodzimych odnotowanych do roku 2012. Stan ten przyjęto za punkt odniesienia do przyszłej, właściwej oceny stanu środowiska, która zostanie wykonana w oparciu o przyjęty wskaźnik za okres 2012-2017. W tym cyklu planistycznym, wstępnej oceny dla Cechy 2 Gatunki obce nie dokonano. W Raporcie zwrócono uwagę na brak reprezentatywności stacji PMŚ dla omawianej cechy, wskazując na potrzebę wzmocnienia kontroli gatunków obcych w miejscach szczególnie narażonych na inwazję, na przykład w pobliżu portów, czy w ogóle w strefie przybrzeżnej. W części poświęconej analizie społeczno-ekonomicznej użytkowania wód morskich, gdzie przedstawiono presje wywierane na środowisko morskie przez sektory polskiej gospodarki, problem gatunków obcych został zupełnie pominięty.	
Dział 2 Charakterystyka GES dla gatunków obcych	
Cel środowiskowy Gatunki obce wprowadzone w wyniku działalności człowieka są na poziomie, który nie zmienia struktury ekosystemu. Gatunki nierodzime wprowadzone do ekosystemu w wyniku działalności człowieka utrzymują się na poziomie, który nie powoduje szkodliwych zmian w ekosystemach.	
Kryterium 2.1 Liczebność i charakterystyka stanu gatunków nierodzimych, w szczególności gatunków inwazyjnych **Wskaźnik 2.1.1 Pojawienie się nowych gatunków obcych**	Celem kryterium jest poznanie wektorów dystrybucji gatunków inwazyjnych na polskich obszarach morskich oraz zminimalizowanie introdukcji nowych gatunków obcych w możliwym do wykonania wymiarze. Określenie i ocena dróg i wektorów, za pośrednictwem, których gatunki nierodzime rozprzestrzeniają się w wyniku działalności człowieka. Celem jest brak pojawienia się nowego gatunku obcego w okresie dokonywanej oceny UE: Tendencje w zakresie liczebności, czasowego występowania i rozmieszczenia przestrzennego dziko żyjących gatunków nierodzimych, w szczególności inwazyjnych gatunków nierodzimych na obszarach ryzyka, w powiązaniu z głównymi wektorami i drogami, za pośrednictwem których gatunki te się rozprzestrzeniają.
Kryterium 2.2 Oddziaływanie inwazyjnych gatunków nierodzimych na środowisko **Wskaźnik 2.2.1 Stosunek gatunków obcych do gatunków rodzimych w niektórych dobrze**	Celem kryterium jest ograniczenie wpływu inwazyjnych gatunków nierodzimych do poziomu gwarantującego niewywieranie przez te gatunki negatywnego wpływu na środowisko. Wskaźnik 2.2.1 Stosunek gatunków obcych do gatunków rodzimych w niektórych dobrze zbadanych grupach taksonomicznych (np. ryby, makroglony, mięczaki), umożliwiający pomiar zmian w składzie gatunkowym (np. oprócz wypierania gatunków rodzimych) Cel dla wskaźnika

zbadanych grupach taksonomicznych (np. ryby, makroglony, mięczaki), umożliwiający pomiar zmian w składzie gatunkowym (np. oprócz wypierania gatunków rodzimych)	Cel zostanie osiągnięty, jeżeli zostaną udzielone mniej niż trzy pozytywne odpowiedzi na poniższe pytania, w odniesieniu do konkretnych grup taksonomicznych: 1. Czy stosunek gatunków obcych do rodzimych w jednej z głównych grup taksonomicznych (np. ryb, makroglonów, małży) > 0.10? 2. Czy stosunek gatunków obcych do rodzimych w jednej z głównych grup taksonomicznych (np. ryb, makroglonów, małży) <0.10, lecz na podstawie oszacowanych trendów nowych introdukcji stosunek ten osiągnie wartość >0.10 w okresie najbliższych 6 lat? 3. Czy występuje chociaż jeden inwazyjny gatunek obcy, posiadający znaczny wpływ na >20% badanego obszaru albo >20% któregokolwiek z siedlisk wymienionych w załączniku I dyrektywy siedliskowej, albo >10% któregokolwiek z siedlisk priorytetowych wymienionych w załączniku I dyrektywy siedliskowej? Za znaczny uważa się następujący wpływ: istotne zmiany w składzie zbiorowisk oraz wymieranie miejscowe lub populacyjne przynajmniej jednego gatunku rodzimego, >10% spadek populacji przynajmniej jednego gatunku kluczowego (np. trawy morskiej) lub gatunków zamieszczonych w załączniku II albo IV dyrektywy siedliskowej. 4. Czy występuje przynajmniej jeden inwazyjny gatunek obcy, który w oparciu o wyznaczone trendy liczebności i rozmieszczenia przestrzennego uważa się za powodujący istotny wpływ na >20% badanego obszaru, albo >20% któregokolwiek z siedlisk wymienionych w załączniku I dyrektywy siedliskowej, albo >10% któregokolwiek z priorytetowych siedlisk wymienionych w załączniku I dyrektywy siedliskowej w okresie ostatnich 6 lat? UE: Stosunek inwazyjnych gatunków nierodzimych do gatunków rodzimych w niektórych dobrze zbadanych grupach taksonomicznych (np. ryby, makroglony, mięczaki), który może umożliwiać pomiar zmian w składzie gatunkowym (np. oprócz wypierania gatunków rodzimych)
Wskaźnik 2.2.2 Wpływ nierodzimych gatunków inwazyjnych na poziomie gatunku, siedliska i ekosystemu, gdzie jest to możliwe do wykonania	Wskaźnik BPL - Celem jest niepojawienie się nowych gatunków inwazyjnych ze znanym wpływem na środowisko w okresie ostatnich 6 lat. UE: Oddziaływanie inwazyjnych gatunków nierodzimych na poziomie gatunków, siedlisk i ekosystemów, tam gdzie jest to wykonalne.
Dział 3: Stopień, w jakim udało się osiągnąć cele oraz charakter działań, dzięki którym zostanie osiągnięty GES	
Podejście do zagadnienia, kluczowe rezultaty związane z celami i aktualny stopień ich osiągnięcia oraz działania ukierunkowana na ich osiągnięcie	Wiedza na temat oddziaływania gatunków obcych (=nierodzimych) na środowisko jest w dalszym ciągu ograniczona. Istnieje potrzeba dodatkowych działań naukowo-technicznych w celu opracowania potencjalnie użytecznych wskaźników, zwłaszcza dotyczących oddziaływania inwazyjnych gatunków nierodzimych (takich jak BPL), które mają zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia dobrego stanu środowiska. Priorytetową rolą oceny i monitorowania jest charakterystyka stanu, która jest warunkiem wstępnym oceny skali oddziaływań, lecz nie określa sama w sobie osiągnięcia dobrego stanu środowiska w odniesieniu do wskaźnika opisowego, jakim są gatunki obce. W związku z realizacją zobowiązań wynikających z RDSM opracowane zostały cztery dokumenty stanowiące Raport do KE: 1. wstępna oceny stanu środowiska wód morskich polskiej strefy Morza Bałtyckiego; 2. zestaw właściwości typowych dla dobrego stanu środowiska wód

morskich;
3. program monitoringu wód morskich;
4. zestaw celów środowiskowych dla wód morskich.

Wskaźnik opisowy W2 – Gatunki obce jest jednym z dwóch wskaźników, dla którego nie dokonano oceny. W raporcie do KE zawarto informację, że pierwsza ocena gatunków obcych zostanie wykonana w następnej ocenie stanu środowiska polskich wód morskich, to jest za lata 2011-2016.

Przy opisie stanu środowiska posłużono się tam tylko Kryterium 2.1 (bez uwzględnienia szczególnej grupy, jaką stanowią inwazyjne gatunki obce). Kryterium 2.2. w ogóle nie uwzględniano. Wynika to ze wciąż jeszcze słabego rozpoznania ilościowego rozmieszczenia gatunków w polskich obszarach morskich, czego przyczyn należy upatrywać w niedoskonałościach systemu PMŚ. W Programie Monitoringu Wód Morskich jest opis zadania, dotyczącego prowadzenia monitoringu gatunków obcych. W ramach PMŚ będą zbierane informacje z istniejących monitoringów oraz dodatkowo monitoringu fakultatywnego , prowadzonego poza PMŚ – projektu w zakresie badania gatunków obcych portach przez Porty Morskie pt.:„Tackling invasive alien species introduced by maritime navigation through discharge of ballast waters” pod warunkiem przyznania dofinansowania na wykonanie projektu w ramach programu LIFE w perspektywie 2014-2020 r.

Program monitoringu

Podstawowym źródłem informacji programu monitoringu gatunków obcych jest składowa każdego elementu programu monitoringu wód morskich zawierającego analizy taksonomiczne jako podstawowy parametr badań tj. monitoring ichtiofauny, fitoplanktonu, zooplanktonu, zoobentosu, makrofitobentosu itp.
Zatem element środowiska, jaki stanowi makrofitobentos (makroglony i okrytozalążkowe) powinien też być uwzględniony jako wskaźnik w monitoringu gatunków obcych. Przy czym nie tylko skład taksonomiczny, ale i liczebność (zagęszczenie) powinny być uwzględnione jako parametry, co ma podstawowe znaczenie przy określaniu BPL.
BPL uwzględnia liczebność (przedstawioną jako zagęszczenie) i rozmieszczenie gatunków obcych, które posłużyły do określenia klas ADR, oraz oddziaływanie tych gatunków na środowisko, tzn. ich wpływ na trzech poziomach: gatunkowym, siedliskowym oraz ekosystemowym. Wpływ ten szacuje się w oparciu o wiedzę ekspercką i dane literaturowe.
BPL – zgodnie z celem dla Kryterium 2.2 nie powinien przekraczać 1 (w skali od 0 do 4), co oznacza brak lub co najwyżej słaby poziom zanieczyszczenia biologicznego.
Fitoplankton, zooplankton, fitobentos, makrozoobentos, ichtiofauna – obecność gatunków obcych, ich liczebność (zagęszczenie), BPL w odniesieniu do gatunków obcych uznanych za inwazyjne w Europie, a szczególnie w basenie Morza Bałtyckiego.
Dla tego problemu szczególnie istotne są wody przybrzeżne, też wody przybrzeżne w zalewach przymorskich (wodach przejściowych w rozumieniu RDW) oraz największe porty morskie i ich okolice.
Konieczne jest, aby do analizy problemu gatunków obcych włączone były też dane z monitoringu siedlisk morskich, w tym głazowisk przybrzeżnych (siedlisko 1170), szczególnie tych położonych na obszarach chronionych (Natura 2000, parki narodowe).

Określenie i ocena dróg i wektorów, za pośrednictwem których obce gatunki rozprzestrzeniają się w wyniku działalności człowieka, jest wstępnym warunkiem, aby skutecznie zapobiegać osiągnięciu przez te gatunki poziomu szkodliwego dla ekosystemów i aby łagodzić wszelkie zaistniałe skutki.
Główne wektory introdukcji obcych gatunków do polskich wód morskich

	to działania związane z chowem i hodowlą organizmów wodnych, głównie ryb (niektóre gatunki nierodzime były przez długi czas powszechnie wykorzystywane w akwakulturze i podlegają już teraz określonym zezwoleniom w ramach obowiązującego prawa) oraz żeglugą, tak morską jak i śródlądową (organizmy w zbiornikach balastowych statków, porastanie statków przez organizmy poroślowe). Trzeba mieć na uwadze, że niektóre przypadki wprowadzenia gatunków w związku z działalnością człowieka są już regulowane na poziomie Unii w celu umożliwienia oceny i zminimalizowania ich potencjalnego oddziaływania na ekosystemy wodne. W Polsce powstało już wiele opracowań dotyczących rozpoznania skali zagrożenia (przybywa obcych gatunków, pewne stwierdzone już gatunki obce wykazują więcej niż słaby wpływ na wszystkich trzech poziomach (gatunku, siedliska i ekosystemu).
Dział 4: Aktualnie wdrażane, już zaplanowane i proponowane nowe działania podstawowe niezbędne do osiągnięcia GES w zakresie gatunków obcych	
Jakie istniejące działania podstawowe służą realizacji powyższych celów? Jak są one wdrażane? Jakie są podstawy prawne tych działań i ich wkład w osiągnięcie celów? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Istniejące działania podstawowe służące realizacji powyższych celów: 1. Analiza uwarunkowań do ratyfikacji przez Polskę Konwencji balastowej przez określenie procedur technicznych, logistycznych, administracyjnych i kontrolnych postępowania z wodami balastowymi ze statków na polskich obszarach morskich oraz statków podnoszących polską banderę wraz z oceną kosztów i korzyści wprowadzenia tych rozwiązań (prace koordynowane przez MGMiŻŚ). 2. Włączenie monitoringu obcych gatunków do systemu PMŚ (GIOŚ). 3. Pilotażowe wdrożenie monitoringu gatunków i siedlisk morskich w latach 2015-2018 (GIOŚ). **Działania ogólne mające na celu poprawę stanu wód morskich Bałtyku w zakresie cechy** Działania ogólne mające na celu poprawę stanu wód morskich Bałtyku w zakresie cechy: „gatunki obce" zostały uwzględnione w szeregu dokumentów programowych różnego szczebla, których przykłady zaprezentowano poniżej: Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego Kompleksowy system gromadzenia danych i wyników prac badawczych dotyczących środowiska morskiego umożliwiający wykorzystywanie informacji do zarządzania i planowania działań gospodarczych. Pośrednie wspieranie ochrony ekosystemów morskich. Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030) Zapobieganie introdukcji obcych gatunków inwazyjnych przenoszonych przez wody balastowe Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020 Wskazanie na potrzebę realizacji działań służących minimalizacji ryzyka wprowadzania do środowiska gatunków obcych zagrażających różnorodności biologicznej lub bazie genetycznej produkcji roślinnej, zwierzęcej i rybackiej **Dokumenty międzynarodowe** Bałtycki Plan Działań HELCOM Zapobieganie wprowadzaniu obcych gatunków jako działanie zmierzające

	do osiągnięcia właściwego stanu ochrony Morza Bałtyckiego. We współpracy z Konwencją o ochronie środowiska morskiego obszaru Północno-Wschodniego Atlantyku (Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic – OSPAR Convention) zbadanie i jeśli to możliwe wyznaczenie obszarów poza Morzem Bałtyckim na wymianę wód balastowych. Założenia co do Konwencji balastowej ograniczającej negatywny wpływ rozprzestrzenienia się obcych gatunków inwazyjnych wraz z wodami balastowymi statków. **Dokumenty krajowe** Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań na lata 2015-2020 Sformułowano zadania związane z ograniczeniem presji ze strony obcych gatunków inwazyjnych, w ramach których przewidziano dostosowanie polskiego ustawodawstwa oraz opracowanie i wdrożenie odpowiednich rozwiązań organizacyjno-finansowych, wdrożenie programów zwalczania inwazyjnych gatunków obcych, a także ustanowienie systemu nadzoru i monitorowania obcych gatunków. **Instrumenty prawne** Wykaz inwazyjnych gatunków obcych / rozporządzenie w sprawie gatunków obcych; ustawa o ochronie przyrody; rozporządzenie w sprawie listy gatunków obcych / minister właściwy ds. środowiska Zakaz wprowadzania okazów gatunków obcych do środowiska naturalnego / ustawa o ochronie przyrody; rozporządzenie w sprawie listy gatunków obcych / GDOŚ Zezwolenie na wwożenie z zagranicy gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić rodzimym gatunkom lub siedliskom przyrodniczym / ustawa o ochronie przyrody; rozporządzenie w sprawie listy gatunków obcych / GDOŚ Zezwolenie na prowadzenie na obszarach morskich RP chowu lub hodowli organizmów morskich albo zarybiania / rozporządzenie w sprawie gatunków obcych; rozporządzenie w sprawie akwakultury; ustawa o rybołówstwie morskim/ minister właściwy ds. rybołówstwa Zezwolenie na wprowadzanie do obszarów morskich RP lub przenoszenie na tych obszarach organizmów morskich gatunków obcych lub gatunków niewystępujących miejscowo / rozporządzenie w sprawie akwakultury; ustawa o rybołówstwie morskim / minister właściwy ds. rybołówstwa w porozumieniu z ministrem właściwym ds. środowiska Obowiązek monitorowania gatunków obcych lub niewystępujących miejscowo (nakładany w decyzji administracyjnej) / rozporządzenie w sprawie akwakultury ustawa o rybołówstwie morskim / obowiązek nałożony na wnioskodawcę Rejestr wprowadzeń i przeniesień gatunków obcych i niewystępujących miejscowo / rozporządzenie w sprawie akwakultury; ustawa o rybołówstwie morskim / minister właściwy ds. rybołówstwa aPGW dla dorzecza Wisły W ramach działań przypisanych do JCWP przybrzeżnych i przejściowych- prowadzenie kontrolowanego zarybiania - jednostka odpowiedzialna OIRM. aPWŚK Regulacja wprowadzania do środowiska przyrodniczego gatunków obcych (wydawanie zezwoleń). Podstawa prawna art. 120 ustawy o ochronie przyrody. Jednostki odpowiedzialne: GDOŚ i RDOŚ.

	aPGW dla dorzecza Odry także dorzecza Regi, Parsęty, Wieprzy oraz pozostałych rzek uchodzących do Zalewu Szczecińskiego oraz do Morza Bałtyckiego na zachód od ujścia Słupi W ramach działań przypisanych do JCWP przybrzeżnych i przejściowych- prowadzenie kontrolowanego zarybiania - jednostka odpowiedzialna minister właściwy ds. rybołówstwa.
Jakie są planowane (już uzgodnione, ale jeszcze niewdrażane) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób przyczynią się one do ich realizacji? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Wdrażanie Konwencji balastowej (opracowanie m. in. narzędzi kontroli i postępowania z wodami i osadami w portach). Polska rozpoczęła proces ratyfikacji Konwencji balastowej Instytucja odpowiedzialna – minister właściwy ds. gospodarki morskiej.
Jakie są przewidywane nowe (planowane, ale jeszcze nieuzgodnione) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób zostaną w nich uwzględnione kwestie zrównoważonego rozwoju i oddziaływań społeczno-gospodarczych? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Identyfikacja oraz analiza dróg niezamierzonego wprowadzania lub rozprzestrzeniania się inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii Europejskiej, na terytorium kraju z uwzględnieniem wód morskich Działanie polega na identyfikacji oraz analizie dróg niezamierzonego wprowadzania lub rozprzestrzeniania się inwazyjnych gatunków obcych, które wymagają działań priorytetowych. Obejmuje sporządzenie i wdrożenie planu działania w sprawie priorytetowych dróg przenoszenia inwazyjnych gatunków obcych, uwzględniającego gatunki obce pochodzące z wód balastowych. Planowane korzyści z wdrożenia działania wiążą się ze zmniejszaniem i wyeliminowaniem ryzyka wprowadzania gatunków obcych do ekosystemu. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju, poprzez dążenie do ładu środowiskowego w obszarze tematycznym bioróżnorodność i ekosystemy morskie, zgodnie z rozporządzeniem w sprawie gatunków obcych oraz Konwencja o różnorodności biologicznej sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz.U. z 2002 r. Nr 184, poz. 1532). Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. środowiska w uzgodnieniu z ministrem właściwym ds. gospodarki morskiej. Edukacja akwarystów w zakresie zagrożeń związanych z uwalnianiem okazów obcych gatunków inwazyjnych do środowiska naturalnego Działanie polega na przeprowadzaniu akcji uświadamiającej klientów sklepów zoologicznych o zagrożeniach związanych z uwalnianiem obcych gatunków inwazyjnych do środowiska (ulotki informacyjne, spoty informacyjne). Planowane korzyści z wdrożenia działania wiążą się z ograniczeniem wprowadzania gatunków obcych do ekosystemu. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju, poprzez dążenie do ładu środowiskowego w obszarze tematycznym ekosystemy morskie. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. środowiska Analiza możliwości wdrożenia wytycznych IMO dotyczących praktyki kontroli i postępowania z organizmami poroślowymi (ang. biofouling) na statkach - opracowanie narzędzi do wprowadzenia systemu zarządzania w żegludze morskiej i śródlądowej

	Działanie polega na ekspertyzie naukowej dotyczącej określenia w skali kraju znaczenia porastania statków żeglugi morskiej, jak i śródlądowej przez organizmy poroślowe, wraz z analizą możliwości dostosowania polskich przepisów regulujących działalność żeglugową (z uwzględnieniem specyfiki żeglugi śródlądowej) do potrzeb zwalczania zjawiska porastania statków; materiały informacyjno-edukacyjne prezentujące założenia i wnioski zawarte w opracowaniu Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju, poprzez dążenie do ładu środowiskowego w obszarze tematycznym ekosystemy wodne, w tym morskie. Jego realizacja poprzez opracowaniu założeń planu zapobiegania procesom porastania elementów konstrukcyjnych statków przez organizmy wodne oraz zwalczania skutków tych procesów i analizie możliwości wprowadzenia przepisów określających procedury zwalczania procesów porastania statku może wpłynąć na sektor żeglugi śródlądowej oraz na przemysł stoczniowy (zwiększenie zamówień). Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. środowiska w uzgodnieniu z ministrem właściwym ds. gospodarki morskiej w zakresie dotyczącym zaleceń IMO oraz minister właściwy ds. żeglugi śródlądowej. Opracowanie planów działania w celu zmniejszenia wpływu gatunków inwazyjnych, wraz z określeniem stanu obecnego zagrożenia ze strony gatunków obcych Środki eliminacji organizmów inwazyjnych gatunków obcych ze środowiska naturalnego oraz finansowe, czasowe, przestrzenne i przedmiotowe ramy ich zastosowania. Planowane korzyści z wdrożenia działania wiążą się z ograniczeniem wprowadzania gatunków obcych do ekosystemu. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju, poprzez dążenie do ładu środowiskowego w obszarze tematycznym ekosystemy morskie. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. środowiska. Zapobieganie ucieczkom obcych gatunków ryb z obiektów hodowlanych Opracowanie działań edukacyjnych oraz procedur i środków technicznych minimalizujących wpływ akwakultury na ekosystemy wodne powodowane przez ucieczki osobników/przypadkowe uwolnienia obcych gatunków hodowanych w obiektach na wodach otwartych. Planowane korzyści z wdrożenia działania wiążą się z ograniczeniem wprowadzania gatunków obcych do ekosystemu. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju, poprzez dążenie do ładu środowiskowego w obszarze tematycznym ekosystemy morskie. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. środowiska we współpracy z ministrem właściwym ds. rybołówstwa.
Do jakiego stopnia działania te są skoordynowane i spójne na poziomie krajowym, podregionu i/ lub regionu?	Mamy tu do czynienia z wdrażaniem prawa unijnego oraz działaniami wyznaczonymi przez państwa-strony Konwencji Helsińskiej, jednak żadne z nowo zgłoszonych działań nie jest koordynowane regionalnie.
Czy któreś z tych działań mają wpływ na wody innych krajów podregionu?	Tak, wszystkie działania działań mają wpływ na wody innych krajów podregionu - szczególnie na wody przybrzeżne sąsiadujących krajów, Niemiec i Federacji Rosyjskiej.
Dział 5: Jaki wkład będą miały wymienione wyżej działania w osiągnięcie do 2020 r. GES oraz związanych z nim celów środowiskowych? Jakie jest prawdopodobieństwo osiągnięcia GES i czy mają zastosowanie wyjątki, o których mowa w artykule 14?	

Jest mało prawdopodobne, aby osiągnięty został cel , jakim jest brak pojawienia się do 2020 r. nowych gatunków obcych. Przyczyny tego stanu rzeczy są w dużej mierze niezależne od Polski, co oznacza, że ma zastosowanie art. 14 (1) (a).

Uzasadnienie:
Około połowa gatunków obcych została wprowadzona do Bałtyku z wodami balastowymi. Kolejna jedna czwarta dotarła do Bałtyku w wyniku świadomej introdukcji obcych gatunków (głównie słodkowodnych ryb i skorupiaków ze zlewni Morza Czarnego) do zlewni wód śródlądowych Bałtyku. Polska generuje jedynie część ruchu żeglugowego, a na jej terenie w sposób świadomy do wód wprowadzono niewiele gatunków obcych, z których większość nie radzi sobie w morzu (np. sumik karłowaty, tołpyga). Jest więc wysoce prawdopodobne, że gatunki, które wniknęły do Bałtyku innymi drogami niż z polskich wód morskich lub śródlądowych będą nadal rozprzestrzeniać się i wnikać do POM. Na przykład, spośród 120 gatunków obcych ujętych w bazie udostępnionej przez HELCOM, jedynie 21 jest znana z polskich wód (nb. baza ta jest niepełna). W bazie jest natomiast 13 gatunków obcych, które występują w akwenach HOLAS przylegających do polskich wód, ale nie są obecne w POM. Sytuacja ta wskazuje na wysokie ryzyko migracji nowych gatunków obcych do polskich wód morskich. Przykładem bardzo niedawnej inwazji jest małż *Rangia cuneata*, który w 2010 r. pojawił się w rosyjskiej części Zalewu Wiślanego, prawdopodobnie w wyniku introdukcji z wodami balastowymi w porcie Kaliningrad, a w 2011 r. został odnotowany także w części polskiej.

Za pomocą analizy kosztów i korzyści dokonano oceny zasadności wdrożenia nowych działań podstawowych, zidentyfikowanych w celu zmniejszenia luki pomiędzy stanem wód morskich po wdrożeniu istniejących i planowanych do wdrożenia działań a dobrym stanem środowiska GES. Pominięto jedynie działania o charakterze opracowań studialnych, badawczo–monitoringowe, analityczno–prawne oraz działania administracyjne, ponieważ ich efekt będzie dopiero znany po przeprowadzeniu działań i obecnie trudno jest wyrokować jakie będą wyniki tych działań.
Dla każdego programowego działania oszacowano koszty jego wdrożenia. Przeprowadzone analizy kosztów i korzyści nowych działań potwierdzają zasadność realizacji proponowanych działań.

Dział 6: Czy któreś z zaproponowanych działań przyczyniają się do rozwoju spójnej sieci Morskich Obszarów Chronionych?

Nie

Dział 7: Luki i inne kwestie problematyczne (czy w obecnym zestawie działań istnieją luki uniemożliwiające osiągnięcie GES i/lub czy istnieje potrzeba modyfikacji istniejących bądź planowanych działań?

We wstępnej ocenie nie dokonano wstępnej oceny dla wskaźnika opisowego presji W2 – Gatunki obce, a stan stwierdzony do roku 2012 przyjęto za punkt odniesienia do przyszłej oceny, która zostanie wykonana za okres 2012 - 2017 r.

Dział 8: Informacje dodatkowe

Brak

2.3 Komercyjnie eksploatowane gatunki ryb i skorupiaków

Tabela 12. Karta cechy 3 – KOMERCYJNIE EKSPLOATOWANE GATUNKI RYB I SKORUPIAKÓW

Cecha 3 Komercyjnie eksploatowane gatunki ryb i skorupiaków

Dział 1 Status komercyjnie eksploatowanych gatunków ryb w POM

Każdego roku ICES przygotowuje ocenę stanu zasobów kluczowych gatunków ryb komercyjnie eksploatowanych w Morzu Bałtyckim (por.: http://www.ices.dk/community/advisory-process/Pages/Latest-advice.aspx). Oceny te pozwalają określić stan stad w wodach polskich w odniesieniu do zdolności rozrodczej i śmiertelności połowowej.
Według ekspertyzy ICES z 2017 r. aktualny stan stad jest następujący:

	Stan wg rekomendacji ICES	
	Zdolność rozrodcza	**Śmiertelność połowowa**
Dorsz stada zachodniego (SD22-24)	X	X
Dorsz stada wschodniego (SD25-32)	O	X
Śledź stada centralnego (SD25-2 & 32)	O	O
Śledź stada zachodniego (SD22-24 & obszar. IIIa)	X	X
Szprot	O	O

Oznaczenia: O: spełnia; X: nie spełnia;

Do 2013 r. ICES była w stanie przedstawiać coroczne oceny na temat stanu dorsza stada wschodniego, oparte na wartościach F_{MSY} i $MSY_{Btrigger}$. Z ostatniej pełnej oceny stada przedstawionej przez ICES w 2013 r. wynika, że stado spełniało kryteria w odniesieniu do zdolności rozrodczej, ale nie w odniesieniu do śmiertelności połowowej Jednakże zmiany biologii stada, które spowodowały zmniejszenie przyrostów, , utrudniły ocenę stanu stada. Znalazło to odbicie w niepewności stanu stada w ocenach z 2014 z 2015 r. W ocenie z 2016 r. stan stada został określony, jednak zamiast wartości bezwzględnych F_{MSY} i $MSY_{Btrigger}$trzeba było posłużyć się zastępczymi wartościami wskaźnikowymi.

Cele środowiskowe przyjęte dla POM w zakresie śmiertelności połowowej można uznać za tożsame z kryteriami ICES dotyczącymi tego parametru, ponieważ poza wartościami liczbowymi w ZCSWM zawarto ogólną zasadę, że śmiertelność połowowa F nie może być większa niż F_{MSY}, a aktualna wartość F_{MSY} jest ustalana w ramach ICES. Jednak w przypadku zdolności rozrodczej cele zawarte w ZCSWM nie są tożsame z kryteriami ICES i zostały sformułowane następująco:

- $B_{MSYtrigger}$ dla stada dorsza (22-24) – 23 000 ton
- $B_{MSYtrigger}$ dla stada dorsza (25-32) – brak granicy, ocena na podstawie trendu
- $B_{MSYtrigger}$ dla stada szprota (22-32) – brak granicy, ocena na podstawie trendu
- $B_{MSYtrigger}$ dla stada śledzia (22-24 i IIIa) – 110 000 ton
- $B_{MSYtrigger}$ dla stada śledzia (25-29 i 32, bez Zat. Ryskiej) – brak granicy, ocena na podstawie trendu

W świetle tak sformułowanych GES, aktualny stan stad można określić następująco:

	Stan w świetle ZCSWM	
	Zdolność rozrodcza	**Śmiertelność połowowa**
Dorsz stada zachodniego (SD22-24)	X	X
Dorsz stada wschodniego (SD25-32)	X	X
Śledź stada centralnego (SD25-2 & 32)	O	O

Śledź stada zachodniego (SD22-24 & obszar. IIIa)	X	X
Szprot	O	O

Oznaczenia: O: spełnia; X: nie spełnia

Istnieje polskie rybołówstwo łososia oparte na głównym stadzie Morza Bałtyckiego (SD 22-31). ICES formułuje oceny dotyczące również tego stada. Jednakże cele zarządzania określane są w odniesieniu do potencjalnej zdolności produkcji smoltów dla zlewni poszczególnych rzek. Ponieważ w Polsce nie ma rzek łososiowych, a rybołówstwo korzysta z różnych stad, nie jest możliwe powiązanie połowów polskich z celami GES dla zlewni poszczególnych rzek, w związku z czym łosoś nie został uwzględniony w polskich celach GES.

W opisie cechy pojawiają się również skorupiaki jako organizmy komercyjnie eksploatowane, jednakże połowy skorupiaków w polskich wodach są nieistotne.

Dział 2 Charakterystyka GES, celów i wskaźników

Cel środowiskowy

Celem jest utrzymanie populacji komercyjnie eksploatowanych ryb i skorupiaków w bezpiecznych granicach biologicznych odpowiadających warunkom naturalnym poprzez ograniczenie presji antropogenicznych, tj. ustanowienie limitów połowowych gwarantujących osiągnięcie maksymalnego zrównoważonego połowu eksploatowanych gatunków.
Poniższe cele i wskaźniki oparte są na ekspertyzach ICES[9]

Kryterium 3.1 Poziom presji rybołówstwa	Celem jest zapewnienie eksploatacji wszystkich komercyjnie eksploatowanych stad ryb na poziomie lub poniżej poziomu maksymalnego zrównoważonego połowu zapewniającego, że wszystkie komercyjnie eksploatowane ryby znajdują się w bezpiecznych granicach biologicznych.
Wskaźnik 3.1.1 Śmiertelność połowowa	Śmiertelność połowowa (F) wszystkich komercyjnie eksploatowanych stad ryb znajduje się na poziomie lub poniżej poziomu maksymalnego zrównoważonego połowu (F_{MSY}). *1) Dorsz stada zachodniego (SD22-24) - F ≤ 0.25 Dorsz stada wschodniego (SD25-32) - F ≤ 0.3 Łosoś (SD22-31) – brak celu Szprot (SD22-32) - F ≤ 0.35 Śledź stada zachodniego (SD22-24 i IIIa) - F ≤ 0.25 Śledź stada centralnego (SD25-29 i 32 Ex GoR) - F ≤ 0.16 *Cele Wieloletniego planu w odniesieniu do stad dorsza, śledzia i szprota w Morzu Bałtyckim (Rozporządzenie PE i RE 2016/1139): *2)* *Dorsz stada zachodniego (SD22-24) – F 0,15 -0.26* *Dorsz stada wschodniego (SD25-32) – nie określono* *Łosoś (SD22-31) – nie dotyczy* *Szprot (SD22-32) – F 0,19-0.26* *Śledź stada zachodniego (SD22-24 i IIIa) – F 0,23-0.32* *Śledź stada centralnego (SD25-29 i 32 Ex GoR) – F 0,16-0.22* *1) Polski ZCSWM we wskaźniku 3.1.1 obejmuje również łososia (produkcja smoltów) i stornię (stosunek połowu do wskaźnika biomasy). Wydaje się to jednak być niewłaściwe, ponieważ F_{MSY} nie zostały oszacowane dla łososia bałtyckiego (por.: wskaźnik 3.2.2), ani storni bałtyckiej (por.: wskaźnik 3.1.2). *2) W 2016 r. przyjęto Wieloletni plan w odniesieniu do stad dorsza, śledzia i szprota w Morzu Bałtyckim (Rozporządzenie PE i RE 2016/1139). Wartości celów określone wcześniej w polskim ZCSWM różnią się od celów określonych w Wieloletnim .. i. Należy podkreślić, że cele te nie są sztywne, ponieważ Plan przewiduje możliwość elastycznego reagowania na zmieniającą się

[9] http://www.ices.dk/sites/pub/Publication%20Reports/Expert%20Group%20Report/acom/2014/WKGMSFDD3/WKGMSFDD3%20Final%20Report%202014.pdf (08.09.2017)

	sytuację w celu ochrony stad
Wskaźnik 3.1.2 Stosunek połowu do wskaźnika biomasy	Brak celów *4) Śmiertelność połowowa jest głównym wskaźnikiem poziomu eksploatacji danego stada. ICES dopiero niedawno opracowano ocenę dla stad storni. W chwili obecnej ocenę stada opracowano w oparciu o ograniczone dane, które zawierają szacunki trendów dla biomasy stada, ale nie śmiertelności połowowej. Oceny te powinny jednak pozwolić na obliczenie proporcji pomiędzy połowem i biomasą, które mogą być wykorzystane jako przybliżenie do określenia śmiertelności połowowej, gdy bezpośrednie szacunki i wartości nie są dostępne. Stornia w SD24-25 – brak celu *5) Stornia w SD26-28 – brak celu *5) *5) W przypadku dwóch stad storni dostępne informacje nie pozwalają określić śmiertelności połowowej. Natomiast można byłoby określić stosunek połowu do wskaźnika biomasy, a zatem stada storni powinny znaleźć się w celu 3.1.2, a nie w celu 3.1.1, jak w polskim Zestawie Celów Środowiskowych dla Wód Morskich.
Kryterium 3.2: Zdolność rozrodcza stada	Celem jest o graniczenie lub utrzymanie eksploatacji stad ryb na poziomie zapewniającym zachowanie ich pełnej zdolności reprodukcyjnej
Wskaźnik 3.2.1 Biomasa stada tarłowego (SSB)	Biomasa stada tarłowego (SSB) znajduje się na poziomie lub powyżej poziomu zapewniającego utrzymanie maksymalnego zrównoważonego połowu ($B_{MSYtrigger}$). Dorsz stada zachodniego (SD22-24) - SSB ≥ 23 000 ton Dorsz stada wschodniego (SD25-32) – brak celu, na podstawie oceny wskaźników opisujących trendy SSB Szprot (SD22-32) - brak celu, na podstawie oceny wskaźników opisujących trendy SSB Śledź stada zachodniego (SD22-24 i IIIa) – SSB ≥ 110 000 ton Śledź stada centralnego (SD25-29 *i 32 Ex GoR*) - brak limitu, na podstawie oceny wskaźników opisujących trendy SSB *6) *Cele Wieloletniego planu w odniesieniu do stad dorsza, śledzia i szprota w Morzu Bałtyckim (Rozporządzenie PE i RE 2016/1139): *7)* *Dorsz stada zachodniego (SD22-24) – SSB ≥ 38 400 ton* *Dorsz stada wschodniego (SD25-32) – Nie określono* *Szprot (SD22-32) – SSB ≥ 570 000 ton* *Śledź stada zachodniego (SD22-24 i IIIa) – SSB ≥ 110 000 ton* *Śledź stada centralnego (SD25-29 i 32 Ex GoR) – SSB ≥ 600 000 ton* *6) Obecnie procedowane jest zatwierdzenie nowych poziomów śmiertelności połowowej (F i FSMY) dla dorsza, śledzi i szprota w ramach nowego planu zarządzania tymi gatunkami *7) Podobnie jak w przypadku celów dotyczących śmiertelności połowowej, w ramach nowego Wieloletniego planu uzgodniono również międzynarodowe cele dotyczące biomasy stad tarłowych. W niektórych przypadkach różnią się one od celów wymienionych w polskim ZCSWM. Aktualne wartości z Planu wieloletniego zapisano kursywą. Należy podkreślić, że cele te nie są sztywne, ponieważ Plan przewiduje możliwość elastycznego reagowania na zmieniającą się sytuację w celu ochrony stad.
Wskaźnik 3.2.2 Wskaźniki biomasy	Nie użyte w ocenie *8) W przypadku braku szacowanych wartości SSB, można zamiast nich wykorzystać inne wskaźniki biomasy stada lub zdolności rozrodczej. Łosoś w SD22-31 – 75% Potencjalnej Zdolności Produkcji Smoltów dla zlewni poszczególnych rzek. *9) *10) Stornia w SD24-25 – brak celu Stornia w SD26-28 – brak celu *9) Należy zauważyć, że Polsce nie ma rzek łososiowych, a w połowach polskich znajdują się ryby z różnych rzek, a zatem powiązanie jakichkolwiek działań związanych z polskimi połowami łososia z poszczególnymi celami GES nie będzie możliwe. *10) Zastosowany w przypadku łososia cel polegający na osiągnięciu 75% potencjalnej zdolności produkcji smoltów jest wskaźnikiem zdolności rozrodczej stada, a nie śmiertelności połowowej,

	dlatego powinien być ujęty we wskaźniku 3.2.2, a nie 3.1.1, jak to ma miejsce w polskim ZCSWM.
Kryterium 3.3 Rozkład wieku oraz rozkład długości populacji	Celem kryterium jest zapewnienie pełnego zakresu wieku i rozmiarów osobniczych wszystkich komercyjnie eksploatowanych stad ryb
Wskaźnik 3.3.1 Proporcja ryb większych niż średni rozmiar przy pierwszym dojrzewaniu	Brak celów
Wskaźnik 3.3.2 95 percentyl rozkładu długości ryb obserwowanych podczas rejsów badawczych	Brak celów *11) Mimo że zaproponowano szereg wskaźników dla tego atrybutu GES, ICES nie uzgodniła jeszcze konkretnego wskaźnika ani nie określiła warunków referencyjnych. Dlatego kryterium to nie jest rozważane dalej.
Dział 3: Stopień, w jakim udało się osiągnąć cele oraz charakter działań, dzięki którym zostanie osiągnięty GES	
Podejście do zagadnienia, kluczowe rezultaty związane z celami i aktualny stopień ich osiągnięcia oraz działania ukierunkowana na ich osiągnięcie	Główne stada eksploatowanych komercyjnie gatunków ryb w polskich wodach Bałtyku są zarządzane na poziomie międzynarodowym zgodnie z zasadami WPRyb UE (dotyczy gatunków kwotowanych tj. dorsza, śledzia, szprota, łososia i gładzicy). W ostatnich latach zarządzanie rybołówstwem ma za zadanie utrzymanie zdolności rozrodczej stad i ograniczenie presji rybołówstwa na stada do poziomu odpowiadającego osiągnięciu MSY. Wszystkie te cele mają zagwarantować długookresową odnawialność unijnych stad ryb. Zatem cele te mają kluczowe znaczenie dla zreformowanej niedawno wspólnej polityki rybołówstwa (rozporządzenie w sprawie WPRyb) i są ściśle związane z celami GES. Dzięki ww. podejściu do zarządzania rybołówstwem dwa stada śledzia w wodach polskich już osiągnęły swoje cele GES. Stada objęte polskim zobowiązaniem GES podlegają corocznemu ustalaniu TAC, które odbywa się na poziomie UE. Punktem wyjścia do dyskusji na forum UE w zakresie wysokości TAC na kolejny rok jest coroczna ocena naukowa ICES stanu stad ryb poławianych w Morzu Bałtyckim. Dzięki publikacji tych corocznych ekspertyz możliwe będzie monitorowanie zaawansowania w osiąganiu GES przez każde stado i podejmowanie stosownych działań.
Dział 4: Aktualnie wdrażane, już zaplanowane i proponowane nowe działania podstawowe niezbędne do osiągnięcia GES dla Cechy 3 Komercyjnie eksploatowane gatunki ryb i skorupiaków	
Jakie istniejące działania podstawowe służą realizacji powyższych celów? Jak są one wdrażane? Jakie są podstawy prawne tych działań i ich wkład w osiągnięcie celów? Które instytucje odpowiadają za te działania?	**Działania ogólne mające na celu poprawę stanu wód morskich Bałtyku w zakresie cechy** Działania ogólne mające na celu poprawę stanu wód morskich Bałtyku w zakresie cechy: „komercyjnie eksploatowane gatunki ryb i skorupiaków" zostały uwzględnione w szeregu dokumentów programowych różnego szczebla, których przykłady zaprezentowano poniżej: Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego Kompleksowy system gromadzenia danych i wyników prac badawczych dotyczących środowiska morskiego umożliwiający wykorzystywanie informacji do zarządzania i planowania działań gospodarczych. Pośrednie wspieranie ochrony ekosystemów morskich.

Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)

Duże znaczenie dla zarządzania rybołówstwem ma dostęp do wiarygodnych i aktualnych informacji o stanie zasobów morskich. Konieczne jest gromadzenie, monitorowanie i kontrolowanie tego rodzaju danych.

Poprzez realizację WPRyb, zasoby będą eksploatowane w sposób umożliwiający osiągnięcie MSY - tam gdzie to było możliwe do 2015 r., a najpóźniej do 2020 r. w odniesieniu do wszystkich stad; minimalizowanie negatywnego wpływu rybołówstwa na środowisko; wsparcie rybołówstwa przybrzeżnego; zapewnienie konkurencyjności i opłacalności działania zakładów przetwórstwa ryb; wdrożenie obowiązku wyładunku wszystkich połowów (dotyczy połowów dorsza, śledzia, szprota, łososia i gładzicy).

W celu prowadzenia racjonalnej gospodarka żywymi zasobami morza należy wdrażać działania służące realizacji celu:

1. modernizacja i dostosowanie floty rybackiej do dostępnych żywych zasobów Morza Bałtyckiego;
2. poprawa środków kontroli i zarządzania zasobami rybnymi i ich efektywne wdrażanie;
3. zapewnienie racjonalnej i odpowiedzialnej eksploatacji zasobów rybnych przy zwróceniu uwagi na oddziaływanie na potrzeby producentów i konsumentów;
4. skuteczne przeciwdziałanie nielegalnym, nieraportowanym i nieuregulowanym połowom;
5. Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030).

Dokumenty międzynarodowe

Bałtycki Plan Działań HELCOM

Zawarto apel do właściwych organów w zakresie rybołówstwa, aby podjąć wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia, by do 2021 populacje wszystkich eksploatowanych komercyjnie gatunków ryb były w bezpiecznych granicach biologicznych, osiągały MSY i były rozmieszczone w swoich naturalnych zasięgach, zawierały pełny rozmiar i wiek. Wezwano, by w zakresie rybołówstwa we współpracy z the Baltic AC i HELCOM podjąć następujące działania:

Przygotować wieloletnie plany zarządzania dla komercyjnie poławianych ryb, w celu zrównoważonego zarządzania tymi gatunkami zgodnie z WPRyb,

Zaapelowano do władz, by podjęły niezwłocznie działania w celu eliminacji nielegalnych, nieregulowanych i niezgłaszanych połowów.

Ustanowienie współpracy międzynarodowej promującej zarządzanie połowami przybrzeżnymi na zasadach ekosystemowych („ecosystem-based management”).

Strategia UE dla regionu Morza Bałtyckiego

Zmniejszenie ilości związków odżywczych w morzu do dopuszczalnych poziomów.

Zintegrowana polityka morska UE „Niebieska Księga”

Zintegrowana polityka morska UE przyczyni się do opracowania i realizacji programu prac.

Projekty:

1. zwalczenie nielegalnych połowów i destrukcyjnych połowów włokami na pełnym morzu;
2. przegląd zwolnień z unijnych przepisów prawa pracy dla sektora przewozów morskich i rybołówstwa.

będą prowadzone zdecydowane działania na rzecz odnowy zasobów rybnych, wymagające wiarygodnych danych naukowych i wzmocnienia wieloletniego planowania. Komisja podejmie działania gwarantujące, że

	wspólna polityka rybacka odzwierciedli podejście ekosystemowe strategii na rzecz środowiska morskiego i będzie zmierzać do wyeliminowania nielegalnych, nieraportowanych i nieuregulowanych połowów w wodach przybrzeżnych i na pełnym morzu. Rozwój akwakultury w zakresie chowu i hodowli owoców morza w ramach regulacyjnych, które wspierają przedsiębiorczość oraz innowacje, a także zapewniają zgodność z wysokimi normami ekologicznymi i zdrowotnymi. **Dokumenty krajowe** Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012 - 2020 Zakłada ochronę i zrównoważone korzystanie z zasobów naturalnych, w tym min. Wód, gleb, bioróżnorodności, krajobrazu rolniczego, zasobów genetycznych w rolnictwie, leśnictwie i rybactwie. Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań na lata 2015-2020 Utrzymanie i odbudowa funkcji ekosystemów będących źródłem usług dla człowieka, gdzie przewidziano nadanie ekosystemom wartości społecznoekonomicznej oraz wdrożenie koncepcji zielonej infrastruktury. Cel szczeg. E: Zwiększenie integracji działalności sektorów gospodarki z celami ochrony różnorodności biologicznej, gdzie ujęto zadanie Włączenie gospodarki rybackiej do działań na rzecz ochrony różnorodności biologicznej i działania szczegółowe (wdrożenie regulacji mających na celu ograniczenie odrzutów podczas połowów, opracowanie i wdrożenie procedur rejestrowania danych o przyłowie gatunków chronionych – ptaków, ssaków, ryb i minogów, Identyfikacja technik i narzędzi połowowych, sprzyjających ochronie różnorodności biologicznej oraz ich zastosowanie przez rybaków). Wskazano źródła finansowania działań oraz podmioty odpowiedzialne za wdrażanie celów. Wpisano szczegółowe zadania, które mają służyć realizacji celów wraz z określeniem podmiotów instytucji wiodących w ich wdrażaniu. Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014 - 2020) Środki finansowe pochodzące z Programu Operacyjnego „Rybactwo i Morze" stanowić będą wsparcie dla opracowania i wdrożenia środków ochrony wynikających z rozporządzenia w sprawie WPRyb, w szczególności do opracowania środków ochrony i zrównoważonej eksploatacji żywych zasobów morza oraz środków technicznych ograniczających niechciany przyłów. Mają również wspierać innowacyjne projekty (np. zastępowanie sieci rybackich bardziej selektywnymi narzędziami w celu ograniczenia przyłowów) oraz rozwój nowych technologii, które mogłyby prowadzić do obniżenia negatywnego wpływu działalności połowowej lub hodowli ryb na środowisko, gromadzenie danych i doradztwo naukowe oraz zacieśnianie współpracy między rybakami, a naukowcami oraz działania związane z zarządzaniem chronionymi obszarami morskimi (w tym obszarami Natura 2000), poprawą ich stanu i monitorowanie. W ramach Priorytetu Promowanie rybołówstwa zrównoważonego środowiskowo, zasobooszczędnego, innowacyjnego, konkurencyjnego i opartego na wiedzy, realizowane będą w szczególności następujące środki: ochrona i odbudowa morskiej różnorodności biologicznej i ekosystemów morskich oraz systemy rekompensat w ramach zrównoważonej działalności połowowej – zbieranie utraconych narzędzi połowowych i odpadów morskich; w ramach Priorytetu Zintegrowana Polityka Morska realizowane będą w szczególności następujące środki: promowanie ochrony środowiska morskiego i zrównoważonej eksploatacji zasobów morskich i przybrzeżnych, poprawa wiedzy na temat stanu środowiska morskiego. **Instrumenty prawne**

	Zakazy z art. 5 ustawy o rybołówstwie morskim / rozporządzenie w sprawie WPRyb; ustawa o rybołówstwie morskim / okręgowy inspektor rybołówstwa Zakazy z art. 12 ustawy o rybołówstwie morskim / rozporządzenie w sprawie WPRyb; ustawa o rybołówstwie morskim / okręgowy inspektor rybołówstwa Zdolność połowowa, licencja połowowa / rozporządzenie w sprawie WPRyb; ustawa o rybołówstwie morskim / minister właściwy ds. rybołówstwa Specjalne zezwolenie połowowe, kwoty połowowe / rozporządzenie w sprawie WPRyb; ustawa o rybołówstwie morskim; rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 września 2015 r. w sprawie szczegółowego sposobu podziału ogólnych kwot połowowych i dodatkowych kwot połowowych (Dz. U. poz. 1486) / minister właściwy ds. rybołówstwa, okręgowy inspektor rybołówstwa Zbieranie danych połowowych / rozporządzenie w sprawie WPRyb; ustawa o rybołówstwie morskim/ minister właściwy ds. rybołówstwa Obowiązek prowadzenia dziennika połowowego / rozporządzenie w sprawie WPRyb; rozporządzenie w sprawie unijnego systemu kontroli; rozporządzenie w sprawie wykonywania unijnego systemu kontroli; ustawa o rybołówstwie morskim / okręgowy inspektor rybołówstwa Miesięczne raporty połowowe / rozporządzenie w sprawie WPRyb; ustawa o rybołówstwie morskim / okręgowy inspektor rybołówstwa System zapobiegania NNN połowom oraz ich powstrzymywania i eliminowania / rozporządzenie w sprawie nielegalnych połowów; Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1010/2009 z dnia 22 października 2009 r. ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 1005/2008 ustanawiającego wspólnotowy system zapobiegania nielegalnym, nieraportowanym i nieuregulowanym połowom oraz ich powstrzymywania i eliminowania (Dz. Urz. WE L 280 z 27.10.2008, str. 5, z późn. zm.); ustawa o rybołówstwie morskim / okręgowy inspektor rybołówstwa Punkty za poważne naruszenia przepisów WPRyb / rozporządzenie w sprawie nielegalnych połowów; rozporządzenie w sprawie unijnego systemu kontroli; rozporządzenie w sprawie wykonywania unijnego systemu kontroli; ustawa o rybołówstwie morskim.; rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 6 września 2016 r. w sprawie kryteriów, na podstawie których okręgowy inspektor rybołówstwa morskiego dokonuje oceny wagi stwierdzonego naruszenia przepisów wspólnej polityki rybołówstwa (Dz.U z 2016 r. poz. 1615) / okręgowy inspektor rybołówstwa morskiego Rejestr naruszeń WPRyb / rozporządzenie w sprawie nielegalnych połowów; rozporządzenie w sprawie unijnego systemu kontroli; rozporządzenie w sprawie wykonywania unijnego systemu kontroli; ustawa o rybołówstwie morskim / minister właściwy ds. rybołówstwa Zarybianie obszarów morskich RP / ustawa o rybołówstwie morskim / minister właściwy ds. rybołówstwa aPGW dla dorzecza Wisły W ramach działań przypisanych do JCW przybrzeżnych i przejściowych: prowadzenie kontrolowanego zarybiania - jednostka odpowiedzialna: Minister właściwy do spraw rybołówstwa aPGW dla dorzecza Odry W ramach działań przypisanych do JCW przybrzeżnych i przejściowych: prowadzenie kontrolowanego zarybiania - jednostka odpowiedzialna: Minister właściwy do spraw rybołówstwa
Jakie są planowane (już uzgodnione, ale jeszcze niewdrażane) działania	Brak zaplanowanych działań

podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób przyczynią się one do ich realizacji? Które instytucje odpowiadają za te działania?	
Jakie są przewidywane nowe (planowane, ale jeszcze nieuzgodnione) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób zostaną w nich uwzględnione kwestie zrównoważonego rozwoju i oddziaływań społeczno-gospodarczych? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Środki techniczne: Przewiduje się, że istniejące środki techniczne zostaną zastąpione zregionalizowanymi ramami. Przy tworzeniu takich ram uwzględnione zostaną w drodze ustanowionego systemu ocen oddziaływania zarówno oddziaływania społeczno-gospodarcze, jak i inne oddziaływania. Promowanie Polskiego Kodeksu Odpowiedzialnego Rybołówstwa Kampania promocyjna adresowana do rybaków indywidualnych, organizacji rybaków oraz ogółu społeczeństwa. Planowane korzyści z wdrożenia działania wiążą się z przestrzeganiem prawa rybackiego, respektowaniem zasobów i ich naturalnego środowiska, redukowaniem niekorzystnego wpływu rybołówstwa na środowisko oraz współpracą z innymi uczestnikami, w zakresie wprowadzenia optymalnych metod zarządzania rybołówstwem, wzbogacaniem wiedzy o zasobach oraz zapewnieniem przetwórcom i konsumentom najwyższej świeżości i jakości dostarczanego połowu. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja wpłynie na sektor rybołówstwa. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. rybołówstwa.
Do jakiego stopnia działania te są skoordynowane i spójne na poziomie krajowym, podregionu i/lub regionu?	Wszystkie opisane tu działania są związane ze WPRyb, a tym samym uzgadniane są albo na poziomie europejskim albo na poziomie regionalnym (Morza Bałtyckiego). Administracja polska będzie uczestniczyła w pracach grupy BALTFISH mających na celu uzgodnienie kolejnych działań regionalnych stosownie do potrzeb.
Czy któreś z tych działań mają wpływ na wody innych krajów podregionu?	Wszystkie rozważane tu stada ryb dzielone są z innymi krajami leżącymi nad Bałtykiem i nie są ograniczone do wód polskich. W efekcie, wszelkie działania podejmowane w celu osiągnięcia MSY w wodach polskich będą również korzystne dla stad jako całości.

Dział 5: Jaki wkład będą miały wymienione wyżej działania w osiągnięcie do 2020 r. GES oraz związanych z nim celów środowiskowych? Jakie jest prawdopodobieństwo osiągnięcia GES i czy mają zastosowanie wyjątki, o których mowa w artykule 14?

Realizowane działania będą oddziaływały przede wszystkim poprzez ograniczenie ilości ryb usuwanych z każdego stada na obniżenie śmiertelności połowowej do poziomu lub powyżej wartości celowej MSY. W ten sposób można bezpośrednio obniżyć śmiertelność połowową, przy czym cele dotyczące śmiertelności połowowej będą mogły być osiągnięte do 2020 r. pod warunkiem ustalania i realizacji właściwych kwot połowowych.

Możliwość osiągnięcia zdefiniowanych w ZCSWM celów dotyczących zdolności rozrodczej stad (wielkości stad tarłowych) jest bardziej problematyczna, ponieważ nie zależy bezpośrednio od intensywności połowów. Obniżenie śmiertelności połowowej stad generalnie powoduje pozostawianie większej ilości ryb, które urosną i zwiększą wielkość stada tarłowego. Jednak proces ten jest zależny także od czynników środowiskowych, jak dostępność pokarmu, warunki tlenowe, występowanie chorób ryb itd. Do tego dochodzi wciąż spora niepewność co do oceny parametrów stada dorsza w Bałtyku Wschodnim. Wynika ona z poważnego spadku przyrostów dorsza. Na możliwe przyczyny mogą wskazywać między innymi znaczny spadek wskaźnika kondycji ryb K Fultona oraz rozprzestrzenienie się w populacji pasożytów przenoszonych przez foki.

Ze względu na to, że odbudowa stad tarłowych zależy nie tylko od presji połowowej, ale od wielu czynników środowiskowych, w zakresie osiągnięcia i/lub utrzymania przez stada śledzia i dorsza ma zastosowanie wyjątek, o którym mowa w Art. 14(1) (e).
Dla każdego programowego działania oszacowano koszty jego wdrożenia. Przeprowadzone analizy kosztów i korzyści nowych działań potwierdzają zasadność realizacji proponowanych działań.

Dział 6: Czy któreś z zaproponowanych działań przyczyniają się do rozwoju spójnej sieci Morskich Obszarów Chronionych?

Jest to mało prawdopodobne. Działania prowadzone obecnie w Morzu Bałtyckim obejmują pewne tereny, do których dostęp jest ograniczony dla pewnych narzędzi połowowych w określonych okresach w roku. Możliwe jest, że dodatkowe działania, które mają być wprowadzone w ramach procesu regionalizacji w odniesieniu do środków technicznych mogłyby obejmować dodatkowe wyłączenia lub Morskie Obszary Chronione, ale nie zostało to jeszcze ustalone.

Dział 7: Luki i inne kwestie problematyczne (czy w obecnym zestawie działań istnieją luki uniemożliwiające osiągnięcie GES i/lub czy istnieje potrzeba modyfikacji istniejących bądź planowanych działań?

Populacje ryb i bezkręgowców eksploatowanych przemysłowo podlegają corocznej ocenie Międzynarodowej Rady Badań Morza ICES i na tej podstawie ustalane są wielkości dopuszczalnych połowów. Jednocześnie badania stanu zasobów eksploatowanych gatunków ryb prowadzone są rokrocznie, od kilku lat, na Zalewie Wiślanym, jak również podobne wdrażane na Zalewie Szczecińskim. Coroczny monitoring stanu odpowiednich stad wraz z prawdopodobnym wprowadzeniem procesu regionalnego dla środków technicznych powinny pozwolić na wdrożenie dodatkowych działań o ile zajdzie taka potrzeba.

Dział 8: Informacje dodatkowe

Nie dotyczy.

2.4 Łańcuch pokarmowy

Zakres rzeczowy przedmiotowej cechy z uwagi na bezpośrednią korelację z poszczególnymi elementami środowiska, analizowanymi w ramach C1 – Różnorodność biologiczna zostało omówiony wraz z nimi w rozdziale 3.1.

W przeprowadzonych analizach wyodrębniono natomiast działania podstawowe istniejące oraz planowane i jak dotąd niewdrożone, związane z realizacją celów dla tejże cechy. Podkreśla się, że w związku z silną korelacją cechy C4 – Łańcuch pokarmowy z cechą C1 – Różnorodność biologiczna, należy mieć na uwadze, że będą miały tu zastosowanie i odniesienia wszystkie działania wymienione w kartach odpowiednich dla cechy C1.

Tabela 13. Karta cechy 4 – ŁAŃCUCH POKARMOWY

Cecha 4 Łańcuch pokarmowy	
Dział 4: Aktualnie wdrażane, już zaplanowane działania podstawowe niezbędne do osiągnięcia i utrzymania GES w zakresie łańcucha pokarmowego	
Jakie istniejące działania podstawowe służą realizacji powyższych celów? Jak są one wdrażane? Jakie są podstawy prawne tych działań i ich wkład w osiągnięcie celów? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Łańcuchy troficzne bałtyckich ekosystemów podlegają szeregom oddziaływań związanych m.in. z eutrofizacją wód oraz pozostałymi zanieczyszczeniami, eksploatacją zasobów naturalnych i innymi czynnikami w związku, z czym wpływ na nie ma także stan pozostałych cech opisujących stan środowiska wód morskich. **Działania ogólne mające na celu poprawę stanu wód morskich Bałtyku w zakresie cechy** Działania ogólne mające na celu poprawę stanu wód morskich Bałtyku w zakresie cechy: „łańcuchy pokarmowe" zostały uwzględnione w szeregu dokumentów programowych różnego szczebla, których przykłady zaprezentowano poniżej: Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego Nakaz dla inspekcji ochrony środowiska prowadzenia oceny stanu środowiska morskiego i zapewnienie jego bezpieczeństwa i czystości – pośredni wpływ na łańcuch troficzny. Realizacja programów badawczych. Strategia UE dla regionu Morza Bałtyckiego Zachowanie naturalnych stref oraz różnorodności biologicznej, również w łowiskach, pośredni wpływ na zachowanie dobrej kondycji ekosystemów. Wskazania dla międzysektorowej współpracy w dziedzinach takich jak gospodarka, środowisko, społeczeństwo na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska Morza Bałtyckiego. Integracja różnych polityk pośrednio przyczyniających się do poprawy stanu ekosystemów morskich. Program PMŚ na lata 2016 - 2020 Prowadzone będą m.in. obserwacje parametrów biologicznych środowiska morskiego, tj. fitoplanktonu, zooplanktonu, fitobentosu, zoobentosu oraz poziomu substancji szkodliwych w wodzie i organizmach morskich. Ocena stanu poszczególnych elementów ekosystemów morskich będzie wkładem w podejmowanie decyzji odnośnie do działań na rzecz zachowania i/lub poprawy stanu środowiska wód morskich. **Dokumenty międzynarodowe**

	Bałtycki Plan Działań HELCOM Apel do właściwych organów w zakresie rybołówstwa, aby podjąć wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia, by do 2020 populacje wszystkich eksploatowanych komercyjnie gatunków ryb były w bezpiecznych granicach biologicznych, osiągały MSY i były rozmieszczone w swoich naturalnych zasięgach, i zawierały pełny rozmiar i wiek. Dlatego wzywa się, by w zakresie rybołówstwa ze współpracy z Baltic RAC i HELCOM podjąć następujące działania: 1. wprowadzić dodatkowe działania oparte na najlepszych naukowych dowodach, by wszystkie złapane osobniki, które nie mogą być wypuszczane na wolność żywe lub bez urazów powinny być raportowane i odstawiane na ląd; 2. apelować do władz, by podjęły niezwłocznie działania w celu eliminacji nielegalnych, nieuregulowanych i niezgłaszanych połowów. Rozwój krajowych programów ochrony węgorzy. Ustanowienie współpracy międzynarodowej promującej zarządzanie połowami przybrzeżnymi na zasadach ekosystemowych („ecosystem-based management”). Eliminacja substancji szkodliwych kumulujących się w łańcuchach troficznych. BaltSeaPlan Vision 2030 Podjęcie działań na rzecz bioróżnorodności, co sprzyja utrzymaniu zdrowia i odporności łańcuchów troficznych. **Dokumenty krajowe** Program Operacyjny „Rybactwo i Morze” (PO RYBY 2014 - 2020) Ochrona i odbudowa morskiej różnorodności biologicznej i ekosystemów morskich. Wspieranie zrównoważonego użytkowania zasobów morza. Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań na lata 2015-2020 Określono cel szczegółowy D: Utrzymanie i odbudowa funkcji ekosystemów będących źródłem usług dla człowieka, gdzie przewidziano nadanie ekosystemom wartości społeczno-ekonomicznej oraz wdrożenie koncepcji zielonej infrastruktury. Cel szczegółowy E: Zwiększenie integracji działalności sektorów gospodarki z celami ochrony różnorodności biologicznej, gdzie ujęto zadanie Włączenie gospodarki rybackiej do działań na rzecz ochrony różnorodności biologicznej i działania szczegółowe. Wskazano źródła finansowania działań oraz podmioty wiodące za wdrażanie celów. Zapisy dokumenty przekładać się będą na założenia programowe krajowych instytucji finansujących i koordynujących i finansujących ochronę środowiska w Polsce. **Instrumenty prawne** Ochrona przyrody w ramach sieci Natura 2000 / ustawa o ochronie przyrody / GDOŚ, RDOŚ Ochrona gatunkowa / ustawa o ochronie przyrody / GDOŚ, RDOŚ Decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach / dyrektywa ocenowa, ustawa ocenowa, rozporządzenie w sprawie przedsięwzięć mogących oddziaływać na środowisko / GDOŚ, RDOŚ, starosta, dyrektor regionalnej dyrekcji lasów państwowych, wójt, burmistrz, prezydent miasta Ocena oddziaływania na środowisko przedsięwzięcia mogącego znacząco wpływać na środowisko i/lub na obszar Natura 2000 / ustawa ocenowa / GDOŚ, RDOŚ, starosta, dyrektor regionalnej dyrekcji lasów państwowych, wójt, burmistrz, prezydent miasta

	Zarybianie obszarów morskich RP / ustawa o rybołówstwie morskim / minister właściwy ds. rybołówstwa Zezwolenie na prowadzenie na obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej chowu lub hodowli organizmów morskich albo zarybiania / ustawa o rybołówstwie morskim / minister właściwy ds. rybołówstwa Zakazy z art. 5 ustawy o rybołówstwie morskim / rozporządzenie w sprawie WPRyb; ustawa o rybołówstwie morskim Aktualizacja krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych 2015 Ograniczenie zrzutów niedostatecznie oczyszczonych ścieków, przyczynia się w szerszej skali przestrzennej i czasowej do poprawy jakości wód morskich, w tym ograniczenia ich eutrofizacji co wpływa pozytywnie na stan siedlisk morskich i gatunków.
Jakie są planowane (już uzgodnione, ale jeszcze niewdrażane) działania mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób przyczynią się one do ich realizacji? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Do osiągnięcia dobrego stanu środowiska w zakresie cechy "łańcuchy pokarmowe" przyczyniają się istotnie istniejące działania opisane dla cechy C1 – Różnorodność biologiczna".

Dział 5: Jaki wkład będą miały wymienione wyżej działania w osiągnięcie do 2020 r. GES oraz związanych z nim celów środowiskowych? Jakie jest prawdopodobieństwo osiągnięcia GES i czy mają zastosowanie wyjątki, o których mowa w artykule 14?

Ze względu na załamanie się przyrostów dorsza z powodów niezależnych od gospodarki rybackiej czy innych bezpośrednich presji antropogenicznych, wartości jednego ze wskaźników podstawowych, jakim jest LFI >30 cm, najprawdopodobniej nie odpowiadają GES. Słabe rozpoznanie przyczyn spadku LFI nie pozwala na wiarygodne prognozy sytuacji. W związku z tym, do cechy 1 i 4 w odniesieniu do ryb w POM ma zastosowanie wyjątek określony w art. 14 (1) (e) „warunki naturalne, które nie pozwalają na szybką poprawę stanu danych wód morskich”.

2.5 Eutrofizacja

Tabela 14. Karta cechy 5 – EUTROFIZACJA

Cecha 5 Eutrofizacja

Dział 1: Aktualny stan eutrofizacji POM

Wstępna ocena wykonana w ramach procedury przewidzianej w RDSM wskazuje na to, że polskie wody nie odpowiadają GES. Polska strefa Morza Bałtyckiego podzielona jest na 8 podakwenów. Poniżej podsumowanie przeprowadzonej oceny dla poszczególnych obszarów:

Numer podakwenu	Nazwa podakwenu	Ocena GES/subGES
27	Otwarte wody wschodniej części Bałtyku Właściwego: Głębia Gdańska, południowo-wschodnia część Basenu Gotlandzkiego	**subGES**
33	Wody otwarte zatoki Gdańskiej: środkowa część Zatoki Gdańskie	**subGES**
35	Wody przybrzeżne Zatoki Gdańskiej: jednolite części wód – Mierzeja Wiślana, Ujście Wisły Przekop, Zatoka Gdańska Wewnętrzna, Zatoka Pucka Zewnętrzna, Zalew Pucki, Półwysep Hel	**subGES**
35A	Zalew Wiślany	**subGES**
36	Wody otwarte Basenu Bornholmskiego: Głębia Bornholmska	**subGES**
38	Polskie wody przybrzeżne Basenu Bornholmskiego: Rowy-Jarosławiec zachód, Jarosławiec-Sarbinowo, Sarbinowo-Dziwna, ujście Dziwny, Dziwna-Świna, ujście Świny, Świna-Niemcy i obszary płytkowodne: Ustka, Kołobrzeg oraz otwarta Zatoka Pomorska	**subGES**
38A	Zalew Szczeciński: Zalew Szczeciński i Zalew Kamieński	**subbGE**
62	Podakwen 38A –Polskie wody przybrzeżne wschodniej części Bałtyku Właściwego: Władysławowo-Jastrzębia Góra, Jastrzębia Góra -Rowy, Rowy- Jarosławiec wschód oraz obszary płytkowodne Rozewie-Hel i Łeb	**GES**
POM	Polskie obszary morskie	**subGES**

Z wstępnej oceny wynika, że żaden z podakwenów, poza podakwenem 62, nie odpowiada GES, stąd też ogólna ocena to stan subGES. Kryteria oceny przyjęte w ramach wstępnej analizy różnią się nieco od przyjętych zgodnie z RDSM celów środowiskowych dla podakwenów. Tym niemniej wstępna ocena generalnie właściwie odzwierciedla aktualny stan środowiska. Należy jednak zauważyć, że stan podakwenu 62 nie odpowiada ustalonym w RDSM celom środowiskowym, co znaczy, że w ich świetle ocena tego podakwenu wypada inaczej niż we wstępnej ocenie.

Dział 2 Charakterystyka GES oraz celów środowiskowych i wskaźników przyjętych na potrzeby Krajowego Programu Ochrony Wód Morskich

Cel środowiskowy

Morze Bałtyckie, w tym polskie obszary Bałtyku, pozbawione znaczących skutków eutrofizacji wywołanej działalnością człowieka, tzn. środowisko morskie niezagrożone przez eutrofizację poprzez ograniczenie dopływu substancji biogennych, czyli związków fosforu i azotu, ze źródeł zewnętrznych i utrzymanie ich na poziomie, który nie powoduje negatywnych zmian w ekosystemie, w postaci nadmiernych zakwitów glonów, spadku przejrzystości wody morskiej, zmian stanu roślinności podwodnej oraz niekorzystnego poziomu natlenienia wód przydennych.

Kryterium 5.1: Poziom substancji biogennych **Wskaźnik 5.1.1: Stężenia substancji odżywczych w kolumnie wody**	Celem kryterium jest osiągnięcie poziomu substancji biogennych niepowodujący negatywnych skutków w ekosystemie Stężenia substancji biogennych (związków fosforu i azotu) w kolumnie wody morskiej są na poziomach, które nie powodują negatywnych skutków w ekosystemie w postaci nadmiernych zakwitów glonów, spadku przejrzystości wody morskiej, zmian w stanie roślinności podwodnej oraz niekorzystnego poziomu natlenienia wód przydennych. Szczegółowe cele środowiskowe, charakteryzujące dobry stan środowiska w zakresie stężeń związków azotu i fosforu, w postaci określonych metriksów, podano w zestawie celów środowiskowych dla wód morskich.
Kryterium 5.2: Bezpośrednie skutki wzrostu stężeń substancji odżywczych w środowisku **Wskaźnik 5.2.1: Stężenie chlorofilu „a" w kolumnie wody** **Wskaźnik 5.2.2: Przezroczystość wody morskiej** **Wskaźnik 5.2.3: Liczba makroglonów oportunistycznych**	Celem środowiskowym jest przejrzysta woda Celem jest brak nadmiernego rozwoju glonów i podwyższonych stężeń chlorofilu „a" w kolumnie wody. Szczegółowe cele środowiskowe, charakteryzujące dobry stan środowiska w zakresie stężeń chlorofilu „a", w postaci określonych metriksów, podano w zestawie celów środowiskowych dla wód morskich. Nie obserwuje się obniżenia przejrzystości wody morskiej, prowadzącego do zakłócenia rozwoju roślinności podwodnej. Szczegółowe cele środowiskowe, charakteryzujące dobry stan środowiska w zakresie przezroczystości wody morskiej, wyrażonej głębokością widzialności krążka Secchi'ego, w postaci określonych metriksów, podano w zestawie celów środowiskowych dla wód morskich. Wskaźnik 5.2.3: Liczba makroglonów oportunistycznych Ograniczenie nadmiernego rozrastania się makroglonów oportunistycznych, prowadzącego do zakłócenia równowagi w zbiorowiskach bentosowych. Parametryczną miarą, służącą do oceny dobrego stanu środowiska w zakresie roślinności podwodnej, reprezentowanej przez makroglony i okrytozalążkowe, jest indeks stanu makrofitów SM1.
Kryterium 5.3: Pośrednie skutki wzrostu stężeń substancji odżywczych w środowisku **Wskaźnik 5.3.1: Rozpuszczony tlen w wodach przydennych** **Wskaźnik 5.3.2:**	Cel Brak negatywnych oddziaływań na organizmy bytujące na dnie Dobre natlenienie wód przydennych, to znaczy brak warunków wzmagających zużycie tlenu z wód przydennych, czyli nadmiernego wzrostu produkcji materii organicznej, dzięki czemu nie występują negatywne oddziaływania na organizmy bytujące na dnie i w wodach przyległych oraz – w warunkach dobrego natlenienia – nie występuje wewnętrzne nawrotowe wzbogacanie ekosystemu w fosfor uwalniany z osadów. Szczegółowe cele środowiskowe, charakteryzujące dobry stan środowiska w zakresie natlenienia wód przydennych, w postaci określonych metriksów, podano w ZCSWM. Utrzymanie lub zwiększenie występowania wieloletnich gatunków morskich roślin podwodnych i gatunków trawy morskiej w miejscach ich bytowania poprzez brak niekorzystnych oddziaływań wynikających z obniżenia

Liczebność wieloletnich gatunków wodorostów morskich i gatunków trawy morskiej, wrażliwych na zmniejszoną przejrzystość wody	przejrzystości wody morskiej i zmniejszenia natlenienia wód przydennych. Parametryczną miarą, służącą do oceny dobrego stanu środowiska w zakresie roślinności podwodnej, reprezentowanej przez makroglony i okrytozalążkowe, jest indeks stanu makrofitów SM1. Wartości celów środowiskowych indeksu SM1 podano w ZCSWM.
Dział 3: Stopień, w jakim udało się osiągnąć cele oraz charakter działań, dzięki którym zostanie osiągnięty GES	
Podejście do zagadnienia, kluczowe rezultaty związane z celami i aktualny stopień ich osiągnięcia oraz działania ukierunkowana na ich osiągnięcie	Eutrofizacja – przyczyny – mechanizmy – środki zaradcze Eutrofizacja to odpowiedź ekosystemu na zwiększony, w wyniku działań człowieka lub procesów naturalnych, dopływ substancji biogennych decydujących o produkcji roślinnej ekosystemu. W ogromnej większości ekosystemów, w tym w polskich wodach śródlądowych i w Bałtyku, tymi substancjami są fosfor i azot. W ekosystemach wodnych eutrofizacja objawia się między innymi zwiększoną produkcją i biomasą fitoplanktonu, czyli glonów zawieszonych w toni wodnej. Zjawisko to powoduje spadek przezroczystości wody. Innym poważnym skutkiem eutrofizacji są ubytki tlenu, a często całkowite odtlenienie głębiej położonych warstw wody. Dzieje się tak, dlatego, że wielkie ilości fitoplanktonu produkowanego w warstwach powierzchniowych, gdzie jest dostęp do światła, po obumarciu opadają na dno, gdzie ulegają rozkładowi w zużywających tlen procesach mikrobiologicznych i chemicznych. Brak tlenu przy dnie sprzyja z kolei uwalnianiu się biogenów już wcześniej zakumulowanych w osadach dennych. W rezultacie na ekosystem działają nie tylko biogeny wprowadzane z zewnątrz, ale i te dotychczas unieruchomione w osadach dennych. W takich warunkach najważniejsze, obok wzrostu produkcji i biomasy fitoplanktonu, zmiany w biocenozie to: 1. spadek głębokości, do której występuje żywy fitoplankton, spowodowany zmniejszonym dostępem do światła; 2. pojawienie się i rozprzestrzenianie pozbawionych tlenu i niedostępnych dla większości organizmów stref „martwych" w warstwach przydennych; 3. zmniejszenie bioróżnorodności w wyniku eliminacji wielu gatunków cennych i wrażliwych na eutrofizację, które w tych warunkach przegrywają konkurencję z gatunkami dostosowanymi do wysokich stężeń azotu i fosforu; 4. znaczący udział lub dominacja w fitoplanktonie sinic, z których wiele wydziela substancje toksyczne dla innych organizmów, w tym ludzi, a część, podobnie jak rośliny motylkowe, potrafi wiązać rozpuszczony w wodzie nieaktywny azot cząsteczkowy, efekcie uniezależniając do pewnego stopnia ekosystem od dostaw azotu z zewnątrz. Przeciętne stężenia fosforu i azotu w wodach śródlądowych i w Bałtyku są znacznie wyższe niż w epoce przedindustrialnej. Zewnętrznymi źródłami biogenów są przede wszystkim: 1. ścieki, w tym głównie ścieki komunalne (źródłami biogenów w ściekach komunalnych są produkty metabolizmu ludzkiego oraz detergenty); 2. zanieczyszczenia z terenów rolniczych (źródłami biogenów z rolnictwa są przede wszystkim nawozy mineralne i naturalne). Istotny, ale nieduży udział ma depozycja biogenów, w tym zwłaszcza azotu,

z opadem atmosferycznym. Pierwotnymi źródłami tej puli azotu są głównie procesy spalania w sektorze energetycznym i komunalnym oraz transporcie. Jedynym skutecznym sposobem ograniczania eutrofizacji jest ograniczanie dostępności biogenów w ekosystemie. Temu właśnie, a dokładniej ograniczeniu dopływu biogenów spoza ekosystemu, podporządkowane są działania ujęte w Dziale 4 poniżej.

Zewnętrzne obciążenie Bałtyku biogenami

Według HELCOM w 2010 r. całkowite znormalizowane pod względem przepływu obciążenie Bałtyku azotem wyniosło około 802 tys. ton N/rok, z czego 76% transportowane było z wodami, a 24% z opadem atmosferycznym na powierzchnię Bałtyku. Zgodnie z danymi literaturowymi azot wiązany przez sinice bardzo zgrubnie ocenia się na 200 do 800 tys. ton N/rok. Z uwagi na znaczne rozbieżności szacunków nie jest on uwzględniany w obliczaniu ładunku azotu dostarczanego do Morza Bałtyckiego. Udział Polski w zewnętrznym obciążeniu Bałtyku azotem wyniósł 25%, z czego około 175 tys. ton N transportowane było z wodami a około 24 tys. ton pochodziło
z zanieczyszczeń atmosfery.

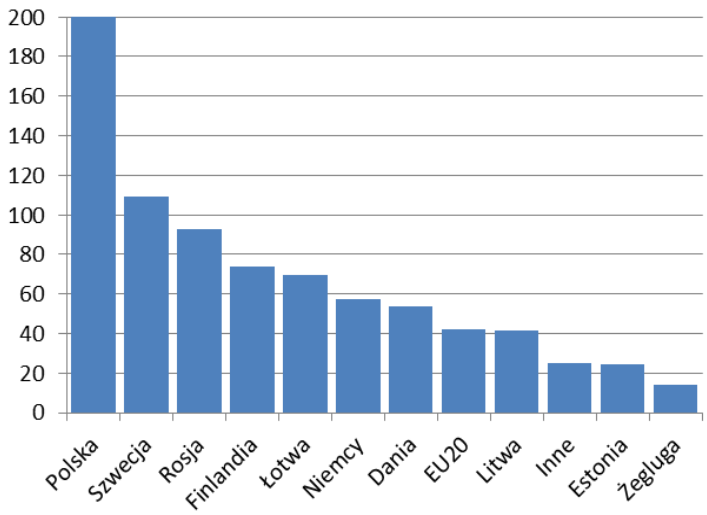

Rysunek 5. Udział poszczególnych państw w obciążeniu zewnętrznym Bałtyku azotem w 2010 r. [tys. ton N/rok] – dane znormalizowane pod względem przepływu

W tym samym 2010 r. całkowite znormalizowane pod względem przepływu obciążenie Bałtyku fosforem wyniosło około 32 tys. ton P/rok, z czego 94% transportowane było z wodami a 6% z opadem atmosferycznym na powierzchnię Bałtyku. Udział Polski w zewnętrznym obciążeniu Bałtyku fosforem wyniósł 31%.
Tak wysoki udział Polski nie wynika z zapóźnień czy nieskuteczności podejmowanych działań ochronnych, ale z faktu, że Polska ma największy udział w ogólnej liczbie ludności oraz powierzchni użytków rolnych w zlewisku Bałtyku. Terytorium Polski cechuje się również stosunkowo wysokim, jak na warunki zlewiska Bałtyku, zaludnieniem i udziałem użytków rolnych w strukturze użytkowania gruntów. Pomimo tego pod względem wielkości ładunków jednostkowych azotu i fosforu w 2010 r. Polska plasowała się odpowiednio na 4 i 3 miejscu wśród 9 Państw – Stron HELCOM, co obrazują rysunki 6 i 7. Co więcej, Polska w ostatnim dwudziestoleciu zredukowała ładunki azotu i fosforu w większym stopniu niż pozostałe państwa bałtyckie.

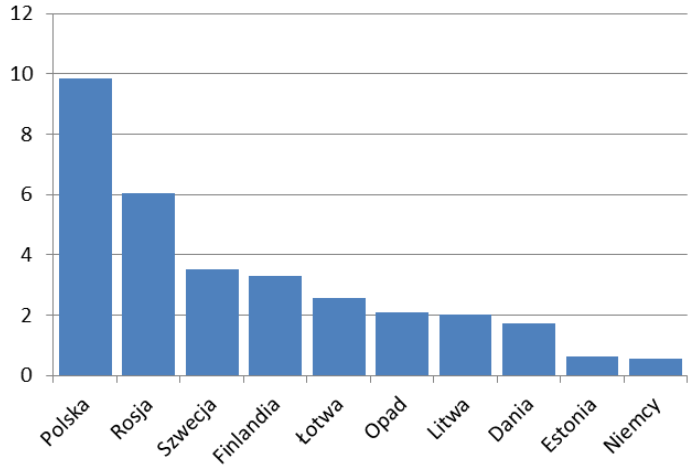

Rysunek 6. Udział poszczególnych państw w obciążeniu zewnętrznym Bałtyku fosforem w 2010 r. [tys. ton P/rok] – dane znormalizowane pod względem przepływu (HELCOM, 2015)

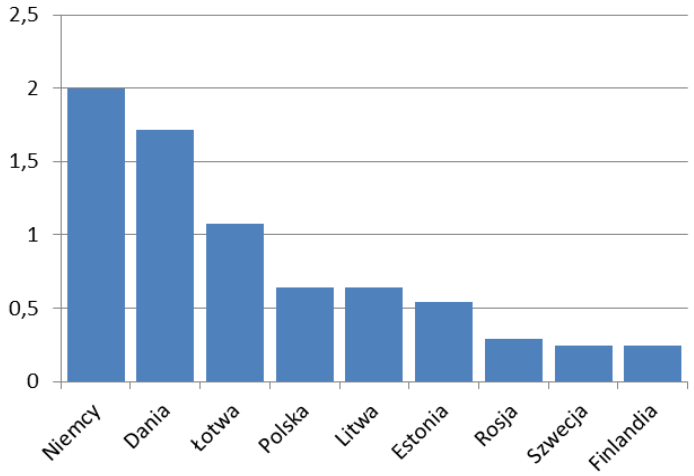

Rysunek 7. Jednostkowy ładunek azotu wprowadzony do Bałtyku w 2010 r. z poszczególnych państw HELCOM [tony N/km^2 x rok] – dane znormalizowane pod względem przepływu (HELCOM, 2015)

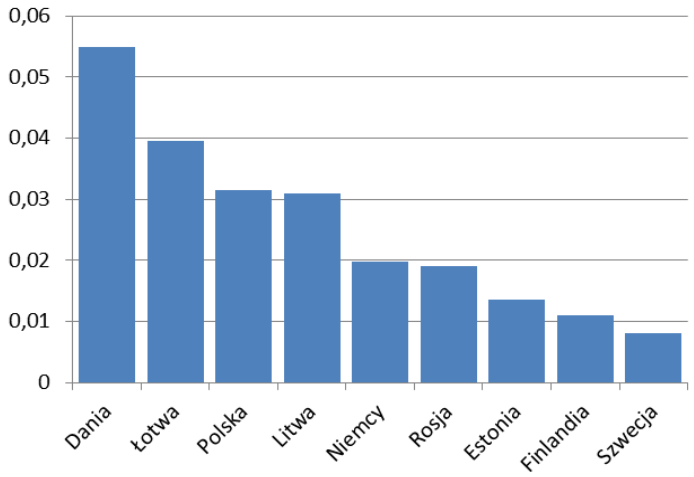

Rysunek 8. Jednostkowy ładunek fosforu wprowadzony do Bałtyku w 2010 r. z poszczególnych państw HELCOM [tony P/km^2 x rok] – dane znormalizowane pod względem przepływu (na podstawie HELCOM, 2015)

Ładunki biogenów z polskich źródeł lądowych – trendy w latach 1994-2012

Ładunki azotu i fosforu wahają się znacznie od roku do roku, ponieważ zależą bardzo silnie od ilości, natężenia i charakteru opadów atmosferycznych. Wiąże się to z intensywnością procesów wymywania i spływu powierzchniowego. Generalnie, w latach suchych obserwuje się stosunkowo niskie ładunki, a w latach mokrych – wysokie. Aby umożliwić porównywanie wyników z różnych lat wprowadzono obliczeniową procedurę normalizacji ładunków względem przepływu. Takie znormalizowane wyniki dla azotu i fosforu przedstawiają rysunki 9 oraz 10.

W okresie 1994–2012 obserwowano wyraźny trend spadkowy ładunku azotu (r^2 = 0,50). Obliczony znormalizowany ładunek w 2012 r. stanowił jedynie 56% ładunku z 1994. Podobnie kształtowała się sytuacja z fosforem. Tutaj trend był jeszcze wyraźniejszy (r2 = 0,72), chociaż różnica między początkiem a końcem okresu była mniejsza – ładunek z 2012 r. stanowił 72% ładunku z 1994 r.
Jeżeli za podstawę porównań przyjąć przebieg linii trendu, wówczas redukcję azotu w latach 1994-2012 można oszacować na 28% (z 229 tys. t N do 164 tys. t N), a fosforu na 29% (z 13,8 tys. t P do 9,9 tys. t P). Ładunki wyznaczone dla 2012 r. przez linię trendu, czyli 164 tys. ton N/rok i 9,9 tys. ton P/rok zinterpretowano jako ładunki miarodajne dla przeciętnych warunków hydrologicznych i przyjęto za punkt wyjścia do dalszych analiz, w tym do prognoz redukcji wynikających z postulowanych działań.
Obserwowane spadkowe trendy są rezultatem konsekwentnych działań na rzecz ochrony wód, a także głębokich przemian, jakie zaszły w rolnictwie po 1989 r. Więcej szczegółów na ten temat zawarto w Dziale 4.

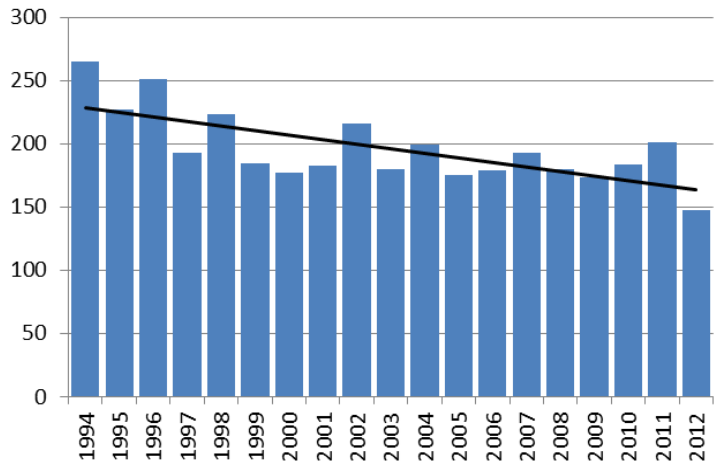

Rysunek 9. Zmiany znormalizowanego pod względem przepływu ładunku azotu (tys. t N/rok) odprowadzanego wodami z Polski do Bałtyku w latach 1994-2012

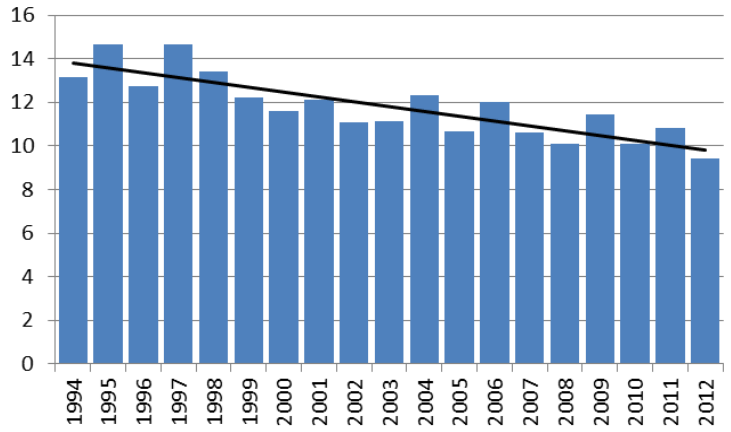

Rysunek 10. Zmiany znormalizowanego pod względem przepływu ładunku fosforu (tys. ton P/rok) odprowadzanego wodami z Polski do Bałtyku w latach 1994-2012

Struktura ładunku biogenów odprowadzanego wodami z Polski

Na podstawie danych IMGW z 2012 r. oszacowano strukturę ładunku azotu i fosforu dla roku o przeciętnych warunkach hydrologicznych. Szacunki przeprowadzono dla dwóch wariantów, różniących się założeniami co do retencji biogenów pochodzących ze źródeł punktowych i transgranicznych. W jednym z wariantów założono, że ta pula biogenów w ogóle nie podlega retencji w zlewni, w drugim przyjęto, że retencja tej puli również występuje, chociaż jest mniejsza niż w przypadku biogenów z lądowych źródeł rozproszonych, co widać na rysunkach 9 i 10.
W przypadku azotu bezspornie najważniejszym źródłem jest rolnictwo (46-55%), a na drugim miejscu znajdują się oczyszczalnie ścieków komunalnych (17-19%). W przypadku fosforu najpoważniejszym źródłem są ścieki komunalne (32–43%), za którym znajduje się rolnictwo (21–33%).

Obecny stopień osiągnięcia celów i charakter działań mających doprowadzić do osiągnięcia GES

Poniżej opisywane wartości celów redukcyjnych są indykatywne, wyznaczają kierunek dalszych działań, a nie zobowiązanie do ich osiągniecia.
Pomimo znacznych postępów w redukcji ładunków i towarzyszących im spadków stężeń biogenów w polskich wodach morskich, jakość wód wyrażona wskaźnikami eutrofizacji jest wciąż dość odległa od celów środowiskowych, co na przykładzie wybranych części wód ilustruje rysunek 11. Większość podstawowych wskaźników eutrofizacji przekracza znacząco cele środowiskowe.

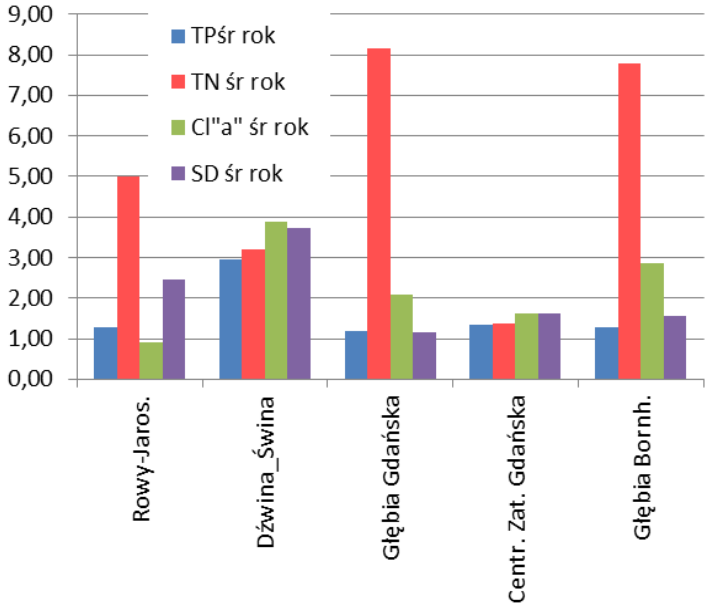

Rysunek 11. Stosunek wartości zmierzonych w latach 2008-2010 do celów środowiskowych dla przykładowych części wód morskich (wartość >1 oznacza, że wartość zmierzona przekracza wartość dopuszczalną w świetle celu środowiskowego)

Podobnie jest w przypadku celów redukcji ładunków wyznaczonych w 2013 r. przez Konferencję Ministrów HELCOM. Redukcje ładunków azotu i fosforu przypisane Polsce ustalono odpowiednio na 43 610 ton N/rok i 7480 t P/rok w porównaniu z okresem referencyjnym 1997-2003. W tym okresie średnie znormalizowane ładunki azotu i fosforu transportowane wodami z Polski wynosiły odpowiednio 193 476 ton N/rok i 12 325 ton P/rok. Oznacza to, że docelowe wielkości ładunków azotu i fosforu to odpowiednio 149 866 ton N/rok i 4 845 ton P/rok. Aby je osiągnąć, Polska powinna ograniczyć emisje azotu i fosforu do Bałtyku odpowiednio o 9% i o 51%. Należy podkreślić, że Polska przyjęła wyznaczone przez HELCOM cele redukcji jedynie jako indykatywne, zobowiązując się przy tym do możliwie szybkiego przyjęcia ostatecznego stanowiska po przeprowadzeniu konsultacji wewnątrzkrajowych.
Dla sprostania wyzwaniom wynikającym z ustalonych w ramach RDSM celów środowiskowych i z redukcji ładunków zakładanych przez HELCOM w Bałtyckim Planie Działania konieczne jest przyjęcie i wdrożenie ambitnego pakietu działań, znacznie wykraczającego poza rozbudowę oczyszczalni ścieków i kanalizacji. Należy jednak działania te dobierać tak, aby ich efektywność ekonomiczna była jak najwyższa, a w każdym razie nie niższa niż efektywność dalszego inwestowania w komunalną gospodarkę ściekową. Ponadto należy potraktować to wyzwanie jako okazję do złagodzenia szeregu innych problemów ekologicznych kraju, jak eutrofizacja wód śródlądowych, zanieczyszczenie wód podziemnych, emisja gazów cieplarnianych, zagrożenia suszą i powodziami, zbyt mała retencja wody czy utrata bioróżnorodności. Właśnie takie podejście stanowiło punkt wyjścia do formułowania działań przedstawionych w Dziale 4.
Rozproporcjonowanie ładunków azotu i fosforu po źródłach zaprezentowano na rysunkach nr 12 i 13.

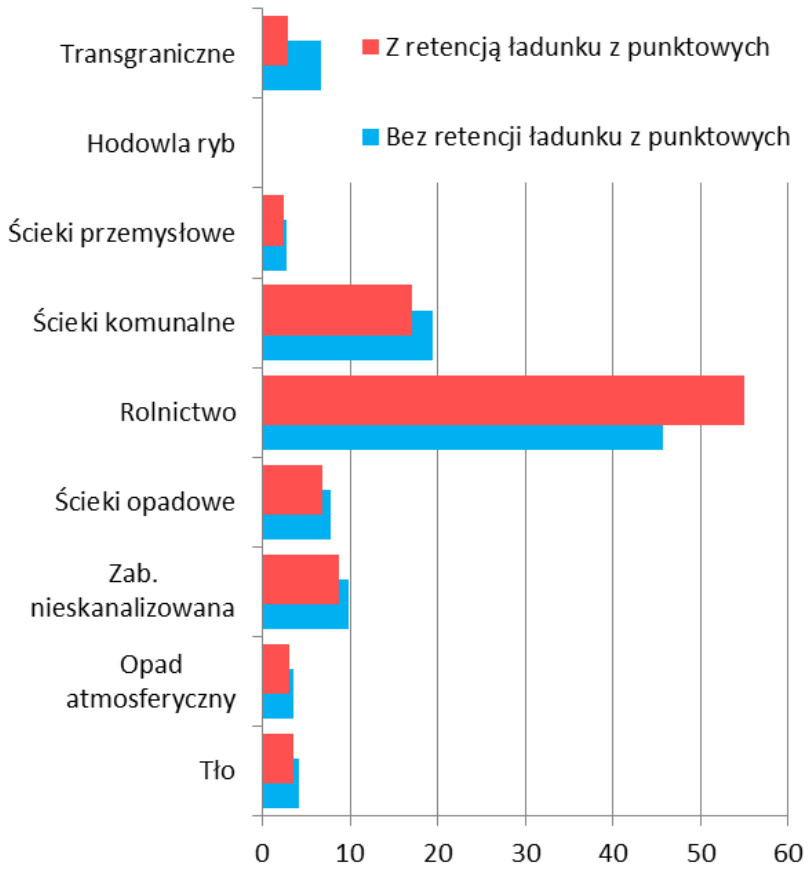

Rysunek 12. Ładunek azotu odprowadzany wodami z Polski według źródeł pochodzenia [%]

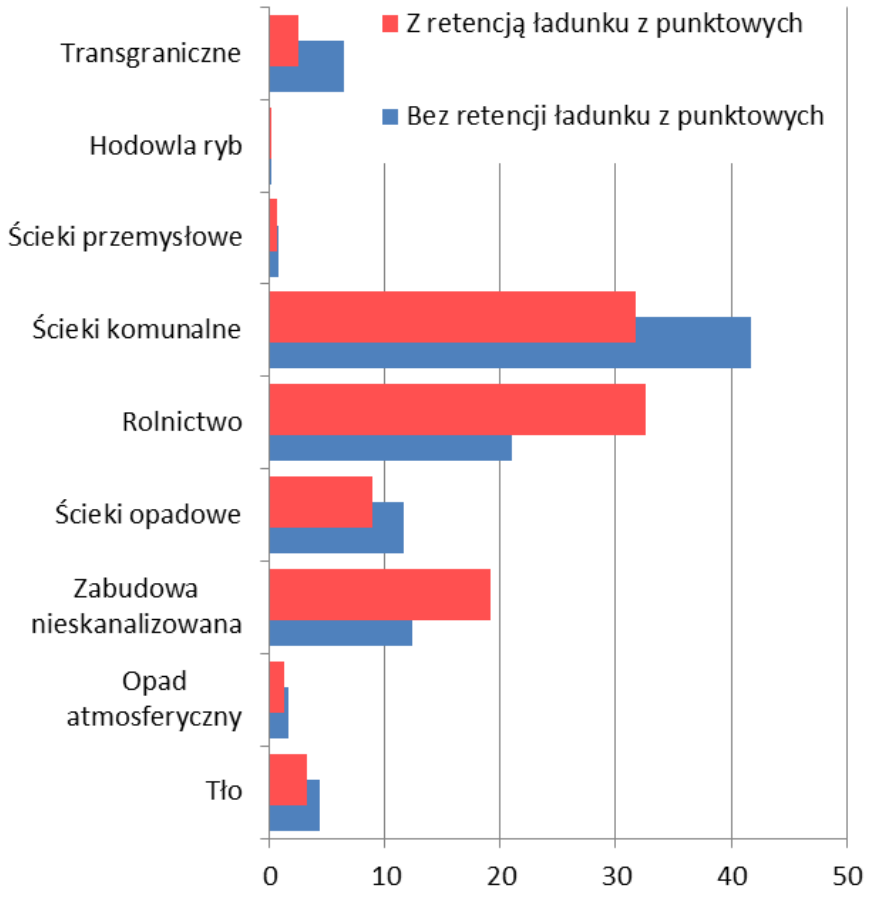

Rysunek 13. Ładunek fosforu odprowadzany wodami z Polski według źródeł pochodzenia [%]

Dział 4: Aktualnie wdrażane, już zaplanowane i proponowane nowe działania podstawowe niezbędne do osiągnięcia GES w zakresie eutrofizacji

Jakie istniejące działania podstawowe służą realizacji powyższych celów? Jak są one wdrażane? Jakie są podstawy prawne tych działań i ich wkład w osiągnięcie celów? Które instytucje odpowiadają za te działania?

Jak wspomniano wyżej, ewidentny i znaczący spadek ładunku biogenów wprowadzanych z Polski do Bałtyku to rezultat szeregu podjętych działań ochronnych, a także przemian gospodarczych. Wśród nich należy wymienić:

1. strukturalny kryzys w polskim rolnictwie na początku lat 90., który spowodował gwałtowny spadek zużycia nawozów mineralnych, ekstensyfikację gospodarki rolnej, w tym pojawienie się wielu ugorów i odłogów; wpływ tego kryzysu na wody śródlądowe był miejscami bardzo wyraźny, a w Bałtyku zauważalny;
2. ogromny postęp w dziedzinie oczyszczania ścieków, zarówno komunalnych, jak i przemysłowych; w 1990 r. ponad 30% ścieków w ogóle nie było oczyszczanych, ponad 30% było oczyszczanych tylko mechanicznie a niecałe 30% – biologicznie, przy czym w ogóle nie było oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem biogenów; w 2014 r. oczyszczanych było 95% ścieków, w tym połowa w oczyszczalniach z podwyższonym usuwaniem biogenów; w tym czasie odsetek ludności korzystającej z kanalizacji wzrósł z 55% do 85% w miastach i z 5% do 25% na wsi[10][11];

[10] GUS (2016). Główny Urząd Statystyczny. Bank Danych Lokalnych

3. redukcję emisji tlenków azotu zanieczyszczeń do powietrza o 38% w okresie 1990–2013[12], a w efekcie proporcjonalny spadek depozycji azotanów z opadem atmosferycznym; za redukcję odpowiedzialna jest przede wszystkim energetyka zawodowa, przemysł i gospodarka komunalna;
4. programy małej retencji, realizowane z różnym nasileniem w całym kraju;
5. budowa płyt obornikowych oraz szczelnych zbiorników na gnojówkę i gnojowicę – proces szczególnie nasilony w pierwszych latach po akcesji Polski do UE;
6. doradztwo rolnicze, podnoszące wiedzę rolników z zakresu racjonalnego stosowania nawozów;
7. agrochemiczna obsługa rolnictwa realizowana przez Krajową Stację Chemiczno-Rolnicza (KSCHR) oraz okręgowe stacje chemiczno-rolnicze (OSCHR) wykonujące m.in. analizy gleby, doradztwo w sprawach nawożenia, opiniowanie planów nawożenia dla podmiotów prowadzących wielkoprzemysłowe fermy zwierząt;
8. programy działań zmierzających do ograniczenia emisji azotanów ze źródeł rolniczych na tak zwanych OSN, obejmujących około 7,4 % powierzchni użytków rolnych kraju;
9. kampania informacyjna pn.: „Racjonalna gospodarka nawozami". Celem kampanii było dotarcie do wszystkich rolników ze szczególnym uwzględnieniem producentów rolnych gospodarujących na OSN z informacją o potrzebie prowadzenia racjonalnej gospodarki nawozowej, która rozumiana jest jako świadome gospodarowanie składnikami pokarmowymi w obrębie pola, gospodarstwa, regionu, a także kraju, w celu efektywnego wykorzystania tych składników, dla uzyskania optymalnego poziomu produkcji rolnej, jednak przy zachowaniu walorów środowiska glebowego i wodnego. Kampania wskazywała na potrzebę łączenia aspektów ekonomiczno-produkcyjnych i środowiskowych w zarządzaniu nawozami. Realizacja kampanii informacyjnej miała pokazać potrzebę i możliwość prowadzenia praktyk rolniczych w sposób optymalizujący nawożenie oraz ograniczający odpływu azotu i fosforu ze źródeł rolniczych do wód. Narzędzia wykorzystywane w realizacji kampanii to materiały informacyjne, w tym plakat i ulotka, która została dołączona do korespondencji wysyłanej do rolników ubezpieczonych w KRUS (1 083 900 osób). W celu uzyskania szerokiego efektu informacyjnego przy realizacji kampanii wykorzystywane były: internet, prasa, w tym biuletyn informacyjny MRiRW, radio czy telewizja. Została opracowana strona internetowa dedykowane zagadnieniom pn.: „Efektywnie gospodaruj nawozami", dostępna na stronach IUNG - PIB w Puławach(www.iung.pulawy.pl) - do lipca 2016 r. około 20,5 tys. wejść na stronę oraz KSCHR w Warszawie (www.schr.gov.pl) - średnio 18 tys. odwiedzin miesięcznie. Popularyzacji kampanii i jej celów sprzyjało również zamieszczenie na stronach internetowych Urzędów Wojewódzkich, Urzędów Marszałkowskich, organizacji pozarządowych oraz instytucji działających na rzecz rolnictwa i środowiska materiałów informacyjnych dotyczących kampanii tj. „Efektywnie gospodaruj nawozami". W ramach realizacji kampanii informacyjnej IUNG – PIB w Puławach, CDR w Brwinowie, Oddział w

[11] Wałęga, A., Chmielowski, K., Satora, S. (2009). Stan gospodarki wodno-ściekowej w Polsce w aspekcie wdrażania Ramowej Dyrektywy Wodnej. Nr 4/2009, POLSKA AKADEMIA NAUK, Oddział w Krakowie, Komisja Technicznej Infrastruktury Wsi, s. 57–72

[12] IOŚ-BIP (2015). Krajowy bilans emisji SO2, NOx, CO, NH3, NMLZO, pyłów, metali ciężkich i TZO w układzie klasyfikacji SNAP I NFR. Raport podstawowy, IOŚ-BIP, KOBiZE

Radomiu oraz OSCHR przeprowadziły szkolenia i seminaria na temat racjonalnego i efektywnego gospodarowania nawozami. Seminaria kierowane były do służb doradczych, szkół rolniczych oraz samych rolników, tak, aby informacje o dobrych praktykach w nawożeniu poprzez działania szkoleniowe i doradztwo dotarły do jak najszerszego grona rolników. Łącznie przeszkolono około 30 tys. osób.;

10. W ramach działania „Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie" objętego PROW na lata 2007-2013, realizowane było szkolenie w zakresie tematu: „Dobre praktyki rolnicze na obszarach szczególnie narażonych na azotany pochodzenia rolniczego tzw. OSN". W szkoleniach wzięło udział 10 tyś. rolników, których gospodarstwa zlokalizowane są na obszarach OSN. Szkolenia w zakresie dobrych praktyk rolniczych oraz rozwiązywania problemów ochrony środowiska, a przede wszystkim ochrony wód, były nakierowane na wdrożenie przyjaznych dla środowiska praktyk, w tym wymogów programów działań dla OSN tak, aby w efekcie zapobiegać ewentualnemu pogorszeniu się stanu środowiska, a w szczególności wód.

Międzynarodowy kontekst prawny działań ochronnych stanowiły między innymi:

1. dyrektywa ściekowa;
2. RDW;
3. dyrektywa azotanowa;
4. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/75/UE z dnia 24 listopada 2010 r. w sprawie emisji przemysłowych (Dz. Urz. UE L 334 z 17.12.2010, str. 17 z późn. zm.);
5. Protokół z 1999 r. w sprawie przeciwdziałania zakwaszeniu, eutrofizacji i powstawaniu ozonu w warstwie przyziemnej (protokół z Göteborga);
6. Konwencja Helsińska;
7. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2001/81/WE z dnia 23 października 2001 r. w sprawie krajowych pułapów emisji dla niektórych zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego (Dz.Urz. UE L 309 z 27.11.2001, str. 22 Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 6, str. 320-329).

Rozbudowany został polski system prawny regulujący działalność podmiotów mogących wywierać wpływ na jakość wód. Ważną jego część stanowią przepisy transponujące prawo unijne i wcielające w życie przyjęte przez Polskę konwencje międzynarodowe. Do kluczowych elementów tego systemu należą:

1. ustawa – POŚ, regulująca m.in. zagadnienia opłat za korzystanie ze środowiska oraz pozwoleń na wprowadzanie do środowiska substancji i energii;
2. ustawa – Prawo wodne, regulująca m.in. kwestie planowania gospodarki wodnej w dorzeczach i na wodach morskich, wydawania pozwoleń wodnoprawnych na korzystanie wód, w tym odprowadzanie ścieków, wyznaczania obszarów szczególnie narażonych na zanieczyszczenie azotanami, obszarów narażonych na erozję wodną oraz klasyfikacji wód pod względem jakości;
3. ustawa ocenowa, regulująca m.in. kwestie strategicznych ocen oddziaływania na środowisko, ocen oddziaływania na środowisko i ocen oddziaływania na obszary Natura 2000;

4. ustawa o nawozach i nawożeniu, regulująca zasady stosowania i przechowywania nawozów, w tym między limit dawki azotu pochodzącej z nawozów naturalnych i zakres stosowalności planów nawożenia,
5. ustawa o ochronie przyrody, stanowiąca podstawę funkcjonowania m.in. obszarów chronionych, na których wprowadza się przyjazne dla środowiska zasady gospodarowania;
6. ustawa z dnia 5 lutego 2015 o płatnościach w ramach systemu wsparcia bezpośredniego (t.j. Dz.U. z 2015 r, poz. 1551 z późn. zm.), umożliwiająca między innymi egzekwowanie od gospodarstw rolnych zasad wzajemnej zgodności dotyczących ochrony środowiska;
7. ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz.U. z 2015 r., poz. 349 z późn. zm.), stanowiąca m.in. podstawę realizacji działania rolno-środowiskowo-klimatycznego;
8. stawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości porządku w gminach (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 250), m.in. wprowadzająca obowiązek odprowadzania ścieków do istniejącej kanalizacji sanitarnej, a w przypadku jej braku – do zbiornika bezodpływowego lub oczyszczalni przydomowej;
9. ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 686 z późn. zm.), stanowiąca podstawę monitoringu środowiska oraz kontroli podmiotów korzystających ze środowiska.

Instrumenty prawne

1. Limit zastosowania azotu / ustawa o nawozach i nawożeniu; rozporządzenia dyrektorów regionalnych zarządów gospodarki wodnej w sprawie wprowadzenia programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azoty ze źródeł rolniczych / wojewódzki inspektor ochrony środowiska.
2. Plan nawożenia / ustawa o nawozach i nawożeniu; rozporządzenia dyrektorów regionalnych zarządów gospodarki wodnej w sprawie wprowadzenia programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azoty ze źródeł rolniczych / wójt, burmistrz, prezydent miasta, wojewódzki inspektor ochrony środowiska.
3. Zakaz stosowania nawozów w określonych okolicznościach / ustawa o nawozach i nawożeniu; rozporządzenia dyrektorów regionalnych zarządów gospodarki wodnej w sprawie wprowadzenia programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azoty ze źródeł rolniczych / rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania (t.j. Dz.U. z 2014 r., poz. 393)/ wojewódzki inspektor ochrony środowiska.
4. Zakaz przechowywania luzem saletry amonowej i innych nawozów zawierających azotan amonowy w ilości powyżej 28% / ustawa o nawozach i nawożeniu; rozporządzenia dyrektorów regionalnych zarządów gospodarki wodnej w sprawie wprowadzenia programu działań mających na

celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych / wojewódzki inspektor ochrony środowiska.

5. Obowiązek przechowywania gnojowicy i gnojówki w zamkniętych zbiornikach / ustawa o nawozach i nawożeniu / wojewódzki inspektor ochrony środowiska.
6. Obowiązek przechowywania nawozów naturalnych innych niż gnojowica lub gnojówka na nieprzepuszczalnych płytach, zabezpieczonych w taki sposób, aby wycieki nie przedostawały się do gruntu / ustawa o nawozach i nawożeniu / rozporządzenia dyrektorów regionalnych zarządów gospodarki wodnej w sprawie wprowadzenia programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azoty ze źródeł rolniczych / wojewódzki inspektor ochrony środowiska.
7. Pozwolenie na wprowadzanie do obrotu nawozów / ustawa o nawozach i nawożeniu; rozporządzenie w sprawie nawożenia; rozporządzenia dyrektorów regionalnych zarządów gospodarki wodnej w sprawie wprowadzenia programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotuWFO ze źródeł rolniczych / minister właściwy ds. rolnictwa, wojewódzki inspektor jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych.
8. Kontrola w zakresie spełniania przez nawozy lub środki wspomagające uprawę roślin, które zostały wytworzone z produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego lub produktów pochodnych, lub zawierają w swoim składzie produkty uboczne pochodzenia zwierzęcego lub produkty pochodne / Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1069/2009 z dnia 21 października 2009 r. określające przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1774/2002 (rozporządzenie o produktach ubocznych pochodzenia zwierzęcego) (Dz. Urz. WE L 300 z 14.11.2009, str. 1, z późn. zm.); ustawa o nawozach i nawożeniu; ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (t.j. Dz.U. z 2014 r., poz. 1539 z późn. zm.); rozporządzenie w sprawie nawożenia / inspekcja weterynaryjna.
9. Wyznaczenie obszarów szczególnie wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu / dyrektywa azotanowa, ustawa – Prawo wodne; rozporządzenie w sprawie OSN / dyrektorzy regionalnych zarządów gospodarki wodnej.
10. Programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych / dyrektywa azotanowa; ustawa – Prawo wodne; rozporządzenie w sprawie OSN / dyrektorzy regionalnych zarządów gospodarki wodnej.

Działania mające na celu ochronę wód morskich przed eutrofizacją zostały wpisane w następujące dokumenty programowe o randze międzynarodowej:

1. Bałtycki Plan Działań HELCOM;
2. Strategia UE dla Regionu Morza Bałtyckiego.

a także krajowej, w tym:

1. Wstępny Krajowy Program Wdrażania Bałtyckiego Planu Działań;
2. Studium Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego Polskich Obszarów Morskich wraz z analizami przestrzennymi;

3. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020;
4. Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030);
5. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020.

Szczególną rolę w kreowaniu działań ograniczających eutrofizację mają dokumenty programowe realizujące postanowienia RDW, a mianowicie:

1. aPWŚK;
2. aPGW dla poszczególnych obszarów dorzeczy.

Poza działaniami ciągłymi, wynikającymi z wdrażania i przestrzegania istniejących przepisów, dokumenty te zawierają propozycje nowych, istotnych działań. I tak, w aPWŚK jest mowa między innymi o:

1. zaostrzeniu przepisów dotyczących jakości ścieków opadowych odprowadzanych z jezior miejskich do wód;
2. programie budowy zbiorników bezodpływowych na terenach nieskanalizowanych poza aglomeracjami;
3. opracowanie dobrych praktyk dotyczących zrzutu wód ze stawów rybnych;
4. opracowanie krajowego programu renaturyzacji wód;
5. programie budowy miejsc do przechowywania stałych i płynnych nawozów naturalnych.

Działania te zmierzają w podobnym kierunku, co działania zaproponowane w ramach KPOWM. Część działań wykracza poza propozycje zawarte w KPOWM, ale ze względu na ogólny charakter zapisów ich efekty w postaci redukcji ładunku biogenów byłyby bardzo trudne do oszacowania.
W ramach aPGW zaproponowano przede wszystkim działania wynikające z wdrażania lub przestrzegania już istniejących przepisów, takie jak:

1. Monitoring tła atmosfery: Prowadzenie kontroli wielkości depozycji atmosferycznej azotu – jednostka odpowiedzialna: GIOŚ
2. Monitoring operacyjny wód – jednostka odpowiedzialna: WIOŚ
3. Budowa sieci kanalizacyjnej, a także modernizacja i rozbudowa sieci kanalizacyjnych w wyznaczonych aglomeracjach, zwiększenie przepustowości oczyszczalni (tym samym jej wydajności), modernizacja części osadowej oczyszczalni; usuwanie substancji niebezpiecznych i biogenów ze ścieków deszczowych poprzez skierowanie ich do oczyszczalni ścieków – jednostka odpowiedzialna gmina
4. Regularny wywóz nieczystości płynnych – jednostka odpowiedzialna: właściciel
5. Budowa nowych i rozbudowa istniejących miejsc do przechowywania nawozów naturalnych stałych; edukacja prowadzących działalność rolniczą na OSN w zakresie dobrej praktyki rolniczej oraz prowadzenie dla nich specjalistycznego doradztwa; kontrola rolniczych źródeł zanieczyszczenia i realizacji przez prowadzących działalność rolniczą na OSN obowiązków określonych w Programie; budowa nowych i rozbudowa istniejących zbiorników do przechowywania naturalnych nawozów płynnych; stosowanie właściwego nawożenia w pobliżu cieków; przestrzeganie zasad nawożenia pól na terenie o dużym nachyleniu; przestrzeganie warunków przechowywania nawozów naturalnych oraz postępowania z odciekami; kontrola rolniczych źródeł zanieczyszczenia i realizacji przez prowadzących działalność rolniczą na OSN obowiązków określonych w Programie

Znaczącym działaniem będzie realizacja zaktualizowanego w 2015 r.

	Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK) do końca 2020 r. Program obejmie przyłączenie do kanalizacji ponad 2,3 miliona osób oraz modernizację lub rozbudowę wielu oczyszczalni ścieków. Szacuje się, że pełne wdrożenie Programu może przynieść redukcję ładunku azotu i fosforu trafiającego do Bałtyku odpowiednio o 1200–1900 ton N/rok i 160–270 ton P/rok. Należy jednak podkreślić, że efekty te będą znacznie mniejsze, jeżeli jednocześnie nie wdroży się działań dotyczących zwiększenia efektywności usuwania fosforu i optymalizacji procesów technologicznych w oczyszczalniach ścieków. Program stanowi realizację postanowień dyrektywy ściekowej. Aktualizacja KPOŚK zawiera listę zadań zaplanowanych przez samorządy do realizacji w latach 2015-2021 i jest odzwierciedleniem zakresów inwestycyjnych ujętych w IV Aktualizacji KPOŚK, przyjętej przez Radę Ministrów w dniu 21 kwietnia 2016 r. Aktualizacja Master Planu dotyczy 1502 aglomeracji (38 mln RLM), w których zlokalizowanych jest 1643 oczyszczalni ścieków komunalnych. Aglomeracje ujęte w aktualizacji zostały podzielone na priorytety według znaczenia inwestycji oraz pilności zapewnienia środków. Z przedstawionych przez aglomeracje zamierzeń inwestycyjnych wynika, że w ramach czwartej aktualizacji planowane jest wybudowanie 119 nowych oczyszczalni ścieków oraz przeprowadzenie innych inwestycji na 985 oczyszczalniach. Ponadto, należy przeprowadzić dodatkowe prace wynikające ze zmian prawnych obejmujące 187 oczyszczalni w 157 aglomeracjach. Planowane jest również wybudowanie 21 780,8 km nowej sieci kanalizacyjnej oraz zmodernizowanie 4 193,6 km sieci. Po zakończeniu wszystkich inwestycji RLM korzystających z sieci kanalizacyjnej będzie wynosiło 36 454 505, co stanowi 95,9% całego RLM. Natomiast potrzeby finansowe na realizację ww. przedsięwzięć wynoszą razem 29,91 mld zł. Zalecane byłoby uwzględnianie w planowanych działaniach inwestycyjnych, stosowanie zaleceń HELCOM w zakresie redukcji azotu i fosforu. Za wdrożenie powyższych działań odpowiada Minister Środowiska oraz nadzorowane przez niego instytucje, w tym w szczególności Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej.
Jakie są planowane (już uzgodnione, ale jeszcze niewdrażane) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób przyczynią się one do ich realizacji? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Brak planowanych działań
Jakie są przewidywane nowe (planowane, ale jeszcze nieuzgodnione) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób zostaną w nich uwzględnione kwestie	**Działania podstawowe** W celu osiągnięcia GES postuluje się następujące działania podstawowe: Zwiększenie wymagań w zakresie usuwania fosforu w ściekach odprowadzanych z oczyszczalni Oczyszczalnie ścieków pozostają największym źródłem fosforu dopływającego z Polski do Bałtyku. W odróżnieniu od azotu, którego usuwanie ze ścieków wymaga bardzo dużych reaktorów i wysokich nakładów na napowietrzanie, usuwanie fosforu na drodze chemicznego strącania jest stosunkowo tanie. Większość oczyszczalni jest przystosowania do chemicznego strącania fosforu, a przystosowanie pozostałych nie wymaga dużych nakładów. W związku z tym przewiduje się przeprowadzenie

zrównoważonego rozwoju i oddziaływań społeczno-gospodarczych? Które instytucje odpowiadają za te działania?	skierowanej do operatorów oczyszczalni niskonakładowej internetowej akcji uświadamiającej znaczenie redukcji fosforu dla ochrony wód oraz promującej rekomendacje HELCOM w tym zakresie. Przewiduje się nadawanie certyfikatu jakości Hydro-Q, który będzie przyznawany przez ministra właściwego ds. środowiska oczyszczalniom, które dobrowolnie realizują zalecenia HELCOM w zakresie podwyższonych norm dla redukcji fosforu. Zakłada się, że dzięki akcji promocyjnej operatorzy oczyszczalni dobrowolnie zwiększą stopień redukcji fosforu do 0,5 mg P/l w przypadku oczyszczalni o wielkości ponad 100 000 RM i do 1,0 mg P w przypadku oczyszczalni o wielkości do 100 000 RM. Takie podejście powinno zapewnić zbliżony efekt, jak zmiana przepisów dotyczących odprowadzania ścieków, jednak będzie znacznie lepiej przyjęte przez społeczeństwo, jako pozbawione elementu przymusu. Szacuje się, że działanie pozwoli zredukować ładunek fosforu trafiający do Bałtyku o 1300–2300 ton P/rok. Akcję promocyjną przygotuje i przeprowadzi Ministerstwo Środowiska. Ramy prawne działania stworzy Ministerstwo Środowiska. Stosowne zmiany w procesach technologicznych wdrożą operatorzy oczyszczalni. Optymalizacja procesów technologicznych w istniejących oczyszczalniach komunalnych Przy danej kubaturze i wyposażeniu oczyszczalni ścieków na osiągane przez nią efekty oczyszczania ogromny wpływ ma sposób sterowania procesem technologicznym. Im bardziej zaawansowany system sterowania, tym pełniej można wykorzystać istniejącą infrastrukturę, osiągając między innymi oszczędności w zużyciu energii i chemikaliów oraz lepszą redukcję biogenów. Działanie polega na zachęceniu oraz merytorycznym i finansowym wsparciu podmiotów zarządzających oczyszczalniami ścieków we wdrażaniu takich zaawansowanych systemów sterowania, opartych na monitoringu w czasie rzeczywistym szeregu parametrów procesowych. Opisanemu wsparciu będą towarzyszyć zmiany w przepisach o opłatach za korzystanie ze środowiska tak, aby stworzyć mechanizm wynagradzający oczyszczalnie, które usuwają biogeny w stopniu wyższym niż wymagane pozwoleniem wodnoprawnym. Wstępnie zakłada się, że do 2020 r. dzięki działaniu około 1/3 oczyszczalni zmodernizuje swoje systemy sterowania. Szacuje się, że działanie, poza oszczędnościami energii i chemikaliów, przyniesie redukcję ładunku biogenów trafiających do Bałtyku o 900–2200 ton N/rok i 10–80 ton P/rok. Zmiany w przepisach wprowadzone zostaną na wniosek ministra właściwego ds. środowiska. Wsparcie merytoryczne i finansowe inwestycji będzie realizowane m.in. ze środków NFOŚiGW i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Beneficjentami będą podmioty zarządzające oczyszczalniami. Ocena techniczno-ekonomicznej wykonalności zwiększenia redukcji azotu w wybranych oczyszczalniach ścieków przemysłu chemicznego Znaczna większość ładunku azotu odprowadzanego przez polski przemysł do rzek i dalej do Bałtyku pochodzi z zaledwie kilku zakładów chemicznych. Zakłady te posiadają pozwolenia zintegrowane i zgodnie z obowiązującymi przepisami stosują tak zwane BAT. Mimo tego, wobec ilości azotu odprowadzanych przez nie do wód zasadne jest rozpoznanie technicznych możliwości i kosztów dalszej redukcji tego ładunku. Temu służy omawiane działanie. Za realizację działania odpowiada minister właściwy ds. środowiska wraz z właściwymi organami. Wsparcia finansowego udzieli np. NFOŚiGW lub Funduszy Norweskich. Rozpoznanie techniczno-ekonomicznej wykonalności ograniczenia ładunku biogenów odprowadzanego z wielkich aglomeracji kanalizacją deszczową Według różnych szacunków biogeny odprowadzane kanalizacją deszczową

z terenów zabudowanych stanowią 5-8% i 9-17% odpowiednio ładunku azotu i fosforu docierającego z Polski do Bałtyku. Dotychczas nie podejmowano na szerszą skalę prób redukcji tej presji. Wynikało to z ogromu prac, jakich wymagało porządkowanie gospodarki ściekami sanitarnymi, a także z potencjalnych trudności technicznych związanych z usuwaniem biogenów z wód opadowych. Poważną barierą jest także fakt, że opłaty za wody opadowe są wciąż mało rozpowszechnione, mimo że istnieją podstawy prawne do ich naliczania. Poza zanieczyszczaniem wód powierzchniowych, wody opadowe przyczyniają się do wzrostu zagrożenia powodziami i podtopieniami.
Celem działania jest dokładne rozpoznanie uwarunkowań i możliwości racjonalizacji gospodarki wodami opadowymi w największym miastach, a także kosztów i korzyści z tym związanych. Tym samym, działanie stanowi niezbędny krok poprzedzający wdrożenie przedsięwzięć technicznych, administracyjnych i organizacyjnych, które w przyszłości przyniosą redukcję ładunku biogenów oraz substancji niebezpiecznych odprowadzanych do wód śródlądowych i Bałtyku.
Działanie będzie realizowane przez samorządy wielkich miast Polski przy wsparciu finansowym np. NFOŚiGW lub Funduszy Norweskich.

Kampania edukacyjno-informacyjna na rzecz racjonalnej gospodarki wodami opadowymi
Celem działania jest podniesienie wiedzy o racjonalnej gospodarce wodami opadowymi wśród specjalistów i wzrost świadomości społecznej w tym zakresie. Działanie będzie polegało na przygotowaniu i przeprowadzeniu szkoleń dla osób mających znaczący wpływ na gospodarkę wodami opadowymi (przedstawiciele samorządów lokalnych, przedsiębiorstw komunalnych, projektantów, zarządców nieruchomości) oraz na kampanii medialnej skierowanej do szerszej publiczności. Tym samym, działanie przyczyni się do rozwoju racjonalnej gospodarki wodnej, w tym do upowszechnienia opłat za wody opadowe oraz rozwiązań ograniczających negatywne oddziaływanie ścieków opadowych z terenów zurbanizowanych na wody śródlądowe i morskie.
Działanie będzie realizowane przez ministra właściwego ds. środowiska (przy ewentualnym wsparciu merytorycznym KZGW), przy wsparciu finansowym NFOŚiGW lub Funduszy Norweskich.

Zwiększenie powierzchni gruntów rolnych objętych planami nawożenia
Obecnie obowiązkiem sporządzania planów nawożenia objęte są największe przemysłowe hodowle trzody chlewnej i drobiu, gospodarstwa na OSN, wyznaczonych na podstawie dyrektywy azotanowej oraz gospodarstwa korzystające z niektórych pakietów działania rolno-środowiskowo-klimatycznego. Łącznie dysponują one niewielkim odsetkiem gruntów rolnych w Polsce. W pozostałych gospodarstwach bilansowanie składników odżywczych jest kwestią dobrej woli i świadomości rolnika, wiadomo jednak, że badania zasobności gleb w pierwiastki biogenne zleca jedynie 8% gospodarstw rolnych. W tej sytuacji niska efektywność wykorzystania nawozów naturalnych i mineralnych jest zjawiskiem powszechnym. Wiąże się to nieuchronnie z przenikaniem biogenów do wód śródlądowych i następnie do morza. Po reformie gospodarki wodnej krajowy program działań, służący ujednoliceniu podejścia do funkcjonowania gospodarstw rolnych, mających na celu m.in. ograniczenie odpływu azotu lub fosforu do środowiska, będzie obligował do odpowiedniego prowadzenia działalności rolnej ok. 466 tys. gospodarstw rolniczych w kraju.
Niniejsze działanie polega na objęciu obowiązkiem sporządzania planów nawożenia wszystkich gospodarstw objętych programem działań. Gospodarstwa te będą jednocześnie zobowiązane do okresowych badań zasobności gleb w azot i fosfor.
Szacuje się, że działanie spowoduje, iż planami nawożenia zostanie objętych około 23% gruntów rolnych w Polsce i że przyniesie ono redukcję ładunku

biogenów trafiających do Bałtyku o 500–2500 ton N/rok i 20–80 ton P/rok.
Działanie ma charakter prawny i kontrolny. Za przygotowanie programu działań i jego monitorowanie, zgodnie z projektem nowej ustawy - Prawo wodne odpowiedzialny jest minister właściwy ds. gospodarki wodnej w porozumieniu z ministrem właściwy ds. rolnictwa.

Zapewnienie warunków bezpiecznego przechowywania nawozów naturalnych

Przechowywanie obornika wprost na gruncie powoduje, że zawierające wysokie stężenia biogenów odcieki wypłukiwane są do gleby, skąd niesione wodami podskórnymi lub spływem powierzchniowym wędrują do cieków i dalej do morza. Mimo znacznych postępów, zwłaszcza w pierwszych latach po wstąpieniu Polski do UE, wiele gospodarstw nadal przechowuje obornik w ten niebezpiecznych dla środowiska sposób, natomiast obowiązek posiadania płyt obornikowych dotyczy jedynie największych przemysłowe hodowli trzody chlewnej i drobiu oraz gospodarstw na OSN, wyznaczonych na podstawie dyrektywy azotanowej. Szacuje się, że powierzchnia płyt obornikowych w Polsce jest o około 30% niższa od potrzeb. Sytuacja ta ulegnie zasadniczej zmianie w wyniku wdrożenia reformy gospodarki wodnej oraz procedowanej obecnie nowej ustawy - Prawo wodne. Projekt ustawy zakłada objęcie całego kraju programem działań na rzecz ograniczania odpływu azotanów ze źródeł rolniczych, który dotyczyć będzie między innymi wszystkich gospodarstw rolnych o powierzchni ponad 10 ha lub o obsadzie zwierząt ponad 1,5 DJP/ha. Zakłada się, że w ramach wspomnianego programu wszystkie te gospodarstwa zostaną objęte obowiązkiem składowania nawozów naturalnych w sposób uniemożliwiający niekontrolowane przenikanie biogenów do gleb i wody. Wstępnie zakłada się, że obowiązek ten będzie wprowadzany stopniowo od gospodarstw największych do najmniejszych. Szacuje się, że działanie przyniesie redukcję ładunku biogenów trafiających do Bałtyku o 1000–1300 ton N/rok i 60-110 ton P/rok.
Działanie ma charakter prawny (nowa ustawa - Prawo wodne) oraz inwestycyjny (budowa płyt obornikowych i zbiorników na gnojówkę).
Odpowiedni projekt przygotuje minister właściwy ds. środowiska.

Przeciwdziałanie powierzchniowej erozji wodnej na styku pól i wód śródlądowych

W świetle zgromadzonej dotychczas wiedzy fosfor z terenów rolniczych dostaje się do wód powierzchniowych przede wszystkim ze spływem powierzchniowym, a nie z wodami gruntowymi. Związany z najdrobniejszymi cząstkami gleby, tak zwaną frakcją spławianą, fosfor jest transportowany w wyniku silnych opadów lub roztopów, kiedy nasiąknięty grunt nie przyjmuje więcej wody, która zaczyna płynąć po powierzchni ziemi. Jeżeli takie zjawiska mają miejsce na styku między żyznym polem a ciekiem lub zbiornikiem wodnym, ładunek fosforu trafiający do wód z jednostki powierzchni może być wielokrotnie wyższy od przeciętnego. Działanie polega na wykorzystaniu tej okoliczności po to, aby odcinając narażone na spływ powierzchniowy żyzne grunty orne od wód pasami trwałych użytków zielonych znacząco zmniejszyć obciążenie wód fosforem kosztem stosunkowo niewielkich zmian w użytkowaniu gruntów.
Kluczowym elementem działania będzie promocja wśród rolników idei ochrony wód przez zmianę sposobu użytkowania gruntów nad wodami z ornego na łąkowe. Akcja będzie realizowana poprzez strony internetowe służb doradztwa rolniczego oraz w ramach bezpośrednich kontaktów doradca-rolnik. Opracowany zostanie program realizacji działań, związanych z przeciwdziałaniem powierzchniowej erozji wodnej na styku pól i wód śródlądowych, który określi warunki realizacji zadania, wskaże jednostki odpowiedzialne za realizację, monitoring, nadzór.
Przewiduje się, że wdrożenie programu doprowadzi do zmiany sposobu użytkowania około 35 000 ha gruntów położonych w miejscach szczególnie

narażonych na transport fosforu w wyniku erozji wodnej, tj. na żyznych stokach nad wodami.
Szacuje się, że działanie przyniesie redukcję ładunku biogenów trafiających do Bałtyku o 1200–3300 ton N/rok i 140–400 ton P/rok.
Program zostanie przygotowany przez ministra właściwego ds. środowiska w porozumieniu z ministrami właściwymi ds. rolnictwa. Działania promocyjne, będą realizowane przez służby doradztwa rolniczego służby w porozumieniu z ministrem właściwym ds. rolnictwa i ds. środowiska. w ramach ich bieżącej działalności. Samo przeprowadzenie zmian sposobu użytkowania gruntów spocznie na gospodarstwach rolnych.

Wykorzystanie kanałów melioracyjnych do redukcji ładunku biogenów z terenów rolniczych

Retencja wód powierzchniowych sprzyja redukcji biogenów. Na dno opadają zawiesiny, a wraz z nimi znaczna część niesionego wodą azotu i fosforu. Spowolniony ruch wody i nagromadzenie osadów powodują, że miejscami przy dnie zaczyna brakować tlenu, zużywanego na rozkład sedymentującej materii organicznej. W takich warunkach niektóre bakterie wykorzystują do procesów życiowych tlen zawarty w azotanach, redukując powodujące eutrofizację azotany do obojętnego chemicznie azotu cząsteczkowego.
Działanie polega na możliwie najpełniejszym wykorzystaniu istniejących urządzeń piętrzących na kanałach melioracji i ciekach odwadniających do spowolnienia odpływu wód z trwałych użytków zielonych na glebach organicznych.
W miarę możliwości technicznych woda gruntowa będzie utrzymywana na poziomie około 30 cm pod powierzchnią terenu. Dzięki temu będzie można osiągnąć jednocześnie kilka ważnych dla środowiska efektów:

1. usunięcie z wód części biogenów, w tym zwłaszcza azotu;
2. ochronę gleb organicznych przed degradacją, polegającą na mineralizacji materii organicznej;
3. redukcję emisji dwutlenku węgla, który wydziela się w wyniku mineralizacji gleb organicznych;
4. zmniejszenie zagrożenia suszą.

Szacuje się, że działanie przyniesie redukcję ładunku biogenów trafiających do Bałtyku o 1400–8000 ton N/rok i 2–70 ton P/rok.
W przygotowanie i realizację działania zaangażowane będą między innymi Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, RZGW, wojewódzkie zarządy melioracji i urządzeń wodnych oraz starostowie (po wejściu w życie ustawy Prawo wodne – Wody Polskie).

Kontynuacja i wzmocnienie wątku ochrony wód w doradztwie rolniczym, w tym rozwijanie i promowanie Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej

Konkurencja na rynku rolnym wymaga stosowania coraz bardziej zaawansowanych, często coraz intensywniejszych, metod uprawy i hodowli. Wiąże się to ze wzrostem potencjalnych zagrożeń dla środowiska, w tym dla wód. Aby tym zagrożeniom przeciwdziałać konieczne jest jednoczesne wprowadzanie wielu mniejszych i większych usprawnień i modyfikacji. W większości z nich da się wyróżnić zarówno aspekt ochrony środowiska, jak i poprawy efektywności produkcji rolnej. Realizacja takich usprawnień i modyfikacji nie będzie możliwa bez podnoszenia poziomu zawodowej wiedzy rolników. Znajomość zagrożeń dla środowiska wodnego, jakie może stwarzać współczesne rolnictwo, oraz świadomość, że ochrona gleb i wód na dłuższą metę ma sens ekonomiczny nie tylko dla całego społeczeństwa, ale i dla rolnictwa, sprzyja akceptacji działań ochronnych wśród rolników i poprawia skuteczność ich wdrażania. Metody stosowane przez rolnictwo przyjazne środowisku morskiemu przynoszą również korzyści ekonomiczne w gospodarstwie rolnym (np. oszczędności w wydatkach na nawozy, zamykanie obiegu biogenów).

	Działanie będzie polegać na przekazywaniu rolnikom, w ramach szkoleń i porad indywidualnych, wiedzy technicznej i prawnej dotyczącej ochrony wód i gleb w rolnictwie oraz na podnoszeniu ich świadomości ekologicznej, ze szczególnym naciskiem na ograniczanie strat związków azotu i fosforu z gospodarstw. Kluczowe kwestie zostaną opracowane w ramach zaleceń dobrej praktyki rolniczej, które zostaną udostępnione przez ministra właściwego do spraw rolnictwa właściwym podmiotom. Za opracowanie zaleceń dobrej praktyki rolniczej odpowiedzialny będzie minister właściwy do spraw rolnictwa w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki wodnej. Za przygotowanie i realizację działania będzie odpowiadało Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oraz wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego, między innymi we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Redukcja emisji fosforu z hałdy fosfogipsów w Wiślince W Wiślince nad Martwą Wisłą znajduje się składowisko fosfogipsu o powierzchni około 26 ha, zawierające około 17 milionów ton tego odpadu. Składowisko jest nieczynne i zostało poddane rekultywacji. Mimo tego w Martwej Wiśle na wysokości składowiska notuje się bardzo wysokie stężenia fosforanów. Działanie obejmuje dokładne rozpoznanie procesów hydrochemicznych i hydrologicznych zachodzących w składowisku i jego otoczeniu, w tym sporządzenie rzetelnego bilansu masowego emisji fosforu. Badania powinny również dać odpowiedź na to czy, kiedy i w jakim stopniu naturalne procesy zachodzące w składowisku mogą doprowadzić do zmniejszenia emisji, np. poprzez wzrost ewapotranspiracji. Jeżeli emisja okaże się znacząca, a perspektywy jej samoistnej redukcji niepewne, wówczas zaprojektowane zostaną odpowiednie środki zaradcze, których efektywność ekonomiczna pod względem redukcji fosforu powinna być porównywalna z efektywnością inwestycji w gospodarce ściekowej. Wykonanie uszczelnienia powierzchni składowiska zostanie zrealizowane, jeśli wyniki monitoringu wskazywać będą taką konieczność. Dla zapewnienia pełnej bezstronności ocen podmiotem odpowiedzialnym za działanie powinna być Inspekcja Ochrony Środowiska. Rozwój i promocja stosowania przez statki ciekłego gazu ziemnego jako paliwa Działanie polega na wyposażaniu statków w urządzenia pozwalające na stosowanie ciekłego gazu ziemnego (LNG) jako paliwa oraz na budowie niezbędnej infrastruktury portowej w zakresie bunkrowania statków LNG. Planowane korzyści z wdrożenia działania wiążą się z redukcją emisji związków azotu przez statki poruszające się na obszarze Morza Bałtyckiego, a co się z tym wiąże redukcją emisji związków powodujących eutrofizację wód. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja poprzez zmianę paliwa może wpłynąć na sektor transportu morskiego. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. energii/ minister właściwy ds. gospodarki morskiej Rozwój infrastruktury portowej służącej dostarczaniu energii elektrycznej z nabrzeża na statki Zakres działania: Opracowanie analizy w zakresie opłacalności budowy infrastruktury w tym zakresie. Budowa lub przystosowanie infrastruktury portowej oraz przystosowanie statków. Konieczność podjęcia działań na forum międzynarodowym, zmierzających do standaryzacji parametrów energii elektrycznej stosowanej na statkach, w szczególności częstotliwości i napięcia prądu. Planowane korzyści z wdrożenia działania wiążą się z redukcją emisji

	dwutlenku węgla, tlenków azotu, związków siarki i pyłów, poprawa jakości powietrza w portach, zmniejszeniem poziomu hałasu i wibracji. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja poprzez rozpoznanie stanu zasobów może wpłynąć na sektor transportu morskiego. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. energii/ minister właściwy ds. gospodarki morskiej. Wspieranie dalszych działań podejmowanych na forum IMO w sprawie ustanowienia obszarów kontroli emisji tlenków azotu (NECA – NOx emission control area) Działanie polega na wprowadzeniu zmian do konwencji o zapobieganiu zanieczyszczaniu morza przez statki. Planowane korzyści z wdrożenia działania wiążą się z redukcją emisji związków azotu przez statki poruszające się na obszarach morskich, a co się z tym wiąże – redukcja emisji związków powodujących eutrofizację wód. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja poprzez rozpoznanie stanu zasobów może wpłynąć na sektor transportu morskiego. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. gospodarki morskiej/ minister właściwy ds. środowiska. Wprowadzenie na obszarze Morza Bałtyckiego zakazu zrzutu nieoczyszczonych ścieków sanitarnych ze statków pasażerskich Działanie polega na rozwoju infrastruktury portowej służącej do odbioru ścieków sanitarnych ze statków pasażerskich w portach, jak również zmianie klasyfikacji ścieków ze statków w prawie polskim. Uwzględnienie dodatkowego ładunku ścieków, który będzie zdawany do Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji na wybrzeżu w związku z wprowadzeniem od czerwca 2019 r. zakazu usuwania nieoczyszczonych ścieków sanitarnych ze statków pasażerskich do morza na podstawie zmian do załącznika IV do Międzynarodowej konwencji o zapobieganiu zanieczyszczaniu morza przez statki (Konwencji MARPOL) przyjętych przez Międzynarodową Organizację Morską (IMO) w 2011 r.). W okresie letnim, w trakcie którego polskie miasta na wybrzeżu odwiedzają duże statki wycieczkowe (największe z nich przypływają do portu w Gdyni i mogą jednorazowo pomieścić ok. 3-5 tys. osób każdy) nastąpi znaczne zwiększenie dobowego obciążenia oczyszczalni ścieków. Wprowadzenie zakazu usuwania ścieków sanitarnych ze statków pasażerskich przyczyni się do redukcji eutrofizacji wód. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja poprzez rozpoznanie stanu zasobów może wpłynąć na sektor transportu morskiego. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. gospodarki morskiej we współpracy z ministrem właściwym ds. środowiska, zarządy portów morskich oraz miejskie przedsiębiorstwa wodociągów i kanalizacji.
Do jakiego stopnia działania te są skoordynowane i spójne na poziomie krajowym, podregionu i/lub regionu?	Działania przewidziane w KPOWM są skoordynowane z innymi działaniami podejmowanymi na szczeblu UE, regionalnym i krajowym. Podstawę prawną do wdrażania krajowych strategii morskich, w tym polskiego KPOWM, jest RDSM, realizowana przez wszystkie morskie państwa członkowskie UE. Opracowanie i wdrożenie strategii morskich było poprzedzone ocenami stanu środowiska morskiego i określeniem przez poszczególne państwa celów środowiskowych dla wód podlegających ich jurysdykcji. Zarówno oceny, jak i cele środowiskowe oraz strategie morskie podlegają uzgodnieniu z KE. W tym kontekście można mówić o daleko

	posuniętej koordynacji działań ujętych w strategiach morskich poszczególnych państw członkowskich. RDSM przyporządkowuje wody morskie państw członkowskich UE do kilku regionów, jednym, z których jest Morze Bałtyckie. Ochrona Bałtyku jest przedmiotem międzynarodowej Konwencji Helsińskiej. Stronami Konwencji są wszystkie państwa bałtyckie, w tym nie będąca członkiem UE Federacja Rosyjska. Realizację Konwencji koordynuje HELCOM w ramach Bałtyckiego Planu Działań do 2021 r. W ramach prac HELCOM opracowano między kwoty redukcji ładunku azotu i fosforu z poszczególnych państw. Osiągnięcie tych redukcji powinno zapewnić przywrócenie zadowalającego stanu ochrony całego Bałtyku. KPOWM służy między innymi osiągnięciu przypisanych Polsce redukcji biogenów. Na poziomie krajowym działania ujęte w KPOWM są powiązane między innymi z: 1. działaniami wynikającymi z wdrażania dyrektywy ściekowej, w tym w szczególności z Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków; 2. działaniami wynikającymi z wdrażania RDW, w tym w szczególności z PGW dla poszczególnych dorzeczy; 3. działaniami wynikającymi z wdrażania dyrektywy azotanowej; 4. będącymi w opracowaniu Planami przeciwdziałania skutkom suszy dla poszczególnych regionów wodnych i obszarów dorzeczy.
Czy któreś z tych działań mają wpływ na wody innych krajów podregionu?	Eutrofizacja, zgodnie z utrwalonym dotychczas poglądem, to problem dotyczący całego Bałtyku, a stan środowiska morskiego w skali regionu oraz na wodach polskich jest rezultatem odprowadzania do morza biogenów przez wszystkie państwa nadbałtyckie. Działania podjęte w celu redukcji ilości biogenów dopływających z terytorium Polski i trafiających do Bałtyku z opadem atmosferycznym będą miały korzystny wpływ na cały Bałtyk, a tym samym na wody innych państw.

Dział 5: Jaki wkład będą miały wymienione wyżej działania w osiągnięcie do 2020 r. GES oraz związanych z nim celów środowiskowych? Jakie jest prawdopodobieństwo osiągnięcia GES i czy mają zastosowanie wyjątki, o których mowa w artykule 14?

Przedstawione wyżej działania będą stanowiły znaczący krok na drodze do osiągnięcia GES i celów środowiskowych. Jeśli chodzi o ładunki azotu, przy pełnym wdrożeniu postulowanych działań prawdopodobne jest osiągnięcie poziomu redukcji wyznaczonego przez HELCOM.

W przypadku fosforu podobny scenariusz będzie raczej niemożliwy, ale luka pomiędzy stanem z 2012 r. a stanem docelowym może zostać zmniejszona o połowę. Należy jednak pamiętać, że czas reakcji wód podziemnych, śródlądowych wód powierzchniowych i wreszcie wód morskich na zmniejszenie zewnętrznego obciążenia może być bardzo długi. Dlatego od osiągnięcia redukcji „u źródła" (w odpływie z oczyszczalni czy z pola) do pełnego ujawnienia się efektów w postaci poprawy jakości wód morskich może minąć kilka, kilkanaście lub więcej lat, w zależności od charakteru źródła i stopnia uzależnienia danego akwenu od ładunków zanieczyszczeń z Polski. Ponadto, należy pamiętać, że poprawa jakości polskiej części Bałtyku będzie zależała nie tylko od działań podejmowanych w Polsce, ale też tych podejmowanych przez inne państwa nadbałtyckie. Badania modelowe przeprowadzone na potrzeby KPOWM wskazują na to, że pomimo dużej poprawy w wyniku wdrożenia postulowanych działań, docelowe wartości wskaźników charakteryzujących stopień eutrofizacji w większości nie zostaną osiągnięte do 2020 r.

Biorąc powyższe pod uwagę należy uznać, że do większości celów środowiskowych dotyczących cechy C5 Eutrofizacja mają zastosowanie wyjątki, o których mowa w Art. 14 (1) (a) oraz Art. 14 (1) (e) RDSM. Warto przy tym odnotować, że wdrożenie do 2020 r. postulowanych działań wymagać będzie dużego wysiłku finansowego i organizacyjnego i może się wiązać z negatywnym odbiorem społecznym, zwłaszcza w kontekście rolnictwa. W tej sytuacji uwzględnienie w KPOWM jeszcze dalej idących środków, w tym niesprawdzonych na większą skalę rozwiązań nowatorskich, byłoby działaniem nierozsądnym. Takie środki będą podejmowane, o ile zajdzie potrzeba, w kolejnych cyklach planistycznych, między innymi na bazie wiedzy i doświadczeń zdobytych do 2020 r.
W ramach opracowania KPOWM nie było możliwości analizy akceptacji społecznej w odniesieniu

do wybranych działań o znaczących skutkach dla funkcjonowania w szczególności sektora rolnictwa oraz gospodarki komunalnej. Pełne wdrożenie tych działań, w postaci konkretnych zmian w przepisach, może wykroczyć poza okres 2016 - 2020, w szczególności z uwagi na możliwość braku akceptacji społecznej. Działania obejmowały będą realizację działań przygotowawczych służącym weryfikacji założeń ich realizacji, z uwzględnieniem analizy wpływu realizacji PWŚK, przygotowaniem planu wdrożenia, kampanią społeczną oraz analiz kosztów i korzyści z uwzględniłem pogłębionej analizy na funkcjonowanie sektorów, których dotyczą.

Za pomocą analizy kosztów i korzyści dokonano oceny zasadności wdrożenia nowych działań podstawowych, zidentyfikowanych w celu zmniejszenia luki pomiędzy stanem wód morskich po wdrożeniu istniejących i planowanych do wdrożenia działań a dobrym stanem środowiska GES. Pominięto jedynie działania o charakterze opracowań studialnych, badawczo – monitoringowe, analityczno-prawne oraz działania administracyjne, ponieważ ich efekt będzie dopiero znany po przeprowadzeniu działań i obecnie trudno jest wyrokować jakie będą wyniki tych działań.
Dla każdego programowego działania oszacowano koszty jego wdrożenia. Przeprowadzone analizy kosztów i korzyści nowych działań potwierdzają zasadność realizacji proponowanych działań.

Dział 6: Czy któreś z zaproponowanych działań przyczyniają się do rozwoju spójnej sieci Morskich Obszarów Chronionych?

Zaplanowane działania nie spowodują zwiększenia powierzchni ani zmiany granic Morskich Obszarów Chronionych. Niemniej jednak należy pamiętać, że przeciwdziałanie eutrofizacji jest postulowane w szeregu opracowywanych obecnie PO morskich obszarów Natura 2000. Wdrożenie zaplanowanych działań powinno istotnie przyczynić się do poprawy stanu ekosystemów morskich w granicach Morskich Obszarów Chronionych.

Dział 7: Luki i inne kwestie problematyczne (czy w obecnym zestawie działań istnieją luki uniemożliwiające osiągnięcie GES i/lub czy istnieje potrzeba modyfikacji istniejących bądź planowanych działań?

Planowanie obarczone jest niepewnościami metod szacowania ładunków zanieczyszczeń, tła naturalnego substancji biogennych w wodach, analizy struktury ładunków pod względem ich pochodzenia, szacowania efektów ekologicznych postulowanych działań i dynamicznego modelowania ekosystemów morskich. Wystarczy wspomnieć, że rzeczywiste ładunki spływające do morza mogą z roku na rok gwałtownie maleć lub rosnąć w zależności od warunków hydrologicznych. Takie niepewności są nie do uniknięcia przy pracach planistycznych, obejmujących nawet małe zlewnie. Niemniej jednak, jak stwierdzono w Dziale 5, można z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić, że postulowane działania będą niewystarczające do osiągnięcia GES. Jest to tym bardziej prawdopodobne, że niektóre kluczowe działania, w tym redukcja przez operatorów oczyszczalni ładunku fosforu odprowadzanego do wód, będą miały charakter zupełnie dobrowolny, co oznacza, że mogą nie zostać wdrożone.
Aby wzmocnić merytoryczne podstawy przyszłych działań na rzecz ochrony Bałtyku przed eutrofizacją postuluje się udoskonalenie metodyki monitoringu ładunku biogenów odprowadzanego do Bałtyku poprzez zwiększenie częstotliwości poboru prób w odcinkach ujściowych rzek do 2 razy w miesiącu i korektę położenia przekrojów pomiarowych tak, aby pomiary ilościowe i jakościowe odbywały się w tym samym miejscu. Należy dążyć również do tego, aby w ramach HELCOM przyjęto zasadę normalizacji ładunków względem przepływu na podstawie średnich miesięcznych, a nie rocznych. Bardzo istotne jest również usprawnienie systemu zbierania danych ze źródeł punktowych oraz stworzenie systemu monitoringu efektywności różnego typu działań mających na celu presji obszarowych tak, aby w przyszłości móc lepiej projektować takie działania zarówno w skali krajowej czy regionalnej, jak i lokalnej. Należy ponadto rozważyć zagęszczenie siatki punktów monitoringu jakościowego wód morskich.
Zmodyfikowany w ten sposób system monitoringu będzie stanowił podstawę do ewentualnych korekt postulowanych działań w ramach KPOWM lub innych polityk, pośrednio związanych z ochroną Bałtyku.

Dział 8: Informacje dodatkowe

W związku z projektowaną nowelizacją ustawy – Prawo wodne planowane jest objęcie kraju jednym programem działań, ze względu na ustanowienie całego terytorium Polski jako wrażliwego na zanieczyszczenia azotanami pochodzenia rolniczego.

2.6 Integralność dna morskiego

Zakres rzeczowy przedmiotowej cechy z uwagi na bezpośrednią korelację z poszczególnymi elementami środowiska, analizowanymi w ramach C1 – Różnorodność biologiczna, został omówiony wraz z nimi w rozdziale 3.1.4.

W przeprowadzonych analizach wyodrębniono natomiast działania podstawowe istniejące oraz planowane i jak dotąd niewdrożone, związane z realizacją celów dla tejże cechy. Podkreśla się, że w związku z silną korelacją cechy C4 – Łańcuch pokarmowy z cechą C1 – Różnorodność biologiczna, należy mieć na uwadze, że będą miały tu zastosowanie i odniesienia wszystkie działania wymienione w kartach odpowiednich dla cechy C1.

Tabela 15. Karta cechy 6 – INTEGRALNOŚĆ DNA MORSKIEGO

Cecha 6 Integralność dna morskiego	
Dział 4: Aktualnie wdrażane, już zaplanowane i proponowane nowe działania podstawowe niezbędne do osiągnięcia GES w zakresie zmian hydrograficznych	
Jakie istniejące działania podstawowe służą realizacji powyższych celów? Jak są one wdrażane? Jakie są podstawy prawne tych działań i ich wkład w osiągnięcie celów? Które instytucje odpowiadają za te działania?	**Instrumenty prawne** Decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach dla przedsięwzięć polegających na poszukiwaniu i rozpoznawaniu złóż kopalin / węglowodorów lub na wydobywaniu kopalin / węglowodorów ze złóż / dyrektywa ocenowa; ustawa ocenowa; rozporządzenie w sprawie przedsięwzięć oddziałujących na środowisko. Ocena oddziaływania na środowisko / dyrektywa ocenowa; ustawa ocenowa; rozporządzenie w sprawie przedsięwzięć oddziałujących na środowisko. Koncesja na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż, koncesja na wydobywanie kopalin ze złóż, koncesja na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż węglowodorów, koncesja na wydobywanie węglowodorów ze złóż / ustawa – Prawo geologiczne i górnicze / minister właściwy ds. środowiska. Zezwolenie na usuwanie do morza urobku z pogłębiania dna / ustawa o zapobieganiu zanieczyszczenia morza; rozporządzenie Ministra Transportu i Budownictwa z dnia 26 stycznia 2006 r. w sprawie trybu wydawania zezwoleń na usuwanie do morza urobku z pogłębiania dna oraz na zatapianie w morzu odpadów lub innych substancji (Dz. U. Nr 22, poz. 166) / dyrektor urzędu morskiego. Pozwolenie na wznoszenie lub wykorzystywanie sztucznych wysp, konstrukcji i urządzeń w polskich obszarach morskich, pozwolenie na układanie i utrzymywanie kabli lub rurociągów na obszarach morskich / ustawa o obszarach morskich / minister ds. gospodarki morskiej; dyrektor urzędu morskiego. **Działania wynikające z dokumentów programowych** **Programy międzynarodowe** Bałtycki Plan Działań HELCOM Przywrócenie i utrzymanie integralności dna morskiego na poziomie chroniącym funkcje ekosystemów. **Programy krajowe** aPGW dla obszarów dorzeczy Wisły, Odry, Jarft, Niemna, Pregoły, Świeżej, Ücker aPWŚK Realizacja koncepcji Renaturyzacji brzegu i dna morskiego:

	Przywrócenie naturalnego transportu rumowiska w rejonie portu Władysławowo Instytucja odpowiedzialna: właściciel portu Redukcja zbędnych opasek i ostróg Instytucja odpowiedzialna: urzędy morskie Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014 - 2020) Usuwanie/utylizacja porzuconych narzędzi połowowych (wykorzystywanych w działalności komercyjnej i połowowej) zalegających najczęściej na dnie morza. Finansowanie ze środków projektu rozwoju nowych technologii, które umożliwią obniżenie negatywnego wpływu działalności połowowej m.in. na dno morskie. Studium Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego Polskich Obszarów Morskich wraz z analizami przestrzennymi Wskazanie obszarów zlokalizowanych w rejonie Rynny Słupskiej jako obszaru cennego pod kątem makrozobentosu, gdzie nie należy prowadzić działań skutkujących pogorszeniem ich stanu ekologicznego. Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030) Zastosowanie najwyższych norm ochrony środowiska w ramach intensyfikacji prac rozpoznawczych na rzecz eksploatacji zasobów znajdujących się w polskich obszarach morskich oraz badania dna morskiego. Opracowanie efektywnych i bezpiecznych dla środowiska naturalnego systemów wydobycia konkrecji polimetalicznych Stworzenie nowych oraz weryfikacja istniejących map geologicznych dna.
Jakie są planowane (już uzgodnione, ale jeszcze niewdrażane) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób przyczynią się one do ich realizacji? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Projekt Narodowego Programu Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej Doskonalenie technologii pozyskiwania i wstępnej obróbki surowców - Wspieranie rozwoju i upowszechnianie nowoczesnych, wysoce zautomatyzowanych technologii przy wydobyciu na lądzie oraz z dna morskiego, co pozwoliłoby na wstępną obróbkę surowców w miejscu wydobycia.
Jakie są przewidywane nowe (planowane, ale jeszcze nieuzgodnione) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób zostaną w nich uwzględnione kwestie zrównoważonego rozwoju i oddziaływań	Wprowadzenie ograniczeń trałowania dennego na obszarach, gdzie istnieje konieczność ochrony cennych zbiorowisk organizmów dennych Działanie polega na wprowadzeniu zakazu lub ograniczeń w planach zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich. W celu wsparcia świadomych decyzji dotyczących zarządzania w sprawie ograniczeń w trałowaniu, niezbędne jest przeprowadzenie dodatkowych prac badawczych na temat wpływu trałowania na obszary poddane intensywnemu trałowaniu dna morskiego oraz w pobliżu siedlisk wrażliwych na prowadzenie takich działań. Przewidywane korzyści z wdrożenia działania wiążą się ze zwiększeniem populacji cennych zbiorowisk organizmów dennych poprzez zmniejszenie degradacji ich środowiska życia oraz ograniczenie przypadkowych połowów. Ograniczenie trałowania wpłynie na zwiększenie bioróżnorodności środowiska morskiego. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju.

społeczno-gospodarczych? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Jego realizacja poprzez zmniejszenie stopnia degradacji środowiska morskiego, a tym samym zwiększenie populacji wielu cennych zbiorowisk organizmów dennych wpłynie na sektory rybołówstwa oraz nowe formy eksploatacji zasobów morskich. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. rybołówstwa/ minister właściwy ds. środowiska Koncesje i decyzje środowiskowe dla przedsięwzięć polegających na rozpoznawaniu, poszukiwaniu i eksploatacji podmorskich złóż (wytyczne dla organów wydających decyzje administracyjne) Działanie polega na opracowaniu wytycznych metodologicznych dotyczących szacowania wpływu planowanych inwestycji z zakresu poszukiwania, rozpoznawania i eksploatacji złóż podmorskich oraz projektowania środowiskowych uwarunkowań dla realizacji takich inwestycji, wraz z określeniem środków kompensujących. Planowane korzyści z wdrożenia działania, wiążą się z poszerzeniem wiedzy w zakresie metodologii szacowania wpływu ww. działań na środowisko morskie. Wprowadzenie wiążących wytycznych przyczyni się do świadomego podejmowania decyzji, a tym samym do ograniczenia negatywnego wpływu przedmiotowych przedsięwzięć na środowisko morskie. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja poprzez opracowanie metodologii oraz wytycznych pozwalających na szczegółowe określenie wpływu poszczególnych działań na środowisko, wpłynie na sektor przemysłu wydobywczego. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. środowiska Wykorzystanie wyników kompleksowych wytycznych dotyczących ekosystemowej metodyki wyboru miejsca deponowania osadów (urobku czerpalnego) w morzu oraz zarządzania przybrzeżnymi klapowiskami na obszarze Morza Bałtyckiego Zakres objęty przewodnikiem do wyznaczania nowych miejsc klapowania oraz założeniami do programu kontroli klapowisk, wykonanie planowanej ekspertyzy w sprawie programu monitorowania klapowisk. Planowane korzyści z wdrożenia działania, wynikające z zaproponowanego w podręczniku sposobu postępowania podczas wyznaczania nowych miejsc pod klapowiska oraz ich kontroli polegają na ograniczeniu negatywnego oddziaływania tego procesu na elementy biotyczne środowiska morskiego Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja poprzez wykorzystanie wytycznych dotyczących ekosystemowej metodyki wyboru miejsca deponowania osadów w morzu wpłynie potencjalnie na sektory portów i rybołówstwa. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister ds. gospodarki morskiej
Do jakiego stopnia działania te są skoordynowane i spójne na poziomie krajowym, podregionu i/ lub regionu?	Spośród zgłoszonych nowych działań, następujące są koordynowane regionalnie w Konwencji Helsińskiej: Wykorzystanie wyników kompleksowych wytycznych dotyczących ekosystemowej metodyki wyboru miejsca deponowania osadów (urobku czerpalnego) w morzu oraz zarządzania przybrzeżnymi klapowiskami na obszarze Morza Bałtyckiego.
Czy któreś z tych działań mają wpływ na wody innych krajów podregionu?	Żadne z działań nie ma bezpośredniego wpływu.
Dział 5: Jaki wkład będą miały wymienione wyżej działania w osiągnięcie do 2020 r. GES oraz związanych z nim celów środowiskowych? Jakie jest prawdopodobieństwo osiągnięcia GES i czy mają zastosowanie wyjątki, o których mowa w artykule 14?	

Do wskaźników podstawowych odnoszących się do zoobentosu i makrofitów mają zastosowanie wyjątki z Art. 14 (1) (a) i Art. 14 (1) (e). Jednym kluczowych powodów, dla których wskaźniki te nie osiągnęły w większości przypadków GES, jest eutrofizacja wód Bałtyku, powodująca z jednej strony odtlenienie warstw przydennych, a z drugiej zmniejszenie dostępności światła przy dnie. Źródłem substancji biogennych w zmieniających się warunkach tlenowo/beztlenowych jest również osad denny (w którym proces uwalniania/wiązania fosforanów jest uzależniony od zmiany warunków tlenowo/beztlenowych). Odwrócenie skutków eutrofizacji będzie wymagało spójnego i bardzo dużego wysiłku wszystkich państw nadbałtyckich, a tym samym nie zależy wyłącznie od Polski. Po drugie, na skutki redukcji dopływu biogenów w postaci obniżenia trofii będzie trzeba poczekać wiele lat ze względu na inercję ogromnego ekosystemu, jakim jest Bałtyk.

Wreszcie, organizmy decydujące o korzystnych wartościach wskaźników B i SM1 to organizmy wieloletnie, o długim cyklu rozwoju, dlatego po obniżeniu trofii będą potrzebowały czasu by na nowo zasiedlić rozległe połacie dna (przy czym jak pokazują wyniki monitoringu środowiska w zakresie makrozoobentosu umożliwiają ponowne (szybsze) zasiedlenie dna po przywróceniu warunków tlenowych, bez konieczności czekania kilkudziesięciu lat). Z tych powodów należy się spodziewać, że od pełnego wdrożenia zakładanej redukcji zewnętrznego ładunku biogenów do znaczącej poprawy stanu zbiorowisk dennych mogą minąć nawet dziesięciolecia, co uzasadnia powołanie się na Art. 14 (1) (a).

Warunki tlenowe w wodach przydennych w głębiach Morza Bałtyckiego są regulowane z jednej strony przez eutrofizację (opadanie na dno i rozkład martwej materii organicznej), ale z drugiej przez napływ wód o wysokim zasoleniu i bogatych w tlen z obszarów Kattegat (zjawisko naturalne, występuje nieregularnie, zmienne wartości wskaźników). Wdrożenie działań w Polsce nie będzie miało wpływu na częstość i wielkość–wlewów natlenionych wód. Ocieplanie się wód powoduje zmniejszenie rozpuszczalności tlenu, niemniej wyniki projektu KLIMAT nie wskazują na wzrost temperatury w wodach przydennych, które mają wpływ na zmniejszenie w nich zawartości tlenu. Może to oznaczać, że nawet po obniżeniu trofii do poziomu przedindustrialnego warunki tlenowe w niektórych partiach głębi nie poprawią się na tyle, by spowodować powrót bogatych w gatunki zbiorowisk bentosowych.

Warunki tlenowe w wodach przydennych w głębiach Morza Bałtyckiego są regulowane z jednej strony przez eutrofizację (opadanie na dno i rozkład martwej materii organicznej), ale z drugiej przez napływ wód o wysokim zasoleniu i bogatych w tlen z obszarów Kattegat (zjawisko naturalne, występuje nieregularnie, zmienne wartości wskaźników). Wdrożenie działań w Polsce nie będzie miało wpływu na częstość i wielkość–wlewów natlenionych wód. Ocieplanie się wód powoduje zmniejszenie rozpuszczalności tlenu, niemniej wyniki projektu KLIMAT nie wskazują na wzrost temperatury w wodach przydennych, które mają wpływ na zmniejszenie w nich zawartości tlenu. Może to oznaczać, że nawet po obniżeniu trofii do poziomu przedindustrialnego warunki tlenowe w niektórych partiach głębi nie poprawią się na tyle, by spowodować powrót bogatych w gatunki zbiorowisk bentosowych.

Dział 8: Informacje dodatkowe

W ramach prac nad KPOWM rozpatrywano także inne działanie zmierzające do osiągnięcia celu środowiskowego C6: Identyfikacja zdegradowanych obszarów dna morskiego oraz ich rekultywacja – ze względu na ograniczoną liczbę danych w zakresie osiągnięcia celu, podjęcie decyzji o wdrożeniu działania możliwe będzie w dalszym okresie planistycznym.

2.7 Warunki hydrograficzne

Tabela 16. Karta cechy 7 – WARUNKI HYDROGRAFICZNE

Cecha 7 Warunki hydrograficzne	
Dział 1: Aktualny stan w odniesieniu do zmian warunków hydrograficznych	
Warunki hydrograficzne określane są za pomocą fizycznych parametrów wody morskiej: temperatury, zasolenia, głębokości, prądów, falowania, turbulencji i zmętnienia (związanego z występowaniem zawiesin). Warunki hydrograficzne odgrywają kluczową rolę w dynamice ekosystemów morskich i mogą być trwale zmienione w wyniku działalności człowieka, zwłaszcza na obszarach przybrzeżnych. W kontekście ochrony wód morskich istotą jest, aby trwałe zmiany właściwości hydrograficznych nie miały niekorzystnego wpływu na ekosystemy morskie. Zmiany te powodowane są poprzez wykorzystanie lub zagospodarowanie obszarów otwartego morza, a w strefie brzegowej poprzez przekształcenia linii brzegowej (m.in. budowa portów, budowli hydrotechnicznych ochrony brzegu). Stan w odniesieniu do zmian warunków hydrograficznych został oszacowany we wstępnej ocenie. Ocenę przeprowadzono metodą ekspercką na podstawie wcześniejszych opracowań dotyczących presji dla wód przybrzeżnych i przejściowych. W wyniku oceny uznano, że dla wszystkich akwenów z wyjątkiem polskich wód przybrzeżnych Basenu Bornholmskiego (akwen 38), uzyskany został stan GES.	
Dział 2 Charakterystyka GES dla warunków hydrograficznych	
Cel środowiskowy Ograniczenie działań wpływających na zmianę warunków hydrograficznych do minimum gwarantującego brak ich niekorzystnego wpływu na ekosystemy morskie oraz podjęcie działań mających na celu poprawę warunków hydrograficznych w obszarach trwale zmienionych.	
Wskaźnik 7.1a: Zasięg obszaru dotkniętego trwałymi zmianami	Celem jest ograniczenie zasięgu trwałych zmian Wartości graniczne wskaźnika zmian odporności ekosystemu dla osiągnięcia GES dla akwenów: 1. akweny strefy płytkowodnej 38, 62- 20%; 2. akweny otwartego morza – 36, 27, 33 – 30%; 3. Dla obszarów chronionych w akwenach: a. strefa płytkowodna -12%; b. strefa otwartego morza -18%.
Wskaźnik 7.1b: Zasięg przestrzenny siedliska dotkniętego trwałymi zmianami	Celem jest ograniczenie zasięgu oddziaływania trwałych zmian hydrograficznych na siedliska denne i pelagiczne
Wskaźnik 7.1c: Zmiany w siedlisku, w szczególności w funkcjonowaniu (np. obszary tarła, obszary lęgowe i obszary żerowania oraz szlaki migracji ryb, ptaków i ssaków) w odniesieniu do zmian warunków hydrograficznych	Cele: 1. wyeliminowanie lub ograniczenie wpływu zmian warunków hydrograficznych na zmiany w siedlisku i jego funkcjonowaniu poprzez podjęcie właściwej polityki gospodarowania polskimi obszarami morskimi; 2. przywrócenie stanu naturalnego siedlisk dennych i pelagicznych; 3. samoistne, tzn. bez ingerencji człowieka, odtworzenie obszarów bytowania fauny i flory.

Dział 3: Stopień, w jakim udało się osiągnąć cele oraz charakter działań, dzięki którym zostanie osiągnięty GES

Ocena stanu warunków hydrograficznych w kontekście zdefiniowanych w ZCSWM wartości wskaźników została zaktualizowana poprzez wykonanie szacunkowej analizy obszarów, w których występują istotne trwałe zmiany na podstawie ortofotomap i danych ze "Studium Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego POM wraz z analizami przestrzennymi" (2015). Wyniki analizy jednoznacznie wskazują na występowanie stanu GES w odniesieniu do kryteriów określonych w ZCSWM dla wszystkich akwenów.

W tabeli 16 przedstawiono podsumowanie wyników przeprowadzonej analizy. Wynika z niej, że akwenem, w którym presja związana z trwałymi zmianami warunków hydrograficznych jest największa, jest akwen 38 – polskie wody przybrzeżne Basenu Bornholmskiego, w którym oceniono, że powierzchnia trwale zmieniona stanowi ok. 8% powierzchni całkowitej akwenu. We wszystkich akwenach obejmujących wody przybrzeżne obszar trwale zmieniony nie zbliża się do wartości granicznej określonej w zestawie celów środowiskowych. Jeśli natomiast chodzi o akweny wód otwartych to aktualnie obszary trwałych zmian warunków hydrograficznych mają marginalny zasięg w porównaniu z powierzchnią akwenów.

Tabela 16. Podsumowanie wyników analizy oceny stanu warunków hydrograficznych

Akwen	**Łączna powierzchnia akwenu**	**Powierzchnia obszarów trwale zmienionych**	
jednostka	*km²*	*km²*	*%*
38 – polskie wody przybrzeżne Basenu Bornholmskiego (z wyłączeniem Zalewu Szczecińskiego)	406	33	8%
62 – polskie wody przybrzeżne wschodniej części Bałtyku Właściwego	141	1	1%
35 – polskie wody przybrzeżne Zatoki Gdańskiej (z wyłączeniem Zalewu Wiślanego)	1 302	66	5%
35a – Zalew Wiślany	303	5	2%
38a – Zalew Szczeciński	450	19	4%

Podejście do zagadnienia, kluczowe rezultaty związane z celami i aktualny stopień ich osiągnięcia oraz działania ukierunkowana na ich osiągnięcie	Działania mające na celu utrzymanie GES dla cechy 7 sprowadzają się przede wszystkim do działań o charakterze administracyjnym w granicach obowiązujących aktów prawnych. OOŚ – przy OOŚ poszczególnych przedsięwzięć należy zapewniać uwzględnienie oceny wpływu skumulowanego danej inwestycji oraz istniejących trwałych zmian na warunki hydrograficzne i zapewnić, aby ustanowione cele środowiskowe dla Cechy 7 nie były zagrożone. Plany zagospodarowania przestrzennego polskich obszarów morskich – w procesie tworzenia planów zagospodarowania przestrzennego należy brać pod uwagę skumulowane efekty istniejącej i planowanej infrastruktury na warunki hydrograficzne i zapewnić, aby ustanowione cele środowiskowe dla Cechy 7 nie były zagrożone. RDW i dyrektywa powodziowa – należy oceniać działania zaplanowane w PGW i Planach zarządzania ryzykiem powodziowym (oraz ich aktualizacjach) pod kątem ich potencjalnego wpływu na warunki hydrograficzne i zapewnić, aby ustanowione cele środowiskowe dla Cechy 7 nie były zagrożone. Ponadto w celu uzupełnienia braków danych i wiedzy umożliwiającej dokładne określenie stanu środowiska oraz pożądanych wartości poszczególnych wskaźników proponuje się w ramach pierwszego cyklu planistycznego realizację opracowania studialnego obejmującego swoim zakresem badania warunków hydrograficznych.

Dział 4: Aktualnie wdrażane, już zaplanowane i proponowane nowe działania podstawowe niezbędne do osiągnięcia GES w zakresie zmian hydrograficznych	
Jakie istniejące działania podstawowe służą realizacji powyższych celów? Jak są one wdrażane? Jakie są podstawy prawne tych działań i ich wkład w osiągnięcie celów? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Działania prawne W odniesieniu do cechy C7 warunki hydrograficzne należy wskazać na jeden z najnowszych dokumentów zawierających przepisy regulujące działalność wydobywczą na obszarach morskich pozostających pod jurysdykcją Państw Członkowskich, jakim jest dyrektywa *offshore*. Ustanawia ona środki mające na celu ograniczenie ryzyko poważnej awarii podczas prowadzenia działalności poszukiwawczo-wydobywczej związanej ze złożami węglowodorów w granicach obszarów morskich (na potrzeby niniejszego rozdziału dalej zwaną działalnością związaną z węglowodorami). Dotyczą one następujących kwestii dotyczących działalności związanej z węglowodorami: 1. prowadzenia działalności w sposób gwarantujący bezpieczeństwo i ochronę środowiska na etapie udzielania koncesji; 2. zapewnienie udziału społeczeństwa w konsultowaniu jej skutków dla środowiska; 3. zasad zarządzania ryzykiem w zakresie bezpieczeństwa osób i zanieczyszczenia środowiska naturalnego oraz nadzoru nad przygotowaniem podmiotów do zarządzania tym ryzykiem, a także współpracy międzynarodowej w tym zakresie; 4. odpowiedzialności za szkody wyrządzone w środowisku. Do najbardziej istotnych postanowień dyrektywy *offshore* należą przepisy dotyczące: 1. Operatora, definiowanego jako podmiot wyznaczony do prowadzenia działalności związanej z węglowodorami, w tym planowania i realizacji operacji na odwiercie – w szczególności brak możliwości zwolnienia operatora z obowiązków określonych przez dyrektywę w sytuacji, gdy za działania lub zaniedbania prowadzące lub przyczyniające się do poważnych awarii odpowiedzialni są wykonawcy; 2. Oceny zdolności technicznych i finansowych wnioskodawcy występującego o koncesję, przy której należy uwzględniać m.in.: a. ryzyko, zagrożenia i wszelkie inne istotne informacje dotyczące danego obszaru koncesyjnego, w tym, w stosownych przypadkach, koszty degradacji środowiska morskiego, o których mowa w art. 8 ust. 1 lit. c) RDSM; b. zdolności finansowe wnioskodawcy, w tym wszelkie rodzaje zabezpieczenia finansowego, do pokrycia zobowiązań, jakie mogą potencjalnie wyniknąć z danego rodzaju działalności związanej ze złożami ropy naftowej i gazu ziemnego na obszarach morskich, w tym odpowiedzialności za ewentualne szkody ekonomiczne, w przypadku gdy taka odpowiedzialność jest przewidziana w prawie krajowym; c. wszystkie wrażliwe pod względem środowiskowym środowiska morskie i przybrzeżne, w szczególności na ekosystemy, które odgrywają ważną rolę w łagodzeniu skutków zmiany klimatu i przystosowaniu się do niej, takie jak bagna słone i łąki podmorskie, a także na morskie obszary chronione, takie jak SOOS na podstawie dyrektywy siedliskowej, dyrektywy ptasiej, jak również morskie obszary chronione ustalone przez Unię lub zainteresowane państwa członkowskie w ramach wszelkich międzynarodowych lub regionalnych porozumień, których są one stroną; 3. Ustanowienia procedur zapewniających szybkie i właściwe rozpatrywanie roszczeń o odszkodowania, również w odniesieniu do wypłat odszkodowań związanych z incydentami transgranicznymi;

4. Wyznaczenia organu odpowiedzialnego za ocenę i potwierdzanie sprawozdań dotyczących poważnych zagrożeń, nadzór nad przestrzeganiem przepisów dyrektywy *Offshore*, doradzanie innym organom i jednostkom, sporządzenia rocznych planów skutecznego nadzoru i sprawozdań oraz współpracę z właściwymi organami lub punktami kontaktowymi w ramach współpracy między Państwami Członkowskimi;
5. Szczegółowego określenia dokumentów wymaganych do przekazania w związku z działalnością w zakresie węglowodorów, do których należą:
    a. polityka korporacyjna w zakresie zapobiegania poważnym awariom lub jej odpowiedni opis;
    b. system zarządzania bezpieczeństwem i środowiskiem mający zastosowanie do danej instalacji, lub jego odpowiedni opis;
    c. w przypadku planowanej instalacji wydobywczej – powiadomienie dotyczące projektu, zgodnie z wymogami określonymi w załączniku I dyrektywy *Offshore*;
    d. opis systemu niezależnej weryfikacji;
    e. sprawozdanie dotyczące poważnych zagrożeń (w przypadku istotnej zmiany lub demontażu instalacji, zmienione sprawozdanie dotyczące poważnych zagrożeń);
    f. wewnętrzny plan reagowania w przypadku awarii, lub jego odpowiedni opis;
    g. w przypadku operacji na odwiercie – powiadomienie dotyczące tej operacji na odwiercie i informacje dotyczące tej operacji na odwiercie;
    h. w przypadku działalności połączonej – powiadomienie dotyczące działalności połączonej;
    i. w przypadku istniejącej instalacji wydobywczej, która ma zostać przeniesiona do nowej lokalizacji wydobywczej, gdzie ma być eksploatowana – powiadomienie dotyczące przeniesienia zgodnie z załącznikiem I;
    j. wszelkie inne odpowiednie dokumenty, o które zwróci się właściwy organ.

W kontekście GES bardzo ważnym zapisem dyrektywy *Offshore* jest wprowadzona w jej art. 38 ust. 1 zmiana art. 2 ust. 1 lit. B) dyrektywy szkodowej. Skutkiem modyfikacji jest rozszerzenie zakresu odpowiedzialności za szkody określonej w przepisach dyrektywy szkodowej na szkody mające negatywny wpływ na cele środowiskowe:

a. określone w RDW cele środowiskowe dla JCWP i JCWPd oraz;
b. określony w RDSM stan środowiska wód morskich.

Co ważne, odpowiedzialność za te szkody dotyczy nie tylko działalności związanej z węglowodorami, ale każdego rodzaju działalności wskazanego w dyrektywie szkodowej.

Implementacja dyrektywy *Offshore* do porządku krajowego ma nastąpić poprzez zmianę ustawy – Prawo geologiczne i górnicze.

Działania wynikające z aktów prawa

Instrumentem prawnym mającym pierwszorzędne znaczenie dla ochrony środowiska morskiego przed negatywnym wpływem realizowanych przedsięwzięć jest procedura OOŚ, która została ustanowiona przepisami dyrektywy ocenowej, a w przypadku oceny oddziaływania na obszar Natura 2000 – dyrektywy siedliskowej. Wymienione dyrektywy zostały transponowane do prawa polskiego ustawą ocenową. W przypadku przedsięwzięć, mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko (tzw. grupa I przedsięwzięć) oraz przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko (tzw. grupa II przedsięwzięć) wymagane jest uzyskanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach.

	Przed uzyskaniem tej decyzji może być konieczne przeprowadzenie oceny oddziaływania na środowisko. Dla przedsięwzięć z I grupy przeprowadzenie oceny jest obowiązkowe, natomiast w przypadku przedsięwzięć z II grupy konieczność taką stwierdza organ właściwy do wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. W ramach oceny sporządzany jest raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, w którym powinny się znaleźć informacje dotyczące zagrożeń poszczególnych elementów środowiska, jakie mogą wiązać się z realizacją, eksploatacją i likwidacją przedsięwzięcia. Organem właściwym do wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach jest: 1. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska m.in. dla wybranych przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko (np. budowy dróg, linii kolejowych, napowietrznych linii energetycznych, instalacji do przesyłu ropy naftowej, gazu lub substancji chemicznych, sztucznych zbiorników wodnych), 2. starosta (scalanie, wymiana lub podział gruntów), 3. Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych (zmiana lasu SP na użytek rolny); 4. Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska (energetyka jądrowa) 5. wójt, burmistrz, prezydent miasta – w pozostałych przypadkach. Dla przedsięwzięć realizowanych na obszarach morskich (jak i na terenach zamkniętych) organem właściwym – niezależnie od rodzaju przedsięwzięcia – jest RDOŚ, którego właściwość miejscową ustala się w odniesieniu do obszaru morskiego wzdłuż wybrzeża na terenie danego województwa. W kontekście zachowania GES dla Cechy 7 należy podkreślić, że organ właściwy zobowiązany jest do analizy zakresu trwałych zmian warunków hydrograficznych inwestycji oraz ich wpływu na ekosystemy morskie. Postępowanie kończy się wydaniem decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, w której określa się ramy środowiskowe dla realizacji przedmiotowego przedsięwzięcia. Zgodnie z ustawą o obszarach morskich minister właściwy do spraw gospodarki morskiej oraz minister właściwy do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa w porozumieniu z ministrami właściwymi do spraw: środowiska, gospodarki wodnej, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, rolnictwa, rybołówstwa, transportu, wewnętrznych oraz Ministrem Obrony Narodowej przyjmuje, w drodze rozporządzenia, plany zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej. Plany te m.in. rozstrzygają o przeznaczeniu, w tym funkcjach podstawowych, obszarów morskich jak również o zakazach lub ograniczeniach korzystania z tych obszarów. Projekt planu sporządza właściwy terytorialnie dyrektor urzędu morskiego, stosując podejście ekosystemowe, które ma zagwarantować, że wpływ na ekosystem planowanej działalności człowieka będzie utrzymywany na poziomie umożliwiającym osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu ekologicznego środowiska. W kontekście zachowania GES dla Cechy 7 oznacza to, że plany należy sporządzać w sposób gwarantujący ograniczanie niekorzystnego wpływu trwałych zmian warunków hydrograficznych na ekosystemy morskie. Obszarem szczególnie narażonym na trwałe zmiany hydrograficzne jest strefa wód przybrzeżnych. Wynika to z intensywności działalności gospodarczej w tej strefie jak i z potrzeby ochrony wybrzeża. Zakres planowanych interwencji w tym zakresie określa ustawa o programie ochrony brzegów morskich. Na mocy tej ustawy zaplanowano działania dotyczące budowy, rozbudowy i utrzymywania systemu ochrony brzegów morskich przed erozją morską i powodzią od strony morza. Zaplanowano również monitoring strefy brzegowej oraz prace i badania mające na celu ustalenie aktualnego stanu brzegu morskiego. Program jest realizowany przez

dyrektorów urzędów morskich. Elementy monitoring strefy brzegowej są częścią projektu pn. Pilotażowy monitoring gatunków i siedlisk morskich realizowany przez GIOŚ.
Poniżej przedstawiono podsumowanie działań zawartych w dokumentach krajowych i międzynarodowych powiązanych bezpośrednio lub pośrednio warunkami hydrograficznymi akwenów morskich.

Działania wynikające z dokumentów programowych

Działania związane z warunkami hydrograficznymi zostały zawarte w sposób ogólny i pośredni w następujących dokumentach szczebla międzynarodowego: Zintegrowana polityka morska Unii Europejskiej "Niebieska Księga" czy Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego np. jako: działania w zakresie badań naukowych w kierunku poznania skali erozji, nanoszenia osadów itp., czy zintegrowanym zarządzaniem strefy przybrzeżnej.

Strategia Rozwoju Kraju 2020
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
Program ochrony brzegów morskich 2015
Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)
Program operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020
Zapewnienie skutecznej i bezpiecznej dla środowiska i wartości przyrodniczych ochrony brzegów morskich, minimalizacja zjawisk postępującej erozji brzegów morskich.

Program ochrony brzegów morskich 2015
Badania monitoringowe w kierunku ustalenia aktualnego stanu brzegu morskiego na całej długości polskiego wybrzeża
Budowa, rozbudowa i utrzymanie systemu ochrony brzegów morskich przed powodzią od strony morza
Zapewnienia minimalnych poziomów bezpieczeństwa brzegu morskiego określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 37 ust. 1d ustawy o obszarach morskich
Zapewnienia położenia brzegu morskiego po odwodnej stronie granicznej linii ochrony brzegu morskiego określonej w przepisach wydanych na podstawie art. 37 ust. 1d ustawy o obszarach morskich

Studium Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego POM wraz z analizami przestrzennymi
Ochrona ujść lokalnych rzek

Program PMŚ na lata 2016-2020
Monitoring warunków hydrograficznych

Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030
Uwzględnianie aktualnego i potencjalnego wzrostu poziomu morza i zagrożenia powodziowego w planach inwestycyjnych w strefie nadmorskiej i wodach przybrzeżnych.
Działania stabilizacyjne linii brzegowej i zapobieganie erozji i zanikowi plaż oraz degradacji klifów.
Kontynuacja i rozwój stałego monitoringu stanu brzegów morskich i strefy wód przybrzeżnych.

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020
Ochrona strefy brzegowej i zaplecza brzegów Morza Bałtyckiego i Zalewu Szczecińskiego.

	Działania krajowe: aPWŚK Dalszy monitoring hydrograficzny – określenie warunków hydrograficznych – jednostka odpowiedzialna: urzędy morskie/państwowa służba hydrologiczno-meteorologiczna/GIOŚ Kontrola użytkowników prywatnych i przedsiębiorstw – kontrola nielegalnych działań właścicieli terenu – jednostka odpowiedzialna gmina aPGW dla dorzecza Wisły aPGW dla dorzecza Odry Prowadzenie dalszego monitoringu hydrograficznego w celu określenia istniejących warunków: Instytucja odpowiedzialna: urzędy morskie/ państwowa służba hydrologiczno-meteorologiczna/GIOŚ Renaturyzacja brzegu i dna morskiego: przywrócenie stosunków wodnych na terenach przyległych do brzegu; Instytucja odpowiedzialna: gmina Zredukowanie programu ochrony brzegów morskich znajdujących się poza terenami zurbanizowanymi; Instytucja odpowiedzialna: minister właściwy ds. gospodarki morskiej Przywrócenie stosunków wodnych na terenach przyległych do brzegu; Instytucja odpowiedzialna: gmina
Jakie są planowane (już uzgodnione, ale jeszcze niewdrażane) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób przyczynią się one do ich realizacji? Które instytucje odpowiadają za te działania?	**Działania wynikające z dokumentów programowych** Obszarem szczególnie narażonym na trwałe zmiany hydrograficzne jest strefa wód przybrzeżnych. Wynika to z intensywności działalności gospodarczej w tej strefie jak i z potrzeby ochrony wybrzeża. Zakres planowanych interwencji w tym zakresie określa ustawa programie ochrony brzegów morskich. Na mocy tej ustawy zaplanowano działania dotyczące budowy, rozbudowy i utrzymywania systemu ochrony brzegów morskich przed erozją morską i powodzią od strony morza. Zaplanowano również monitoring strefy brzegowej oraz prace i badania mające na celu ustalenie aktualnego stanu brzegu morskiego. Program jest realizowany przez dyrektorów urzędów morskich. Elementy monitoringu strefy brzegowej są częścią projektu p. Pilotażowy monitoring gatunków i siedlisk morskich realizowany przez GIOŚ. Badanie budowy geologicznej i geozagrożeń związanych z ruchami masowymi ziemi w strefie brzegowej jest realizowane w ramach zadań państwowej służby geologicznej Realizacja programu w kształcie przyjętym w Ustawie będzie prowadzić do zwiększenia obszarów trwałych zmian hydrograficznych jednakże nie spowoduje zagrożenia utrzymania stanu GES dla Cechy 7. Poniżej przedstawiono podsumowanie zaplanowanych działań zawartych w dokumentach krajowych powiązanych bezpośrednio lub pośrednio warunkami hydrograficznymi akwenów morskich.
Jakie są przewidywane nowe (planowane, ale jeszcze nieuzgodnione) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób zostaną w nich uwzględnione kwestie zrównoważonego	Aktualny stan wiedzy na temat obszarów objętych trwałymi zmianami warunków hydrograficznych nie wskazuje na jakiekolwiek zagrożenie utrzymania GES w obecnej perspektywie planistycznej. W kontekście przyszłych wymogów planowania przestrzennego oraz wydawania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach spełniających warunki zgodności z celami RDSM, wskazane jest uporządkowanie i poszerzenie w zakresie aktualnego stanu trwałych zmian warunków hydrotechnicznych, stąd potrzeba realizacji działania o charakterze studialnym: Analiza zakresu i skutków środowiskowych trwałych zmian hydrograficznych Zakres opracowania/badań: Analiza aktualnego zasięgu trwałych zmian warunków hydrograficznych. Inwentaryzacja obiektów powodujących trwałe zmiany warunków

rozwoju i oddziaływań społeczno-gospodarczych? Które instytucje odpowiadają za te działania?	hydrograficznych, w tym ocena ich stanu technicznego oraz ocena zasadności funkcjonowania obiektów w kontekście potrzeb infrastrukturalnych. Inwentaryzacja planowanych obiektów powodujących trwałe zmiany warunków hydrograficznych. Analiza wpływu istniejących i planowanych obiektów powodujących trwałe zmiany warunków hydrograficznych na siedliska cenne przyrodniczo. Identyfikacja zdegradowanych obszarów dna morskiego. Określenie możliwości pełnej lub częściowej renaturyzacji lub rekultywacji obszarów morskich trwale zmienionych w miejscach, w których istniejąca infrastruktura nie spełnia już pierwotnie zaplanowanej funkcji lub w których możliwe jest zastosowanie innych rozwiązań, bardziej zbliżonych do naturalnych. Korzyści: Trwałe zmiany hydrograficzne mogą mieć znaczący, niekorzystny wpływ na ekosystemy morskie. Z drugiej strony zasięg przestrzenny tych zmian spowodowany poszczególnymi inwestycjami jest zwykle niewielki, a skutki trudno uchwytne w kontekście procesów warunkujących funkcjonowanie całego ekosystemu. Stąd szczególnie istotne jest odnoszenie skutków trwałych zmian do zagrożeń funkcjonowania cennych przyrodniczo siedlisk i gatunków oraz analiza poszczególnych przedsięwzięć pod kątem ich skutków skumulowanych. Brak wiedzy na temat skali istniejących trwałych zmian warunków hydrograficznych oraz ich skutków środowiskowych uniemożliwia określenie celów dla poszczególnych wskaźników. Uniemożliwia również rzetelną ocenę efektów skumulowanych istniejącej infrastruktury i przyszłych przedsięwzięć na parametry fizyczne i chemiczne jak również na siedliska i gatunki. Tym samym ogranicza możliwość podejmowania świadomych decyzji w zakresie planów zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich, uwarunkowań środowiskowych inwestycji oraz oddziaływania innych planów takich jak plany ochrony brzegów morskich, plany gospodarowania wodami oraz plany zarządzania ryzykiem powodziowym. Świadome i odpowiedzialne decyzje w tym zakresie będą natomiast warunkowały utrzymanie dobrego stanu środowiska dla Cechy 7. Instytucja odpowiedzialna: KZGW z udziałem właściwych jednostek
Do jakiego stopnia działania te są skoordynowane i spójne na poziomie krajowym, podregionu i/ lub regionu?	Działanie obejmuje całość polskich obszarów morskich.
Czy któreś z tych działań mają wpływ na wody innych krajów podregionu?	Żadne z działań nie ma bezpośredniego wpływu.

Dział 5: Jaki wkład będą miały wymienione wyżej działania w osiągnięcie do 2020 r. GES oraz związanych z nim celów środowiskowych? Jakie jest prawdopodobieństwo osiągnięcia GES i czy mają zastosowanie wyjątki, o których mowa w artykule 14?

Omówione w dziale 4 mechanizmy planowane do wprowadzenia na mocy przepisów prawnych powinny w dwojaki sposób przyczynić się do poprawy poziomu ochrony środowiska morskiego, przede wszystkim w zakresie cech C7 Warunki hydrologiczne oraz C8 Zanieczyszczenia. Pośrednio zapewnienie szybszej i bardziej efektywnej reakcji na wystąpienie zanieczyszczenia będzie miało również pozytywny wpływ na wskaźniki C1 Różnorodność biologiczna i C4 Łańcuchy pokarmowe. Po pierwsze, nowe mechanizmy do pewnego stopnia stanowić mogą czynnik ograniczający podejmowanie działalności objętych zakresem dyrektywy *offshore* i dyrektywy szkodowej na obszarach morskich. Po drugie, w przypadku podjęcia działalności tego rodzaju zapewniona zostanie lepsza ochrona środowiska morskiego poprzez uwzględnianie jej aspektów w procesie udzielania koncesji na działalność podejmowaną na obszarach morskich.

Pozostałe działania mają na celu stworzenie podstawy do utrzymania GES dla Cechy 7.
Dział 6: Czy któreś z zaproponowanych działań przyczyniają się do rozwoju spójnej sieci Morskich Obszarów Chronionych?
Nie
Dział 7: Luki i inne kwestie problematyczne (czy w obecnym zestawie działań istnieją luki uniemożliwiające osiągnięcie GES i/lub czy istnieje potrzeba modyfikacji istniejących bądź planowanych działań?
Dotychczas nie prowadzono kompleksowego monitoringu w zakresie rozległości i trwałości zmian warunków hydrograficznych ani w obrębie akwenów, ani w obrębie siedlisk. Wyniki takiego monitoringu pozwoliłyby na dokładne określenie optymalnych wartości wskaźników odporności ekosystemu na zmiany warunków hydrograficznych.
Dział 8: Informacje dodatkowe
Brak

2.8 Substancje zanieczyszczające i efekty ich oddziaływania

Tabela 17. Karta cechy 8 – SUBSTANCJE ZANIECZYSZCZAJĄCE I EFEKTY ICH ODDZIAŁYWANIA

Cecha 8 Substancje zanieczyszczające i efekty ich oddziaływania	
Dział 1: Aktualny stan w odniesieniu do substancji zanieczyszczających	
Zawarte we Wstępnej Ocenie poglądowe, zagregowane metodą uśredniania wyniki oceny Cechy 8 sugerują osiągnięcie GES we wszystkich akwenach z wyjątkiem 62.. Jednakże przedstawione we Wstępnej Ocenie wartości szeregu wskaźników podstawowych w poszczególnych akwenach nie odpowiadają GES. Najbardziej niepokojące są podwyższone stężenia kadmu (Cd) i polichlorowanych bifenyli (PCB), które zostały stwierdzone na obszarze większości akwenów Południowego Bałtyku. Podsumowując szczegółowo: **1.** Progi stężenia kadmu (i rtęci) zostały przekroczone w osadach w dwóch stacjach przybrzeżnych (ale nieprzekroczone we wszystkich stacjach na morzu otwartym). **2.** Progi stężenia kadmu (i rtęci) zostały przekroczone w małżach. **3.** Progi stężenia PCB-118 zostały przekroczone w osadach przybrzeżnych i małżach. **4.** Progi stężenia dla niektórych trwałych chloroorganicznych insektycydów w niektórych miejscach zostały przekroczone, jednak te zanieczyszczenia są pozostałością historycznych ładunków, a ponieważ stężenia systematycznie spadają nie ma potrzeby podejmowania działań. Rozkład tych zanieczyszczeń może potrwać jeszcze ok. 30 lat. **5.** Stężenie związków promieniotwórczych (137-Cs) zmniejsza się w całym Południowym Bałtyku. Ocenia się, że ok. 2028 roku cele w tym zakresie zostaną osiągnięte, więc nie ma potrzeby podejmowania dodatkowych działań. **6.** Stężenia kadmu i dioksyn pochodzących z depozycji atmosferycznej stanowią istotne zagrożenie dla środowiska Południowego Bałtyku. Depozycja PCB wzrasta (wg danych monitoringowych z 2014 w stosunku do 2011), a Polska jest jednym z trzech głównych źródeł tych zanieczyszczeń. Rekomendowane działania powinny zatem dotyczyć m.in. oczyszczania przemysłowych gazów spalinowych. Drugim kluczowym źródłem zanieczyszczeń jest ich dopływ z rzek. Warto wspomnieć, że przeprowadzona Wstępna Ocena jest oparta na wynikach analiz z ograniczonej liczby stacji monitorowania. Większość dostępnych danych potwierdza wymienione wnioski.	
Dział 2 Charakterystyka GES dla substancji zanieczyszczających	
Cel środowiskowy Zredukowanie lub utrzymanie na obecnym poziomie dopływu substancji zanieczyszczających, pochodzących z różnych źródeł morskich i lądowych, wprowadzanych do środowiska morskiego, w celu osiągnięcia lub utrzymania stężeń substancji zanieczyszczających w elementach biotycznych i abiotycznych ekosystemu morskiego na poziomach nieprzekraczających dopuszczalnych wartości, poniżej których prawdopodobieństwo wystąpienia niepożądanych skutków oddziaływania substancji niebezpiecznych na organizmy morskie jest minimalne i które są zgodne z rekomendacjami obowiązujących aktów prawnych krajowych i międzynarodowych oraz które gwarantują osiągnięcie dobrego stanu środowiska.	
Kryterium 8.1 Stężenie substancji zanieczyszczających **Wskaźnik 8.1.1 Stężenia substancji zanieczyszczających mierzone w**	Stężenia wszystkich substancji podlegających monitorowaniu mierzone w adekwatnych matrycach nie przekraczają poziomów uznanych za dopuszczalne zgodnie z obowiązującymi rekomendacjami i regulacjami.

odpowiednich matrycach (organizmy, osady i woda)		
Polibromowane difenyloetery (PBDE) (suma kongenerów BDE - 28, 48, 99, 100, 153, 154)	Ryby i małże	Celem w przypadku wszystkich wskaźników utożsamianych ze stężeniami poszczególnych substancji jest osiągnięcie stężeń równych lub niższych od wartości odniesienia gwarantujących przywrócenie lub utrzymanie dobrego stanu środowiska. Parametryczną miarą służącą do oceny stanu jest wskaźnik skażenia (WS), obliczany jako stosunek aktualnego stężenia substancji zanieczyszczającej w wybranej matrycy do stężenia odniesienia określonego dla tej samej matrycy. Aby stan środowiska był dobry, współczynnik skażenia powinien być mniejszy od jedności (WS<1).
Heksabromocyklododekan - HBCDD	Ryby i małże	
Sulfonian perfluorooktanu (PFOS)	Ryby i małże	
Polichlorowane bifenyle (PCB) – (kongenery 28, 52, 101, 118, 138, 153, 180) – suma 7 kongenerów	Ryby i małże, osady denne	
Dioksyny (PCDDs), furany (PCDFs) i dioksynopodobne PCB - suma PCDD+PCDF+PCB-dl	Ryby	
Heksachlorocyklohexan (HCH - α, β, γ)	Ryby i małże, osady denne	
Heksachlorobenzen (HCB)	Ryby i małże, osady denne	
Dichlorodifenylotri-chloroetan -DDT (o,p), (p,p), Dichlorodifenylodi-chloroetan -DDD (p,p), Dichlorodifenylodi-chloroetylen- DDE (p,p)	Ryby i małże, osady denne	
Endosulfan	Ryby i małże, osady denne	Brak celów
Fluoranten	Małże	
Benzo(b)fluoranten	Małże	
Benzo(k)fluoranten	Małże	
Benzo(a)piren	Małże	
Benzo(g,h,i)perylen	Małże	
Indeno(1,2,3-cd)piren	Małże	
1-hydroksypiren	Ryby	
1-hydroksyfenantren	Ryby	
Tributylocyna (TBT)	Ryby i małże	
Diklofenak	Woda morska	
17-alfa etynyloestradiol (EEA2)	Woda morska	

Ołów – Pb	Ryby i małże, osady denne	
Kadm – Cd	Ryby i małże, osady denne	
Rtęć – Hg	Ryby i małże, osady denne	
Cez 137 (^{137}Cs)	Ryby, woda morska	
Kryterium 8.2 Wpływ substancji zanieczyszczających **8.2.1 Poziom wpływu zanieczyszczenia na składniki ekosystemu, przy uwzględnieniu wybranych procesów biologicznych i grup taksonomicznych, w przypadku których określono związek przyczynowo skutkowy**	Cel: wpływ substancji zanieczyszczających jest na poziomie gwarantującym prawidłowe funkcjonowanie organizmów z uwzględnieniem zachowania prawidłowych funkcji fizjologicznych pojedynczych organizmów oraz prawidłowego rozwoju na różnych poziomach organizacji.	
Stabilność membrany lizosomalnej (LMS) - ogólny wskaźnik stresu	Cele szczegółowe nie zostały opracowane ze względu na brak danych. Nie wyklucza to jednak włączenia tych wskaźników do monitorowania, oceny i wyznaczenia celów w kolejnych etapach realizacji RDSM.	
Test indukcji mikrojąder (MN) – wskaźnik genotoksyczności		
Indeks chorób ryb - ogólny wskaźnik chorób ryb		
8.2.2 Występowanie, źródło i zasięg znaczących zanieczyszczeń o charakterze nagłym i ich wpływ na organizmy dotknięte ich oddziaływaniem	Cel: zanieczyszczenia o charakterze nagłym zredukowane są do minimum, a ich oddziaływanie nie wpływa w sposób istotny na prawidłowe funkcjonowanie organizmów morskich.	
Dział 3: Stopień, w jakim udało się osiągnąć cele oraz charakter działań, dzięki którym zostanie osiągnięty GES		
Podejście do zagadnienia, kluczowe rezultaty związane z celami i aktualny stopień ich osiągnięcia oraz działania ukierunkowana na ich osiągnięcie	Cele dotyczące stężeń zanieczyszczeń w organizmach żywych, osadach i wodzie, oraz określone na poziomie efektów biologicznych, mają zapewnić warunki w środowisku morskim, w których zanieczyszczenia nie wpływają negatywnie na życie morskie. Wstępna ocena wykazała, że cele i normy środowiskowe zostały przekroczone głównie dla kadmu i wybranych dioksyn, a substancje te wciąż są odprowadzane przez rzeki oraz trafiają do morza poprzez depozycję atmosferyczną. Źródła przedmiotowych chemikaliów są na ogół dobrze znane dzięki znajomości przedmiotowych zlewni oraz procedurom oceny ryzyka, które zostały przeprowadzone w ramach RDW i prac HELCOM. Środki zaradcze określone w Dziale 4 skupiają się zatem na działaniach,	

	które są już wdrożone przez różne dyrektywy WE, zapobiegające dotarciu przedmiotowych substancji chemicznych do środowiska morskiego (np. działania u źródła, takie jak ograniczenia emisji i ładunków, kodeksy dobrych praktyk mające na celu redukcję ładunków ze źródeł rozproszonych oraz zakazy sprzedaży i użytkowania niektórych chemikaliów).
Dział 4: Aktualnie wdrażane, już zaplanowane i proponowane nowe działania podstawowe niezbędne do osiągnięcia GES w zakresie substancji zanieczyszczających	
Jakie istniejące działania służą realizacji powyższych celów? Jak są one wdrażane? Jakie są podstawy prawne tych działań i ich wkład w osiągnięcie celów? Które instytucje odpowiadają za te działania?	**Działania wynikające z aktów prawa** Zanieczyszczenia pochodzące z lądu 1. Standardy jakości poszczególnych kategorii wód / RDW; ustawa – Prawo wodne; rozporządzenie w sprawie wykazu substancji priorytetowych; rozporządzenie klasyfikacyjne; rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 listopada 2002 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wody powierzchniowe wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia (Dz.U. nr 204 poz. 1728); dyrektywa 2006/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady dnia 15 lutego 2006 r. dotycząca zarządzania jakością wody w kąpieliskach i uchylająca dyrektywę 76/160/EWG (Dz. Urz. UE L 64 z 4.3.2006, str. 37); rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 8 kwietnia 2011 r. w sprawie prowadzenia nadzoru nad jakością wody w kąpielisku i miejscu wykorzystywanym do kąpieli (Dz.U. nr 86 poz. 478 z późn. zm.); rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 4 października 2002 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wody śródlądowe będące środowiskiem życia ryb w warunkach naturalnych (Dz.U. nr 176 poz. 1455) / Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej, Dyrektorzy RZGW, Główny Inspektor Sanitarny, Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny. 2. Standardy emisji do wód dla przemysłu / RDW; ustawa – Prawo wodne; rozporządzenie w sprawie wykazu substancji priorytetowych; rozporządzenie klasyfikacyjne; rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 18 listopada 2014 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U. z 2014 poz. 1800); rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 lipca 2004 r. w sprawie dopuszczalnych mas substancji, które mogą być odprowadzane w ściekach przemysłowych (Dz.U. nr 180 poz. 1867, z późn. zm.) / Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej, Dyrektorzy RZGW, Główny Inspektor Sanitarny, Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny, Główny Inspektor Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska. 3. Zakazy z art. 40 ust. 2-6 ustawy – Prawo wodne/ ustawa – Prawo wodne / Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej, dyrektorzy RZGW, Państwowa Inspekcja Sanitarna oraz Inspekcja Ochrony Środowiska. 4. Zatwierdzanie substancji czynnych, pozwolenie i zezwolenie na handel równoległy, pozwolenie na obrót, wykaz produktów biobójczych / rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 528/2012 z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie udostępniania na rynku i stosowania produktów biobójczych (Dz. Urz. UE L 167 z 27.06.2012, str. 1 z późn. zm.); ustawa o produktach biobójczych; rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 grudnia 2015 w sprawie prowadzenia Wykazu Produktów Biobójczych (Dz.U. z 2015 poz. 2045) / Prezes Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych; Państwowa Inspekcja Sanitarna. 5. Informowanie o mieszaninach niebezpiecznych lub stwarzających zagrożenie, badania substancji i mieszanin, ograniczenia produkcji, obrotu lub stosowania substancji i mieszanin niebezpiecznych lub stwarzających zagrożenie / rozporządzenie (WE) Nr 1907/2006

Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r.w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH) i utworzenia Europejskiej Agencji Chemikaliów zmieniające dyrektywę 1999/45/WE oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 793/93 i rozporządzenie Komisji (WE) nr 1488/94, jak również dyrektywę Rady 76/769/EWG i dyrektywy Komisji 91/155/EWG, 93/67/EWG, 93/105/WE i 2000/21/WE (Dz. Urz. UE L 396 z 30.12.2006, str. 1); ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 1203); rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie ograniczeń produkcji, obrotu lub stosowania substancji i mieszanin niebezpiecznych lub stwarzających zagrożenie oraz wprowadzania do obrotu lub stosowania wyrobów zawierających takie substancje lub mieszaniny (t.j. Dz.U. z 2014 r., poz. 769) / Inspektor do spraw Substancji Chemicznych, Państwowa Inspekcja Sanitarna, Inspekcja Ochrony Środowiska.

6. PMŚ (podkomponent Monitoring Środowiska Morskiego) / p.o.ś.; rozporządzenie Ministra Środowiska z 21 lipca 2016 r. w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych (Dz.U. z 2016 r. poz. 1187) / Główny Inspektor Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska.
7. Monitoring substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego / ustawa – POŚ / Główny Inspektor Ochrony Środowiska.

Zanieczyszczenia pochodzące ze statków

1. Przeglądy i inspekcje okresowe, inspekcje doraźne / rozporządzenie w sprawie związków cynoorganicznych, ustawa o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza; rozporządzenie w sprawie ochrony morza / dyrektor urzędu morskiego
2. Wymóg informowania o przewożeniu ładunku niebezpiecznego bądź zanieczyszczającego / ustawa o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza; rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 8 marca 2012 r. w sprawie deklaracji o towarach niebezpiecznych lub zanieczyszczających (Dz.U. z 2012 r., poz. 303) / dyrektor UM.
3. Wymóg informowania o zagrożeniu zanieczyszczeniem środowiska morskiego lub zanieczyszczeniu środowiska morskiego / ustawa o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza / dyrektor UM.
4. Postępowanie w przypadku zanieczyszczenia lub zagrożenia zanieczyszczeniem na morzu / ustawa o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza; rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2002 r. w sprawie organizacji i sposobu zwalczania zanieczyszczeń na morzu (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 358) / dyrektor UM.
5. Wymagania i kryteria jakościowe dla paliwa żeglugowego / rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 525/2013 z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie mechanizmu monitorowania i sprawozdawczości w zakresie emisji gazów cieplarnianych oraz zgłaszania innych informacji na poziomie krajowym i unijnym, mających znaczenie dla zmiany klimatu, oraz uchylające decyzję nr 280/2004/WE (Dz. Urz. UE L 165 z 18.06.2013, str. 13); ustawa o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza; rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 7 października 2015 r. w sprawie wymagań dotyczących zawartości siarki w paliwie żeglugowym, w tym sposobu jej oznaczania (Dz. U. z 2015 r., poz. 1665); rozporządzenie w sprawie ochrony morza / dyrektor UM.
6. Ewidencja dostawców paliwa żeglugowego / ustawa o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza / dyrektor urzędu morskiego.
7. Zakaz stosowania związków cynoorganicznych na statkach / rozporządzenie w sprawie związków cynoorganicznych; ustawa o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza, rozporządzenie w sprawie

ochrony morza / dyrektor UM.

Działania wynikające z dokumentów programowych

Potrzebę realizacji działań mających na celu poprawę stanu środowiska morskiego wpisano w aktualne dokumenty programowe. Poniżej wskazano niektóre działania, które w sposób pośredni wpłyną na zmniejszenie substancji zanieczyszczających w rybach i owocach morza:

Zintegrowana polityka morska Unii Europejskiej "Niebieska Księga"
Ograniczenie emisji CO_2 oraz zanieczyszczeń powodowanych przez przewozy morskie

Wspólna Polityka Rolna
Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020
Programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych
Wskazanie na konieczność podjęcia działań służących zmniejszeniu zużycia nawozów i środków ochrony roślin i potrzebę rozwoju systemu monitoringu jakości wód i gleb

Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014-2020)
Wskazanie na potrzebę modernizacji jednostek floty rybackiej pod kątem zmniejszenia emitowanych zanieczyszczeń

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020
Oczyszczanie ścieków komunalnych, efektywna praca systemów odprowadzania i oczyszczania wód opadowych i roztopowych, większa świadomość społeczna w zakresie potrzeb ochrony środowiska

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020
Projekt Krajowego Planu Wdrażania Konwencji Sztokholmskiej w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych / Konwencja Sztokholmska w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych (Dz.U. z 2009 nr 14, poz. 76) / minister właściwy ds. środowiska
Eliminowanie zanieczyszczeń wód powierzchniowych substancjami niebezpiecznymi ze źródeł przemysłowych, komunalnych i rolniczych

Dokumenty międzynarodowe

Strategia Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego
Ograniczenie stosowania i oddziaływania substancji niebezpiecznych

Bałtycki Plan Działań HELCOM
Wprowadzenie przyjaznych środowisku praktyk związanych z ograniczeniem i zapobieganiem emisji dioksyn i innych substancji niebezpiecznych;
Wprowadzenie restrykcji w stosowaniu wielu substancji niebezpiecznych, zarówno w przemyśle, jak i rolnictwie, np. ograniczenie możliwości stosowania kadmu w nawozach;
Wprowadzenie ścisłych restrykcji w stosowaniu rtęci w produktach i procesach, a także wspieranie prac nad całkowitym wyeliminowaniem jej używania;
Wykonywanie zdjęć satelitarnych w celu wykrywania nielegalnych zrzutów paliw do morza;
Identyfikacja, źródeł wybranych substancji niebezpiecznych lub grup substancji, a następnie zakaz lub ograniczenie w ich wykorzystaniu.

Dokumenty krajowe

	aPGW dla obszaru dorzecza Wisły, Odry, Jarft, Niemna, Pregoły, Świeżej, Ücker Monitoring operacyjny wód Instytucja odpowiedzialna: WIOŚ Budowa sieci kanalizacyjnej, a także modernizacja i rozbudowa sieci kanalizacyjnych w aglomeracjach, zwiększenie przepustowości oczyszczalni (tym samym jej wydajności), modernizacja części osadowej oczyszczalni; usuwanie substancji niebezpiecznych i biogenów ze ścieków deszczowych poprzez skierowanie ich do oczyszczalni ścieków; Instytucja odpowiedzialna: gmina aPWŚK Kontrola dopuszczalnych mas substancji w odprowadzanych ściekach przemysłowych; Instytucja odpowiedzialna: Inspekcja Ochrony Środowiska. Obowiązek uzyskania pozwolenia wodnoprawnego na wprowadzanie ścieków w ramach szczególnego korzystania z wód. Obowiązek zapewnienia, iż nie są przekroczone wartości dopuszczalne zanieczyszczeń w ściekach wprowadzanych do wód i do ziemi; Instytucja odpowiedzialna: jednostka odpowiedzialna: podmiot odprowadzający ścieki Strategia Rozwoju Kraju 2020 Zagwarantowanie skutecznego zwalczania zanieczyszczeń morza i ujściowych odcinków rzek przymorskich. Studium Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego Polskich Obszarów Morskich wraz z analizami przestrzennymi Wykonanie analizy tras nawigacyjnych i identyfikacja tych elementów, które generują największe ryzyko wystąpienia skażeń substancjami ropopochodnymi podejmując prace nad Planem zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich. Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030) Współdziałanie instytucji właściwych ds. zapobiegania i zwalczania poważnych awarii i katastrof statków przewożących niebezpieczne substancje; Doposażenie jednostek odpowiedzialnych za zapobieganie i zwalczanie zanieczyszczeń morza przez statki w sprzęt służący do zwalczania zanieczyszczeń w portach, na morzu i na brzegu; Modernizacja i budowa urządzeń do odbioru zanieczyszczeń ze statków; Redukcja zrzutów zanieczyszczeń do morza; Realizacja Krajowego Programu Wdrażania Bałtyckiego Planu Działania HELCOM; Zwiększenie świadomości ekologicznej przez promowanie zachowań ekologicznych dotyczących morza i brzegu; Opracowanie, wdrożenie i realizacja krajowego programu ochrony wód morskich, realizacja monitoringu wód morskich wraz z programami zadań ochronnych obszarów morskich, w tym obszarów NATURA 2000; Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 Realizacja działań mających na celu ochronę wód gruntowych przed zanieczyszczeniami pochodzenia rolniczego. Program PMŚ na lata 2016-2020 Wykonanie w ramach programu monitoringu wód morskich badań warunków fizykochemicznych (m.in. zawartość metali ciężkich i trwałych związków organicznych), obserwacje parametrów biologicznych środowiska morskiego (m.in. poziomu substancji szkodliwych w wodzie i organizmach morskich i zawartości radionuklidów w wodzie i osadach) oraz badania ichtiofauny

	i fakultatywnie mikrobiologii. Polityka energetyczna Polski do 2030 roku Zdiagnozowanie możliwości występowania w sektorze energetycznym niezamierzonej produkcji trwałych zanieczyszczeń organicznych (dioksyn i furanów). Zwiększenie bezpieczeństwa przewozów paliw drogą morską. Plan zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń dla wód portowych Neutralizacja lub rozproszenie zanieczyszczeń. Metodami preferowanymi w przypadku zanieczyszczeń olejowych na wodach morskich jest zebranie mechaniczne lub stosowanie sorbentów. Stosowanie chemicznych dyspergentów dozwolone jest w nielicznych sytuacjach, gdy powyższe metody są nieskuteczne bądź niemożliwe do zastosowania oraz w przypadku, gdy pozostawienie warstwy olejowej na wodzie wyrządzi więcej szkód dla środowiska niż zastosowanie środków chemicznych. Na użycie środków chemicznych udziela zgody Dyrektor Urzędu Morskiego. Wykonano szczegółowy plan postępowania wraz z podziałem obowiązków w sytuacji awaryjnej związanej z wyciekiem i rozprzestrzenianiem się zanieczyszczeń.
Jakie są planowane (już uzgodnione, ale jeszcze niewdrażane) działania mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób przyczynią się one do ich realizacji? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Projekt Narodowego Programu Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej Wspieranie niskoemisyjnych rozwiązań w modernizacji floty w transporcie śródlądowym oraz morskim. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/39/UE z dnia 12 sierpnia 2013 r. zmieniająca Dyrektywy 2000/60/WE i 2008/105/WE w zakresie substancji priorytetowych w dziedzinie polityki wodnej (Dz. Urz. UE L 226 z 24.8.2013, str. 1). Wprowadza dodatkowe parametry mające być mierzone w faunie i florze oraz mechanizm "listy obserwacyjnej" do identyfikacji pojawiających się substancji zanieczyszczających w całej UE. Zmiany będę wdrażane przez polskie agencje ochrony środowiska.
Jakie są przewidywane nowe (planowane, ale jeszcze nieuzgodnione) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób zostaną w nich uwzględnione kwestie zrównoważonego rozwoju i oddziaływań społeczno-gospodarczych? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Analiza zagrożeń dla środowiska morskiego wraku statku Stuttgart wraz z analizą istniejących technologii utylizacji zagrożenia i możliwości ich wykorzystania Analiza zagrożeń dla środowiska morskiego, jakie stanowi wrak statku Stuttgart wraz z analizą istniejących technologii utylizacji zagrożenia i możliwości ich wykorzystania będzie polegać na: 1. przeprowadzeniu badań gruntu oraz wody w otoczeniu zalegającego wraku w celu dokładnego rozpoznania substancji zalegających w zbiornikach wraku oraz określenia skali i rozmiarów skażenia, 2. stworzeniu mapy wynikowej obszaru oraz wytycznych do dalszych badań i opracowanie wskazówek do przeprowadzenia ponownych pomiarów, 3. badania prądów morskich w rejonie wraku oraz wykonanie pełnych pomiarów hydrograficznych i geofizycznych, pomiarów batymetrycznych oraz pomiarów profilomierzem osadów. Informacje te są niezbędne do modelowania potencjalnego rozpływu zanieczyszczeń w trakcie planowanego czyszczenia dna, 4. analizie i rozpoznaniu możliwości przeprowadzenia prac zmierzających do usunięcia zanieczyszczeń zalegających na dnie morza oraz graniczenia wpływu zalęgającego wraku na środowisko morskie, 5. rozpoznaniu rynku firm pogłębiarskich i ratowniczych dla wykonania założonego zakresu prac rekultywacyjnych. Planowane korzyści z wdrożenia działania polegają na dokonaniu rozpoznania możliwości wykonania prac zmierzających do usunięcia zanieczyszczeń zalegających na dnie morza oraz ograniczenia wpływu

zalęgającego wraku na środowisko morskie.
Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju, poprzez dążenie do ładu środowiskowego w obszarach tematycznych ekosystemy morskie, bioróżnorodność oraz gospodarka odpadami.
Jego realizacja poprzez usunięcie zanieczyszczeń zalegających na dnie morza oraz ograniczenia wpływu zalęgającego wraku na środowisko morskie wpłynie na rybołówstwa.
Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. środowiska we współpracy z ministrem właściwym ds. gospodarki morskiej i żeglugi śródlądowej

Zbadanie skali zagrożeń środowiskowych wynikających z zalegania wraków na dnie morskim
Projekt obejmowałby następujący zakres:

1. przygotowanie i przeprowadzenie przetargu na prowadzenie badań,
2. wyznaczenie instytucji, która przeprowadzi kompleksowe badania wraku (przeprowadzenie szczegółowej inspekcji wraku za pomocą ROV, ekipy nurkowej, przeprowadzenie inspekcji w pomieszczeniach wewnętrznych, ocena stanu zbiorników) i wody oraz dna w otoczeniu wraku (chemia, biologia, toksykologia, batymetria, geofizyka, geologia).

Kolejnym działaniem po wykonaniu projektu byłoby określenie rzeczywistej ilości substancji szkodliwych oraz określenie obecnego stanu technicznego wraku polegałoby na przeprowadzeniu oczyszczenia wraku z sieci, przeprowadzenia badań ultrasonograficznych zbiorników, wprowadzeniu sond (metodą hot tappingu) do zbiorników i pomieszczeń, w których znajduje się paliwo (koszt około 1 – 2 mln euro). Z kolei koszty przeprowadzenia oczyszczania zbiorników i pomieszczeń wewnętrznych (siłowni) zależałyby od: głębokości zalegania wraku (tu 70 m), dostępności do zbiorników, użytej technologii, ilości sprzętu i ludzi, koniecznej do prowadzenia działania, kosztów utylizacji paliwa i kosztów badań środowiskowych (koszt około 20-50 mln euro).
Planowane korzyści z wdrożenia działania polegają na identyfikacji wraków negatywnie oddziałujących na środowisko morskie i wypracowaniu propozycji działań minimalizujących negatywny wpływ na środowisko.
Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju, poprzez dążenie do ładu środowiskowego w obszarach tematycznych ekosystemy morskie, bioróżnorodność oraz gospodarka odpadami.
Jego realizacja poprzez usunięcie zanieczyszczeń zalegających na dnie morza oraz ograniczenia wpływu zalęgającego wraku na środowisko morskie wpłynie na rybołówstwa.
Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. środowiska/ minister właściwy ds. gospodarki morskiej / minister właściwy ds. kultury i dziedzictwa narodowego/ UM/ Biuro Hydrograficzne Marynarki Wojennej RP.

Wspieranie działań podejmowanych przez przedstawicieli na poziomie międzynarodowym dotyczących minimalizacji wpływu wód pochodzących z systemów oczyszczania spalin
Uregulowanie na szczeblu międzynarodowym działań służących minimalizacji wpływu wód pochodzących z systemów oczyszczania spalin na środowisko morskie.
Planowane korzyści z wdrożenia działania polegają na ograniczeniu negatywnego wpływu zrzutu wód z systemów oczyszczenia spalin na ekosystemy morskie.
Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju, poprzez dążenie do ładu środowiskowego w ekosystemy morskie oraz bioróżnorodność, a także ładu społecznego

	w integracji społecznej. Jego realizacja poprzez współpracę międzynarodową wpłynie na turystykę oraz rybołówstwo morskie. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. gospodarki morskiej. Stworzenie metody postępowania podczas prac czerpalnych w przypadku osadów zanieczyszczonych Określenie sposobów postępowania z urobkiem czerpalnym w celu rozszerzenia jego praktycznego wykorzystania oraz zaproponowanie kryteriów oceny możliwości wykorzystania urobku w zależności od stopnia zanieczyszczenia. Planowane korzyści z wdrożenia działania wiążą się z poprawą stanu środowiska morskiego poprzez zmniejszenie ilości zanieczyszczonych osadów w wodach morskich oraz właściwym (praktycznym) wykorzystaniem urobku zgodnie z hierarchią sposobów postepowania z odpadami, w tym ich odzysku. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju, poprzez dążenie do ładu środowiskowego w ekosystemy morskie, bioróżnorodność oraz gospodarkę odpadami. Jego realizacja poprzez analizy i wykorzystanie wyników projektu SMOCS (projekt dot. zrównoważonej gospodarki zanieczyszczonymi osadami na Morzu Bałtyckim) do zmiany karkowych regulacji prawnych w zakresie możliwości zagospodarowanie urobku bagrowanego wpłynie na turystykę oraz rybołówstwo morskie. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister ds. środowiska/ minister właściwy ds. gospodarki morskiej. Modernizacja składu MPS w kompleksie wojskowym K-4001 Gdynia Działanie polegające na modernizacji składu MPS, w tym modernizacji i wykonaniu kanalizacji deszczowej przemysłowej wraz z separatorami na jej ciągach na terenie całej bazy. Dodatkowo przewidziany jest zakup i montaż urządzeń do zdalnego pomiaru i monitoringu ekologicznego szczelności zbiorników. Planowane korzyści z wdrożenia działania polegają na zapobieżeniu potencjalnych możliwości zanieczyszczenia wód zatoki. Zastosowanie proponowanych technologii wyeliminuje zagrożenie spływu nieoczyszczonych wód opadowych do wód zatoki, bądź rozhermetyzowania zbiorników i skażenia gruntu w bliskim sąsiedztwie obszaru zatoki. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju, poprzez dążenie do ładu środowiskowego w ekosystemy morskie, bioróżnorodność oraz gospodarkę odpadami. Jego realizacja ujęta jest w Centralnym Planie Inwestycji Budowlanych Ministra Obrony Narodowej – nr 12638, wpłynie ono na sektor działań wojskowych. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Rejonowy Zarząd Infrastruktury w Gdyni Modernizacja bazy MPS Modernizacja obiektu w zakresie dostosowania do wymogów ochrony środowiska wynikających z przepisów o warunkach technicznych jakim powinny odpowiadać bazy paliw. Wykonanie drugiego płaszcza w zbiornikach, wymiana rurociągów technologicznych, wykonanie monitoringu instalacji paliwowych, odprowadzanie wód deszczowych i roztopowych poprzez separatory, wykonanie rekultywacji gruntu. Planowane korzyści z wdrożenia działania polegają na zapobieganiu i eliminacji zanieczyszczeń obszaru morskiego ze źródeł lądowych. Ograniczy to wprowadzanie do środowiska morskiego substancji szkodliwych, m.in. węglowodorów ropopochodnych pochodzących z bazy MPS. Dzięki przeprowadzeniu rekultywacji gruntu zostanie odnowiony

naturalny charakter terenu zdegradowanego zanieczyszczeniami ropopochodnymi, co wyeliminuje dalsze przedostawanie się zanieczyszczenia do środowiska wodnego.
Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju, poprzez dążenie do ładu środowiskowego w ekosystemy morskie, bioróżnorodność oraz gospodarkę odpadami.
Jego realizacja ujęta jest w Centralnym Planie Inwestycji Budowlanych Ministra Obrony Narodowej – nr 14044, wpłynie ono na turystykę oraz rybołówstwo morskie.
Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Rejonowy Zarząd Infrastruktury Szczecin

Przebudowa infrastruktury towarzyszącej kompleksu wraz z przebudową sieci podziemnej
W ramach zadania przewidziano przebudowę sieci kanalizacji deszczowej i sanitarnej.
Planowane korzyści z wdrożenia działania polegają na ochronie wód morskich przed przedostaniem się zanieczyszczeń ze źródeł lądowych. Spowoduje to ograniczenie wprowadzania do środowiska morskiego substancji szkodliwych.
Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju, poprzez dążenie do ładu środowiskowego w ekosystemy morskie, bioróżnorodność oraz gospodarkę odpadami.
Jego realizacja ujęta jest w Centralnym Planie Inwestycji Budowlanych Ministra Obrony Narodowej – nr 16152, wpłynie ono na rybołówstwo morskie.
Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Rejonowy Zarząd Infrastruktury Szczecin

Przygotowanie planu zagospodarowania odpadów z rozlewów olejowych powstałych na skutek wypadków morskich
W ramach działania przewiduje się: analizę krajowych i międzynarodowych uwarunkowań prawnych w tym zakresie; analizę ryzyka; określenie wielkości strumienia odpadów; analizę postępowania z odpadami; opracowanie procedury pobierania próbek; analizę problematyki zagospodarowania odpadów; analizę zagadnień związanych z roszczeniami i odszkodowaniami; opracowanie procedur operacyjnych; opracowanie wytycznych dla organizacji odbiorczych i czasowych składowisk odpadów; przeprowadzenie oceny możliwości odbioru odpadów przy wykorzystaniu portowych urządzeń odbiorczych; opracowanie procedur transportu odpadów niebezpiecznych; przygotowanie koncepcji elektronicznego systemu wspomagania decyzji w zakresie gospodarki odpadami pochodzącymi z wypadków morskich.
Plan przez opracowanie stosownych procedur operacyjnych przyczyni się do optymalizacji postępowania odpadami olejowymi pochodzącymi z wypadków morskich. Przygotowany dokument będzie integralną częścią „Krajowego Planu Zwalczania Zagrożeń i Zanieczyszczeń Środowiska Morskiego" i może być wykorzystany do realizacji przez SAR.
Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju.
Sporządzenie planu i przeprowadzenie szkoleń przyczyni się do minimalizacji skutków rozlewów olejowych pochodzących z wypadków morskich przez zwiększenie gotowości i skuteczności służb lądowych i morskich oraz podmiotów zaangażowanych w gospodarowanie odpadami na lądzie do podejmowania działań.
Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. gospodarki morskiej/minister właściwy ds. środowiska.

Przygotowanie i wdrożenie planu zwalczania zanieczyszczeń ropopochodnych na brzegu morskim
Zakresem działania objęta jest identyfikacja zagrożeń związanych

	z zanieczyszczeniem substancjami ropopochodnymi oraz innymi substancjami niebezpiecznymi na brzegu morskim pod kątem zagrożenia dla środowiska morskiego. Procedury inicjowania, powiadamiania i prowadzenia akcji reagowania na zanieczyszczenia na brzegu morskim. Zasady współpracy służb odpowiedzialnych za prowadzenie akcji. Organizacja regularnych ćwiczeń w komunikacji i prowadzenia akcji przeciwdziałania zanieczyszczeniom. Przygotowanie i wdrożenie planu pozwoli na stworzenie środków do minimalizacji skutków zanieczyszczeń olejami i innymi substancjami szkodliwymi na brzegu morskim. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja poprzez przeprowadzenie analizy oraz opracowanie planów działań, wpłynie na sektor rybołówstwo morskiego. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Do rozstrzygnięcia jednostka odpowiedzialna za wdrażanie i jednostki współpracujące. Na podstawie par. 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2002 r. w sprawie organizacji i sposobu zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu (Dz. U. 2015 poz. 358), w przypadku gdy z rodzaju i stopnia zagrożenia środowiska morskiego albo przebiegu działań zmierzających do zwalczania zanieczyszczenia morza wynika możliwość zanieczyszczenia brzegu morskiego lub zagrożenia życia lub zdrowia ludności w rejonie nadmorskim, dyrektor urzędu morskiego jest obowiązany powiadomić o tym niezwłocznie właściwego wojewodę oraz wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska w celu podjęcia przez nich odpowiednich działań zapobiegawczych na lądzie Zwiększanie skuteczności zwalczania zanieczyszczeń na morzu Zakresem działania objęty jest zakup zautomatyzowanego systemu aktywnego zbierania zanieczyszczeń z powierzchni wody, zakup specjalistycznych łodzi wraz z wyposażeniem do zwalczania zanieczyszczeń olejowych na wodach płytkich. Aktualizacja Krajowego Planu Zwalczania Zagrożeń i Zanieczyszczeń na Morzu. Planowane korzyści z wdrożenia działania, wiążą się z zapobieganiem, zmniejszaniem i eliminowaniem nielegalnego wprowadzania substancji ropopochodnych i innych do środowiska morskiego. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja poprzez zakup sprzętu/aktualizacji planu, wpłynie na sektor rybołówstwo morskiego oraz portowy. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: SAR Podpisanie dwustronnych lub wielostronnych planów wspólnego reagowania w razie poważnego przypadku zanieczyszczenia morza olejami i innymi substancjami szkodliwymi Zakresem działania objęte jest ustanowienie i wdrożenie procedur współpracy służb sąsiadujących państw odpowiedzialnych za zwalczanie i reagowanie na zanieczyszczenia morza olejami i innymi substancjami szkodliwymi. Podpisanie umów przyczyni się do podniesienia gotowości i skuteczności w zwalczaniu zanieczyszczeń, stworzy realne warunki niesienia wzajemnej pomocy oraz przyczyni się do ochrony środowiska morskiego przed zanieczyszczeniami pochodzącymi z wypadków morskich. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja poprzez zawarcie polsko - niemieckiego planu współpracy w zwalczaniu zanieczyszczeń morza olejami i innymi substancjami szkodliwymi w obszarze Morza Bałtyckiego, podpisanie Protokołu między Ministrem właściwym ds. infrastruktury i rozwoju i Ministerstwem właściwym ds. transportu federacji rosyjskiej o zatwierdzeniu i wejściu w życie „Wspólnego polsko – rosyjskiego Planu wzajemnych działań w przypadku

	zanieczyszczenia w obszarze Morza Bałtyckiego” wpłynie na sektor żeglugi oraz turystyki morskiej. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. gospodarki morskiej / SAR
Do jakiego stopnia działania te są skoordynowane i spójne na poziomie krajowym, podregionu i/ lub regionu?	Spośród zgłoszonych nowych działań, następujące są koordynowane regionalnie w ramach Konwencji Helsińskiej: Analiza zagrożeń dla środowiska morskiego wraku statku Stuttgart wraz z analizą istniejących technologii utylizacji zagrożenia i możliwości ich wykorzystania; Zbadanie skali zagrożeń środowiskowych wynikających z zalegania wraków na dnie morskim; Przygotowanie planu zagospodarowania odpadów z rozlewów olejowych powstałych na skutek wypadków morskich; Wspieranie działań podejmowanych przez przedstawicieli administracji na poziomie międzynarodowym dotyczących minimalizacji wpływu wód pochodzących z systemów oczyszczania spalin
Czy któreś z tych działań mają wpływ na wody innych krajów podregionu?	Działania podjęte w celu zmniejszenia ładunków zanieczyszczeń ze źródeł zlokalizowanych w Polsce będą miały korzystny wpływ na wody innych krajów ze względu na transgraniczny transport zanieczyszczeń w środowisku wodnym oraz w powietrzu.

Dział 5: Jaki wkład będą miały wymienione wyżej działania w osiągnięcie do 2020 r. GES oraz związanych z nim celów środowiskowych? Jakie jest prawdopodobieństwo osiągnięcia GES i czy mają zastosowanie wyjątki, o których mowa w Artykule 14?

Mimo ogólnej przewagi ocen GES, wartości szeregu wskaźników podstawowych w poszczególnych akwenach nadal odpowiadają stanowi subGES.

Działania opisane w Dziale 4 będą prowadziły do dalszej systematycznej redukcji stężeń większości związków zanieczyszczających w poszczególnych matrycach.

Działania nowe mają charakter uzupełniający wobec działań wdrożonych oraz zaplanowanych i będą się przyczyniać do utrzymania dobrego stanu środowiska. Redukcja dopływu kadmu i dioksyn wymaga wielkoskalowych przedsięwzięć, które są podejmowane w ramach wdrożonych i planowanych działań opisanych w Dziale 4. Efekty tych działań będą zauważalne w długiej perspektywie czasowej ze względu na długi czas rozkładu poszczególnych zanieczyszczeń zakumulowanych w środowisku. Wdrażanie dodatkowych, bardziej kosztownych działań np. związanych z redukcją spalin przemysłowych nie jest w obecnej perspektywie planistycznej uzasadnione.

Z uwagi na powolność procesów eliminacji zanieczyszczeń poprzez ich rozkład biochemiczny, pogrzebanie w głębokich partiach osadów dennych, rozpad promieniotwórczy czy odłowy, jest wysoce prawdopodobne, że do 2020 r. nie zostanie osiągnięty GES w odniesieniu do wszystkich wskaźników podstawowych, nawet przy niezwłocznym wdrożeniu wszystkich zaplanowanych działań. W związku z tym do Cechy 8 ma zastosowanie wyjątek, o którym mowa w Art. 14 (1) (e).

Za pomocą analizy kosztów i korzyści dokonano oceny zasadności wdrożenia nowych działań, zidentyfikowanych w celu zmniejszenia luki pomiędzy stanem wód morskich po wdrożeniu istniejących i planowanych do wdrożenia działań a dobrym stanem środowiska GES. Pominięto jedynie działania o charakterze opracowań studialnych, badawczo-monitoringowe, analityczno-prawne oraz działania administracyjne, ponieważ ich efekt będzie dopiero znany po przeprowadzeniu działań i obecnie trudno jest wyrokować jakie będą wyniki tych działań.
Dla każdego programowego działania oszacowano koszty jego wdrożenia. Przeprowadzone analizy kosztów i korzyści nowych działań potwierdzają zasadność realizacji proponowanych działań.

Dział 6: Czy któreś z zaproponowanych działań przyczyniają się do rozwoju spójnej sieci Morskich Obszarów Chronionych?

Nie

Dział 7: Luki i inne kwestie problematyczne (czy w obecnym zestawie działań istnieją luki uniemożliwiające osiągnięcie GES i/lub czy istnieje potrzeba modyfikacji

istniejących bądź planowanych działań?
Rewizje dyrektyw (np. rewizja dyrektywy w sprawie środowiskowych norm jakości w dziedzinie polityki wodnej w 2015 roku) mogą oznaczać, że nowe związki chemiczne będą kontrolowane lub zakazane, co będzie skutkować potrzebą opracowania dodatkowych działań. W przyszłości zanieczyszczenie w tzw. hot-spotach, takich jak silnie zanieczyszczone osady (na przykład pochodzące z klapowisk osadów portowych) powinny być zinwentaryzowane, co pozwoli na ich neutralizację np. poprzez docelowe przykrycie warstwą piasku, aby zapobiec uwalnianiu zanieczyszczeń. Na obecnym etapie nie ma przesłanek do proponowania takich działań w konkretnych lokalizacjach.

Dział 8: Informacje dodatkowe

W ramach prac nad KPOWM rozpatrywano także inne działania zmierzające do osiągnięcia celu środowiskowego C8:

1. Zakup sprzętu służącego do prowadzenia monitoringu zdalnego emisji zanieczyszczeń do powietrza ze statków. Działanie to, choć niewątpliwie korzystne z punktu widzenia ochrony środowiska, jednakże nie przyczyni się do osiągnięcia celu środowiskowego C8.
2. Działania pilotażowe związane z ograniczeniem zagrożeń dla środowiska morskiego wraku statku Stuttgart wraz z testowaniem, a następnie z przemysłowym wdrożeniem wybranej technologii utylizacji zagrożenia. Konieczność i zakres działania możliwa będzie do stwierdzenia jedynie po zakończeniu działania poprzedzającego, czyli ww. analizy zagrożeń dla środowiska morskiego wraku statku Stuttgart wraz z analizą istniejących technologii utylizacji zagrożenia i możliwości ich wykorzystania.
3. Przemysłowe działania związane z ograniczeniem zagrożeń dla środowiska morskiego wraku statku Stuttgart wraz z przemysłowym wdrożeniem wybranej technologii utylizacji zagrożenia przez usunięcie i utylizacje skażonego gruntu lub wytworzenie mogilnika na dnie Zatoki Gdańskiej (po wcześniejszej chemicznej stabilizacji cieczy węglowej w gruncie). Konieczność i zakres działania możliwa będzie do stwierdzenia jedynie po zakończeniu działań poprzedzających, czyli ww. analizy zagrożeń dla środowiska morskiego wraku statku Stuttgart wraz z analizą istniejących technologii utylizacji zagrożenia i możliwości ich wykorzystania oraz działań pilotażowych.

W ramach rekomendacji do wprowadzenia w kolejnym cyklu i rozszerzenia prac monitoringowych przez właściwe organy w ramach posiadanych kompetencji, wskazuje się monitoring zidentyfikowanych w polskich obszarach morskich miejsc zatopienia amunicji, w tym bojowych środków trujących.

2.9 Substancje zanieczyszczające w rybach i owocach morza przeznaczonych do spożycia

Tabela 18. Karta cechy 9 – SUBSTANCJE ZANIECZYSZCZAJĄCE W RYBACH I OWOCACH MORZA PRZEZNACZONYCH DO SPOŻYCIA

Cecha 9 Substancje zanieczyszczające w rybach i owocach morza przeznaczonych do spożycia	
Dział 1: Wstępna ocena a substancje zanieczyszczające w rybach i innej żywności pochodzenia morskiego	
Wstępna ocena opracowana na potrzeby KPOWM (obejmująca okres 2003-2011) wskazuje, że poziom zanieczyszczeń ryb i owoców morza przeznaczonych do spożycia przez ludzi, rzadko przekracza wartości docelowe ustalone przez HELCOM. Jedynie w odniesieniu do kadmu i TBT w rybach wartości docelowe zostały przekroczone odpowiednio w trzech i jednej (z 8 łącznie) obszarów oceny w Polsce. Krajowy program monitoringu pozostałości i substancji zanieczyszczających w żywności, zgodnie z przepisami UE, jest zasadniczo oparty na badaniu ryb i produktów rybołówstwa pochodzących z Morza Bałtyckiego, które są wprowadzane na rynek, a nie z konkretnych obszarów geograficznych POM.	
Dział 2 Charakterystyka GES dla substancji zanieczyszczających w rybach i innej żywności pochodzenia morskiego	
Cel środowiskowy Zredukowanie lub utrzymanie na obecnym poziomie dopływu substancji zanieczyszczających, pochodzących z różnych źródeł morskich i lądowych, wprowadzanych do środowiska morskiego, w celu osiągnięcia lub utrzymania stężeń substancji zanieczyszczających w rybach i owocach morza przeznaczonych do spożycia przez ludzi na poziomach nie przekraczających dopuszczalnych wartości, które są zgodne z normami i rekomendacjami obowiązujących aktów prawnych krajowych i międzynarodowych oraz które gwarantują osiągnięcie GES. Stężenie substancji zanieczyszczających w rybach i owocach morza przeznaczonych do spożycia przez ludzi nie przekracza poziomów ustanowionych w prawodawstwie Wspólnoty ani innych odpowiednich normach, oraz nie wzrasta.	
Kryterium 9.1. Poziomy i liczba substancji zanieczyszczających oraz częstotliwość przekraczania dopuszczalnych poziomów **Wskaźnik 9.1.1. Rzeczywiste wykryte poziomy oraz liczba substancji zanieczyszczających o poziomach wyższych od najwyższych wartości dopuszczalnych oraz wskaźnik 9.1.2. Częstotliwość przekraczania dopuszczalnych poziomów**	Cele dla wskaźników 9.1.1 oraz 9.1.2. Stężenie substancji zanieczyszczających w rybach przeznaczonych do spożycia przez ludzi są na poziomie zgodnym z aktualnymi zaleceniami, które gwarantują bezpieczeństwo spożycia przez ludzi, oraz liczbę substancji, których stężenie przekracza wartości dopuszczalne i częstotliwość ich przekroczenia jest zmniejszona.

Heksabromocyklododekan – HBCDD	Celem wszystkich wskaźników określonych dla poszczególnych zanieczyszczeń jest osiągnięcie stężenia równych lub niższych niż wartość odniesienia gwarantująca osiągnięcie GES. Wskaźnik zanieczyszczenia (CI) jest wartością parametryczną obliczoną jako stosunek obecnego stężenia zanieczyszczenia w wybranej matrycy do stężenia odniesienia określonego dla tej samej matrycy. Aby osiągnąć GES, wskaźnik zanieczyszczenia powinien być mniejszy niż jeden (WS <1).
Polichlorowane bifenyle (PCBs) – (kongenery 28, 52, 101, 138, 153, 180) – suma 6 kongenerów	
Polichlorowany bifenyl PBDE (BDE 28 , 47, 99, 100 , 153 , 154)	
Dioksyny (PCDDs), furany (PCDF) i dioksynopodobnych PCB (118) - suma PCDD + PCDF + dl-PCBs	
Ołów – Pb	
Kadm – Cd	
Rtęć– Hg	
Dział 3: Stopień, w jakim udało się osiągnąć cele oraz charakter działań, dzięki którym zostanie osiągnięty GES	
Podejście do zagadnienia, kluczowe rezultaty związane z celami i aktualny stopień ich osiągnięcia oraz działania ukierunkowana na ich osiągnięcie	Wstępna ocena wskazuje, że poziomy zanieczyszczeń rzadko przekraczają poziomy docelowe ustanowione w ramach HELCOM i dlatego uważa się, że GES dla cechy 9 został osiągnięty. Przyjęcie nowych standardów w celu ochrony zdrowia ludzkiego i wnioski z badań w przyszłości mogą doprowadzić do ponownego rozpatrzenia tego poglądu. Środki podjęte w celu zminimalizowania emisji, zrzutów i ucieczki zanieczyszczeń na podstawie cechy 8 przyczyni się do osiągnięcia celów wyznaczonych przez Polskę dla cechy 9.
Dział 4: Aktualnie wdrażane, już zaplanowane i proponowane nowe działania podstawowe niezbędne do osiągnięcia GES w zakresie zmian hydrograficznych	
Jakie istniejące działania służą realizacji powyższych celów? Jak są one wdrażane? Jakie są podstawy prawne tych działań i ich wkład w osiągnięcie celów? Które instytucje odpowiadają za te działania?	**Działania wynikające z aktów prawa** Prawodawstwo UE dotyczące zanieczyszczeń w żywności: Zastosowanie mają skuteczne działania krajowe mające na celu zapewnienie zgodności z odpowiednim ustawodawstwem Unii Europejskiej. Właściwy organ może podjąć działania w celu ochrony zdrowia publicznego zgodnie z rozporządzeniem w sprawie prawa żywnościowego. Najwyższe dopuszczalne poziomy niektórych zanieczyszczeń środowiskowych w rybach i owocach morza przeznaczonych do spożycia przez ludzi, są określone w rozporządzeniu w sprawie zanieczyszczeń w środkach spożywczych). Zastosowanie ma system kontroli urzędowych w zakresie produkcji i rozmieszczenia ryb w Morzu Bałtyckim oraz produktów pochodnych. Dopuszczalne poziomy substancji zanieczyszczających w środkach spożywczych / rozporządzenie w sprawie zanieczyszczeń w środkach spożywczych; rozporządzenie w sprawie prawa żywnościowego, rozporządzenie w sprawie produktów pochodzenia zwierzęcego, rozporządzenie w sprawie kontroli żywnościowych; ustawa o bezpieczeństwie żywności; rozporządzenie w sprawie współpracy organów urzędowej kontroli żywności / organy Inspekcji Weterynaryjnej i Państwowej Inspekcji Sanitarnej, zgodnie z kompetencjami. Urzędowa kontrola żywności / rozporządzenie w sprawie zanieczyszczeń w środkach spożywczych; rozporządzenie w sprawie prawa żywnościowego, rozporządzenie w sprawie produktów pochodzenia zwierzęcego, rozporządzenie w sprawie kontroli żywnościowych; ustawa

o bezpieczeństwie żywności; rozporządzenie w sprawie współpracy organów urzędowej kontroli żywności / organy Inspekcji Weterynaryjnej i Państwowej Inspekcji Sanitarnej, zgodnie z kompetencjami.

Działania wynikające z dokumentów programowych

Potrzebę realizacji działań mających na celu poprawę stanu środowiska morskiego wpisano w aktualne dokumenty programowe. Poniżej wskazano niektóre działania, które w sposób pośredni wpłyną na zmniejszenie substancji zanieczyszczających w rybach i owocach morza:

Zintegrowana polityka morska Unii Europejskiej "Niebieska Księga"
Ograniczenie emisji CO_2 oraz zanieczyszczeń powodowanych przez przewozy morskie

Wspólna Polityka Rolna
Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020
Programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych
Wskazanie na konieczność podjęcia działań służących zmniejszeniu zużycia nawozów i środków ochrony roślin i potrzebę rozwoju systemu monitoringu jakości wód i gleb

Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014-2020)
Wskazanie na potrzebę modernizacji jednostek floty rybackiej pod kątem zmniejszenia emitowanych zanieczyszczeń

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020
Oczyszczanie ścieków komunalnych, efektywna praca systemów odprowadzania i oczyszczania wód opadowych i roztopowych, większa świadomość społeczna w zakresie potrzeb ochrony środowiska

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020
Eliminowanie zanieczyszczeń wód powierzchniowych substancjami niebezpiecznymi ze źródeł przemysłowych, komunalnych i rolniczych

Strategia Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego
Ograniczenie stosowania i oddziaływania substancji niebezpiecznych

Programy międzynarodowe

Bałtycki Plan Działań (BSAP) HELCOM
Polska jako Strona Konwencji Helsińskiej jest zobowiązana do podjęcia środków zapobiegawczych, gdy istnieją podstawy, by przyjąć, że substancje wprowadzone do środowiska morskiego mogą powodować zagrożenie dla zdrowia ludzkiego. Okresowe oceny w ramach Bałtyckiego planu działań są przeprowadzane w celu oceny, czy cele planu działania oraz związanych z nimi wskaźników są spełnione. Wskaźniki związane z substancji zanieczyszczających w rybach i owocach morza zostały opracowane w ramach projektu HELCOM CORE SET, z wykazem odpowiednich substancji priorytetowych na bieżąco aktualizowanych. Konkretne przykłady działań:

1. Wprowadzenie przyjaznych środowisku praktyk związanych z ograniczeniem i zapobieganiem emisji dioksyn i innych substancji niebezpiecznych;
2. Wprowadzenie restrykcji w stosowaniu wielu substancji niebezpiecznych, zarówno w przemyśle, jak i rolnictwie, np. ograniczenie możliwości stosowania kadmu w nawozach;

3. Wprowadzenie ścisłych restrykcji w stosowaniu rtęci w produktach i procesach, a także wspieranie prac nad całkowitym wyeliminowaniem jej używania;
4. Wykonywanie zdjęć satelitarnych w celu wykrywania nielegalnych zrzutów paliw do morza;
5. Identyfikacja źródeł wybranych substancji niebezpiecznych lub grup substancji, a następnie zakaz lub ograniczenie w ich wykorzystaniu.

Programy krajowe

aPGW dla obszaru dorzecza Wisły, Odry, Jarft, Niemna, Pregoły, Świeżej, Ücker

Monitoring operacyjny wód

Instytucja odpowiedzialna: WIOŚ

Budowa sieci kanalizacyjnej, a także modernizacja i rozbudowa sieci kanalizacyjnych w aglomeracjach, zwiększenie przepustowości oczyszczalni (tym samym jej wydajności), modernizacja części osadowej oczyszczalni; usuwanie substancji niebezpiecznych i biogenów ze ścieków deszczowych poprzez skierowanie ich do oczyszczalni ścieków; Instytucja odpowiedzialna: gmina

aPWŚK

Kontrola dopuszczalnych mas substancji w odprowadzanych ściekach przemysłowych

Instytucja odpowiedzialna: Inspekcja Ochrony Środowiska.

Obowiązek uzyskania pozwolenia wodnoprawnego na wprowadzanie ścieków w ramach szczególnego korzystania z wód. Obowiązek zapewnienia, iż nie są przekroczone wartości dopuszczalne zanieczyszczeń w ściekach wprowadzanych do wód i do ziemi.

Instytucja odpowiedzialna: jednostka odpowiedzialna: podmiot odprowadzający ścieki

Strategia Rozwoju Kraju 2020

Zagwarantowanie skutecznego zwalczania zanieczyszczeń morza i ujściowych odcinków rzek przymorskich.

Studium Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego Polskich Obszarów Morskich wraz z analizami przestrzennymi

Wykonanie analizy tras nawigacyjnych i identyfikacja tych elementów, które generują największe ryzyko wystąpienia skażeń substancjami ropopochodnymi podejmując prace nad Planem zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich.

Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)

Współdziałanie instytucji właściwych ds. zapobiegania i zwalczania poważnych awarii i katastrof statków przewożących niebezpieczne substancje;

Doposażenie jednostek odpowiedzialnych za zapobieganie i zwalczanie zanieczyszczeń morza przez statki w sprzęt służący do zwalczania zanieczyszczeń w portach, na morzu i na brzegu;

Modernizacja i budowa urządzeń do odbioru zanieczyszczeń ze statków;

Redukcja zrzutów zanieczyszczeń do morza;

Realizacja Krajowego Programu Wdrażania Bałtyckiego Planu Działania HELCOM;

Zwiększenie świadomości ekologicznej przez promowanie zachowań ekologicznych dotyczących morza i brzegu;

Opracowanie, wdrożenie i realizacja krajowego programu ochrony wód morskich, realizacja monitoringu wód morskich wraz z programami zadań ochronnych obszarów morskich, w tym obszarów NATURA 2000;

	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 Realizacja działań mających na celu ochronę wód gruntowych przez zanieczyszczeniami pochodzenia rolniczego. Program PMŚ na lata 2016-2020 Wykonanie w ramach programu monitoringu wód morskich badań warunków fizykochemicznych (m.in. zawartość metali ciężkich i trwałych związków organicznych), obserwacje parametrów biologicznych środowiska morskiego (m.in. poziomu substancji szkodliwych w wodzie i organizmach morskich i zawartości radionuklidów w wodzie i osadach) oraz badania ichtiofauny i fakultatywnie mikrobiologii. Polityka energetyczna Polski do 2030 roku Zdiagnozowanie możliwości występowania w sektorze energetycznym niezamierzonej produkcji trwałych zanieczyszczeń organicznych (dioksyn i furanów). Zwiększenie bezpieczeństwa przewozów paliw drogą morską.
Jakie są planowane (już uzgodnione, ale jeszcze niewdrażane) działania mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób przyczynią się one do ich realizacji? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Brak planowanych działań.
Jakie są przewidywane nowe (planowane, ale jeszcze nieuzgodnione) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób zostaną w nich uwzględnione kwestie zrównoważonego rozwoju i oddziaływań społeczno-gospodarczych? Które instytucje są odpowiedzialne?	Nie zidentyfikowano nowych działań.
Do jakiego stopnia działania te są skoordynowane i spójne na poziomie krajowym, podregionu i/ lub regionu?	Określenie działań na poziomie regionalnym przez HELCOM wykonane jest ze szczególnym naciskiem na kwestie transgraniczne.

Czy któreś z tych działań mają wpływ na wody innych krajów podregionu?	Nie

Dział 5: Jaki wkład będą miały wymienione wyżej działania w osiągnięcie do 2020 r. GES oraz związanych z nim celów środowiskowych? Jakie jest prawdopodobieństwo osiągnięcia GES i czy mają zastosowanie wyjątki, o których mowa w artykule 14?

Cel wyznaczony w celu osiągnięcia dobrego stanu środowiska dla cechy 9 jest spełniony dla polskich obszarów morskich, chociaż istnieją sporadyczne przekroczenia dopuszczalnych poziomów zanieczyszczeń.
Jeśli normy w przepisach dotyczących żywności nie są spełnione w rybach i owocach morza z łowisk na wodach polskich, zainicjowane zostaną dalsze badania, a jeśli jest to właściwe, wprowadzone mogą być zalecenia dietetyczne w odniesieniu do spożywania owoców morza lub w celu ograniczenia ryzyka dla zdrowia określone produkty mogą zostać wycofane z rynku.

Dział 6: Czy któreś z zaproponowanych działań przyczyniają się do rozwoju spójnej sieci Morskich Obszarów Chronionych?

Nie

Dział 7: Luki i inne kwestie problematyczne (czy w obecnym zestawie działań istnieją luki uniemożliwiające osiągnięcie GES i/lub czy istnieje potrzeba modyfikacji istniejących bądź planowanych działań?

Zestaw wskaźników bazowych wybranych do oceny polskich obszarów morskich może zostać rozszerzony w celu uwzględniona określonych WWA wymienionych w rozporządzeniu w sprawie zanieczyszczeń w środkach spożywczych (z późniejszymi zmianami) a nowe dane wejściowe mogą powodować błędy.
Dane uzyskane w 2014 roku z krajowego programu monitoringu dioksyn, furanów, dl-PCB i non dl-PCB realizowanego przez organy Inspekcji Weterynaryjnej wskazują na pewien odsetek stwierdzanych przekroczeń w rybach pochodzących z Morza Bałtyckiego, w odniesieniu do wymagań wskazanych w przepisach rozporządzenia w sprawie zanieczyszczeń w środkach spożywczych (nie jest dostępna charakterystyka geograficzna).
Nowe standardy opracowane przez HELCOM lub przyjęte przez UE w ramach prawodawstwa UE dotyczącego żywności może również prowadzić do ponownego rozpatrzenia działań.

Dział 8: Informacje dodatkowe

W ramach prac analitycznych poddano dyskusji następujące działanie: badanie pilotażowe zmierzające do ustalenia danych wyjściowych dla określonych WWA oraz rozszerzenie zestawu danych innych zanieczyszczeń chemicznych, takich jak dioksyny w rybach i owocach morza w zakresie geograficznym reprezentatywnego dla wszystkich polskich zlewni. Szczegółowy zakres oraz potrzeba prowadzenia badań, w obliczu z jednej strony osiągniętego GES, ale z drugiej potrzeby monitoringu rozwoju problemu, powinien zostać poddana konsultacjom z właściwym organem, odpowiedzialny za monitorowanie zanieczyszczeń w produktach spożywczych.

2.10 Odpady w środowisku morskim

Tabela 19. Karta cechy 10 – ODPADY W ŚRODOWISKU MORSKIM

Cecha 10 Odpady w środowisku morskim	
Dział 1: Aktualny stan w odniesieniu do odpadów w środowisku morskim	
Stan w odniesieniu do odpadów w środowisku morskim został oszacowany we wstępnej ocenie. Z uwagi na brak danych dla 4 z 5 wskaźników podstawowych ocena została wykonana wyłącznie w oparciu o dane dla wskaźnika „śmieci/odpady na linii brzegowej". Wynik końcowy oceny stanu środowiska morskiego polskiej strefy Morza Bałtyckiego według RDSM dla wskaźnika W10, został określony jako subGES.	
Dział 2 Charakterystyka GES dla odpadów	
Cel środowiskowy Redukcja ilości nowo pojawiających się lub zdeponowanych odpadów stałych w środowisku morskim, pochodzących z różnych źródeł, do poziomów gwarantujących właściwe funkcjonowanie ekosystemu, biorąc pod uwagę jego naturalną odporność, lub do całkowitego wyeliminowania nowo pojawiających się odpadów. Zgodnie z zestawem właściwości typowych dla dobrego stanu wód morskich dla wskaźnika 10.1.1. własciwości typowe dla GES wód morskich są określone jako wartość współczynnika frekwencji śmieci/odpadów na linii brzegowej, która jest mniejsza lub równa: a. dla odpadów wielkogabarytowych od 1, b. dla odpadów małogabarytowych od 6. Dla wskaźników 10.1.2, 10.1.3, 10.2.1: a. nie opracowano wskaźników podstawowych, b. czasowo nie uwzględniono w klasyfikacji wód morskich właściwości typowych dla GES.	
Kryterium 10.1 Właściwości odpadów w środowisku morskim i przybrzeżnym **Wskaźnik 10.1.1 Tendencje w zakresie ilości odpadów wyrzucanych na brzeg lub gromadzonych wzdłuż linii brzegowych, w tym analiza ich składu, rozmieszczenia przestrzennego oraz w stosownych przypadkach źródła. Wskaźnik podstawowy: Odpady na linii brzegowej**	Celem jest osiągnięcie trendów malejących ilości odpadów stałych na linii brzegowej, ze szczególnym uwzględnieniem odpadów charakteryzujących się wyjątkową szkodliwością lub bardzo długim okresem degradacji, poprzez podjęcie właściwych działań obejmujących usuwanie odpadów, ale głównie poprzez właściwą edukację i zwiększenie świadomości społeczeństwa.

Wskaźnik 10.1.2 Tendencje w zakresie ilości odpadów w słupie wody, pływających na powierzchni wody i spoczywających na dnie morza, w tym analiza ich składu, rozmieszczenia przestrzennego oraz w stosownych przypadkach źródła. Wskaźnik podstawowy: Opady pływające na powierzchni Odpady na dnie morza	Celem jest osiągnięcie trendów malejących ilości odpadów stałych pływających na powierzchni i spoczywających na dnie, poprzez prowadzenie właściwej edukacji środowisk morskich i odpowiedniej polityki uwzględniającej między innymi wprowadzenie właściwych uregulowań prawnych dotyczących zagospodarowania odpadów morskich.
Wskaźnik 10.1.3 Tendencje w zakresie ilości, rozmieszczenia i w miarę możliwości składu mikrocząstek, w szczególności mikrocząstek plastiku. Wskaźnik podstawowy: Ilość i skład mikrocząstek	Celem jest osiągnięcie trendów malejących ilości mikrocząstek, ze szczególnym uwzględnieniem mikrocząstek plastiku, w różnych elementach środowiska morskiego, poprzez redukcję ich dopływu ze źródeł pierwotnych i wtórnych.
Kryterium 10.2. Wpływ odpadów na życie w morzu	
Wskaźnik 10.2.1 Tendencje w zakresie ilości i składu odpadów połykanych przez zwierzęta morskie (np. analiza treści żołądka). Wskaźnik podstawowy: Odpady przyswojone przez zwierzęta morskie	Celem jest osiągnięcie trendów malejących ilości odpadów połykanych przez zwierzęta morskie, poprzez realizację celów wskazanych dla wskaźników podstawowych: odpady na linii brzegowej, odpady pływające na powierzchni, odpady na dnie morza i mikrocząstki.

Dział 3: Stopień, w jakim udało się osiągnąć cele oraz charakter działań, dzięki którym zostanie osiągnięty GES

Zgodnie z informacjami uzupełniajacymi do ZCSWM „wstępną ocenę stanu środowiska wód morskich w ramach cechy 10 przeprowadzono w oparciu o jeden wskaźnik podstawowy – „Odpady na linii brzegowej”. Pozostałe wskaźniki wymienione w decyzji KE nie zostały uwzględnione w ocenie ze względu na brak danych”.

Przeprowadzono klasyfikację określajacą GES oraz ocenę stanu środowiska w zakresie odpadów stałych na linii brzegowej. Wyznaczono wartość współczynnika frekwencji odpadów:

a. wielkogabarytowych (WFOWG),
b. małogabarytowych (WFOMG).

Obliczono frekfencję wystepowania danego rodzaju odpadu na 1 km. Na podstawie uzyskanych współczynników frekwencji przeprowadzono ocenę stosując pięciostopniową skalę. Granicę GES/nieGES ustanowiono pomiędzy granicą stanu dobrego i umiarkowanego w skali pięciostopniowej.

Wartości współczynnika frekwencji odpadów wielkogabarytowych (WFOWG) i małogabarytowych (WFOMG):

Przedział wartości współczynnika frekwencji dla odpadów wielkogabarytowych (WFOWG)	Przedział wartości współczynnika frekwencji dla odpadów małogabarytowych (WFOMG)	Stan środowiska w skali 5-stopniowej	Stan ekologiczny według RDSM
0 ≤ WFOWG ≤ 0,2	0 ≤ WFOMG ≤ 3,0	Bardzo dobry	GES
0,2 ≤ WFOWG ≤ 1,0	3,0 ≤ WFOMG ≤ 6,0	Dobry	
1,0 ≤ WFOWG ≤ 1,7	6,0 ≤ WFOMG ≤ 13,0	Umiarkowany	nieGES
1,7 ≤ WFOWG ≤ 2,0	13,0 ≤ WFOMG ≤ 20,0	Słaby	
WFOWG > 2,0	WFOMG > 20,0	Zły	

Zgodnie z wynikami analizy jakosciowej zawartymi we wstępnej ocenie stanu środowiska wód morskich polskiej strefy morza bałtyckiego w badanym okresie 1994 – 2008 r. ilość odpadów wielkogabarytowych, jak i małogabarytowych wykazała tendencję malejacą.

Podejście do zagadnienia, kluczowe rezultaty związane z celami i aktualny stopień ich osiągnięcia oraz działania ukierunkowana na ich osiągnięcie	Dotychczas prowadzone działania mogły przyczynić się do osiagnięcia celów lecz dla wiekszości z nich brak jest danych odnośnie do efektywności, gdyż jedynym badanym był wskaźnik podstawowy – „Odpady na linii brzegowej". W aktualnym programie moitoringu wód morskich uwzględnia się również monitroing odpadów w toni wodnej i mikrocząstek w osadach dennych. Zakres rzeczowy zaproponowanych działań obejmuje zarówno aspekty administracyjno – prawne, studialne, jak i edukacyjne czy też techniczne. Realizacja proponowanych działań ukierunkowanych na osiągnięcie celów zawartych w zestawie celów środowiskowych dla wód morskich, tj.: celu ogólnego oraz celów dla wskaźników: 10.1.1, 10.1.2 przyczyni się do podtrzymania trendów malejących ilości odpadów stałych na linii brzegowej.

Dział 4: Aktualnie wdrażane, już zaplanowane i proponowane nowe działania podstawowe niezbędne do osiągnięcia GES w zakresie odpadów w środowisku morskim

Jakie istniejące działania podstawowe służą realizacji powyższych celów? Jak są one wdrażane? Jakie są podstawy prawne tych działań i ich wkład w osiągnięcie celów? Które instytucje odpowiadają za te działania?	**Działania wynikające z aktów prawnych** Odpady ze źródeł lądowych 1. Zakaz wprowadzania do wód odpadów oraz ciekłych odchodów zwierzęcych / ustawa – Prawo wodne / Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej, dyrektorzy RZGW, Państwowa Inspekcja Sanitarną oraz Inspekcja Ochrony Środowiska 2. Zakaz odprowadzania do morza odpadów pochodzących z procesów wytwarzania dwutlenku tytanu / ustawa o odpadach 3. Wymagania dotyczące dopuszczania odpadów do składowania i składowisk odpadów / ustawa o odpadach; rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 16 lipca 2015 r. w sprawie dopuszczania odpadów do składowania na składowiskach (Dz.U. z 2015 r., poz. 1277) – kryteria dopuszczenia odpadów do składowania na składowisku odpadów danego typu oraz zakres badań laboratoryjnych decydujących

o dopuszczalności składowania odpadów na składowisku odpadów danego typu; rozporządzenie Ministra Środowiska z 7 stycznia 2015 r. w sprawie składowisk oraz miejsc magazynowania odpadów pochodzących z procesów wytwarzania dwutlenku tytanu oraz z przetwarzania tych odpadów (Dz.U. z 2015 r., poz. 74); rozporządzenie Ministra Rozwoju z dnia 21 stycznia 2016 r. w sprawie wymagań dotyczących prowadzenia procesu termicznego przekształcania odpadów oraz sposobów postępowania z odpadami powstałymi w wyniku tego procesu (Dz.U. z 2016 r., poz. 108)

4. Wymagania dotyczące komunalnych osadów ściekowych / ustawa o odpadach; rozporządzenie Ministra Środowiska z 6 lutego 2015 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych (Dz.U. z 2015 r., poz. 257)
5. Wymagania dotyczące postępowania z olejami opadowymi / ustawa o odpadach; rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 5 października 2015 r. w sprawie szczegółowego sposobu postępowania z olejami odpadowymi (Dz.U. z 2015 r., poz. 1694)
6. Monitoring składowisk odpadów / ustawa o odpadach; rozporządzenie Ministra Środowiska z 30 kwietnia 2013 r. w sprawie składowisk odpadów (Dz.U. z 2013 r., poz. 523) / wyniki przekazywane do wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska

Odpady ze statków

1. Wymagania dotyczące statków używanych do żeglugi morskiej i innej działalności na morzu / ustawa o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza / dyrektor UM
2. Zakaz dotyczący spalania odpadów na statkach / ustawa o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza
3. Obowiązek każdorazowego zdawania odpadów / ustawa o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza / dyrektor UM
4. Plan gospodarowania odpadami ze statków / ustawa o portowych urządzeniach; rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 21 grudnia 2002 r. w sprawie portowych planów gospodarowania odpadami oraz pozostałościami ładunkowymi ze statków (Dz.U. nr 236, poz. 1989 z późn. zm.) / dyrektor UM
5. Opłaty za odbiór odpadów ze statków / zarządzający portem lub przystanią morską
6. Sankcje dla strony zobowiązanej do zapewnienia odbioru odpadów ze statku (art. 12a ust. 1 ustawa o portowych urządzeniach / dyrektor UM
7. Zakaz zatapiania odpadów lub innych substancji / ustawa o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza / dyrektor UM
8. Zakaz ładowania odpadów przeznaczonych do zatapiania / ustawa o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza / dyrektor UM
9. Zezwolenie na usuwanie do morza urobku z pogłębiania dna / ustawa o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza; rozporządzenie Ministra Transportu i Budownictwa z dnia 26 stycznia 2006 r. w sprawie trybu wydawania zezwoleń na usuwanie do morza urobku z pogłębiania dna oraz na zatapianie w morzu odpadów lub innych substancji (Dz. U. nr 22, poz. 166) / dyrektor UM

Działania wynikające z dokumentów programowych

Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego

Działania ogólne mające na celu poprawę stanu wód morskich Bałtyku w zakresie cechy: „odpady w środowisku morskim” zostały uwzględnione w szeregu dokumentów programowych różnego szczebla, których przykłady zaprezentowano poniżej:

Nakaz dla inspekcji ochrony środowiska prowadzenia oceny stanu środowiska morskiego i zapewnienie jego bezpieczeństwa i czystości

Realizacja programów badawczych

Plan działań do Strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego
Ograniczenia związane ze zrzutem wszelkich zanieczyszczeń do morza ze statków

Zintegrowana polityka morska Unii Europejskiej "Niebieska Księga"
Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego
Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)
Morskie planowanie przestrzenne oraz zintegrowane zarządzanie strefą przybrzeżną

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020
Sprawne działanie kompleksowych systemów zagospodarowania odpadów komunalnych
Większa świadomość społeczna w zakresie potrzeb ochrony środowiska

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020
Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód poprzez eliminowanie zanieczyszczeń wód powierzchniowych substancjami niebezpiecznymi ze źródeł przemysłowych, komunalnych i rolniczych
Ochrona strefy brzegowej i zaplecza brzegów Morza Bałtyckiego i Zalewu Szczecińskiego
Promocja proekologicznych postaw społecznych i konsumenckich

Programy międzynarodowe

Bałtycki Plan Działań HELCOM
Zachęcanie władz lokalnych i lokalnych społeczności do usuwania śmieci z wybrzeża i morza np. poprzez czyszczenie plaż, inicjatywy „Fishing for Litter", lokalne kampanie przeciw śmieceniu, ze szczególnym naciskiem na wolontariat w tych działaniach.
Wprowadzenie systemu „no-special-fee" dla śmieci generowanych przez statki, tak by rybacy nie unikali zostawiania śmieci na lądzie w portach, też tych, które zostały wyłowione razem z rybami.
Zwiększenie dostępności do urządzeń i miejsc odbioru odpadów ze statków, wprowadzenie obowiązku dostarczania odpadów i wprowadzenie systemu „no-special-fee" we wszystkich portach Morza Bałtyckiego.
Egzekwowanie istniejącego prawodawstwa i współpraca w ściganiu nielegalnych zrzutów odpadów do morza.
Wspieranie rozwoju i użycia innowacyjnych i wydajnych, zintegrowanych sensorów pozwalających na wykrycie zanieczyszczenie na morzu (na powierzchni i w głębi), jak również tych emitowanych przez statki do powietrza.
Wyeliminowanie zrzutów ścieków, zwłaszcza ze statków pasażerskich i promów. Jednocześnie usprawnienie odbioru ścieków w portach.
Od 1 stycznia 2010 wprowadzenie zasady zero odpadów („zero-discharge") dla platform morskich.
Wdrażanie programów dot. świadomości społecznej celem angażowania społeczeństwa do wykrywania nielegalnych zrzutów odpadów ze statków, uświadamiania ludzi o konieczności przestrzegania międzynarodowych umów i porozumień dotyczących odpadów i ścieków generowanych na statkach.
Zalecenie HELCOM 28E/14 dot. rozwoju ujednoliconych zasad szacowania ilości odpadów z rozproszonych źródeł, które dostają się ze zlewiska Morza Bałtyckiego – m.in. wypracowanie zasad monitoringu tych zrzutów, aby w przyszłości móc lepiej tym zarządzać i je ograniczać.

	Programy krajowe Strategiczne cele i zalecenia w zakresie polityki transportu morskiego UE do 2018 r. Wzmocnienie prawodawstwa UE dotyczącego portowych urządzeń do odbioru odpadów wytwarzanych przez statki i pozostałości ładunku poprzez ulepszenie środków wdrażających – poprzez zapewnienie odpowiednich urządzeń, jak i ustanowienie procedur administracyjnych, które zaspokoją zwiększone zapotrzebowanie w tym względzie. WPRyb Wprowadzenie zakazu wyrzucana przypadkowych połowów do morza. Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014-2020) Ochrona i odbudowa morskiej różnorodności biologicznej i ekosystemów morskich oraz system rekompensat w ramach zrównoważonej działalności połowowej – zbieranie utraconych narzędzi połowowych i odpadów morskich. Strategia Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) Studium Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego Polskich Obszarów Morskich wraz z analizami przestrzennymi Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030) Ograniczenia negatywnego wpływu funkcjonowania portów na środowisko - poprawa dostępności portowych urządzeń do odbioru odpadów ze statków, ich modernizacja lub budowa. Program PMŚ na lata 2016-2020 Prowadzenie monitoringu odpadów w środowisku morskim Instytucja odpowiedzialna: GIOŚ Ponadto GIOŚ prowadzi pilotażowy program monitoringu odpadów w środowisku morskim: toń wodna (na powierzchni morza) w wyznaczonych stacjach i na wyznaczonych transektach.
Jakie są planowane (już uzgodnione, ale jeszcze niewdrażane) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób przyczynią się one do ich realizacji? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Nie zidentyfikowano żadnych już uzgodnionych, ale jeszcze nie wdrażanych działań mających na celu realizację powyższych celów.
Jakie są przewidywane nowe (planowane, ale jeszcze nieuzgodnione) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób zostaną w nich uwzględnione kwestie	Sprawowanie nadzoru nad prawidłowym funkcjonowaniem portowych urządzeń do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków Zakresem działania będzie opiniowanie planów gospodarowania odpadami i pozostałościami ładunkowymi ze statków, nadzór nad prawidłowym funkcjonowaniem urządzeń odbiorczych w portach i przystaniach, nadzór i kontrole zdawania odpadów przez statki, wydawanie statkom zwolnień ze zdawania odpadów w poszczególnych portach. Planowane korzyści z wdrożenia działania polegają na zmniejszeniu ilości odpadów generowanych przez statki deponowanych w obszarach morskich oraz poprawie jakości wód morskich. Sprawowanie nadzoru nad prawidłowym funkcjonowaniem portowych urządzeń do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków przyczyni się do osiągnięcia celów zawartych w zestawie celów

zrównoważonego rozwoju i oddziaływań społeczno-gospodarczych? Które instytucje odpowiadają za te działania?	środowiskowych dla wód morskich, tj.: Celu ogólnego oraz celów dla wskaźników: 10.1.1, 10.1.2. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja poprzez poprawę funkcjonowania portowych urządzeń do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków wpłynie na żeglugę, porty, turystykę morską oraz rybołówstwo morskie. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. gospodarki morskiej za pośrednictwem dyrektorów właściwych UM. Wprowadzenie zasady „bez opłat specjalnych„ („no special fee”) w odniesieniu do odbioru odpadów ze statków w portach Wprowadzenie zharmonizowanego, przejrzystego systemu opłat, w którym koszty odbioru, transportu i unieszkodliwiania odpadów powstałych na statkach w wyniku ich normalnej eksploatacji jak również odpadów morskich złowionych w sieci rybackie są wliczane do opłaty portowej (tonażowej) lub naliczane oddzielnie bez względu na to czy statek korzysta z portowych urządzeń odbiorczych czy nie. Planowane korzyści z wdrożenia działania polegają na zapobieganiu powstawania zanieczyszczeń środowiska morskiego powstałych w skutek niepożądanych zrzutów odpadów do morza ze statków, poprzez skłonienie operatorów statków do przekazywania wszystkich odpadów w portach oraz równomiernemu rozłożeniu obciążeń odpadowych pomiędzy portami (państwami) położonymi nad Morzem Bałtyckim. Wprowadzenie zasady „bez opłat specjalnych” przyczyni się do osiągnięcia celów zawartych w Zestawie celów środowiskowych dla wód morskich wydanym przez KZGW tj.: Celu ogólnego oraz celów dla wskaźników: 10.1.1, 10.1.2. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja poprzez wprowadzenie zharmonizowanego, przejrzystego systemu opłat za gospodarowanie odpadami ze statków wpłynie na żeglugę, porty, rybołówstwo morskie oraz turystykę morską. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. gospodarki morskiej/ UM/ Zarządy portów. Rozwój portowych urządzeń do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków Budowa, modernizacja odpowiedniej infrastruktury służącej do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków. Planowane korzyści z wdrożenia działania polegają na zmniejszeniu ilości odpadów generowanych przez statki deponowanych w obszarach morskich, poprawie jakości wód morskich poprzez stworzenie optymalnych warunków do przekazywania i zagospodarowywania wszystkich rodzajów odpadów powstających na statkach. Rozwój portowych urządzeń do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków przyczyni się do osiągnięcia celów zawartych w Zestawie celów środowiskowych dla wód morskich wydanym przez KZGW tj.: Celu ogólnego oraz celów dla wskaźników: 10.1.1, 10.1.2. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja poprzez poprawę funkcjonalności portowych urządzeń do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków wpłynie na żeglugę, porty oraz rybołówstwo morskie i turystykę morską. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. gospodarki morskiej/ UM/ Zarządy portów. Ograniczenie wprowadzania do wód morskich parafin i pochodnych Zakresem działania będą uregulowania na szczeblu międzynarodowym działań służących ograniczeniu wprowadzania parafin i pochodnych do wód

morskich.
Planowane korzyści z wdrożenia działania polegają na ograniczeniu lub wyeliminowaniu przypadków zanieczyszczenia morza i brzegu morskiego parafinami i ich pochodnymi.
Ograniczenie wprowadzania do wód morskich parafin i pochodnych przyczyni się do osiągnięcia celów zawartych w zestawie celów środowiskowych dla wód morskich wydanym przez KZGW tj.: Celu ogólnego oraz celów dla wskaźników: 10.1.1, 10.1.2.
Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju.
Jego realizacja poprzez ograniczenie ilości parafin i pochodnych w wodach morskich wpłynie na turystykę morską.
Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. gospodarki morskiej/ minister ds. środowiska/ minister właściwy ds. gospodarki.

Fishing for litter – sprzątanie morza

Udostępnienie kutrom rybackim pojemnków do gromadzenia odpadów wyłowionych z morza w trakcie rejsów połowowych z możliwością bezpłatnego oddawania wyłowionych odpadów w portowych punktach odbiorczych. Działanie połączone z akcją edukacyjną. Zakup pojemników oraz ich zagospodarowanie, na które składa się transport i odzysk lub/i unieszkodliwianie wyłowionych odpadów.
Koszt zakupu 1 worka typu „big bag" ok. 30 PLN.
Koszt zagospodarowania 1 Mg odpadów ok. 300 PLN
Przy założeniu 100 kutrów biorących udział w akcji oraz średniej ilości zebranych odpadów ok. 3 Mg na kuter koszt organizacji akcji wyniesie ok. 93 000 PLN/rok (łącznie do 2020 roku 372 000 PLN).
Zagospodarowanie odpadów będzie finansowane ze środków pochodzących z opłat za gospodarowanie odpadami wliczanych zgodnie z zasadą „no special fee" do opłat portowych.
Planowane korzyści z wdrożenia działania polegają na redukcji ilości odpadów znajdujących się w wodach morskich poprzez odławianie ich przez rybaków przy okazji normalnych rejsów połowowych. Rybacy biorący udział w działaniu będą wyposażeni w dedykowane do odpadów morskich pojemniki typu „big bag", w których będą mogli gromadzić odpady przypadkowo wyławiane podczas połowu ryb, które dotąd były wyrzucane za pokład w celu uniknięcia opłat za ich unieszkodliwienie. Zapełnione pojemniki będą bezpłatnie odbieranie w portach uczestniczących w akcji, a następnie przekazywane w porcie do unieszkodliwienia.
Jako korzyść przyjęto redukcję ilości odpadów zalegających w wodach Bałtyku. Zgodnie z przyjętymi założeniami ilość ta będzie się zmniejszała o ok. 300 Mg/r. Ze względu na niemożliwą do oszacowania całkowitą ilość odpadów zalęgających w morzu nie jest możliwe okreslenie skali korzyści.
Podobne działania są już prowadzone z powodzeniem od 2000 roku m. in. w Holandii gdzie w 2013 roku w akcje zaangażowanych było 130 jednostek i planuje się zwiększenie tej liczby. Z historycznych danych odnośnie ilości zebranych odpadów wynika, iż na jedną jednostkę biorącą udział w akcji przypadło do ok. 3,75 Mg wyłowionych odpadów. Ilości wyławianych odpadów w polskich wodach mogą się różnić od uzyskiwanych w Holandii ze względu na różnice w metodach połowów stosowanych na Morzu Bałtyckim i Północnym oraz ilości zalegających w nich odpadów. Najwięcej odpadów wyławia się przy zastosowaniu włoków.
Zakłada się docelowo wzorem doświadczeń innych krajów wyposażenie workami wszystkich kutrów zainteresowanych braniem udziału w akcji co znacznie przyczyni się do wzrostu korzyści z wdrożenia działania.
Oprócz mierzalnego efektu w postaci ilości usuniętych z wody odpadów działanie to będzie również skutkowało podniesieniem świadomości rybaków w zakresie problemu zanieczyszczenia wód morskich odpadami, zapobiegając w ten sposób wzrostowi ilości tych odpadów w wodach Bałtyku.

Pomimo pozytywnych efektów tego typu działań w krajach Europy zachodniej, metoda ta nie została uznana jako główny sposób rozwiązania problemu odpadów w wodach morskich lecz jako działanie wspomagające inne działania zmierzające w tym celu.
Wdrożenie akcji Fishing for litter - sprzątanie morza przyczyni się do osiągnięcia celów zawartych w zestawie celów środowiskowych dla wód morskich wydanym przez KZGW tj.: Celu ogólnego oraz celu dla wskaźnika: 10.1.2.
Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju.
Jego realizacja poprzez redukcję ilości odpadów w Bałtyku oraz podniesienie świadomości ekologicznej rybaków wpłynie na rybołówstwo morskie.
Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Morski Instytut Rybacki/ stowarzyszenia rybackie.

Dodatkowe sprzątanie plaż

Dodatkowe (2 razy w roku - przed sezonem i po sezonie) sprzatanie plaż przez wolontariuszy w ramach akcji typu "sprzątanie świata".
Planowane korzyści z wdrożenia działania polegają na zmniejszeniu ilości odpadów stałych wzdłuż linii brzegowej. Działanie ma również charakter edukacyjny poprzez podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców i turystów w zakresie problemu zanieczyszczenia plaż odpadami, zapobiegając w ten sposób wzrostowi ilości tych odpadów na plażach oraz w wodach Bałtyku. Wymierne korzyści to zebranie kilkuset kilogramów odpadów na terenie plaż objętych akcją.
Dodatkowe sprzątanie plaż przyczyni się do osiągnięcia celów zawartych w Zestawie celów środowiskowych dla wód morskich wydanym przez KZGW tj.: Celu ogólnego oraz celu dla wskaźnika: 10.1.1.
Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju.
Jego realizacja poprzez zmniejszenie ilości odpadów na plażach oraz podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców nie wpłynie na żaden sektor społeczno-gospodarczy.
Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Właściwy wójt / burmistrz / prezydent miasta. Przewiduje się współpracę z organizacjami pozarządowymi

Analiza występowania mikrocząstek plastików w środowisku morskim

Prace studialne nad prawodawstwem i technologią pozwalającą na redukcję ilości mikrocząstek plastików w wodach morskich. Kampania mająca również na celu docelowe wyeliminowanie mikrocząstek z obrotu handlowego. Działanie ma charakter opracowania studialnego służącego określeniu skali problemu oraz sposobów jego rozwiązania, co oznacza, że dopiero po jego wdrożeniu będzie znany efekt i będzie oceniona zasadność podejmowania dalszych kroków.
Planowane korzyści z wdrożenia działania polegają na redukcji dopływu mikrocząstek, w tym mikrocząsteczek plastiku ze źródeł pierwotnych.
Wykonanie analizy występowania mikrocząstek plastików w środowisku morskim przyczyni się do osiągnięcia celów zawartych w zestawie celów środowiskowych dla wód morskich wydanym przez KZGW tj.: Celu ogólnego oraz celów dla wskaźników: 10.1.3., 10.2.1.
Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju.
Jego realizacja poprzez prace studialne nad prawodawstwem i technologią pozwalającą na wyeliminowanie z obrotu mikrocząstek nie wpłynie na żaden sektor społeczno-gospodarczy.
Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. środowiska/minister właściwy ds. gospodarki

	Znakowanie sieci rybackich - zapobieganie powstawaniu sieci widm Wykonanie koncepcji wraz z testowaniem technologii elektronicznego znakowania sieci rybackich. Działanie ma charakter opracowania studialnego, co oznacza, że dopiero po jego realizacji będzie znany efekt i będzie oceniona zasadność podejmowania dalszych kroków. Planowane korzyści z wdrożenia działania polegają na zmniejszeniu ilości porzucanych sieci rybackich. Ryzyko uszkodzenia i utraty sprzętu rybackiego w dużej mierze zależy od warunków połowu takich jak pogoda, pływy, prądy morskie, występowanie zaczepów na dnie itp. Ryzyko utraty sprzętu zależy również od jego stanu technicznego jak i stanu kutra, stąd rybacy poprzez utrzymanie go w dobrym stanie oraz dobór metod połowowych odpowiednich do panujących warunków mogą mieć wpływ na ryzyko utraty sprzętu. W takim przypadku staje się zasadne wprowadzenie znakowania sieci rybackich w celu umożliwienia identyfikacji ich właścicieli, a przez to zapobiegania powstawaniu sieci widm. Oznakowanie sieci pozwoli uczynić je rozpoznawalnymi stanowiąc dla rybaków dodatkową motywację do unikania utraty oraz porzucania sprzętu połowowego, jak również do podejmowania prób odzyskiwania utraconych sieci. Znakowanie sieci rybackich - zapobieganie powstawaniu sieci widm przyczyni się do osiągnięcia celów zawartych w zestawie celów środowiskowych dla wód morskich wydanym przez KZGW tj.: celu ogólnego oraz celu dla wskaźnika: 10.1.2. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja poprzez zapobieganie powstawaniu sieci widm wpłynie na rybołówstwo morskie. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: OIRM Zmniejszenie ilości opakowań - działania w świetle dyrektywy w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych Dodatkowa akcja edukacyjna wśród mieszkańców miejscowości nadmorskich i turystów w celu unikania stosowania opakowań jednorazowego użytku. Planowane korzyści z wdrożenia działania wiążą się z ograniczeniem zanieczyszczenia wód Bałtyku odpadami opakowaniowymi poprzez zmniejszenie ilości stosowanych opakowań jednorazowych. Zmniejszenie ilości powstających odpadow opakowaniowcyh poprzez ograniczenie wykorzystania opakowań jednorazowych przyczyni się do osiągnięcia celów zawartych w Zestawie celów środowiskowych dla wód morskich wydanym przez KZGW tj.: Celu ogólnego oraz celu dla wskaźnika: 10.1.1. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja nie wpłynie na żaden sektor społeczno-gospodarczy. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister ds. środowiska, urzędy gmin.
Do jakiego stopnia działania te są skoordynowane i spójne na poziomie krajowym, podregionu i/lub regionu?	Koordynacja w ramach wdrażania polityki morskiej Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 Spośród zgłoszonych nowych działań, następujące są koordynowane regionalnie w ramach Konwencji Helsińskiej: Wprowadzenie zasady „bez opłat specjalnych„ („no special fee”) w odniesieniu do odbioru odpadów ze statków w portach; Ograniczenie wprowadzania do wód morskich parafin i pochodnych; Znakowanie sieci rybackich - zapobieganie powstawaniu sieci widm
Czy któreś z tych działań mają wpływ na wody innych krajów podregionu?	Wszystkie proponowane działania mogą mieć pośredni wpływ na wody innych krajów podregionu.

Dział 5: Jaki wkład będą miały wymienione wyżej działania w osiągnięcie do 2020 r. GES oraz związanych z nim celów środowiskowych? Jakie jest prawdopodobieństwo osiągnięcia GES i czy mają zastosowanie wyjątki, o których mowa w artykule 14?
Zaproponowane działania przyczynią się do osiągnięcia celów środowiskowych dla wskaźników założonych w zestawie celów środowiskowych dla wód morskich, a przede wszystkim do osiągnięcia celu głównego, którym jest redukcja ilości nowo pojawiających się lub zdeponowanych odpadów stałych w środowisku morskim, pochodzących z różnych źródeł, do poziomów gwarantujących właściwe funkcjonowanie ekosystemu, biorąc pod uwagę jego naturalną odporność lub do całkowitego wyeliminowania nowo pojawiających się odpadów. Za pomocą analizy kosztów i korzyści dokonano oceny zasadności wdrożenia nowych działań, zidentyfikowanych w celu zmniejszenia luki pomiędzy stanem wód morskich po wdrożeniu istniejących i planowanych do wdrożenia działań a GES. Pominięto jedynie działania o charakterze opracowań studialnych, badawczo–monitoringowe, analityczno–prawne oraz działania administracyjne, ponieważ ich efekt będzie znany dopiero po przeprowadzeniu działań i obecnie trudno jest przewidzieć, jakie będą wyniki tych działań. Dla każdego programowego działania oszacowano koszty jego wdrożenia. Przeprowadzone analizy kosztów i korzyści nowych działań potwierdzają zasadność realizacji proponowanych działań.
Dział 6: Czy któreś z zaproponowanych działań przyczyniają się do rozwoju spójnej sieci Morskich Obszarów Chronionych?
Żadne z zaproponowanych działań nie przyczyni się w sposób bezpośredni do rozwoju sieci Morskich Obszarów Chronionych. Zaproponowane działania poprzez przyczynienie się do spełnienia celów środowiskowych porowadzących do osiągnięcia GES, jedynie pośredno przyczyni się do rozwoju sieci Morskich Obszarów Chronionych.
Dział 7: Luki i inne kwestie problematyczne (czy w obecnym zestawie działań istnieją luki uniemożliwiające osiągnięcie GES i/lub czy istnieje potrzeba modyfikacji istniejących bądź planowanych działań?
Nie zindentyfikowano luk lub kwestii problematycznych uniemożliwiajacych osiągnięcia GES. Należy jednak podkreślić, że klasyfikację i ocenę stanu środowiska morskiego dla wskaźnika opisowego presji W10 – Śmieci w środowisku morskim, przeprowadzono wyłącznie dla jednego spośród pięciu zaproponowanych wskaźników podstawowych: śmieci/odpady na linii brzegowej. Nie przetestowano pozostałych wskaźników co wynika z braku danych w tym zakresie. W Polsce nie prowadzono monitoringu wód morskich pod kątem występowania zanieczyszczeń stałych w kolumnie wody lub przy dnie. Ilość i skład mikrocząstek oraz skutki oddziaływań śmieci na zwierzęta morskie są trudno policzalne. Lukę w wiedzy winna umożliwić realizacja programu monitoringu wód morskich na lata 2014-2017 oraz badania zaproponowane w ramach niniejszego dokumentu.
Dział 8: Informacje dodatkowe
Brak

2.11 Hałas podwodny i inne źródła energii

Tabela 20. Karta cechy 11 – HAŁAS PODWODNY I INNE ŹRÓDŁA ENERGII

Cecha 11 Hałas podwodny i inne źródła energii	
Dział 1: Status hałasu podwodnego w POM	
Informacje na temat GES w odniesieniu do cechy 11 są zawarte we wstępnej ocenie. Od 2015 roku jest prowadzony pilotażowy monitoring hałasu podwodnego w wyznaczonych lokalizacjach zgodnie z zapisami Programu Monitoringu Wód Morskich przyjętym w dniu 3 czerwca 2015 roku przez Radę Ministrów. Pozyskiwane dane (wspierane innymi danymi – np. o ruchu statków i charakterystyce statku, takich jak moc silnika, tonaż) służą do oceny stanu środowiska w zakresie cechy 11 w kolejnych latach. Dane te posłużą również do opracowania aktualizacji wstępnej oceny stanu środowiska wód morskich. Ruch statków jest wymieniany jako jeden z głównych czynników przyczyniających się do generowania hałasu podwodnego w polskich wodach, o wysokim poziomie ilościowym działalności przewozowej. Podjęto również działania mające na celu zmapowanie głównych szlaków żeglugowych. W projekcie BIAS podjęto kampanię pomiaru hałasu podwodnego w Bałtyku, w tym na stacjach w rejonie polskich wód, uzyskane wyniki są obecnie analizowane. Mogą one przyczynić się do opisu wyjściowego hałasu w odniesieniu do wskaźnika 11.2. Istnieją też informacje o dźwiękach o charakterze impulsowym, które są ujęte we wskaźniku 11.1. Źródłami dźwięków impulsowych są sonary, działka powietrzne (badania sejsmoakustyczne) i przyszłe działania polegające na wbijaniu pali podczas konstrukcji farm wiatrowych. Ze względu na brak danych, kompleksowa ocena GES dla cechy 11 nie została wykonana. Wyraźnie stwierdzono, że luki w danych powinny być wypełnione poprzez dokonanie oceny źródeł hałasu w polskich wodach w ramach kampanii monitoringowej.	
Dział 2 Charakterystyka polskiej strategii morskiej GES, celów oraz wskaźników	
Osiągnięcie poziomu hałasu podwodnego gwarantującego prawidłowe funkcjonowanie organizmów morskich poprzez podjęcie działań mających na celu ograniczenie źródeł i natężenia hałasu oraz przez określenie stref ochronnych, buforowych z zakazem działalności będącej źródłem hałasu.	
Kryterium 11.1: Rozkład czasowo-przestrzenny wysokich, niskich, średnich dźwięków impulsowych	Celem kryterium jest zebranie informacji w celu określenia, czy obecne antropogeniczne źródła hałasu podwodnego mają negatywny wpływ na organizmy morskie. Ostatecznie celem jest redukcja ogólnego poziomu hałasu w środowisku morskim do poziomu, który nie będzie oddziaływał szkodliwie na morskie populacje. Będzie się to wiązało z redukcją źródeł dźwięku takich jak sonary, echosondy i badania sejsmoakustyczne, działalnością militarną i tym podobnym
Wskaźnik 11.1.1 Wskaźnik podstawowy: Badania sejsmiczne techniką refleksyjną, palowanie, echosondy, wybuchy, urządzenia płoszące.	Wskaźnik 11.1.1 – odsetek dni i okresów w ciągu roku na obszarach o określonej powierzchni oraz ich rozmieszczenie przestrzenne, w których źródła hałasu związane z działalnością człowieka przekraczają poziomy, które najprawdopodobniej wywierają znaczny wpływ na zwierzęta morskie i które są mierzone jako poziom ekspozycji na hałas (w dB re 1µPa^2.s) lub jako szczytowy poziom ciśnienia akustycznego (w dB re 1 µPa szczyt) na jeden metr, oraz mierzone w zakresie częstotliwości 10 Hz do 10 kHz. Szczegółowy cel zostanie wyznaczony po określeniu wartości granicznych dla GES.

Kryterium 11.2. Ciągły hałas podwodny na niskich częstotliwościach	Celem kryterium jest zmniejszenie poziomu szkodliwego hałasu podwodnego emitowanego przez statki. Opracowanie metody identyfikacji jednostek pływających o najwyższym poziomie emisji hałasu. Krokiem następnym będzie próba ich wyciszania poprzez zastosowanie odpowiednich technologii i zachęcanie właścicieli statków do takich działań, w celu zapewnienia spadku poziomu hałasu podwodnego.
Wskaźnik 11.2.1 Wskaźnik podstawowy: Tło akustyczne (żegluga morska)	Wskaźnik 11.2.1 – Tendencje w zakresie poziomu tła akustycznego w pasmach o szerokości 1/3 oktawy w zakresie częstotliwości 63 i 125 Hz (częstotliwość środkowa) (re 1μPa RMS; średni poziom hałasu w pasmach o tej szerokości oktawy w okresie jednego roku) mierzonego na stacjach obserwacyjnych i/lub przy wykorzystaniu – tam, gdzie stosowne – modeli. Szczegółowy cel zostanie wyznaczony po określeniu wartości granicznych dla GES.
Dział 3: Stopień, w jakim udało się osiągnąć cele oraz charakter działań podstawowych, dzięki którym zostanie osiągnięty GES	
Jakie jest nasze podejście, jakie kluczowe wnioski wpłynęły na wyznaczone do osiągnięcia cele, w jakim stopniu są one już osiągnięte, oraz jakie działania zostaną wyznaczone aby pomóc je osiągnąć?	Dla wskaźnika 11.1 GES nie jest określony, a więc pierwszym krokiem jest pozyskanie niezbędnej wiedzy, aby go określić. Celem dla wskaźnika 11.1. jest więc kompilacja prac studyjnych określających impulsowe źródła dźwięku. Jest to zgodne z sugestiami KE na temat stworzenia rejestru hałasu o charakterze impulsowym na poziomie państw członkowskich. Wytyczne, jak tego dokonać znajdują się w sprawozdaniach grupy ekspertów KE. Dla wskaźnika 11.2. sytuacja jest nieco bardziej skomplikowana, jako że przyjmuje się, że hałas generowany przez statki jest kluczową presją w Bałtyku a jego poziom będzie prawdopodobnie wzrastał w przyszłości, jeżeli nie będą podejmowane żadne działania. Skutki dla organizmów morskich na poziomie populacji są nieznane, ale dobrze udokumentowany jest fakt, iż hałas generowany na skutek ruchu statków może powodować reakcje behawioralne zarówno u ssaków morskich jak i ryb, a także może maskować sygnały emitowane przez oba taksony wykorzystywane w procesie komunikacji. Stąd cele dotyczące tła akustycznego są bardziej konkretne niż te dla dźwięków o charakterze impulsowym. Obejmują one metody ilościowego oszacowania hałasu generowanego przez ruch statków, który może być osiągnięty za pomocą mapowania hałasu podwodnego.
Dział 4: Aktualnie wdrażane, już zaplanowane i proponowane nowe działania podstawowe niezbędne do osiągnięcia GES w zakresie hałasu podwodnego	
Jakie istniejące działania podstawowe służą realizacji powyższych celów? Jak są one wdrażane? Jakie są podstawy prawne tych działań i ich wkład w osiągnięcie celów? Które instytucje odpowiadają za te działania?	**Działania wynikające z aktów prawa** Licencjonowanie morskie / Raporty OOŚ Niektóre działania na morzu, które generują hałas podwodny, takie jak budowa rurociągów, morskich przybrzeżnych elektrowni i farm wiatrowych na otwartym morzu są regulowane przez odpowiednie organy, takie jak RDOŚ. OOŚ w większości przypadków wymagają prac studyjnych na temat oceny negatywnych oddziaływań na organizmy morskie i w szczególnych przypadkach obejmują również modelowanie hałasu oraz ocenę jego biologicznego oddziaływania. Jednakże należy nadmienić, iż problemy poruszane w OOŚ odnoszą się głównie do fizjologicznych skutków takich jak urazy ciała czy tymczasowa utrata słuchu, aczkolwiek rozważane są również zmiany behawioralne. RDSM odnosi się do oddziaływań na większą skalę na poziomie ekosystemów, takich jak reakcje behawioralne, generowane na skutek różnorakich aktywności. Stąd działania, które są sugerowane w OOŚ (takie jak aktywne środki minimalizacji emisji hałasu podczas prac konstrukcyjnych na morzu) niekoniecznie odnoszą się do wskaźników i celów cechy 11 określonych przez Polskę.

	Działania wynikające z dokumentów programowych aPWŚK Wsparcie dotacjami finansowymi przedsięwzięć z obszarów: 1. poprawy infrastruktury dostępu do portów 2. modernizacji infrastruktury portowej 3. ochrony środowiska w zakresie ograniczania zanieczyszczenia środowiska przez statki w ramach priorytetu inwestycyjnego 7.3. Rozwój i usprawnianie przyjaznych środowisku (w tym o obniżonej emisji hałasu) i niskoemisyjnych systemów transportu, w tym śródlądowych dróg wodnych i transportu morskiego, portów, połączeń multimodalnych oraz infrastruktury portów lotniczych w celu promowania zrównoważonej mobilności regionalnej i lokalnej. Zintegrowana polityka morska Unii Europejskiej "Niebieska Księga" Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030) Potrzebę realizacji działań mających na celu poprawę stanu środowiska morskiego, także poprzez zmniejszenie poziomu hałasu wpisano w aktualne dokumenty programowe (np. Politykę morską Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)). Zidentyfikowano szereg działań, które pośrednio mogą wpłynąć na daną cechę np. poprzez kontrolę ruchu statków, wsparcie programów badawczych, morskie planowanie przestrzenne, organizację transportu morskiego. Program PMŚ na lata 2016-2020 Instytucja odpowiedzialna: GIOŚ Monitoring hałasu podwodnego w ramach programu monitoringu wód morskich, w ramach którego przewiduje się monitoring wskaźników: 1. liczby dni występowania dźwięków impulsowych przekraczających próg hałasu powodującego przemieszczenie osobników populacji fauny morskiej; 2. uśrednionego poziomu hałasu dla 1 roku, związanego z hałasem otoczenia w pasmach o szerokości dwóch trzecich oktaw w zakresie częstotliwości 63 i 125 Hz (częstotliwości środkowe).
Jakie są planowane (już uzgodnione, ale jeszcze niewdrażane) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób przyczynią się one do ich realizacji? Które instytucje odpowiadają za te działania?	**Działania wynikające z aktów prawa** Dyrektywa siedliskowa: europejskie gatunki chronione oraz obszary Natura 2000 Jednym z filarów dyrektywy siedliskowej jest zapewnienie, aby państwa członkowskie wdrożyły system ścisłej ochrony konkretnych gatunków w obrębie całego terytorium ich występowania. Gatunki te są wymienione w załączniku IV (a) tej dyrektywy, w polskich wodach dotyczą kilku gatunków ssaków morskich i ryb. Oceny ryzyk oddziaływań hałasu w stosunku do gatunków z załącznika IV są standardowym elementem procesu oceny oddziaływania dla niektórych działań generujących hałas w polskim morzu. Drugim filarem dyrektywy siedliskowej jest tworzenie sieci Natura 2000. Państwa członkowskie muszą „podjąć odpowiednie kroki w specjalnych obszarach ochrony, w celu uniknięcia pogorszenia stanu siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, jak również zapobiegania znaczącego niepokojenia gatunków, dla których obszary te zostały wyznaczone”. Obejmuje to przeprowadzenie, zgodnie z regulacją siedliskową, oceny wszelkich planów lub projektów, które mogą potencjalnie powodować znaczący wpływ na obszary, samodzielnie lub w połączeniu z innymi planami lub przedsięwzięciami, w celu identyfikacji odpowiednich strategii kompensacyjnych.

Jakie są przewidywane nowe (planowane, ale jeszcze nieuzgodnione) działania podstawowe mające na celu realizację powyższych celów? W jaki sposób zostaną w nich uwzględnione kwestie zrównoważonego rozwoju i oddziaływań społeczno-gospodarczych? Które instytucje odpowiadają za te działania?	Dla wskaźnika 11.1. Polska sugeruje opracowanie rejestru hałasu dźwięków impulsowych zgodnie z zaleceniami UE[13]. Dane do oceny studyjnej powinny być pozyskane z odpowiednich źródeł (agencje regulacyjne) i łączone. W skrócie, rejestr powinien być prowadzony przez kilka lat, przygotowana powinna być dokumentacja dni w skali roku dla danej strefy, gdzie generowany był dźwięk o charakterze impulsowym. Rejestr powinien obejmować całą polską wyłączną strefę ekonomiczną. Prace powinny być przeprowadzone przez kompetentną organizację. Skutki społeczno–ekonomiczne odnoszą się do kosztów przygotowania takiej oceny studyjnej będą ograniczone. Dla wskaźnika 11.2 Polska proponuje przeprowadzenie systematycznego mapowania tła akustycznego z wykorzystaniem wyników projektu BIAS i innych źródeł. Prace mapowania obejmują ocenę wartości wyjściowych w odniesieniu do hałasu podwodnego. Powinny odbyć się przy zastosowaniu oficjalnych dokumentów i innych źródeł literaturowych. W odniesieniu do scenariusza BAU, wiadomym jest fakt, iż Morze Bałtyckie jest bardzo intensywnie wykorzystywane w żegludze i jest prawdopodobne, że jest to dominujący czynnik wpływający na poziom tła akustycznego (Johansson & Andersson 2012). W odniesieniu do trendów, HELCOM[14] wskazuje na stały wzrost żeglugi na Morzu Bałtyckim pomiędzy 2006-2009 a WWF (2010) przewiduje znaczny dalszy wzrost w sektorze żeglugi morskiej w ciągu najbliższych 10–20 lat i podwojenie się liczby statków oraz ich rozmiarów do roku 2030. Tenże wzrost w sektorze transportu morskiego jest związany z rozbudową i konstrukcją terminali naftowych u wybrzeży Zatoki Fińskiej i regionalnego wzrostu gospodarczego. Jest zatem oczywiste, iż również poziomy hałasu będą wzrastać. Poza hałasem związanym z żeglugą, istnieją również inne działania generujące hałas, które mogą przybrać na intensywności. Na przykład, zakładając rozwój energetyki wiatrowej w polskich obszarach morskich, poziomy hałasu związane z etapem konstrukcji spowodują krótkotrwały wzrost istniejących poziomów hałasu, jeśli stosowane będą metody konstrukcji, takie jak palowanie, gdzie generowany jest dźwięk o dużym natężeniu. Wszystkie te spodziewane zintensyfikowane działalności człowieka generujące hałas są modelowane w BAU. Model ten skupia się na propagacji hałasu w środowisku morskim, mając na celu zapewnienie podstawy do przeprowadzenia oceny ryzyka oddziaływania hałasu na środowisko. Współpraca na poziomie międzynarodowym w zakresie ustanawiania wymogów dotyczących ograniczenia hałasu podwodnego z transportu morskiego Działanie polega na uczestnictwie w obradach dotyczących ustanowienia wymogów ograniczenia hałasu podwodnego z transportu morskiego, prowadzanych na forach międzynarodowych. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja poprzez rozpoznanie stanu zasobów może wpłynąć na sektor transportu morskiego. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: minister właściwy ds. gospodarki morskiej / minister ds. środowiska

[13] Dekeling RPA, Tasker ML, Ainslie M.A.,, Anderson M, André M, Castellote M, Borsani JF, Dalen J, Folegot T, Leaper R, Liebschner A, Pajala J, Robinson SP, Sigray P, Thomsen F, Van der Graaf AJ, Werner S, Wittekind D, Young JV (2013) European Marine Strategy Framework Directive Working Group on Good Environmental Status (WG-GES) - Guidance for setting up underwater noise monitoring in European Seas - 2nd Report of the Technical Subgroup on Underwater Noise and other forms of energy (TSG-noise) November 2013 PART II - Monitoring Guidance Specifications, European Commission Brussels

[14] HELCOM Baltic Marine Environment Protection Commission (2010). Maritime Activities in the Baltic Sea. An integrated thematic assessment on maritime ctivities and response to pollution at sea in the Baltic Sea region

	Wdrożenie rejestru źródeł hałasu impulsowego. Działanie polega na stworzeniu rejestru źródeł hałasu impulsowego na podstawie danych z istniejących raportów OOS oraz informacji od stosownych instytucji. Działanie obejmuje koordynację transferu danych od organów administracji państwowej odpowiedzialnych za ochronę środowiska. Planowane korzyści z wdrożenia działania wiążą się z wzbogaceniem bazy wiedzy na temat emisji hałasu i związanych z nim zagrożeń dla środowiska morskiego. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja poprzez rozpoznanie stanu zasobów może wpłynąć na sektor transportu morskiego. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Główny Inspektor Ochrony Środowiska/ minister właściwy ds. środowiska Opracowanie sezonowych map hałasu. Działanie polega na opracowaniu map hałasu na bazie informacji istniejących oraz prognoz ruchu statków z wykorzystaniem narzędzi środowiska GIS. Planowane korzyści z wdrożenia działania wiążą się z identyfikacją źródeł hałasu oraz potencjalnymi możliwościami jego ograniczenia w aspekcie przestrzennym jak również ze zwiększeniem potencjału instytucjonalnego administracji publicznej w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz z usprawnieniem procesów inwestycyjno-budowlanych. Przeniesienie decyzji lokalizacyjnych na Dyrektora UM. Umożliwienie zrównoważonego rozwoju w polskich obszarach morskich przez zdefiniowanie i uporządkowanie korzystania z polskich obszarów morskich. Zapewnienie powszechnego dostępu do informacji związanej z przestrzenią polskich obszarów morskich (wykorzystanie infrastruktury informatycznej wytworzonej w ramach projektu) oraz umożliwienie zwiększenia pewności działań gospodarczych. Jego realizacja wpłynie na sektor transportu morskiego. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Główny Inspektor Ochrony Środowiska/ Minister właściwy ds. środowiska
W jakim stopniu działania te są skoordynowane i spójne na poziomie regionalnym Polski i / lub poziomie regionalnym?	Sugeruje się, że powstanie rejestru hałasu będzie koordynowane na poziomie regionalnym poprzez udział Polski w grupie ekspertów UE („TG noise"). Rejestr może być ponadto koordynowany przez HELCOM. Tworzenie map hałasu powinno być koordynowane na szczeblu lokalnym, ale biorąc pod uwagę doradztwo grupy „TG noise" i metodykę projektu BIAS. Techniczne i prawne środki zmniejszające prędkość żeglugi i technologie wyciszające statki odnoszą się do polskiej legislacji (podatki) i organów regulacyjnych (regulacje prędkości).
Czy któreś z tych działań mają wpływ na wody innych krajów podregionu?	Nie, jako że jest to etap zbierania informacji.

Dział 5: Jaki wkład w kierunku osiągnięcia GES oraz związanych z nim celów środowiskowych na rok 2020 będą miały działania wskazane powyżej? Jaki jest poziom pewności i czy istnieją jakiekolwiek wyjątki mające zastosowanie w odniesieniu do art. 14?

Od 2015 roku jest prowadzony pilotażowy monitoring hałasu podwodnego w wyznaczonych lokalizacjach zgodnie z zapisami Programu Monitoringu Wód Morskich przyjętym w dniu 3 czerwca 2015 roku przez Radę Ministrów. Pozyskiwane dane (wspierane innymi danymi – np. o ruchu statków i charakterystyce statku, takich jak moc silnika, tonaż) służą do oceny stanu środowiska w zakresie cechy 11 w kolejnych latach. Dane te posłużą również do opracowania aktualizacji wstępnej oceny stanu środowiska wód morskich. Za pomocą analizy kosztów i korzyści dokonano oceny zasadności wdrożenia nowych działań, zidentyfikowanych w celu zmniejszenia luki pomiędzy stanem wód morskich po wdrożeniu istniejących i planowanych do wdrożenia działań a GES. Pominięto jedynie działania o charakterze opracowań studialnych, badawczo–monitoringowe, analityczno–prawne oraz działania administracyjne, ponieważ ich efekt będzie dopiero znany po przeprowadzeniu działań i

obecnie trudno jest wyrokować jakie będą wyniki tych działań. Dla każdego programowego działania oszacowano koszty jego wdrożenia. Przeprowadzone analizy kosztów i korzyści nowych działań potwierdzają zasadność realizacji proponowanych działań.
Dział 6: Czy któreś z proponowanych powyżej działań przyczynia się do rozwoju spójnej sieci morskich obszarów chronionych?
Tak. Sieci Natura 2000 przyczyniają się do rozwoju sieci morskich obszarów chronionych.
Dział 7: Braki i kwestie problematyczne (np.: czy istnieją luki w obecnym planie działań, które zapobiegną osiągnięciu GES i/lub czy obecne lub planowane działania powinny być zmienione?)
Oddziaływanie hałasu podwodnego na organizmy morskie jest stosunkowo nowym i rozwijającym się zagadnieniem. Wiedza bazowa jest nadal ograniczona, ale systematycznie wzrasta. Jednak konsekwencje oddziaływań akustycznych na poziomie populacji, które stanowią kluczowe zagadnienie w RDSM, są nadal bardzo słabo poznane. Proponowane działania studyjne dotyczą faktu, iż podstawowa wiedza na temat oddziaływań presji powinna być zwiększona. Działania mające na celu zmniejszenie poziomu hałasu generowanego przez statki należy poddać analizie kosztów i korzyści, biorąc pod uwagę niewiadome związane z oddziaływaniem hałasu generowanego przez żeglugę.
Dział 8: Informacje uzupełniające

3. Obszary zagrożone nieosiągnięciem celów środowiskowych

W rozdziale 2 omówione zostały poszczególne cechy z uwzględnieniem określonych dla nich celów środowiskowych oraz proponowanych działań służących osiągnięciu lub utrzymaniu GES. Cele środowiskowe dla wód morskich wraz ze szczegółowymi wskaźnikami określono w ramach niezależnego opracowania i przyjęto przez Radę Ministrów w listopadzie 2015 r. Mając na uwadze dokonaną ocenę oraz wskazane cele do osiągnięcia dla poszczególnych obszarów wyróżnionych w ramach POM, przedstawiono szczegółowy program działań wpływających na realizację celów – działań podstawowych: istniejących, planowanych niewdrożonych oraz nowych. Jednakże dla niektórych obszarów w określonych cechach osiągnięcie celów środowiskowych i GES do 2020 r. wydaje się być mało prawdopodobne, co wskazano w kartach poszczególnych cech oraz podsumowane poniżej.

Należy podkreślić, iż obowiązek osiągnięcia celów nie jest bezwzględny, a RDSM w szczególnych przypadkach dopuszcza zastosowanie wyjątków od ich osiągnięcia. Szczegółowe założenia odstępstw prezentuje art. 14 RDSM.

Przedłużenie terminu osiągnięcia celu środowiskowego do zakończenia kolejnego cyklu planistycznego, tj. roku 2027, czy też ustanowienie mniej rygorystycznego celu możliwe jest w sytuacji, gdy działania niezbędne do osiągnięcia stanu dobrego są nierealne z technicznego punktu widzenia lub nieproporcjonalnie kosztowne, a także gdy wszystkie działania doraźne mają być wdrożone do roku 2020, ale efekty tych działań nie są oczekiwane do tego czasu ze względu na warunki naturalne. Wskazane jest tutaj w pierwszej kolejności rozpatrzenie możliwości osiągnięcia celu w późniejszym terminie i dopiero, gdy szczegółowe analizy wykażą, iż jest to niemożliwie – wskazanie mniej rygorystycznego celu.

Identyfikacja i uzasadnienie takiego odstępstwa wymaga indywidualnego podejścia do każdego obszaru wyodrębnionego w ramach POM, jednakże uzależnione jest to od dostępności i zasobów danych, co może uniemożliwić porównywalność wyników i wprowadzenie ogólnych zasad postępowania.

Zaznaczenia wymaga kilka kwestii w związku z zaproponowanym programem działań w KPOWM:

1. Przewiduje się nieosiągnięcie GES do 2020 roku dla następujących cech: C1 – Różnorodność biologiczna, C2 – Gatunki obce, C3 – Komercyjnie eksploatowane gatunki ryb i bezkręgowców, C4 – Łańcuch pokarmowy, C5 Eutrofizacja, C6 – Integralność dna i C8 Zanieczyszczenia;
2. Do cech 1, 2, 3, 5 i 6 ma zastosowanie art. 14 (1) (a) RDSM, natomiast do cech 1, 3, 4, 5, 6, i 8 ma zastosowanie art. 14 (1) (e) RDSM);
3. wskazano wszystkie środki/działania jako działania podstawowe, nie definiowano odrębnych działań doraźnych. Przyjmuje się, że w odniesieniu do cech/obszarów, dla których nie jest możliwe osiągnięcie lub utrzymanie dobrego stanu środowiska wskazane działania pełnią funkcję działań doraźnych, wyczerpując celowość takich działań, o której mowa w art. 61p ust. 5 ustawy Prawo wodne;

4. wskazuje się również inne specyficzne uwarunkowania, które mogą zarówno ograniczać możliwość osiągnięcia lub utrzymania celu, ale także uniemożliwić jego właściwy pomiar: brak kompleksowego monitoringu, a tym samym możliwości zapewnienia większej ochrony i skupienia uwagi na kluczowe elementy środowiska, cenne z uwagi na ochronę wód morskich, brak pełnej implementacji PWŚK, brak dokładnej oceny wdrożenia pierwszego PWŚK,
5. w ramach dokonanej uaktualnionej (w stosunku do wyników wstępnej oceny) oceny istniejącego stanu środowiska wskazano generalnie na trend rosnący oraz poprawę stanu środowiska wód morskich w ostatnich latach,
6. krótki okres przewidziany na wdrożenie programu, tj. do roku 2020 nie umożliwia pełnej poprawy stanu środowiska i osiągnięcia ustalonych celów środowiskowych,

Za pomocą analizy efektywności kosztowej, będącej odmianą analizy jakościowej kosztów i korzyści, dokonano oceny zasadności wdrożenia nowych działań, zidentyfikowanych w celu zmniejszenia luki pomiędzy stanem wód morskich po wdrożeniu istniejących i planowanych do wdrożenia działań a dobrym stanem środowiska GES. W analizie efektywności kosztowej pominięto jedynie działania o charakterze opracowań studialnych, badawczo–monitoringowe, analityczno–prawne oraz działania administracyjne, ponieważ ich efekt będzie dopiero znany po wdrożeniu.

Przeprowadzone analizy kosztów i korzyści nowych działań potwierdzają zasadność realizacji proponowanych działań. Poza analizą jakościową efektywności kosztowej, przeprowadzono analizę ilościową dla 10 działań, których korzyści są możliwe do uchwycenia w wartościach pieniężnych. Dla wszystkich 10 działań wyliczone wskaźniki efektywności ekonomicznej potwierdzają zasadność ich wdrożenia.

4. Priorytetyzacja działań

W toku analiz potencjalnych działań bezwzględny priorytet nadawano działaniom, które w sposób bezpośredni lub pośredni przyczyniały się do osiągnięcia lub utrzymania wartości wskaźników określonych w ZCSWM. Dodatkowo, w celu dokonania hierarchizacji działań ujętych w KPOWM posłużono się także analizą efektywności kosztowej. Dla każdego z działań dokonano oceny za pomocą poniżej opisanych kroków – szacując i oceniając zarówno efekty jak i koszty każdego z nich. Należy wspomnieć, iż z analizy wyłączono działania o charakterze opracowań studialnych, badawczo-monitoringowe, analityczno-prawne oraz działania administracyjne, ponieważ ich rezultat będzie dopiero znany po wdrożeniu i obecnie nie jest możliwy szacunek ich efektywności.

KROK 1 - EFEKTY

W pierwszym kroku zidentyfikowano korzyści wynikające z wdrożenia działania (analiza jakościowa), a dla części działań również skwantyfikowano te korzyści (analiza ilościowa). Analizę jakościową przeprowadzono poprzez dokonanie oceny każdego działania pod kątem stopnia spełniania następujących kryteriów:

1. redukcja presji;
2. liczba cech GES (na które wpływa działanie);
3. zasięg geograficzny;
4. czas osiągnięcia celu.

Skalę ocen dla każdego kryterium przedstawiono poniżej:

KRYTERIUM 1 Redukcja presji		
Wpływ działania na zmniejszenie presji	niski	1
	średni	2
	wysoki	3
	bardzo wysoki	4

KRYTERIUM 2 Wpływ na cechy GES		
Wpływ na 1 cechę GES	niski	1
Wpływ na 2 – 3 cechy GES	średni	2
Wpływ na 4 – 5 cech GES	wysoki	3
Wpływ na >5 cech GES	bardzo wysoki	4

KRYTERIUM 3 Zasięg geograficzny			
<1%	< 340 km^2	niski	1
1%-15%	340 – 5 000 km^2	średni	2
15%-60%	5 000 – 20 000 km^2	wysoki	3
>60%	>20 000 km^2	bardzo wysoki	4

KRYTERIUM 4 Czas osiągnięcia celu			
Wdrożenie	Osiągnięcie celu po wdrożeniu działania		
> 2 lata	> 1 rok	bardzo długi	1
< 2 lata	> 1 rok	długi	2
> 2 lata	< 1 rok	średni	3
< 2 lata	< 1 rok	krótki	4

Mając na uwadze dążenie do wyłonienia działań o największym efekcie nadano kryteriom następujące wagi:

1. redukcja presji – 2,
2. liczba cech GES – 1,
3. zasięg geograficzny – 1,
4. czas osiągnięcia celu – 0,5.

W celu dokonania oceny efektywności danego działania, uwzględniając założone wagi, obliczono sumę ocen uzyskanych dla poszczególnych kryteriów (przedział od 1 do 18). W przełożeniu tego wyniku na 5-stopniową skalę, gdzie 1 oznacza bardzo niską, a 5 bardzo wysoką efektywność dokonano oceny efektywności działania.

Poniżej przedstawiono skalę ocen efektywności:

EFEKTYWNOŚĆ		
<7	bardzo niska	1
7 – 8	niska	2
8 – 9	średnia	3
9 – 11	wysoka	4
> 11	bardzo wysoka	5

KROK 2 – KOSZTY WDROŻENIA

W kolejnym kroku oszacowano koszty wdrożenia działania. Następnie, odnosząc tę wartość do przyjętej pięcio stopniowej skali oceny, gdzie 1 oznacza bardzo wysoki, a 5 bardzo niski koszt wdrożenia, działanie otrzymało wynikową ocenę.

Skalę ocen dla kosztu wdrożenia przedstawiono poniżej:

KOSZT WDROŻENIA		
Suma: całkowity koszt wdrożenia działania PLN netto		
> 250 mln	bardzo wysoki	1
150 – 250 mln	wysoki	2
75 – 150 mln	średni	3
10 – 75 mln	niski	4
< 10 mln	bardzo niski	5

KROK 3 - EFEKTYWNOŚĆ KOSZTOWA

Ostatecznie, posługując się macierzą efektywności i kosztów oraz uwzględniając wyniki analizy jakościowej i ocenę kosztów wdrożenia, działanie oceniono w pięcio stopniowej skali, gdzie 1 oznacza bardzo niską, a 5 bardzo wysoką efektywność kosztową.

Macierz dla oceny efektywności koszowej przedstawiono poniżej:

		EFEKTYWNOŚĆ				
		5	4	3	2	1
KOSZT	1	3	3	2	1	1
	2	3	3	3	2	1
	3	4	4	3	2	2
	4	5	4	3	3	3
	5	5	5	4	3	3

KROK 4 - PRIORYTETYZACJA

Po dokonaniu oceny efektywności kosztowej każdego działania dokonano hierarchizacji ze względu na jej wynik (od tego, które otrzymało najwyższą ocenę (5), do tego z najniższym wynikiem (1) oraz dodatkowo ze względu na ocenę otrzymaną w ramach analizy jakościowej (0-16). Wyniki tego działania zamieszczono w tabeli 22.

Tabela 22. Priorytetyzacja działań

KTM	Nazwa działania	EFEKTYJAKOŚCIOWE					KOSZTY			Ocena dla efektywności kosztowej	Niepewność szacunku: N-niska Ś-średnia W-wysoka
		Redukcja presji	Liczba cech GES	Zasięg geograficzny	Czas osiągnięcia celu	OCENA RAZEM uwzgl. wagi	OCENA	Całkowity koszt do 2020 r. [PLN]	OCENA		
KTM29_3	Rozwój portowych urządzeń do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków	2	3	4	4	13	5	50 000 000	4	5	Ś
KTM33_4	Wprowadzenie na obszarze Morza Bałtyckiego zakazu zrzutu nieoczyszczonych ścieków sanitarnych ze statków pasażerskich	2	3	4	4	13	5	70 320 000	4	5	W
KTM29_4	Fishing for litter – sprzątanie morza	2	3	4	2	12	5	372 000	5	5	Ś
KTM2_4**	Przeciwdziałanie powierzchniowej erozji wodnej na styku pól i wód śródlądowych	2	3	4	1	11,5	5	53 500 000	4	5	W
KTM2_6	Kontynuacja i wzmocnienie wątku ochrony wód w doradztwie rolniczym, w tym rozwijanie i promowanie Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej	1	3	4	4	11	5	21 381 000	4	5	Ś
KTM20_2	Zwiększenie dostępności danych z zakresu przypadkowych połowów chronionych gatunków morskich ptaków i ssaków	1	2	4	4	10	4	1 200 000	5	5	Ś
KTM33_1	Rozwój i promocja stosowania przez statki ciekłego gazu ziemnego jako paliwa	1	3	4	1	9,5	4	10 000	5	5	W
KTM29_1	Sprawowanie nadzoru nad prawidłowym funkcjonowaniem portowych urządzeń do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków	1	3	4	1	9,5	4	170 000	5	5	Ś
KTM31_4	Przygotowanie planu zagospodarowania odpadów z rozlewów olejowych powstałych na skutek wypadków morskich	2	1	4	1	9,5	4	300 000	5	5	N
KTM1_1*	Zwiększenie wymagań w zakresie usuwania fosforu w ściekach odprowadzanych z oczyszczalni	4	3	4	3	16,5	5	105 751 000	3	4	Ś
KTM31_5	Przygotowanie i wdrożenie planu zwalczania zanieczyszczeń ropopochodnych na brzegu morskim	2	3	2	2	10	4	21 900 000	4	4	Ś
KTM1_6	Kampania edukacyjno-informacyjna na rzecz racjonalnej gospodarki wodami opadowymi	1	3	4	1	9,5	4	10 000 000	4	4	Ś
KTM2_2	Zwiększenie powierzchni gruntów rolnych objętych planami nawożenia	1	3	4	1	9,5	4	98 520 000	3	4	W
KTM14_3	Promowanie Polskiego Kodeksu Odpowiedzialnego Rybołówstwa	1	2	4	1	8,5	3	95 000	5	4	N
KTM33_2	Rozwój infrastruktury portowej służącej dostarczaniu energii elektrycznej z nabrzeża na statki	1	3	2	3	8,5	3	3 000 000	5	4	W
KTM20_4	Ustanowienie ograniczeń dla stosowania określonych narzędzi połowowych w planie zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich oraz testowanie i zastosowanie alternatywnych narzędzi połowowych i urządzeń mających na celu ograniczenie przypadkowego połowu chronionych gatunków zwierząt (ptaków i ssaków)	1	2	4	1	8,5	3	1 150 000	5	4	W

167

KTM	Nazwa działania	EFEKTYJAKOŚCIOWE					KOSZTY			Ocena dla efektywności kosztowej	Niepewność szacunku: N-niska Ś-średnia W-wysoka
		Redukcja presji	Liczba cech GES	Zasięg geograficzny	Czas osiągnięcia celu	OCENA RAZEM uwzgl. wagi	OCENA	Całkowity koszt do 2020 r. [PLN]	OCENA		
KTM34_3	Edukacja akwarystów w zakresie zagrożeń związanych z uwalnianiem okazów obcych gatunków inwazyjnych do środowiska naturalnego	1	1	4	2	8	3	11 000	5	4	Ś
KTM31_6	Zwiększanie skuteczności zwalczania zanieczyszczeń na morzu	2	2	4	4	12	5	293 140 000	1	3	Ś
KTM2_3	Zapewnienie warunków bezpiecznego przechowywania nawozów naturalnych	1	3	4	1	9,5	4	754 700 000	1	3	Ś
KTM2_5	Wykorzystanie wybranych urządzeń melioracji wodnych do redukcji ładunku biogenów z terenów rolniczy	1	3	4	1	9,5	4	204 100 000	2	3	W
KTM4_1***	Redukcja emisji fosforu z hałdy fosfogipsów w Wiślince	1	3	2	2	8	3	42 000 000	4	3	Ś
KTM29_6	Dodatkowe sprzątanie plaż	1	2	1	4	7	2	8 800 000	5	3	N
KTM38_1	Badanie i ocena konieczności zwiększenia zasięgu obszarów, gdzie zakazane jest trałowanie - wraz z opracowaniem narzędzi kontrolnych	1	2	2	2	7	2	5 900 000	5	3	W
KTM29_9	Zmniejszenie ilości opakowań - działania w świetle Dyrektywy w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych	1	2	2	1	6,5	1	100 000	5	3	N
KTM21_1	Modernizacja składu MPS w kompleksie wojskowym K-4001 Gdynia	1	1	1	4	6	1	52 000 000	4	3	N
KTM21_2	Modernizacja bazy MPS	1	1	1	4	6	1	17 000 000	4	3	N
KTM21_3	Przebudowa infrastruktury towarzyszącej kompleksu wraz z przebudową sieci podziemnej	1	1	1	4	6	1	15 000 000	4	3	N

** Zakłada się, że w wyniku działań promocyjnych skierowanych do operatorów oczyszczalni uda się osiągnąć zgodność z rekomendacjami HELCOM bez zaostrzania przepisów, tylko w wyniku dobrowolnych decyzji operatorów oczyszczalni. Koszt wdrożenia działań promocyjnych (opracowanie logotypu): 1 000 PLN (zakłada się, że pozostałe działania będą realizowane przez pracowników resortu środowiska w ramach ich obowiązków służbowych).*

*** Zakłada się, że do dobrowolnego programu będą przystępować rolnicy posiadających nad wodami grunty orne, z których do wód trafia przynajmniej 5 kg P/ha rocznie. Szacuje się, że koszt opracowania programu to około 1 000 000 zł. W kosztach nie uwzględniono innych działań promocyjnych, ponieważ koszty te zostaną pokryte ze środków na bieżące funkcjonowanie systemu doradztwa rolniczego.*

**** Jednorazowy koszt wdrożenia programu monitoringu to 2 mln PLN. Jednakże w przypadku uzyskania wyniku potwierdzającego konieczność wdrożenia działań inwestycyjnych, szacowany koszt wyniósłby ok. 40 mln PLN. Łącznie koszty dla tego działania oscylowałyby na poziomie ok. 42 mln PLN.*

Źródło: Opracowanie własne

CEL PRIORYTETYZACJI DZIAŁAŃ

Należy podkreślić, że powyższa tabela jest jedynie wskazaniem priorytetyzacji działań opartym na jakościowej ocenie eksperckiej i nie ma charakteru wiążącej sekwencji wdrażania działań. W obliczu braku mierzalnych efektów większości działań, jedyną możliwością dokonania oceny efektywności jest ocena ekspercka, bazująca na doświadczeniu i wiedzy na temat wpływu analizowanych działań na osiągnięcie zdefiniowanych celów środowiskowych. Celem dokonania powyższej priorytetyzacji jest wstępne nakreślenie potencjalnych różnic w efektywności kosztowej działań, aby wspomóc proces podejmowania decyzji w dalszych latach.

168

Krajowy program ochrony wód morskich

Załącznik nr 1 Podsumowanie istniejących działań podstawowych przyczyniających się do osiągnięcia dobrego stanu środowiska morskiego, wynikających z aktów prawnych oraz dokumentów programowych i planistycznych

Działania wynikające z aktów prawa

1.1 Umowy międzynarodowe

Poniżej wskazano umowy międzynarodowe odnoszące się do ochrony środowiska morskiego. Tabela nr 1 przedstawia ich spis ze wskazaniem, na którą cechę GES wpływ mają przepisy danego aktu prawnego.

Tabela nr 1 Akty prawa międzynarodowego dotyczące ochrony środowiska morskiego

Akt prawny	Wskaźnik GES										
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11
Prawo międzynarodowe											
Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r.	+	+	+	+		+		+	+	+	+
Międzynarodowa konwencja o zapobieganiu zanieczyszczaniu morza przez statki sporządzona w Londynie dnia 2 listopada 1973 r.	+	+		+					+	+	
Konwencja o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, sporządzona w Helsinkach dnia 9 kwietnia 1992 r.	+	+		+							
Konwencja o zapobieganiu zanieczyszczeniu mórz przez zatapianie odpadów i innych substancji, sporządzona w Moskwie, Waszyngtonie, Londynie i Meksyku dnia 29 listopada 1972 r.						+			+	+	
Konwencja o ochronie gatunków europejskich dzikich zwierząt i roślin oraz siedlisk naturalnych, sporządzona w Bernie 19 września 1979 r.	+			+							
Konwencja o różnorodności biologicznej, sporządzona w Rio de Janeiro 3-14 czerwca 1992 r.	+	+		+		+	+				

Źródło: opracowanie własne

1.1.1 Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r.

Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r. (Dz. U. z 2002 r. nr 59, poz. 543; dalej jako UNCLOS) to największa umowa międzynarodowa dotycząca morza, regulująca najbardziej podstawowe kwestie z zakresu prawa morza. Została ona ratyfikowana przez Polskę w dniu 6 listopada 1998 r. Stroną UNLCOS jest również Unia Europejska (dalej UE)[1], a więc przepisy Konwencji są niejako podwójnie umocowane jako źródło prawa w Polsce.

W UNLCOS dokonano podziału obszarów morskich, wskazano ich zasięg oraz skodyfikowano niektóre pojęcia związane z działalnością na morzu funkcjonujące wcześniej jedynie w oparciu o prawo zwyczajowe. Jej część XII odnosi się do ochrony i zachowania środowiska morskiego. Rozpoczyna się ona art. 192, zawierającym ogólne zobowiązanie Państw-Stron do ochrony środowiska morskiego. Z punktu widzenia KPOWM istotne są następujące postanowienia UNCLOS:

1) Art. 197, stanowiący iż państwa współpracują na płaszczyźnie globalnej i, w razie potrzeby, regionalnej, bezpośrednio lub za pośrednictwem właściwych organizacji międzynarodowych, w zakresie formułowania i opracowywania międzynarodowych norm, standardów i zalecanych metod postępowania oraz procedur zgodnych z niniejszą konwencją, w celu ochrony i zachowania środowiska morskiego, z uwzględnieniem charakterystycznych cech regionalnych;
2) Art. 204 ust. 1, stanowiący iż państwa, działając w sposób zgodny z prawami innych państw, starają się tak dalece, jak to jest praktycznie możliwe, bezpośrednio lub za pośrednictwem właściwych organizacji międzynarodowych, dokonywać za pomocą uznanych metod naukowych obserwacji, pomiaru, oceny i analizy zagrożeń lub następstw zanieczyszczenia środowiska morskiego;
3) Art. 237 ust. 1 i 2, stanowiące iż postanowienia niniejszej [XII] części pozostają bez uszczerbku dla szczegółowych zobowiązań przyjętych przez państwa na podstawie zawartych wcześniej specjalnych konwencji i umów, które dotyczą ochrony i zachowania środowiska morskiego, a także dla umów, jakie mogą zostać zawarte w celu rozwinięcia ogólnych zasad ustalonych w niniejszej konwencji; szczegółowe zobowiązania przyjęte przez państwa na podstawie specjalnych konwencji w odniesieniu do ochrony i zachowania środowiska morskiego wykonuje się w sposób zgodny z ogólnymi zasadami i celami niniejszej konwencji.

Na podstawie powyższych przepisów widać wyraźnie, iż wszelkie działania podejmowane na forum UE w zakresie ochrony środowiska morskiego - w tym opracowanie Strategii Morskich - wpisują się w realizację ramowych postanowień UNCLOS. Dotyczy to również obecnie najważniejszego, w tym obszarze unijnego narzędzia prawnego jakim mają być Strategie Morskie Państw Członkowskich.

1.1.2 Międzynarodowa konwencja o zapobieganiu zanieczyszczaniu morza przez statki sporządzona w Londynie dnia 2 listopada 1973 r.

Podobnie jak w przypadku UNCLOS, również Międzynarodowa konwencja o zapobieganiu zanieczyszczaniu morza przez statki, sporządzona w Londynie dnia 2 listopada 1973 r. (Dz.U. 1987 nr 17 poz. 102; dalej jako MARPOL) wiąże Polskę jako Państwo-Stronę i jako Państwo Członkowskie – konwencja ta została zaimplementowana do porządku prawnego UE przepisami dyrektywy

[1]Decyzja Rady z dnia 23 marca 1998 r. dotycząca zawarcia przez Wspólnotę Europejską Konwencji Narodów Zjednoczonych z dnia 10 grudnia 1982 r. o prawie morza i Porozumienia z dnia 28 lipca 1994 r. odnoszącego się do stosowania jego części XI (Dz. Urz. UE L 179 z 23.6.1998, str. 1).

Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2005/35/WE z dnia 7 września 2005r. w sprawie zanieczyszczenia pochodzącego ze statków oraz wprowadzenia sankcji w przypadku naruszenia prawa[2]. Tekstowi głównemu konwencji towarzyszy VI załączników, ratyfikowanych w odrębnych postępowaniach. Dotyczą one następujących zagadnień:

1) ochrona przed zanieczyszczeniem olejami i szkodliwymi substancjami ciekłymi,
2) gotowość do przeciwdziałania zanieczyszczeniu morza na skutek wypadku,
3) ochrona przez zanieczyszczonymi substancjami przewożonymi w opakowaniach,
4) ochrona przed zanieczyszczaniem ściekami pochodzącymi ze statków,
5) usuwanie odpadów ze statków do urządzeń portowych oraz do morza,
6) redukcja zanieczyszczeń powietrza pochodzących ze statków.

Postanowienia MARPOL zostały wdrożone w Polsce ustawą o zapobieganiu zanieczyszczaniu morza.

1.1.3 Konwencja o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, sporządzona w Helsinkach dnia 9 kwietnia 1992 r.

Konwencja o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, sporządzona w Helsinkach dnia 9 kwietnia 1992 r. (Dz. U. z 2000 r. nr 28, poz. 346; dalej jako Konwencja Helsińska) jest regionalną umową międzynarodową dotyczącą ochrony Morza Bałtyckiego. Została ona ratyfikowana przez Polskę 8 października 1999 r. i weszła w życie dnia 17 stycznia 2000 r. Sygnatariuszami Konwencji Helsińskiej są wszystkie państwa położone w obrębie basenu Morza Bałtyckiego oraz UE.

Zgodnie z treścią Konwencji Helsińskiej, środowisko morskie obejmuje wodę i dno morskie wraz z ich żywymi zasobami i innymi formami życia w morzu. Podstawowe zasady i obowiązki w zakresie ochrony środowiska morskiego określa art. 3 Konwencji Helsińskiej, zgodnie z którym strony zobowiązują się do:

1) podejmowania ustawodawczych, administracyjnych i innych odpowiednich działań zapobiegających i eliminujących zanieczyszczenia w celu popierania odnowy ekologicznej obszaru Morza Bałtyckiego i zachowania jego równowagi ekologicznej (przepisy w tym zakresie w dużym stopniu oparte są na postanowieniach MARPOL);
2) stosowania zasady zapobiegania, tzn. podejmowania działań zaradczych, kiedy zaistnieją podstawy do przypuszczenia, że substancje lub energia wprowadzone, bezpośrednio lub pośrednio, do środowiska morskiego mogą stworzyć zagrożenie dla zdrowia ludzkiego, szkodzić żywym zasobom i morskim ekosystemom, niszczyć jego walory lub przeszkadzać dozwolonemu wykorzystaniu morza nawet wtedy, gdy brak jest jednoznacznego dowodu, że istnieje związek przyczynowy między tym wprowadzaniem a jego domniemanymi skutkami;
3) popierania stosowania Najlepszej Praktyki Ekologicznej i Najlepszej Dostępnej Technologii w celu zapobiegania i eliminowania zanieczyszczeń obszaru Morza Bałtyckiego;
4) stosowania zasady „zanieczyszczający płaci";
5) zapewnienia, że pomiary i obliczenia emisji i zrzutów ze źródeł punktowych oraz ze źródeł rozproszonych do wody i powietrza będą przeprowadzane w sposób właściwy z naukowego punktu widzenia, w celu oceny stanu środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego oraz zapewnienia realizacji Konwencji;
6) dołożenia wszelkich starań w celu zapewnienia, aby wykonywanie Konwencji nie powodowało transgranicznego zanieczyszczenia na obszarach leżących poza obszarem Morza Bałtyckiego, ponadto odpowiednie działania nie powinny prowadzić do niepożądanych efektów ekologicznych mających wpływ na jakość powietrza i atmosfery lub wód, gleby i wody gruntowej, do niemożliwego do zaakceptowania szkodliwego lub wzrastającego pozbywania się odpadów ani do zwiększonego ryzyka dla zdrowia ludzkiego.

[2] Dz. Urz. UE L 255 z 30.9.2005 r., str. 11.

Na podstawie przepisów Konwencji Helsińskiej na obszarze Morza Bałtyckiego wyznaczane są Morskie Obszary Chronione (ang. *Marine Protected Areas*, MPAs). Wszystkie MPAs w Polsce objęte zostały ochroną w ramach sieci Natura 2000. Reżim ich ochrony będzie więc identyczny z zakresem ochrony przewidzianym w dyrektywie Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory oraz dyrektywie 2009/147/WE z 30 listopada 2009 w sprawie ochrony dzikiego ptactwa. Analogicznie, ochrona w tej formie będzie miała największe znaczenie dla wskaźników C1, C4, C6 i C7.

Z punktu widzenia RDSM należy zwrócić uwagę na fakt, iż odwołuje się ona bezpośrednio do obowiązku współpracy na forum międzynarodowym, konkretnie w ramach regionalnych konwencji morskich. Dla obszaru Morza Bałtyckiego konwencją taką jest właśnie Konwencja Helsińska. Podjęcie współpracy na poziomie regionalnym uwarunkowane jest ekosystemowym podejściem do ochrony środowiska morskiego, polegającym na zapewnieniu obecnym i przyszłym pokoleniom możliwości korzystania z ekosystemów morskich w sposób niepowodujący szkód w funkcjonowaniu, różnorodności i integralności tych ekosystemów, ponieważ działania podejmowane osobno przez poszczególne państwa nie będą nigdy w stanie osiągnąć takiego stopnia efektywności jak inicjatywa skoordynowana i zintegrowana, obejmująca wszystkie koncepcje dotyczące danego obszaru morskiego[3].

1.1.4 Konwencja o zapobieganiu zanieczyszczeniu mórz przez zatapianie odpadów i innych substancji, sporządzona w Moskwie, Waszyngtonie, Londynie i Meksyku dnia 29 listopada 1972 r.

Celem Konwencji o zapobieganiu zanieczyszczeniu mórz przez zatapianie odpadów i innych substancji, sporządzonej w Moskwie, Waszyngtonie, Londynie i Meksyku dnia 29 listopada 1972 r. (Dz. U. z 1984 r. Nr 11, poz. 46 ze zm.; dalej jako Konwencja o zatapianiu) jest ochrona środowiska morskiego na danym obszarze geograficznym przy uwzględnieniu uwarunkowań regionalnych. Jej wdrożenie ma przeciwdziałać zanieczyszczeniom powodowanym przez zatapianie różnych odpadów i substancji mogących powodować zagrożenie dla rybołówstwa i żeglugi. Na mocy przepisów Konwencji zabronione jest:

1) zatapianie odpadów i substancji zawierających rtęć, kadm i ich związki, masy plastyczne i substancje syntetyczne nie ulegające rozkładowi, ropę naftową, oleje i smary, płyny hydrauliczne, odpady wysoko radioaktywne, materiały do prowadzenia wojen biologicznych;
2) zatapianie bez zezwolenia odpadów i innych substancji zawierających arsen, ołów, miedź, beryl, chrom, nikiel, wanad i ich związki, a także organiczne związki silikonowe, fluorki, pestycydy, pojemniki i odpady metalowe i inne o dużych rozmiarach;
3) Załączniki do Konwencji o zatapianiu określają listę związków chemicznych zakazanych, listę związków dopuszczalnych do zatapiania po uzyskaniu zezwolenia oraz kryteria wydawania pozwoleń na zatapianie odpadów. Bezpośrednio do przepisów Konwencji o zatapianiu odnosi się ustawa o zapobieganiu zanieczyszczenia morza.

1.1.5 Konwencja o ochronie gatunków europejskich dzikich zwierząt i roślin oraz siedlisk naturalnych, sporządzona w Bernie 19 września 1979 r.

[3] Grzegrzółka, I., Kupczyk, P., „Implementacja Ramowej Dyrektywy w sprawie Strategii Morskiej do polskiego porządku prawnego" [w] *Wnioski z projektu Wodny Okrągły Stół – porozumienie dla społeczeństwa i przyrody*, EkoUnia, Wrocław 2011, str. 62.

Konwencja o ochronie gatunków europejskich dzikich zwierząt i roślin oraz siedlisk naturalnych, sporządzona w Bernie 19 września 1979 r. (Dz. U. z 1996 r. Nr 58, poz. 263; dalej jako Konwencja Berneńska)zobowiązuje Państwa-Strony do wprowadzenia środków ustawodawczych i administracyjnych oraz innych działań mających na celu ochronę siedlisk dzikiej fauny i flory w szczególności siedlisk gatunków wymienionych w załączniku I i II Konwencji. Państwa powinny zwracać szczególną uwagę na obszary ważne dla gatunków wędrownych, wymienionych w załączniku II i III, które znajdują się na szlakach ich wędrówek i spełniają rolę terenów zimowania, odpoczynku, żerowania, rozmnażania lub pierzenia. Dla takich obszarów oraz siedlisk naturalnych położonych na obszarach przygranicznych, Strony powinny podjąć współpracę z państwami graniczącymi na tych obszarach. Jednocześnie państwa ratyfikujące Konwencję Berneńską powinny uwzględnić w swoich politykach planowania i rozwoju potrzebę ochrony ww. obszarów.

Załączniki Konwencji Berneńskiej zawierają wykaz gatunków roślin i zwierząt zagrożonych, wobec których państwa powinny podjąć odpowiednie środki:

1) załącznik I wymienia gatunki roślin, które powinny być ściśle chronione i względem, których Konwencja wymaga wprowadzenia przez Strony całkowitego zakazu umyślnego zbierania, zrywania, ścinania i wyrywania,
2) załącznik II określa gatunki zwierząt, które powinny być ściśle chronione. Przepisy Konwencji wymieniają również zakazy jakie powinny być wprowadzone względem wymienionych gatunków,
3) dodatkowo, załącznik III zawiera wykaz gatunków zwierząt, których eksploatacja powinna być regulowana tak, aby populacje tych gatunków były utrzymane na odpowiednim poziomie. Państwa ratyfikujące mogą np. wyznaczyć okresy ochronne dla tych gatunków lub wprowadzić regulacje odnośnie ich eksploatacji i sprzedaży. Podobnie jak w przypadku siedlisk ważnych dla gatunków wędrownych Strony powinny podjąć współpracę międzynarodową w zakresie działań ochronnych dla gatunków wędrownych wymienionych w załącznikach II i III.

Polska ratyfikowała Konwencję Berneńską w 1995 roku, czym zobowiązała się do realizowania działań mających na celu ochronę zagrożonych i ginących gatunków oraz ich siedlisk, jak również prowadzenia działań edukacyjnych i rozpowszechniania informacji dotyczących ochrony dzikiej fauny i flory oraz podjęcia międzynarodowej współpracy mającej na celu ochronę gatunków transgranicznych. Działania takie prowadzone są obecnie przede wszystkim w oparciu o sieć obszarów Natura 2000.

1.1.6 Konwencja o różnorodności biologicznej, sporządzona w Rio de Janeiro 3-14 czerwca 1992 r.

Zgodnie z definicją zawartą w Konwencji o różnorodności biologicznej, sporządzonej w Rio de Janeiro 3-14 czerwca 1992 r. (Dz. U. z 1995 r. Nr 118, poz. 565; ang. *Convention on Biological Diversity*, dalej jako CBD), różnorodność biologiczna to zróżnicowanie wszystkich możliwych żywych organizmów, z uwzględnieniem ziemskich, morskich i innych wodnych ekosystemów i zespołów ekologicznych, których są one częścią. Dotyczy to różnorodności w obrębie gatunku, pomiędzy gatunkami i różnorodności ekosystemów. Bioróżnorodność ma podstawowe znaczenie dla ewolucji oraz utrzymania systemów podtrzymujących życie w biosferze, dlatego konieczna jest jej ochrona oraz podejmowanie działań na rzecz restytucji zdegradowanych obszarów. W tym celu należy przeciwdziałać ubożeniu różnorodności biologicznej[4].

Zgodnie z treścią CBD, Państwa-Strony mają suwerenne prawa do własnych zasobów biologicznych. Oznacza to również obowiązek ochrony bioróżnorodności oraz odpowiedzialność za racjonalne wykorzystywanie jej elementów zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju. CBD przewiduje opracowywanie krajowych strategii, planów i programów dotyczących ochrony bioróżnorodności. Zalecenia szczegółowe dotyczą m.in.:

[4] Ciechanowicz, J. *Międzynarodowe prawo ochrony środowiska*, Warszawa 1999, str. 90 i nast.

1) prowadzenia monitoringu procesów mogących wywierać istotny wpływ na bioróżnorodność,
2) ustanowienia systemu obszarów objętych ochroną,
3) przyjęcia środków regulujących zarządzaniem zasobami biologicznymi,
4) wprowadzania założeń ekorozwoju na obszarach sąsiadujących z obszarami objętymi ochroną,
5) wprowadzenie środków ochrony i restytucji zniszczonych ekosystemów oraz zagrożonych gatunków,
6) powstrzymywania wprowadzania lub eliminacji obcych gatunków zagrażających ekosystemowi (art. 8 CBD),
7) kontrolowania zagrożeń związanych z wykorzystaniem lub uwolnieniem modyfikowanych organizmów żywych mogących mieć negatywny wpływ na środowisko naturalne,
8) opracowania przepisów w zakresie odnowy zagrożonych gatunków lub populacji,
9) wprowadzenia ocen wpływu i zmniejszania negatywnych oddziaływań (art. 14 CBD).

1.2 Prawo unijne

W tabeli nr 2 wskazano i pokrótce omówiono akty prawa unijnego stanowiące podstawę wdrożenia instrumentów prawnych przekrojowo wpływających na cechy GES.

Tabela nr 2 Akty prawa unijnego związane z ochroną środowiska morskiego, opracowanie własne

Akt prawny	Wskaźnik GES										
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11
UE											
Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory / Dyrektywa 2009/147/WE z 30 listopada 2009 w sprawie ochrony dzikiego ptactwa	+	+		+		+	+				
Dyrektywa Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne	+			+		+	+				
Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej	+	+		+	+		+	+	+		
Dyrektywa Rady 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia					+			+			

rolniczego											
Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/89/UE z dnia 23 lipca 2014 r. ustanawiająca ramy planowania przestrzennego obszarów morskich	+		+	+		+	+	+		+	+

1.2.1 Ocena oddziaływania na środowisko / obszary Natura 2000

Procedura oceny oddziaływania na środowisko (dalej OOŚ) regulowana jest przepisami dyrektywy Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne(Dz. Urz. UE L 26 z 28.1.2012, str. 1; dalej jako Dyrektywa EIA), a w przypadku oceny oddziaływania na obszar Natura 2000 – dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory(Dz. Urz. UE L 206 z 22.7.1992, str. 7; dalej jako Dyrektywa Siedliskowa) oraz dyrektywy 2009/147/WE z 30 listopada 2009 w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz. Urz. UE L 20 z 26.1.2010 r., str. 7; dalej jako Dyrektywa Ptasia). Wymienione dyrektywy zostały transponowane do prawa polskiego ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tekst jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.; dalej jako ustawa ocenowa).

Ze względu na silne powiązanie RDSM i dyrektywy siedliskowej i ptasiej, środki ochrony przedsięwzięte dla obszarów Natura 2000 będą miały znaczenie dla cech C1 Różnorodność, C4 Łańcuchy troficzne, C6 Integralność dna morskiego oraz C7 Wskaźniki hydrograficzne.

1.2.2 Cele ochrony wód

Oddziaływanie śródlądowych wód powierzchniowych na wody morskie jest oczywiste. Stąd, dobry stan środowiska w zakresie wód morskich jest immanentnie związany z dobrym stanem śródlądowych wód powierzchniowych.

Podstawowym unijnym aktem prawnym odnoszącym się do problematyki ochrony wód jest dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej(Dz. Urz. L 327 z 22.12.2000, str. 1; tzw. Ramowa Dyrektywa Wodna, dalej jako RDW). Przyczyną opracowania i wdrożenia przepisów RDW była potrzeba zwiększenia efektywności ochrony wód poprzez przyjęcie wspólnej, spójnej polityki wodnej na poziomie europejskim. RDW zobowiązuje państwa członkowskie do gospodarowania wodami położonymi na ich terytoriach zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, tak aby skutecznie godzić ochronę środowiska z Zaspokojeniem uzasadnionych potrzeb użytkowników.

Zapisy RDW wprowadzają system planowania gospodarowania wodami w podziale na obszary dorzeczy. Dokumentem określającym kierunki prowadzenia gospodarki wodnej jest program wodno-środowiskowy kraju (PWŚK), natomiast cele i sposoby ochrony wód określają plany gospodarowania wodami (PGW) na obszarach dorzeczy. Wszystkie dokumenty programowe i planistyczne z tego zakresu zostały przeanalizowane w części B niniejszego załącznika.

Ponadto, wymagania związane z utrzymaniem bądź osiągnięciem celu środowiskowego zgodnie z przepisami RDW razem z mechanizmem OOŚ / obszar Natura 2000 będą stanowiły czynnik regulujący w zakresie przedsięwzięć mogących mieć znaczący wpływ na środowisko naturalne. W ten sposób będą one przede wszystkim oddziaływać na stan środowiska morskiego w zakresie cechy C7 Warunki hydrograficzne.

1.2.3 Zanieczyszczenie związkami azotu

Znaczącym czynnikiem wpływającym na stan wód, zarówno śródlądowych jak i zasilanych przez nie wód morskich, mają dopływy związków azotu, przyczyniające się bezpośrednio do zwiększenia eutrofizacji (cecha C5 Eutrofizacja) danego akwenu. Z punktu widzenia prawa europejskiego, kluczowym aktem prawnym odnoszącym się do tego problemu jest dyrektywa Rady 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego[5], która obliguje Państwa Członkowskie m.in. do wyznaczenia na ich terytorium obszarów, z których:

1) mają miejsce spływy do wód powierzchniowych i/lub podziemnych, które zawierają lub mogą zawierać ponad 50 mg/l azotanów, jeżeli nie zostaną podjęte działania opisane w dyrektywie;
2) mają miejsce spływy do wód, które są eutroficzne lub mogą stać się eutroficzne, jeżeli nie zostaną podjęte działania.

Synergia pomiędzy działaniami z dyrektywy 91/676 i RDSM jest istotna dla wskaźników C5 Eutrofizacja oraz C8 Zanieczyszczenia, jako że dla stanu środowiska morskiego w tych zakresach kluczowe znaczenie mają zanieczyszczenia pochodzące ze źródeł lądowych. Z tego względu, przepisy regulujące korzystanie z nawozów w rolnictwie opisane zostały szerzej w rozdziale 5.

1.2.4 Zagospodarowanie przestrzenne obszarów morskich

Morskie planowanie przestrzenne jest stosunkowo nową dziedziną o charakterze interdyscyplinarnym, której zadaniem jest przemyślane, celowe i systematyczne planowanie przestrzeni morskiej w celu jej zagospodarowania z uwzględnieniem interesów różnych jej użytkowników. Do najważniejszych zadań stawianych morskiemu planowaniu przestrzennemu należy ochrona środowiska oraz ochrona i zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi. Z uwagi na wielowymiarowy charakter przestrzeni morskiej, skupia ona wiele gałęzi gospodarki morskiej; z tego względu celem morskiego planowania przestrzennego będzie pogodzenie różnych interesów i wypracowanie rozwiązań zadowalających zarówno z punktu widzenia interesów gospodarczych jak i ochrony środowiska. Spośród najbardziej konfliktowych pod względem użytkowania przestrzeni morskiej najczęściej wymienia się: transport tankowców (ryzyko rozlewu olejowego), turystykę i rekreację, wydobywanie surowców dennych i budowę morskich farm wiatrowych[6].

W UE aktem prawnym regulującym tę problematykę jest dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/89/UE z dnia 23 lipca 2014 r. ustanawiająca ramy planowania przestrzennego obszarów morskich[7]. Nakłada ona na Państwa Członkowskie mające dostęp do morza obowiązek opracowania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich najpóźniej do dnia 31 marca 2021 r. W dyrektywie wskazuje się, że potrzeba opracowania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich związana jest z koniecznością zintegrowanego podejścia do planowania wykorzystania przestrzeni morskiej w różnych celach. Zintegrowanego podejścia w zakresie planowania i zarządzania wynika również z występowania licznych presji na zasoby przybrzeżne i morskie.

Planowanie przestrzenne obszarów morskich jest postrzegane jako przydatne narzędzie, mogące przyczynić się do osiągnięcia celu, jakim jest dobry stan środowiska. Dobry stan środowiska wyznacza główny cel środowiskowy planowania przestrzennego obszarów morskich i oznacza „taki stan środowiska wód morskich tworzących zróżnicowane i dynamiczne pod względem ekologicznym oceany i morza, które są czyste, zdrowe i urodzajne w odniesieniu do panujących w nich warunków,

---

[5]Dz.U. L 375 z 31.12.1991, str. 1.
[6] K. Ścibór, Morskie obszary chronione – nowa forma „użytkowania" Bałtyku? [w:] Przyszłe wykorzystanie polskiej przestrzeni morskiej dla celów gospodarczych i ekologicznych, Gdańsk 2009, s. 180-181 z powołaniem na wymienioną tam literaturę.
[7]Dz.U. L 257 z 28.8.2014, str. 135.

zaś wykorzystanie środowiska morskiego zachodzi na poziomie, który jest zrównoważony i gwarantuje zachowanie możliwości użytkowania i prowadzenia działań przez obecne i przyszłe pokolenia".

Krajowym aktem prawnym, w którym dokonano implementacji przepisów ww. dyrektywy jest ustawa o obszarach morskich – zasadniczo art. 37a do 37k.

2 C1 Bioróżnorodność, C4 Łańcuchy troficzne[8]

2.1 Obszary Natura 2000

Ochronę gatunków i siedlisk cennych ze względu na bioróżnorodność w prawie unijnym zapewniać ma utworzenie sieci Natura 2000. Podstawowym dokumentem określającym cele i sposoby ochrony obszaru wchodzącego w zakres sieci jest plan zadań ochronnych, w razie potrzeby uzupełniany planem ochrony. Plany te w odniesieniu do ustanowionych w Polsce morskich obszarów Natura 2000 zostały omówione w części B niniejszego raportu.

Pozwolenie na realizację przedsięwzięcia mogącego mieć wpływ na obszar Natura 2000 oraz postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na obszar Natura 2000 zostały omówione w rozdziale 1.2.

2.2 Ochrona gatunkowa

Instrumentem prawnym mającym znaczenie dla zachowania bioróżnorodności w środowisku morskim jest ochrona gatunkowa, która – zgodnie z art. 46 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody - ma na celu zapewnienie przetrwania i właściwego stanu ochrony dziko występujących na terenie kraju lub innych państw członkowskich Unii Europejskiej rzadkich, endemicznych, podatnych na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem oraz objętych ochroną na podstawie przepisów umów międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest stroną, gatunków roślin, zwierząt i grzybów oraz ich siedlisk i ostoi, a także zachowanie różnorodności gatunkowej i genetycznej. Chronione gatunki roślinne i zwierzęce określone są w rozporządzeniach, wymienione w nich gatunki morskie obejmują:

1. Gatunki roślin

Tabela nr 3 Chronione morskie gatunki roślin wyszczególnione w rozporządzeniach z zakresu ochrony gatunkowej

L.p.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	*W*
1	aster solny	*Aster tripolium*	*W*
2	łoboda zdobna	*Atriplexcalotheca*	*W*
3	turzyca piaskowa	*Carexarenaria*	*W*
4	centuria nadbrzeżna	*Centauriumlittorale*	*W*

[8] Ze względu na ścisły związek cech C1 i C4 opisano je łącznie, ponieważ wszystkie istniejące instrumenty prawne przyczyniające się do odpowiedniego stanu środowiska morskiego w zakresie bioróżnorodności przyczyniają się do stanu wskaźnika C4 Łańcuchy troficzne.

L.p.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	*W*
5	rozróżka	*Ceramiumcircinatum*	
6	rozróżka	*Ceramiumdiaphanum*	
7	rozróżka	*Ceramium rubrum*	
8	rozróżka	*Ceramiumtenuicorne*	
9	ramienica kolczasta	*Chara aculeoata*	
10	ramienica szorstka	*Chara aspera*	
11	ramienica bałtycka	*Chara baltica*	
12	ramienica wieńcowa	*Chara braunii* (*Ch. coronata*)	
13	ramienica włochata	*Chara canescens* (*Ch. crinita*)	
14	ramienica zagięta	*Chara connivens*	
15	ramienica kosmata	*Chara hispida*	
16	ramienica wielokolczasta	*Chara polyacantha*	
17	ramienica omszona	*Chara tomentosa*	
18	mikołajek nadmorski	*Eryngiummaritimum*	*W*
19	morszczyn pęcherzykowaty	*Fucusvesiculosus*	
20	widlik	*Furcellaria fastigiata*	
21	mlecznik nadmorski	*Glauxmaritima*	*W*
22	rokitnik zwyczajny	*Hippophaërhamnoides*	*W*
23	lnica wonna	*Linariaodora*	*W*
24	krynicznik malutki	*Nitellaconfervacea* (*N. batrachosperma*)	
25	krynicznik giętki	*Nitellaflexis*	
26	krynicznik smukły	*Nitellagracilis*	

L.p.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	*W*
27	krynicznik ciemny	*Nitellaopaca*	
28	krynicznik obskubany	*Nitellasyncarpa*	
29	krynicznica tępa	*Nitellopsisobtusa*	
30	babka nadmorska	*Plantagomaritima*	*W*
31	soliród zielny	*Salicorniaeuropaea*	*W*
32	jarnik solankowy	*Samolusvalerandi*	*W*
33	rozsocha skupiona	*Tolypellaglomerata*	
34	rozsocha morska	*Tolypellanidifica*	
35	świbka morska	*Triglochinmaritimum*	*W*
36	trawa morska	*Zostera marina*	

W – gatunki występujące w pasie przybrzeżnym

2. Gatunki ptaków:

Tabela nr 4 Chronione morskie gatunki ptaków wymienione w rozporządzeniach z zakresu ochrony gatunkowej

Ptaki morskie zimujące		Ptaki morskie lęgowe	
Ochrona ścisła		Ochrona ścisła	
Nazwa polska	Nazwa łacińska	Nazwa polska	Nazwa łacińska
Nur rdzawoszyi	*Gavia stellata*	*Perkoz rogaty*	*Podiceps auritus*
Nur czarnoszyi	*Gavia arctica*	*Perkoz dwuczuby*	*Podiceps cristatus*
Nur lodowiec	*Gavia immer*	*Łabędź niemy*	*Cygnus olor*
Nur białodzioby	*Gavia adamsii*	*Bernikla białolica*	*Branta leucopsis*
Perkozek zwyczajny	*Tachybaptus ruficollis*	*Ohar*	*Tadornata dorna*
Perkoz dwuczuby	*Podiceps cristatus*	*Krakwa*	*Anas strepera*
Perkoz rdzawoszyi	*Podiceps grisegena*	*Płaskonos zwyczajny*	*Anas clypeata*
Perkoz rogaty	*Podiceps auritus*	*Ogorzałka zwyczajna*	*Aythya marila*
Łabędź krzykliwy	*Cygnus cygnus*	*Edredon zwyczajny*	*Somateria mollissima*
Łabędź czarnodzioby	*Cygnus columbianus*	*Uhla zwyczajna*	*Melanitta fusca*
Łabędź niemy	*Cygnus olor*	*Gągoł*	*Bucephala clangula*
Gęś krótkodzioba	*Anser brachyrhynchus*	*Bielaczek*	*Mergus albellus*
Gęś mała	*Anser erythropus*	*Szlachar*	*Mergus serrator*
Bernikla białolica	*Branta leucopsis*	*Nurogęś*	*Mergus merganser*

Ptaki morskie zimujące		Ptaki morskie lęgowe	
Bernikla obrożna	*Branta bernicla*	*Bielik zwyczajny*	*Haliaeetus albicilla*
Świstun zwyczajny	*Anas penelope*	*Rybołów zwyczajny*	*Pandion haliaetus*
Krakwa	*Anas strepera*	*Ostrygojad zwyczajny*	*Haematopus ostralegus*
Rożeniec zwyczajny	*Anas acuta*	*Szablodziób zwyczajny*	*Recurvirostra avosetta*
Płaskonos zwyczajny	*Anas clypeata*	*Sieweczka obrożna*	*Charadriushiaticula hiaticula*
Ogorzałka zwyczajna	*Aythya marila*	*Sieweczka morska*	*Charadrius alexandrinus*
Edredon zwyczajny	*Somateria mollissima*	*Czajka zwyczajna*	*Vanellus vanellus*
Edredon turkan	*Somateria spectabilis*	*Biegus mały*	*Calidris temminckii*
Birginiak	*Polysticta stelleri*	*Biegus zmienny*	*Calidris alpinaschinzii*
Lodówka	*Clangula hyemalis*	*Batalion*	*Philomachus pugnax*
Markaczka zwyczajna	*Melanitta nigra*	*Rycyk*	*Limosa limosa*
Uhla zwyczajna	*Melanitta fusca*	*Krawawodziób*	*Tringa totanus*
Gągoł	*Bucephala clangula*	*Terekia*	*Xenus cinereus*
Bielaczek	*Mergellus albellus*	*Brodziec piskliwy*	*Actitis hypoleucos*
Szlachar	*Mergus serrator*	*Kamusznik zwyczajny*	*Arenaria interpres*
Nurogęś	*Mergus merganser*	*Wydrzyk ostrosterny*	*Stercorarius parasiticus*
Bielik zwyczajny	*Haliaeetus albicilla*	*Mewa czarnogłowa*	*Larus melanocephalus*

Ptaki morskie zimujące		Ptaki morskie lęgowe	
Biegus morski	*Calidris maritima*	*Mewa mała*	*Larus canus*
Mewa mała	*Hydrocoloeus minutus*	*Mewa śmieszka*	*Larus ridibundus*
Mewa siwa	*Larus canus*	*Mewa siwa*	*Larus canus*
Mewa siodłata	*Larus marinus*	*Mewa siodłata*	*Larus marinus*
Mewa śmieszka	*Larus ridibundus*	*Mewa duńska*	*Larus fuscusintermedius*
Mewa trójpalczasta	*Rissa tridactyla*	*Mewa żółtonoga*	*Larus fuscusfuscus*
Nurzyk zwyczajny	*Uria aalge*	*Mewa trójpalczasta*	*Rissa tridactyla*
Alka zwyczajna	*Alcatorda*	*Rybitwa krótkodzioba*	*Gelochelidon nilotica*
Nurnik zwyczajny	*Cepphus grylle*	*Rybitwa białoczelna*	*Sternula albifrons*
Fulmar zwyczajny	*Fulmarus glacialis*	*Rybitwa wielkodzioba*	*Hydroprogne caspia*
Alczyk	*Alle alle*	*Rybitwa popielata*	*Sterna paradisaea*
Górniczek zwyczajny	*Eremophila alpestris*	*Rybitwa rzeczna*	*Sterna hirundo*
Rzepołuch	*Carduelis flavirostris*	*Rybitwa czubata*	*Sterna sandvicensis*
Śnieguła zwyczajna	*Calcarius nivalis*	*Nurzyk zwyczajny*	*Uria aalge*
Świergotek nadmorski	*Anthus petrosus*	*Alka zwyczajna*	*Alca torda*
Ochrona częściowa		*Nurnik zwyczajny*	*Cepphus grylle*
Kormoran zwyczajny	*Phalacrocorax carbo*	*Brzegówka zwyczajna*	*Riparia riparia*

Ptaki morskie zimujące	
Mewa srebrzysta	*Larus argentatus*
Mewa białogłowa	*Larus cachinnans*

Ptaki morskie lęgowe	
Świergotek nadmorski	*Anthus petrosus*
Świergotek łąkowy	*Anthus pratensis*
Pliszka siwa	*Motacilla alba*
Białorzytka zwyczajna	*Oenanthe oenanthe*
Ochrona częściowa	
Nazwa polska	Nazwa łacińska
Kormoran zwyczajny	*Phalacrocorax carbosinensis*
Mewa srebrzysta	*Larus argentatus*

3. Pozostałe gatunki zwierząt:

a) *Foka szara (Halichoerus grypus)*
b) *Foka obrączkowana (Phoca hispida)*
c) *Foka pospolita (Phoca vitulina)*
d) *Morświn (Phocoena phocoena)*
e) *Jesiotr zachodni / jesiotr ostornosy (Acipenser sturio/Acipenser oxyrhynchus)*
f) *Minóg morski (Petromyzon marinus)*
g) *Aloza (Alosa alosa)*
h) *Parposz (Alosa fallax)*
i) *Pocierniec (Spinachia spinachia)*
j) *Babka czarnoplamka (Gobiusculus flavescens)*
k) *Babka piaskowa (Pomatoschistus microps)*
l) *Babka mała (Pomatoschistus minutus)*
m) *Taśmiak długi (Lumpenus lampretaeformis)*
n) *Wężynka (Nerophis ophidion)*
o) *Iglicznia (Syngnathus typhle)*
p) *Kur rogacz (Myoxocephalus quadricornis)*
q) *Dennik (Liparis liparis)*
r) *Alderia (Alderia modesta)*

W stosunku do gatunków objętych ochroną gatunkową obowiązują określone zakazy, również wskazane w odnośnych rozporządzeniach z tego zakresu.

2.3 Ochrona morświna

Mając na uwadze wskaźnik dotyczący liczebności populacji ssaków morskich, nie sposób nie odnieść się do Porozumienia o ochronie małych waleni Bałtyku i Morza Północnego, sporządzonego w Nowym Jorku dnia 17 marca 1992 r.[9] Celem porozumienia jest ochrona wszystkich gatunków, podgatunków i populacji waleni zębowych występujących w obu morzach, z wyłączeniem kaszalota. Porozumienie zawarto, uznając, że zwierzęta te są i powinny pozostać integralną częścią ekosystemów morskich. Istotnym czynnikiem był też drastyczny spadek liczebności populacji waleni (wielorybów, delfinów i morświnów). Jedynym małym waleniem żyjącym w Morzu Bałtyckim jest morświn. Największym zagrożeniem dla tego gatunku jest przyłów, do pozostałych zalicza się zanieczyszczenie morza substancjami toksycznym (metalami ciężkim i związkami organicznymi) oraz hałas podwodny.

Jeśli chodzi o redukcję presji w postaci przyłowów, aktem prawnym bezpośrednio[10] odnoszącym się do tego problemu jest rozporządzenie Rady nr 812/2004 z dnia 26 kwietnia 2004 r. ustanawiające środki dotyczące przypadkowego odławiania waleni w trakcie połowów ryb[11]. Jak wskazano w motywie 1 preambuły rozporządzenia, łączy się ono ściśle z WPRyb, a więc środki w nim określone będą miały wpływ na cechę C3 Komercyjnie eksploatowane gatunki ryb i skorupiaków.

Na mocy przepisów ustawy o rybołówstwie morskim, realizację programu monitorowania przypadkowych połowów waleni minister właściwy do spraw rybołówstwa powierza państwowemu instytutowi badawczemu albo instytutowi naukowemu prowadzącemu badania naukowe lub prace rozwojowe w zakresie WPRyb, który posiada warunki techniczno-organizacyjne niezbędne do zbierania i zarządzania danymi w zakresie WPRyb. Zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 10 czerwca 2015 r. w sprawie wskazania instytutu realizującego

9 Dz. U. z 1999 r. Nr 96, poz. 1108.
10 Walenie podlegają ochronie również na mocy przepisów Dyrektywy Siedliskowej.
11Dz.Urz. UE L 150 z 30.4.2004, str. 12

programy monitoringu[12], jednostką implementującą jest Morski Instytut Rybacki – Państwowy Instytut Badawczy w Gdyni.

3 C2 Gatunki obce

Gatunki obce to takie, które w wyniku działalności ludzkiej zwiększają swój zasięg ekologiczny poza jego naturalne granice. Część z nich nie jest zdolna do funkcjonowania w nowym środowisku, jednak niektórym udaje się dostosować do jego warunków. Te, które przetrwają nierzadko stają się źródłem poważnych zakłóceń w ekosystemie, skutkujących stratami w bioróżnorodności oraz w gospodarce oraz powstaniem zagrożeń dla ludzkiego zdrowia. Gatunki tego rodzaju nazywamy inwazyjnymi. By zinwentaryzować ich występowanie na obszarze UE, w roku 2008 uruchomiony został projekt DAISIE. Jego wyniki pokazują, iż liczbę morskich gatunków obcych obecnych w UE szacuje się na niecały 1000[13]. Istotna jest również dynamika pojawiania się gatunków obcych w nowych ekosystemach – dane statystyczne szacują wzrost tego zjawiska o 76% w stosunku do danych z lat 70-tych[14].

Na poziomie Unii Europejskiej, do problemu gatunków obcych odniesiono się przede wszystkim poprzez zapisy Strategii Bioróżnorodności UE 2020 (omówionej w części B niniejszego opracowania) oraz przepisy rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014 z dnia 22 października 2014 r. w sprawie działań zapobiegawczych i zaradczych w odniesieniu do wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków obcych(Dz. Urz. UE L 317 z 4.11.2014 r., str. 35; dalej jako rozporządzenie 1143/2014). Na gruncie prawa krajowego, jego przepisy doprecyzowuje ustawa o ochronie przyrody.

Rozporządzenie 1143/2014 wyznacza następujące ramy dla działań związanych ze zwalczaniem omawianego problemu:

1) zapobieganie (uzasadnione zasadą prewencji oraz względami ekonomicznymi),
2) system wczesnego wykrycia i reakcji,
3) postępowanie z gatunkami obcymi występującymi obecnie na terenach Państw Członkowskich.

Ważnym instrumentem stanowiącym punkt wyjścia dla następujących działań będzie wykaz inwazyjnych gatunków obcych, którego opracowanie poprzedzone zostanie oceną ryzyka przeprowadzoną dla każdego gatunku.

Gatunki obce wprowadzane są do środowiska różnymi drogami – są przenoszone zarówno celowo jak i nieintencjonalnie przy wykonywaniu zupełnie niezwiązanych z nimi działań. Jeśli chodzi o środowisko morskie, należy wyszczególnić przenoszenia związane z:

1) prowadzeniem działalności w zakresie akwakultury (wprowadzanie celowe),
2) wodami balastowymi i pochodzącymi z nich osadami przenoszonymi przez statki (wprowadzanie niecelowe).

3.1 Wprowadzanie gatunków obcych do akwakultury

Poza przepisami rozporządzenia 1143/2014 dotyczącymi gatunków obcych do akwakultury stosować się będzie również rozporządzenie Rady (WE) nr 708/2007 z dnia 11 czerwca 2007 r. w sprawie

12Dz. U. poz. 883.
[13]Daisie 2009 [za] Sundseth K., Invasive Alien Species. A European response, UE 2014, str. 5.
[14]Ibidem, str. 7.

wykorzystania w akwakulturze gatunków obcych i niewystępujących miejscowo[15]. Na poziomie krajowym odpowiednie regulacje w tym zakresie zawiera ustawa o rybołówstwie morskim.

W odniesieniu do wprowadzania celowego, art. 120 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody ustanawia zakaz wprowadzania do środowiska przyrodniczego oraz przemieszczania w środowisku roślin, zwierząt lub grzybów gatunków obcych. Punktem wyjścia dla określenia zakresu przedmiotowego zakazu jest załącznik do rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym[16]. Lista uwzględnia gatunki związane ze środowiskiem morskim zaprezentowane w tabeli nr 5.

Tabela nr 5 Lista roślin i zwierząt morskich gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym.

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska
Gatunki roślin w obrębie grup systematycznych		
	JEDNOLIŚCIENNE	**LILIOPSIDA**
1.	*(brak polskiej nazwy gatunkowej)*obszar występowania: estuaria, strefa przybrzeżna	*Spartinaanglica*
Gatunki zwierząt w obrębie jednostek systematycznych		
	RAMIENIOWE	**TENTACULATA**
2.	*(brak polskiej nazwy gatunkowej)*	*Mnemiopsis leidyi*
	PANCERZOWCE	**MALACOSTRACA**
3.	krab wełnistoręki (krab wełnistoszczypcy)	*Eriocheir sinensis*
4.	rak luizjański	*Procambarus clarkii*
	MAŁŻE	**BIVALVIA**
5.	ostryga pacyficzna	*Crassostrea gigas*
	RYBY	**PISCES**
6.	babka bycza	*Neogobius melanostomus*
7.	babka łysa (babka gołogłowa)	*Neogobius gymnotrachelus*
8.	babka marmurkowata (babka marmurkowa)	*Proterorhinus marmoratus*
9.	babka szczupła (babka rzeczna)	*Neogobius fluviatilis*
10.	sumik karłowaty	*Ameiurus nebulosus*
11.	Trawianka	*Perccottus glenii*

[15]Dz.U. L 168 z 28.6.2007, str. 1.
[16] Dz. U. nr. 210, poz. 1260 ze zm.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie załącznika do rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym

Wprowadzanie do polskich obszarów morskich lub przenoszenie na tych obszarach organizmów morskich gatunków obcych lub gatunków niewystępujących miejscowo wymaga uzyskania zezwolenia, wydawanego przez ministra właściwego do spraw rybołówstwa w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw środowiska. Wymóg uzyskania zezwolenia dotyczy wprowadzania i przenoszenia gatunków objętych definicją zawartą w art. 3 ust. 6 i 7 rozporządzenia 708/2007.

Drugim instrumentem kontrolnym w odniesieniu do działań z zakresu wprowadzania gatunków obcych lub niewystępujących miejscowo jest rejestr wprowadzeń i przeniesień gatunków obcych i niewystępujących miejscowo, prowadzony przez ministra właściwego ds. rybołówstwa. Zawiera on wnioski wraz ze złożoną dokumentacją w porządku chronologicznym i jest udostępniany bezpłatnie państwom członkowskim i społeczeństwu na zasadach określonych w dyrektywie 2003/4, implementowanej do polskiego porządku prawnego przepisami ustawy ocenowej.

3.2 Postępowanie z wodami balastowymi

Regulacje dotyczące postępowania z wodami balastowymi pochodzą głównie z prawa międzynarodowego. Art. 196 UNCLOS stanowi, że państwa stosują wszelkie środki konieczne dla zapobiegania, zmniejszania i kontroli zanieczyszczenia środowiska morskiego w następstwie (…) powstałego umyślnego lub przypadkowego wprowadzania obcych lub nowych gatunków do określonej części środowiska morskiego, które może powodować w nim znaczne zmiany.

Problem postepowania z wodami balastowymi objęty jest również przepisami MARPOL, której celem jest zapobieganie i zmniejszania zanieczyszczeń morskich dostających się do morza ze statków w wyniku zrzutu substancji szkodliwych. Zgodnie z definicją przyjętą w MARPOL, substancja szkodliwa to taka, która, jeżeli zostanie wprowadzona do środowiska morskiego może spowodować niebezpieczeństwo dla zdrowia ludzkiego albo zagrożenie dla żywych zasobów i życia w morzu, pogarszać walory rekreacyjne lub też utrudniać inne zgodne z prawem użytkowanie morza, i zawiera każdą substancję podlegającą kontroli na podstawie przepisów tej konwencji. Jeśli więc przyjąć, że woda balastowa zawierająca gatunki inwazyjne jest substancją szkodliwą, zastosowanie znajdą do niej pozostałe przepisy MARPOL. Definicje częstego i oddzielnego balastu znajdują się odpowiednio w załącznikach I i II do MARPOL, natomiast w prawidle 16 Załącznika I określono wymagania dotyczące postępowania z wodami balastowymi na statku.

Również w rozumieniu przepisów Konwencji Helsińskiej wprowadzanie gatunków obcych można uznać za zanieczyszczenie, definiowane w jej art. 2 ust. 1 jako wprowadzenie przez człowieka bezpośrednio lub pośrednio do morza (…) substancji lub energii, które mogą stwarzać zagrożenie dla zdrowia człowieka, niszczyć żywe zasoby i morskie ekosystemy, stwarzać utrudnienie w dozwolonym użytkowaniu morza łącznie z rybołówstwem, pogarszać jakość użytkowanej wody morskiej oraz prowadzić do zmniejszenia walorów rekreacyjnych morza.

4 C3 Komercyjnie eksploatowane gatunki ryb i skorupiaków

4.1 Wspólna Polityka Rybołówstwa

Zgodnie z ogólnymi zasadami UE, organizacja przemysłu rybnego powinna uwzględniać zasadę zrównoważonego rozwoju, wyrażającą się w próbie osiągnięcia konsensusu między potrzebami środowiskowymi, ekonomicznymi i społecznymi. Dążąca do tego celu Wspólna Polityka Rybołówstwa (dalej jako WPRyb), opracowana po raz pierwszy latach 70-tych i ostatnio zreformowana w roku 2014,

formalnie stanowi zbiór zasad dotyczących zarządzania europejskimi flotami rybackimi i ochrony zasobów rybnych, zapewniających równy dostęp do wód i łowisk oraz umożliwiającym rybakom pracę w warunkach uczciwej konkurencji.

Istotnym problemem, do którego odnosi się WPRyb jest przełowienie zasobów rybnych, czyli doprowadzenie do stanu, w którym nie mają one możliwości odnawiania się w sposób naturalny. Działania określone w WPRyb mają na celu zagwarantowanie, że przemysł rybny nie będzie zagrażał wielkości populacji ryb i jej odnawialności w perspektywie długoterminowej. WPRyb przyjmuje podejście prewencyjne i kompleksowo uwzględniające konsekwencje działalności człowieka na wszystkie elementy wodnego ekosystemu.

Podstawowym aktem prawnym dotyczącym WPRyb jest rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1380/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie wspólnej polityki rybołówstwa, zmieniające rozporządzenia Rady (WE) nr 1954/2003 i (WE) nr 1224/2009 oraz uchylające rozporządzenia Rady (WE) nr 2371/2002 i (WE) nr 639/2004 oraz decyzję Rady 2004/585/WE(Dz. Urz. UE L 354 z 28.12.2013, str. 22 ze zm.; dalej jako rozporządzenie WPRyb). Zostało ono zmienione w 2015 r. rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/812 z dnia 20 maja 2015 r. zmieniającym rozporządzenia Rady (WE) nr 850/98, (WE) nr 2187/2005, (WE) nr 1967/2006, (WE) nr 1098/2007, (WE) nr 254/2002, (WE) nr 2347/2002 i (WE) nr 1224/2009 oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1379/2013 i (UE) nr 1380/2013 w odniesieniu do obowiązku wyładunku oraz uchylającym rozporządzenie Rady (WE) nr 1434/98[17]. Na grunt prawa polskiego przepisy rozporządzenia WPRyb zostały przeniesione przepisami ustawy o rybołówstwie morskim. oraz rozporządzeń wykonawczych. Ustawa reguluje te zagadnienia z zakresu prawa unijnego, które zostały pozostawione do rozstrzygnięcia dla państw członkowskich Unii Europejskiej, określając zasady wykonywania rybołówstwa morskiego oraz tryb postępowania, w tym zakres zadań i właściwość organów, w sprawach nadawania, cofania i zawieszania uprawnień do wykonywania rybołówstwa morskiego, racjonalnego prowadzenia połowów, w tym ochrony żywych zasobów morza oraz nadzoru nad wyładunkiem i przeładunkiem organizmów morskich.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 21 ustawy o rybołówstwie morskim, do rybołówstwa morskiego zalicza się zarybianie oraz chów i hodowla organizmów morskich a także wprowadzanie do polskich obszarów morskich lub przenoszenie na tych obszarach organizmów obcych lub organizmów morskich niewystępujących miejscowo. Z tego względu, cecha C3 Komercyjnie eksploatowane gatunki ryb i skorupiaków będzie powiązana z cechą C2 Gatunki obce w zakresie regulacji dotyczących ostatniego ze wskazanych komponentów.

4.1.1 Ochrona zasobów połowowych

Art. 5 ustawy o rybołówstwie morskim zawiera zakaz związany z prowadzeniem racjonalnych połowów i jednocześnie wpływający na cechę C1 Bioróżnorodność. Zgodnie z jego treścią, zakazane jest:

1) niszczenie tarlisk, ikry oraz narybku,
2) używanie przy prowadzeniu połowów organizmów morskich materiałów wybuchowych, środków odurzających, trujących lub zanieczyszczających środowisko morskie,
3) wydawanie lub wystawianie narzędzi połowowych w taki sposób lub w takim miejscu, aby:
   a) powodowały uszkodzenia innych narzędzi połowowych lub
   b) utrudniały prowadzenie połowów organizmów morskich.

Do zrównoważonego rozwoju i ochrony zasobów połowowych przyczyniać się ma również zarybianie polskich obszarów morskich, do którego prowadzenia zobowiązany jest minister właściwy ds. rybołówstwa.

[17]Dz.U. L 133 z 29.5.2015, str. 1.

4.1.2 Zdolność połowowa i kwota połowowa

Na podstawie art. 22 ustawy o rybołówstwie morskim, każdy właściciel statku rybackiego dysponuje indywidualną zdolnością połowową, która stanowi sumę zdolności połowowych określonych w tym przepisie, w tym zdolności połowowej statku rybackiego, zdolności połowowej przyznanej przez ministra właściwego do spraw rybołówstwa w ramach podziału dodatkowej zdolności połowowej lub zdolności połowowej przekazanej przez właściciela innego statku rybackiego.

Do wykonywania połowów konieczne jest uzyskanie licencji połowowej, wydawanej przez ministra właściwego do spraw rybołówstwa na wniosek armatora statku rybackiego:

1. na statek rybacki, który został wpisany do rejestru i nie został uznany za wycofany z wykonywania rybołówstwa komercyjnego;
2. jeżeli zmiana wpisu w rejestrze dokonana na wniosek właściciela statku rybackiego skutkuje koniecznością zmiany danych zawartych w wydanej licencji.

Ważnym instrumentem regulującym wykonywanie rybołówstwa komercyjnego jest specjalne zezwolenie połowowe, w którym określa się indywidualną kwotę połowową dla danego statku rybackiego. Ogólna kwota połowowa, to maksymalna liczba sztuk lub masa organizmów morskich danego gatunku, przyznawana Rzeczypospolitej Polskiej do odłowienia w danym okresie na określonym obszarze, zgodnie z przepisami Unii Europejskiej oraz określana na dany rok kalendarzowy przez ministra właściwego do spraw rybołówstwa do odłowienia na określonym obszarze. Szczegółowy sposób podziału kwot określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 września 2015 r. w sprawie szczegółowego sposobu podziału ogólnych kwot połowowych i dodatkowych kwot połowowych[18].

Podziału ogólnych kwot połowowych dokonuje się na:

1) indywidualne kwoty połowowe — z podziałem na poszczególne statki rybackie lub
2) wspólne kwoty połowowe — bez podziału na poszczególne statki rybackie, lub
3) zbiorcze kwoty połowowe — na statki rybackie armatorów zrzeszonych w danej uznanej organizacji producentów.

4.1.3 Gromadzenie danych połowowych

Zarządzanie rybołówstwem w UE opiera się na danych, które gromadzą, którymi zarządzają i które przekazują kraje UE w ramach systemu gromadzenia danych. Podstawowe zasady, jakimi należy się kierować przy gromadzeniu danych określa art. 25. ust. 2 WPRyb. Są to:

1) dokładność,
2) wiarygodność i aktualność,
3) unikanie powielania działań dzięki sprawniejszej koordynacji,
4) bezpieczne przechowywanie w bazach danych,
5) większa dostępność danych,
6) przestrzeganie przepisów o ochronie danych osobowych,
7) udostępnienie danych Komisji Europejskiej, aby mogła ona sprawdzać dostępność i jakość danych oraz metod zastosowanych do ich gromadzenia.

Kluczowym aktem prawa unijnego w tym zakresie jest rozporządzenie Rady (WE) nr 199/2008 z dnia 25 lutego 2008 r. w sprawie ustanowienia wspólnotowych ram gromadzenia danych, zarządzania nimi i ich wykorzystywania w sektorze rybołówstwa oraz w sprawie wspierania doradztwa naukowego w zakresie wspólnej polityki rybołówstwa[19].

---

[18] Dz. U. poz. 1486.
[19] Dz.U. L 60 z 5.3.2008, str. 1.

Wykonywanie obowiązków sprawozdawczych mających na celu umożliwienie kontroli zgodności z faktycznie wykonywanych połowów z warunkami określonymi w specjalnym zezwoleniu połowowym opiera się na wymogach prowadzenia dziennika połowowego oraz sporządzania miesięcznych raportów połowowych.

Dziennik połowowy w postaci papierowej albo elektronicznej, zgodnie z przepisami rozporządzenia nr 1224/2009 i rozporządzenia nr 404/2011, prowadzi kapitan wykonujący rybołówstwo komercyjne przy użyciu statku rybackiego, o którym mowa w art. 14 i art. 15 rozporządzenia nr 1224/2009 oraz art. 11 rozporządzenia Rady (WE) nr 1098/2007.

Miesięczny raport połowowy sporządza kapitan statku rybackiego o długości całkowitej poniżej 10 m (za wyjątkiem statków rybackich o długości całkowitej od 8 do 10 m, przy użyciu których prowadzi się połowy dorsza. Do miesięcznego raportu połowowego wpisuje się m.in. ilość i gatunek złowionych lub przyłowionych organizmów morskich. Kapitan statku rybackiego, po zakończeniu połowów w danym miesiącu, przekazuje miesięczny raport połowowy do CMR za pośrednictwem okręgowego inspektora rybołówstwa morskiego właściwego dla portu macierzystego statku rybackiego, nie później niż do 5. dnia miesiąca następującego po miesiącu, za który został sporządzony raport.

Poza obowiązkami nałożonymi na kapitanów statków rybackich, ustawa o rybołówstwie morskim ustanawia również wymóg zbierania danych połowowych przez organy administracji.

Jak wskazano w rozdziale 2, programu monitorowania przypadkowych połowów waleni minister właściwy do spraw rybołówstwa powierza państwowemu instytutowi badawczemu albo instytutowi naukowemu prowadzącemu badania naukowe lub prace rozwojowe w zakresie WPRyb, który posiada warunki techniczno-organizacyjne niezbędne do zbierania i zarządzania danymi w zakresie WPRyb. Zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 10 czerwca 2015 r. w sprawie wskazania instytutu realizującego programy monitoringu[20], jednostką implementującą jest Morski Instytut Rybacki – Państwowy Instytut Badawczy w Gdyni.

4.1.4 System kontroli nielegalnych, nieraportowanych i nieuregulowanych połowów

W celu zapewnienia skutecznego egzekwowania przepisów WPRyb, ustanowiono system kontroli nielegalnych, nieraportowanych i nieuregulowanych połowów (dalej połowy NNN), które zmniejszają zasoby rybne, niszczą siedliska morskie, zakłócają konkurencję, szkodzą interesom uczciwych rybaków oraz osłabiają nadmorskie społeczności, szczególnie w krajach rozwijających się. Szczegóły dotyczące systemu zapobiegania NNN połowom określają:

1) rozporządzenie Rady (WE) nr 1005/2008 z dnia 29 września 2008 r. ustanawiające wspólnotowy system zapobiegania nielegalnym, nieraportowanym i nieuregulowanym połowom oraz ich powstrzymywania i eliminowania, zmieniające rozporządzenia (EWG) nr 2847/93, (WE) nr 1936/2001 i (WE) nr 601/2004 oraz uchylające rozporządzenia (WE) nr 1093/94 i (WE) nr 1447/1999[21] oraz
2) rozporządzenie Komisji (WE) nr 1010/2009 ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 1005/2008 ustanawiającego wspólnotowy system zapobiegania nielegalnym, nieraportowanym i nieuregulowanym połowom oraz ich powstrzymywania i eliminowania[22].

Zgodnie z prawodawstwem unijnym, statek rybacki podejrzewa się o dokonywanie połowów NNN, jeśli:

[20]Dz. U. poz. 883.
[21]Dz.Urz. UE L 286 z 29.10.2008, str. 1.
[22]Dz. Urz. UE L 280 z 27.10.2009, str. 5.

1) nie posiada ważnego zezwolenia rybackiego,
2) nie przekazuje lub nie rejestruje danych połowów,
3) dokonuje połowu w niedozwolonej strefie,
4) łowi gatunki niedozwolone,
5) używa zakazanych lub niezgodnych urządzeń,
6) fałszuje lub ukrywa swą tożsamość,
7) fałszuje lub ukrywa dowody dotyczące śledztwa,
8) utrudnia pracę inspektorów,
9) bierze na pokład, przewozi na pokładzie lub wyładowuje na ląd ryby niewymiarowe,
10) współdziała ze statkami znajdującymi się na liście statków NNN,
11) jest statkiem bezpaństwowym.

Komisja tworzy dwie czarne listy. Pierwsza zawiera statki dokonujące połowów NNN, a druga – listę państw, które im sprzyjają. W obu przypadkach procedury dotyczące tworzenia list przewidują środki zabezpieczenia i mechanizmy odwołania, aby zagwarantować równe traktowanie statków z krajów, których ta kwestia dotyczy.

Kraje członkowskie stosują sankcje skuteczne, proporcjonalne i odstraszające wobec osób fizycznych lub prawnych związanych z działalnością NNN. W przypadku wspomnianego naruszenia przewidziana jest maksymalna sankcja wynosząca przynajmniej pięciokrotność wartości produktów uzyskanych podczas połowu. W przypadku naruszenia powtórzonego w okresie pięciu lat kraje członkowskie nakładają maksymalną sankcję wynosząca przynajmniej ośmiokrotność wartości produktów uzyskanych w wyniku wspomnianego naruszenia.

Kontrolę zgodności z faktycznie wykonywanych połowów z warunkami określonymi w specjalnym zezwoleniu połowowym umożliwiają również dzienniki i sprawozdania połowowe, omówione we wcześniejszej części niniejszego rozdziału.

4.1.5 Poważne naruszenia WPRyb

Obok sankcji związanych z NNN połowami, instrumentem kontrolnym w odniesieniu do WPRyb są punkty za poważne naruszenia jej przepisów. Tryb postępowania w sprawie poważnych naruszeń przepisów WPRyb opisany jest w rozdziale 9 ustawy o rybołówstwie morskim. Zgodnie z przepisami ustawy, okręgowy inspektor rybołówstwa morskiego przyznaje kapitanowi lub armatorowi statku wykonującemu rybołówstwo komercyjne punkty za poważne naruszenia przepisów WPRyb. W przypadku zgromadzenia przez kapitana statku rybackiego liczby punktów określonej w przepisach unijnych, nie będzie on mógł pełnić funkcji kapitana statku rybackiego przez odpowiednie okresy tam wskazane. Punkty przyznawane armatorowi są powiązane z licencją połowową, jaką posiada określony statek, tak aby nie ulegały unieważnieniu nawet w przypadku sprzedaży statku nowemu właścicielowi.
Szczegóły dotyczące przyznawania punktów określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 sierpnia 2015 r. w sprawie kryteriów, na podstawie których okręgowy inspektor rybołówstwa morskiego dokonuje oceny wagi stwierdzonego naruszenia przepisów wspólnej polityki rybnej[23].
Naruszenia i liczba punktów wpisywane są do rejestru naruszeń, prowadzonego w formie elektronicznej przez ministra właściwego do spraw rybołówstwa. Dane zgromadzone w rejestrze naruszeń udostępnia się organom administracji rządowej, sądom i prokuraturom oraz instytucjom realizującym zadania wynikające z wdrażania funduszy Unii Europejskiej, w zakresie niezbędnym do wykonywania ich zadań ustawowych.

[23]Dz. U. poz. 1453.

5 C5 Eutrofizacja

Jak wspomniano w rozdziale 1, eutrofizacja jest ściśle związana z zanieczyszczeniem wód przez związki azotu. Z punktu widzenia prawa, szczególne znaczenie będą miały tu regulacje dotyczące:

1) warunków wykorzystywania nawozów w rolnictwie,
2) wymogów środowiskowych w zakresie poziomu związków azotu w wodach.

5.1 Rolnicze wykorzystywanie nawozów

Uregulowania dotyczące nawozów są istotne z uwagi na stawiane przed rolnictwem wymagania w zakresie ochrony środowiska związane z prowadzeniem produkcji rolnej, mające szczególny wpływ na jakość wód, a w konsekwencji na realizację celów związanych z ich ochroną. Zawarte są one w ustawie o nawozach i nawożeniu.

Podstawowym narzędziem regulacji obrotu nawozami i środkami wspomagającymi uprawę roślin jest pozwolenie, uregulowane w art. 4-7 ustawy.

W rozdziale 3 ustawy uregulowano sprawy związane z zagrożeniami zdrowia ludzi i zwierząt oraz środowiska, wynikającymi z właściwości lub sposobu stosowania nawozów i środków wspomagających uprawę roślin. Zawarto między innymi obowiązek stosowania nawozów w sposób niezagrażający zdrowiu ludzi lub zwierząt lub środowisku. Środkiem do osiągnięcia tego celu ma być:

1) ustanowienie limitu zastosowania azotu w nawozie naturalnym na 1 hektar użytków rolnych. Zgodnie z art. 17 ust. 3 ustawy zastosowana w okresie roku dawka nawozu naturalnego nie może zawierać więcej niż 170 kg azotu (N) w czystym składniku na 1 ha użytków rolnych;
2) ustanowienia zakazu stosowania nawozów na glebach zalanych wodą, przykrytych śniegiem, zamarzniętych do głębokości 30 cm oraz podczas opadów deszczu, a także zakazu stosowania nawozów naturalnych: a) w postaci płynnej oraz azotowych – na glebach bez okrywy roślinnej, położonych na stokach o nachyleniu większym niż 10%, b) w postaci płynnej - podczas wegetacji roślin przeznaczonych do bezpośredniego spożycia przez ludzi;
3) wprowadzenie zasad opracowywania planu nawożenia oraz zagospodarowania gnojówki i gnojowicy przez podmioty prowadzące wielkotowarowy chów lub hodowlę świń i drobiu oraz podmioty nabywające od nich nawozy naturalne. Zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami obowiązek ten skierowany jest wyłącznie do podmiotu, który prowadzi chów lub hodowlę drobiu powyżej 40 000 stanowisk lub chów lub hodowlę świń powyżej 2 000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub 750 stanowisk dla macior. W odniesieniu do cytowanej regulacji, z uwagi na zakładane cele ochrony środowiska, w szczególności wodnego, proponuje się obniżenie progów, dla gospodarstw dla których wymagany jest plan nawożenia - wstępna propozycja: gospodarstwa z obsadą > 100 DJP lub o powierzchni > 100 ha użytków rolnych i objęcie obowiązkiem jego sporządzenia wszystkich podmiotów, prowadzących chów lub hodowlę zwierząt (nie tylko drobiu i świń – ale także m.in. bydła).
4) nałożenie obowiązku przedkładania planów nawożenia wójtom, burmistrzom lub prezydentom miast oraz wojewódzkim inspektorom ochrony środowiska (art. 18 ust. 6 ustawy) zaopiniowanych przez okręgową stację chemiczno-rolniczą. Plany te stanowią bowiem niezbędną informację o działaniach na terenie gminy, związanych z przestrzeganiem przepisów o ochronie środowiska. Są one również pomocne w przygotowywaniu planów kontroli.

W rozdziale 4 ustawy o nawozach i nawożeniu ustanowiono ogólne zasady bezpiecznego przewozu i przechowywania nawozów i środków wspomagających uprawę roślin. Regulacje te mają zapobiegać uchybieniom prowadzącym do zagrożenia zdrowia ludzi i zwierząt oraz zanieczyszczenia środowiska. Przepisy te mają na celu niedopuszczenie do zmian jakościowych tych wyrobów powstałych

w obrocie. Nieodpowiednie warunki przechowywania nawozów i środków wspomagających uprawę roślin powodują rozpuszczanie i wymywanie z nich składników, co w konsekwencji może spowodować zanieczyszczenie gleb i wód.

Środki służące do realizacji tych celów to:

1) wprowadzenie zakazu przechowywania luzem saletry amonowej i innych nawozów zawierających azotan amonowy w ilości powyżej 28% w przeliczeniu na azot całkowity,
2) ustanowienie obowiązku przechowywania gnojowicy i gnojówki w zamkniętych zbiornikach. Instalacje te są szczególnie uciążliwe dla środowiska, a także niebezpieczne dla zdrowia ludzi przebywających w ich pobliżu. Z uwagi na to, mając na względzie fakt, że szczelne przykrycie zbiorników daje największą efektywność redukcji emisji amoniaku, prawidłowa realizacja tego obowiązku ma szczególnie istotne znaczenie dla prawidłowej gospodarki rolnej, sprzyjając ograniczeniu emisji amoniaku do powietrza z otwartych i nieszczelnych zbiorników na gnojowicę. Zgodnie z art. 25 ust. 1 ustawy gnojówkę i gnojowicę przechowuje się wyłącznie w szczelnych zbiornikach o pojemności umożliwiającej gromadzenie co najmniej 4-miesięcznej produkcji tego nawozu. Zbiorniki te powinny być zbiornikami zamkniętymi, w rozumieniu przepisów wydanych na podstawie art. 7 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane[24] dotyczących warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle rolnicze i ich usytuowanie.
3) Z kolei, z uwagi na zagrożenie zanieczyszczenia wód biogenami pochodzącymi z niewłaściwego składowania nawozów naturalnych wprowadzono obowiązek przechowywania nawozów naturalnych innych niż gnojowica lub gnojówka na nieprzepuszczalnych płytach, zabezpieczonych w taki sposób, aby wycieki nie przedostawały się do gruntu. Zgodnie z art. 25 ust. 2 ustawy przechowywanie nawozów naturalnych innych niż gnojowica lub gnojówka przez podmioty, które prowadzą chów lub hodowlę drobiu powyżej 40 000 stanowisk lub chów lub hodowlę świń powyżej 2 000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub 750 stanowisk dla macior dopuszczalne jest na nieprzepuszczalnych płytach, zabezpieczonych w taki sposób, aby wycieki nie przedostawały się do gruntu. Jednakże, ograniczenie tego obowiązku wyłącznie do tych podmiotów jest niczym nie uzasadnione z punktu widzenia prawidłowej praktyki rolnej, stąd proponuje się skierowanie tego obowiązku do wszystkich podmiotów prowadzących chów i hodowlę zwierząt (w tym również bydła).

Dokładne zasady stosowania nawozów określono w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania. Przestrzeganie zasad w zakresie gospodarki nawozami ma bardzo istotne znaczenie dla ochrony wód i dbałości o ich jakość. Stąd też istotne znaczenie należy przypisać efektywności kontroli przestrzegania obowiązujących zasad gospodarki nawozami, w tym ograniczeń w stosowaniu nawozów w odległości 20 m od zbiorników i cieków wodnych. Środkiem wspomagającym realizację tego celu jest przede wszystkim edukacja w ramach ośrodków doradztwa rolniczego, uwrażliwienie ARiMR i kontrola gospodarstw przez ARiMR.

Środki kontroli i nadzoru nad realizacją wyżej opisanych środków w zakresie nawozów, nawożenia oraz środków wspomagających uprawę roślin:

1) nadzór nad wprowadzaniem do obrotu nawozów, nawozów oznaczonych znakiem „NAWÓZ WE" i środków wspomagających uprawę roślin w sposób określony w przepisach o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych sprawuje Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych,
2) kontrola przestrzegania przepisów dotyczących warunków stosowania i przechowywania nawozów, nawozów oznaczonych znakiem „NAWÓZ WE" oraz środków wspomagających uprawę roślin sprawowana przez Inspekcję Ochrony Środowiska,

[24] Tekst jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 1409 ze zm.

3) kontrola w zakresie spełniania przez nawozy lub środki wspomagające uprawę roślin, które zostały wytworzone z produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego lub produktów pochodnych, lub zawierają w swoim składzie produkty uboczne pochodzenia zwierzęcego lub produkty pochodne, wymagań określonych w rozporządzeniu nr 1069/2009, w przepisach Unii Europejskiej wydanych w trybie tego rozporządzenia lub w ustawie z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt sprawowana przez Inspekcję Weterynaryjną.

Szczegółowy zakres badań nawozów i środków wspomagających uprawę roślin, szczegółowy zakres dokumentacji dotyczącej nawozów oraz środków wspomagających uprawę roślin, dopuszczalne rodzaje zanieczyszczeń występujących w nawozach i środkach wspomagających uprawę roślin oraz ich wartości oraz minimalne wymagania jakościowe, jakie powinny spełniać nawozy, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy o nawozach i nawożeniu określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 czerwca 2008 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o nawozach i nawożeniu[25].

Do problemu zanieczyszczaniem wód związkami azotu odnoszą się również zapisy wskazanej w rozdziale 1 dyrektywy azotanowej, która została zaimplementowana w Polsce przepisami ustawy – Prawo wodne. Najważniejsze obowiązki organów ochrony środowiska w zakresie ochrony przez tym rodzajem zanieczyszczeń wprowadzone tymi przepisami to:

1. Wyznaczenie obszarów szczególnie narażonych na zanieczyszczenia związkami azotu,
2. Opracowanie programów działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych.

Ad 1. W rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie kryteriów wyznaczania wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych[26]określono standardy jakości śródlądowych wód powierzchniowych i morskich w postaci wartości granicznych podstawowych wskaźników eutrofizacji oraz wód powyżej których występuje eutrofizacja, a także metodyki referencyjne pomiaru służące do oznaczeń wskaźników zanieczyszczeń. Za wody wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych uznaje się wody zanieczyszczone oraz wody zagrożone zanieczyszczeniem, jeżeli nie zostaną podjęte działania ograniczające bezpośredni lub pośredni zrzut do tych wód azotanów i innych związków azotowych mogących przekształcić się w azotany, pochodzących z działalności rolniczej.

Ad 2. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych[27]określa w szczególności standardy emisji azotu w związku z prowadzeniem działalności rolniczej. W akcie tym wskazano dawki składników mineralnych, które należy ustalać na podstawie potrzeb nawozowych roślin, na które składają się ilość składników pobranych z określonym plonem rośliny oraz ich ilość, jaka może być pobrana z gleby bez szkody dla jej żyzności. Dotyczy to w szczególności azotu, którego dawka powinna być możliwie precyzyjnie dobrana. Roczna dawka nawozu naturalnego nie może przekraczać ilości zawierającej 170 kg azotu całkowitego na 1 ha użytków rolnych. Jeżeli ilość nawozów naturalnych, produkowanych w gospodarstwie, przeliczonych na azot całkowity przekracza 170 kg azotu na 1 ha, wskazuje to na nadmierną obsadę inwentarza. Rolnik powinien wówczas albo zmniejszyć obsadę zwierząt, albo zawrzeć umowę z sąsiadami na odbiór nadwyżkowych ilości nawozów naturalnych. Dawki nawozów naturalnych należy ustalać według zawartości w nich tak zwanego azotu działającego. Azot działający wykazuje takie samo działanie nawozowe jak azot nawozów mineralnych. Przy przeliczaniu ilości azotu całkowitego nawozów naturalnych na azot działający należy posługiwać się wzorem: Azot

[25] Dz. U. 2008, nr 119, poz. 765.
[26]Dz. U. nr 241, poz. 2093 ze zm.
[27]Dz. U. z 2003, nr 4, poz. 44 ze zm.

działający = azot całkowity x równoważnik nawozowy. Ponadto, określono metodykę nawożenie pól w pobliżu cieków wodnych i stref ochrony wód:

1) Na obszarach położonych w bezpośredniej bliskości wód powierzchniowych [zbiorniki i cieki wodne] oraz źródeł wody pitnej [strefy ochronne wód] obowiązują szczególne zasady stosowania nawozów. Dotyczy to dawek, rodzaju i postaci nawozu, sprzętu do nawożenia, a nawet przebiegu pogody w czasie rozsiewu lub rozlewu nawozów.
2) W odległości do 20 m od wód powierzchniowych, stref ochrony wód i obszarów morskiego pasa nadbrzeżnego nie można stosować nawozów naturalnych, a nawozy mineralne powinny być rozsiewane ręcznie.
3) Sprzęt do stosowania nawozów na powyższych obszarach powinien być w dobrym stanie technicznym i starannie wyregulowany. Zabieg nawożenia należy dokonywać przy sprzyjającym kierunku wiatru, zapobiegającym znoszeniu cząstek lub kropli nawozu na powierzchnię wody czy obszaru chronionego.
4) Mycie rozsiewaczy nawozów i opryskiwaczy nie może się odbywać w pobliżu wód powierzchniowych czy stref ochrony wód. Wodę z mycia sprzętu należy równomiernie rozlać po powierzchni przeznaczonej do nawożenia, oddalonej o co najmniej 20 m od brzegów zbiorników i cieków wodnych.
5) Pastwiska znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie linii brzegowej wód powierzchniowych nie powinny być przeciążane zbyt dużą ilością zwierząt. Nie należy lokalizować wodopojów bezpośrednio na zbiorniku lub cieku wodnym.

6 C6 Integralność dna morskiego

6.1 Górnictwo morskie

Działalność ludzka, z którą związana jest znacząca ingerencja w integralność dna morskiego odnosi się przede wszystkim do przedsięwzięć z zakresu tzw. górnictwa morskiego, mającego na celu pozyskiwanie zasobów mineralnych z dna morza. Z punktu widzenia prawa, działania te zostały podzielone na:

1) poszukiwanie i rozpoznawanie złóż,
2) wydobywanie kopalin ze złóż,
3) poszukiwanie i rozpoznawanie złóż węglowodorów,
4) wydobywanie węglowodorów ze złóż.

Zgodnie z art. 34 ustawy o obszarach morskich, do poszukiwania, rozpoznawania i wydobywania zasobów mineralnych w polskich obszarach morskich stosuje się odpowiednie przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 1131 z późn. zm.) oraz przepisy dotyczące ochrony środowiska morskiego, bezpieczeństwa żeglugi i życia na morzu.

6.2 Inne rodzaje działalności

Poza działalnością z dziedziny przemysłu wydobywczego, dla cechy C6 istotne są również takie działania jak:

1) wznoszenie lub wykorzystywanie sztucznych wysp, konstrukcji i urządzeń w polskich obszarach morskich,
2) układanie i utrzymywanie kabli lub rurociągów na obszarach morskich,
3) zrzut do morza odpadów lub innych substancji albo urobku z pogłębiania dna.

Ad 1. Wznoszenie lub wykorzystywanie sztucznych wysp, konstrukcji i urządzeń w polskich obszarach morskich wymaga uzyskania pozwolenia ustalającego ich lokalizację oraz określającego warunki ich wykorzystania na tych obszarach. Wniosek o wydanie pozwolenia powinien zawierać m. in. ocenę

skutków ekonomicznych, społecznych i oddziaływania na środowisko planowanego przedsięwzięcia. Do wniosku załącza się również:

1) informację o środowisku znajdującym się w zasięgu oddziaływania planowanego przedsięwzięcia,
2) opis potencjalnych oddziaływań planowanego przedsięwzięcia na środowisko i jego zasoby naturalne zarówno żywe, jak i mineralne oraz ich ocenę,
3) opis środków zmniejszających szkodliwe oddziaływanie planowanego przedsięwzięcia na środowisko morskie,
4) opis przyjętych założeń i zastosowanych metod prognozy oraz wykorzystanych danych o środowisku morskim, ze wskazaniem trudności powstałych przy gromadzeniu niezbędnych informacji,
5) projekt programu monitoringu, w tym monitoringu środowiska i zarządzania procesem inwestycyjnym i eksploatacyjnym,
6) opis elementów środowiska objętych ochroną na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody znajdujących się w zasięgu przewidywanego oddziaływania planowanego przedsięwzięcia.

Na dzień dzisiejszy, z uwagi na brak przyjętego planu zagospodarowania przestrzennego polskich obszarów morskich, organem właściwym w sprawie wydania pozwolenia dla przedsięwzięć wymagających pozwolenia na budowę oraz wszystkich planowanych, realizowanych lub eksploatowanych w wyłącznej strefie ekonomicznej jest minister właściwy do spraw gospodarki morskiej. W przypadku przedsięwzięć niewymagających pozwolenia na budowę pozwolenie wydaje właściwy terytorialnie dyrektor urzędu morskiego.

Z punktu widzenia ochrony środowiska morskiego istotne jest również, że do przesłanek obligatoryjnej odmowy wydania pozwolenia zalicza się związane z jego realizacją wystąpienie zagrożenia dla środowiska, zasobów morza lub zasobów podmorskich, w tym racjonalnej gospodarki złożami kopalin.

Ponadto, jeśli chodzi o instalacje do wytwarzania energii elektrycznej z energii wiatru lokalizowane na obszarach morskich, to przede wszystkim obejmuje je zakaz wznoszenia i wykorzystywania elektrowni wiatrowych na morskich wodach wewnętrznych i morzu terytorialnym, określony w art. 23 ust. 1 ustawy o obszarach morskich. Niezależnie od powyższego, klasyfikują się one do grupy I przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Jako takie, podlegają one obowiązkowi uzyskania DŚU po przeprowadzeniu dla nich OOŚ, w trakcie której badany będzie m.in. wpływ planowanej inwestycji na środowisko morskie. Procedura OOŚ została omówiona szczegółowo w rozdziale 1.

Ad 2. Układanie i utrzymywanie kabli lub rurociągów na obszarach morskich wód wewnętrznych i morza terytorialnego wymaga uzyskania pozwolenia ustalającego lokalizację i warunki ich utrzymywania na tych obszarach. Pozwolenie wydaje właściwy terytorialnie dyrektor urzędu morskiego po zaopiniowaniu wniosku o wydanie tego pozwolenia przez ministra właściwego do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa w zakresie stwierdzenia zgodności z ustaleniami koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, ministrów właściwych do spraw: gospodarki, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, rybołówstwa, środowiska, gospodarki wodnej, wewnętrznych oraz Ministra Obrony Narodowej. Jeżeli ułożenie kabli lub rurociągów jest projektowane na obszarach morskich wód wewnętrznych i morza terytorialnego, a będą one przebiegały również na odcinku lądowym —wniosku podlega zaopiniowaniu również przez wójta, burmistrza albo prezydenta miasta zgodnie z właściwością miejscową tego organu.

W przypadku, gdy układanie i utrzymywanie kabli lub rurociągów ma być zlokalizowane w wyłącznej strefie ekonomicznej, jest ono dozwolone, jeśli nie utrudnia wykonywania praw Rzeczypospolitej Polskiej i pod warunkiem uzgodnienia ich lokalizacji oraz sposobów utrzymywania z ministrem właściwym do spraw gospodarki morskiej, który w tym zakresie wydaje decyzję po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw: gospodarki, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, rybołówstwa, środowiska, gospodarki wodnej, wewnętrznych oraz Ministra Obrony Narodowej.

Wymogi formalne dla wniosku o wydanie pozwolenia na układanie i utrzymywanie kabli lub rurociągów są takie same jak w przypadku pozwolenia omówionego w punkcie poprzednim. Znajdzie tu również zastosowanie przesłanka odmowy wydania pozwolenia w postaci wystąpienia zagrożenia dla środowiska naturalnego.

W omówionych pozwoleniach ustala się warunki korzystania z obszaru objętego pozwoleniem.

Ad 3. Instrumenty prawne regulujące zrzuty ze statków przeanalizowano w rozdziale 10.

7 C7 Warunki hydrograficzne

Zakłócenia środowiska morskiego pod względem ingerencji w panujące w nim warunki hydrograficzne związane są głównie z oddziaływaniem na nie określonego rodzaju budowli i działań. Narzędziem określającym skalę tego wpływu jest ocena oddziaływana na środowisko, która szczegółowo opisana została w rozdziale 1.2. Dodatkowo, w odniesieniu do cechy C7 warunki hydrograficzne należy wskazać na jeden z najnowszych dokumentów zawierających przepisy regulujące działalność wydobywczą na obszarach morskich pozostających pod jurysdykcją Państw Członkowskich, jakim jest dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/30/WE z dnia 12 czerwca 2013 r. w sprawie bezpieczeństwa działalności związanej ze złożami ropy naftowej i gazu ziemnego na obszarach morskich oraz zmiany dyrektywy 2004/35/WE (Dz. Urz. UE L 178 z 28.6.2013 str. 66; dalej jako Dyrektywa *Offshore*). Ustanawia ona środki mające na celu ograniczenie ryzyko poważnej awarii podczas prowadzenia działalności poszukiwawczo-wydobywczej związanej ze złożami węglowodorów w granicach obszarów morskich (na potrzeby niniejszego rozdziału dalej zwaną działalnością związaną z węglowodorami). Dotyczą one następujących kwestii dotyczących działalności związanej z węglowodorami:

1) prowadzenia działalności w sposób gwarantujący bezpieczeństwo i ochronę środowiska na etapie udzielania koncesji;
2) zapewnienie udziału społeczeństwa w konsultowaniu jej skutków dla środowiska;
3) zasad zarządzania ryzykiem w zakresie bezpieczeństwa osób i zanieczyszczenia środowiska naturalnego oraz nadzoru nad przygotowaniem podmiotów do zarządzania tym ryzykiem, a także współpracy międzynarodowej w tym zakresie
4) odpowiedzialności za szkody wyrządzone w środowisku.

Do najbardziej istotnych postanowień Dyrektywy *Offshore* należą przepisy dotyczące:

1) Operatora, definiowanego jako podmiot wyznaczony do prowadzenia działalności związanej z węglowodorami, w tym planowania i realizacji operacji na odwiercie – w szczególności brak możliwości zwolnienia operatora z obowiązków określonych przez Dyrektywę w sytuacji, gdy za działania lub zaniedbania prowadzące lub przyczyniające się do poważnych awarii odpowiedzialni są wykonawcy;
2) Oceny zdolności technicznych i finansowych wnioskodawcy występującego o koncesję, przy której należy uwzględniać m.in.:
   a) ryzyko, zagrożenia i wszelkie inne istotne informacje dotyczące danego obszaru koncesyjnego, w tym, w stosownych przypadkach, koszty degradacji środowiska morskiego, o których mowa w art. 8 ust. 1 lit. c) RDSM;
   b) zdolności finansowe wnioskodawcy, w tym wszelkie rodzaje zabezpieczenia finansowego, do pokrycia zobowiązań, jakie mogą potencjalnie wyniknąć z danego rodzaju działalności związanej ze złożami ropy naftowej i gazu ziemnego na obszarach morskich, w tym odpowiedzialności za ewentualne szkody ekonomiczne, w przypadku gdy taka odpowiedzialność jest przewidziana w prawie krajowym;
   c) wszystkie wrażliwe pod względem środowiskowym środowiska morskie i przybrzeżne, w szczególności na ekosystemy, które odgrywają ważną rolę w łagodzeniu skutków zmiany klimatu i przystosowaniu się do niej, takie jak bagna słone i łąki podmorskie, a także na morskie obszary chronione, takie jak specjalne obszary ochrony na podstawie Dyrektywy Siedliskowej, Dyrektywy Ptasiej, jak również morskie obszary chronione

ustalone przez Unię lub zainteresowane państwa członkowskie w ramach wszelkich międzynarodowych lub regionalnych porozumień, których są one stroną;

3) Ustanowienia procedur zapewniających szybkie i właściwe rozpatrywanie roszczeń o odszkodowania, również w odniesieniu do wypłat odszkodowań związanych z incydentami transgranicznymi;
4) Wyznaczenia organu odpowiedzialnego za ocenę i potwierdzanie sprawozdań dotyczących poważnych zagrożeń, nadzór nad przestrzeganiem przepisów Dyrektywy *Offshore*, doradzanie innym organom i jednostkom, sporządzenia rocznych planów skutecznego nadzoru i sprawozdań oraz współpracę z właściwymi organami lub punktami kontaktowymi w ramach współpracy między Państwami Członkowskimi;
5) Szczegółowego określenia dokumentów wymaganych do przekazania w związku z działalnością w zakresie węglowodorów, do których należą:
    a) polityka korporacyjna w zakresie zapobiegania poważnym awariom lub jej odpowiedni opis;
    b) system zarządzania bezpieczeństwem i środowiskiem mający zastosowanie do danej instalacji, lub jego odpowiedni opis;
    c) w przypadku planowanej instalacji wydobywczej – powiadomienie dotyczące projektu, zgodnie z wymogami określonymi w załączniku I Dyrektywy *Offshore*;
    d) opis systemu niezależnej weryfikacji;
    e) sprawozdanie dotyczące poważnych zagrożeń (w przypadku istotnej zmiany lub demontażu instalacji, zmienione sprawozdanie dotyczące poważnych zagrożeń);
    f) wewnętrzny plan reagowania w przypadku awarii, lub jego odpowiedni opis;
    g) w przypadku operacji na odwiercie – powiadomienie dotyczące tej operacji na odwiercie i informacje dotyczące tej operacji na odwiercie;
    h) w przypadku działalności połączonej – powiadomienie dotyczące działalności połączonej;
    i) w przypadku istniejącej instalacji wydobywczej, która ma zostać przeniesiona do nowej lokalizacji wydobywczej, gdzie ma być eksploatowana – powiadomienie dotyczące przeniesienia zgodnie z załącznikiem I;
    j) wszelkie inne odpowiednie dokumenty, o które zwróci się właściwy organ.

W kontekście GES bardzo ważnym zapisem Dyrektywy *Offshore* jest wprowadzona w jej art. 38 ust. 1 zmiana art. 2 ust. 1 lit. B) dyrektywy 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu (Dz. Urz. UR L 143 z 30.04.2004 str. 56; dalej jako Dyrektywa Szkodowa). Skutkiem modyfikacji jest rozszerzenie zakresu odpowiedzialności za szkody określonej w przepisach dyrektywy szkodowej na szkody mające negatywny wpływ na cele środowiskowe:

1) określone w RDW cele środowiskowe dla jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych oraz
2) określony w RDSM stan środowiska wód morskich.

Co ważne, odpowiedzialność za te szkody dotyczy nie tylko działalności związanej z węglowodorami, ale każdego rodzaju działalności wskazanego w Dyrektywie Szkodowej.

Implementacja Dyrektywy *Offshore* do porządku krajowego nastąpi poprzez przyjęcie ustawy o zmianie ustawy - Prawo geologiczne i górnicze.

8 C8 Substancje zanieczyszczające i efekty zanieczyszczeń

8.1 Zanieczyszczenia ze źródeł lądowych

8.1.1 Standardy emisyjne i imisyjne

Ustalenie standardów emisyjnych oraz imisyjnych wiąże się wprost z wprowadzaniem zanieczyszczeń do środowiska, w tym zwłaszcza do wód. Na dobry stan środowiska wód morskich wpływ mają zatem zanieczyszczenia wprowadzane do mórz ze źródeł lądowych (w tym także do wód przejściowych oraz wód przybrzeżnych) oraz zanieczyszczenia pochodzące bezpośrednio ze źródeł morskich. Jako akt o charakterze ramowym w sferze ochrony środowiska, podstawowe pojęcia na użytek tej dziedziny (gałęzi) prawa, w szczególności definicje standardów emisji i jakości środowiska określa ustawa – POŚ.

Normy określające standardy emisyjne i imisyjne, dzielone są na:

1) standardy jakości poszczególnych kategorii wód (w tym także wód będących środowiskiem życia ryb, wód powierzchniowych wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia, wód w kąpieliskach),
2) standardy emisji do wód dla przemysłu (w szczególności ścieków przemysłowych i komunalnych wprowadzanych do wód),
3) standardy emisji do wód i powierzchni ziemi dla rolnictwa (omówione szczegółowo w odniesieniu do cechy C5 Eutrofizacja),
4) standardy emisji do powierza ze źródeł lądowych,
5) zanieczyszczenia odpadami ze źródeł lądowych (omówione szczegółowo w odniesieniu do cechy C10 Odpady w środowisku morskim).

Zanieczyszczenie odpadami ze źródeł lądowych, w tym zanieczyszczenia na skutek działalności przybrzeżnej zostaną omówione w rozdziale dotyczących cechy C10 Odpady w środowisku morskim.

8.1.2 Pozwolenia emisyjne

Normy określające standardy emisji oraz jakości środowiska stanowią dla organów stosujących prawo w sytuacji wydawania pozwoleń na korzystanie z jego zasobów swoiste punkty odniesienia dla wyznaczania zakresu dopuszczalnej emisji do środowiska. Przepisy określające te standardy będą zatem przedmiotem stosowania w postępowaniach administracyjnych zmierzających do wydania pozwoleń emisyjnych, a także zezwoleń na korzystanie z jego zasobów w inny sposób (np. na przetwarzanie odpadów).

Eksploatacja instalacji powodująca: wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, wytwarzanie odpadów może wymagać pozwolenia emisyjnego:

1) zintegrowanego,
2) na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
3) wodnoprawnego na wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,
4) na wytwarzanie odpadów - wydanego przez właściwy organ ochrony środowiska.

Obowiązek uzyskania pozwolenia emisyjnego dotyczy w zasadzie podmiotów korzystających ze środowiska, będących przedsiębiorcami eksploatującymi instalacje w rozumieniu ustawy – POŚ, powodujące wprowadzanie do środowiska substancji lub energii.

Przestrzeganie standardów emisji do środowiska oraz standardów jego jakości jest jednym z najistotniejszych wymogów uzyskania pozwolenia, natomiast zaprzestanie ich przestrzegania w toku

już prowadzonej działalności – może stać się przyczyną cofnięcia takiego pozwolenia bez odszkodowania przez organ, który je wydał.

Obowiązkiem organu wydającego pozwolenie emisyjne jest odniesienie się w jego treści do obowiązujących dla danej instalacji i danego rodzaju emisji standardów emisyjnych i standardów jakości środowiska.

Pozwolenie wodnoprawne na wprowadzanie ścieków do wód i ziemi, jako pozwolenie emisyjne, uregulowane jest dodatkowo w ustawa – Prawo wodne.

Środkami kontroli w odniesieniu do przestrzegania norm określających standardy emisyjne są przede wszystkim takie instrumenty jak:

1) monitoring środowiska,
2) uregulowania nakładające na podmioty korzystające ze środowiska i organy administracji obowiązek prowadzenia pomiarów emisji, a także
3) instytucja kontroli w zakresie gospodarowania zasobami środowiska (np.: wodami).

Ponadto, można wyróżnić szczególne narzędzia kontrolne dotyczące konkretnych instytucji prawnych, np.: ponowna analiza warunków wydanych przez organy administracji pozwoleń na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii, przegląd ekologiczny.

8.1.3 Państwowy Monitoring Środowiska

Źródłem informacji o środowisku, w tym o jego zanieczyszczeniu jest w szczególności państwowy monitoring środowiska, który stanowi system pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska oraz gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania informacji o środowisku. System ten wspomaga działania na rzecz ochrony środowiska poprzez systematyczne informowanie organów administracji i społeczeństwa o:

1) jakości elementów przyrodniczych, dotrzymywaniu standardów jakości środowiska określonych przepisami i obszarach występowania przekroczeń tych standardów i poziomów;

2)występujących zmianach jakości elementów przyrodniczych i przyczynach tych zmian, w tym powiązaniach przyczynowo-skutkowych występujących pomiędzy emisjami i stanem elementów przyrodniczych. Państwowy monitoring środowiska obejmuje, uzyskiwane na podstawie badań monitoringowych, informacje w zakresie:

a) jakości powietrza;
b) jakości wód śródlądowych powierzchniowych i podziemnych oraz wód przejściowych, a także wód morza terytorialnego, wód wyłącznej strefy ekonomicznej Rzeczypospolitej Polskiej i wód przybrzeżnych, w tym dna i skały macierzystej znajdujących się na obszarze tych wód;
c) jakości gleby i ziemi;
d) hałasu;
e) promieniowania jonizującego i pól elektromagnetycznych;
f) stanu zasobów środowiska, w tym lasów;
g) rodzajów i ilości substancji lub energii wprowadzanych do powietrza, wód, gleby i ziemi;
h) wytwarzania i gospodarowania odpadami.

Badania monitoringowe przeprowadza się w sposób cykliczny, stosując ujednolicone metody zbierania, gromadzenia i przetwarzania danych.

8.1.4 Monitoring wód

Monitoring wód ma na celu pozyskanie informacji o stanie:

1) wód powierzchniowych i stanie wód podziemnych oraz obszarów chronionych, o których mowa w art. 113 ust. 4ustawy – Prawo wodne., na potrzeby planowania w gospodarowaniu wodami oraz oceny osiągania celów środowiskowych,

2) wód morskich na potrzeby oceny osiągania celów środowiskowych dla wód morskich oraz bieżącej oceny stanu środowiska wód morskich.

Badania i oceny stanu wód powierzchniowych, stanu wód podziemnych oraz obszarów chronionych, o których mowa w art. 113 ust. 4 ustawy – Prawo wodne, dokonuje się w ramach państwowego monitoringu środowiska.

Badania wód powierzchniowych w zakresie elementów biologicznych, fizykochemicznych oraz chemicznych, w tym substancji priorytetowych, w matrycy będącej wodą wykonuje Wojewódzki inspektor ochrony środowiska. Natomiast badania wód powierzchniowych w zakresie elementów hydrologicznych i morfologicznych wykonuje i przekazuje wyniki tych badań właściwym wojewódzkim inspektorom ochrony środowiska na potrzeby oceny stanu wód powierzchniowych, oceny stanu wód podziemnych oraz oceny obszarów chronionych, o których mowa w art. 113 ust. 4 ustawy – Prawo wodne. Państwowa służba hydrologiczno-meteorologiczna. Wojewódzki inspektor ochrony środowiska dokonuje, na podstawie wyników badań i obserwacji oraz z wykorzystaniem wyników badań wód powierzchniowych i podziemnych dokonuje oceny stanu jednolitych części wód powierzchniowych dla obszaru województwa, z uwzględnieniem wód przejściowych i przybrzeżnych. Inspekcja Ochrony Środowiska prowadzi monitoring wód, współpracując z organami administracji morskiej oraz organami administracji rybołówstwa morskiego.

W ramach monitoringu wód prowadzi się program monitoringu wód morskich, zawierający wykaz stanowisk badań monitoringowych z przyporządkowaniem im zakresu i częstotliwości prowadzenia pomiarów i badań oraz metodyk referencyjnych lub warunków zapewnienia jakości pomiarów i badań dla poszczególnych wskaźników. Program ten opracowuje Główny Inspektor Ochrony Środowiska. Program monitoringu wód morskich podlega przeglądowi co 6 lat i w razie potrzeby aktualizacji.

Zgodnie z art. 38n ustawy – Prawo wodne Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej sporządza, dla każdego obszaru dorzecza, wykaz emisji, zrzutów oraz strat substancji priorytetowych, uwzględniając przepisy prawa Unii Europejskiej dotyczące substancji priorytetowych w dziedzinie polityki wodnej i udostępnia ten wykaz w Biuletynie Informacji Publicznej Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej.

Stosownie do art. 61a ustawy – Prawo wodne przepisy dotyczące monitoringu wód morskich stosuje się do wód morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej Rzeczypospolitej Polskiej w rozumieniu ustawy o obszarach morskich. Ponadto, przepisy dotyczące monitoringu wód morskich stosuje się również do dna morskiego i skały macierzystej, znajdujących się na obszarze morza terytorialnego, wyłącznej strefy ekonomicznej Rzeczypospolitej Polskiej oraz wód przybrzeżnych.

8.1.5 Monitoring działalności przybrzeżnej

Konwencja Helsińska zobowiązuje do monitorowania przynajmniej składu osadu określonego z uwzględnieniem takich właściwości, jak: uziarnienie, masa sucha, straty przy prażeniu, całkowita zawartość węglowodorów, zawartość Ba, Cr, Pb, Cu, Hg i Cd po podjęciu działalności w strefie przybrzeżnej. Badania w tym zakresie należy wykonywać w odstępach rocznych podczas działań i po ich zakończeniu. Ponadto, w celu pełnego wykorzystania przyszłych osiągnięć w technologii oczyszczania i produkcji, zezwolenia na zrzut podlegają regularnym przeglądom przez właściwy organ, a limity zrzutów muszą być na bieżąco odpowiednio korygowane.

8.1.6 Pomiary wielkości emisji

Obowiązek ten wprowadza ustawa – POŚ., kierując go zasadniczo do prowadzącego instalację lub użytkownika urządzenia. Obowiązek prowadzenia pomiarów może dotyczyć wykonania pomiarów wstępnych, okresowych i ciągłych. Związany jest z nim obowiązek ewidencjonowania wyników przeprowadzonych pomiarów oraz ich przechowywania przez 5 lat od zakończenia roku kalendarzowego, którego dotyczą.

Prowadzący instalację nowo zbudowaną lub zmienioną w istotny sposób, z której emisja wymaga pozwolenia, jest obowiązany z mocy prawa do przeprowadzenia wstępnych pomiarów wielkości emisji z tej instalacji. Z mocy prawa prowadzący instalację oraz użytkownik urządzenia są obowiązani do okresowych pomiarów wielkości emisji i pomiarów ilości pobieranej wody. Z kolei, do ciągłych pomiarów wielkości emisji prowadzący instalację oraz użytkownik urządzenia są obowiązani w razie wprowadzania do środowiska znacznych ilości substancji lub energii. Zakres obowiązku prowadzenia pomiarów może być związany z parametrami charakteryzującymi wydajność lub moc instalacji albo urządzenia.

Szczegółowe wymagania w zakresie prowadzenia pomiarów wielkości emisji oraz pomiarów ilości pobieranej wody określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 października 2014 r.[28]. Ponadto, rozporządzenie Ministra Środowiska z 19 listopada 2008 r. w sprawie rodzajów wyników pomiarów prowadzonych w związku z eksploatacją instalacji lub urządzenia i innych danych oraz terminów i sposobów ich prezentacji[29]określa rodzaje wyników pomiarów prowadzonych w związku z eksploatacją instalacji lub urządzenia, które ze względu na szczególne znaczenie dla zapewnienia systematycznej kontroli wielkości emisji lub innych warunków korzystania ze środowiska przekazuje się właściwym organom ochrony środowiska oraz wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska, a także terminy i sposób prezentacji tych danych.

Podmioty korzystające ze środowiska, obowiązane z mocy prawa oraz na mocy decyzji do pomiaru poziomu substancji lub energii w środowisku oraz wielkości emisji, gromadzą i przetwarzają dane z zachowaniem zasad określonych w ustawie i nieodpłatnie udostępniają informacje na potrzeby państwowego monitoringu środowiska.

Obowiązek prowadzenia pomiarów w pozwoleniu zintegrowanym

Na podstawie art. 217a ustawy – POŚ. organ ochrony środowiska, ustalając w pozwoleniu zintegrowanym sposób i częstotliwość wykonywania badań zanieczyszczenia gleby i ziemi substancjami powodującymi ryzyko oraz wykonywania pomiarów zawartości tych substancji w wodach gruntowych, w tym pobierania próbek, uwzględnia się, że:

1) badania zanieczyszczenia gleby i ziemi wykonuje się co najmniej raz na 10 lat,
2) pomiary zawartości substancji w wodach gruntowych, w tym pobieranie próbek, wykonuje się co najmniej raz na 5 lat

- o ile takie badania lub pomiary nie opierają się na systematycznej ocenie ryzyka. Badania lub pomiary wykonuje się przez laboratorium akredytowane oraz w sposób umożliwiający ich ilościowe porównanie z wynikami badań i pomiarów zawartymi w raporcie początkowym, jeżeli taki raport dla danej instalacji jest wymagany.

Na podstawie art. 46 ustawy – Prawo wodne zakłady pobierające wodę oraz przeznaczające ścieki do rolniczego wykorzystania obowiązane są prowadzić pomiary ich ilości i jakości. Obowiązki w zakresie pomiarów ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi określają przepisy ustawy – POŚ. Zakłady wprowadzające ścieki do wód lub do ziemi mogą zostać obowiązane do prowadzenia pomiarów jakości: wód powierzchniowych powyżej i poniżej miejsca zrzutu ścieków, wód podziemnych.

Z kolei, zakłady pobierające wodę w ilości większej niż 100 m^3 na dobę są obowiązane do dokonywania systematycznego pomiaru ilości pobieranej wody.

Rozporządzenie Ministra Budownictwa z dnia 14 lipca 2006 r. w sprawie sposobu realizacji obowiązków dostawców ścieków przemysłowych oraz warunków wprowadzania ścieków do urządzeń kanalizacyjnych[30]określa w szczególności sposób sprawowania kontroli ilości i jakości ścieków.

---

[28] Dz. U. 2014, poz. 1542.
[29]Dz. U. nr 215, poz. 1366.

[30]Dz. U. 2006, nr 136, poz. 964 ze zm.

Pomiary ścieków. Ścieki przemysłowe zawierające substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego odprowadzane z określonych rodzajów produkcji do urządzeń kanalizacyjnych nie powinny zawierać tych substancji w ilościach przekraczających dopuszczalne wartości wskaźników zanieczyszczeń określonych w załączniku do rozporządzenia.

8.1.7 Kontrola gospodarowania wodami

Narzędziem kontroli w zakresie przestrzegania standardów emisji i jakości wód jest także instytucja kontroli gospodarowania wodami, która może w szczególności dotyczyć:

1) ochrony wód przed zanieczyszczeniem;
2) przestrzegania warunków ustalonych w decyzjach wydanych na podstawie ustawy;
3) przestrzegania warunków obowiązujących w strefach i obszarach ochronnych ustanowionych na podstawie ustawy;
4) stanu jakości wody ujmowanej do zaopatrzenia ludności oraz wody w kąpieliskach;
5) jakości wód przeznaczonych do bytowania ryb, skorupiaków i mięczaków w warunkach naturalnych;
6) stężeń azotanów w wodach wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych;
7) ustawiania i utrzymywania stałych urządzeń pomiarowych na brzegach i w wodach;
8) Kontrolę tę wykonują odpowiednio Prezes Krajowego Zarządu oraz dyrektorzy regionalnych zarządów, Państwowa Inspekcja Sanitarna oraz Inspekcję Ochrony Środowiska.

Przy wykonywaniu kontroli w zakresie gospodarki wodnej inspektorzy uprawnieni są m. in. Do przeprowadzania niezbędnych badań lub wykonywania innych czynności kontrolnych w celu ustalenia, na terenie kontrolowanej nieruchomości, przestrzegania warunków wynikających z ustawy, a także stanu urządzeń wodnych. Na podstawie ustaleń kontroli organ może wydać kontrolowanemu zarządzenie pokontrolne lub wystąpić do właściwego organu o wszczęcie postępowania administracyjnego przewidzianego przepisami ustawy.

Ponadto, na podstawie art. 38o ustawy – Prawo wodne Główny Inspektor Ochrony Środowiska prowadzi monitoring substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego zawartych na liście obserwacyjnej, przez okres co najmniej 12 miesięcy, w co najmniej 15 reprezentatywnych punktach pomiarowo-kontrolnych.

Na podstawie art. 18e ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków wójt (burmistrz, prezydent miasta) jest uprawniony do kontroli działalności gospodarczej przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego w zakresie zgodności wykonywanej działalności z udzielonym zezwoleniem. W szczególności, może on cofnąć zezwolenie w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę lub zbiorowego odprowadzania ścieków w przypadku, gdy przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne przestało spełniać warunki określone przepisami prawa, wymagane do wykonywania działalności określonej w zezwoleniu.

Środki kontrolne w odniesieniu do pozwoleń zintegrowanych:

1) wystąpienia Ministra Środowiska w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości przy wydawaniu pozwoleń przez właściwe organy,
2) analiza pozwoleń zintegrowanych przez organy ochrony środowiska i dostosowanie ich treści do nowych konkluzji BAT,
3) analiza pozwoleń zintegrowanych przez organy ochrony środowiska w innych przypadkach.

Jeżeli analiza ta wykazała konieczność zmiany pozwolenia zintegrowanego, organ właściwy do wydania pozwolenia wzywa prowadzącego instalację do wystąpienia z wnioskiem o zmianę pozwolenia w terminie 6 miesięcy od dnia wezwania, określając zakres tego wniosku mający związek ze zmianami wynikającymi z dokonanej analizy.

8.1.8 Przegląd ekologiczny

Szczególnym środkiem kontroli zanieczyszczeń jest przegląd ekologiczny, który można przeprowadzić w razie stwierdzenia okoliczności wskazujących na możliwość negatywnego oddziaływania instalacji na środowisko.

8.2 Zanieczyszczenia pochodzące ze statków

8.2.1 Przeglądy i inspekcje

W celu zapewnienia przestrzegania przez statek wymagań w zakresie zapobiegania zanieczyszczeniom morza, statek podlega przeglądom i inspekcjom okresowym i doraźnym. Organem inspekcyjnym jest właściwy dyrektor urzędu morskiego, który może zlecić wykonanie czynności inspekcyjnych uznanej przez Komisję Europejską instytucję klasyfikacyjną.

Pozytywny wynik przeglądu i inspekcji stanowi podstawę do wydania świadectwa przewidzianego w:

1) MARPOL lub
2) rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 782/2003 z dnia 14 kwietnia 2003 r. w sprawie zakazu stosowania związków cynoorganicznych na statkach[31].

Świadectwo traci ważność przed upływem okresu, na który zostały wystawione, jeżeli:

1) bez zgody organu inspekcyjnego wprowadzono istotne zmiany w konstrukcji, wyposażeniu, systemach, osprzęcie, urządzeniach lub materiałach na statku;
2) nie została potwierdzona jego ważność;
3) nastąpiła zmiana przynależności statku, dla którego zostało ono wystawione.

Rodzaje, sposób, zakres i terminy inspekcji i przeglądów, a także sposób wydawania oraz wzory międzynarodowych świadectw określa rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 20 października 2015 r. w sprawie przeglądów i inspekcji oraz międzynarodowych świadectw w zakresie ochrony morza przed zanieczyszczeniem przez statki[32].

8.2.2 Substancje przeciwporostowe

Jeśli chodzi o wspomniane wyżej związki cynoorganiczne, to wchodzą one w skład farb przeciwporostowych wykorzystywanych na kadłubach statków i sieciach. Powłoki powierzchniowe tego rodzaju działają jak biocydy, przeznaczone do zapobiegania przywierania do statków i sieci organizmów morskich. Z uwagi na swoją toksyczność związki cynoorganiczne zostały zakazane m.in. na terenie UE. Źródłem tego zakazu jest rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 782/2003 z dnia 14 kwietnia 2003 r. w sprawie zakazu stosowania związków cynoorganicznych na statkach[33]. W preambule odnosi się ono do Międzynarodowej konwencji o kontroli szkodliwych systemów przeciwporostowych stosowanych na statkach(ang. *International Convention on the Control of HamrfulAnti-fouling Systems on Ships*, dalej jako Konwencja AFS), zauważając, iż jest to konwencja ramowa i konieczne jest uszczegółowienie jej zapisów.

Przepisy rozporządzenia 782/2003 stosuje się do statków pływających pod banderą kraju UE, statków niepływających pod banderą UE, ale eksploatowanych z upoważnienia kraju UE oraz pozostałych statków, jeśli wpływają one do portu w kraju UE. Zakaz stosowania określonych związków chemicznych na statkach i sieciach obowiązuje od dnia 1 lipca 2003 r.

---

[31] Dz. Urz. UE L 115 z 9.5.2003, str. 1.
[32] Dz. U. poz. 1806.
[33]Dz.Urz. UE L 115 z 9.5.2003, str. 1 ze zm.

Celem kontroli przestrzegania zakazu z rozporządzenia 782/2003 wprowadza badania i certyfikację statków pływających pod banderą UE. Po zmianie wprowadzonej rozporządzeniem Komisji (WE) nr 536/2008 z dnia 13 czerwca 2008 r. nadającym moc art. 6 ust. 3 i art. 7 rozporządzenia (WE) nr 782/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zakazu stosowania związków cynoorganicznych na statkach oraz zmieniającym to rozporządzenie[34]:

1) statki pływające pod banderą kraju, który jest stroną konwencji AFS, mają obowiązek wykazania zgodności poprzez przedstawienie międzynarodowego certyfikatu użycia systemu przeciwporostowego,
2) statki pływające pod banderą kraju, który nie jest stroną konwencji AFS, mają obowiązek posiadania deklaracji zgodności wydanej przez państwo bandery zgodnie z Konwencją AFS i wytycznymi Komitetu Ochrony Środowiska Morskiego IMO.

Z uwagi na wspomniane właściwości toksyczne dla organizmów morskich, instrument w postaci zakazu poza cechą C8 Zanieczyszczenia w środowisku morskim, oddziałuje on na cechy C1 Bioróżnorodność oraz C4 Łańcuchy troficzne.

Produkty przeciwporostowe inne niż zawierające związki cynoorganiczne podlegają regulacjom rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 528/2012 z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie udostępniania na rynku i stosowania produktów biobójczych[35]. Rozporządzenie ujednolica unijne przepisy dotyczące sprzedaży i wykorzystywania produktów biobójczych, jednocześnie zapewniając wysoki poziom ochrony zdrowia ludzi i zwierząt oraz środowiska.

Produkty podlegające przepisom rozporządzenia wymienione są w załączniku V. W kategorii 4 Inne produkty biobójcze wskazano w nim grupę 21: Produkty przeciwporostowe, opisane jako produkty stosowane do przeciwdziałania osadzaniu się i rozwojowi organizmów porostowych (mikroorganizmów i wyższych form gatunków roślin i zwierząt) na jednostkach pływających, sprzęcie do akwakultury lub innych obiektach wykorzystywanych w środowisku wodnym).

Dodatkowo, należy wspomnieć, że na gruncie ustawy o zapobieganiu zanieczyszczenia morza Rada Ministrów może określić, w drodze rozporządzenia, wykaz produktów biobójczych lub wyrobów poddanych ich działaniu, do których nie będą miały zastosowania przepisy rozporządzenia 528/2012, wraz ze wskazaniem zakresu tych przepisów, mając na względzie przesłanki uzasadniające wyłączenie stosowania przepisów rozporządzenia 528/2012, konieczność zapewnienia przejrzystości wykazu oraz obronności państwa. Na dzień ukończenia prac nad raportem nie wydano takiego rozporządzenia.

Zgodnie z przepisami rozporządzenia 528/2012, wszystkie produkty biobójcze wymagają zezwolenia na sprzedaż na terenie UE. Zatwierdzenia wymagają też zawarte w nich składniki czynne. Ocena substancji czynnych zawartych w produktach biobójczych odbywa się na poziomie unijnym. Na potrzeby oceny każdej substancji czynnej jako „sprawozdawcę" wyznacza się jeden z krajów UE. Odpowiada on za przygotowanie sprawozdania oceniającego, które omawiane jest przez wszystkie kraje UE, co ma na celu podjęcie decyzji na szczeblu UE w kwestii zatwierdzenia lub odmowy zatwierdzenia danej substancji. Substancje aktywne spełniające kryteria wykluczające nie otrzymują zatwierdzenia. Są to trwałe, wykazujące zdolność do bioakumulacji i toksyczne (PBT) bądź bardzo trwałe i wykazujące bardzo dużą zdolność do bioakumulacji (vPvB) substancje rakotwórcze, mutagenne, działające szkodliwie na rozrodczość lub uszkadzające układ hormonalny. Możliwe są jednak odstępstwa w przypadku, gdy ryzyko jest nieistotne. Szczególnej ocenie podlega ryzyko związane z produktami biobójczymi zawierającymi nanomateriały. Zatwierdzenie substancji czynnej przyznaje się na okres nie dłuższy niż 10 lat. Zatwierdzone substancje czynne wymienione są na stronie internetowej Europejskiej Agencji Chemikaliów (ECHA).

[34]Dz. Urz. UE L 156 z 14.6.2008, str. 10.
[35] Dz. Urz. UE L 167 z 27.6.2012, str. 1.

Na gruncie prawa polskiego, przepisy dotyczące produktów biobójczych zawiera ustawa z dnia 9 października 2015 r. o produktach biobójczych (Dz. U. poz. 1926), która określa podstawową zasadę stosowania produktów biobójczych w sposób racjonalny przez zastosowanie połączeń środków fizycznych, chemicznych, biologicznych i innych pozwalających na ograniczenie wykorzystania produktów biobójczych do niezbędnego minimum oraz w sposób zgodny z zaleceniami na etykiecie i ulotce informacyjnej.

Ustawa określa m.in. procedury zatwierdzania substancji czynnych w produktach biobójczych oraz wydawanie pozwoleń krajowych na wprowadzenie produktów tego rodzaju do obrotu. Organem właściwym w tych sprawach – oraz w rozumieniu rozporządzenia 528/2012 – jest Prezes Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych. Dodatkowym instrumentem kontrolnym jest prowadzony przez ten organ Wykaz Produktów Biobójczych. Tryb prowadzenia wykazu oraz zakres zawartych w nim informacji określa rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 grudnia 2015 w sprawie prowadzenia Wykazu Produktów Biobójczych[36].

W podstawowym zakresie nadzór nad przestrzeganiem przepisów ustawy dotyczących udostępniania na rynku i stosowania produktów biobójczych i substancji czynnych przeznaczonych do stosowania w produktach biobójczych w działalności zawodowej sprawuje Państwowa Inspekcja Sanitarna.

8.2.3 Przewóz ładunków niebezpiecznych

Zgodnie z przepisami ustawy o zapobieganiu zanieczyszczenia morza armator statku przewożącego ładunki niebezpieczne lub zanieczyszczające, zdążającego do portu morskiego lub na kotwicowiska położone w polskich obszarach morskich, a także statek wychodzący z portu morskiego, jest obowiązany odpowiednio przed przybyciem lub wyjściem statku poinformować dyrektora właściwego urzędu morskiego o rodzaju przewożonego ładunku, zamierzonej trasie i czasie podróży oraz stanie bezpieczeństwa statku. Związane z tym wymogiem szczegółowy określa rozporządzanie Ministra Infrastruktury z dnia 12 maja 2003 r. w sprawie przekazywania informacji przez armatora statku przewożącego ładunki niebezpieczne lub zanieczyszczające[37].

Statek odbywający, przez okres co najmniej jednego miesiąca, żeglugę na linii regularnej pomiędzy portami polskimi lub pomiędzy portem polskim a portem innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej może uzyskać zwolnienie z obowiązku informowania, jeżeli:

1) armator statku wykonującego żeglugę na linii regularnej przekazuje na bieżąco dyrektorowi urzędu morskiego aktualną listę takich statków oraz ustanowił system umożliwiający natychmiastowy elektroniczny dostęp do informacji, o których mowa w ust. 1, dotyczących każdej podróży statku wykonującego żeglugę na linii regularnej, organom administracji morskiej i Morskiej Służbie Poszukiwania i Ratownictwa, na ich żądanie, przez całą dobę;
2) przewidywany czas trwania rejsu w ramach żeglugi na linii regularnej nie przekracza 12 godzin.

W przypadku uzyskania zwolnienia, dodatkowym obowiązkiem kapitana statku w przypadku zaistnienia zmian w stosunku do planowanej godziny przybycia do portu przeznaczenia lub do stacji pilotowej, wynoszących co najmniej trzy godziny jest powiadomienie o tym fakcie dyrektora urzędu morskiego lub port przeznaczenia. Organem właściwym do wydania zwolnienia jest dyrektor urzędu morskiego.

Kolejnym obowiązkiem związanym z transportem towarów niebezpiecznych lub zanieczyszczających jest konieczność przedstawienia przez załadowcę kapitanowi deklaracji o podstawianych do ładowania towarach tego rodzaju. Deklaracji towarzyszy oświadczenie, że podstawiony do przewozu towar odpowiada informacjom zawartym w deklaracji. Kapitan, przed wyruszeniem

[36]Dz. U. poz. 2045.
[37] Dz. U. Nr 101, poz. 938 ze zm.

w podróż, przekazuje deklarację armatorowi. Zakres informacji objęty deklaracją określony jest w rozporządzeniu Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 8 marca 2012 r. w sprawie deklaracji o towarach niebezpiecznych lub zanieczyszczających (Dz. U. poz. 303).

8.2.4 Informowanie i postępowanie w razie zaistnienia wypadku powodujące zagrożenie zanieczyszczeniem środowiska morskiego lub zanieczyszczenie środowiska morskiego

Kapitan statku o polskiej przynależności znajdującego się poza polskimi obszarami morskimi, który zauważy na morzu zanieczyszczenie lub wypadek powodujący albo mogący spowodować rozlew oleju lub zanieczyszczenie innego rodzaju, przekazuje niezwłocznie informację do stacji brzegowej najbliższego państwa nadbrzeżnego oraz do armatora statku.

Kapitan statku o polskiej przynależności:

1) uczestniczącego w wypadku powodującym zagrożenie zanieczyszczeniem środowiska morskiego lub zanieczyszczenie środowiska morskiego,
2) na którym nastąpiło zdarzenie powodujące zagrożenie zanieczyszczeniem środowiska morskiego lub zanieczyszczenie środowiska morskiego

jest obowiązany do niezwłocznego przekazania informacji o tym do stacji brzegowej najbliższego państwa nadbrzeżnego i armatora statku oraz dyrektora urzędu morskiego właściwego dla portu macierzystego statku.

Kapitan statku znajdującego się w polskich obszarach morskich, który zauważy na morzu zanieczyszczenie lub wypadek powodujący albo mogący spowodować rozlew oleju lub zanieczyszczenia innego rodzaju, przekazuje niezwłocznie informację do najbliższej stacji brzegowej lub Służby Kontroli Ruchu Statków oraz do armatora statku.

Kapitan statku znajdującego się w polskich obszarach morskich, uczestniczącego w wypadku powodującym zagrożenie zanieczyszczeniem środowiska morskiego lub zanieczyszczenie środowiska morskiego, lub takiego, na którym nastąpiło zdarzenie powodujące zagrożenie zanieczyszczeniem środowiska morskiego lub zanieczyszczenie środowiska morskiego, jest obowiązany do niezwłocznego przekazania informacji o tym do najbliższej stacji brzegowej lub Służby VTS i do armatora statku.

Kapitan statku znajdującego się w polskich obszarach morskich uczestniczącego w wypadku powodującym albo mogącym spowodować rozlew oleju lub zanieczyszczenie innego rodzaju podejmuje niezwłocznie wszelkie działania konieczne dla zapobieżenia, ograniczenia i usunięcia zanieczyszczenia środowiska morskiego.

Kapitan lub armator statku o polskiej przynależności, w razie wypadku na statku lub wykrycia uszkodzeń, wpływających poważnie na stan techniczny statku, jego urządzeń i wyposażenia, powodujących zagrożenie zanieczyszczeniem środowiska morskiego, powinien niezwłocznie powiadomić o tym polski organ inspekcyjny.

Dyrektor urzędu morskiego, do którego wpłynie meldunek lub sprawozdanie, o których mowa w art. 11, albo który otrzyma z innego źródła wiadomość o zanieczyszczeniu lub zagrożeniu zanieczyszczeniem polskich obszarów morskich, jest obowiązany:

1) dokonać oceny faktycznej sytuacji w celu ustalenia rodzaju i stopnia zanieczyszczenia morza lub zagrożenia zanieczyszczeniem;
2) w razie potrzeby zarządzić i podjąć odpowiednie działania;
3) niezwłocznie poinformować właściwe organy innych państw stron Konwencji Helsińskiej1992 o istniejącej sytuacji i podjętej lub zamierzonej akcji, jeżeli rozlew przemieszcza się lub może przemieścić się do obszaru morskiego tych państw.

W przypadku zanieczyszczenia lub zagrożenia zanieczyszczeniem polskiego obszaru morskiego, dyrektor urzędu morskiego może nakazać kapitanowi:

1) opuszczenie polskich obszarów morskich przez statek;
2) przeholowanie, ratowanie statku lub przeprowadzenie niezbędnych napraw;
3) wyładowanie we właściwym miejscu szkodliwych substancji;
4) skierowanie statku do miejsca schronienia.

Zadania w zakresie zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu wykonuje Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa, określona przepisami ustawy z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie morskim. Szczegółowy zakres, sposób organizacji zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń, a także jednostki organizacyjne i zadania poszczególnych jednostek określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2002 r. w sprawie organizacji i sposobu zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu.

8.2.5 Wymogi dotyczące paliwa żeglugowego

Dopuszczalność do użycia paliwa żeglugowego zależy od jego zgodności z przepisami rozporządzenia Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 7 października 2015 r. w sprawie wymagań dotyczących zawartości siarki w paliwie żeglugowym, w tym sposobu jej oznaczania[38]. Istnieje również delegacja ustawowa do określenia wymagań dodatkowych; na dzień ukończenia prac nad raportem nie wydano rozporządzenia w tym zakresie.

Stosownie do treści art. 13e ustawy o zapobieganiu zanieczyszczenia morza, dyrektorzy urzędów morskich prowadzą ewidencję działających w polskich obszarach morskich dostawców paliwa przeznaczonego do użycia przez statki.

Dyrektor urzędu morskiego przeprowadza na statku kontrole w zakresie zawartości siarki w paliwie żeglugowym. Kontrola obejmuje:

1) sprawdzanie każdorazowo dokumentów dostawy paliwa zawierających informacje dostawcy o zawartości siarki w paliwach żeglugowych wraz z zaplombowanymi próbkami podpisanymi przez przedstawiciela statku przyjmującego paliwo oraz dziennika okrętowego z wpisami dokumentującymi operacje zmiany paliwa;
2) w uzasadnionych przypadkach pobieranie próbek i badanie zawartości siarki paliwa żeglugowego w trakcie jego dostawy na statek lub znajdującego się w zbiornikach statku, jeżeli jest to technicznie możliwe, oraz próbek paliwa przechowywanych na statku w zaplombowanych pojemnikach.

W przypadku ustalenia w wyniku kontroli, że na danym statku nie przestrzega się norm dotyczących zawartości siarki w paliwie żeglugowym, dyrektor urzędu morskiego:

1) żąda od kapitana tego statku podjęcia działań mających na celu dostosowanie paliwa żeglugowego do określonych norm, o ile jest to możliwe;
2) może zażądać od kapitana tego statku przedstawienia:
    a) wykazu działań podjętych w celu osiągnięcia zgodności z wymaganiami dotyczącymi zawartości siarki w paliwie żeglugowym na danym obszarze morskim,
    b) dowodu, że podjęto próbę nabycia paliwa żeglugowego o zawartości siarki wymaganej na danym obszarze morskim zgodnie z planem podróży (pisemne oświadczenie dostawcy o braku dostępności takiego paliwa w danym porcie) oraz, jeżeli paliwo to nie było dostępne w miejscu, w którym zaplanowano jego nabycie, że podjęto próbę zlokalizowania alternatywnych źródeł takiego paliwa, a także że pomimo podjęcia tych prób nabycie takiego paliwa nie było możliwe.

[38] Dz. U. poz. 1665.

Z przeprowadzonych kontroli dyrektor urzędu morskiego sporządza corocznie sprawozdanie zawierające wyniki kontroli zawartości siarki, które przekazuje do dnia 30 kwietnia następnego roku Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

9 C9 Substancje szkodliwe w rybach i owocach morza

Substancje szkodliwe w rybach i owocach morza przeznaczonych do spożycia przez ludzi pierwszorzędne znaczenie mają przepisy następujących aktów prawnych:

1) rozporządzenie Komisji (WE) nr 1881/2006 z dnia 18 grudnia 2006 r. ustalające najwyższe dopuszczalne poziomy niektórych zanieczyszczeń w środkach spożywczych(Dz. Urz. UE L 364 z 20.12.2006, str. 5; dalej jako rozporządzenie 1881/2006);
2) rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 178/2002 ustanawiające ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołujące Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiające procedury w zakresie bezpieczeństwa żywności[39],
3) rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 854/2004 ustanawiające szczególne przepisy dotyczące organizacji urzędowych kontroli w odniesieniu do produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do spożycia przez ludzi[40],
4) rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 882/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie kontroli urzędowych przeprowadzanych w celu sprawdzenia zgodności z prawem paszowym i żywnościowym oraz regułami dotyczącymi zdrowia zwierząt i dobrostanu zwierząt(Dz. Urz. UE L 165 z 30.4.2004, str. 1, dalej jako rozporządzenie 882/2004).

W prawie polskim całościowo do kwestii związanych ze standardami żywności odnosi się ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r., poz. 149; dalej jako ustawa o bezpieczeństwie żywności wraz z rozporządzeniami wykonawczymi.

9.1.1 Dopuszczalne poziomy substancji zanieczyszczających

Zgodnie z art. 16 ust. 2 ustawy o bezpieczeństwie żywności, środki spożywcze produkowane i wprowadzane do obrotu muszą spełniać wymagania w zakresie najwyższych dopuszczalnych poziomów substancji zanieczyszczających określonych w rozporządzeniu 1881/2006, dokładniej w jego załączniku I. Określone w nim najwyższe dopuszczalne poziomy niektórych zanieczyszczeń w rybach i innych organizmach morskich oraz pochodzących z nich produktach przeznaczonych do spożycia przez ludzi wynoszą:

[39] Dz. Urz. UE L 31 z 1.2.2002, str. 1.
[40] Dz. Urz. UE L 139 z 30.4.2004, str. 206.

L.p.	Środki spożywcze	Rodzaj zanieczyszczenia					
		Ołów	Kadm	Rtęć	Suma dioksyn (WHO-PCDD/F-TEQ)	Suma dioksyn i polichlorowanych bifenyli o właściwościach podobnych do dioksyn (WHO-PCDD/F-TEQ)	Benzo(a)piren
		mg/kg świeżej masy			pg/g świeżej masy		µg/kg świeżej masy
1.	Mięso ryb	0,30	0,050 (za wyjątkiem gatunków określonych w pkt. 3 i 4)	0,50 (za wyjątkiem gatunków określonych w punkcie 5)	4,0 (z wyłączeniem węgorza)	8,0 (z wyłączeniem węgorza)	2,0 (inne niż wędzone)
2.	Produkty rybołówstwa			0,50	4,0 (z wyłączeniem produktów pochodzących z węgorza)	8,0 (z wyłączeniem produktów pochodzących z węgorza)	
3.	Mięso następujących ryb: sardela, pelamida, amarel, węgorz, cefal morski, ostrobok, luvar, sardynka, sardynops, tuńczyk (gatunki Thunnus, Euthynnus, Katsuwonus pelamis), sola piaszczysta		0,10				
4.	Mięso włócznika (Xiphiasgladius)		0,30				

L.p.	Środki spożywcze	Rodzaj zanieczyszczenia					
		Ołów	Kadm	Rtęć	Suma dioksyn (WHO-PCDD/F-TEQ)	Suma dioksyn i polichlorowanych bifenyli o właściwościach podobnych do dioksyn (WHO-PCDD/F-TEQ)	Benzo(a)piren
		mg/kg świeżej masy			pg/g świeżej masy		µg/kg świeżej masy
5.	Mięso następujących ryb: żabnica, zębacz, pelamida, węgorz, gardłosz, grenadier, halibut, marlin, smuklica, barwena, szczupak, orcyn, karlik, koleń iberyjski, raja, karmazyn, żaglica, pałasz ogoniasty, morlesz, rekin, gempel lub kostropak (Lepidocybium flavobrunneum, Ruvettus pretiosus, Gempylus serpens), jesiotr (gatunki Acipenser), włócznik, tuńczyk (gatunki Thunnus, Euthynnus, Katsuownus pelamis)			1,0			
6.	Skorupiaki, z wyłączeniem brązowego mięsa kraba oraz mięsa z głowy i tułowia homara i innych podobnych dużych skorupiaków (Nephropidae i Palinuridae)		0,50	0,50	4,0	8,0	5,0 (inne niż wędzone)
7.	Małże	1,5	1,0				10,0
8.	Głowonogi (bez trzewi)	1,0	1,0				5,0 (inne niż wędzone)
9.	Mięso ryb wędzone i produkty rybołówstwa wędzone, z wyłączeniem małży dwuskorupowych						5,0
10.	Mięso z węgorza (Anguilla anguilla) i produkty z niego pochodzące				4,0	12,0	

Źródło: opracowanie własne na podstawie załącznika I rozporządzenia 1881/2006.

Ustawa o bezpieczeństwie żywności zawiera również delegację ustawową do ustalenia innych maksymalnych poziomów substancji zanieczyszczających niż te określone w rozporządzeniu 1881/2006, jednak na dzień ukończenia prac nad niniejszym raportem takie rozporządzenie nie zostało wydane.

W odniesieniu do produktów pochodzenia zwierzęcego znajdujących się w handlu detalicznym do przeprowadzania urzędowej kontroli żywności w rozumieniu art. 4 rozporządzenia 882/2004 w zakresie bezpieczeństwa żywności upoważnione są organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Polega ona na ocenie spełnienia wymagań obowiązujących przepisów prawnych, w tym zgodności z dopuszczalnymi normami w wyżej wskazanym zakresie.

10 C10 Odpady w środowisku morskim

10.1 Odpady pochodzące ze źródeł lądowych

Zgodnie z art. 40 Prawa wodnego zabrania się:

1) wprowadzania do wód odpadów oraz ciekłych odchodów zwierzęcych,
2) spławiania do wód śniegu wywożonego z terenów zanieczyszczonych, a w szczególności z centrów miast, terenów przemysłowych, terenów składowych, baz transportowych, dróg o dużym natężeniu ruchu wraz z parkingami, oraz jego składowania na terenach położonych między wałem przeciwpowodziowym a linią brzegu wody lub w odległości mniejszej niż 50 m od linii brzegu wody;
3) lokalizowania na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią nowych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, gromadzenia ścieków, odchodów zwierzęcych, środków chemicznych, a także innych materiałów, które mogą zanieczyścić wody, prowadzenia odzysku lub unieszkodliwiania odpadów, w tym w szczególności ich składowania;
4) mycia pojazdów w wodach powierzchniowych oraz nad brzegami tych wód;
5) pobierania z wód powierzchniowych wody bezpośrednio do opryskiwaczy rolniczych oraz ich mycia w tych wodach;
6) używania farb produkowanych na bazie związków organiczno-cynowych (TBT) do konserwacji technicznych konstrukcji podwodnych.

Od powyższych zakazów, w niektórych sytuacjach dopuszczalne są odstępstwa (zwolnienia) w drodze decyzji dyrektora regionalnego zarządu gospodarki wodnej.

W odniesieniu do działalności przybrzeżnej Konwencja Helsińska przewiduje, że w fazie poszukiwań użycie iłowych płuczek wiertniczych olejowych lub płuczek zawierających inne substancje szkodliwe należy ograniczyć do przypadków, kiedy jest to konieczne z powodów geologicznych, technicznych oraz bezpieczeństwa i jedynie po uzyskaniu zezwolenia od właściwego organu. W takich przypadkach należy zapewnić właściwe instalacje w celu zapobieżenia zrzutom takich płuczek do środowiska morskiego. Iłowe płuczki wiertnicze olejowe i rdzenie uzyskane przy użyciu iłowych płuczek wiertniczych olejowych nie powinny być zrzucane na obszarze Morza Bałtyckiego, lecz przewiezione na ląd w celu końcowego oczyszczenia lub pozbycia się w sposób dopuszczalny z ekologicznego punktu widzenia. Zrzut iłowych płuczek wodnych i rdzeni wymaga zezwolenia właściwego organu. Przed wydaniem takiego zezwolenia należy udowodnić, że zawartość płuczki wodnej wykazuje niską toksyczność. Wyłączona jest możliwość zrzutu rdzeni powstałych w wyniku użycia wodnych płuczek iłowych w szczególnie wrażliwych częściach obszaru Morza Bałtyckiego, takich jak obszary zamknięte lub płytkie z ograniczoną wymianą wód oraz obszary, które charakteryzują się rzadkimi, cennymi i szczególnie wrażliwymi ekosystemami. W fazie eksploatacyjnej zrzuty wszystkich substancji chemicznych i materiałów jest wyłączone – należy je przewieźć na ląd. Zrzut może nastąpić tylko w wyjątkowych przypadkach po uzyskaniu zezwolenia właściwego organu. Zrzut wody produkcyjnej i wody wypornościowej jest zabroniony, chyba że zostanie wykazane, że zawartość oleju w nich wynosi mniej niż 15 mg/l, mierząc metodami analitycznymi i pobieraniem próbek przyjętymi przez Komisję.

Jeżeli zgodność z wartością graniczną nie może być uzyskana za pomocą Najlepszej Praktyki Ekologicznej i Najlepszej Dostępnej Technologii, właściwy organ może wymagać odpowiednich dodatkowych kroków w celu zapobieżenia ewentualnemu zanieczyszczeniu środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego i dopuścić, jeśli to będzie konieczne, wyższą wartość graniczną, która jednakże powinna być jak najniższa i w żadnym przypadku nie może przekraczać 40 mg/l. Dozwolony zrzut nie może w żadnym razie doprowadzić do niemożliwych do przyjęcia skutków w środowisku morskim.

Postępowanie z odpadami powstającymi na morzu reguluje zasadniczo ustawa o zapobieganiu zanieczyszczenia morza, odsyłając w tym zakresie do postanowień wiążących Polskę umów międzynarodowych – szczegółowo kwestię tę omówiono w kolejnym podrozdziale

Źródłem zanieczyszczeń mórz może być jednak również nieprawidłowo prowadzona gospodarka odpadami na lądzie, w szczególności związana z naruszeniem szczególnych zasad gospodarowania odpadami zawierającymi substancje szczególnie szkodliwe dla wód morskich, czy prowadzenia składowisk. Przepisy prawne, zwłaszcza o charakterze wykonawczym, określają parametry substancji szczególnie szkodliwych, których zawartość w odpadach określonej kategorii zobowiązuje podmioty korzystające ze środowiska do podjęcia szczególnych sposobów postępowania z tymi odpadami. Nieprawidłowe gospodarowanie odpadami natomiast stanowi jedno z istotniejszych źródeł przenikania substancji szkodliwych dla środowiska do wód i do ziemi.

Przepisy ustawy o odpadach zakazują odzysku PCB. Odpady zawierające PCB mogą być przetwarzane tylko po usunięciu z tych odpadów PCB. W szczególności zakazane jest spalania PCB na statkach. Stosownie do art. 93 ustawy o odpadach bezwzględnie zakazany jest zrzut olejów odpadowych do wód, gleby lub ziemi. W cytowanej ustawie art. 122 ust. 2 jednoznacznie wskazuje na zakaz składowania odpadów w śródlądowych wodach powierzchniowych i podziemnych, w polskich obszarach morskich oraz w przypadkach określonych w przepisach odrębnych.

Podobnie, szczególne reguły postępowania ustawodawca ustanawia dla olejów odpadowych, w szczególności zakazując ich mieszania z innymi odpadami niebezpiecznymi oraz bezwzględnie zakazując ich zrzutu do wód, gleby lub ziemi (art. 92-93 ustawy o odpadach). W odniesieniu zaś do komunalnych osadów ściekowych ustawodawca zakazuje ich stosowania m. in.: na obszarach parków narodowych i rezerwatów przyrody; na terenach ochrony pośredniej stref ochronnych ujęć wody, w pasie gruntu o szerokości 50 m bezpośrednio przylegającego do brzegów jezior i cieków; na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz na terenach czasowo podtopionych i bagiennych; na terenach czasowo zamarzniętych i pokrytych śniegiem; na gruntach o dużej przepuszczalności, stanowiących w szczególności piaski luźne i słabogliniaste oraz piaski gliniaste lekkie, jeżeli poziom wód gruntowych znajduje się na głębokości mniejszej niż 1,5 m poniżej powierzchni gruntu; na gruntach rolnych o spadku przekraczającym 10%; na obszarach ochronnych zbiorników wód śródlądowych; na terenach objętych pozostałymi formami ochrony przyrody niewymienionymi w pkt 1, jeżeli osady ściekowe zostały wytworzone poza tymi terenami; na gruntach wykorzystywanych na pastwiska i łąki; na gruntach wykorzystywanych do upraw pod osłonami.

Zgodnie z art. 97 zakazuje się unieszkodliwiania, polegającego na odprowadzaniu do morza, w tym lokowania na dnie morza, odpadów pochodzących z procesów wytwarzania dwutlenku tytanu oraz z przetwarzania tych odpadów.

Zgodnie zaś z art. 126 ustawy wyznaczenie lokalizacji składowiska odpadów wymaga zgody dyrektora regionalnego zarządu gospodarki wodnej w zakresie związanym z ochroną wód, natomiast w obszarze pasa nadbrzeżnego oraz portów i przystani morskich - wymaga zgody dyrektora urzędu morskiego. Natomiast, bezwzględnie zakazuje się składowania odpadów w śródlądowych wodach powierzchniowych i podziemnych, w polskich obszarach morskich. Z art. 122 wynikają ogólne zakazy w odniesieniu do składowania odpadów na składowisku, m. in.: zakazuje się składowania na składowisku odpadów następujących odpadów: występujących w postaci ciekłej, w tym odpadów zawierających wodę w ilości powyżej 95% masy całkowitej, z wyłączeniem szlamów, o właściwościach wybuchowych, żrących, utleniających, wysoce łatwopalnych lub łatwopalnych, zakaźnych medycznych i zakaźnych weterynaryjnych, opon i ich części, z wyłączeniem opon rowerowych i opon o średnicy

zewnętrznej większej niż 1400 mm, ulegających biodegradacji selektywnie zebranych. Zakazuje się rozcieńczania lub sporządzania mieszanin odpadów ze sobą lub z innymi substancjami lub przedmiotami w celu spełnienia kryteriów dopuszczenia odpadów do składowania na składowisku odpadów danego typu, określonych w przepisach o dopuszczania odpadów do składowania na składowiskach.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 16 lipca 2015 r. w sprawie dopuszczania odpadów do składowania na składowiskach[41]określa w szczególności kryteria dopuszczenia odpadów do składowania na składowisku odpadów danego typu oraz zakres badań laboratoryjnych decydujących o dopuszczalności składowania odpadów na składowisku odpadów danego typu[42].Rozporządzenie zawiera wykaz odpadów obojętnych, dla których podstawową charakterystykę odpadów sporządza się bez przeprowadzania badań (załączniku nr 1 do rozporządzenia), a także w kolejnych załącznikach od 2 do 6 Zakres badań oraz kryteria dopuszczania poszczególnych kategorii odpadów do poszczególnych kategorii składowisk. W rozporządzeniu Ministra Środowiska z 7 stycznia 2015 r. w sprawie składowisk oraz miejsc magazynowania odpadów pochodzących z procesów wytwarzania dwutlenku tytanu oraz z przetwarzania tych odpadów[43] określono zakres, obowiązkowe i dodatkowe badania wpływu odpadów pochodzących z procesów wytwarzania dwutlenku tytanu oraz z przetwarzania tych odpadów na jakość wód, sposoby, metody referencyjne badań i warunki prowadzenia monitoringu składowisk tych odpadów oraz miejsc ich magazynowania.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 maja 2015 r. w sprawie odzysku odpadów poza instalacjami i urządzeniami[44] określa rodzaje odpadów oraz warunki ich odzysku poza instalacjami lub urządzeniami. Reguluje w szczególności sposób postępowania z takimi odpadami jak: stałe odpady z wydobywania kopalin innych niż rudy metali, odpady skalne z górnictwa miedzi, cynku i ołowiu, czy odpadowe piaski i iły.

Szczególnie istotne dla ochrony mórz jest prawidłowe postępowanie z osadami ściekowymi. Dopuszczalne parametry tych osadów w konkretnych przypadkach i zastosowaniach określa rozporządzenie Ministra Środowiska z 6 lutego 2015 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych[45]. Rozporządzenie określa: szczegółowe warunki stosowania komunalnych osadów ściekowych, w tym dawki tych osadów, które można stosować na gruntach oraz zakres, częstotliwość i metody referencyjne badań komunalnych osadów ściekowych i gruntów, na których te osady mają być stosowane. Dopuszczalną zawartość metali ciężkich w komunalnych osadach ściekowych określa załącznik nr 1 do rozporządzenia. Załącznik nr 2 określa wartości dopuszczalne ilości metali ciężkich w wierzchniej warstwie gruntu o głębokości 0-25 cm przy stosowaniu komunalnych osadów ściekowych w rolnictwie oraz do rekultywacji gruntów na cele rolne, załącznik nr 4 i 5 metody referencyjne badań gruntów.

Rozporządzenie Ministra Rozwoju z dnia 21 stycznia 2016 r. w sprawie wymagań dotyczących prowadzenia procesu termicznego przekształcania odpadów oraz sposobów postępowania z odpadami powstałymi w wyniku tego procesu[46]określa: wymagania dotyczące prowadzenia procesu termicznego przekształcania odpadów, z wyjątkiem odpadów medycznych i weterynaryjnych oraz sposoby postępowania z odpadami powstałymi w wyniku procesu.

---

[41]Dz. U. 2015, poz. 1277.

[42]Kryteria dopuszczania odpadów do składowania na składowisku odpadów danego typu uważa się za spełnione, jeżeli są potwierdzone badaniami laboratoryjnymi wykonanymi przez akredytowane laboratorium, przy czym obejmują one: dopuszczalne graniczne wartości wymywania oraz parametry charakterystyczne dla danego rodzaju odpadów.

[43]Dz. U. 2015, poz. 74.

[44]Dz. U. 2015, poz. 796.

[45]Dz. U. 2015, poz. 257.

[46]Dz. U. 2016, poz. 108.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 5 października 2015 r. w sprawie szczegółowego sposobu postępowania z olejami odpadowymi[47] określa szczegółowy sposób postępowania z olejami odpadowymi, polegający na zbieraniu, magazynowaniu oraz klasyfikowaniu do właściwego procesu odzysku albo unieszkodliwiania. W załącznikach nr 2 i 3 określone są odpowiednio kryteria dopuszczania olejów odpadowych do procesu regeneracji w celu uzyskania olejów bazowych oraz cechy klasyfikujące olej odpadowy do unieszkodliwiania inne niż zawartość PCB i chlor.

Ustawodawca nakłada na organy administracji obowiązek określenia w wydawanych zezwoleniach na przetwarzanie odpadów m. in. minimalną i maksymalną ilość odpadów niebezpiecznych, ich najniższą i najwyższą wartość kaloryczną oraz maksymalną zawartość zanieczyszczeń, w szczególności PCB, pentachlorofenolu (PCP), chloru, fluoru, siarki i metali ciężkich - w przypadku zezwoleń dotyczących instalacji do termicznego przekształcania odpadów. Ogólną przesłanką odmowy wydania zezwoleń w zakresie gospodarowania odpadami (przetwarzanie, zbieranie) jest spowodowanie zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzi lub dla środowiska.

Prowadzenie składowiska odpadów objęte jest obowiązkiem stałego monitoringu, obciążającym zarządzającego składowiskiem. Zarządzający składowiskiem odpadów jest obowiązany przekazywać wyniki monitoringu składowiska odpadów wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska w terminie do końca pierwszego kwartału następnego roku kalendarzowego po zakończeniu roku, którego te wyniki dotyczą. Zakres, czas i częstotliwość oraz sposób i warunki prowadzenia monitoringu składowiska odpadów określa rozporządzenie Ministra Środowiska z 30 kwietnia 2013 r. w sprawie składowisk odpadów. Jednakże, w odrębny sposób zakres prowadzenia monitoringu składowiska odpadów uregulowany został w art. 133 ostawy o odpadach, zgodnie z którym w przypadku gdy z przeglądu ekologicznego lub dokumentacji hydrogeologicznej wynika brak możliwości monitorowania wód powierzchniowych, podziemnych lub gazu składowiskowego, właściwy organ, w decyzji zatwierdzającej instrukcję prowadzenia składowiska odpadów, może określić odrębny zakres prowadzenia monitoringu danego składowiska odpadów, odstępując od wymogów określonych w przepisach rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie składowisk odpadów.

Obowiązek monitoringu obciąża również posiadacza odpadów medycznych lub odpadów weterynaryjnych unieszkodliwiającego te odpady, z uwzględnieniem właściwości odpadów i charakteru procesu oraz zgodnie z wymaganiami i sposobami prowadzenia unieszkodliwiania odpadów. Przepisy wykonawcze dookreślające metodykę prowadzenia monitoringu tych odpadów nie zostały wydane.

10.2 Odpady pochodzące ze statków

Gospodarowanie odpadami pochodzącymi ze statków uregulowane jest w przepisach:

1) ustawa o zapobieganiu zanieczyszczenia morza. (której przepisy implementują odnoszące się do kwestii odpadów statkowych postanowienia MARPOL i Konwencji Helsińskiej) - w zakresie obowiązków armatora / kapitana statku,
2) ustawy z dnia 12 września 2002 r. o portowych urządzeniach do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków (Dz. U. nr 166, poz. 1361 z późn.zm.; dalej jako ustawa o portowych urządzeniach odbiorczych) - w zakresie obowiązków odbiorcy odpadów.

10.2.1 Wymogi w zakresie zapobiegania zanieczyszczaniu morza

Statek nie może być używany do żeglugi morskiej lub innej działalności na morzu, jeżeli nie odpowiada wymaganiom w zakresie zapobiegania zanieczyszczaniu morza, określonym:

1) dla statków objętych Konwencją MARPOL — w postanowieniach tej Konwencji;

[47] Dz. U. 2015, poz. 1694.

2) dla innych jednostek — w przepisach ustawy lub przepisach wydanych na jej podstawie;
3) dla statków objętych rozporządzeniem WE nr 2037/2000 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 czerwca 2000 r. w sprawie substancji zubożających warstwę ozonową — w przepisach tego rozporządzenia;
4) dla statków objętych rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 782/2003 z dnia 14 kwietnia 2003 r. w sprawie zakazu stosowania związków cynoorganicznych na statkach (Dz. Urz.WE L 115 z 09.05.2003, str. 1, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 7, t. 7, str. 266) oraz rozporządzeniem Komisji (WE) nr 536/2008 z dnia 13 czerwca 2008 r. nadającym moc art. 6 ust. 3 i art. 7 rozporządzenia (WE) nr 782/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zakazu stosowania związków cynoorganicznych na statkach oraz zmieniającym to rozporządzenie (Dz. Urz. UE L 156 z 14.06.2008, str. 10, z późn. zm.) —w przepisach tych rozporządzeń.

10.2.2 Obowiązek informowania o odpadach i pozostałościach ładunkowych ze statków

Kapitan statku, z wyjątkiem statku rybackiego oraz statku sportowego uprawnionego do przewozu nie więcej niż 12 osób, przed zawinięciem do portu znajdującego się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest obowiązany do informowania portu o odpadach znajdujących się na statku. Tryb oraz zakres przekazywanej informacji określają przepisy rozporządzenia Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 11 stycznia 2013 r. w sprawie przekazywania informacji o odpadach znajdujących się na statku[48].

Statek podczas postoju w porcie, przystani morskiej lub stoczni na terytorium Polski jest obowiązany zdać do portowych urządzeń odbiorczych wszystkie odpady i pozostałości ładunkowe, których zrzut do morza nie jest dozwolony na Morzu Bałtyckim, chyba że kapitan statku przed zawinięciem do portu prawidłowo poinformował port o odpadach znajdujących się na statku, i z informacji tej wynika, że statek ma pojemność zbiorników wystarczającą do składowania odpadów znajdujących się na statku i odpadów, które zostaną wytworzone do czasu zawinięcia statku do następnego portu. Wyjątek ten nie ma zastosowania, gdy w następnym porcie zawinięcia statku nie ma odpowiednich urządzeń do odbioru odpadów ze statków lub gdy port ten nie jest znany, co stwarza ryzyko zrzutu odpadów do morza.

Dyrektor właściwego urzędu morskiego może udzielić, w drodze decyzji, zwolnienia od obowiązku każdorazowego zdawania odpadów i pozostałości ładunkowych przed opuszczeniem portu statkom odbywającym, bez zawijania do innych portów, podróże morskie na stałych liniach żeglugowych między:

1) portem położonym w polskich obszarach morskich a innym portem położonym w obszarze Morza Bałtyckiego lub Morza Północnego;
2) dwoma portami położonymi w polskich obszarach morskich;
3) jednym portem.

Na pisemny wniosek armatora, statkom zwolnionym z obowiązku każdorazowego zdawania odpadów i pozostałości ładunkowych przed opuszczeniem portu, dyrektor właściwego urzędu morskiego może udzielić zwolnienia od obowiązku informowania portu o odpadach znajdujących się na statku. Szczegółowy tryb i zakres udzielania zwolnień Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie udzielania statkom zwolnień z obowiązku każdorazowego zdawania odpadów i pozostałości ładunkowych przed opuszczeniem portu[49].

[48] Dz. U. poz. 77.
[49] Dz. U. z 2009 r. Nr 5, poz. 21.

10.2.3 Obowiązki odbiorcy odpadów

Zgodnie z art. 5 ustawy o portowych urządzeniach odbiorczych, podmiot zarządzający portem lub przystanią morską jest obowiązany do zapewnienia statkom korzystającym z portu lub przystani morskiej dostępu na jego terenie do portowych urządzeń do odbioru odpadów ze statków oraz pozostałości ładunkowych w sposób i w zakresie określonym przepisami ustawy. Portowe urządzenia odbiorcze powinny posiadać odpowiednią przepustowość, a ich eksploatacja powinna być prowadzona w taki sposób, aby nie powodowało to nieuzasadnionych opóźnień w ruchu statków.
W porcie odbierane są następujące rodzaje odpadów:

1) odpady olejowych i ich mieszaniny, wymienione w załączniku I MARPOL,
2) ścieki wymienione w załączniku IV MARPOL;
3) odpady powstające na statku wymienione w załączniku V MARPOL,
4) odpady związane z ładunkiem, inne niż pozostałości ładunkowe;
5) pozostałości z oczyszczania spalin.

Odbiorca ładunku jest obowiązany do zapewnienia odbioru pozostałości ładunkowych.

Podmiot zarządzający portem lub przystanią morską jest obowiązany do opracowania planu gospodarowania odpadami oraz pozostałościami ładunkowymi ze statków. Plany gospodarowania odpadami oraz pozostałościami ładunkowymi ze statków podlegają zatwierdzeniu, w trybie decyzji administracyjnej wydanej przez:

1) marszałka województwa — dla portów o podstawowym znaczeniu dla gospodarki narodowej, po jej uprzednim uzgodnieniu, w trybie decyzji administracyjnej, z dyrektorem właściwego urzędu morskiego;
2) starostę — dla innych portów i przystani morskich, po jej uprzednim uzgodnieniu, w trybie decyzji administracyjnej, z dyrektorem właściwego urzędu morskiego.

Szczegółowy zakres planu określa rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 21 grudnia 2002 r. w sprawie portowych planów gospodarowania odpadami oraz pozostałościami ładunkowymi ze statków[50].

Nadzór nad przestrzeganiem przepisów ustawa o portowych urządzeniach odbiorczych sprawuje minister właściwy do spraw gospodarki morskiej za pośrednictwem właściwego miejscowo dyrektora urzędu morskiego.

10.2.4 Zatapianie odpadów pochodzących ze statków

Zatapianie ze statków odpadów, substancji lub urobków uregulowane jest w ustawie o zapobieganiu zanieczyszczenia morza. Jej przepisy w tym zakresie implementują postanowienia Konwencji Helsińskiej oraz Konwencji o zatapianiu. Zapisami wskazanych umów objęte są trzy rodzaje działań:

1) Zatapianie odpadów lub innych substancji,
2) Ładowanie na statki odpadów lub innych substancji przeznaczonych do zatapiania,
3) Usuwanie do morza urobku z pogłębiania dna morskiego.

Co do zasady, na polskich obszarach morskich obowiązuje zakaz zatapiania odpadów lub innych substancji. Wyjątki od tej zasady obejmują:

1) przypadki określone w Konwencji Helsińskiej,
2) substancje wymienione w załączniku I do Konwencji o zatapianiu, jeśli nie zaistnieją przesłanki określone w jej art. V ust. 1.

[50] Dz. U. nr 236 poz. 1989 ze zm.

Co do zasady, ustawa o zapobieganiu zanieczyszczenia morza ustanawia zakaz ładowania na terytorium Polski odpadów lub innych substancji przeznaczonych do zatapiania.

Wykonywanie wskazanych wyżej działań, jak również usuwanie do morza urobku z pogłębiania dna dopuszczalne jest jedynie po uzyskaniu odpowiednich zezwoleń. Szczegółowe warunki niezbędne dane oraz tryb ich wydawania określa rozporządzenie Ministra Transportu i Budownictwa z dnia 26 stycznia 2006 r. w sprawie trybu wydawania zezwoleń na usuwanie do morza urobku z pogłębiania dna oraz na zatapianie w morzu odpadów lub innych substancji[51].

Zgodnie z przepisami ww. rozporządzenia, do wniosku o zezwolenie na usuwanie do morza urobku z pogłębiania dna dołącza się raport o oddziaływaniu planowanego usuwania urobki na środowisko morskie, obejmujący działania minimalizujące ewentualny niekorzystny wpływ na środowisko. W przypadku usuwania urobki do morskich wód wewnętrznych, wymagana jest również opinia właściwego terytorialnie wojewody. Wydanie zezwolenia podlega obligatoryjnym konsultacjom z Komisją Ochrony Środowiska Morskiego. Wniosek składa się nie później niż na miesiąc przed planowaną datą podjęcia działań.

W przypadku zezwolenia na:

1) zatapianie w morskich wodach wewnętrznych lub morzu terytorialnym odpadów i innych substancji lub urobku z pogłębiania dna, ładowanych poza terytorium Polski lub
2) zatapianie poza obszarem morza terytorialnego odpadów i innych substancji lub urobku z pogłębiania dna, ładowanych na terytorium Polski,

o wszczęciu postępowania dyrektor urzędu morskiego powiadamia Głównego Inspektora Ochrony Środowiska.

We wszystkich wskazanych wyżej zezwoleniach określa się, m.in.:

1) rodzaj usuwanej do morza lub zatapianej w nim substancji oraz jej ilość,
2) współrzędne geograficzne miejsca usunięcia do morza urobku bądź zatopienia w nim odpadów lub innych substancji,
3) rodzaj wymaganego opakowania zatapianych w morzu odpadów lub innych substancji,
4) sposób zatapiania w morzu odpadów lub innych substancji,
5) sposób powiadamiania o zamierzonych terminach usunięcia do morza urobku z pogłębiania dna oraz zatapiania w morzu odpadów lub innych substancji oraz o fakcie zakończenia tych operacji.

11 Hałas podwodny i inne źródła energii

Na dzień ukończenia prac nad niniejszym raportem brak jest obowiązujących aktów prawnych bezpośrednio regulujących kwestię zanieczyszczenia środowiska morskiego hałasem. Problem ten wskazano jako wymagającą uzupełnienia lukę w dziale 7 karty C11.

[51] Dz. U. nr 22, poz. 166.

Działania wynikające z dokumentów programowych i planistycznych

Na potrzeby opracowania Krajowego programu ochrony wód morskich przeprowadzono analizę ponad 75 aktualnie obowiązujących[52] sektorowych programów działań, w tym programów zaprojektowanych bezpośrednio przez HELCOM oraz przyjmowanych na podstawie obowiązującego prawodawstwa.
Przedmiotowe programy dotyczą następujących sektorów gospodarki:

1) Gospodarka wodna,
2) Zagospodarowanie przestrzenne,
3) Rolnictwo,
4) Transport[53],
5) Rybołówstwo.

Zasięg terytorialny objęty analizowanymi dokumentami programowymi jest silnie zróżnicowany: od powierzchni całej Unii Europejskiej i Rosji (np. Bałtycki Plan Działań HELCOM; Rysunek nr 1a.), przez obszar Polski (np. Strategia Rozwoju Kraju 2020; Rysunek nr 1b.), do obszaru dorzecza (np. Plan Gospodarowania Wodami w dorzeczu Odry; Rysunek nr 1c.) i województwa (Strategiczne Plany Rozwoju Regionalnego poszczególnych województw; Rysunek nr 1d). Horyzont czasowy realizacji działań wynika z okresu obowiązywania poszczególnych dokumentów (najdalsza perspektywa czasowa objęta przeanalizowanymi programami to rok 2030).

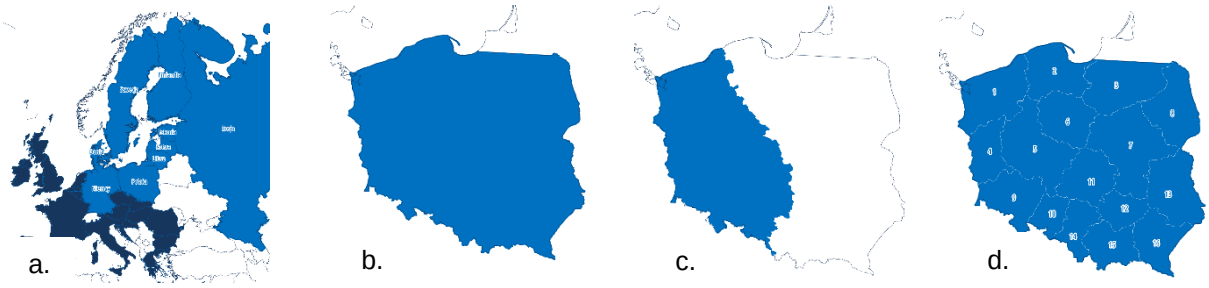

Rysunek nr 1 Przykłady obszarów objętych analizowanymi dokumentami programowymi

Przeprowadzone prace polegały na identyfikacji działań niezbędnych do osiągnięcia lub utrzymania dobrego stanu środowiska wód morskich, zawartych w aktualnych programach działań. W znakomitej większości dokumentów mają one charakter sformułowań ogólnikowych i nieskonkretyzowanych, zarówno jeśli chodzi o ich zakres, harmonogram wykonania, jak i odpowiedzialne za ich wdrożenie jednostki. Zebrane w Załączniku 1 informacje szczegółowe zidentyfikowano mając na uwadze:

1) zasięg geograficzny/lokalizacja miejsca realizacji działania,
2) podstawę realizacji danego działania,
3) zakres rzeczowy wynikający z dokumentu,

[52] Z uwzględnieniem przeprowadzonych już aktualizacji oczekujących na przyjęcie ze strony Rady Ministrów.
[53] Z uwagi na brak/niewielkie powiązania dokumentów programowych z zakresu transportu lądowego i powietrznego z działaniami w zakresie poprawy stanu wód Morza Bałtyckiego – większość dokumentów została wyłączona z opracowania.

4) sposób wdrażania,
5) okres realizacji,
6) korzyści wynikające z wdrożenia,
7) straty wynikające z braku wdrożenia,
8) jednostkę odpowiedzialną za wdrożenie,
9) informację czy dane działanie ma być koordynowane regionalnie zgodnie z wymaganiami dyrektywy morskiej,
10) informację czy jest mowa o jakichkolwiek opóźnieniach w związku z realizacją działania,
11) potencjalne koszty wdrożenia (w PLN),
12) potencjalne źródło finansowania.

Jednak żaden z analizowanych dokumentów nie zawierał jednocześnie wszystkich powyższych danych.

Identyfikację, o której mowa powyżej, przeprowadzono w odniesieniu do cech charakteryzujących dobry stan wód morskich (zgodnie z art. 61k ust. 1 pkt 1a-k ustawy – Prawo wodne), tj.:

1) C1 – bioróżnorodność

   art. 61k ust. 1 pkt 1a ustawy – Prawo wodne: utrzymanie różnorodności biologicznej; jakość i występowanie siedlisk oraz rozmieszczenie i różnorodność gatunków odpowiadają dominującym warunkom fizjograficznym, geograficznym i klimatycznym regionu Morza Bałtyckiego

2) C2 - gatunki obce

   art. 61k ust. 1 pkt 1b ustawy – Prawo wodne: „utrzymanie gatunków obcych wprowadzanych do ekosystemów morskich w wyniku działalności człowieka na poziomie niepowodującym negatywnych zmian w tych ekosystemach”;

3) C3 - komercyjne eksploatowane populacje ryb

   art. 61k ust. 1 pkt 1c ustawy – Prawo wodne: „utrzymanie populacji wszystkich ryb i skorupiaków eksploatowanych w celach komercyjnych w bezpiecznych granicach biologicznych oraz rozmieszczenie populacji tych ryb i skorupiaków ze względu na ich wiek i liczebność, świadczące o jej dobrym stanie”;

4) C4 - łańcuchy troficzne

   art. 61k ust. 1 pkt 1d ustawy – Prawo wodne: „występowanie elementów morskiego łańcucha pokarmowego w ilościach i zróżnicowaniu na poziomie zapewniającym różnorodność gatunków i utrzymanie ich pełnej zdolności reprodukcyjnej”;

5) C5 - eutrofizacja

   art.61k ust. 1 pkt 1e ustawy – Prawo wodne: „ograniczoną do minimum eutrofizację wywołaną przez działalność człowieka, a w szczególności jej niekorzystne skutki, takie jak straty w różnorodności biologicznej, degradacja ekosystemu, szkodliwe zakwity glonów oraz niedobór tlenu w dolnych partiach wód”;

6) C6 - integralność dna morskiego

   art.61k ust. 1 pkt 1f ustawy – Prawo wodne: „utrzymanie integralności dna morskiego na poziomie zapewniającym ochronę struktury i funkcji ekosystemów bentosowych oraz brak negatywnego wpływu na te ekosystemy”;

7) C7 - warunki hydrograficzne

art.61k ust. 1 pkt 1g ustawy – Prawo wodne: „stałą zmianę właściwości hydrograficznych niepowodującą negatywnego wpływu na ekosystemy morskie”;

8) C8 - substancje zanieczyszczające

art.61k ust. 1 pkt 1h ustawy – Prawo wodne: „utrzymanie stężenia substancji zanieczyszczających na poziomie niepowodującym zanieczyszczenia wód morskich”;

9) C9 - substancje zanieczyszczające w rybach i owocach morza

art.61k ust. 1 pkt 1i ustawy – Prawo wodne: „utrzymanie poziomów substancji zanieczyszczających w rybach oraz skorupiakach i mięczakach przeznaczonych do spożycia przez ludzi nieprzekraczających poziomów określonych w normach lub przepisach dotyczących poziomów tych substancji”;

10) C 10 - odpady w środowisku morskim

art.61k ust. 1 pkt 1j ustawy – Prawo wodne: „utrzymanie właściwości i ilości odpadów na poziomie niepowodującym szkód w środowisku wód morskich, przejściowych i przybrzeżnych”;

11) C11 - hałas podwodny i inne źródła energii

art.61k.1.1k ustawy – Prawo wodne: „utrzymanie energii wprowadzanej do wód morskich, w tym podmorskiego hałasu, na poziomie niepowodującym negatywnego wpływu na środowisko wód morskich”.

W załączniku 1 przedstawiono szczegółowo: opis każdego dokumentu programowego, lokalizację/obszar nim objęty, jednostkę/organ wydający, identyfikację działań podstawowych i doraźnych niezbędnych do osiągnięcia lub utrzymania dobrego stanu środowiska wód morskich (zgodnie z art. 61k ust 1 pkt 1a-k ustawy - Prawo wodne) w nim zawartych, działania ogólne sprzyjające ochronie Morza Bałtyckiego[54] wynikające z dokumentu, ponadto tam gdzie to było możliwe - wskazano presje i zagrożenia dla środowiska morskiego określone w dokumencie.

Poniżej zaprezentowano wszystkie dokumenty programowe analizowane w ramach niniejszego dokumentu wraz ze wskazaniem ich zasięgu terytorialnego.

[54] Rozumiane jako działania, które mogą pośrednio wpływać na każdą z cech charakteryzujących stan wód morskich, lecz nie odnoszące się bezpośrednio do żadnej z nich.

Rysunek nr 2 Zasięg przestrzenny analizowanych programów działań - teren UE i Rosji, ze szczególnym uwzględnieniem państw nadbałtyckich.

Dokumenty programowe, których zasięg terytorialny przedstawiono na powyższej mapie:

1) Bałtycki Plan Działań HELCOM

Rysunek nr 3 Zasięg przestrzenny analizowanych programów działań – kraje członkowskie Unii Europejskiej.

Dokumenty programowe, których zasięg terytorialny przedstawiono na powyższej mapie:

1) Komunikat i plan działania dotyczący utworzenia europejskiego obszaru transportu morskiego bez barier
2) Strategia Europa 2020
3) Strategiczne cele i zalecenia w zakresie polityki transportu morskiego UE do 2018 r.
4) Wspólna Polityka Rolna
5) Wspólna Polityka Rybołówstwa
6) Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego
7) Zintegrowana polityka morska Unii Europejskiej „Niebieska Księga”

Rysunek nr 4 Zasięg przestrzenny analizowanych programów działań - państwa członkowskie zlokalizowane nad Morzem Bałtyckim.

Dokumenty programowe, których zasięg terytorialny przedstawiono na powyższej mapie:

1) Baltic Scope project
2) BaltSeaPlanVision 2030
3) Plan działań do Strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego
4) Strategia Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego

Rysunek nr 5 **Programy działań obejmujące swym zasięgiem teren całej Polski**

Dokumenty programowe, których zasięg terytorialny przedstawiono na powyższej mapie:

1) Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030
2) Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
3) Krajowa Polityka Miejska 2023
4) Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony - miasta - obszary wiejskie
5) Master Plan dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 r.
6) Polityka energetyczna Polski do 2030
7) Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań na lata 2015-2020
8) Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014-2020)
9) Program operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020
10) Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014-2020
11) Program Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2016-2020
12) Program polskiej energetyki jądrowej
13) Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020
14) Programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych
15) Aktualizacja Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych 2015
16) Aktualizacja PWŚK
17) Projekt Narodowego Programu Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej
18) Projekt Polityki energetycznej Polski do 2050 roku
19) Projekt Programu Wieloletniego „Budowa drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską"
20) Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko
21) Strategia Rozwoju Kraju 2020
22) Strategia Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.)
23) Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020
24) Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030

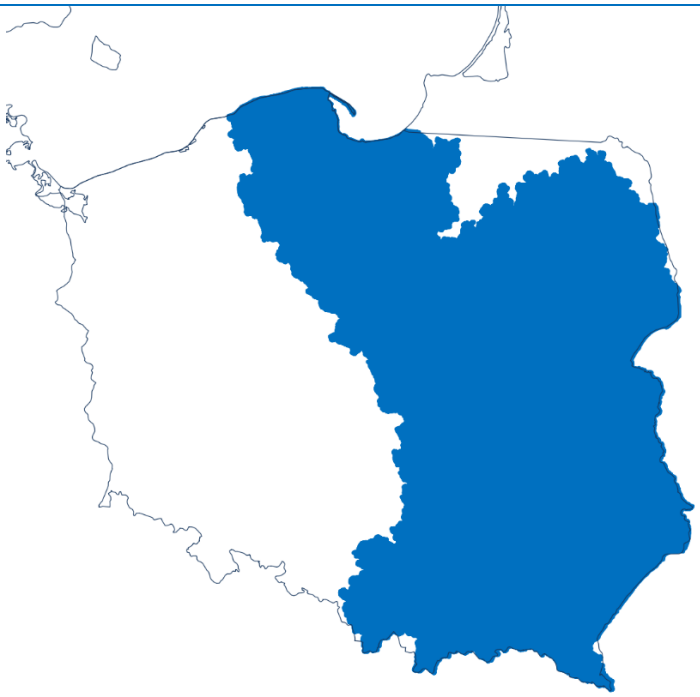

Rysunek nr 6 Programy działań obejmujące swym zasięgiem Dorzecze Wisły oraz dorzecza rzek uchodzących bezpośrednio do Morza Bałtyckiego: Słupi, Łupawy i Łeby oraz rzek zasilających Zalew Wiślany

Dokumenty programowe, których zasięg terytorialny przedstawiono na powyższej mapie:

1) aPGW dla dorzecza Wisły
2) Projekt Planu Zarządzania Ryzykiem Powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły

Rysunek nr 7 Programy działań obejmujące swym zasięgiem Dorzecze Odry oraz dorzecza Regi, Parsęty, Wieprzy oraz pozostałych rzek uchodzących do Zalewu Szczecińskiego oraz do Morza Bałtyckiego na zachód od ujścia Słupi

Dokumenty programowe, których zasięg terytorialny przedstawiono na powyższej mapie:

1) aPGW dla dorzecza Odry
2) Projekt Planu Zarządzania Ryzykiem Powodziowym dla obszaru dorzecza Odry

Rysunek nr 8 Programy działań obejmujące swym zasięgiem Dorzecze Niemna

Dokumenty programowe, których zasięg terytorialny przedstawiono na powyższej mapie:

1) aPGW dla dorzecza Niemna

Rysunek nr 9 Programy działań obejmujące swym zasięgiem Dorzecze Pregoły

Dokumenty programowe, których zasięg terytorialny przedstawiono na powyższej mapie:

1) aPGW dla dorzecza Pregoły
2) Projekt Planu Zarządzania Ryzykiem Powodziowym dla obszaru dorzecza Pregoły

Rysunek nr 10 Programy działań obejmujące swym zasięgiem Dorzecze Świeżej

Dokumenty programowe, których zasięg terytorialny przedstawiono na powyższej mapie:

1) aPGW dla dorzecza Świeżej

Rysunek nr 11 Programy działań obejmujące swym zasięgiem Dorzecze Jarft

Dokumenty programowe, których zasięg terytorialny przedstawiono na powyższej mapie:

1) aPGW dla dorzecza Jarft

Rysunek nr 12 Programy działań obejmujące swym zasięgiem Dorzecze Ücker

Dokumenty programowe, których zasięg terytorialny przedstawiono na powyższej mapie:

1) aPGW dla dorzecza Ücker

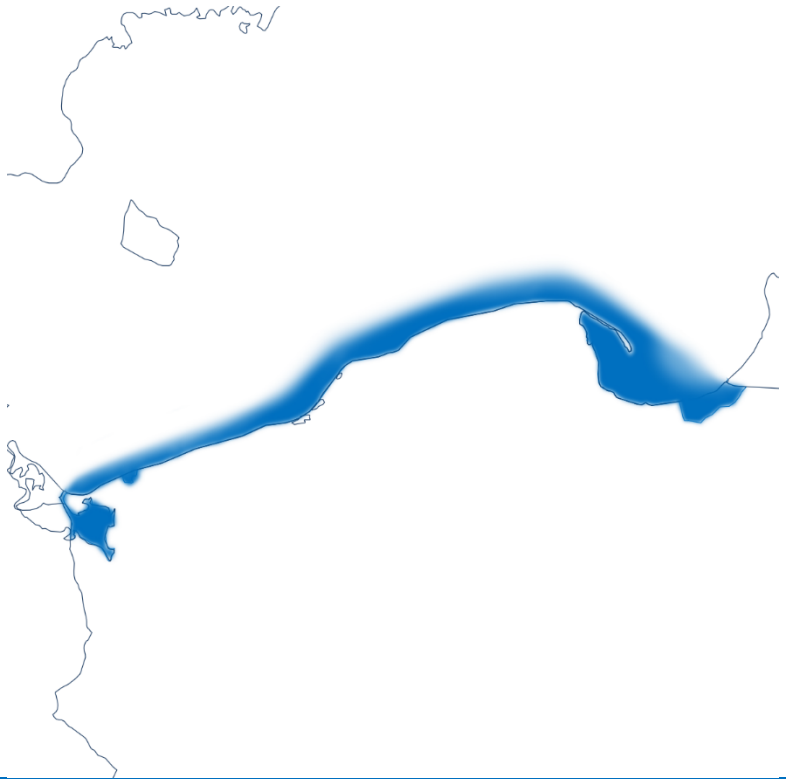

Rysunek nr 13 Programy działań obejmujące swym zasięgiem wybrzeże Bałtyku, Zalew Szczeciński, Kamieński i Zalew Wiślany

Dokumenty programowe, których zasięg terytorialny przedstawiono na powyższej mapie:

1) Program ochrony brzegów morskich 2015

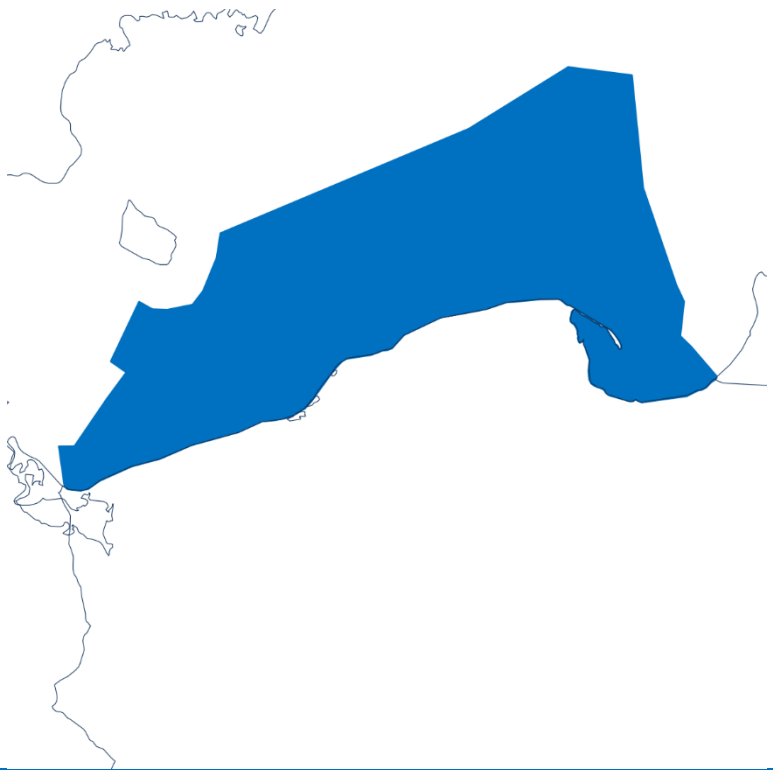

Rysunek nr 14 Programy działań obejmujące swym zasięgiem polskie obszary morskie

Dokumenty programowe, których zasięg terytorialny przedstawiono na powyższej mapie:

1) Studium uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego Polskich Obszarów Morskich wraz z analizami przestrzennymi
2) Krajowy plan zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń środowiska morskiego

Integralną częścią Krajowego planu zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń środowiska morskiego są dokumenty portowe (odnoszące się wyłącznie do wód portowych):

1) Plan zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń wód portowych dla zarządu morskiego portu Gdynia S.A
2) Plan zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń dla wód portowych w Porcie Świnoujście
3) Plan zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń dla wód portowych w Porcie Szczecin
4) Plan zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń dla wód portowych w Porcie Morskim Gdańsk S.A.
5) Plan zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń dla wód portowych w Porcie Morskim Darłowo
6) Plan zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń dla wód portowych w Porcie Morskim Kołobrzeg
7) Plan operacyjny zwalczania zanieczyszczeń dla Portu Elbląg
8) Plan operacyjny zwalczania zanieczyszczeń dla Portu Łeba
9) Plan operacyjny zwalczania zanieczyszczeń dla Portu Ustka

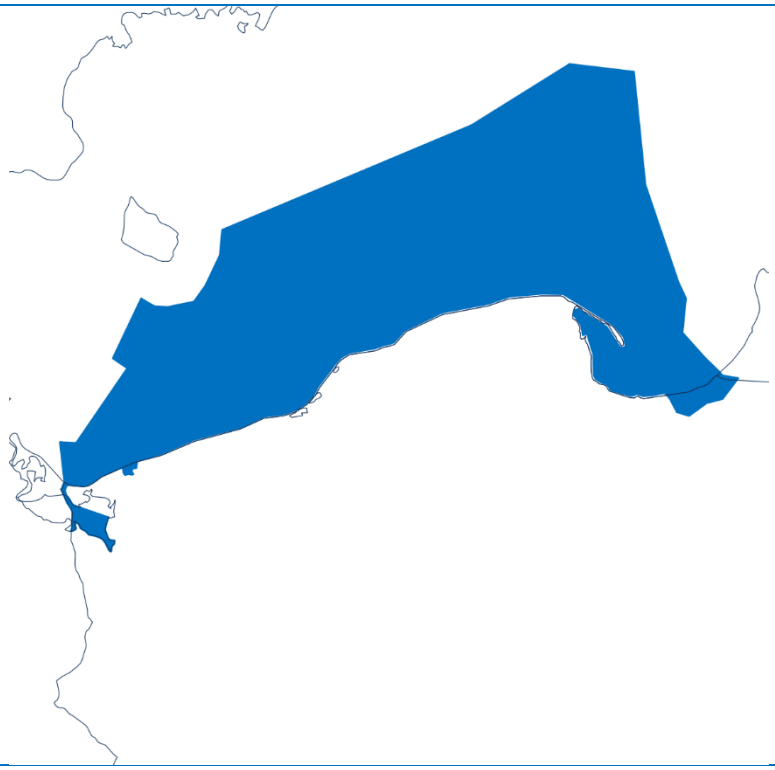

Rysunek nr 15 Programy działań obejmujące swym zasięgiem wody terytorialne Polski na Morzu Bałtyckim i brzeg morski

Dokumenty programowe, których zasięg terytorialny przedstawiono na powyższej mapie:

1) Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)

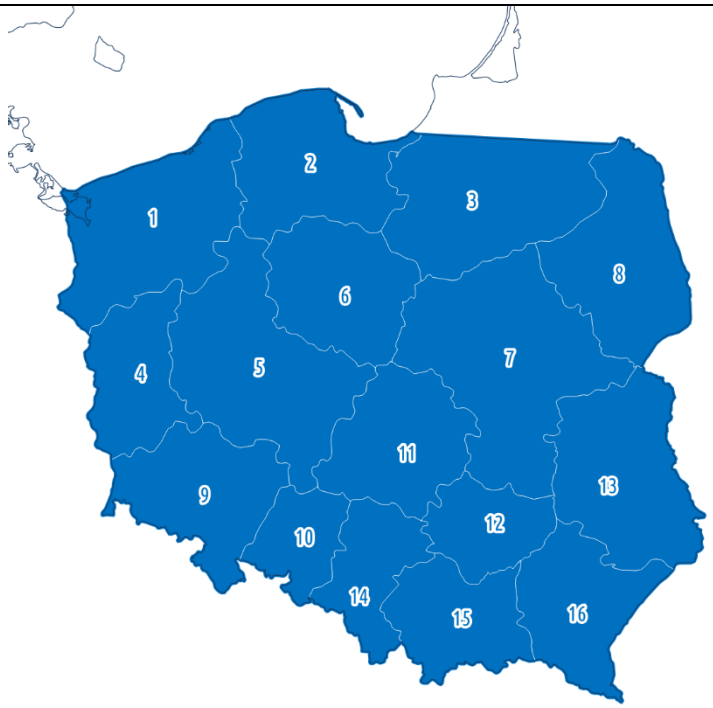

Rysunek nr 16 Programy działań obejmujące swym zasięgiem poszczególne województwa

Dokumenty programowe, których zasięg terytorialny przedstawiono na powyższej mapie:

1) Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025
2) Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego do roku 2020
3) Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020
4) Strategia rozwoju województwa lubelskiego do roku 2020
5) Strategia rozwoju województwa lubuskiego do roku 2020
6) Strategia rozwoju województwa łódzkiego do roku 2020
7) Strategia rozwoju województwa małopolskiego do roku 2020
8) Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do roku 2030
9) Strategia rozwoju województwa opolskiego do roku 2020
10) Strategia rozwoju województwa podkarpackiego do roku 2020
11) Strategia rozwoju województwa podlaskiego do roku 2020
12) Strategia rozwoju województwa pomorskiego 2020
13) Strategia rozwoju województwa śląskiego do roku 2020+
14) Strategia rozwoju województwa świętokrzyskiego do roku 2020
15) Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020
16) Strategia rozwoju województwa zachodniopomorskiego do roku 2020

W tabeli nr 6 przedstawiono wyniki analiz działań zidentyfikowanych w ramach dokumentów programowych różnego szczebla, które będą miały wpływ na poprawę stanu wód Morza Bałtyckiego w odniesieniu do konkretnych cech charakteryzujących ten stan.

Tabela nr 6 Wyniki analizy wpływu działań zidentyfikowanych w ramach dokumentów programowych służących poprawie danej cechy.

	Cechy charakterystyczne											Działania ogólne sprzyjające ochronie Morza Bałtyckiego[55]
Nazwa Programu	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11	
Dokumenty programowe utworzone na poziomie międzynarodowym												
Strategia Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego	*		*	*	*	*		*	*			*
Bałtycki Plan Działań HELCOM	*	*	*	*	*	*		*	*	*		*
Plan działań do Strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego	*			*	*	*		*	*	*		*
Zintegrowana polityka morska Unii Europejskiej „Niebieska Księga”	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego	*		*		*	*	*	*	*	*	*	*
Strategiczne cele i zalecenia w zakresie polityki transportu morskiego UE do 2018 r.		*						*	*	*		*
Wspólna Polityka Rybołówstwa	*		*	*		*				*		*
Strategia Europa 2020												*
Wspólna Polityka Rolna					*			*	*			*
Baltic Scope project												*
BaltSeaPlanVision 2030	*		*	*	*	*		*	*			*
Dokumenty programowe utworzone na poziomie krajowym												
Strategia Rozwoju Kraju 2020	*			*	*	*	*	*	*			*
Aktualizacja Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych 2015	*			*	*	*		*	*			
Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020	*	*	*	*	*	*		*	*			*

[55] Rozumiane jako działania mogące mieć wpływ na wszystkie cechy lub ich część, które mogą wpłynąć na poprawę ich stanu, jednak bezpośrednio odnoszące się do żadnej lub do wielu (w drugim przypadku zastosowano odnośnik przy analizie konkretnej cechy).

Nazwa Programu	Cechy charakterystyczne											Działania ogólne sprzyjające ochronie Morza Bałtyckiego[55]
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11	
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020	*			*	*	*		*	*			*
Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014-2020)	*	*	*	*		*		*	*	*		
Aktualizacja PWŚK	*	*	*	*	*	*	*	*	*		*	*
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony - miasta - obszary wiejskie												*
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030					*		*	*	*			*
Strategia Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.)								*	*	*		*
Master Plan dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 r.												*
Program operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020					*		*					*
Program Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2016-2020	*	*	*	*	*	*	*	*	*		*	*
Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014-2020	*		*	*		*						*
Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko					*							*
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030					*							*
Krajowa Polityka Miejska 2023					*							
Polityka energetyczna Polski do 2030								*	*			*
Program polskiej energetyki jądrowej												
Projekt Polityki energetycznej Polski do 2050 roku								*	*			*
Projekt Narodowego Programu Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej	*		*			*		*	*			*
Projekt Programu Wieloletniego „Budowa drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską"												

Nazwa Programu	Cechy charakterystyczne											Działania ogólne sprzyjające ochronie Morza Bałtyckiego[55]
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11	
Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030							*					*
Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań na lata 2015-2020	*	*	*	*		*						*
Dokumenty programowe utworzone na poziomie regionalnym												
aPGW dla dorzecza Wisły	*	*	*	*	*	*	*	*	*			*
aPGWdla dorzecza Odry	*	*	*	*	*	*	*	*	*			*
aPGWdla dorzecza Jarft					*	*		*	*			*
aPGWdla dorzecza Niemna					*	*		*	*			*
aPGWdla dorzecza Pregoły					*	*		*	*			*
aPGW dla dorzecza Świeżej					*	*		*	*			*
aPGWdla dorzecza Ücker					*	*		*	*			*
Program ochrony brzegów morskich 2015	*			*		*	*					
Studium uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego Polskich Obszarów Morskich wraz z analizami przestrzennymi	*			*	*	*	*	*	*	*		*
Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych	*			*	*	*		*	*			*

Nazwa Programu	Cechy charakterystyczne											Działania ogólne sprzyjające ochronie Morza Bałtyckiego[55]
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11	
Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020	*			*	*	*	*	*	*	*		*
Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020	*			*	*	*	*	*	*	*		*
Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025					*							*
Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020					*							*
Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do roku 2030					*							*
Strategia rozwoju województwa podlaskiego do roku 2020					*							
Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020					*							
Strategia rozwoju województwa lubuskiego do roku 2020					*							
Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego do roku 2020					*			*	*			*
Strategia rozwoju województwa opolskiego do roku 2020					*							
Strategia rozwoju województwa łódzkiego do roku 2020					*							*
Strategia rozwoju województwa śląskiego do roku 2020+					*							*
Strategia rozwoju województwa małopolskiego do roku 2020					*							*
Strategia rozwoju województwa świętokrzyskiego do roku 2020					*							
Strategia rozwoju województwa lubelskiego do roku 2020					*							
Strategia rozwoju województwa podkarpackiego do roku 2020					*							
Projekt Planu Zarządzania Ryzykiem Powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły							*					*
Projekt Planu Zarządzania Ryzykiem Powodziowym dla obszaru dorzecza Odry							*					*

Nazwa Programu	Cechy charakterystyczne											Działania ogólne sprzyjające ochronie Morza Bałtyckiego[55]
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11	
Projekt Planu Zarządzania Ryzykiem Powodziowym dla obszaru dorzecza Pregoły												*

Objaśnienia: na szaro wskazano projekty dokumentów oczekujące ostatecznego przyjęcia – działania wskazane w ww. dokumentach w *Analizie* będą określane jako „istniejące-niewdrożone".

12 Działania na rzecz poprawy stanu morskich wód w ramach poszczególnych cech przewidziane w dokumentach programowych

W kolejnych podrozdziałach zaprezentowano działania zidentyfikowane w ramach poszczególnych dokumentów programowych mające na celu poprawę jakości wód morskich Bałtyku. Wszystkie działania podzielono na cztery kategorie:

1. **istniejące działania zidentyfikowane w ramach obowiązujących dokumentów programowych szczebla międzynarodowego,**
2. **istniejące działania zidentyfikowane w ramach obowiązujących dokumentów programowych szczebla krajowego i regionalnego,**
3. **istniejące działania ogólne** –wskazania, które mają wpływ na ogólną poprawę kondycji wód Bałtyku, wpływając zazwyczaj na każdą z cech, ale na żadną konkretnie – z czego wynika brak przypisania ich bezpośrednio do cech,
4. **istniejące-niewdrożone** -działania zidentyfikowane w ramach aktualizacji dokumentów i ich projektów jeszcze niewdrożonych. Należy podkreślić, że działania zakwalifikowane do tej kategorii w niektórych przypadkach stanowią jedynie propozycję wzmacniania działań zidentyfikowanych jako istniejące w innych aktualnie obowiązujących programach, także poprzez ich powtarzanie w nowej perspektywie czasowej.

12.1 C1 Bioróżnorodność

W ramach analizowanych dokumentów programowych zidentyfikowano działania mające pozytywny wpływ na tą cechę.

12.1.1 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów międzynarodowych

W ramach programów szczebla międzynarodowego zidentyfikowano liczne działania mające wpływ na poprawę bioróżnorodności w basenie Morza Bałtyckiego. Najważniejsze przedstawiono poniżej:

Bałtycki Plan Działań HELCOM:	1) Odtworzenie i utrzymanie integralności dna morskiego na poziomie gwarantującym odpowiednie funkcjonowanie ekosystemów. 2) Wskazanie na potrzebę realizacji działań mających wpływ na jakość wody, która gwarantuje integralność, odpowiednią strukturę i funkcjonowanie ekosystemów. 3) Ukierunkowanie na działania zapewniające odpowiednią ochroną w obrębie morskich obszarów chronionych. 4) Tworzenie planów ochrony dla morskich obszarów Natura 2000 i BSPA (MPA) wraz z ich wdrożeniem. 5) Tworzenie i aktualizacja „check-list" morskich biotopów, w tym zmapowanie najcenniejszych siedlisk, w tym szczególnie wrażliwych na presje antropogeniczne. 6) Tworzenie czerwonych list siedlisk przyrodniczych, monitorowanie rozmieszczenia i stanu gatunków i siedlisk. 7) Ocena możliwości reintrodukcji zagrożonych gatunków w szczególności typowych dla strefy płytkich obszarów w obrębie południowego Bałtyku. 8) Rozwój bazy danych o występowaniu i śmiertelności ssaków morskich, wdrożenie rozwiązań ograniczających śmiertelność ssaków w sieciach rybackich. 9) Rozwój badań nad oceną i gromadzeniem danych dotyczących wpływu rybołówstwa na środowisko.
Wspólna Polityka Rybołówstwa	1) Zapewnienie spójności z celami określonymi w decyzji Konferencji Stron Konwencji o różnorodności biologicznej w sprawie strategicznego planu na lata 2011-2020 dotyczącego różnorodności biologicznej oraz z celami w zakresie różnorodności biologiczne poprzez wdrożenie WPRyb. 2) Ekosystemowe podejście do gospodarowania zasobami morskimi, zakładając użytkowanie zasobów morskich w sposób gwarantujący stabilność populacji i utrzymanie zdolności samoodtwarzania. 3) Rozwój selektywnych metod połowu, zmniejszających negatywne oddziaływania na środowisko.

12.1.2 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów krajowych

Sektorowe programy działań przyjęte na szczeblu krajowym i regionalnym uwzględniają działania mające na celu poprawę stanu bioróżnorodności w Bałtyku. Wśród najważniejszych działań należy wymienić:

Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014-2020)	1) Ochronę i odbudowę morskiej różnorodności biologicznej i ekosystemów morskich. 2) Stworzenie systemu rekompensat w ramach zrównoważonej działalności połowowej – zbieranie utraconych narzędzi połowowych i odpadów morskich. 3) Mechanizmy finansowe wspierające inne techniki połowowe, testowanie nowych narzędzi. 4) Wspieranie metod połowowych o mniejszych negatywnych oddziaływaniach na ptaki i ssaki morskie. 5) Wspieranie działań minimalizujących wpływ rybactwa na populacje ptaków i ssaków w wyniku przyłowu.

Studium uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego Polskich Obszarów Morskich wraz z analizami przestrzennymi	Sformułowanie aktualnie istotnych dla planowania przestrzennego uwarunkowań przyrodniczych, które będą miały bezpośrednie przełożenie na zapisy planu zagospodarowania przestrzennego.
Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań na lata 2015-2020	1) Działania wspierające skuteczność ochrony w obrębie obszarów chronionych. 2) Działania wspierające poprawę funkcjonowania społeczności lokalnych na obszarach chronionych. 3) Doskonalenie systemu ocen oddziaływania na środowisko.
Plan ochrony, plany zadań ochronnych	Plan ochrony, plany zadań ochronnych obszarów Natura 2000 obejmujące przybrzeżne wody Bałtyku oraz wody przejściowe stanowią istotny element zapewnienia dobrego stanu wód morskich w zakresie bioróżnorodności. Wzdłuż niemal całego wybrzeża rozciągają się obszary Natura 2000 powołane dla ochrony ptaków (OSO), obejmujące zdecydowaną większość osobników gatunków ptaków zimujących i migrujących w obrębie polskich wód terytorialnych. Morskie siedliska przyrodnicze i gatunki zwierząt inne niż ptaki chronione są w obrębie siedliskowych obszarów Natura 2000 (SOO). Cele ochrony obszarów Natura 2000 są spójne z koniecznością zapewnienia dla GES cechy C1 Bioróżnorodność opisującej stan wód morskich. Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie przyrody, obszary Natura 2000 muszą posiadać plany zadań ochronnych lub plany ochrony, status tych dokumentów w polskich obszarach Natura 2000 jest następujący: 1) funkcjonujące (przyjęte zarządzeniem RDOŚ) plany zadań ochronnych obszarów Natura 2000, 2) plany ochrony opracowane, ale nie ustanowione rozporządzeniem Ministra Środowiska, Istnieją również obszary Natura 2000, gdzie nie podjęto jeszcze prac nad opracowaniem planów zadań ochronnych/planów ochrony. 1) Ustanowienie i wdrożenie działań wynikających z opracowanych dokumentów planistycznych dla obszarów Natura 2000 wypełnia zakres koniecznych prac bezpośrednio przyczyniających się do zapewnienie GES w zakresie cechy C1 Bioróżnorodność. Nadal pozostają istotne luki w wiedzy i skutecznych metodach ochrony, które muszą zostać uzupełnione w toku realizacji dokumentów planistycznych dla obszarów Natura 2000. Obszary Natura 2000 chroniące siedliska i gatunki morskie pokrywają się przestrzennie z innymi istotnymi krajowymi formami ochrony przyrody m.in. parkami narodowymi.
Aktualizacja krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych 2015	Ograniczenie zrzutów niedostatecznie oczyszczonych ścieków - przyczyni się to w szerszej skali przestrzennej i czasowej do poprawy jakości wód morskich, w tym ograniczenia ich eutrofizacji co wpływa pozytywnie na stan siedlisk morskich i gatunków.

aPGW dla dorzecza Wisły	1) Ochrona gatunków powiązanych z dolinami rzecznymi, w tym dwuśrodowiskowych gatunków ryb i minogów wstępujących do wód słodkich na okres rozrodu. 2) Ujęcie celów środowiskowych dla obszarów chronionych, w tym obszarów w rejonie ujścia Wisły istotnych dla zapewnienia GES w obrębie wód terytorialnych Polski. 3) Realizacja celów środowiskowych dla obszarów chronionych w skali całego dorzecza pośrednio, pozytywnie wpływa na stan wód Bałtyku w strefie przybrzeżnej.
aPGW dla dorzecza Odry	Ochrona gatunków powiązanych z dolinami rzecznymi, w tym dwuśrodowiskowych gatunków ryb i minogów wstępujących do wód słodkich na okres rozrodu. Realizacja celów środowiskowych dla obszarów chronionych w skali całego dorzecza pośrednio, pozytywnie wpływa na stan wód Bałtyku w strefie przybrzeżnej.

12.1.3 Działania ogólne sformułowane w ramach dokumentów programowych wszystkich szczebli

Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego	Kompleksowy system gromadzenia danych i wyników prac badawczych dotyczących środowiska morskiego umożliwiający wykorzystywanie informacji do zarządzania i planowania działań gospodarczych. Pośrednie wspieranie ochrony ekosystemów morskich.
BaltSeaPlanVision 2030	Dokument wskazuje na konieczność uwzględnienia i integracji planowania przestrzennego i realizacji celów środowiskowych dla wód morskich do 2020 r. Sporządzone pilotażowe plany zagospodarowania zawierające ważne uwarunkowania do uwzględnienia w procesach planistycznych.
Plan działań do Strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego	Plan formułuje obszary działań koniecznych do podjęcia w związku z realizacją celów środowiskowych dla wód morskich w kontekście RDSM.

Strategia Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego.	Wskazania dla międzysektorowej współpracy w dziedzinach takich jak gospodarka, środowisko, społeczeństwo - na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska Morza Bałtyckiego. Integracja różnych polityk pośrednio przyczyniających się do poprawy stanu ekosystemów morskich.
Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020	Ogólnie sformułowane wskazania odnoszące się do ochrony bioróżnorodności i zrównoważonego użytkowania zasobów morskich.

12.1.4 Działania istniejące - niewdrożone

Plan ochrony, plany zadań ochronnych	Z uwagi na wdrożenie Planów jedynie dla części obszarów, działania opisane w podrozdziale 2.1.2. dla tych samych dokumentów mają zastosowanie w ramach tzw. działań istniejących niewdrożonych (tam gdzie Plany nie zostały ustanowione i wdrożone).

12.2 C2 Gatunki obce

12.2.1 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów międzynarodowych

Bałtycki Plan Działań HELCOM:	1) Zapobieganie wprowadzaniu obcych gatunków jako działanie zmierzające do osiągnięcia właściwego stanu ochrony Morza Bałtyckiego. 2) We współpracy z Konwencją o ochronie środowiska morskiego obszaru Północno-Wschodniego Atlantyku (Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic - OSPAR Convention) zbadanie, i jeśli to możliwe - wyznaczenie obszarów poza Morzem Bałtyckim na wymianę wód balastowych. 3) Założenia co do wdrożenia Konwencji o kontroli i postępowaniu ze statkowymi wodami balastowymi i osadami ograniczającej negatywny wpływ rozprzestrzenienia się obcych gatunków inwazyjnych wraz z wodami balastowymi statków.

12.2.2 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów krajowych

Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań na lata 2015-2020	Sformułowano zadania związane z ograniczeniem presji ze strony obcych gatunków inwazyjnych, w ramach których przewidziano dostosowanie polskiego ustawodawstwa oraz opracowanie i wdrożenie odpowiednich rozwiązań organizacyjno-finansowych, wdrożenie programów zwalczania inwazyjnych gatunków obcych, a także ustanowienie systemu nadzoru i monitorowania obcych gatunków.
Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)	Zapobieganie introdukcji obcych gatunków inwazyjnych przenoszonych przez wody balastowe.
aPGW dla dorzecza Wisły	W ramach działań przypisanych do JCWP przybrzeżnych i przejściowych- prowadzenie kontrolowanego zarybiania - jednostka odpowiedzialna Okręgowy Inspektorat Rybołówstwa Morskiego.
aPWŚK	Regulacja wprowadzania do środowiska przyrodniczego gatunków obcych (wydawanie zezwoleń). Podstawa prawna art. 120 ustawy o ochronie przyrody. Jednostki odpowiedzialne: GDOŚ i RDOŚ.

aPGW dla dorzecza Odry	W ramach działań przypisanych do JCWP przybrzeżnych i przejściowych- prowadzenie kontrolowanego zarybiania - jednostka odpowiedzialna OIRM.

12.2.3 Działania ogólne sformułowane w ramach dokumentów programowych wszystkich szczebli

Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego	Stworzenie kompleksowego systemu gromadzenia danych i wyników prac badawczych dotyczących środowiska morskiego umożliwiający wykorzystywanie informacji do zarządzania i planowania działań gospodarczych. Pośrednie wspieranie ochrony ekosystemów morskich.
Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012- 2020	Wskazanie na potrzebę realizacji działań służących minimalizacji ryzyka wprowadzania do środowiska gatunków obcych zagrażających różnorodności biologicznej lub bazie genetycznej produkcji roślinnej, zwierzęcej i rybackiej.

12.3 C3 Komercyjnie eksploatowane gatunki ryb i skorupiaków

12.3.1 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów międzynarodowych

Bałtycki Plan Działań HELCOM:

1) Apel do właściwych organów w zakresie rybołówstwa, aby podjąć wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia, by do 2020 populacje wszystkich eksploatowanych komercyjnie gatunków ryb były w bezpiecznych granicach biologicznych, osiągały Maksymalny Zrównoważony Połów, były rozmieszczone w swoich naturalnych zasięgach i zawierały pełny rozmiar/wiek.
2) Wezwano, by w zakresie rybołówstwa we współpracy z Baltic RAC i HELCOM podjąć następujące działania:
   przygotować wieloletnie plany zarządzania dla komercyjnie poławianych ryb, tak by w celu zrównoważonego zarządzania tymi gatunkami zgodnie WPRyb
   zaapelowano do władz, by podjęły niezwłocznie działania w celu eliminacji nielegalnych, nieuregulowanych i niezgłaszanych połowów.

Strategia Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego

Zmniejszenie ilości związków odżywczych w morzu do dopuszczalnych poziomów.

Zintegrowana polityka morska Unii Europejskiej "Niebieska Księga"

1) Zintegrowana polityka morska UE przyczyni się do opracowania i realizacji programu prac.
2) Projekty:
   a) zwalczenie nielegalnych połowów i destrukcyjnych połowów włokami na pełnym morzu,
   b) przegląd zwolnień z unijnych przepisów prawa pracy dla sektora przewozów morskich i rybołówstwa
3) Prowadzenie zdecydowanych działań na rzecz odnowy zasobów rybnych, wymagające wiarygodnych danych naukowych i wzmocnienia wieloletniego planowania. Komisja podejmie działania gwarantujące, że wspólna polityka rybacka odzwierciedli podejście ekosystemowe strategii na rzecz środowiska morskiego i będzie zmierzać do wyeliminowania nielegalnych, nieraportowanych i nieuregulowanych połowów w wodach przybrzeżnych i na pełnym morzu. Zarządzanie zasobami ryb z zastosowaniem maksymalnie zrównoważonego odłowu zapewni lepszą przyszłość europejskiej społeczności rybackiej i przyczyni się do bezpieczeństwa żywnościowego Europy; cel ten trzeba osiągnąć do 2015 r., zgodnie z międzynarodowymi zobowiązaniami.
4) Rozwój akwakultury w zakresie chowu i hodowli owoców morza w ramach regulacyjnych, które wspierają przedsiębiorczość oraz innowacje, a także zapewniają zgodność z wysokimi normami ekologicznymi i zdrowotnymi.

12.3.2 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów krajowych

Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020	Ochrona i zrównoważone korzystanie z zasobów naturalnych, w tym min. wód, gleb, bioróżnorodności, krajobrazu rolniczego, zasobów genetycznych w rolnictwie, leśnictwie i rybactwie
Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań na lata 2015-2020	Utrzymanie i odbudowa funkcji ekosystemów będących źródłem usług dla człowieka, gdzie przewidziano nadanie ekosystemom wartości społeczno-ekonomicznej oraz wdrożenie koncepcji zielonej infrastruktury. Cel szczeg.: Zwiększenie integracji działalności sektorów gospodarki z celami ochrony różnorodności biologicznej, gdzie ujęto zadanie Włączenie gospodarki rybackiej do działań na rzecz ochrony różnorodności biologicznej i działania szczegółowe (wdrożenie regulacji mających na celu ograniczenie odrzutów podczas połowów, opracowanie i wdrożenie procedur rejestrowania danych o przyłowie gatunków chronionych - ptaków, ssaków, ryb i minogów, Identyfikacja technik i narzędzi połowowych, sprzyjających ochronie różnorodności biologicznej oraz ich zastosowanie przez rybaków). Wskazano źródła finansowania działań oraz podmioty odpowiedzialne za wdrażanie celów. Wpisano szczegółowe zadania, które mają służyć realizacji celów wraz z określeniem podmiotów instytucji wiodących w ich wdrażaniu.
Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014-2020)	Środki finansowe pochodzące z Programu Operacyjnego „Rybactwo i Morze" stanowić będą wsparcie dla opracowania i wdrożenia środków ochrony wynikających z rozporządzenia w sprawie WPRyb, w szczególności do opracowania środków ochrony i zrównoważonej eksploatacji żywych zasobów morza oraz środków technicznych ograniczających niechciany przyłów. Mają również wspierać innowacyjne projekty (np. zastępowanie sieci rybackich bardziej selektywnymi narzędziami w celu ograniczenia przyłowów) oraz rozwój nowych technologii, które mogłyby prowadzić do obniżenia negatywnego wpływu działalności połowowej lub hodowli ryb na środowisko, gromadzenie danych i doradztwo naukowe oraz zacieśnianie współpracy między rybakami, a naukowcami oraz działania związane z zarządzaniem chronionymi obszarami morskimi (w tym obszarami Natura 2000), poprawą ich stanu i monitorowanie. W ramach Priorytetu Promowanie rybołówstwa zrównoważonego środowiskowo, zasobooszczędnego, innowacyjnego, konkurencyjnego i opartego na wiedzy, realizowane będą w szczególności następujące środki: 1) ochrona i odbudowa morskiej różnorodności biologicznej i ekosystemów morskich oraz systemy rekompensat w ramach zrównoważonej działalności połowowej – zbieranie utraconych narzędzi połowowych i odpadów morskich; 2) w ramach Priorytetu Zintegrowana Polityka Morska realizowane będą w szczególności następujące środki : a) promowanie ochrony środowiska morskiego i zrównoważonej eksploatacji zasobów morskich i przybrzeżnych, b) poprawa wiedzy na temat stanu środowiska morskiego.

aPGWdla dorzecza Wisły	W ramach działań przypisanych do JCWP przybrzeżnych i przejściowych- prowadzenie kontrolowanego zarybiania - jednostka odpowiedzialna Minister właściwy ds. rybołówstwa
aPGW dla dorzecza Odry	W ramach działań przypisanych do JCWP przybrzeżnych i przejściowych- prowadzenie kontrolowanego zarybiania - jednostka odpowiedzialna Minister właściwy ds. rybołówstwa
aPWŚK	1) promowanie zrównoważonego rybołówstwa oraz akwakultury W ramach priorytetu finansowane będą działania związane z: zaprzestaniem działalności połowowej, zmniejszeniem oddziaływania rybołówstwa na środowisko morskie, ochroną i odbudową morskiej bioróżnorodności biologicznej i ekosystemów morskich w kontekście zrównoważonej działalności połowowej (...), rozwojem akwakultury świadczącej usługi w zakresie ochrony środowiska. 2) Innowacyjne i konkurencyjne rybołówstwo i akwakultura Wsparcie finansowe udzielone zostanie grupie realizującej m.in.: projekty innowacji w zakresie rybołówstwa morskiego i rybactwa śródlądowego, projekty innowacji służących ochronie morskich zasobów biologicznych. W ramach działań przypisanych do JCWP przybrzeżnych i przejściowych: - prowadzenie kontrolowanego zarybiania - jednostka odpowiedzialna OIRM

12.3.3 Działania ogólne sformułowane w ramach dokumentów programowych wszystkich szczebli

Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego	Kompleksowy system gromadzenia danych i wyników prac badawczych dotyczących środowiska morskiego umożliwiający wykorzystywanie informacji do zarządzania i planowania działań gospodarczych. Pośrednie wspieranie ochrony ekosystemów morskich
Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)	W celu prowadzenia racjonalnej gospodarka żywymi zasobami morza należy wdrażać działania służące realizacji celu: 1) modernizacja i dostosowanie floty rybackiej do dostępnych żywych zasobów Morza Bałtyckiego, 2) poprawa środków kontroli i zarządzania zasobami rybnymi i ich efektywne wdrażanie, 3) zapewnienie racjonalnej i odpowiedzialnej eksploatacji zasobów rybnych przy zwróceniu uwagi na oddziaływanie na potrzeby producentów i konsumentów, 4) skuteczne przeciwdziałanie nielegalnym, nieraportowanym i nieuregulowanym połowom. Duże znaczenie dla zarządzania rybołówstwem ma dostęp do wiarygodnych i aktualnych informacji o stanie zasobów morskich. Konieczne jest gromadzenie, monitorowanie i kontrolowanie tego rodzaju danych. Realizacja WPRyb, zasoby będą eksploatowane w sposób umożliwiający osiągnięcie maksymalnego podtrzymywalnego połowu (MSY) - tam gdzie to możliwe do 2015 r., a najpóźniej do 2020 r. w odniesieniu do wszystkich stad; minimalizowanie negatywnego wpływu rybołówstwa na środowisko; wsparcie rybołówstwa przybrzeżnego; zapewnienie konkurencyjności i opłacalności działania zakładów przetwórstwa ryb; wprowadzenie zakazu odrzutów oraz obowiązku wyładunku wszystkich połowów.

12.4 Łańcuch troficzny

Łańcuchy troficzne bałtyckich ekosystemów podlegają szeregom oddziaływań związanych m.in. z eutrofizacją wód oraz pozostałymi zanieczyszczeniami, eksploatacją zasobów naturalnych i innymi czynnikami w związku z czym wpływ na nie ma także stan pozostałych cech opisujących stan środowiska wód morskich.

12.4.1 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów międzynarodowych

Bałtycki Plan Działań HELCOM	1) Apel do właściwych organów w zakresie rybołówstwa, aby podjąć wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia, by do 2021 populacje wszystkich eksploatowanych komercyjnie gatunków ryb były w bezpiecznych granicach biologicznych, osiągały Maksymalny Zrównoważony Połów i były rozmieszczone w swoich naturalnych zasięgach, i zawierały pełny rozmiar/wiek. a) Dlatego wzywa się, by w zakresie rybołówstwa we współpracy z Baltic RAC i HELCOM podjąć następujące działania: wprowadzić dodatkowe działania oparte na najlepszych naukowych dowodach, by osiągnąć następujące cele: wszystkie złapane osobniki, które nie mogą być wypuszczane na wolność żywe lub bez urazów powinny być raportowane i odstawiane na ląd. 2) Apelować do władz, by podjęły niezwłocznie działania w celu eliminacji nielegalnych, nieuregulowanych i niezgłaszanych połowów. 3) Rozwój krajowych programów ochrony węgorzy. 4) Ustanowienie współpracy międzynarodowej promującej zarządzanie połowami przybrzeżnymi na zasadach ekosystemowych („ecosystem-based management”). 5) Eliminacja substancji szkodliwych kumulujących się w łańcuchach troficznych.
BaltSeaPlanVision 2030	Podjęcie działań na rzecz bioróżnorodności, co sprzyja utrzymaniu zdrowia i odporności łańcuchów troficznych.

12.4.2 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów krajowych

Program Operacyjny „Rybactwo i Morze” (PO RYBY 2014-2020)	Ochrona i odbudowa morskiej różnorodności biologicznej i ekosystemów morskich. Wspieranie zrównoważonego użytkowania zasobów morza.
„Programu ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań na lata 2015-2020	Określono cel szczeg. D: Utrzymanie i odbudowa funkcji ekosystemów będących źródłem usług dla człowieka, gdzie przewidziano nadanie ekosystemom wartości społeczno-ekonomicznej oraz wdrożenie koncepcji zielonej infrastruktury. Cel szczeg. E: Zwiększenie integracji działalności sektorów gospodarki z celami ochrony różnorodności biologicznej, gdzie ujęto zadanie Włączenie gospodarki rybackiej do działań na rzecz ochrony różnorodności biologicznej i działania szczegółowe. Wskazano źródła finansowania działań oraz podmioty wiodące za wdrażanie celów. Zapisy dokumenty przekładać się będą na założenia programowe krajowych instytucji finansujących i koordynujących i finansujących ochronę środowiska w Polsce.

12.4.3 Działania ogólne sformułowane w ramach dokumentów programowych wszystkich szczebli

Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego	1) Nakaz dla inspekcji ochrony środowiska prowadzenia oceny stanu środowiska morskiego, mającego na celu zapewnienie jego bezpieczeństwa i czystości - pośredni wpływ na łańcuch troficzny 2) Realizacja programów badawczych.
Strategia UE dla regionu Morza Bałtyckiego	1) Zachowanie naturalnych stref oraz różnorodności biologicznej, również w łowiskach, pośredni wpływ na zachowanie dobrej kondycji ekosystemów 2) Wskazania dla międzysektorowej współpracy w dziedzinach takich jak gospodarka, środowisko, społeczeństwo na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska Morza Bałtyckiego. Integracja różnych polityk pośrednio przyczyniających się do poprawy stanu ekosystemów morskich.
Program Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2016-2020	Prowadzone będą m.in. obserwacje parametrów biologicznych środowiska morskiego, tj. fitoplanktonu, zooplanktonu, fitobentosu, zoobentosu oraz poziomu substancji szkodliwych w wodzie i organizmach morskich. Ocena stanu poszczególnych elementów ekosystemów morskich będzie wkładem w podejmowanie decyzji odnośnie do działań na rzecz zachowania i/lub poprawy stanu środowiska wód morskich.
Aktualizacja krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych 2015	Ograniczenie zrzutów niedostatecznie oczyszczonych ścieków, przyczynia się w szerszej skali przestrzennej i czasowej do poprawy jakości wód morskich, w tym ograniczenia ich eutrofizacji co wpływa pozytywnie na stan siedlisk morskich i gatunków.

Do osiągnięcia dobrego stanu środowiska w zakresie cechy „łańcuchy troficzne” przyczyniają się istotnie istniejące działania opisane dla cechy „bioróżnorodność”.

12.5 C5 Eutrofizacja

12.5.1 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów międzynarodowych

Bałtycki Plan Działań HELCOM[56]

1) Określenie ilości fosforu i azotu, które dane państwo może wprowadzać do morza
2) Podjęcie wszelkich działań celem wyznaczenia odpowiednich części gruntów rolnych w zlewniach jako stref narażonych na skażenie azotanami
3) Właściwe wdrożenie najlepszych praktyk środowiskowych (Best Environmental Practice – BEP) i najlepszych dostępnych technologii (Best Available Technology – BAT) w rolnictwie
4) Wdrożenie działań z zakresu ograniczenia dostaw substancji biogennych pochodzących z powietrza przez kraje działające w HELCOM
5) Rozwój i modernizacja systemów kanalizacji
6) Wdrożenie do prawodawstwa krajowego następujących kwestii (zalecenie HELCOM 28E/4):
   a) gęstość zwierząt („animal density") – należy określić maksymalną liczbę zwierząt na powierzchnię, gdzie będzie odprowadzany obornik, tak by utrzymać równowagę między ilością fosforu i azotu w oborniku a potrzebami roślin w tym zakresie;
   b) lokalizacja farm powinna być zaprojektowana tak, by nie zanieczyszczać wód powierzchniowych i podziemnych;
   c) konstrukcja składowisk oborników - składowiska powinny być szczelne, wysokiej jakości, wystarczająco duże (min. na 6 miesięcy składowania); powinna istnieć współpraca między rolnikami w zakresie zużycia obornika;
   d) ścieki rolnicze – zapewnienie odpowiedniego ich przechowywania;
   e) stosowanie obornika – należy określić czas, w którym można stosować obornik (np. zakaz w czasie, gdy grunt jest przemarznięty itd.);
   f) ustalenie dopuszczalnych dawek substancji odżywczych;
   g) uprawa w czasie jesieni i zimy powinna być stosowana tam, gdzie to możliwe, by zmniejszyć odpływ substancji biogennych;
   h) zachowywać obszary podmokłe i w razie możliwości przywracać je, by redukować odpływ substancji biogennych;
   i) ograniczać emisję amoniaku przy hodowli zwierząt.

[56] W tabeli wymieniono główne działania. Pozostałe patrz: Załącznik 1

Plan działań do Strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego	1) Rozwój nowych praktyk i technologii w celu redukcji odpływu substancji biogennych z nawozów używanych w czasie intensywnej hodowli bydła, drobiu i trzody. 2) Badania nad recyklingiem substancji odżywczych. 3) Poprawa gospodarki wodno-ściekowej, oczyszczania ścieków - promocja dobrych praktyk. 4) Ulepszenie baz danych dotyczących eutrofizacji jako bazy dla monitoringu. 5) Współpraca z krajami nieunijnymi (zwłaszcza Rosją i Białorusią) w celu wspólnych działań na rzecz ograniczenia eutrofizacji. 6) Prowadzenie badań na rzecz wydajnych mechanizmów redukcji substancji odżywczych.

12.5.2 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów krajowych

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	1) Obszary funkcjonalne ochrony wód mogą być wyznaczane w celu zapobiegania zanieczyszczeniom obszarowym, związanym z użytkowaniem rolniczym. W planach zagospodarowania obszarów morskich zostanie zabezpieczona powierzchnia na biologiczne formy oczyszczania wód morskich. 2) W ramach Studium zagospodarowania przestrzennego dla obszarów przybrzeżnych: utrwalenie rozwoju zrównoważonego poprzez wynikające z międzynarodowych zobowiązań Polski w zakresie ochrony środowiska, w szczególności ochrony wód bałtyckich, systemowe działania służące poprawie czystości wód przymorskich i rzek wpadających do Bałtyku. 3) Wsparcie inwestycji infrastrukturalnych w zlewni Bugu mających na celu zmniejszenie obciążenia zanieczyszczeniami wód rzek granicznych i Bałtyku, co między innymi będzie wymagało w perspektywie 2030 roku wybudowania bardzo wydajnej oczyszczalni ścieków komunalnych w Brześciu na Białorusi oraz rozwiązania problemów gospodarki ściekowej w ukraińskich częściach zlewni.
Strategia Rozwoju Kraju 2020	Zmniejszenie ilości zanieczyszczeń związkami azotu i fosforu spływających do Bałtyku - działanie na lata 2015-2020. Wdrażane przez Strategię Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, strategie rozwoju województw.

Studium uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego Polskich Obszarów Morskich 2015-2021	Wskazanie na: 1) Propozycje hodowli małży jako jednego ze sposobów przeciwdziałania negatywnym skutkom eutrofizacji Morza Bałtyckiego, niemożliwej jednak na szeroką skalę z uwagi na uwarunkowania i wymagania środowiskowe gatunków (obecnie prowadzona eksperymentalna hodowla omułka w zewnętrznej części Zatoki Puckiej). 2) Możliwe wykorzystanie trzcin w procesach usuwania nadmiaru substancji biogenicznych ze środowiska płytkich wód przybrzeżnych, a także w procesach oczyszczania ścieków.
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020	Zapewnienie trwałości rolnictwa w obliczu zmian klimatu i naturalnych ograniczeń oraz ochrona i poprawa stanu wód gruntowych, a w tym: poprawa gospodarki wodnej, w tym nawożenia i stosowania pestycydów: działania przeciwdziałające procesom erozji i degradacji gleb, co jest szczególnie istotne z punktu widzenia ochrony wód gruntowych przed zanieczyszczeniami pochodzenia rolniczego i w konsekwencji także oddziaływania na eutrofizację Bałtyku.
Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)	Redukcja emisji do Bałtyku związków azotu i fosforu wywołujących zjawisko eutrofizacji jako działanie na rzecz poprawy stanu środowiska morskiego.
Program operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020	Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach - Celem działania jest zwiększenie liczby ludności korzystającej z ulepszonego systemu oczyszczania ścieków komunalnych, zapewniającego podwyższone usuwanie biogenów.
Program Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2016-2020	W ramach programu monitoringu wód morskich wykonane zostaną badania m.in. zawartości biogenów i trwałych związków organicznych.

Aktualizacja Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych 2015	Zakres rzeczowy działań podejmowanych w ramach Programu obejmuje (po roku 2015): 1) budowę 16 100,3 km nowej sieci kanalizacyjnej, 2) modernizację 4 004,7 km istniejącej sieci kanalizacyjnej, 3) budowę 91 nowych oczyszczalni ścieków komunalnych, 4) modernizację 269 oczyszczalni, 5) rozbudowę 95 oczyszczalni, 6) rozbudowę i modernizację 88 oczyszczalni, 7) modernizację części osadowej w 199 oczyszczalniach.
aPGW dla dorzecza Wisły aPGW dla dorzecza Odry aPGW dla dorzecza Jarft aPGW dla dorzecza Niemna aPGW dla dorzecza Pregoły aPGW dla dorzecza Świeżej aPGW dla dorzecza Ücker	1) Działanie podstawowe: Realizacja Krajowego Programu Wdrażania Bałtyckiego Planu Działań HELCOM w zakresie redukcji dopływu związków biogennych z obszaru lądu do Bałtyku. 2) Monitoring tła atmosfery: Prowadzenie kontroli wielkości depozycji atmosferycznej azotu - jednostka odpowiedzialna: GIOŚ 3) Monitoring operacyjny wód - jednostka odpowiedzialna: WIOŚ 4) Budowa sieci kanalizacyjnej, a także modernizacja i rozbudowa sieci kanalizacyjnych w aglomeracjach, zwiększenie przepustowości oczyszczalni (tym samym jej wydajności), modernizacja części osadowej oczyszczalni; usuwanie substancji niebezpiecznych i biogenów ze ścieków deszczowych poprzez skierowanie ich do oczyszczalni ścieków - jednostka odpowiedzialna gmina 5) Regularny wywóz nieczystości płynnych - jednostka odpowiedzialna: właściciel 6) Budowa nowych i rozbudowa istniejących miejsc do przechowywania nawozów naturalnych stałych; edukacja prowadzących działalność rolniczą na OSN w zakresie dobrej praktyki rolniczej oraz prowadzenie dla nich specjalistycznego doradztwa; kontrola rolniczych źródeł zanieczyszczenia i realizacji przez prowadzących działalność rolniczą na OSN obowiązków określonych w Programie; budowa nowych i rozbudowa istniejących zbiorników do przechowywania …. m3 naturalnych nawozów płynnych; stosowanie właściwego nawożenia w pobliżu cieków; przestrzeganie zasad nawożenia pól na terenie o dużym nachyleniu; przestrzeganie warunków przechowywania nawozów naturalnych oraz postępowania z odciekami; kontrola rolniczych źródeł zanieczyszczenia i realizacji przez prowadzących działalność rolniczą na OSN obowiązków określonych w Programie.

aPWŚK

1) Zakaz zrzutu ścieków ze statków do wód powierzchniowych
   Instytucja odpowiedzialna: kapitan/armator
2) Określenie wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których dopływ azotu do wód wrażliwych należy ograniczyć
   Instytucja odpowiedzialna RZGW
3) Opracowanie programu działań dla każdego wyznaczonego obszaru szczególnie narażonego na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych
   Instytucja odpowiedzialna: Dyrektorzy RZGW
4) Ocena stopnia eutrofizacji wód
   Instytucja odpowiedzialna WIOŚ
5) Kontrola stężeń azotanów w wodach wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych
   Instytucja odpowiedzialna Inspekcja Ochrony Środowiska
6) Zakaz stosowania nawozów w określonej odległości od jezior, zbiorników wodnych o wskazanej powierzchni, ciekach wodnych, rowach, kanałach, ujęciach wody oraz obszarach morskiego pasa nadbrzeżnego.
   Zakaz stosowania nawozów naturalnych w okresie od 1 grudnia do końca lutego.
   Wyposażenie gospodarstw w zbiorniki do przechowywania nawozów naturalnych płynnych w szczelnych zbiornikach.
   Ograniczenie dawki nawozu naturalnego zastosowanej w ciągu roku - nie może ona zawierać więcej niż 170 kg N w czystym składniku na ha użytków rolnych.
   Zakazy stosowania nawozów: na glebach zalanych wodą, przykrytych śniegiem, zamarzniętych do głębokości 30 cm oraz podczas opadów deszczu; nawozów naturalnych w postaci płynnej oraz azotowych - na glebach bez okrywy roślinnej, położonych na stokach o nachyleniu większym niż 10 %; nawozów w postaci płynnej - podczas wegetacji roślin przeznaczonych do bezpośredniego spożycia przez ludzi. Zakaz używania sprzętu agrolotniczego we wskazanych warunkach klimatycznych oraz w odległości 500 m od cieków i zbiorników wodnych.
   Instytucja odpowiedzialna: podmiot stosujący nawozy
7) Obowiązek zapewnienia, iż nie są przekroczone wartości dopuszczalne zanieczyszczeń w ściekach wprowadzanych do wód i do ziemi
   Instytucja odpowiedzialna: podmiot wprowadzający ścieki.

Najważniejsze środki zaradcze, które uwzględnia się w programach na obszarach szczególnie zagrożonych (OSN) (zgodnie załącznikiem nr 1 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych) zostały opisane poniżej.
Stosuje się szczególne okresy nawożenia (m.in.):

1) nawożenie stosuje się w okresach i w warunkach, gdy nie ma zagrożenia, że zawarte w nich składniki mineralne, szczególnie związki azotu, będą wymywane do wód gruntowych lub zmywane do wód powierzchniowych w stopniu powodującym zagrożenie dla wód, a w konsekwencji ich zanieczyszczenie
2) nawozy naturalne, organiczne i azotowe mineralne na gruntach ornych stosuje się w okresie od dnia 1 marca do dnia 15 listopada; na łąkach trwałych i pastwiskach trwałych od dnia 1 marca do dnia 15 sierpnia
3) nawozy płynne naturalne na łąkach trwałych i pastwiskach trwałych stosuje się od dnia 1 marca do dnia 15 sierpnia
4) nawozy stałe naturalne stosuje się: na łąkach trwałych od dnia 1 marca do dnia 30 listopada; na pastwiskach trwałych od dnia 1 marca do dnia 15 kwietnia i od dnia 15 października do dnia 30 listopada

Ponadto ogólne zasady stosowania nawozów określone zostały w § 2 ust. 4 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania (Dz. U. Nr 80, poz. 479, zm.: Dz. U. z 2012 r., poz. 745).
Warunki przechowywania nawozów naturalnych oraz postępowanie z odciekami (m.in.):

1) Płynne nawozy naturalne należy przechowywać w taki sposób, aby wycieki nie przedostawały się do gruntu i wód.
2) Obornik należy przechowywać w sposób zabezpieczający przed przenikaniem odcieków do wód lub do gruntu, lub w przypadku utrzymywania zwierząt na głębokiej ściółce, w budynku inwentarskim o nieprzepuszczalnym podłożu.
3) Jeżeli prowadzący działalność rolniczą na OSN posiada nadmierną ilość nawozów naturalnych w stosunku do rzeczywistej pojemności ich przechowywania, musi on udokumentować, że nawozy usuwa w sposób nieszkodliwy dla środowiska.
4) Nawozy naturalne i kiszonki przechowuje się w odległości większej niż 20 m od studni, od linii brzegu cieków i zbiorników wodnych.

W okresie od dnia 1 marca do 31 października, jednak nie dłużej niż przez 12 tygodni, dopuszcza się złożenie obornika na pryzmie bezpośrednio na gruncie, ale 20 m od studni, od linii brzegu cieków i zbiorników wodnych,
Zasady nawożenia pól na terenie o dużym nachyleniu (m.in.):

1) przypadku działek o nachyleniu powyżej 10% zabiegi uprawowe należy wykonywać w kierunku poprzecznym do nachylenia stoku, o ile pozwala na to usytuowanie i powierzchnia działki.
2) Orkę należy wykonywać odkładając skiby w górę stoku.

Inne zasady nawożenia pól (odpowiednie dawki nawozów, odległości od cieków, nawożenie pól w pobliżu cieków i warunkach, plany nawożenia dla niektórych gospodarstw):

1) Nawozy stosuje się oraz rolniczo wykorzystuje ścieki na glebach nie zamarzniętych powierzchniowo oraz na glebach o wysokim poziomie wody gruntowej (powyżej 1,2 m)
2) Ilość zastosowanych w ciągu roku nawozów naturalnych w każdym gospodarstwie nie może przekroczyć dawki 170 kg azotu w czystym składniku na 1 ha użytków rolnych
3) Do opracowania planu nawożenia zobowiązani są wszyscy prowadzący działalność rolniczą na OSN gospodarujący na powierzchni powyżej 100 ha użytków rolnych na OSN
4) W odległości do 20 m od wód powierzchniowych, stref ochrony wód i obszarów morskiego pasa nadbrzeżnego nie można stosować nawozów naturalnych, a nawozy mineralne powinny być rozsiewane ręcznie.

Ponadto wdrażana jest edukacja dla prowadzących działalność rolniczą na OSN w zakresie dobrej praktyki rolniczej. Szkolenia prowadzone są przez Ośrodki Doradztwa Rolniczego.

Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko	Dla poprawy jakości wód istotna jest rozbudowa infrastruktury oczyszczania ścieków. Istotna jest także promocja dobrych praktyk rolniczych, bowiem znaczna część zanieczyszczeń zrzucanych do wód pochodzi z terenów rolniczych. Ponadto kontynuowany będzie monitoring jakości wód na potrzeby RDW.

W Strategie rozwoju województw zostały wpisane w ramach poszczególnych celów operacyjnych działania polegające na: budowie oczyszczalni ścieków, osiągnięciu i utrzymaniu dobrego stanu wód poprzez eliminowanie zanieczyszczeń wód powierzchniowych substancjami niebezpiecznymi ze źródeł przemysłowych, komunalnych i rolniczych, ograniczanie emisji zanieczyszczeń, hałasu i gazów cieplarnianych ze źródeł komunalnych, komunikacyjnych i przemysłowych, działania edukacyjne[57].

12.6 Integralność dna morskiego

12.6.1 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów międzynarodowych

Bałtycki Plan Działań HELCOM	Przywrócenie i utrzymanie integralności dna morskiego na poziomie chroniącym funkcje ekosystemów.

12.6.2 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów krajowych

aPGW dla dorzecza Wisły aPGW dla dorzecza Odry aPGW dla dorzecza Jarft aPGW dla dorzecza Niemna aPGW dla dorzecza Pregoły aPGW dla dorzecza Świeżej aPGWi dla dorzecza Ücker aPWŚK	Realizacja koncepcji Renaturyzacji brzegu i dna morskiego: 1) Przywrócenie naturalnego transportu rumowiska w rejonie portu Władysławowo Instytucja odpowiedzialna: właściciel portu 2) Redukcja zbędnych opasek i ostróg Instytucja odpowiedzialna: urzędy morskie .

[57] Analizy szczegółowe: patrz Załącznik 1

Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014-2020)	1) Usuwanie/utylizacja porzuconych narzędzi połowowych (wykorzystywanych w działalności komercyjnej i połowowej) zalegających najczęściej na dnie morza. 2) Finansowanie ze środków projektu rozwoju nowych technologii, które umożliwią obniżenie negatywnego wpływu działalności połowowej m.in. na dno morskie.
Studium uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego Polskich Obszarów Morskich wraz z analizami przestrzennymi	Wskazanie obszarów zlokalizowanych w rejonie Rynny Słupskiej jako obszaru cennego pod kątem makrozoobentosu, gdzie nie należy prowadzić działań skutkujących pogorszeniem ich stanu ekologicznego.
Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)	1) Zastosowanie najwyższych norm ochrony środowiska w ramach intensyfikacji prac rozpoznawczych na rzecz eksploatacji zasobów znajdujących się w polskich obszarach morskich oraz badania dna morskiego. 2) Opracowanie efektywnych i bezpiecznych dla środowiska naturalnego systemów wydobycia konkrecji polimetalicznych Stworzenie nowych oraz weryfikacja istniejących map geologicznych dna.

12.6.3 Działania istniejące - niewdrożone

Projekt Narodowego Programu Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej	Doskonalenie technologii pozyskiwania i wstępnej obróbki surowców - Wspieranie rozwoju i upowszechnianie nowoczesnych, wysoce zautomatyzowanych technologii przy wydobyciu na lądzie oraz z dna morskiego, co pozwoliłoby na wstępną obróbkę surowców w miejscu wydobycia.

12.7 C7 Warunki hydrograficzne

12.7.1 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów międzynarodowych

Działania związane z warunkami hydrograficznymi zostały zawarte w sposób ogólny i pośredni w następujących dokumentach szczebla międzynarodowego *Zintegrowana polityka morska Unii Europejskiej „Niebieska Księga”* czy *Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego* p.. jako: działania w zakresie badań naukowych w kierunku poznania skali erozji, nanoszenia osadów itp., czy zintegrowanym zarządzaniem strefy przybrzeżnej.

12.7.2 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów krajowych

Strategia Rozwoju Kraju 2020 Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 Program ochrony brzegów morskich 2015 Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030) Program operacyjny Infrastruktura i Środowisko *2014-2020*	Zapewnienie skutecznej i bezpiecznej dla środowiska i wartości przyrodniczych ochrony brzegów morskich, minimalizacja zjawisk postępującej erozji brzegów morskich.
Program ochrony brzegów morskich 2015	1) Badania monitoringowe w kierunku ustalenia aktualnego stanu brzegu morskiego na całej długości polskiego wybrzeża 2) Budowa, rozbudowa i utrzymanie systemu ochrony brzegów morskich przed powodzią od strony morza 3) Zapewnienia minimalnych poziomów bezpieczeństwa brzegu morskiego określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 37 ust. 1d ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej (Dz. U. z 2013 r. poz. 934 i 1014 oraz z 2015 r. poz. 1642) 4) Zapewnienia położenia brzegu morskiego po odwodnej stronie granicznej linii ochrony brzegu morskiego określonej w przepisach wydanych na podstawie art. 37 ust. 1d ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej.

Studium uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego Polskich Obszarów Morskich wraz z analizami przestrzennymi	Ochrona ujść lokalnych rzek.
Program Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2016-2020	Monitoring warunków hydrograficznych.
Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030	1) Uwzględnianie aktualnego i potencjalnego wzrostu poziomu morza i zagrożenia powodziowego w planach inwestycyjnych w strefie nadmorskiej i wodach przybrzeżnych. 2) Działania stabilizacyjne linii brzegowej i zapobieganie erozji i zanikowi plaż oraz degradacji klifów. 3) Kontynuacja i rozwój stałego monitoringu stanu brzegów morskich i strefy wód przybrzeżnych.
Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020	Ochrona strefy brzegowej i zaplecza brzegów Morza Bałtyckiego i Zalewu Szczecińskiego.
aPWŚK aPGW dla dorzecza Wisły aPGW dla dorzecza Odry	Dalszy monitoring hydrograficzny - określenie warunków hydrograficznych - jednostka odpowiedzialna: urzędy morskie/służba hydrologiczno-meteorologiczna/GIOŚ.

aPWŚK	Kontrola użytkowników prywatnych i przedsiębiorstw - kontrola nielegalnych działań (np. eksploatacja wydmy (budowle, itp.), usypywanie brzegu, w celu pozyskania większej powierzchni rekreacyjnej) właścicieli terenu - jednostka odpowiedzialna gmina.
aPGW dla dorzecza Wisły aPGW dla dorzecza Odry	1) Renaturyzacja brzegu i dna morskiego: przywrócenie stosunków wodnych na terenach przyległych do brzegu Instytucja odpowiedzialna: gmina 2) Zredukowanie programu ochrony brzegów morskich znajdujących się poza terenami zurbanizowanymi Instytucja odpowiedzialna: MGMiŻŚ 3) Przywrócenie stosunków wodnych na terenach przyległych do brzegu Instytucja odpowiedzialna: gmina.

12.8 C8 Substancje zanieczyszczające

12.8.1 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów międzynarodowych

Strategia Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego	Ograniczenie stosowania i oddziaływania substancji niebezpiecznych.
Bałtycki Plan Działań HELCOM	1) Wprowadzenie przyjaznych środowisku praktyk związanych z ograniczeniem i zapobieganiem emisji dioksyn i innych substancji niebezpiecznych; 2) Wprowadzenie restrykcji w stosowaniu wielu substancji niebezpiecznych, zarówno w przemyśle, jak i rolnictwie, np. ograniczenie możliwości stosowania kadmu w nawozach; 3) Wprowadzenie ścisłych restrykcji w stosowaniu rtęci w produktach i procesach, a także wspieranie prac nad całkowitym wyeliminowaniem jej używania; 4) Wykonywanie zdjęć satelitarnych w celu wykrywania nielegalnych zrzutów paliw do morza; 5) Identyfikacja, źródeł wybranych substancji niebezpiecznych lub grup substancji, a następnie zakaz lub ograniczenie w ich wykorzystaniu.

12.8.2 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów krajowych

Strategia Rozwoju Kraju 2020	Zagwarantowanie skutecznego zwalczania zanieczyszczeń morza i ujściowych odcinków rzek przymorskich.
Studium uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego Polskich Obszarów Morskich wraz z analizami przestrzennymi	Wykonanie analizy tras nawigacyjnych i identyfikacja tych elementów, które generują największe ryzyko wystąpienia skażeń substancjami ropopochodnymi podejmując prace nad Planem zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich.
Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)	1) Współdziałanie instytucji właściwych ds. zapobiegania i zwalczania poważnych awarii i katastrof statków przewożących niebezpieczne substancje; 2) Doposażenie jednostek odpowiedzialnych za zapobieganie i zwalczanie zanieczyszczeń morza przez statki w sprzęt służący do zwalczania zanieczyszczeń w portach, na morzu i na brzegu; 3) Modernizacja i budowa urządzeń do odbioru zanieczyszczeń ze statków; 4) Redukcja zrzutów zanieczyszczeń do morza; 5) Realizacja Krajowego Programu Wdrażania Bałtyckiego Planu Działania HELCOM; 6) Zwiększenie świadomości ekologicznej przez promowanie zachowań ekologicznych dotyczących morza i brzegu; 7) Opracowanie, wdrożenie i realizacja krajowego programu ochrony wód morskich, realizacja monitoringu wód morskich wraz z programami zadań ochronnych obszarów morskich, w tym obszarów NATURA 2000.
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020	Realizacja działań mających na celu ochronę wód gruntowych przez zanieczyszczeniami pochodzenia rolniczego.

Program Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2016-2020	Wykonanie w ramach programu monitoringu wód morskich badań warunków fizykochemicznych (m.in. zawartość metali ciężkich i trwałych związków organicznych), obserwacje parametrów biologicznych środowiska morskiego (m.in. poziomu substancji szkodliwych w wodzie i organizmach morskich i zawartości radionuklidów w wodzie i osadach) oraz badania ichtiofauny i fakultatywnie mikrobiologii.
Polityka energetyczna Polski do 2030 roku	1) Zdiagnozowanie możliwości występowania w sektorze energetycznym niezamierzonej produkcji trwałych zanieczyszczeń organicznych (dioksyn i furanów). 2) Zwiększenie bezpieczeństwa przewozów paliw drogą morską.
Plan zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń dla wód portowych	1) Neutralizacja lub rozproszenie zanieczyszczeń. Metodami preferowanymi w przypadku zanieczyszczeń olejowych na wodach morskich jest zebranie mechaniczne lub stosowanie sorbentów. Stosowanie chemicznych dyspergentów dozwolone jest w nielicznych sytuacjach, gdy powyższe metody są nieskuteczne bądź niemożliwe do zastosowania oraz w przypadku, gdy pozostawienie warstwy olejowej na wodzie wyrządzi więcej szkód dla środowiska niż zastosowanie środków chemicznych. Na użycie środków chemicznych udziela zgody Dyrektor Urzędu Morskiego. 2) Wykonano szczegółowy plan postępowania wraz z podziałem obowiązków w sytuacji awaryjnej związanej z wyciekiem i rozprzestrzenianiem się zanieczyszczeń.
aPGW dla dorzecza Wisły aPGW dla dorzecza Odry aPGW dla dorzecza Jarft aPGW dla dorzecza Niemna aPGW dla dorzecza Pregoły aPGW dla dorzecza Świeżej aPGW dla dorzecza Ücker	1) Monitoring operacyjny wód /Instytucja odpowiedzialna: WIOŚ oraz GIOŚ. 2) Budowa sieci kanalizacyjnej, a także modernizacja i rozbudowa sieci kanalizacyjnych w aglomeracjach, zwiększenie przepustowości oczyszczalni (tym samym jej wydajności), modernizacja części osadowej oczyszczalni; usuwanie substancji niebezpiecznych i biogenów ze ścieków deszczowych poprzez skierowanie ich do oczyszczalni ścieków // Instytucja odpowiedzialna: gmina.
aPWŚK	1) Kontrola dopuszczalnych mas substancji w odprowadzanych ściekach przemysłowych // Instytucja odpowiedzialna: Inspekcja Ochrony Środowiska. 2) Obowiązek uzyskania pozwolenia wodnoprawnego na wprowadzanie ścieków w ramach szczególnego korzystania z wód. Obowiązek zapewnienia, iż nie są przekroczone wartości dopuszczalne zanieczyszczeń w ściekach wprowadzanych do wód i do ziemi. // jednostka odpowiedzialna: podmiot wprowadzający ścieki.

12.8.3 Działania ogólne sformułowane w ramach dokumentów programowych wszystkich szczebli

Wspólna Polityka Rolna Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020 Programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych	Wskazanie na konieczność podjęcia działań służących zmniejszeniu zużycia nawozów i środków ochrony roślin i potrzebę rozwoju systemu monitoringu jakości wód i gleb.
Zintegrowana polityka morska Unii Europejskiej „Niebieska Księga"	Ograniczenie emisji CO_2 oraz zanieczyszczeń powodowanych przez przewozy morskie.
Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014-2020)	Wskazanie na potrzebę modernizacji jednostek floty rybackiej pod kątem zmniejszenia emitowanych zanieczyszczeń.
Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020	Oczyszczanie ścieków komunalnych, efektywna praca systemów odprowadzania i oczyszczania wód opadowych i roztopowych, większa świadomość społeczna w zakresie potrzeb ochrony środowiska.
Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020	Eliminowanie zanieczyszczeń wód powierzchniowych substancjami niebezpiecznymi ze źródeł przemysłowych, komunalnych i rolniczych.

12.8.4 Działania istniejące - niewdrożone

Projekt Narodowego Programu Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej	Wspieranie niskoemisyjnych rozwiązań w modernizacji floty w transporcie śródlądowym oraz morskim.

12.9 C9 Substancje zanieczyszczające w rybach i owocach morza

12.9.1 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów międzynarodowych

Strategia Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego	Ograniczenie stosowania i oddziaływania substancji niebezpiecznych.
Bałtycki Plan Działań HELCOM	1) Wprowadzenie przyjaznych środowisku praktyk związanych z ograniczeniem i zapobieganiem emisji dioksyn i innych substancji niebezpiecznych; 2) Wprowadzenie restrykcji w stosowaniu wielu substancji niebezpiecznych, zarówno w przemyśle, jak i rolnictwie, np. ograniczenie możliwości stosowania kadmu w nawozach; 3) Wprowadzenie ścisłych restrykcji w stosowaniu rtęci w produktach i procesach, a także wspieranie prac nad całkowitym wyeliminowaniem jej używania; 4) Wykonywanie zdjęć satelitarnych w celu wykrywania nielegalnych zrzutów paliw do morza; 5) Identyfikacja, źródeł wybranych substancji niebezpiecznych lub grup substancji, a następnie zakaz lub ograniczenie w ich wykorzystaniu.

12.9.2 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów krajowych

Strategia Rozwoju Kraju 2020	Zagwarantowanie skutecznego zwalczania zanieczyszczeń morza i ujściowych odcinków rzek przymorskich.
Studium uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego Polskich Obszarów Morskich wraz z analizami przestrzennymi	Wykonanie analizy tras nawigacyjnych i identyfikacja tych elementów, które generują największe ryzyko wystąpienia skażeń substancjami ropopochodnymi podejmując prace nad Planem zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich.
Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)	1) Współdziałanie instytucji właściwych ds. zapobiegania i zwalczania poważnych awarii i katastrof statków przewożących niebezpieczne substancje; 2) Doposażenie jednostek odpowiedzialnych za zapobieganie i zwalczanie zanieczyszczeń morza przez statki w sprzęt służący do zwalczania zanieczyszczeń w portach, na morzu i na brzegu; 3) Modernizacja i budowa urządzeń do odbioru zanieczyszczeń ze statków; 4) Redukcja zrzutów zanieczyszczeń do morza; 5) Realizacja Krajowego Programu Wdrażania Bałtyckiego Planu Działania HELCOM; 6) Zwiększenie świadomości ekologicznej przez promowanie zachowań ekologicznych dotyczących morza i brzegu; 7) Opracowanie, wdrożenie i realizacja krajowego programu ochrony wód morskich, realizacja monitoringu wód morskich wraz z programami zadań ochronnych obszarów morskich, w tym obszarów NATURA 2000;
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020	Realizacja działań mających na celu ochronę wód gruntowych przez zanieczyszczeniami pochodzenia rolniczego.

Program Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2016-2020	Wykonanie w ramach programu monitoringu wód morskich badań warunków fizykochemicznych (m.in. zawartość metali ciężkich i trwałych związków organicznych), obserwacje parametrów biologicznych środowiska morskiego (m.in. fitoplanktonu), badania poziomu substancji szkodliwych (w wodzie, osadach i organizmach morskich),zawartości radionuklidów (w wodzie i osadach) oraz badania ichtiofauny i fakultatywnie mikrobiologii.
Polityka energetyczna Polski do 2030 roku	1) Zdiagnozowanie możliwości występowania w sektorze energetycznym niezamierzonej produkcji trwałych zanieczyszczeń organicznych (dioksyn i furanów). 2) Zwiększenie bezpieczeństwa przewozów paliw drogą morską.
aPGW dla dorzecza Wisły, aPGW dla dorzecza Odry aPGWi dla dorzecza Jarft, aPGW dla dorzecza Niemna aPGW dla dorzecza Pregoły, aPGW dla dorzecza Świeżej aPGW dla dorzecza Ücker	1) Monitoring operacyjny wód //Instytucja odpowiedzialna: WIOŚ 2) Budowa sieci kanalizacyjnej, a także modernizacja i rozbudowa sieci kanalizacyjnych w aglomeracjach, zwiększenie przepustowości oczyszczalni (tym samym jej wydajności), modernizacja części osadowej oczyszczalni; usuwanie substancji niebezpiecznych i biogenów ze ścieków deszczowych poprzez skierowanie ich do oczyszczalni ścieków // Instytucja odpowiedzialna: gmina
aPWŚK	1) Kontrola dopuszczalnych mas substancji w odprowadzanych ściekach przemysłowych // Instytucja odpowiedzialna: Inspekcja Ochrony Środowiska. 2) Obowiązek uzyskania pozwolenia wodnoprawnego na wprowadzanie ścieków w ramach szczególnego korzystania z wód. Obowiązek zapewnienia, iż nie są przekroczone wartości dopuszczalne zanieczyszczeń w ściekach wprowadzanych do wód i do ziemi. // Instytucja odpowiedzialna: jednostka odpowiedzialna: podmiot wprowadzający ścieki

12.9.3 Działania ogólne sformułowane w ramach dokumentów programowych wszystkich szczebli

Wspólna Polityka Rolna Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020 Programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych	Wskazanie na konieczność podjęcia działań służących zmniejszeniu zużycia nawozów i środków ochrony roślin i potrzebę rozwoju systemu monitoringu jakości wód i gleb.
Zintegrowana polityka morska Unii Europejskiej „Niebieska Księga"	Ograniczenie emisji CO_2 oraz zanieczyszczeń powodowanych przez przewozy morskie.
Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014-2020)	Wskazanie na potrzebę modernizacji jednostek floty rybackiej pod kątem zmniejszenia emitowanych zanieczyszczeń .
Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020	Oczyszczanie ścieków komunalnych, efektywna praca systemów odprowadzania i oczyszczania wód opadowych i roztopowych, większa świadomość społeczna w zakresie potrzeb ochrony środowiska.
Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020	Eliminowanie zanieczyszczeń wód powierzchniowych substancjami niebezpiecznymi ze źródeł przemysłowych, komunalnych i rolniczych.

12.10 C10 Odpady w środowisku morskim

12.10.1 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów międzynarodowych

Bałtycki Plan Działań HELCOM	1) Zachęcanie władz lokalnych i lokalnych społeczności do usuwania śmieci z wybrzeża i morza np. poprzez czyszczenie plaż, inicjatywy „Fishing for Litter”, lokalne kampanie przeciw śmieceniu, ze szczególnym naciskiem na wolontariat w tych działaniach. 2) Wprowadzenie systemu „no-special-fee” dla śmieci generowanych przez statki, tak by rybacy nie unikali zostawiania śmieci na lądzie w portach, też tych które zostały wyłowione razem z rybami. 3) Zwiększenie dostępności do urządzeń i miejsc odbioru odpadów ze statków, wprowadzenie obowiązku dostarczania odpadów i wprowadzenie systemu „no-special-fee” we wszystkich portach Morza Bałtyckiego. 4) Egzekwowanie istniejącego prawodawstwa i współpraca w ściganiu nielegalnych zrzutów odpadów do morza. 5) Wspieranie rozwoju i użycia innowacyjnych i wydajnych, zintegrowanych sensorów pozwalających na wykrycie zanieczyszczenie na morzu (na powierzchni i w głębi), jak również tych emitowanych przez statki do powietrza. 6) Wyeliminowanie zrzutów ścieków, zwłaszcza ze statków pasażerskich i promów. Jednocześnie usprawnienie odbioru ścieków w portach. 7) Od 1 stycznia 2010 wprowadzenie zasady zero odpadów („zero-discharge”) dla platform morskich. 8) Wdrażanie programów dot. świadomości społecznej celem angażowania społeczeństwa do wykrywania nielegalnych zrzutów odpadów ze statków, uświadamiania ludzi o konieczności przestrzegania międzynarodowych umów i porozumień dotyczących odpadów i ścieków generowanych na statkach. 9) Zalecenie HELCOM 28E/14 dot. rozwoju ujednoliconych zasad szacowania ilości odpadów z rozproszonych źródeł, które dostają się ze zlewni Morza Bałtyckiego – m.in. wypracowanie zasad monitoringu tych zrzutów, by w przyszłości móc lepiej tym zarządzać i ograniczać.
Strategiczne cele i zalecenia w zakresie polityki transportu morskiego UE do 2018 r.	Wzmocnienie prawodawstwa UE dotyczącego portowych urządzeń do odbioru odpadów wytwarzanych przez statki i pozostałości ładunku poprzez ulepszenie środków wdrażających –poprzez zapewnienie odpowiednich urządzeń, jak i ustanowienie procedur administracyjnych które zaspokoją zwiększone zapotrzebowanie w tym względzie.
Wspólna Polityka Rybołówstwa	Wprowadzenie zakazu wyrzucana przypadkowych połowów do morza.

12.10.2 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów krajowych

Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014-2020)	Ochrona i odbudowa morskiej różnorodności biologicznej i ekosystemów morskich oraz systemy rekompensat w ramach zrównoważonej działalności połowowej – zbieranie utraconych narzędzi połowowych i odpadów morskich.
Strategia Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) Studium uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego Polskich Obszarów Morskich wraz z analizami przestrzennymi Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)	Ograniczenia negatywnego wpływu funkcjonowania portów na środowisko - poprawa dostępności portowych urządzeń do odbioru odpadów ze statków, ich modernizacja oraz budowa.
Program Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2016-2020	Prowadzenie monitoringu odpadów w środowisku morskim Instytucja odpowiedzialna: GIOŚ

12.10.3 Działania ogólne sformułowane w ramach dokumentów programowych wszystkich szczebli

Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego	1) Nakaz dla inspekcji ochrony środowiska prowadzenia oceny stanu środowiska morskiego i zapewnienie jego bezpieczeństwa i czystości 2) Realizacja programów badawczych

Plan działań do Strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego	Ograniczenia związane ze zrzutem wszelkich zanieczyszczeń do morza ze statków
Zintegrowana polityka morska Unii Europejskiej „Niebieska Księga" Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)	Morskie planowanie przestrzenne oraz zintegrowane zarządzanie strefą przybrzeżną
Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020.	Sprawne działanie kompleksowych systemów zagospodarowania odpadów komunalnych. Większa świadomość społeczna w zakresie potrzeb ochrony środowiska.
Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020	1) Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód poprzez eliminowanie zanieczyszczeń wód powierzchniowych substancjami niebezpiecznymi ze źródeł przemysłowych, komunalnych i rolniczych. 2) Ochrona strefy brzegowej i zaplecza brzegów Morza Bałtyckiego i Zalewu Szczecińskiego. 3) Promocja proekologicznych postaw społecznych i konsumenckich.

12.11 C11 Hałas podwodny i inne źródła energii

12.11.1 Działania istniejące zidentyfikowane w ramach programów międzynarodowych i krajowych

Zintegrowana polityka morska Unii Europejskiej „Niebieska Księga" Zielona Księga Wiedza o morzu 2020: od mapowania dna morskiego do prognozowania oceanicznego Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)	1) Wpisanie „zmniejszenie poziomu hałasu" i realizację działań mających na celu poprawę stanu wód morskich z nim związaną w aktualne dokumenty programowe (np. *Politykę morską Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)*). 2) Działania, które pośrednio mogą wpłynąć na daną cechę: kontrola ruchu statków, wsparcie programów badawczych, morskie planowanie przestrzenne, organizacja transportu morskiego.
Program Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2016-2020	Monitoring hałasu podwodnego w ramach programu monitoringu wód morskich, w ramach którego przewiduje się monitoring wskaźników: 1) liczby dni występowania dźwięków impulsowych przekraczających próg hałasu powodującego przemieszczenie osobników populacji fauny morskiej; 2) uśrednionego poziomu hałasu dla 1 roku, związanego z hałasem otoczenia w pasmach o szerokości dwóch trzecich oktaw w zakresie częstotliwości 63 i 125 Hz (częstotliwości środkowe). Instytucja odpowiedzialna: GIOŚ
aPWŚK	Wsparcie dotacjami finansowymi przedsięwzięć z obszarów: 1) poprawy infrastruktury dostępu do portów 2) modernizacji infrastruktury portowej 3) ochrony środowiska w zakresie ograniczania zanieczyszczenia środowiska przez statki w ramach priorytetu inwestycyjnego 7.3. Rozwój i usprawnianie przyjaznych środowisku (w tym o obniżonej emisji hałasu) i niskoemisyjnych systemów transportu, w tym śródlądowych dróg wodnych i transportu morskiego, portów, połączeń multimodalnych oraz infrastruktury portów lotniczych w celu promowania zrównoważonej mobilności regionalnej i lokalnej.

13 Presje i wpływ dokumentów programowych na Morze Bałtyckie

W blisko połowie przeanalizowanych sektorowych programów wskazano możliwy negatywny wpływ i powodowane presje przez:(1) niektóre proponowane działania, (2) działalność człowieka na danym obszarze i (3) specyficzne uwarunkowania środowiskowe i ich zmienność na stan wód Morza Bałtyckiego. Szczegółowość wskazywanych informacji jest bardzo zróżnicowana, ale w większości dokumentów miała charakter ogólnikowych stwierdzeń. Poniżej przestawiono zestawienie wszystkich zidentyfikowanych w ramach niniejszego opracowania presji i zagrożeń:

1) uwarunkowania naturalne Morza Bałtyckiego:
    a) niskie zasolenie, średnia głębokość ok. 53 m, ograniczona wymiana wody w ramach Oceanu Światowego;
    b) erozja brzegów i stopniowe cofanie się linii brzegowej;
2) prognozowane ocieplenie klimatu i zanieczyszczenie powietrza;
3) hałas podwodny wywołany działalnością człowieka;
4) presje i zagrożenia związane z zasobami naturalnymi (ichtiofauna):
    a) zakłócenia równowagi ekologicznej wynikające z przełowienia (w tym zagrożenia spowodowane niskim stanem populacji niektórych gatunków ryb);
    b) zmienny stan zasobów na Morzu Bałtyckim lub obniżenie zasobów poza nim;
    c) działalność połowowa:
        a. przetrzebienie stad niektórych gatunków;
        b. niejednokrotne przypadkowe połowy gatunków nie docelowych lub niszczenie ich siedlisk;
        c. niedołowienie ryb tzw. małocennych z uwagi na niski popyt na nie;
        d. nieefektywna kontrola rybołówstwa i szara strefa w połowach, w tym mała skuteczność działań mających na celu redukcję kłusownictwa;
        e. martwe strefy w dnie;
    d) akwakultura;
    e) gatunki obce - potencjalne zagrożenie ze strony inwazyjnych gatunków obcych, w tym obce organizmy morskie i patogeny przewożone w statkowych wodach balastowych oraz gatunki wprowadzane przy zarybianiu, mające negatywny wpływ na różnorodność biologiczną - powodując czasem zmiany w ekosystemie;
    f) zanieczyszczenia środowiska naturalnego o i jego wpływ na zdrowotność surowca rybnego oraz liczebność populacji gatunków eksploatowanych rybacko;
5) poszukiwanie, rozpoznawanie i eksploatacja zasobów naturalnych w dnie Morza – dotyczy to szczególnie złóż gazu ziemnego i ropy naftowej w basenie bałtyckim, a także kruszyw;
6) integracja systemów gazowych przesyłowych w basenie bałtyckim oraz rozbudowa terminala skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu, a także wewnętrznej sieci przesyłowej;
7) rozwój i modernizacja infrastruktury portowej oraz dostępu do portów i przystani morskich od strony morza i lądu – w tym budowa głębokowodnych nabrzeży i torów podejściowych do portów;
8) rozwój turystyki w regionie Morza Bałtyckiego,
9) wzrost aktywności strefy brzegowej, w tym miast, obiektów turystycznych, obronnych struktur przybrzeżnych, energetycznych systemów zasilania czy hodowli ryb;
10) niekontrolowany wzrost zabudowy strefy brzegowej oraz degradacja strefy litoralnej (pomosty, niszczenie strefy brzegowej, grodzenie brzegów itd.);
11) w strefie wybrzeża Bałtyku w rejonie wyspy Wolin oraz Uznam stwierdzono w horyzoncie 2030 r. zagrożenie zmiany warunków hydrodynamicznych potencjalnie skutkujących zmianami zasolenia wód;

12) zaawansowana wiekowo flota rybacka na Bałtyku, wymagająca modernizacji i odnowy, podobnie jak infrastruktura w portach i przystaniach rybackich;
13) ruch jednostek pływających po Bałtyku:
    a) zanieczyszczenia powodowane przez jednostki pływające używane w transporcie i turystyce morskiej;
    b) prawdopodobny wzrost ruchu morskiego i duże jego natężenie, przez co zwiększone ryzyko wypadków i narażenie środowiska na zanieczyszczenia
14) eutrofizacja i zakwit alg:
    a) nadmiar związków odżywczych w Morzu Bałtyckim;
    b) zanieczyszczenia transportowane z lądu rzekami ze źródeł rolniczych (azotany, fosforany), obszarów miejskich, przemysłu chemicznego, spożywczego, metalurgicznego i papierniczego;
15) depozycja substancji niebezpiecznych w morzu (substancje przemysłowe i domowe chemikalia, metale, biocydy, farmaceutyki i substancje powstałe w sposób niezamierzony), które wpływają na wzrost, reprodukcję i odporność ryb, ssaków morskich i ptaków morskich; substancje te zawierają zanieczyszczenia organiczne i nieorganiczne, w tym metale ciężkie, pozostałości farmaceutyków;
16) odpady morskie pochodzenia antropogenicznego;
17) wznoszenie budowli hydrotechnicznych mających na celu poprawę bezpieczeństwa i ochronę obszarów morskich;
18) brak porozumienia z Federacją Rosyjską odnośnie do gospodarowania wodami na granicy Państwa;
19) wzrost wykorzystania przybrzeżnych farm wiatrowych - wsparcie finansowe na poziomie unijnym dużych projektów związanych z energetyką odnawialną (z uwagi na brak dostatecznych badań dot. wpływu morskich farm wiatrowych na populacje organizmów żywych tratuje się je jako potencjalne zagrożenie);
20) potencjalna możliwość lokalizacji elektrowni atomowej na wybrzeżu.

14 Presje i wpływ planowanych działań na przybrzeżne i przejściowe JCWP.

Część istniejących i istniejących-niewdrożonych działań w ramach programów sektorowych, innych niż zdefiniowane jako pozytywnie wpływające na cechy charakterystyczne stanu wód Bałtyku, może mieć istotny wpływ na przybrzeżne i przejściowe JCWP w rozumieniu RDW. Wśród zidentyfikowanych w ramach analizowanych dokumentów presji i ich wpływu na wymienione JCWP można wyliczyć:

1) ingerencję w strefę brzegową – budowa falochronów, kierownic, pirsów, ostróg i opasek brzegowych, a także zasilanie brzegów ma wpływ na zmianę siły falowania i warunków fizykochemicznych, następuje zmiana ekspozycji na fale oraz kierunku dominujących prądów, a w konsekwencji na zmianę warunków siedliskowych organizmów wodnych i od wód zależnych oraz likwidację roślinności nadbrzeżnej i wodnej, co ostatecznie skutkuje zmianami w składzie gatunkowym;
2) ingerencję w strefę denną akwenu – naruszenia spowodowane pogłębieniami i utrzymaniem torów wodnych, kotwiczeniem i bagrowaniem;
3) funkcjonowanie dużych portów morskich, powodujących zwiększenie presji hydromorfologicznej;
4) napływ zanieczyszczeń ze źródeł punktowych
    a) oczyszczalnie ścieków o zbyt małej wydajności – mowa tu głównie o związkach azotu i fosforu, które w tą strefę wód przedostają się wraz z wodami rzecznymi (zgodnie
    z PMŚ, obecnie w stosunku do roku 2000 obserwuje się znaczne zmniejszenie ilości zanieczyszczeń przedostających się tą drogą do przybrzeżnych i przejściowych JCWP);

b) niezabezpieczone składowiska odpadów komunalnych – odcieki mogą powodować przedostawanie się substancji toksycznych, biogennych i związków organicznych z wodami do rzek i dalej do omawianych JCWP;
c) zrzuty ze stawów hodowlanych - będące źródłami punktowych zanieczyszczeń, substancji biogennych, jednocześnie mogące zawierać substancje toksyczne pochodzące z produktów weterynaryjnych; stanowią dodatkowo częsty powód wprowadzenie do ekosystemów gatunków obcych ryb i modyfikacji łańcucha pokarmowego;

5) napływ zanieczyszczeń ze źródeł obszarowych – głównie pochodzenia rolniczego spływy zanieczyszczeń pochodzących ze stosowania nawozów i hodowli zwierząt, zanieczyszczenia pochodzące z gospodarstw domowych niepodłączonych do systemu kanalizacji zbiorczej, depozycja azotu ogólnego i fosforu z atmosfery;
6) akumulacja w JCWP przejściowych i przybrzeżnych związków biogennych i substancji zanieczyszczających, których dostawy z lądu są kontynuowane – w tym zakresie w aPGW zaproponowano ustanowienie odstępstwa czasowe do zweryfikowania w następnym cyklu planistycznym;
7) pobór wód na cele przemysłowe, rolnicze, do zasilania stawów rybackich oraz na cele komunalne;
8) funkcjonowanie kąpielisk;
9) zarybianie i hodowlę ryb;
10) prognozowane ocieplenie klimatu;
11) brak porozumienia z Federacją Rosyjską dotyczącą współpracy w obrębie wód granicznych,
12) niewystarczająca infrastruktura związana z gospodarką wodno-ściekową i gospodarką odpadami – powodująca przedostawanie się substancji niebezpiecznych do wód powierzchniowych, a w konsekwencji także do morza.

Załącznik nr 1

Tabela nr 1 **Wyniki analizy jakościowej**

KTM	Nazwa działania	EFEKTYJAKOŚCIOWE					KOSZTY			Ocena dla efektywności kosztowej	Niepewność szacunku: N-niska Ś-średnia W-wysoka
		Redukcja presji	Liczba cech GES	Zasięg geograficzny	Czas osiągnięcia celu	OCENA RAZEM uwzgl. wagi	OCENA	Całkowity koszt do 2020 r. [PLN]	OCENA		
KTM 29_3	Rozwój portowych urządzeń do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków	2	3	4	4	13	5	50 000 000	4	5	Ś
KTM 33_4	Wprowadzenie na obszarze Morza Bałtyckiego zakazu zrzutu nieoczyszczonych ścieków sanitarnych ze statków pasażerskich	2	3	4	4	13	5	70 320 000	4	5	W
KTM 29_4	Fishing for litter – sprzątanie morza	2	3	4	2	12	5	372 000	5	5	Ś
KTM 2_4**	Przeciwdziałanie powierzchniowej erozji wodnej na styku pól i wód śródlądowych	2	3	4	1	11,5	5	53 500 000	4	5	W
KTM 2_6	Kontynuacja i wzmocnienie wątku ochrony wód w doradztwie rolniczym, w tym rozwijanie i promowanie Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej	1	3	4	4	11	5	21 381 000	4	5	Ś
KTM 20_2	Zwiększenie dostępności danych z zakresu przypadkowych połowów	1	2	4	4	10	4	1 200 000	5	5	Ś

KTM	Nazwa działania	EFEKTYJAKOŚCIOWE					KOSZTY			Ocena dla efektywności kosztowej	Niepewność szacunku: N-niska Ś-średnia W-wysoka
		Redukcja presji	Liczba cech GES	Zasięg geograficzny	Czas osiągnięcia celu	OCENA RAZEM uwzgl. wagi	OCENA	Całkowity koszt do 2020 r. [PLN]	OCENA		
	chronionych gatunków morskich ptaków i ssaków										
KTM 33_1	Rozwój i promocja stosowania przez statki ciekłego gazu ziemnego jako paliwa	1	3	4	1	9,5	4	10 000	5	5	W
KTM 29_1	Sprawowanie nadzoru nad prawidłowym funkcjonowaniem portowych urządzeń do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków	1	3	4	1	9,5	4	170 000	5	5	Ś
KTM 31_4	Przygotowanie planu zagospodarowania odpadów z rozlewów olejowych powstałych na skutek wypadków morskich	2	1	4	1	9,5	4	300 000	5	5	N
KTM 1_1*	Zwiększenie wymagań w zakresie usuwania fosforu w ściekach odprowadzanych z oczyszczalni	4	3	4	3	16,5	5	105 751 000	3	4	Ś
KTM 31_5	Przygotowanie i wdrożenie planu zwalczania zanieczyszczeń ropopochodnych na brzegu morskim	2	3	2	2	10	4	21 900 000	4	4	Ś
KTM 1_6	Kampania edukacyjno-informacyjna na rzecz racjonalnej gospodarki wodami opadowymi	1	3	4	1	9,5	4	10 000 000	4	4	Ś

KTM	Nazwa działania	EFEKTYJAKOŚCIOWE					KOSZTY			Ocena dla efektywności kosztowej	Niepewność szacunku: N-niska Ś-średnia W-wysoka
		Redukcja presji	Liczba cech GES	Zasięg geograficzny	Czas osiągnięcia celu	OCENA RAZEM uwzgl. wagi	OCENA	Całkowity koszt do 2020 r. [PLN]	OCENA		
KTM 2_2	Zwiększenie powierzchni gruntów rolnych objętych planami nawożenia	1	3	4	1	9,5	4	98 520 000	3	4	W
KTM 14_3	Promowanie Polskiego Kodeksu Odpowiedzialnego Rybołówstwa	1	2	4	1	8,5	3	95 000	5	4	N
KTM 33_2	Rozwój infrastruktury portowej służącej dostarczaniu energii elektrycznej z nabrzeża na statki	1	3	2	3	8,5	3	3 000 000	5	4	W
KTM 20_4	Ustanowienie ograniczeń dla stosowania określonych narzędzi połowowych w planie zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich oraz testowanie i zastosowanie alternatywnych narzędzi połowowych i urządzeń mających na celu ograniczenie przypadkowego połowu chronionych gatunków zwierząt (ptaków i ssaków)	1	2	4	1	8,5	3	1 150 000	5	4	W
KTM 34_3	Edukacja akwarystów w zakresie zagrożeń związanych z uwalnianiem okazów obcych gatunków inwazyjnych do środowiska naturalnego	1	1	4	2	8	3	11 000	5	4	Ś

KTM	Nazwa działania	EFEKTYJAKOŚCIOWE					KOSZTY			Ocena dla efektywności kosztowej	Niepewność szacunku: N-niska Ś-średnia W-wysoka
		Redukcja presji	Liczba cech GES	Zasięg geograficzny	Czas osiągnięcia celu	OCENA RAZEM uwzgl. wagi	OCENA	Całkowity koszt do 2020 r. [PLN]	OCENA		
KTM 31_6	Zwiększanie skuteczności zwalczania zanieczyszczeń na morzu	2	2	4	4	12	5	293 140 000	1	3	Ś
KTM 2_3	Zapewnienie warunków bezpiecznego przechowywania nawozów naturalnych	1	3	4	1	9,5	4	754 700 000	1	3	Ś
KTM 2_5	Wykorzystanie wybranych urządzeń melioracji wodnych do redukcji ładunku biogenów z terenów rolniczy	1	3	4	1	9,5	4	204 100 000	2	3	W
KTM 4_1***	Redukcja emisji fosforu z hałdy fosfogipsów w Wiślince	1	3	2	2	8	3	42 000 000	4	3	Ś
KTM 29_6	Dodatkowe sprzątanie plaż	1	2	1	4	7	2	8 800 000	5	3	N
KTM 38_1	Badanie i ocena konieczności zwiększenia zasięgu obszarów, gdzie zakazane jest trałowanie - wraz z opracowaniem narzędzi kontrolnych	1	2	2	2	7	2	5 900 000	5	3	W
KTM 29_9	Zmniejszenie ilości opakowań - działania w świetle Dyrektywy w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych	1	2	2	1	6,5	1	100 000	5	3	N

KTM	Nazwa działania	EFEKTYJAKOŚCIOWE					KOSZTY			Ocena dla efektywności kosztowej	Niepewność szacunku: N-niska Ś-średnia W-wysoka
		Redukcja presji	Liczba cech GES	Zasięg geograficzny	Czas osiągnięcia celu	OCENA RAZEM uwzgl. wagi	OCENA	Całkowity koszt do 2020 r. [PLN]	OCENA		
KTM 21_1	Modernizacja składu MPS w kompleksie wojskowym K-4001 Gdynia	1	1	1	4	6	1	52 000 000	4	3	N
KTM 21_2	Modernizacja bazy MPS	1	1	1	4	6	1	17 000 000	4	3	N
KTM 21_3	Przebudowa infrastruktury towarzyszącej kompleksu wraz z przebudową sieci podziemnej	1	1	1	4	6	1	15 000 000	4	3	N

Źródło: projekt Krajowego Programu Ochrony Wód Morskich zał.2

** Zakłada się, że w wyniku działań promocyjnych skierowanych do operatorów oczyszczalni uda się osiągnąć zgodność z rekomendacjami HELCOM bez zaostrzania przepisów, tylko w wyniku dobrowolnych decyzji operatorów oczyszczalni. Koszt wdrożenia działań promocyjnych (opracowanie logotypu): 1 000 PLN (zakłada się, że pozostałe działania będą realizowane przez pracowników resortu środowiska w ramach ich obowiązków służbowych).*

*** Zakłada się, że do dobrowolnego programu będą przystępować rolnicy posiadających nad wodami grunty orne, z których do wód trafia przynajmniej 5 kg P/ha rocznie. Szacuje się, że koszt opracowania programu to około 1 000 000 zł.*

W kosztach nie uwzględniono innych działań promocyjnych, ponieważ koszty te zostaną pokryte ze środków na bieżące funkcjonowanie systemu doradztwa rolniczego.

**** Jednorazowy koszt wdrożenia programu monitoringu to 2 mln PLN. Jednakże w przypadku uzyskania wyniku potwierdzającego konieczność wdrożenia działań inwestycyjnych, szacowany koszt wyniósłby ok. 40 mln PLN. Łącznie koszty dla tego działania oscylowałyby na poziomie ok. 42 mln PLN.*

Tabela nr 2 **Wyniki analizy ilościowej**

Lp.	Cecha	KTM	Nazwa działania	Korzyści– zdyskontowane* [mln PLN]	Koszty - zdyskontowane* [mln PLN]	ENPV [mln PLN]	ERR	Wskaźnik B/C
1	D5	KTM33_1	Rozwój i promocja stosowania przez statki ciekłego gazu ziemnego jako paliwa	8,32	0,18	8,14	b/d	45,80
2	D5	KTM33_4	Wprowadzenie na obszarze Morza Bałtyckiego zakazu zrzutu nieoczyszczonych ścieków sanitarnych ze statków pasażerskich	2 250,61	62,34	2 188,27	77%	36,10
3	D5	KTM4_1	Redukcja emisji fosforu z hałdy fosfogipsów w Wiślince	158,30	39,00	119,30	85%	4,06
4	D5	KTM1_1	Zwiększenie wymagań w zakresie usuwania fosforu w ściekach odprowadzanych z oczyszczalni	14 040,03	456,99	13 583,04	b/d	30,72
5	D5	KTM2_2	Zwiększenie powierzchni gruntów rolnych objętych planami nawożenia	1 882,82	1 090,12	792,70	b/d	1,73
6	D5	KTM2_3	Zapewnienie warunków bezpiecznego przechowywania nawozów naturalnych	1 755,76	669,03	1 086,72	13%	2,62
7	D5	KTM2_5	Wykorzystanie kanałów melioracyjnych do redukcji ładunku biogenów z terenów rolniczych	3 551,87	1 486,69	2 065,18	50%	2,39
8	D5	KTM2_4	Przeciwdziałanie powierzchniowej erozji wodnej na styku pól i wód śródlądowych	2 252,82	318,86	1 933,95	102%	7,07
RAZEM CECHA D5				25 533,06	3 480,60			
9	D10	KTM29_6	Dodatkowe sprzątanie plaż	93,15	39,97	53,18	b/d	2,33
RAZEM				25626,21	3520,57			

Źródło: projekt Krajowego Programu Ochrony Wód Morskich zał.2

** Korzyści i koszty zdyskontowane oznaczają sumę oszacowanych kwot korzyści i kosztów dla poszczególnych lat w 50-letnim okresie analizy, sprowadzonych do wartości bieżącej na moment wykonywania analizy (2016 r.) przy użyciu stopy dyskontowej 5%.*

Załącznik 2 - Zestawienie działań i kosztów ich realizacji (KPOWM)

LP.	Cecha	KTM	Nazwa działania	Podstawa	Koszt	Zapewnione finansowanie
1	D1	KTM37_3	Plan ratowania zwierząt, które ucierpiały w wyniku rozlewów olejowych	HELCOM	890 000	brak
2	D1	KTM20_2	Zwiększenie dostępności danych z zakresu przypadkowych połowów chronionych gatunków morskich ptaków i ssaków	UE	1 200 000	tak
3	D1	KTM37_4	Prowadzenie badań stanu zasobów ryb w morskich wodach wewnętrznych	prawo krajowe	1 000 000	tak
4	D1	KTM38_1	Badanie i ocena konieczności zwiększenia zasięgu obszarów, gdzie zakazane jest trałowanie - wraz z opracowaniem narzędzi kontrolnych	prawo krajowe	5 900 000	tak
5	D1	KTM20_4	Ustanowienie ograniczeń dla stosowania określonych narzędzi połowowych w planie zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich oraz testowanie i zastosowanie alternatywnych narzędzi połowowych i urządzeń mających na celu ograniczenie przypadkowego połowu chronionych gatunków zwierząt (ptaków i ssaków)	UE	1 150 000	tak
6	D1	KTM38_2	Ustanowienie stref wyłączonych z zagospodarowania w planie zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich	UE	nd	nd
7	D1	KTM38_3	Kontrola zgodności decyzji administracyjnych z zapisami planu zagospodarownia przestrzennego obszarów morskich	UE	nd	nd
8	D2	KTM34_2	Identyfikacja oraz analiza dróg niezamierzonego wprowadzania lub rozprzestrzeniania się inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii Europejskiej, na terytorium kraju z uwzględnieniem wód morskich	UE, konwencja CBD	300 000	brak
9	D2	KTM34_3	Edukacja akwarystów w zakresie zagrożeń związanych z uwalnianiem okazów obcych gatunków inwazyjnych do środowiska naturalnego	UE, konwencja CBD	11 000	brak
10	D2	KTM34_4	Analiza możliwości wdrożenia wytycznych IMO dotyczących praktyki kontroli i postępowania z organizmami poroślowymi (ang. biofouling) na statkach - opracowanie narzędzi do wprowadzenia systemu zarządzania w żegludze morskiej i śródlądowej	UE	300 000	brak
11	D2	KTM34_5	Opracowanie planów działania w celu zmniejszenia wpływu gatunków inwazyjnych, wraz z okresleniem stanu obecnego zagrożenia ze strony gatunków obcych	UE	500 000	brak
12	D2	KTM34_8	Zapobieganie ucieczkom obcych gatunków ryb z obiektów hodowlanych	UE	200 000	brak
13	D3	KTM14_3	Promowanie Polskiego Kodeksu Odpowiedzialnego Rybołówstwa		95 000	tak
14	D5	KTM33_1	Rozwój i promocja stosowania przez statki ciekłego gazu ziemnego jako paliwa	UE, MARPOL	10 000	brak
15	D5	KTM33_2	Rozwój infrastruktury portowej służącej dostarczaniu energii elektrycznej z nabrzeża na statki	UE	3 000 000	brak
16	D5	KTM33_3	Wspieranie dalszych działań podejmowanych na forum IMO w sprawie ustanowienia obszarów kontroli emisji tlenków azotu (NECA -NOx emission control area)	MARPOL	nd	nd
17	D5	KTM33_4	Wprowadzenie na obszarze Morza Bałtyckiego zakazu zrzutu nieoczyszczonych ścieków sanitarnych ze statków pasażerskich	MARPOL	70 320 000	brak
18	D5	KTM4_1	Redukcja emisji fosforu z hałdy fosfogipsów w Wiślince		2 000 000	tak

19	D5	KTM1_1 *	Zwiększenie wymagań w zakresie usuwania fosforu w ściekach odprowadzanych z oczyszczalni	HELCOM	1000 (105751000)	tak
20	D5	KTM2_2	Zwiększenie powierzchni gruntów rolnych objętych planami nawożenia	HELCOM	98 520 000	częściowo (brak zapewnienia na kwotę 82 mln zł na monitoring)
21	D5	KTM2_3	Zapewnienie warunków bezpiecznego przechowywania nawozów naturalnych	HELCOM	754 700 000	tak
22	D5	KTM1_5	Rozpoznanie techniczno-ekonomicznej wykonalności ograniczenia ładunku biogenów odprowadzanego z wielkich aglomeracji kanalizacją deszczową		7 000 000	brak
23	D5	KTM1_3	Optymalizacja procesów technologicznych w istniejących oczyszczalniach komunalnych		150 000 000	brak
24	D5	KTM1_6	Kampania edukacyjno-informacyjna na rzecz racjonalnej gospodarki wodami opadowymi		10 000 000	brak
25	D5	KTM2_5	Wykorzystanie kanałów melioracyjnych do redukcji ładunku biogenów z terenów rolniczych		204 100 000	brak
26	D5	KTM2_6	Kontynuacja i wzmocnienie wątku ochrony wód w doradztwie rolniczym, w tym rozwijanie i promowanie Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej	HELCOM	21 381 000	nd
27	D5	KTM1_2	Ocena techniczno-ekonomicznej wykonalności zwiększenia redukcji azotu w wybranych oczyszczalniach ścieków przemysłu chemicznego		1 000 000	brak
28	D5	KTM2_4 **	Przeciwdziałanie powierzchniowej erozji wodnej na styku pól i wód śródlądowych	HELCOM	1000000 (53500000)	brak
29	D6	KTM27	Wprowadzenie ograniczeń trałowania dennego na obszarach gdzie istnieje konieczność ochrony cennych zbiorowisk organizmów dennych	prawo krajowe	Oszacowanie kosztów możliwe po ustaleniu zakresu działania.	tak

30	D6	KTM14_5	Koncesje i decyzje środowiskowe dla przedsięwzięć polegających na rozpoznawaniu, poszukiwaniu i eksploatacji podmorskich złóż (wytyczne dla organów wydających decyzje administracyjne)	UE	30 000	brak
31	D6	KTM31_3	Wykorzystanie wyników kompleksowych wytycznych dotyczących ekosytemowej metodyki wyboru miejsca deponowania osadów (urobku bagrowanego) w morzu oraz zarządzania przybrzeżnymi klapowiskami na obszarze Morza Bałtyckiego	Konwencja Londyńska, HELCOM	40 000	brak
32	D7	KTM14_6	Analiza zakresu i skutków środowiskowych trwałych zmian hydrograficznych		2 000 000	brak
33	D8	KTM14_9	Analiza zagrożeń dla środowiska morskiego wraku statku Stuttgart wraz z analizą istniejących technologii utylizacji zagrożenia i możliwości ich wykorzystania	Nairobi WRC, HELCOM	300 547	brak
34	D8	KTM14_10	Zbadanie skali zagrożeń środowiskowych wynikających z zalegania wraków na dnie morskim	Nairobi WRC, HELCOM	400 000	brak
35	D8	KTM31_4	Przygotowanie planu zagospodarowania odpadów z rozlewów olejowych powstałych na skutek wypadków morskich	konwencja OPRC	300 000	brak
36	D8	KTM32	Podpisanie dwustronnych lub wielostronnych planów wspólnego reagowania w razie poważnego przypadku zanieczyszczenia morza olejami i innymi substancjami szkodliwymi	konwencja OPRC, HELCOM	50 000	brak
37	D8	KTM31_5	Przygotowanie i wdrożenie planu zwalczania zanieczyszczeń ropopochodnych na brzegu morskim	HELCOM	21 900 000	brak
38	D8	KTM31_6	Zwiększanie skuteczności zwalczania zanieczyszczeń na morzu	konwencja OPRC, HELCOM	293 140 000	tak
39	D8	KTM31_8	Wspieranie działań podejmowanych na poziomie międzynarodowym dotyczących minimalizacji wpływu wód pochodzących z systemów oczyszczania spalin	UE, MARPOL	25 000	brak
40	D8	KTM31_9	Stworzenie algorytmu postępowania podczas prac czerpalnych w przypadku osadów zanieczyszczonych	MARPOL, HELCOM	200 000	brak
41	D8	KTM21_1	Modernizacja składu MPS w kompleksie wojskowym K-4001 Gdynia		52 000 000	tak
42	D8	KTM21_2	Modernizacja bazy MPS		17 000 000	tak
43	D8	KTM21_3	Przebudowa infrastruktury towarzyszącej kompleksu wraz z przebudową sieci podziemnej		15 000 000	tak

44	D10	KTM29_1	Sprawowanie nadzoru nad prawidłowym funkcjonowaniem portowych urządzeń do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków	UE	170 000	brak
45	D10	KTM29_2	Wprowadzenie zasady „bez opłat specjalnych„ („no special fee”) w odniesieniu do odbioru odpadów ze statków w portach	UE, HELCOM	200 000	brak
46	D10	KTM29_3	Rozwój portowych urządzeń do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków	UE, HELCOM	50 000 000	brak
47	D10	KTM31_11	Ograniczenie wprowadzania do wód morskich parafin i pochodnych	MARPOL	25 000	brak
48	D10	KTM29_4	Fishing for litter - sprzątanie morza	MARPOL, HELCOM	372 000	brak
49	D10	KTM29_6	Dodatkowe sprzątanie plaż	prawo krajowe	8 800 000	brak
50	D10	KTM29_7	Analiza występowania mikrocząstek plastików w środowisku morskim	HELCOM, prawo krajowe	600 000	brak
51	D10	KTM29_8	Znakowanie sieci rybackich - zapobieganie powstawaniu sieci widm	MARPOL, HELCOM	300 000	tak
52	D10	KTM29_9	Zmniejszenie ilości opakowań - działania w świetle Dyrektywy w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych	prawo krajowe	100 000	brak
53	D11	KTM28_2	Współpraca na poziomie międzynarodowym w zakresie ustanawiania wymogów dotyczących ograniczenia hałasu podwodnego z transportu morskiego	UE, ASCOBANS	25 000	brak
54	D11	KTM28_4	Wdrożenie rejestru źródeł hałasu impulsowego	UE	800 000	brak
55	D11	KTM38_5	Opracowanie sezonowych map hałasu	UE	400 000	brak

* Zakłada się, że w wyniku działań promocyjnych skierowanych do operatorów oczyszczalni uda się osiągnąć zgodność z rekomendacjami HELCOM bez zaostrzania przepisów, tylko w wyniku dobrowolnych decyzji operatorów oczyszczalni. Koszt wdrożenia działań promocyjnych (opracowanie logotypu): 1 000 PLN (zakłada się, że pozostałe działania będą realizowane przez pracowników resortu środowiska w ramach ich obowiązków służbowych).

** Zakłada się, że do dobrowolnego programu będą przystępować rolnicy posiadających nad wodami grunty orne, z których do wód trafia przynajmniej 5 kg P/ha rocznie. Szacuje się, że koszt opracowania programu to około 1 000 000 zł.
W kosztach nie uwzględniono innych działań promocyjnych, ponieważ koszty te zostaną pokryte ze środków na bieżące funkcjonowanie systemu doradztwa rolniczego.

SUMA KOSZTÓW 1 798 755 547

Źródło finansowania
środki UE / budżet państwa
środki zapewnione w Programie Operacyjnym "Rybactwo i Morze" 2014 - 2020
środki zapewnione w Programie Operacyjnym "Rybactwo i Morze" 2014 - 2020
środki zapewnione w Programie Operacyjnym "Rybactwo i Morze" 2014 - 2020
środki zapewnione w Programie Operacyjnym "Rybactwo i Morze" 2014 - 2020
nd
nd
środki UE / budżet państwa Potencjalna możliwość finansowania ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego
Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej/budżet państwa. Potencjalna możliwość finansowania ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego
środki UE / budżet państwa
środki UE / budżet państwa Potencjalna możliwość finansowania ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego
środki UE / budżet państwa
środki zapewnione w Programie Operacyjnym "Rybactwo i Morze" 2014 - 2020
środki UE / budżet państwa Potencjalna możliwość finansowania ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego
środki UE/budżet państwa/środki własne podmiotów zarządzajacych portami. Potencjalna możliwość finansowania ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego i funduszy unijnych (POIiŚ)
nd
środki UE/budżet państwa/budżety samorządowe
środki własne Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska (możliwość wykorzystania funduszy europejskich)

środki własne Ministerstwa Środowiska Wskazany koszt MŚ nie obejmuje kosztów inwestycyjnych i eksploatacyjnych wskazanych w karcie działania, ponieważ ich ponoszenie nie będzie miało charakteru obligatoryjnego, wymaganego prawem. Pozostawiono je jednak dla możliwości wykonania pełnej oceny kosztów i korzyści wynikających z wdrażania tego działania i porównania z innymi proponowanymi działaniami
wskazane w OSR do ustawy Prawo wodne
wskazane w OSR do ustawy Prawo wodne
środki Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej i samorządów miejskich Potencjalna możliwość finansowania ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego
środki Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów zarządzających oczyszczalniami
środki Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Potencjalna możliwość finansowania ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego
środki Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz środki UE w gestii Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, regionalnych zarządów gospodarki wodnej i wojewódzkich zarządów melioracji wodnych, środki budżetu państwa
Budżet państwa. Działanie nie wiąże się z dodatkowymi kosztami. Państwowy system doradztwa rolniczego w Polsce dysponuje rocznym budżetem około 200 milionów PLN. Działanie będzie realizowane w ramach tych środków.
Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej/budżet państwa Potencjalna możliwość finansowania ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego
gospodarstwa rolne (koszty zmiany sposobu użytkowania gruntów), Ministerstwo Środowiska (Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej/budżet państwa - koszt opracowania programu), służby doradztwa rolniczego (zbieranie i aktualizacja informacji w ramach działalności statutowej)
środki zapewnione w Programie Operacyjnym "Rybactwo i Morze" 2014 - 2020

środki UE / budżet państwa Potencjalna możliwość finansowania ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego
środki UE / budżet państwa
Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej/budżet państwa
środki UE / budżet państwa Potencjalna możliwość finansowania ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego
środki UE / budżet państwa Potencjalna możliwość finansowania ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego
środki UE / budżet państwa
środki UE / budżet państwa
środki UE / budżet państwa
umieszczony w Wykazie Projektów Zidentyfikowanych z 25 lipca 2016 r. do PO Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, https://www.pois.gov.pl/media/22891/Zal_5_Wykaz_projektow_zidetyfikowanych_1_7_20160725.pdf
środki UE / budżet państwa
środki UE / budżet państwa Potencjalna możliwość finansowania ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego
zapewnione finansowanie, Zadanie ujęte w Centralnym Planie Inwestycji Budowlanych Ministerstwa Obrony Narodowej
zapewnione finansowanie, Zadanie ujęte w Centralnym Planie Inwestycji Budowlanych Ministerstwa Obrony Narodowej
zapewnione finansowanie, Zadanie ujęte w Centralnym Planie Inwestycji Budowlanych MON

Urzędy Morskie na bazie Rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej w sprawie szczególnych warunków i trybu przyznawania, wypłaty i zwrotu pomocy finansowej na realizację operacji w ramach Priorytetu 6. ,,Wspieranie wdrażania zintegrowanej polityki morskiej" zawartego w programie operacyjnym ,,Rybactwo i Morze" mogą się starać o środki unijne, jako organy obsługujące administrację morską/budżet państwa
środki UE / budżet państwa
środki UE/budżet państwa
środki UE / budżet państwa Potencjalna miożliwośc finansowania ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego
środki UE/budżet państwa
budżety samorządowe
środki UE / budżet państwa
środki zapewnione w Programie Operacyjnym "Rybactwo i Morze" 2014 - 2020
środki UE/budżet państwa/budżety samorządów
środki UE / budżet państwa
środki UE / budżet państwa
Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój

Załącznik nr 3

Uwagi do projektu Krajowego Programu Ochrony Wód Morskich zgłoszone w trakcie jego przygotowywania

Spis treści

Uwagi zewnętrzne

1

1 Uwagi zewnętrzne

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
1.	Pismo urzędowe	**WWF Polska**	Fundacja WWF Polska dobrze ocenia projekt Programu i pragnie zaznaczyć wagę proponowanych w nim działań dla rzeczywistego osiągnięcia dobrego stanu środowiska morskiego. Stąd, niezwykle istotne jest utrzymanie proponowanego kształtu KPOWM w późniejszym procesie planowania, następującym po konsultacjach społecznych, a prowadzącym do finalnego zatwierdzenia Programu i oficjalnego przekazania go do Komisji Europejskiej. Wyniki wstępnej oceny stanu środowiska Bałtyku wyraźnie wskazują na pilną potrzebę podjęcia ambitnych działań, zwłaszcza w sektorze rolnictwa, stąd proponowane działania w obecnym kształcie, w opinii Fundacji WWF Polska, są kluczowe dla rzeczywistej poprawy stanu morza.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Stwierdzenie.** Zamawiający wraz z zespołem opracowującym projekt KPOWM dołożył wszelkich starań, aby w stosunkowo krótkim czasie przygotować materiał, wypełniający podstawowe luki w zakresie ochrony Morza Bałtyckiego, korelujący z opracowaną wstępną oceną i założonymi celami środowiska wód morskich. Dlatego ta pozytywna opinia jest niezwykle cenna. Na tym etapie prac w projekcie, dokument w znacznej mierze pozostanie w niezmienionej w stosunku do konsultowanej wersji, jeśli chodzi o zakres działań.
2.	Pismo urzędowe	**WWF Polska**	Program określa następujące rodzaje działań, które mają prowadzić do osiągnięcia dobrego stanu środowiska morskiego wg Ramowej Dyrektywy ws. Strategii Morskiej: - działania już istniejące i wdrażane, - działania planowane, uzgodnione, ale jeszcze nie wdrażane, - działania nowe, planowane, ale jeszcze nie uzgodnione Program natomiast nie określa jaki wpływ będzie miał fakt nie wdrożenia działań planowanych, już uzgodnionych na osiągnięcie dobrego stanu	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona**. Zgodnie z treścią art. 28, 29 ustawy o ochronie przyrody każdy z obszarów Natura powinien posiadać plan ochrony lub plan zadań ochronnych będący narzędziem gwarantującym wykonanie niezbędnych, dla zapewnienia właściwego stanu ochrony, gatunków i siedlisk działań ochronnych. Zakres analiz, którymi poprzedzone jest planowanie działań ochronnych w ramach planów zadań ochronnych i planów ochronnych jest znacznie szerszy niż możliwy do podjęcia w ramach prac nad dokumentem strategicznym jakim jest KPOW. Jedynym skutecznym

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			środowiska morskiego. Chociażby przykład planów ochrony morskich obszarów Natura 2000, których projekty m.in. dla obszarów Ujścia Wisły, Zatoki Puckiej, Półwyspu Helskiego czy Zatoki Pomorskiej, które powstały w 2013 r. a do tej pory nie zostały zatwierdzone ani wdrożone, pokazuje, że KPOWM nie powinien być oparty na działaniach, których istnienie stoi pod znakiem zapytania. KPOWM zatem powinien uwzględniać analizę ryzyka niewdrożenia działań, na które się powołuje, ukazującą wpływ ich niewdrożenia na osiągnięcie dobrego stanu środowiska morskiego. Program powinien też zawierać propozycję odpowiednich działań zastępczych.		narzędziem wdrożenia działań zapewniających skuteczną ochronę morskich obszarów Natura 2000, a tym samym odpowiednią ochronę gatunków i siedlisk wskazujących na dobry stan cechy bioróżnorodność (C1) jest właśnie wdrożenie planów ochrony obszarów Natura 2000. W KPOW wskazano, iż wdrożenie planów ochrony jest działaniem kluczowym dla zapewnianie dobrego stanu środowiska wód morskich. Proponowanie działań zastępczych nie jest możliwe do wykonania ze względu na brak możliwości przeprowadzenia analiz niezbędnych do zaplanowania działań z ochronnych na poziomie szczegółowości analogicznym do tych zawartych w planach ochrony obszarów Natura 2000.
3.	Pismo urzędowe	**WWF Polska**	KPOWM zawiera analizę kosztów i korzyści wdrożenia niektórych z proponowanych działań. Natomiast istnieją działania, dla których nie opracowano takiej analizy, co w przyszłości może prowadzić do zrezygnowania z ich realizacji ze względu na brak możliwości oszacowania rzeczywistej efektywności w porównaniu do kosztu. Działanie te jednakże mogą być potencjalnie wysoce efektywne dla osiągnięcia dobrego stanu środowiska morskiego. W opinii Fundacji WWF Polska należy pozyskać odpowiednie dane umożliwiające przygotowanie analizy kosztów i korzyści dla wszystkich nowych działań zawartych w projekcie KPOWM, a w przypadku braku danych podjąć działania na rzecz ich opracowania	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Niestety nie jest możliwe przeprowadzenie analiz kosztów i korzyści dla wszystkich nowych działań. Powodem jest brak znajomości efektów działań o charakterze studialnym, badawczo-monitoringowym, analityczno-prawnym oraz administracyjnym. Dopiero po wdrożeniu tych działań będzie znany ich efekt, obecnie można spodziewać się pozytywnych efektów ich wdrożenia, ale jakiekolwiek próby mierzalnego ujęcia tychże efektów byłyby w tej sytuacji mało wiarygodne. Analizę jakościową kosztów i korzyści przeprowadzono dla 28 nowych działań, natomiast analizę ilościową kosztów i korzyści przeprowadzono dla 10 nowych działań - mianowicie dla tych, które można przy wykorzystaniu dostępnych narzędzi ocenić pod względem ich efektywności.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
4.	Pismo urzędowe	**WWF Polska**	W całym dokumencie używany jest skrót „WPR" w odniesieniu do Wspólnej Polityki Rybołówstwa, podczas gdy skrót ten zarezerwowany jest dla Wspólnej Polityki Rolnej. Natomiast Wspólna Polityka Rybołówstwa określana jest skrótem „WPRyb".	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Skorygowano skrót w całym dokumencie.
5.	Pismo urzędowe	**WWF Polska**	W całym dokumencie w wielu miejscach używane jest sformułowanie „zlewnia morza", podczas gdy wg terminologii geograficznej właściwym terminem na określenie obszaru lądu, z którego wody spływają do morza jest „zlewisko".	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Skorygowano nazwę "zlewni" na "zlewisko" w całym dokumencie w kontekście zlewiska Morza Bałtyckiego.
6.	Pismo urzędowe	**WWF Polska**	*Fundacja WWF Polska postuluje uzupełnienie opisu działania (str. 40):* *Opracowanie i wdrożenie systemu pomocy zwierzętom, które ucierpiały wskutek wycieku substancji niebezpiecznych (gł. ropopochodnych, pochodzących m.in. ze statków) na morzu ze skutkami na morzu i w linii brzegowej, z udziałem organizacji pozarządowych dysponujących przeszkoloną i odpowiednio skoordynowaną grupą wolontariuszy.* *Działanie przyczyni się do osiągnięcia celu dla wskaźnika 8.2.2: Zanieczyszczenia o charakterze nagłym zredukowane są do minimum, a ich oddziaływanie nie wpływa w sposób istotny na prawidłowe funkcjonowanie organizmów morskich.* *Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju*	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Opis został uzupełniony.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			w obszarach tematycznych: ekosystemy morskie i bioróżnorodność . *Jego realizacja wpłynie na aktywizację społeczną lokalnych społeczności i zwiększenie świadomości społecznej i ekologicznej.* *Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Minister właściwy ds. środowiska/ Minister właściwy ds. gospodarki morskiej / Urzędy Morskie/ Minister właściwy ds. rolnictwa- we współpracy z organizacjami pozarządowymi.* Uzasadnienie: W Polsce nie istnieje system pomocy zwierzętom, które ucierpiały wskutek wycieku substancji niebezpiecznych na morzu ze skutkami na morzu i w linii brzegowej. Niezbędne jest włączenie tego zagadnienia do polskiego prawodawstwa. Wzorem państw skandynawskich i zachodnioeuropejskich do pomocy zwierzętom, które ucierpiały wskutek wycieku substancji niebezpiecznych, mogą być wykorzystywane odpowiednio przeszkolone i skoordynowane przez organizację pozarządową grupy wolontariuszy. Fundacja WWF Polska dysponuje 200 wolontariuszami na całej długości polskiego wybrzeża, wstępnie przeszkolonymi w zakresie pomocy zaolejonym zwierzętom wg modelu fińskiego i deklaruje chęć włączenia się do prac nad stworzeniem i wdrożeniem przedmiotowego działania.		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
7.	Pismo urzędowe	**WWF Polska**	Fundacja WWF Polska postuluje dodanie następującego działania (str. 47): *Wspieranie uzyskiwania i promocji certyfikacji (w tym Certyfikacji Łańcucha Dostaw) i promowania produktów rybołówstwa i akwakultury prowadzonych w sposób zrównoważony oraz metod przetwórstwa przyjaznych dla środowiska.* *Odpowiedzialne - Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej wspierane przez organizacje pozarządowe.* Uzasadnienie: Certyfikaty stanowią potwierdzenie, że dany produkt został uznany za produkt o mniejszym wpływie na środowisko, niż funkcjonalnie lub konkurencyjnie podobne produkty. W przypadku Certyfikacji Łańcucha Dostaw produktów rybnych znak certyfikatu zapewnia, że dane ryby i owoce morza pochodzą ze zrównoważonego rybołówstwa (łowisk na stabilnym poziomie) lub odpowiedzialnej hodowli. Europejski Fundusz Morski i Rybacki na lata 2014-2020 zaleca organizacjom producentów certyfikację połowów. Fundacja WWF Polska prowadzi kampanię informacyjną, która ma na celu zwiększenie społecznej świadomości odnośnie wpływu codziennych decyzji konsumenckich na różnorodność biologiczną mórz i oceanów i zaopatrywania w produkty rybne pochodzące z odpowiedzialnych połowów. Podobne działania są planowane w przyszłości we współpracy z Marine Stewardship Council (MSC) .	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Nie negując potrzeby i zasadności idei wprowadzenia certyfikatów, ich wdrożenie nie jest działaniem, do którego Polska zobowiązała się na forum Helcom i nie musi być wdrażane obligatoryjnie, a raczej może mieć charakter dobrowolnego pozyskiwania certyfikatów przez przedsiębiorstwa świadome rosnącego zapotrzebowania ze strony konsumentów na produkty żywnościowe pozyskane zgodnie z polityką zrównoważonego rozwoju. Proponujemy, aby działanie to było promowane przez organizacje pozarządowe, natomiast aby nie było wymieniane w Krajowym Programie Ochrony Wód Morskich jako działanie obligatoryjne. Wprowadzono do treści dokumentu rekomendacje dalszych działań w tym zakresie: "Dobrowolne działania polskiego sektora rybackiego na rzecz uzyskania certyfikacji (w tym Certyfikacji Łańcucha Dostaw) mogą wpierać prowadzenie akwakultury i rybołówstwa w sposób zrównoważony oraz promować zastosowanie metod przetwórstwa przyjaznych dla środowiska. (…)"

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
8.	Pismo urzędowe	**WWF Polska**	Błąd w nazwie dokumentu. Prawidłowa nazwa: Program Ochrony Morświna (str. 50, dział 3): *Różnorodne działania ochronne dotyczące przyłowu już istnieją i są zaproponowane i wdrożone na mocy różnych dokumentów odnoszących się do ochrony bałtyckich morświnów (np. Plan Jastarnia, Bałtycki Plan Działania, Program Ochrony Morświna).*	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona**. Poprawiono nazwę dokumentu, tj. Programu Ochrony Morświna.
9.	Pismo urzędowe	**WWF Polska**	W dokumencie na str. 51 w dziale 4 powinno być: *Działania zmierzające do podniesienia poziomu wiedzy społecznej w tym zakresie prowadzone są w licznych kampaniach społecznych odbywających się pod egidą Stacji Morskiej Instytutu Oceanografii Uniwersytetu Gdańskiego w Helu we współpracy z Fundacją WWF Polska. Należą do nich na przykład coroczny Międzynarodowy Dzień Bałtyckiego Morświna czy ustawione przez Fundację WWF Polska tablice informacyjne znajdujące się przy wejściach na plaże. Fundacja WWF Polska zebrała także ponad 100 tys. podpisów pod petycją dotyczącą zatwierdzenia Programu Ochrony Morświna przyczyniając się tym samym do przyjęcia dokumentu w listopadzie 2015 r.* Uzasadnienie: Od 2009 roku Fundacja WWF Polska, we współpracy ze Stacją Morską Instytutu Oceanografii Uniwersytetu Gdańskiego w Helu prowadzi działania na rzecz ochrony ssaków morskich, w tym działania zmierzające do podniesienia świadomości społecznej w tym	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona**. Informacja została uzasadniona zgodnie z uwagą.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			zakresie. W ramach dwóch projektów współfinansowanych z Unii Europejskiej i środków krajowych postawiono m.in. 160 tablic informacyjno-edukacyjnych przy wejściach na polskie plaże nt. ssaków i ptaków morskich oraz wydrukowano i rozdano 100 tys. tzw. „Błękitnych poradników" o tej samej tematyce. Fundacja WWF Polska dzięki zaangażowaniu ponad 100 tys. osób, które podpisały petycję na rzecz ochrony morświna, przyczyniła się do przyjęcia Programu Ochrony Morświna.		
10.	Pismo Urzędowe	**WWF Polska**	Błąd w nazwie dokumentu (str.52, dział 4). Prawidłowa nazwa: Program Ochrony Morświna *Planowane działania ochrony morświnów przed przyłowem zawarte są w Programie Ochrony Morświna wydanym w listopadzie 2015*	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona**. Poprawiono nazwę dokumentu, tj. Programu Ochrony Morświna.
11	Pismo Urzędowe	**WWF Polska**	W dokumencie (str.55, dział 7) powinno być: *Natomiast po roku 2008 incydentalnie odnotowuje się raporty o przyłowie pochodzące od rybaków. Raporty o przyłowie docierają do wolontariuszy Błękitnego Patrolu WWF dzięki ich zaangażowaniu w sprawy lokalnych społeczności nadmorskich, których sami są częścią.* Uzasadnienie: 5 lutego 2014 r. rybacy zgłosili przyłów morświna wolontariuszom Błękitnego Patrolu WWF. Załoga kutra UNI-29 dostarczyła do przystani rybackiej w Unieściu morświna (współrzędne geograficzne miejsca przyłowu: 54.31666, 16.11666). Wolontariusze Błękitnego Patrolu WWF potwierdzili wiarygodność zgłoszenia,	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona**. Informacja została uzasadniona zgodnie z uwagą.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			przeprowadzili wywiad środowiskowy z rybakami na temat używanych narzędzi połowowych, w które zaplątało się zwierzę, wykonali fotodokumentację i czekali na przybycie pojazdu ze Stacji Morskiej Instytutu Oceanografii Uniwersytetu Gdańskiego. Pracownicy Stacji Morskiej IO UG odebrali zwierzę z rybackiego depozytu i przetransportowali je na Hel.		
12	Pismo urzędowe	**WWF Polska**	*Fundacja WWF Polska postuluje dodanie następującego działania (str.110):* *Wykorzystanie mokradeł śródpolnych do redukcji ładunku biogenów z terenów rolniczych.* Uzasadnienie: Wykorzystanie mokradeł śródpolnych ogranicza spływ biogenów z pól i stanowi zabezpieczenie przez suszą. Wykorzystywane hydrofitowe metody oczyszczania polegają na wykorzystaniu warunków siedliskowych i hydraulicznych odpowiadających mechanizmom naturalnie występujących ekosystemów bagiennych oraz procesom biologicznym zachodzącym z udziałem mikroorganizmów heterotroficznych oraz roślin wodnych i wodolubnych. Na skutek specyficznych warunków umożliwiających rozwój hydrofitów następuje intensyfikacja procesów utleniania i redukcji, które wspomagane przez procesy sorpcji, sedymentacji i asymilacji umożliwiają usuwanie znacznej części zanieczyszczeń.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Wprowadzono zaproponowane działanie w ramach informacji uzupełniających w rozdziale 3.5, a ochronę i odtwarzanie śródpolnych mokradeł jako jeden z perspektywicznych kierunków działań na kolejny cykl planistyczny.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			Fundacja WWF Polska wspólnie z Instytutem Technologiczno-Przyrodniczym oraz partnerami z regionu Morza Bałtyckiego planuje realizację projektu mającego na celu promocję mokradeł śródpolnych jako metody ograniczania spływu biogenów z pól do Morza Bałtyckiego. W ramach projektu planowane jest m.in. prowadzenie szkoleń i działań inwestycyjnych; opracowanie praktycznych wytycznych dotyczących budowy i utrzymywania mokradeł śródpolnych w gospodarstwach w celu ograniczania szkodliwego wpływu na wody; propozycje wypełnienia luk prawnych i dobrych praktyk rolniczych w zakresie ochrony wód. Okres realizacji: Przygotowanie: 2016 – 2017 Wdrażanie: 2017 – 2019 Szacowany koszt: 1 065 000 Euro Źródło finansowania: planowana aplikacja do Interreg Baltic Sea Region Programme (w 2016 r. przygotowanie aplikacji w ramach EUSBSR Seed Money).		
13	Pismo urzędowe	**WWF Polska**	W dokumencie (str. 114, Cecha 5, dział 4) powinno być: *Wzmocnienie wątku ochrony wód w doradztwie rolniczym* *Konkurencja na rynku rolnym wymaga stosowania coraz bardziej zaawansowanych, często coraz intensywniejszych, metod uprawy i hodowli. Wiąże się to ze wzrostem potencjalnych*	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** W całości wprowadzono zaproponowane zapisy do opisu działania „Wzmocnienie wątku ochrony wód w doradztwie rolniczym”.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			zagrożeń dla środowiska, w tym dla wód. Aby tym zagrożeniom przeciwdziałać konieczne jest jednoczesne wprowadzanie wielu mniejszych i większych usprawnień i modyfikacji. W większości z nich da się wyróżnić zarówno aspekt ochrony środowiska, jak i poprawy efektywności produkcji rolnej. Realizacja takich usprawnień i modyfikacji nie będzie możliwa bez podnoszenia poziomu zawodowej wiedzy rolników. Znajomość zagrożeń dla środowiska wodnego, jakie może stwarzać współczesne rolnictwo, oraz świadomość, że ochrona gleb i wód na dłuższą metę ma sens ekonomiczny nie tylko dla całego społeczeństwa, ale i dla rolnictwa, sprzyja akceptacji działań ochronnych wśród rolników i poprawia skuteczność ich wdrażania. Metody stosowane przez rolnictwo przyjazne środowisku morskiemu przynoszą również korzyści ekonomiczne w gospodarstwie rolnym (np. oszczędności w wydatkach na nawozy, zamykanie obiegu biogenów). *Działanie będzie polegać na przekazywaniu rolnikom, w ramach szkoleń i porad indywidualnych, wiedzy technicznej i prawnej dotyczącej ochrony wód i gleb w rolnictwie oraz na podnoszeniu ich świadomości ekologicznej, ze szczególnym naciskiem na ograniczanie strat związków azotu i fosforu z gospodarstw.* *Za przygotowanie i realizację działania będzie odpowiadało Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oraz wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego również we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Kontrolę*		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			przestrzegania zasad wzajemnej zgodności związanych z ochroną wód zapewni Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Uzasadnienie: Warto podkreślić bezpośrednią ekonomiczną opłacalność dla gospodarstw wynikającą ze stosowania praktyk rolniczych przyjaznych środowisku morskiemu. Fundacja WWF Polska planuje zorganizować warsztaty dla przedstawicieli ośrodków doradztwa rolniczego na temat praktyk rolniczych przyjaznych środowisku morskiemu zebranych w ramach konkursów na Rolnika Roku Regionu Morza Bałtyckiego. Zebrana wiedza ma być przekazana doradcom rolniczym a bezpośrednio przez nich rolnikom. Przeprowadzenie warsztatów ma na celu przekazanie zebranej wiedzy doradcom rolniczym a przez nich przekonanie polskich rolników do stosowania metod przyjaznych Morzu Bałtyckiemu, zaznajomienie ich z takimi metodami oraz uświadomienie im zysków ekonomicznych dla gospodarstwa oraz środowiskowych dla całego regionu. Stosowanie prezentowanych metod przez rolników przełoży się na ograniczenie spływu biogenów z ich gospodarstw i będzie miało pozytywny wpływ na stan wód, w tym również wód Morza Bałtyckiego z zakresie eutrofizacji. Okres realizacji: 2016 – 2017 Szacowany koszt (dla 8 warsztatów po ok. 30 osób): 76 000 zł		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			Źródło finansowania: Fundacja WWF Polska obecnie podejmuje działania na rzecz pozyskania finansowania na realizację zadania.		
14	Pismo Urzędowe	**WWF Polska**	W dokumencie (str. 155) powinno być: *Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Urzędy Morskie, Urzędy Gmin we współpracy z organizacjami pozarządowymi.* Uzasadnienie: Fundacja WWF Polska dysponuje potencjałem 200 wolontariuszy Błękitnego Patrolu WWF, którzy mogą włączyć się w sprzątanie plaż we współpracy z Urzędami Morskimi i jednostkami administracji samorządowej. Wolontariusze Błękitnego Patrolu WWF już teraz organizują ok. kilkunastu akcji sprzątania plaż rocznie. Fundacja WWF Polska wyraża gotowość do współpracy z urzędami w zakresie opisanym w działaniu „Dodatkowe sprzątanie plaż”.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Wprowadzono zapis: jednostkami odpowiedzialnymi za wdrożenie działania są: Urzędy Morskie/Urzędy Gmin. Przewiduje się pracę z organizacjami pozarządowymi.
15	Pismo Urzędowe	**WWF Polska**	Fundacja WWF Polska następujące postuluje uzupełnienie opisu działania (str. 174): *Z doświadczeń Fundacji WWF Polska wynika, że koszt udziału 100-200 wolontariuszy, koordynowanych przez organizację pozarządową w jednorazowej akcji powinien wynieść maksymalnie 50 000 PLN (100 000 PLN rocznie). Do tej kwoty należy doliczyć koszty drobnego sprzętu (rękawiczki jednorazowe, worki na śmieci), odbioru odpadów z plaż przez lokalne*	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwzględniono w analizie kosztów i korzyści informację o gotowości do współpracy WWF, dysponującego przeszkolonymi wolontariuszami. Pozostawiono bez zmian zapis dotyczący założeń do szacunku kosztów wdrożenia działania.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			służby, koszty utylizacji odpadów (o ile były uwzględnione) oraz koszty promocji akcji. *Fundacja WWF Polska dysponuje na całym polskim wybrzeżu 200 wolontariuszami Błękitnego Patrolu WWF. Osoby te pochodzą ze społeczności lokalnych i mogłyby włączyć do akcji innych niezrzeszonych członków tej społeczności.* *Włączenie do akcji organizacji pozarządowej dysponującej wolontariuszami na wybrzeżu znacznie ograniczyłoby koszty akcji.* *Fundacja WWF Polska posiada także doświadczenie w promocji tego typu akcji, rozpowszechnieniu informacji w mediach itp., co zapewniłoby szerokie dotarcie i podniesienie świadomości ogółu społeczeństwa.*		
16	Pismo Urzędowe	**Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa** Marek Reszko, Kierownik działu zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu	Podsumowanie wstępnej oceny stanu środowiska wód morskich (s.33) Niezrozumiały jest brak ocen dla poszczególnych obszarów dla wskaźnika W3	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga dotyczy uprzednio przygotowanego dokumentu przez GIOŚ, tj. *Wstępnej oceny stanu środowiska wód morskich*... W ramach prac na opracowaniem projektu KPOWM bazowano na istniejących, wymaganych Ramową Dyrektywą ws. Strategii Morskiej dokumentach planistycznych.
17	Pismo Urzędowe	**Morska Służba**	Podsumo*wanie* wstępnej oceny stanu środowiska wód morskich (s.33)	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Wartości te pochodziły z przygotowanego już dokumentu przez GIOŚ, tj. *Wstępnej oceny stanu*

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Poszukiwania i Ratownictwa Marek Reszko, Kierownik działu zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu	W tekście brakuje wyjaśnienia, dlaczego obszary/pod-akweny mają tak małą powierzchnię		*środowiska wód morskich*... Zostały przeliczone na nowo, w oparciu o analizowane zasięgi obszarów, a wartości zaktualizowano w tabelach (zarówno w rozdziale 2, jak i rozdziale 4).
18	Pismo Urzędowe	**Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa** Marek Reszko, Kierownik działu zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu	Podsumowanie wstępnej oceny stanu środowiska wód morskich (s.33) W Raporcie do KE (IMGW-PIB) wstępnej ocenie poddano wskaźnik W2 i jest on sub GES	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Dokumentem wskazującym ocenę poszczególnych cech opisujących środowisko morskie jest *Wstępnej oceny stanu środowiska wód morskich*... W opracowaniu tym, z uwagi na niewystarczające dane monitoringowe, nie dokonano oceny W2 - Gatunków obcych.
19	Pismo Urzędowe	**Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa** Marek Reszko, Kierownik działu zwalczania zagrożeń i	Podsumowanie wstępnej oceny stanu środowiska wód morskich (s.33) Brakuje ocen końcowych dla poszczególnych wskaźników	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Dokumentem wskazującym ocenę poszczególnych cech opisujących środowisko morskie jest *Wstępnej oceny stanu środowiska wód morskich*... Z uwagi na rozbudowany i szczegółowy charakter przedmiotowego dokumentu, w KPOWM przestawiono jedynie kluczowe wyniki oceny dla całych cech w podziale na obszary morskie (podakweny), odwołując czytelnika każdorazowo w razie potrzeby do źródła.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		zanieczyszczeń na morzu			
20	Pismo Urzędowe	**Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa** Marek Reszko, Kierownik działu zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu	Podsumowanie wstępnej oceny stanu środowiska wód morskich (s.33) Brakuje ocen średnich dla poszczególnych obszarów/sub-akwenów	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Dokumentem wskazującym ocenę poszczególnych cech opisujących środowisko morskie jest *Wstępnej oceny stanu środowiska wód morskich*...Z uwagi na rozbudowany i szczegółowy charakter przedmiotowego dokumentu, w KPOWM przestawiono jedynie kluczowe wyniki oceny dla całych cech w podziale na obszary morskie (podakweny), odwołując czytelnika każdorazowo w razie potrzeby do źródła. To ocena końcowa stanowi punkt wyjścia do określenia osiągnięcia lub nie stanu GES.
21	Pismo Urzędowe	**Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa** Marek Reszko, Kierownik działu zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu	Dział 4: Aktualnie wdrażane, już zaplanowane i proponowane nowe działania niezbędne do osiągnięcia GES w zakresie zmian hydrograficznych (s.120). Nieuwzględniona planowanej zmiana ustawy - Prawo geologiczne i górnicze oraz niektórych innych ustaw, która jest w zasadzie implementacją Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/30/UE z dnia 12 czerwca 2013 r. w sprawie bezpieczeństwa działalności związanej ze złożami ropy naftowej i gazu ziemnego na obszarach morskich oraz zmiany dyrektywy 2004/35/WE (Dz. Urz. UE L 178 z 28.06.2013, str. 66). „Projekt zagospodarowania złoża dotyczący złóż kopalin określonych w art. 10 ust. 1, z	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Dodano opis dyrektywy 2013/30/WE, natomiast za bezcelowe uznano powoływanie się na treść projektu ustawy znajdujący się na bardzo wczesnym etapie prac legislacyjnych, w wyniku których projekt najprawdopodobniej ulegnie jeszcze wielu zmianom.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			wyłączeniem złóż węglowodorów położonych poza granicami obszarów morskich Rzeczypospolitej Polskiej, podlega zaopiniowaniu przez właściwy organ nadzoru górniczego".		
22	Pismo Urzędowe	**Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa** Marek Reszko, Kierownik działu zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu	5 Priorytetyzacja działań (s. 170) Metodyka uwagi Kryterium 1 – redukcja presji KPOWM nie opisuje metodyki w oparciu, o którą wpływ poszczególnych działań jest oceniany. W naszej opinii określenie, czy dane działanie ma niski lub wysoki wpływ na zmniejszenie presji jest zbyt subiektywne. Przy założeniu, że kryterium dotyczy presji określonych w Załączniku III do RDSM nie wiadomo, których presji dotyczą działania, brakuje też wskaźników opisujących poziom wpływu na ich redukcję. W Planie nie wykorzystano opracowania HELCOM Baltic Sea Environment Proceedings No 125, w którym poszczególne presje poddane zostały ocenie eksperckiej i przyporządkowano im wagi. Ocena znaczenia presji i jej relacje w stosunku do stanu środowiska maja istotne znaczenie dla priorytetyzacji działań.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** W dokumencie głównym w rozdziale 5 dotyczącym priorytetyzacji nie zamieszczono informacji na temat korzyści działań, szerszy opis korzyści został przedstawiony w załączniku 2 do KPOWM, pn. Analiza kosztów i korzyści. Katalog presji, jakie zostały ocenione w ramach analizy kosztów i korzyści jakościowej, został zaczerpnięty wprost z dyrektywy ramowej w sprawie strategii morskiej – z tabeli 2 pn. Presje i oddziaływania. Stopień redukcji presji jest ze swej natury kategorią nieuchwytną i z tego względu podlegał ocenie eksperckiej, wyrażonej w skali od 1 do 4. Opracowanie Helcom wymienione w uwadze, podobnie jak inne oceny presji (np. pochodzące z programów działań przygotowanych dla innych krajów) zostały wykorzystane jako materiał pomocniczy przy dokonywaniu oceny.
23	Pismo Urzędowe	**Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa** Marek Reszko, Kierownik działu	Kryterium 3. Zasięg geograficzny Uzależnienie bezpośrednie oceny działania od powierzchni jego oddziaływania budzi poważne wątpliwości, dlatego, że poszczególne obszary morskie mają różną wartość i wrażliwość przyrodniczą. Wystarczy przywołać znaczenie obszarów Natura 2000, które razem stanowią	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Zapisy dyrektywy ramowej w sprawie strategii morskiej mają na celu osiągnięcie GES dla całości wód, więc każdy z obszarów morskich trzeba uznać za ważny. Z punktu widzenia analizy jakościowej kryterium powierzchni jest uzasadnione potrzebą promowania działań, obejmujących swoim zasięgiem większą

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu	obszar kwalifikujący do grupy średnich. Uważamy, że zasięg geograficzny działania jest znacznie bardziej istotny z punktu widzenia jego lokalizacji, a nie powierzchni.		powierzchnię wód. Działania o zasięgu jedynie lokalnym powinny mieć niższą ocenę, niż działania oddziaływujące na całość wód i sposobem osiągnięcia tego efektu jest właśnie uwzględnienie kryterium zasięgu geograficznego.
24	Pismo Urzędowe	**Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa** Marek Reszko, Kierownik działu zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu	Krok 2 – koszty wdrożenia (s. 171) Algorytm oceny projektu pod kątem kosztów jego wdrożenia jest zbyt uproszczony, a ustalenie przedziałów kwotowych dla całkowitego kosztu wdrożenia działania najgorszym możliwym rozwiązaniem. Działania bezinwestycyjne, niskonakładowe i inwestycyjne powinny być oceniane odrębnie, a dla tych ostatnich efektywność należy oceniać w oparciu o wskaźniki produktu, rezultatu, analizę rozwiązań alternatywnych oraz analizę kosztów i korzyści. Odrębnej ocenie powinny być też poddane działania oparte na pracach badawczych.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Przyjęto metodykę oceny efektywności ekonomicznej, w której opracowano analizę jakościową dla 28 działań, ilościową dla 10 działań, natomiast oszacowano koszty dla niemal wszystkich. Nie poddano ocenie jakościowej projektów badawczych, gdyż nie ma możliwości oceny działań polegających na pracach badawczych - efekt badań będzie znany dopiero po ich przeprowadzeniu. W celu oszacowania efektywności kosztowej konieczne było ustalenie przedziałów kosztów i ocenę punktową działań, co umożliwiło dokonanie priorytetyzacji w oparciu o stosunek oceny efektywności do kosztów.
25	Pismo Urzędowe	**Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa** Marek Reszko, Kierownik działu zwalczania zagrożeń i	**Plan ratowania zwierząt, które ucierpiały w wyniku rozlewów olejowych Działanie polega na opracowaniu i ustanowieniu procedur ratowania zwierząt zaolejonych (s. 40).** Komentarz: Pod pojęciem planu rozumie się system ratowania zwierząt, który oprócz opracowania i wdrożenia procedur obejmuje również wyposażenie w niezbędny sprzęt, środki ochrony osobistej, szkolenie personelu oraz	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Zmieniono sposób wdrożenia działania i koszty. Przyjęto koszt utrzymania systemu w gotowości w okresie 2017 - 2020, czyli 4 lata, a zatem łączne nakłady wynoszą 890 000 zł.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		zanieczyszczeń na morzu	finansowanie minimalnej gotowości; koszty magazynowania sprzętu, ćwiczenia. Szacunkowe koszty: Opracowanie planu, jako dokumentu zawierającego procedury: 50.000,- Nakłady inwestycyjne: 500.000,- Koszty szkolenia (szkolenie trenerów): 100.000,- Koszt utrzymania systemu w gotowości, rocznie: 60.000,- **Ogółem nakłady realizację do roku 2020: 950.000,-**		
26	Pismo Urzędowe	**Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa** Marek Reszko, Kierownik działu zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu	***Tabela nr 21. Priorytetyzacja działań (str.173)*** Uwagi: **KTM31_7. Monitoring powietrzny i satelitarny** a) Zastanawia wysoka ocena działania w związku z redukcją presji, naszym zdaniem jest nieuzasadniona. b) Koszt całkowity działania jest zdecydowanie zaniżony. Zaproponowana w arkuszu kwota może spowodować, że zwiększona zostanie intensywność prowadzonego zwiadu powietrznego. c) W związku z powyższym niepewność szacunku jest wysoka.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** a.Wysoka ocena 3 w skali 1-4 wynika z oczekiwanej skuteczności pracy operatorów dronów, którzy byliby dodatkowo zatrudnieni. Wysoka ocena skuteczności jest podyktowana szybkim zlokalizowaniem rozlewów dzięki pracy operatorów z dronami, co może ułatwić zidentyfikowanie sprawców, a także działać odstraszająco na potencjalnych sprawców - większość rozlewów wynika z bieżącej eksploatacji jednostek pływających, a nie z wypadków, dlatego samo pojawienie się dronów nad Bałtykiem może zmniejszyć ilość pojawiających się rozlewów. W kosztach eksploatacji dronów ujęto wynagrodzenie operatorów dronów, którzy uczestniczyliby w rejsach statków polskiej floty i prowadzili monitoring za pomocą dronów przy okazji rejsów statków - nie planuje się specjalnych rejsów w tym celu. b.Przyjęto założenie, że do monitoringu powietrznego zostanie zakupionych 10 dronów wyposażonych w kamery po 8 tys. PLN (80 000 PLN/rok). Miesięczny koszt pracy drona wraz z przeglądem i obróbką danych

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
					przez niego zbieranych wyniesie 2 000 PLN (240 000 PLN/rok). Łączne roczne koszty monitoringu wyniosą 320 000 PLN w 1 roku, a 240 000 PLN w kolejnych latach. Do 2020 r. koszt sumaryczny wynosi 1 280 000 PLN. c.Nie wydaje się, aby powyższe założenia były obarczone wysokim stopniem niepewności szacunku.
27	Pismo Urzędowe	**Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa** Marek Reszko, Kierownik działu zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu	**KTM33_1. Rozwój i promocja stosowania przez statki ciekłego gazu ziemnego, jako paliwa** a) Ze kwotę 10.000 zł można mówić jedynie o niewielkiej promocji, na pewno nie o rozwoju.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Kluczowe jest dotarcie do grupy docelowej stanowiącej niewielką ilość podmiotów – tzw. (ang.) target. Mówimy tu o armatorach, właścicielach statków, może jeszcze o zamawiających statki w polskich stoczniach, itp. Po stronie korzyści są ujęte korzyści z jednego statku, ponieważ nie wiadomo ile będzie zamawianych nowych statków w polskiej flocie. W kosztach nie uwzględniono żadnych nakładów na rozwój infrastruktury w portach, choć możliwe są różne scenariusze rozwoju dla paliwa gazowego w statkach, takie jak zakup bunkierki czy budowa terminala w porcie. Dopóki nie ma statków na gaz w polskiej flocie, bunkrowanie gazem na tym etapie przewiduje się z cystern, co nie wiąże się z dodatkowymi kosztami ani nakładami inwestycyjnymi w portach, a za dojazd cysterny zapłaci nabywca. Jest to rozwiązanie czasochłonne dla armatora i w przyszłości w miarę pojawiania się statków zasilanych paliwem gazowym należałoby z decydować się na działania inwestycyjne usprawniające bunkrowanie statków gazem. W kosztach 10 000 zł ujęto jedynie rozwój i promocję, na pomocą np. udziału w konferencjach.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
28	Pismo Urzędowe	**Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa** Marek Reszko, Kierownik działu zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu	**KTM33_4. Wprowadzenie na obszarze Morza Bałtyckiego zakazu zrzutu nieoczyszczonych ścieków sanitarnych ze statków pasażerskich** a) Redukcja presji powinna być średnia b) Koszty wprowadzenia zakazu zapewne będą wyższe, jednakże niepewność szacunku powinna być średnia	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** a. Nie przewiduje się, aby wpływ zakazu zrzutu ścieków ze statków pasażerskich miał bardzo istotny wpływ na ilość biogenów w wodach morskich w kontekście całego dopływu biogenów do wód morskich. Uwagę uwzględniono i zmieniono ocenę na 2. b. Odbyto spotkania w największych portach i zinwentaryzowano zapotrzebowanie na inwestycje w infrastrukturę do odbioru ścieków, np. w porcie w Gdyni jest konieczność budowy oczyszczalni ścieków (20 mln PLN), w Gdańsku jest potrzeba dostosowania sieci kanalizacyjnej i infrastruktury do odbioru ścieków, a w Szczecinie konieczna jest poprawa efektywności energetycznej i rozbudowa instalacji do odpadów ropopochodnych w oczyszczalni ścieków Ostrów Grabowski. Uwagę uwzględniono zwiększając koszt do 70 mln PLN, w celu ujęcia również potrzeb rozwoju infrastruktury w innych portach.
29	Pismo Urzędowe	**Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa** Marek Reszko,	**KTM31_5 - Przygotowanie planu zwalczania zanieczyszczeń ropopochodnych na brzegu morskim**	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** a. Ocena nie jest wysoka, ponieważ należy mieć na uwadze wpływ danego działania w kontekście całości presji – w tym przypadku nie przewiduje się, aby ten wpływ był bardzo

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Kierownik działu zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu	a) Redukcja presji w przypadku zwalczania zanieczyszczeń na brzegu morskim jest, co najmniej średnia, jeśli nie wysoka b) Koszt całkowity działania jest zdecydowanie zaniżony, szacunkowa (Niepewność szacunku średnia) minimalna kwota to 21.900.000,-		istotny, choć z pewnością lokalnie poprawi stan wód. Zmieniono ocenę na 2. b. Zwiększono koszt do 21,9 mln zł.
30	Pismo Urzędowe	**Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa** Marek Reszko, Kierownik działu zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu	**KTM31_6. Zwiększanie skuteczności zwalczania zanieczyszczeń na morzu** a) Zasięg geograficzny działania obejmuje wszystkie obszary morskie RP, a nawet więcej b) Niezrozumiała jest wysoka niepewność szacunku.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** a. Zmieniono ocenę dla zasięgu geograficznego na 4 zgodnie z uwagą. b. Zmieniono ocenę niepewności na średnią.
31	Pismo Urzędowe	**Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa** Marek Reszko, Kierownik działu zwalczania zagrożeń i	**KTM31_4. Przygotowanie planu zagospodarowania odpadów z rozlewów olejowych powstałych na skutek wypadków morskich** a) Zagospodarowanie odpadów z wypadków morskich ma kluczowe znaczenie dla likwidacji skutków	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Ze wstępnej oceny stanu wód morskich wynika, że 80% rozlewów olejowych jest efektem bieżącej eksploatacji, a jedynie 20% wynika z wypadków, dlatego ocena redukcji presji nie jest wysoka. Zmieniono ocenę na 2 zgodnie z uwagą.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		zanieczyszczeń na morzu	zdarzenia. Dlatego redukcja presji powinna być średnia W załączeniu przedstawiona jest skorygowana tabela priorytetyzacji działań, w odniesieniu do gospodarki morskiej.		
32	Pismo Urzędowe	**Gdańskie Zakłady Fosfory Sp z o.o.**	Gdańskie Zakłady Nawozów Fosforowych FOSFORY Sp. z o.o. będące członkiem Grupy Kapitałowej PUŁAWY, zwracają się z żądaniem weryfikacji oraz zmiany projektu Krajowego Programu Ochrony Wód Morskich (KPOWM), w odniesieniu do działania: 1) KTM 4_1: Redukcja emisji fosforu z hałdy fosfogipsów w Wiślince- wniosek o odstąpienie od realizacji w. zadania - jako nieuzasadnionego istniejącym stanem faktycznym albo też na gruntownej rewizji nazwy i treści tego zadania, polegającej na ukierunkowaniu planowanego działania na rzeczywiste przyczyny eutrofizacji, wynikające jednoznacznie z wyników państwowego monitoringu środowiska (w załączeniu), nieuwzględnionych w pracach nad projektem KPOWM 2) Jednocześnie Gdańskie Zakłady Nawozów Fosforowych FOSFORY Sp. z o.o. wskazuje, że przyjęcie Krajowego Programu Ochrony Wód Morskich w proponowanym obecnie kształcie narusza dobra Spółki, może być źródłem bezpodstawnego odnowienia konfliktu	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Zaproponowano ograniczenie zakresu działania do monitoringu składowiska i okolicznych wód oraz opracowania ewentualnych racjonalnych metod ograniczenia oddziaływania składowiska. Do zmiany zakresu działania skłaniają przedstawione w uwadze dane z okresu 2005-2015 dotyczące stężeń fosforu w Martwej Wiśle na wysokości składowiska.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			społecznego dotyczącego zamkniętego składowiska fosfogipsów w Wiślince, jak też źródłem bezpośrednich szkód dla Spółki, co spotka się ze strony GZNF Fosfory ze stanowczymi krokami prawnymi. W tym kontekście Spółka oczekuje przedstawienia i konfrontacji danych źródłowych dla obecnych zapisów projektu KPOWM z danymi wskazywanymi lub załączanymi do niniejszego wniosku oraz informacji o sposobie uwzględnienia niniejszego wniosku w KPOWM jeszcze przed przyjęciem Programu. GZNF FOSFORY deklarują ponadto gotowość udostępnienia będących w posiadaniu Spółki materiałów i opracowań potwierdzających brak emisji fosforanów z zamkniętego składowiska fosfogipsów do śródlądowych wód powierzchniowych oraz brak znaczącego oddziaływania tego składowiska na te wody oraz wody morskie. Szczegółowe uzasadnienie w przesłanym piśmie		
33	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Zwracamy uwagę na konieczność usunięcia z dokumentu KPOWM działań planowanych do wykonania, które nie zostały uzgodnione z resortem rolnictwa, zapisanych w tzw. Dziale 4. Aktualnie wdrażane. już zaplanowane i proponowane nowe działania niezbędne do osiągnięcia GES w zakresie eutrofizacji. Wpisywanie tego typu działań w dokument o randze krajowej i międzynarodowej wprowadza chaos	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona**. Z uwagi na ogólny i wielowątkowy charakter przedmiotowej uwagi, wprowadzającej do szczegółowych komentarzy MRiRW, również w dalszej części odniesiono się szczegółowo do pojedynczych uwag do projektu KPOWM.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			interpretacyjny i może być przedmiotem późniejszych nadużyć. Realizacja tych działań musi być uzgodniona z MRiRW, ponieważ niesie za sobą ogromne nakłady finansowe narzucone nie tylko producentom rolnym, ale również jednostkom budżetu państwa zaangażowanym w sektor rolny w Polsce. Przykładowo, za przygotowanie i realizację działania Wzmocnienie wątku ochrony wód w doradztwie rolniczym, które ma polegać na przekazywaniu rolnikom, w ramach szkoleń i porad indywidualnych , wiedzy technicznej i prawnej dotyczącej ochrony wód i gleb w rolnictwie, ma być odpowiedzialne Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oraz wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego. Kontrolę przestrzegania zasad wzajemnej zgodności związanych z ochroną wód zapewni Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Wobec powyższego sugeruję przedstawienie wspomnianych działań jako aktualne propozycje obszarów badawczych do późniejszej analizy. Ponadto, wśród obszarów badawczych nie może zabraknąć niezwykle istotnych analiz w zakresie aktualnego spojrzenia naukowego na kwestie eutrofizacji Morza Bałtyckiego. Zwracam uwagę na fakt, iż obecny stan wiedzy na temat eutrofizacji uległ radykalnej zmianie i w jej świetle status trofii akwenu tzw. Bałtyku Właściwego nie jest już postrzegany jako eutroficzny, lecz leżący na granicy oligotrofli i mezotrofii. Określenie wspomnianych statusów trofii jest oparte na konkretnych zakresach ilościowych parametrów		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			jakościowych wody, natomiast metodyka HELCOM, na którą tak często powołuje się „Krajowy Program Ochrony Wód Morskich", w szczególności dot. określania wielkości odpływu biogenów oraz oceny ich wpływu na stan wód Morza Bałtyckiego, nie spełnia już nowoczesnych standardów naukowych. W efekcie, może okazać się, że wszelkie zapisy „Krajowy Program Ochrony Wód Morskich" w odniesieniu do Cechy 5 Eutrofizacja, są już nieaktualne. W związku z powyższym, wydaje się być nieodzowne podjęcie przez resort środowiska badań naukowych w celu pogłębienia wiedzy nt. holistycznego spojrzenia na zmiany ekosystemowe Morza Bałtyckiego. Z uwagi na charakter dokumentu i istotny brak spójności jego struktury, MRiRW zastrzega sobie możliwość zgłaszania kolejnych uwag na dalszych etapach jego procedowania.		
34	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 11 dokumentu KPOWM, paragraf 3 - Prośba o przeredagowanie informacji w następujący sposób: „Najnowsze badania naukowe1 wskazują na fakt, iż najistotniejszym czynnikiem zmian charakteru Morza Bałtyckiego są czynniki naturalne będące konsekwencjami zmian klimatu. W świetle powyższego modyfikacjom ulega cała piramida troficzna Morza Bałtyckiego, co nie pozostaje bez wpływu na jego obszary anoksji i hipoksji. Oczywiście, zanieczyszczenia antropomorficzne pochodzące z różnych sektorów gospodarki	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Wyjaśniono w dokumencie, że zmiany klimatyczne pośrednio pogłębiają problem eutrofizacji, ponieważ skutkują między innymi ograniczeniem wymiany wód między Bałtykiem a Morzem Północnym, a tym samym sprzyjają oddltelnieniu wód przydennych. W projekcie KPOWM przedłożonym do konsultacji społecznych, wskazano bardzo ogólnikowo kilka kluczowych przyczyn degradacji Bałtyku, tj. znaczące ilości zanieczyszczeń, przełowienie i inne formy działalności człowieka, po czym dodano następujące zdanie: „Co więcej wiele wskazuje, że globalne

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			wszystkich krajów regionu Morza Bałtyckiego dodatkowo przyczyniają się do zwiększenia dynamiki ww. zmian”.		procesy ocieplania klimatu mają dodatkowy niekorzystny wpływ na ekosystem bałtycki”. Tak więc problem oddziaływania zmian klimatycznych został wyraźnie zasygnalizowany już w pierwotnej wersji dokumentu. Należy podkreślić, że uwaga dotyczy "Wprowadzenia" do dokumentu, które z założenia ma charakter ogólny, ponadto w części dotyczącej diagnozy w ogóle nie padł termin „eutrofizacja”. Nie można się zgodzić z twierdzeniem, że najważniejszą przyczyną wielowątkowych zmian obserwowanych w Bałtyku są zmiany klimatyczne. Niekorzystne zjawiska, jak anoksja i hipoksja, spadek widzialności, wzrost biomasy fitoplanktonu i zakwity sinic nie zachodzą w wodach, w których nie ma biogenów, a ich natężenie wyraźnie wzrasta ze wzrostem stężeń biogenów. Gdyby to zmiany klimatu, a nie obecność nadmiaru biogenów, były pierwotną przyczyną wspomnianych niekorzystnych zjawisk, zjawiska te uległyby nasileniu w morzach otwartych i oceanach w równym stopniu, co w morzach śródlądowych, jak Bałtyk, czy Morze Czarne, w których obserwuje się wyższe stężenia biogenów, a takiego zjawiska na otwartych akwenach nie obserwuje się. Opracowanie, na które powołano się w uwadze, to prezentacja ciekawej syntezy wieloletnich badań Bałtyku, prowadzonych przez wiele ośrodków. Zwraca się w niej uwagę na to, że obecny stan Bałtyku może być postrzegany jako stan po „zmianie reżimu”, obejmującej nie tylko stężenia biogenów, ale hydrologię i główne elementy sieci troficznej. Bardzo możliwe, że jest to słuszna konstatacja, z której być może przypuszczalnie również słusznie wyciąga się wnioski, że powrót do stanu wyjściowego będzie

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
					znacznie trudniejszy niż mogłoby się wydawać, ponieważ poza zewnętrznym ładunkiem biogenów, mamy do czynienia między innymi z asymilacją azotu przez sinice, spadkiem dostępności krzemionki stanowiącej budulec okrzemek, pogłębionym deficytem tlenowym spowodowanym brakiem wlewów z Morza Północnego, zasilaniem wód biogenami z osadów itd. Wszystkie te dodatkowe, poważne trudności nie zmieniają faktu, że pierwszym, kluczowym (i być może rzeczywiście stosunkowo najprostszym) problemem, z jakim należy się uporać, jest dopływ nadmiaru biogenów ze źródeł zewnętrznych. Jeżeli to nie pomoże, być może przyjdzie czas, aby z myślą o Bałtyku zintensyfikować działania na rzecz ochrony klimatu lub doprowadzić do renaturalizacji wielkich rzek, aby przywrócić dopływ odpowiednich ilości krzemionki. Jednakże mając na uwadze stan wiedzy w zakresie obu zagadnień oraz ich prezentację w poprzedzających KPOWM dokumentach planistycznych, w ramach opracowania KPOWM nie ma możliwości przeprowadzenia dodatkowej analizy nt. ujęcia zmian klimatu w tym kontekście.
35	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 12 - uwaga natury ogólnej do Projektu KPOWM dot.zestawu celów środowiskowych. Resort rolnictwa zgłaszał szereg uwag do tego projektu, część z nich nie została uwzględniona, nie została również podana przyczyna nieuwzględnienia ww. uwag; te same elementy pojawiają się z projekcie Krajowego programu ochrony wód morskich	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga nie dotyczy projektu KPOWM. KZGW ustosunkował się do uwag Ministerstwa dotyczących zestawu celów środowiskowych w piśmie z dnia 22 września 2015 r., znak: DPiZW-zsm.5002.49.2015/mcl, skierowanym do Dyrektora Departamentu Zasobów Wodnych Ministerstwa Środowiska, a ten następnie przedłożył je Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
36	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 12 dokumentu KPOWM , uwaga do fragmentu dot. brakujących oraz niepełnych danych w zakresie ekosystemu Morza Bałtyckiego. Do ww. braków przyznaje się wielokrotnie HELCOM, między innymi podczas tworzenia założeń modelowych w zakresie stanu i przyczyn eutrofizacji Morza Bałtyckiego - na podstawie których zostały określone cele redukcyjne dla azotu i fosforu dla wszystkich krajów regionu Morza Bałtyckiego, w tym dla Polski. Ten brak również w bardzo istotny sposób wpływa na końcowy wynik oceny stanu zanieczyszczenia akwenu Morza Bałtyckiego, szczególnie w kontekście modelowania scenariuszy pod katem przewidywanych efektów redukcji ładunków substancji biogennych na proces eutrofizacji i powiązanych z nimi wskaźników bioróżnorodności, łańcuchów troficznych oraz integralności dna. Dane te powinny być nie modelowane (w ramach projektu TARGREV/BALTSEM i innych), gdzie ładunki stężeń są szacowane, ale powinny się opierać o realną analizę stężeń. Dopiero na tej podstawie możliwe będzie budowanie odpowiednich działań i ograniczeń. W związku z powyższym, sugeruje się dopisanie do tego paragrafu następującej informacji: „RDW oraz jej cele środowiskowe, a konkretnie pułapy stężeń azotu ogólnego (TN) i fosforu ogólnego (TP) w rzekach wraz z wielkością odpływu wody powinny stanowić punkt wyjściowy dla wszystkich prac planistycznych w gospodarce wodnej i ochronie	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwagę uwzględniono poprzez zasygnalizowanie problemu niedostatków monitoringu zewnętrznego obciążenia Bałtyku biogenami. Nie można się zgodzić natomiast z zasugerowanym w uwadze poglądem, że cele środowiskowe ustalane dla wód morskich w ramach wdrażania RDSM powinny być prostą konsekwencją celów środowiskowych ustalonych dla ujściowych odcinków rzek w ramach wdrażania RDW. Taki pogląd, zasugerowany w uwadze nr 3 (do str. 12), został jasno wyartykułowany przez MRiRW w uwadze nr 6 (do str. 97). Jest on nieprawidłowy, ponieważ cele środowiskowe w ramach RDSM nie mogą odnosić się do presji zewnętrznych, takich jak stężenia zanieczyszczeń w zasilające morze wodach rzecznych, tylko do wskaźników jakości ekosystemów morskich. Innymi słowy, nie można zgodzić się z sugerowaną w uwagach 3 (do str. 12) i 6 (do str. 97) MRiRW tezą, że skoro stężenia biogenów w ujściowych odcinkach Wisły i Odry odpowiadają celom środowiskowym przyjętym w ramach RDW, to cele środowiskowe dotyczące poziomu trofii wód morskich należy ustalić tak, aby obecnie obserwowane w morzu stężenia biogenów, chlorofilu i tlenu odpowiadały GES. Nie można uznać za GES stanu, w którym eutrofizacja zagraża nie tylko bioróżnorodności ekosystemów morskich, ale i ludzkiemu zdrowiu, czego coroczną konsekwencją jest zamykanie plaż z powodu zakwitów sinic. Gdyby jednak na potrzeby dyskusji przyjąć rozumowanie przedstawione w uwagach nr 3 i 6 MRiRW, zgodnie z którym osiągnięcie celów

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			wód w każdym z krajów członkowskich UE zakresie realizacji celów środowiskowych w zakresie RDSM, a więc także Państw Stron Konwencji Helsińskiej. W obecnej chwili metodyka określania wielkości odpływu biogenów oraz oceny ich wpływu na stan wód Morza Bałtyckiego (wypracowana w ramach HELCOM) nie spełnia tych standardów. Dowodem na to jest zupełnie odmienna ewaluacja stanu troficznego Morza Bałtyckiego, opisana w monografii Hakansohn, Bryhn z 2008 r. z której wynika, że status trofii dla Bałtyku Właściwego znajduje się na granicy oligotrofii i mezotrofii. Określenie tych statusów jest oparte na konkretnych zakresach ilościowych parametrów jakościowych wody)".		środowiskowych RDW w wodach śródlądowych powinno być uznane za równoznaczne z osiągnięciem GES w wodach morskich, to należy przypomnieć, że blisko 80% jednolitych części wód rzek i zbiorników zaporowych w Polsce ma obniżoną ocenę przynajmniej jednego ze wskaźników dotyczących stężeń biogenów. Nie można wykluczyć, że osiągnięcie klasy I we wszystkich JCW wód śródlądowych wymagałoby działań, których efektem byłaby daleko większa redukcja ładunków biogenów trafiających do morza niż redukcja zakładana w ramach BSAP, czy redukcja wymagana do osiągnięcia GES w polskich wodach morskich.
37	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 21 dokumentu KPOWM w paragrafie 4 dotyczącym podstawowych zasad i obowiązków w zakresie ochrony środowiska morskiego brakuje zakończenia zdania dot. ochrony bioróżnorodności.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Zdanie zostało przeredagowane.
38	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 23 dokumentu KPOWM, 2 paragraf pkt. 1.5 Opisu obszaru planowania - „Zdefiniowanie celów środowiskowych wód morskich poprzez HELCOM CORESET BD wymaga zwrócenia uwagi na fakt, że wskaźniki oraz cele środowiskowe wypracowane w ramach projektu COREST/MORE HELCOM odnoszące się przykładowo do eutrofizacji są wskaźnikami dla których obecnie wypracowane podejście w ramach HELCOM nie jest zrozumiałe ani	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Przywołany paragraf nie służy uzasadnieniu celów środowiskowych, tylko wyjaśnieniu skąd wziął się taki, a nie inny podział polskiej części Bałtyku na akweny. W dokumencie „HELCOM core indicators. Final report of the HELCOM CORESET Project" (BSEP136) nie definiuje się celów odnoszących się do dopływu biogenów ze źródeł lądowych, tylko cele dotyczące stanu ekosystemów morskich. W odniesieniu do

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			uzasadnione metodycznie, o czym resort rolnictwa wielokrotnie informował. M.in. ocena zanieczyszczenia Morza Bałtyckiego, głównie poprzez dopływ substancji biogennnych ze źródeł lądowych, wielokrotnie podkreślana przez HELCOM, wymaga swojego uzasadnienia w konkretnych danych z poszczególnych Państw Stron. RDW oraz jej cele środowiskowe, a konkretnie pułapy stężeń TN i TP w rzekach wraz z wielkością odpływu wody powinny stanowić punkt wyjściowy dla wszystkich prac planistycznych w gospodarce wodnej i ochronie wód w każdym z krajów członkowskich UE zakresie realizacji między innymi celów środowiskowych RDSM, a więc także Państw Stron Konwencji Helsińskiej. W związku z powyższym efekt synergii działań RDSM i HELCOM w zakresie celów i wynikających z nich działań zgodnie z punktem 23 preambuły RDSM musi opierać się na najnowszych danych z wielolecia, włączenie do prac metodyki modelowej zgodnej ze światowymi standardami naukowymi. W obecnej chwili metodyka określania wielkości odpływu biogenów oraz oceny ich wpływu na stan wód Morza Bałtyckiego, wypracowana w ramach HELCOM, nie spełniają tych standardów. Komentarz ten odnosi się do wszystkich fragmentów, w których zostało wspomniane wykorzystanie wskaźników opisowych wypracowanych w ramach grupy roboczej HELCOM CORESET BD. Prośba o dopisanie do treści tego paragrafu całej		eutrofizacji cel ogólny („Goal”) został sformułowany tak: „Morze Bałtyckie wolne od eutrofizacji”, a cele szczegółowe („Objectives”) następująco: · Stężenia biogenów zbliżone do poziomów naturalnych · Przezroczysta woda · Naturalne poziomy zakwitów glonów · Naturalne rozmieszczenie i występowanie roślin i zwierząt · Naturalne poziomy tlenu. Są to cele wyłącznie jakościowe, a nie ilościowe, przy czym trudno się z nimi nie zgodzić. Wskaźniki ilościowe, zróżnicowane dla poszczególnych akwenów polskich wód morskich, zostały wypracowane w ramach wdrażania RDSM, a nie prac HELCOM. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że cele wymienione w dokumencie „HELCOM core indicators. Final report of the HELCOM CORESET Project” (BSEP136) z 2013 r. zostały po raz pierwszy zdefiniowane już w 2007 r. w Baltic Sea Action Plan. Planowanie działań zarówno w ramach HELCOM, jak i w ramach KPOWM, opiera się na wieloletnich wynikach monitoringu zarówno zewnętrznego obciążenia zanieczyszczeniami, jak i parametrów jakości ekosystemów morskich, w związku z czym odwołanie się w uwadze do punktu 23 preambuły RDSM jest niezrozumiałe. Nie ma formalnie ustanowionych światowych standardów monitoringu i modelowania mórz. Jeżeli za takowe uznać metody wypracowane przez międzynarodowe, wysoko kwalifikowane gremia eksperckie, to z pewnością metodyki stosowane w ramach HELCOM do nich

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			powyższej informacji.		należą. Jest oczywiste, że każdą metodę naukową, w tym metody monitoringu i modelowania Bałtyku, można i należy udoskonalać, ale nie może to być powodem do negowania przydatności dotychczas zdobytej wiedzy.
39	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 97 , dokumentu KPOWM, cecha 5 Eutrofizacja, Tabela Dział 1: Aktualny stan eutrofizacji polskich wód morskich. Prośba o dopisanie do treści następującej informacji. „Warto zauważyć, iż wstępna ocena wykonana w 2014 r. w ramach procedury przewidzianej w RDSM wskazująca na fakt, iż Polskie obszary morskie (PO) nie odpowiadają dobremu stanowi środowiska (GES) nie jest spójna z oficjalnymi wynikami monitoringu PMŚ dla tego samego czasokresu na najniżej położonych punktach monitoringowych dla dwóch największych rzek Polski (Wisła i Odra) - Kiezmark i Krajnik Dolny. Średnie stężenia TN w 2014 r. wynosiły 2.0 mg N dm³ w Wiśle i 3.0 mg N dm³ Odrze. Cel środowiskowy w odniesieniu do stężenia TN w wodach Wisły i Odry zasilających Bałtyk jest więc spełniony. Średnie stężenia TP w 2014 r. wynosiły 0.18 mg Pdm³ w Wiśle i 0.2 mg P dm³ w Odrze. Zatem, już obecnie cel środowiskowy w odniesieniu do stężenia TP w wodach Wisły i Odry zasilających Bałtyk jest spełniony. Wspomniane dane monitoringowe nie mogą być kwestionowane z uwagi na ich nieprzetworzony charakter". UZASADNIENIE: Wyraźnie widać, iż oprócz braku uzasadnienia merytorycznego dla wypracowanych wskaźników eutrofizacji, obecne	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Nie można się zgodzić z zasugerowanym w uwadze poglądem, że cele środowiskowe ustalane dla wód morskich w ramach wdrażania RDSM powinny być prostą konsekwencją celów środowiskowych ustalonych dla ujściowych odcinków rzek w ramach wdrażania RDW. Jest on nieprawidłowy, ponieważ cele środowiskowe w ramach RDSM nie mogą odnosić się do presji zewnętrznych, takich jak stężenia zanieczyszczeń w zasilające morze wodach rzecznych, tylko do wskaźników jakości ekosystemów morskich. Innymi słowy, nie można zgodzić się z sugerowaną w uwadze tezą, że skoro stężenia biogenów w ujściowych odcinkach Wisły i Odry odpowiadają celom środowiskowym przyjętym w ramach RDW, to cele środowiskowe dotyczące poziomu trofii wód morskich należy ustalić tak, aby obecnie obserwowane w morzu stężenia biogenów, chlorofilu i tlenu odpowiadały GES. Nie można uznać za GES stanu, w którym eutrofizacja zagraża nie tylko bioróżnorodności ekosystemów morskich, ale i ludzkiemu zdrowiu, czego coroczną konsekwencją jest zamykanie plaż z powodu zakwitów sinic. Gdyby jednak na potrzeby dyskusji przyjąć rozumowanie przedstawione w uwagach nr 3 i 6 MRiRW, zgodnie z którym osiągnięcie celów środowiskowych RDW w wodach śródlądowych

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			zanieczyszczenia N i P pochodzące ze źródeł lądowych nie przyczyniają się do pogorszenia jakości PO. Warto przy tym zauważyć, iż zmiana równowagi ekosystemowej ekosystemu Morza Bałtyckiego (tzw. regime shift) nastąpiła już pomiędzy rokiem 1987 a 1989, znaczące zmiany stwierdzono również w ekosystemie Zatoki Gdańskiej w latach 1994-2010. Przedmiotowe zmiany dotyczyły parametrów hydroklimatycznych, analizy substancji biogenicznych, fito i zooplanktonu oraz danych połowowych. W tym samym okresie stwierdzono też regime shift w Morzu Północnym, Morzu Czarnym i w wielu rejonach Atlantyku.		powinno być uznane za równoznaczne z osiągnięciem GES w wodach morskich , to należy przypomnieć, że blisko 80% jednolitych części wód rzek i zbiorników zaporowych w Polsce ma obniżoną ocenę przynajmniej jednego ze wskaźników dotyczących stężeń biogenów. Należy tu wspomnieć, że według opracowanej *Oceny stanu JCW za 2014 r*. średnie stężenia fosforu ogólnego i fosforu fosforanowego w końcowym odcinku Wisły wynosiły odpowiednio 0,240 mg P i 0,257 mg P-PO4, a więc nie odpowiadały klasie I. Z kolei w końcowym odcinku Odry odnotowano podwyższone średnie stężenie azotu Kjeldahla (1,36 mg N/l). Nie można wykluczyć, że osiągnięcie klasy I we wszystkich JCW wód śródlądowych wymagałoby działań, których efektem byłaby daleko większa redukcja ładunków biogenów trafiających do morza niż redukcja zakładana w ramach BSAP, czy redukcja wymagana do osiągnięcia GES w polskich wodach morskich. Nie można twierdzić, że zanieczyszczenia z lądu nie przyczyniają się do eutrofizacji Bałtyku, skoro stężenia N i P w wodach prowadzonych przez rzeki są kilka do kilkunastu razy wyższe niż stężenia N i P w morzu. Dopływ wód rzecznych o wyższych stężeniach biogenów musi działać w kierunku wzrostu stężenia biogenów w morzu, choć proces ten może być oczywiście w nawet znacznej części równoważony m.in. przez akumulację w osadach.
40	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str 98, dokumentu KPOWM, cecha 5 Eutrofizacja - Tabele: Dział 2 Charakterystyka GES oraz celów środowiskowych i wskaźników przyjętych na	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Cele środowiskowe wód morskich zostały przyjęte przez Radę Ministrów jako podstawa programowania w ramach KPOWM i nie ma mowy o indykatywności.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			potrzeby Krajowego Programu Ochrony Wód Morskich oraz Tabela 3: Stopień, w jakim udało się osiągnąć cele oraz charakter działań, dzięki którym zostanie osiągnięty GES. Prośba o przedstawienie, dla większej czytelności tabel dot. poziomu substancji biogennych, następujących informacji wielokrotnie sygnalizowanych przez resort rolnictwa: „Aktualnie, w zakresie oceny poszczególnych kryteriów rekomendowanych przez RDSM odpowiedzialnych za stan eutrofizacji polskiej strefy Bałtyku (oceniony jako subGES na podstawie wskaźników podstawowych wyznaczonych dla eutrofizacji) należy mieć świadomość iż, podawane wartości dla poszczególnych wskaźników są aktualnie indykatywne i mogą zostać ustalone jako wiążące po zakończeniu prac nad ogólnoeuropejską listą wskaźników szczegółowych charakteryzujących kryteria oceny eutrofizacji. Na chwilę obecną trudno jest zobowiązywać się do spełnienia określonych wartości poziomu poszczególnych elementów jakości”. O ile finalna ocena stanu eutrofizacji akwenów w polskiej strefie Bałtyku nie zmieni się, należy bardzo dokładnie przeanalizować, czy w ślad za nią nie są zaproponowane rozwiązania redukcyjne dla emisji azotu (N) i fosforu (P) generujące dodatkowe koszty dla wszystkich sektorów, w tym rolnictwa oraz czy działania i koszty te są realne do spełnienia przez Polskę.		Nie wyklucza to jednak rewizji celów w kolejnych okresach planistycznych. Jako indykatywne Polska traktuje cele redukcji biogenów ustalone w ramach HELCOM. Ten stan rzeczy znalazł swoje odzwierciedlenie w projekcie KPOWM (str. 103). Do kosztów działań odniesiono się w odpowiedziach na dalsze uwagi. Trzeba jednak podkreślić, że nie wszystkie, a jedynie niektóre (komunalny, rolniczy, chemiczny) sektory będą ponosiły koszty, przy czym wiele sektorów odniesie wyraźne korzyści (uzdatnianie wody dla potrzeb komunalnych i przemysłu , turystyka, rybactwo, ochrona przyrody, ochrona zdrowia), w tym także rolnictwo (lepsze wykorzystanie nawozów mineralnych i naturalnych, lepsza jakość wód w ujęciach i wodopojach, ochrona gleb mineralnych przed erozją i organicznych przed mineralizacją).

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
41	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 99 - cecha 5 Eutrofizacja - Dział 3: Stopień, w jakim udało się osiągnąć cele oraz charakter działań, dzięki którym zostanie osiągnięty GES. Prośba, w części dotyczącej przyczyn eutrofizacji, o umieszczenie następującej informacji: „Konieczna jest analiza aktualnego spojrzenia naukowego na kwestię eutrofizacji zgodnie z najnowszymi światowymi trendami naukowymi, obowiązek podjęcia przez resort środowiska badań naukowych w celu pogłębienia wiedzy nt. holistycznego spojrzenia na zmiany ekosystemowe w ekosystemie Morza Bałtyckiego".	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Wprowadzono do rozdziału 8 sformułowania podkreślające potrzebę pogłębiania badań nad zmianami ekosystemowymi w Bałtyku, w tym między innymi wpływu zmian klimatycznych i ograniczonego dopływu krzemionki.
42	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 100. Dokumentu KPOWM- cecha Eutrofizacja - paragraf dot. jedynego skutecznego sposobu ograniczania eutrofizacji jakim jest ograniczenie biogenów w ekosystemie. Prośba o dopisanie do treści następującej informacji. „Zdaniem wielu badaczy specjalizujących się w ocenie ekosystemowej ekosystemu Morza Bałtyckiego głównym celem strategii poprawy jakości Bałtyku powinno być skoncentrowanie się na tzw „hot spots" w Bałtyku, a nie jak proponuje to HELCOM, koncentrowanie się na redukcji ładunków biogenów przez poszczególne kraje". UZASADNIENIE: Tylko zwalidowane modele oparte na procesach i bilansie masy, są jedynym narzędziem do skwantyfikowania strumieni, stężeń oraz ilości N i P, oraz do prognozowania, w jaki sposób zmienią się stężenia, jako odpowiedź na zmniejszające	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Zaproponowany w uwadze zapis nie wnosi istotnych nowych treści do pełnego opisu cechy 5. Ponadto trudno rozstrzygnąć, w jakim znaczeniu użyto w uwadze terminu „hot spots”. To właśnie HELCOM prowadzi listę „hot spots”, która w 2013 r. obejmowała na terenie Polski 19 pozycji z 55 pozycji w całym zlewisku Bałtyku (Implementation of Hot Spots Programme 1992-2013. Final Report, str. 24-25). Przedmiotowe polskie „hot spots” to przede wszystkim duże oczyszczalnie, ale także następujące dwie pozycje: - Wisła – rolnictwo/hodowla - Odra – rolnictwo/hodowla. Projekt KPOWM skupia się przede wszystkim na redukcji ładunków z oczyszczalni ścieków i rolnictwa, a więc na kluczowych „hot spots” w rozumieniu HELCOM.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			się ładunki biogenów. W obecnej sytuacji w Bałtyku, wysoce kosztowna redukcja ładunków N może powodować zwiększone koncentracje niebezpiecznych alg (sinic), które przy niedoborach N w systemie wykazują dużą konkurencyjność, a same są w stanie pobierać N z atmosfery. Natomiast redukcja ładunków P powinna mieć miejsce w sposób efektywny kosztowo „cost-effective". Ma to znaczenie dla stref przybrzeżnych. Tymi rejonami są: Zatoka Fińska, Zatoka Ryska, strefa kaliningradzka, estuaria Wisły i Odry.		Pojęcia „hot spots" używa się także w opracowaniu „Temporal and Spatial Differences in Emission of Nitrogen and Phosphorus from Polish Territory to the Baltic Sea" (M. Pastuszak, I. Igras (eds), 2012). Na przykład na stronie 203 stwierdza się: „Następujące „hot spots" w gospodarstwach rolnych stanowią szczególnie ważne źródła zanieczyszczeń: miejsca składowania obornika, zagrody zwierzęce, budynki inwentarskie, pryzmy kiszonki. Wśród nich najpoważniejszym źródłem zanieczyszczeń są miejsca składowania obornika, zwłaszcza jeśli jest on składowany bezpośrednio na gruncie". Z kolei na stronie 300 pada następujące zdanie: „Drugim „hot spot" (po źródłach punktowych – przyp. KZGW) jest rejon rzeki Bug (zlewnia 11) oraz rzeki Narew (zlewnia 12), gdzie największy wpływ na jakość wody ma rolnictwo". Z wszystkich przytoczonych wyżej kontekstów wynika, ze przez „hot spot" należy rozumieć takie źródła, które emitują najgęstsze strumienie biogenów, a tym samym stwarzają nie tylko zagrożenie dla środowiska, ale i możliwość uzyskania redukcji względnie niskim kosztem jednostkowym. Dokładnie tak zostały przemyślane i zaproponowane w ramach KPOWM działania dotyczące eutrofizacji, co podkreślono na stronie 104 dokumentu. Wstępne szacunki wykazują, że działania te są znacznie bardziej efektywne ekonomicznie niż podejście konwencjonalne, polegające na rozbudowie oczyszczalni i kanalizacji. Należy się zgodzić co do tego, że należy redukować przede wszystkim fosfor, a nie azot. Z podejściem tym zgodne są zarówno cele redukcyjne ustanowione dla Polski przez HELCOM (wymagana redukcja N i P

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
					odpowiednio o 9% i 51%), jak i działania zaplanowane w ramach KPOWM (spodziewana redukcja N i P odpowiednio o 9% i 28%). Należy przy tym odnotować, że w przypadku działań dotyczących rolnictwa praktycznie niemożliwe jest pełne oddzielenie redukcji azotu od redukcji fosforu oraz to, że redukcja azotu z rolnictwa jest ważna nie tylko ze względu na eutrofizację wód powierzchniowych, ale może przede wszystkim ze względu na ochronę wód podziemnych. W uwadze wspomina się, że redukcja fosforu jest ważna dla estuariów Wisły i Odry. Należy się z tym oczywiście zgodzić, ale należy jednocześnie pamiętać, że taka redukcja nie będzie możliwa bez działań obejmujących w praktyce całe zlewnie tych rzek.
43	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 101 dokumentu KPOWM - dane według (HELCOM, 2015) dot. całkowitego, znormalizowanego pod względem przepływu wody, obciążenia Bałtyku azotem oraz dot. zawartych na rysunkach A i B - danych dot. udziału poszczególnych państw w obciążeniu zewnętrznym Bałtyku azotem i fosforem w 2010 r. Prośba o przekazanie wyników zawartych na rys. A i B w postaci ładunków jednostkowych oraz znormalizowanych względem przepływu wody (wspomniana normalizacja powinna uwzględniać miesięczne stężenia N i P, miesięczne odpływy wody oraz być przeprowadzona dla zlewni obu największych rzek Polski odrębnie. UZASADNIENIE: Resort rolnictwa po raz kolejny zwraca się z uprzejmą prośbą o przekazywanie danych w sposób umożliwiający czytelnikowi projektu	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Dodano informację o tym, jak kształtują się jednostkowe ładunki azotu i fosforu odprowadzane z Polski na tle jednostkowych ładunków odprowadzanych przez inne kraje nadbałtyckie. Rysunki A i B już przedstawiają dane znormalizowane pod względem przepływu. Rysunki przedstawiają dane z opracowania „Updated Fifth Baltic Sea Pollution Load Compilation (PLC-5.5)" (BSEP145) (HELCOM 2015), można więc sądzić, że normalizację przeprowadzono zgodnie z metodyką HELCOM, jednakowo dla wszystkich krajów, z wykorzystaniem ważonych stężeń rocznych i przepływów rocznych. Nie byłoby właściwe przedstawianie dla Polski danych znormalizowanych metodą inną niż dane z innych krajów. W uzupełnieniu, warto zauważyć, że z prezentacji pani M. Pastuszak ze spotkania HELCOM we wrześniu 2015 r. wynika, że różnice między

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			dokumentu uzyskanie realistycznego dot. obrazu stanu zanieczyszczenia Bałtyku biogenami oraz udziału Polski w tych zanieczyszczeniach. W opisywanych rysunkach A i B, z uwagi na fakt, iż na ładunki ma wpływ zarówno odpływ wody, jak i stężenia N i P, nie należy operować ładunkami bezwzględnymi, tylko ładunkami jednostkowymi N i P, wyrażonymi w kg N, P km ³rok. Ładunek jednostkowy jest miernikiem stopnia degradacji środowiska naturalnego w danym kraju, a właściwie powinien on być liczony dla dorzeczy rzek. Dla przykładu, jednostkowa emisja N i P (kg N, P/ka/rok) jest odpowiednio o 1.5 razy i 1.7 razy większa w dorzeczu Odry niż w dorzeczu Wisły. Ładunek TN wprowadzony do Bałtyku z obszaru Polski w roku 2000 był największy, ale ładunek jednostkowy w przeliczeniu na jednostkę powierzchni był ponad 3-krotnie niższy niż duński i znacznie niższy niż niemiecki. Ładunek TP z Polski w roku 2000 należał do najwyższych w skali całego zlewiska Bałtyku, natomiast ładunek jednostkowy był drugi, co do wielkości. Ładunki TP uległy bardzo znacznemu zmniejszeniu w okresie transformacji. Ładunki jednostkowe N i P w zlewisku Bałtyku zostały przedstawione przez HELCOIVI w wydanym w 2015 r. „Updated Pollution Load Compilation" i należy stwierdzić, że jest to przykład jednej z wielu nieprawidłowości HELCOIVI w prezentowaniu wyników. Ponadto, bardzo istotnym jest, że do obliczeń różnego typu, w tym ładunków		wartościami referencyjnymi (średnie z lat 1997-2003) uzyskanymi dla Polski metodą normalizacji miesięcznej i metodą HELCOM wynoszą 8% i 3% odpowiednio dla azotu i fosforu. Są to zatem różnice na tyle małe, że nie wpływają na ogólny obraz sytuacji i nie powinny wpływać na planowanie działań. Z punktu widzenia całościowego oglądu sytuacji w zlewisku Bałtyku przedstawianie osobno ładunków ze zlewni Wisły i Odry byłoby niewskazane. Należałoby w takim wypadku dodać jeszcze kolejną pozycję, tj. ładunki wnoszone z rzekami Przymorza, oraz zastanowić się nad analogicznym rozbiciem danych z pozostałych krajów. Taki zabieg zaciemniłby grafikę, nie wpływając jednocześnie na to, że Polska jest głównym źródłem biogenów dopływających do Bałtyku. Wykorzystane w rysunkach A i B dane z 2010 r. są najnowszymi ogólnodostępnymi danymi dla wszystkich krajów bałtyckich. Ponieważ rysunki przedstawiają dane znormalizowane względem przepływu, fakt, że w 2010 r. miała miejsce wielka powódź nie powinien mieć większego wpływu na uzyskane wyniki. Świadczy o tym między innymi i to, że uzyskane dla Polski metodą HELCOM średnie ładunki azotu i fosforu z lat 2008-2010 są nieco wyższe niż ładunki z 2010 r. (BSEP145) Wypada zgodzić się ze stwierdzeniem, że od początku transformacji ładunki z Polski spadły bardzo znacząco. Zostało to wyraźnie wyartykułowane na str. 102 projektu KPOWM w komentarzu do rysunków C i D, a także na str. 106 przy omówieniu dotychczas zrealizowanych działań na rzecz ograniczenia eutrofizacji.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			jednostkowych N i P wykorzystano rok 2010, który był rokiem katastrofalnej powodzi Polsce z rekordowym odpływem wody o ostatnim 60-leciu oraz rekordowymi ładunkami N i P w ostatnich 27 latach, co nie może mieć miejsca. Takie przedstawienie danych ma bardzo niekorzystny wpływ na wizerunek Polski na arenie międzynarodowej. Ponadto, ogromne znaczenie dla negatywnego wizerunku ma błędnie wykonana normalizacja. Ładunki N i P z właściwego naukowo i metodycznie podejścia można porównywać jedynie po dokonaniu ich normalizacji względem przepływu wody (w oparciu o miesięczne dane o stężeniach i przepływach wody). Dopiero takie wyniki mogą być podstawą do jakiegokolwiek wnioskowania i dalszych analiz. Ładunki znormalizowane policzone dla Wisły i Odry dla lat 1988 - 2013, po pierwsze wykazują bardzo znaczący statystycznie istotny spadek w całym badanym okresie, po drugie w roku 2010 są o ok. 50% niższe od ładunków rzeczywistych (rok 2010 to katastrofalna powódź w Polsce). Dodatkowo, w prowadzeniu badań zostały popełnione bardzo istotne błędy dotyczące braku tych samych punktów monitorowania dla monitoringu jakościowego i ilościowego na ujściach obu największych rzek w Polsce. *Rysunek str. 4 w załączniku Uwagi_MRiRW_załącznik)*		Każdy system monitoringu można udoskonalić, jednak nie można zgodzić się z zawartą w uwadze sugestią, że dorobek wielu dziesięcioleci badań nie daje podstaw do jakiegokolwiek wnioskowania, w tym do wnioskowania o kierunkach i charakterze działań ochronnych. Niedostatki wiedzy nie mogą zwalniać od podejmowania działań racjonalnych z punktu widzenia wiedzy istniejącej.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
44	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Strony 100 - 103 - rysunki A do D - prośba o wskazanie jakimi metodami dokonywana była normalizacja ładunków N i P względem przepływu wody i czy nie była to normalizacja zastosowana przez HELCOM tzw. metoda EUROHARP, a wykorzystująca roczne stężenia N i P oraz roczne odpływy wody. Jeśli jest to metoda EUROHARP, prośba o usunięcie rysunków i zamieszczenie tych przekazanych resortowi środowiska (po spotkaniu 2-3.09.2015 r.).	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Przedstawione na rysunkach dane pochodzą z materiałów przygotowanych przez IMGW w ramach prac nad polskim sprawozdaniem PLC-6. Do normalizacji zastosowano jedną z metod zaleconych w ramach projektu HARP do stosowania w sytuacjach, gdy ładunek biogenów wykazuje wyraźny trend w czasie. Metoda ta opiera się na rocznych stężeniach i rocznych przepływach. Polska będąc stroną Konwencji Helsińskiej stosuje się do wytycznych HELCOM dotyczących obliczania ładunków. Metody stosowane w Polsce nie powinny różnić się od stosowanych w pozostałych krajach nadbałtyckich, ponieważ uzyskiwane wyniki przestaną być porównywalne. Z chwilą ustalenia w ramach HELCOM innej, miesięcznej metody normalizacji Polska oczywiście dostosuje się do niej.
45	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Strona 103 - Paragraf 2 dotyczący udziału procentowego odpływu biogenów z lądowych źródeł rozproszonych. Prośba o wskazanie na podstawie jakiego modelu zostały uzyskane wspomniane wyniki, jakie były dane wejściowe do modelu, za jaki rok/lata oraz czy znormalizowano ładunki względem przepływu wody. Ponadto, prośba o wskazanie jakiej wielkości tło naturalne przyjęto do analiz, jak i o przekazanie informacji dotyczących wartości dla poszczególnych elementów dla tła naturalnego (tj. stężenia substancji odżywczych zbliżonego do poziomu naturalnego, przejrzystej wody, naturalnego poziomu zakwitów glonów, naturalnego rozmieszczenia i występowania	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Zapytanie** W ramach prac nad KPOWM opracowano statyczny model bilansowania i transportu biogenów z terytorium Polski, obejmujący 110 podzlewni objętych sprawozdawczością PLC. Podstawowe dane dotyczące źródeł zanieczyszczeń pochodziły z 2012 r. Były to między innymi dane dla poszczególnych podzlewni dotyczące około 4 tys. źródeł punkowych, liczby ludności i stopnia skanalizowania, struktury użytkowania gruntów, przepuszczalności gleb, depozycji atmosferycznej oraz stężeń biogenów w wodach drenarskich. Model uwzględnia zależność ładunków obszarowych od wielkości odpływu. Do obliczeń hydraulicznych przyjęto dane o przepływach rzek z wielolecia.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			roślin i zwierząt oraz naturalnego poziomu natlenienia wód) - wspomniane wartości miały zostać przesłane MRiRW przed przekazaniem do uzgodnień Krajowego Programu Ochrony Wód Morskich.		Tło przyjęto za IMGW na poziomie od 0,31 mg N/l do 1,09 mg N/l w zależności od rodzaju gleby oraz 0,038 mg P/l niezależnie od rodzaju gleby. O ile dla potrzeb bilansu ładunków ma sens zakładanie tła stężeń biogenów w odpływie z terenów poddanych znikomej antropopresji, o tyle w kontekście celów KPOWM nie ma sensu określanie naturalnego tła przejrzystości wody, stężeń fitoplanktonu, natlenienia czy struktury troficzne w wodach śródlądowych. Naturalne wartości takich wskaźników mogą być bardzo różne w zależności od hydromorfologii rzek czy jezior oraz charakteru naturalnej zlewni (ukształtowanie terenu, charakterystyka gleb, charakterystyka naturalnej roślinności, klimat). Przyjęcie jakichś wartości tych wskaźników nie wniosłoby niczego istotnego z punktu widzenia ochrony Bałtyku, poza dość oczywistą konstatacją, że wiele naturalnych wód śródlądowych ma charakter bardziej eutroficzny niż naturalne wody morskie.
46	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Strona 103 paragraf 3 - powtórzenie uwagi jak przy str. 98 przy eutrofizacji.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Uzasadnienie – por. uwaga nr 7 MRiRW (str. 98). Cele środowiskowe zostały przyjęte przez RP jako podstawa planowania i programowania w ramach KPOWM i nie ma mowy o indykatywności. Jednak nie wyklucza się rewizji celów w kolejnych okresach planistycznych. Jako indykatywne Polska traktuje cele redukcji biogenów ustalone w ramach HELCOM. Ten stan rzeczy znalazł swoje odzwierciedlenie w projekcie KPOWM (str. 103). Do kosztów działań odniesiono się w odpowiedziach na dalsze uwagi. Trzeba jednak podkreślić, że nie wszystkie, a jedynie niektóre (komunalny, rolniczy,

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
					chemiczny) sektory będą ponosiły koszty, a wiele sektorów odniesie wyraźne korzyści (uzdatnianie wody dla potrzeb komunalnych i przemysłu , turystyka, rybactwo, ochrona przyrody, ochrona zdrowia), w tym także rolnictwo (lepsze wykorzystanie nawozów mineralnych i naturalnych, lepsza jakość wód w ujęciach i wodopojach, ochrona gleb mineralnych przed erozją i organicznych przed mineralizacją).
47	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Strona 103 - paragraf 4 - realizacja celów redukcyjnych dla N i P wyznaczonych w 2013 r. przez konferencję Ministrów HELCOM została zweryfikowana przez niezależne ośrodki naukowe, o czym resort rolnictwa wielokrotnie informował, głównie poprzez pismo HORon-6801-105 - 300/14 (300). Prośba o przedstawienie w tym paragrafie następującej informacji: „Resort rolnictwa informował wielokrotnie, iż w świetle przeprowadzonych badań naukowych, nie jest możliwe zaakceptowanie ww. celów redukcyjnych w perspektywie 2021 r., nawet przy założeniu bardzo restrykcyjnych działań".	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** W paragrafie, do którego odnosi się uwaga, już znajduje się informacja o tym, że Polska traktuje przyjęte docelowe wartości redukcji jako indykatywne. Nie ma potrzeby w tym miejscu dokumentu, który powinien być możliwie przejrzysty i zwięzły, przedstawiać informacji o stanowiskach zajętych w tej sprawie przez poszczególne resorty. Co do możliwości osiągnięcia celów redukcyjnych wyznaczonych przez HELCOM, to również projekt KPOWM stwierdza jednoznacznie, że w przypadku fosforu będzie to raczej niemożliwe nawet w przypadku wdrożenia całego pakietu zaproponowanych działań (por. rozdział 3.5 Eutrofizacja, Dział 5). Nie jest to jednak powód do tego, aby rezygnować z działań skutkujących poprawą jakości wód śródlądowych i morskich.
48	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 104 - paragraf 2, powtórzenie uwagi nr 7, dodatkowo prośba o wpisanie następującej informacji „Zgodnie z RDSM GES wód morskich cel środowiskowy ma zostać osiągnięty do 2020, natomiast przegląd II część zał. III HELCOM dot. kryteriów i środków dotyczących zapobiegania	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** RDSM wyznacza termin osiągnięcia celów środowiskowych (2020 r. z możliwością przesunięcia do 2027 r.), natomiast Część II Załącznika III Konwencji Helsińskiej, ostatnio zaktualizowany w 2007 r. wymienia szereg środków, jakie Państwa – Strony

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			zanieczyszczeniu ze źródeł pochodzenia lądowego, w tym z rolnictwa, ma zostać dokonany do końca 2017 r. Synergia obu procesów w zakresie ograniczenia działań dot. zapobiegania odpływom zanieczyszczeń z rolnictwa do Morza Bałtyckiego nie wydaje się być możliwa".		powinny podjąć, aby ograniczyć dopływ biogenów z rolnictwa. Zaproponowane środki są wykonalne technicznie i powszechnie uznawane za skuteczne. Zawarte w KPOWM działania dotyczące rolnictwa zmierzają do rzeczywistego wdrożenia środków zaproponowanych w Części II Załącznika III. Fakt, że w 2017 planowany jest przegląd Części II Załącznika III, nie przeszkadza w działaniach na rzecz osiągnięcia GES i nie powinno być przeszkodą we wdrażaniu środków ustalonych w ramach HELCOM w 2007 r. i w znacznej części do tej pory nie wdrożonych.
49	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 104-105 - rysunki E - F - powtórzenie uwagi analogicznie jak przy stronie 103.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Stwierdzenie** W ramach prac nad KPOWM opracowano statyczny model bilansowania i transportu biogenów z terytorium Polski, obejmujący 110 podzlewni objętych sprawozdawczością PLC. Podstawowe dane dotyczące źródeł zanieczyszczeń pochodziły z 2012 r. Były to między innymi dane dla poszczególnych podzlewni dotyczące około 4 tys. źródeł punkowych, liczby ludności i stopnia skanalizowania, struktury użytkowania gruntów, przepuszczalności gleb, depozycji atmosferycznej oraz stężeń biogenów w wodach drenarskich. Model uwzględnia zależność ładunków obszarowych od wielkości odpływu. Do obliczeń hydraulicznych przyjęto dane o przepływach rzek z wielolecia. Tło przyjęto za IMGW na poziomie od 0,31 mg N/l do 1,09 mg N/l w zależności od rodzaju gleby oraz 0,038 mg P/l niezależnie od rodzaju gleby. O ile dla potrzeb bilansu ładunków ma sens zakładanie tła stężeń biogenów w odpływie z terenów poddanych

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
50	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 108 - Wymienione w pkt. 8 Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie kryteriów wyznaczania wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz w pkt 9. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mające na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych są niespójne z obowiązującymi programami działań dla OSN. Resort rolnictwa sugerował ich uchylenie. Do aktów krajowych, gdzie zostały wpisane działania mające na celu ochronę wód morskich przed eutrofizacją należy ponadto dopisać Strategię Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012 - 2020.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Dopisano Strategię Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020 do istniejących działań, mających na celu ochronę wód morskich przed eutrofizacją. Do pozostałej części uwagi trudno się ustosunkować, ponieważ ograniczono się w niej do ogólnego stwierdzenia o niespójności rozporządzeń z programami działań dla OSN, nie wskazując konkretnych przykładów. Podczas opracowywania dokumentu należy opierać się na obowiązujących aktach prawnych i przyjętych dokumentach w takim kształcie, w jakim one funkcjonują, nawet jeśli któreś z nich są w opinii niektórych resortów błędne - mimo takiej sytuacji, nie ma możliwości usuwać ww. zapisów z KPOWM.
51	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str.112-115. Uwaga ogólna odnosząca się do wszystkich nowych planowanych działań Krajowego Programu Ochrony Wód Morskich. Sugeruje się usunięcie z tabeli planowanych działań dot. produkcji rolnej: 1. Wprowadzenie limitu dawki fosforu wprowadzanej do gleb z nawozami naturalnymi; 2. Zwiększenie powierzchni gruntów rolnych objętych planami nawożenia; 3. Zapewnienie warunków bezpiecznego przechowywania nawozów naturalnych; 4. Przeciwdziałanie powierzchniowej erozji wodnej na styku pól i wód śródlądowych; 5. Wzmocnienie wątku ochrony wód w doradztwie rolniczym;	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Usunięcie wskazanych w uwadze działań będzie oznaczało rezygnację z jakichkolwiek dodatkowych działań, mających na celu redukcję ładunku biogenów z rolnictwa, które według wszystkich znanych szacunków jest głównym źródłem azotu i jednym z dwóch głównych źródeł fosforu, trafiającego z lądu do wód śródlądowych i morskich. Tym samym będzie to oznaczało rezygnację z kluczowych realnych działań na rzecz osiągnięcia GES w zakresie Cechy 5 Eutrofizacja, a pośrednio – zagrożenie dla osiągnięcia GES w zakresie Cechy 1 i Cechy 3. Zaproponowane działania nie wykraczają ponad to, co od wielu lat postulują specjaliści z zakresu ochrony wód śródlądowych i morskich. Ponadto

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			6. Rozwijanie i promowanie kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej; Wykłady (edukacja) dla rolników. Są to aktualnie propozycje obszarów badawczych do dalszej analizy. Wpisywanie tego typu działań w dokument o randze krajowej i międzynarodowej wprowadza chaos interpretacyjny i może być przedmiotem późniejszych nadinterpretacji. Realizacja tych działań musi być uzgodniona z MRiRW ponieważ nakłada na producentów rolnych oraz na jednostki budżetu państwa nadzorujące sektor rolny w Polsce ogromne nakłady finansowe, które nie zostały w dokumencie oszacowane, nie wskazano również ich źródła finansowania.		przeprowadzona w ramach prac nad KPOWM analiza kosztów i korzyści wykazała, że są to działania uzasadnione ekonomicznie. Koszty inwestycyjne i operacyjne pełnego wdrożenia działań dotyczących rolnictwa do 2020 r. oszacowano na 2,2 mld zł, przy czym wstępnie szacuje się, ze około 1,0 mld zł stanowiłyby środki publiczne, a pozostałe 1,2 mld zł pochodziłoby z gospodarstw rolnych. W rozbiciu na 4 lata (2017-2020) oznaczałoby to koszty roczne 0,25 mld zł i 0,3 mld zł odpowiednio dla państwa i gospodarstw rolnych. Pierwsza z tych kwot to około 3% średniorocznych wydatków w ramach PROW 2014-2020, natomiast druga to około 0,3% produkcji rolnej w 2014 lub 0,7% wartości dodanej w rolnictwie w 2014 r. Po stronie trwałych korzyści będą znacząca poprawa jakości powierzchniowych wód śródlądowych oraz poprawa jakości wód podziemnych i morskich, obniżenie emisji zanieczyszczeń powietrza, w tym gazów cieplarnianych, a pośrednio m.in. obniżenie kosztów uzdatniania wód, wzrost dochodów z turystyki i rekreacji, poprawa warunków gospodarki rybackiej, zmniejszenie wydatków na nawozy mineralne oraz niewymierne, ale kluczowe dla zrównoważonego rozwoju zachowanie i/lub wzrost bioróżnorodności.
52	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 112 - Działanie *Wprowadzenie limitu dawki fosforu wprowadzanej do gleb z nawozami naturalnymi*. Jest to rzeczywiście działanie zupełnie nowe.. Wprowadzenie takiego działania wymaga pogłębionych analiz badawczych, wiąże się bowiem z realizacją niezwykle kosztownych działań, które	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Działanie jest realizacją zapisu Załącznika III Konwencji Helsińskiej, brzmiącego następująco: „Ilość nawozu pochodzenia zwierzęcego stosowana co roku na gruntach uprawnych, wraz z tym co zwierzęta pozostawiają same, nie powinna przekraczać ilości nawozu zawierającego:

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			mogą zagrozić konkurencyjności polskiego rolnictwa na jednolitym rynku UE. Ponadto, obszar ten jest aktualnie dopiero w fazie dyskusji na poziomie UE. KE opublikowała w tym zakresie jedynie Komunikat (w 2013 r.), na który Rząd Polski wydał odpowiednie Stanowisko.		- 170kg/ha azotu - 25kg/ha fosforu mając na uwadze unikanie nadwyżki składników odżywczych, uwzględnienie cech charakterystycznych gleby, praktyki rolnicze oraz rodzaj upraw.” Koszty działania to przede wszystkim koszty związane z zagospodarowaniem części nawozów naturalnych na większych niż dotychczas powierzchniach. Szacuje się, że przy przeciętnym składzie nawozu potrzeba powiększenia areału gruntów, na których będzie on zagospodarowywany, wystąpi przy obsadzie około 1,5 DJP/ha. Roczne dodatkowe koszty związane z rozprowadzeniem nawozów naturalnych oszacowano na 85 mln zł, co stanowi około 0,08% produkcji rolnej w 2014 lub 0,2% wartości dodanej w rolnictwie w 2014 r.
53	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 112 - Działanie *Zwiększenie powierzchni gruntów rolnych planami nawożenia*. Sugeruje się bezwarunkowe usunięcie podobnego działania w tym miejscu dokumentu, jak i na przestrzeni całego dokumentu (jeśli się pojawia), jako absolutnie niespójnego z planami resortu środowiska w kontekście realizacji zapisów Dyrektywy Azotanowej.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** W Polsce jedynie niewielki odsetek gruntów rolnych objętych jest planami nawożenia. Od wejścia Polski do UE zużycie nawozów wzrosło o 30%, natomiast plony o 5%. Niewątpliwie jedną z głównych przyczyn takiego stanu rzeczy jest niewłaściwe, tj. niedostosowane do rzeczywistych potrzeb, dawkowanie nawozów. Z punktu widzenia krajowej gospodarki rolnej jest to niegospodarność , a z punktu widzenia ochrony środowiska – znaczące zagrożenie dla wód, a także powietrza (amoniak, tlenki azotu) i bioróżnorodności (wszystkie ekosystemy wodne i lądowe wrażliwe na eutrofizację). Racjonalne nawożenie, w tym plany nawożenia, to element Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej. O potrzebie racjonalnego nawożenia wspomina się w wielu miejscach w Strategii

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
					Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa, między innymi w kontekście ochrony wód, powietrza, klimatu i bioróżnorodności, a także w wielu materiałach edukacyjnych przygotowywanych dla rolników w ramach państwowego doradztwa rolniczego. W upowszechnieniu planów nawożenia w dużych gospodarstwach (bo tylko takich dotyczy działanie) trudno dopatrzeć się jakichkolwiek aspektów negatywnych, niezależnie od tego, w jaki sposób Polska będzie wdrażała Dyrektywę Azotanową.
54	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 113 - Działanie *Zapewnienie warunków bezpiecznego przechowywania nawozów naturalnych*. Działanie *Wprowadzenie limitu dawki fosforu wprowadzanej do gleb z nawozami naturalnymi*. Jest to rzeczywiście działanie zupełnie nowe. Wprowadzenie takiego działania wymaga pogłębionych analiz badawczych, wiąże się bowiem z realizacją niezwykle kosztownych działań inwestycyjnych, które mogą zagrozić konkurencyjności polskiego rolnictwa na jednolitym rynku UE. Prośba o jego wykreślenie z palety działań bądź przeformułowanie opisu działania i jednoznaczne stwierdzenie, że jest to aktualnie propozycja obszaru badawczego, a nie działania o charakterze prawnym gdzie projekt odpowiednich zapisów prawnych przygotuje Minister właściwy ds. rolnictwa	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** W sensie formalnym działanie pn. „Zapewnienie warunków bezpiecznego przechowywania nawozów naturalnych”, polegające na wprowadzeniu prawnego obowiązku składowania stałych nawozów naturalnych na nieprzepuszczalnym podłożu przy jednoczesnym wsparciu finansowym budowy płyt gnojowych, jest nowe. Fakt, że płyty obornikowe ograniczają zanieczyszczenie wód podziemnych i powierzchniowych, jest powszechnie znany i jego potwierdzenie nie wymaga otwierania nowego obszaru badawczego. W ramach przygotowań do działania należałoby rzeczywiście dokładniej rozpoznać skalę potrzeb w tym zakresie, jednak wystarczającym narzędziem do tego byłyby choćby badania ankietowe reprezentatywnej próby gospodarstw rolnych. Należy przypomnieć, że: - w latach 2000 - 2007 poprzednia Ustawa o nawozach i nawożeniu nakładała na wszystkie gospodarstwa rolne obowiązek przechowywania stałych nawozów naturalnych na nieprzepuszczalnych płytach, i w tym okresie między innymi dzięki środkom pomocowym

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
					udało się w Polsce dokonać dużego postępu w tej dziedzinie, - Załącznik III Konwencji Helsińskiej w kształcie obowiązującym od 2008 r. stwierdza, że „nawozy stałe powinny być przechowywane w specjalnych zagrodach na obornik z wodoszczelnym podłożem oraz ściankami bocznym”, - o płytach gnojowych z 6-miesięczną pojemnością mówi Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej, wydany w 2004 r. wspólnie przez resorty rolnictwa i środowiska. Tak więc, działanie, chociaż formalnie nowe, jest logiczną kontynuacją kroków podjętych wcześniej. Jest to działanie, którego sensowność nie powinna budzić wątpliwości ani z punktu widzenia ochrony środowiska, ani gospodarki rolnej. Całkowity koszt inwestycyjny wdrożenia działania to 1,2 mld zł. Przy podziale kosztów po połowie między gospodarstwa rolne i państwo i realizacji całości do 2020 r. średnioroczny koszt 0,3 mld zł przełoży się na 0,36% wartości dodanej w rolnictwie i 1,8% rocznych wydatków z PROW. W dłuższej perspektywie wieloaspektowe korzyści znacznie przekroczą poniesione koszty.
55	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 113-114- *Działania Przeciwdziałanie powierzchniowej erozji wodnej na styku pól i wód śródlądowych oraz wzmocnienie wątku ochrony wód w doradztwie rolniczym*. Są to rzeczywiście działania zupełnie nowe, nieuzgadniane jeszcze z resortem rolnictwa. Wprowadzenie takich działań wymaga pogłębionych analiz badawczych, wiąże się z ponoszeniem przez sektor rolniczy	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Spływ powierzchniowy i erozja powierzchniowa uznawane są powszechnie i od dawna za najważniejsze, w warunkach polskich, mechanizmy transportu fosforu z terenów rolniczych do wód śródlądowych. Istnieje dość bogata literatura dotycząca skuteczności działań polegających na tworzeniu stref buforowych na styku pól i wód w celu zmniejszenia dopływu biogenów. Również w Polsce

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			i nadzorujących go instytucji publicznych ogromnych nakładów finansowych. Prośba o ich wykreślenie z palety działań bądź przeformułowanie opisu działań i jednoznaczne stwierdzenie, że jest to aktualnie propozycja obszarów badawczych, a nie działań o charakterze prawnym, czy też wdrożeniowym, gdzie projekt odpowiednich zapisów prawnych przygotuje Minister właściwy ds. rolnictwa.		podejmowano działania w tym zakresie, między innymi w ramach PROW 2007-2013 oraz PROW 2014-2020, chociaż w innych konfiguracjach i w mniejszej skali niż proponowana w ramach KPOWM. Załącznik III Konwencji Helsińskiej w kształcie obowiązującym od 2008 r. stwierdza między innymi: „Należy zastosować środki w celu przeciwdziałania przedostawaniu się składników odżywczych do wody, w szczególności odnośnie: - Wód powierzchniowych: Jeśli zaistnieje taka potrzeba należy stworzyć strefy buforowe, strefy nadrzeczne lub stawy sedymentacyjne.” Instytut Upraw i Nawożenia Gleb opracował mapy aktualnej erozji wodnej dla Polski. W połączeniu z danymi o zasobności w fosfor oraz innymi materiałami kartograficznymi, stanowią one dobry punkt wyjścia do dość precyzyjnego lokalizowania miejsc, w których transport biogenów do wód ze spływem powierzchniowym i erozją wodną jest szczególnie nasilony. Tak więc, działanie, chociaż formalnie nowe, jest kontynuacją działań podejmowanych już wcześniej i ma solidne podstawy merytoryczne, co oczywiście nie znaczy, że jego prawidłowe przygotowanie nie będzie złożonym zadaniem. Całkowite nakłady na działanie zostały oszacowane na 0,21 mld zł, co stanowi około 0,4% środków w ramach PROW 2014-2020. Analiza ekonomiczna wykazała wysoką opłacalność działania z punktu widzenia redukcji ładunku biogenów. Co do działania „Wzmocnienie wątku ochrony wód w doradztwie rolniczym”, jego koszt wyceniono na około 5 mln zł rocznie, co stanowi około 3% dofinansowania, jakie system doradztwa rolniczego otrzymuje z

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
					budżetu państwa. Warto przy tym zauważyć, że wzmocnienie wątku ochrony wód niekoniecznie musi się wiązać z dodatkowymi kosztami, ponieważ może być realizowane poprzez przesunięcia potencjału ludzkiego i środków w ramach dotychczasowego finansowania. Zwiększanie świadomości społecznej w różnych dziedzinach i grupach interesariuszy jest aktualnie powszechnym działaniem, służącym realizacji poszczególnych, zakładanych celów. W związku z powyższym niezrozumiała jest krytyka tego działania.
56	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 115 - Działanie uzupełniające - Rozwijanie i promowanie Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej; Wykłady (edukacja) dla rolników. Prośba o jego wykreślenie z palety działań. Rozwiązania w tym obszarze wprowadza projekt nowej ustawy Prawo Wodne.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona**. Istotne z punktu widzenia KPOWM elementy działania zawarte są w działaniu „Wzmocnienie wątku ochrony wód w doradztwie rolniczym”. W okresie opracowywania projektu KPOWM, jak i poniższych odpowiedzi nie jest procedowany projekt nowej ustawy Prawo wodne, w związku z czym nie ma możliwości formalnego odniesienia się do tych zagadnień.
57	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 117 - 1 paragraf dot. kwot redukcji ładunku azotu i fosforu z poszczególnych państw powtórzenie uwagi nr. 14	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Na stronie 103 dokumentu już znajduje się informacja o tym, że Polska traktuje przyjęte przez HELCOM docelowe wartości redukcji jako indykatywne. Nie ma potrzeby w dokumencie, który powinien być możliwie przejrzysty i zwięzły, przedstawiać informacji o stanowiskach zajętych w tej sprawie przez poszczególne resorty.
58	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 117-119 - Dział 5. Są to bardzo istotne informacje, które stawiają pod znakiem zapytania celowość szczegółowego opisywania Działu 4 w	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** To, że wdrożenia pakietu zaproponowanych działań nie doprowadzi, według obecnych szacunków, do

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			kontekście cechy CS Eutrofizacja. Prośba o zmianę organizacji struktury dokumentu oraz o przeniesienie działu 5 jako działu 4 wraz z uwzględnieniem wszystkich wcześniejszych uwag odnoszących się do działu 5.		osiągnięcia celów redukcyjnych wyznaczonych przez HELCOM nie jest argumentem za rezygnacją z możliwie szczegółowego nakreślenia działań w Dziale 4 rozdziału 3.5. Alternatywą do szczegółowego podejścia do opisu działań jest zastąpienie ich ogólnikami, które mogą nigdy nie przełożyć się na realne działania, skutkujące poprawą jakości wód śródlądowych i morskich, co maja wskazywać wymagane RDW i RDSM dokumenty planistyczne.
59	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 119 - Dział 7. Prośba o dodanie informacji, iż niepewności w wielkości odpływu ładunków Ni P w zależności od warunków hydrologicznych mogą być zniwelowane poprzez prawidłowo przeprowadzoną normalizację ładunków czyli m.in. wykorzystującą miesięczne stężenia N i P, miesięczne odpływy wody oraz przeprowadzaną dla zlewni obu największych rzek Polski (Wisła, Odra) odrębnie. Sugeruje się dopisanie informacji o zwiększeniu częstotliwości monitoringu biogenów do dwóch na miesiąc w każdym punkcie monitoringowym.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Wprowadzono do treści Działu 7 rozdziału 3.5 oraz do treści rozdziału 8 propozycję zmiany sposobu normalizacji ładunków w ramach HELCOM oraz zwiększenia częstotliwości monitoringu biogenów.
60	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Dział 4. Należy wprowadzić dla odpowiedniej władzy wodnej obowiązek prowadzenia bilansów wodnych (bilansu ilościowego i jakościowego) wód powierzchniowych i podziemnych oraz ciągły, bezpłatny dostęp do wyników bilansowania dla wszystkich obywateli, organów administracji publicznej oraz instytutów badawczych.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** W Dziale 4 w części dotyczącej działań planowanych, ale jeszcze nie wdrożonych, dodano informację o tym, że KZGW rozpoczyna prace nad dynamicznym modelem transportu zanieczyszczeń do Morza Bałtyckiego, obejmującym m.in. bilansowanie biogenów w ramach poszczególnych jednolitych części wód powierzchniowych. Warto zaznaczyć, że

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			Bilansowanie ilościowe i jakościowe oparte o modele dynamiczne jest narzędziem niezbędnym do np.: rozsądnego wydawania pozwoleń wodno-prawnych, przygotowania dokumentów planistycznych takich jak. plany gospodarowania wodami, realizacji zobowiązań umów międzynarodowych np. dla potrzeb HELCOM, MKOOpZ, itp.		informacja o rozpoczęciu takich prac znalazła się w rozdziale 9 wersji projektu KPOWM. W rozdziale 9, wśród sugestii dotyczących kolejnego okresu planistycznego, dodano propozycję stworzenia dynamicznego modelu wód podziemnych.
61	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Str. 185 - 3 paragraf. W kontekście realizacji celów określonych dla CS - Eutrofizacja, monitoring biogenów w wodach powierzchniowych w ramach PMŚ powinien mieć miejsce 2 razy w miesiącu we wszystkich punktach monitorowania. Taka częstotliwość będzie szczególnie istotna z uwagi na wieloletnie starania Polski w osiągnięciu określonych w BSAP celów dla azotu i fosforu oraz szczegółowe monitorowanie efektu ekologicznego programu działań - w tym zbierania dokładnych danych z jednostkowych źródeł i wartości o występujących presjach punktowych i obszarowych. Sugeruje się dopisanie informacji o zwiększeniu częstotliwości monitoringu biogenów do dwóch na miesiąc w każdym punkcie monitoringowym. Ponadto, monitoring jakościowy i ilościowy na ujściu Odry i Wisły musi być prowadzony dokładnie w tym samym miejscu. Obecnie, monitoring jakościowy na Odrze jest prowadzony dla przekroju w miejscowości Krajnik Dolny natomiast monitoring ilościowy w Gozdowicach. Podobna sytuacja dotyczy monitoringu	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Wprowadzono propozycję zwiększenia częstotliwości monitoringu oraz ujednolicenia przekrojów monitoringu ilościowego i jakościowego.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			jakościowego na rzece Wiśle, który jest prowadzony w Kiezmarku, monitoring ilościowy zaś podawany jest z przekroju zamykającego dorzecze Wisły w Tczewie.		
62	elektronicznie	**Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**	Uwagi do Projektu Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Krajowego programu ochrony wód morskich: 30. Str. 46 Metodyka oceny odnosząca się do kwestii osiągniecia GES vs. zmian klimatu. Faktem jest, że scenariusze projektu KLIMADA obarczone są wieloma niepewnościami wynikającymi z niedoskonałości wiedzy i relatywnie krótkim okresem obserwacji zmian klimatycznych. Prośba o dodanie informacji w tym paragrafie: „Należy mieć jednak na uwadze, że częstotliwość i siła zjawisk ekstremalnych związanych ze zmianami klimatycznymi ma już miejsce od wielu lat, a zmiany te nie tylko mogą warunkować osiągniecie GES w przyszłości, ale warunkują go od zawsze i mają nierozerwalny wpływ na status trofii nie tylko Morza Bałtyckiego, ale również Morza Północnego, Morza Czarnego oraz wielu rejonów Atlantyku".	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Scenariusze klimatyczne obarczone są duża niepewnością i odnoszą się do odległego horyzontu czasowego (2080) w odniesieniu do znaczących zmian temperatury średniorocznej i innych wskaźników klimatycznych, przy czym rozbieżności pomiędzy scenariuszami opracowywanymi przez różne zespoły mocno się różnią. Natomiast prowadzone systematycznie pomiary meteorologiczne na wielu stacjach w Polsce wskazują istotne trendy i nasilenie się zjawisk takich jak deszcze nawalne, powodzie błyskawiczne (głównie w południowej części Polski) czy silne wiatry. Dla wybrzeża i środowiska morskiego szczególne znaczenie maja epizody z silnymi wiatrami mogące prowadzić do cofek na rzekach wpadających do morza a także zintensyfikowane zmiany (erozję) brzegu morskiego. Nasilające się zjawiska ekstremalne i wynikające z nich zmiany znacząco odbiegają od dotychczasowego stanu, który kształtował zjawiska wpływające na jakość wód Bałtyku w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat. Historycznie znane są przypadki zdarzeń katastrofalnych spowodowanych przez zjawiska klimatyczne (np. wtargnięcie morza na lad 11 stycznia 1558 r. w okolicach Łeby). Dyrektywa w art. 14 uwzględnia możliwość wystąpienia zjawisk ekstremalnych innych i zmian opóźniających lub

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
					uniemożliwiających osiągnięcie GES mających przyczyny niezależne od działań podejmowanych w ramach KPOWM – takim czynnikiem mogą być również zmiany klimatyczne. Należy ponadto wyraźnie podkreślić zakres prac analitycznych KPOWM i prognozy ograniczający się z założenia do polskich obszarów morskich, i tak rozszerzony do analiz dla całego obszaru Morza Bałtyckiego i jego zlewiska na obszarze Polski.
63	www.chronmorze.pl	**Instytut Morski w Gdańsku** Zakład Ekologii Wód Radosław Opioła	Za błędne należy uznać przerzucenie decyzji o wdrożeniu działania pn.: „Identyfikacja zdegradowanych obszarów dna morskiego oraz ich rekultywacja" na dalszy okres planistyczny. Działanie to w swoim zapisie składa się z dwóch komponentów: „identyfikacja" oraz „rekultywacja". Samo zidentyfikowanie takich obszarów jest niezbędnym elementem, pozwalającym na oszacowanie skali problemu. Dopiero w drugim kroku, po szczegółowym rozpoznaniu poszczególnych miejsc degradacji dna, w tym ocenie oddziaływania na środowisko morskie, będzie można podjąć decyzję o zaprojektowaniu i wdrożeniu stosownych działań rekultywacyjnych. Każdorazowo o podjęciu tego typu działań decydować powinny zarówno aspekty środowiskowe, jak i względy ekonomiczne. Niemniej, w pierwszym kroku za konieczne należy uznać identyfikację zdegradowanych obszarów dna morskiego i wpisanie jej do KPOWM. Przypadki zdegradowanych lub potencjalnie zdegradowanych obszarów dna morskiego są	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Podczas prac analitycznych weryfikowano możliwość realizacji tego działania i nie znaleziono wiodącej instytucji, która podjęłaby się kompleksowego wykonania tego zadania. Bez pogłębionych i aktualnych analiz, trudno zatem było nakazać realizację tego działania i potwierdzić jego zasadność. W ramach działania rekomendowanego dla Cechy 7 zaproponowano rozbudowane i kompleksowe studium w zakresie trwałych zmian hydrograficznych, które zostanie rozbudowane również o wskazany w uwadze zakres identyfikacji zdegradowanych obszarów dna morskiego.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			znane lub stosunkowo łatwe do wskazania. Są to w przeważającej większości obszary, gdzie miała miejsce ingerencja człowieka, tj. przede wszystkim miejsca czerpania piasku z dna morskiego, zarówno w celu jego pozyskania do ochrony brzegów morskich (np. wyrobiska poczerpalne w Zatoce Puckiej), jak i w celach komercyjnych (obszary koncesyjne). Mogą to być również miejsca zatopienia broni chemicznej lub obszary wokół wraków, z których przedostały się do dna morskiego produkty ropopochodne. Każdy z takich obszarów stanowi, w różnym stopniu, naruszenie integralności dna, poprzez zaburzenie lub zakłócenie jego funkcji ekosystemowej. Nie uwzględnienie tego zagadnienia w KPOWM powoduje, że problem ten „znika" w procesach decyzyjnych, jak również w aspekcie pozyskania środków finansowych w celu jego rozwiązania lub co najmniej zminimalizowania. Przytoczona na str. 122 i 123 argumentacja o ograniczonej liczbie danych w zakresie osiągnięcia celu, tym bardziej wydaje się nieuzasadniona, że podobny problem (Analiza zagrożeń dla środowiska morskiego wraku statku Stuttgart wraz z analizą istniejących technologii utylizacji zagrożenia i możliwości ich wykorzystania), (str. 136-138 KPOWM) został precyzyjnie zdefiniowany i opisany. Również podjęcie stosownych działań na zidentyfikowanych wrakach, stanowiących zaburzenie integralności dna morskiego, może przyczynić się zarówno do poprawy środowiska morskiego w kontekście Substancji		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			zanieczyszczających i efektów ich oddziaływania, jak i w kontekście Integralności dna morskiego.		
64	Pismo urzędowe/ elektronicznie	**Fundacja na Rzecz Energetyki Zrównoważonej**	Zdaniem FNEZ, realizacja przedstawionych w konsultowanym dokumencie działań, mających na celu poprawę stanu środowiska morskiego, jest bardzo ważnym zadaniem w kontekście rosnącej presji antropogenicznej na polskie obszary Morza Bałtyckiego, także związanej z realizacją inwestycji energetycznych, jak budowa gazociągu Nord Stream II, morska energetyka wiatrowa, rozbudowa infrastruktury przesyłowej energii elektrycznej w obszarze morskim oraz budowa pierwszej w Polsce elektrowni jądrowej. Szczególnego znaczenia nabierają także działania prowadzące do identyfikacji oddziaływań oraz presji na poziomie regionu i podregionu morskiego, a także rozwój programów oraz prac badawczych, monitorowania środowiska morskiego oraz korzystania z najlepszych doświadczeń w celu identyfikacji realnej skali oddziaływań na środowisko wód morskich.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Stwierdzenie.** KZGW wraz z zespołem opracowującym projekt KPOWM dołożyło wszelkich starań, aby w ramach programu zaproponować zestaw działań, które w określonych cechach wyraźnie przyczynią się do osiągnięcia GES, w innych - doprowadzą do zwiększenia wiedzy i świadomości, aby w kolejnym cyklu planistycznym zaproponować możliwie najbardziej skutecznie działania.
65	Pismo urzędowe/ elektronicznie	**Fundacja na Rzecz Energetyki Zrównoważonej**	Zdaniem FNEZ, w dokumencie należy uwzględnić w większym stopniu rolę energetyki niskoemisyjnej w ochronie środowiska morskiego. W dziale 4 rozdziału 3.5 Eutrofizacja: Aktualne wdrażanie, już zaplanowane i proponowane nowe działania niezbędne do osiągnięcia GES w zakresie eutrofizacji, wskazano, iż „znaczący	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Wprowadzono w rozdziale 9 zapisy, zwracające uwagę na niekorzystny wpływ ocieplenia klimatu na natężenie objawów eutrofizacji oraz na bioróżnorodność i podkreślając w tym kontekście znaczenie redukcji emisji gazów cieplarnianych,

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			spadek ładunku biogenów wprowadzanych z Polski do Bałtyku to rezultat szeregu podjętych działań ochronnych, a także przemian gospodarczych". Wśród nich wymienienia się m.in.: „redukcję emisji tlenków azotu zanieczyszczeń do powietrza o 38% w okresie 1990-2013 (GUS, 2016, IOŚ-BIP, 2015), a w efekcie proporcjonalny spadek depozycji azotanów z opadem atmosferycznym; za redukcję odpowiedzialna jest przede wszystkim energetyka zawodowa, przemysł i gospodarka komunalna". W tym zakresie zasadnym byłoby podkreślenie znaczenia energetyki niskoemisyjnej w działaniach zmierzających do redukcji emisji, które to źródła zastępując energetykę konwencjonalną, przyczyniają się do uzyskania zmniejszenia zanieczyszczeń do powietrza. W dokumencie, który ma strategiczny charakter i jest silnie skorelowany z polityką energetyczną Polski, zbyt mało miejsca poświęcono pozytywnemu wpływowi morskich farm wiatrowych na ochronę atmosfery i zmniejszenie redukcji emisji gazów cieplarnianych. Prawidłowa ocena oddziaływania na środowisko powinna zawierać pogłębioną analizę tego zjawiska, którego perspektywa oddania nawet 6 GW mocy w źródłach odnawialnych na morzu do roku 2030, w sposób istotny przyczyni się nie tylko do wypełnienia celów krajowych dla Polski w zakresie OZE, ale będzie miało ewidentny wymiar środowiskowy związany z ograniczaniem emisji		również poprzez rozwój energetyki wiatrowej na morzu.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			poprzez rozwój nieemisyjnych źródeł odnawialnych.		
66	Pismo urzędowe/ elektronicznie	**Fundacja na Rzecz Energetyki Zrównoważonej**	Uwaga dotyczy Cechy 11 dokumentu KPOWM Poprawna identyfikacja działań z uwzględnieniem celów środowiskowych w kontekście rozwoju morskiej energetyki wiatrowej, opierać się powinna na krajowych i zagranicznych doświadczeniach oraz wynikach symulacji i badań środowiskowych. W przedmiotowym dokumencie w rozdziale 3.11 Hałas podwodny w dziale 4: Aktualne wdrażanie już zaplanowane i proponowane nowe działania niezbędne do osiągnięcia GES w zakresie hałasu podwodnego, wskazano, iż cel środowiskowy C11 – hałas podwodny, wywoływany przez prace instalacyjne morskich elektrowni wiatrowych, analizowany jest wyłącznie w odniesieniu do fizjologicznych skutków, przy pominięciu skutków behawioralnych. Jak wynika z treści raportów o oddziaływaniu na środowisko, sporządzonych dla pierwszych projektów morskich farm wiatrowych, dla których obecnie prowadzone są procedury w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach (m. in.: www.baltyk3.pl), ocena hałasu generowanego podczas palowania (faza instalacyjna fundamentów pod morskie turbiny wiatrowe) została wykonana przy uwzględnieniu zarówno skutków fizjologicznych (wzrost śmiertelności, uszkodzenia słuchu), jak również	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Wprowadzono zmiany w tekście w dziale 4 Karty Cechy 11. Jednak należy wziąć pod uwagę fakt, iż wskaźnika 11.1 nie dotyczy tylko hałasu generowanego podczas palowania, ale także innych działań, które nie są ograniczone. Ponadto wciąż też nie wiadomo, czy środki łagodzące hałas impulsywny będą realizowane w przypadku pierwszych morskich farm wiatrowych w Polsce.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			skutków behawioralnych (zmiany siedliska, płoszenie). Podkreślenia wymaga fakt, iż w celu minimalizacji negatywnego oddziaływań podczas procesu budowy MFW z powodzeniem stosowane są rozwiązania ograniczające oddziaływania hałasu podwodnego, zarówno te mogące powodować uszkodzenia aparatów słuchu ssaków morskich, jak i efekt wypłaszania czy efekt bariery. Takie działania zostały zalecone w pierwszych procedurach ocen oddziaływania na środowisko dla tego typu przedsięwzięć, niwelując tym samym zagrożenie znaczących oddziaływań hałasowych na środowisko morskie. W tym też kontekście, w zakresie Programu działań z uwzględnieniem celów środowiskowych do punktu 3.11 Hałas podwodny, nie jest zasadnym odnoszenie się do „znaczącego hałasu" związanego z konstrukcją MFW („zakładając rozwój energetyki wiatrowej w polskich obszarach morskich, poziomy hałasu związane z etapem konstrukcji spowodują znaczący, ale krótkotrwały wzrost istniejących poziomów hałasu"). Ocena potencjalnego oddziaływania powinna być każdorazowo przedmiotem oceny oddziaływania na środowisko, gdyż niektóre sposoby fundamentowania nie są w ogóle źródłem istotnych oddziaływań hałasowych. Ne można także odgórnie przyjmować znaczącego wzrostu hałasu, gdyż np. w sytuacji gdy MFW jest budowana w środowisku już obciążonym innym hałasem, np. innych prac		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			konstrukcyjnych, hałas związany z realizacją MFW stanie się jedynie elementem tła. Powołując się na wyniki międzynarodowych badań dotyczących istniejących inwestycji morskich farm wiatrowych, w literaturze zagranicznej znaleźć można wiele przykładów pozytywnych aspektów związanych z budową i eksploatacją morskich turbin wiatrowych. W ujęciu środowiskowym, obejmującym potencjalne oddziaływanie na roślinność i zwierzęta, wymienić tu należy przede wszystkim pojawienie się efektu sztucznej rafy, jak również wykorzystanie podwodnych elementów inwestycji (fundamentów) przez organizmy wodne jako schronienie. Pozytywnym aspektem jest także możliwy wzrost populacji organizmów morskich w sąsiedztwie inwestycji.		
67	Pismo urzędowe/ elektronicznie	**Fundacja na Rzecz Energetyki Zrównoważonej**	FNEZ pragnie uprzejmie zwrócić także uwagę na pewne nieścisłości o charakterze rzeczowym, które znaleźć można w załączniku 2 – Analiza kosztów – korzyści (CBA). W rozdziale 2.5.1 Energetyka wiatrowa – Stan morskiej energetyki wiatrowej, doprecyzowania wymaga informacja dotycząca liczby wydanych pozwoleń na wznoszenie i wykorzystywanie sztucznych wysp. Zgodnie z danymi uzyskanymi z Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju na dzień 03.12.2015 r. obowiązywało 13 pozwoleń, z czego 9 zostało opłaconych	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zgodnie z sugestiami fundacji uzupełniono tekst załącznika nr 2 Analiza kosztów i korzyści o stosowne informacje, co czyni go bardziej aktualnym. Poprawiono również wskazane omyłki pisarskie oraz uaktualniono podaną ilość wydanych i obowiązujących pozwoleń na wznoszenie i wykorzystywanie sztucznych wysp konstrukcji i urządzeń w polskich obszarach morskich dla morskich farm wiatrowych.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
68	Pismo urzędowe/ elektronicznie	**Fundacja na Rzecz Energetyki Zrównoważonej**	Uwaga do Załącznika nr 2 dokumentu KPOWM Uaktualnienia wymaga także informacja o bieżącym stanie morskiej energetyki wiatrowej. W tym zakresie FNEZ sugeruje powołanie się na powszechnie dostępne dane statystyczne na koniec 2015 r. Z uwagi na dynamiczny rozwój sektora morskiej energetyki wiatrowej w Europie i na świecie, dane z 2013 r. nie oddają rzeczywistej wielkości sektora. Kwestia ta wymaga zaktualizowania. W przeciwnym razie analizowany dokument znacząco odbiegać będzie swoją treścią od obecnego stanu sektora tak silnie skorelowanego z wodami morskimi. Zgodnie ze statystykami na koniec 2015 r., w Europie zainstalowanych zostało 3,034 GW nowy mocy w morskich farmach wiatrowych, co dało łączną moc sektora wynoszącą 11 GW	Zespół projektu KPOWM	**Uwaga nieuwzględniona** Prognozy opisane w tekście załącznika nr 2, dotyczące mocy zainstalowanej morskiej energetyki wiatrowej w roku 2025 pochodzą z raportu Ernst & Young pt. „Morska energetyka wiatrowa – analiza korzyści dla polskiej gospodarki oraz uwarunkowań rozwoju" i jako takie pozostają niezmienione. Sugerowana zmiana treści scenariusza business as usual (rozdział 2.5 pkt 2 załącznika 2) dla sektora morskiej energetyki wiatrowej jest niezasadna.
69	Pismo urzędowe/ elektronicznie	**Fundacja na Rzecz Energetyki Zrównoważonej**	Uwaga do Załącznika nr 2 dokumentu KPOWM Pragniemy także zauważyć, iż przywoływany w rozdziale 2.5.2. Energetyka wiatrowa – Scenariusz business as usual, dokument pt. „Program rozwoju morskiej energetyki i przemysłu morskiego w Polsce" (dalej: Program) został opracowany przez **Fundację na rzecz Energetyki Zrównoważonej (FNEZ)**, nie zaś, jak zostało to błędnie przedstawione, „Fundacji na rzecz Zrównoważonego Rozwoju" co jest zapewne omyłką pisarską	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**. Zdanie zostało zmienione zgodnie z zgłoszoną uwagą.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
70	Pismo urzędowe/ elektronicznie	**Fundacja na Rzecz Energetyki Zrównoważonej**	Uwaga dot. Załącznika nr 2 dokumentu KPOWM Kolejna nieścisłość to wskazana w tym samym rozdziale informacja, iż w perspektywie do 2025 r. możliwy jest rozwój inwestycji wiatrowych do 3,5 GW mocy. We wspomnianym Programie autorstwa FNEZ przedstawiono inną perspektywę, tj.: „[zainstalowania] 6 GW mocy w morskich farmach wiatrowych do roku 2030, z czego 1 GW w roku 2020, a kolejne 2 GW do roku 2025.”[1] Stąd też, zasadnym jest posługiwanie się taką właśnie perspektywą: 6 GW mocy zainstalowanej w morskich farmach wiatrowych do roku 2030, przy założeniu 1 GW w roku 2020 oraz kolejnych 2 GW do roku 2025.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Krajowy Program Ochrony Wód Morskich jest dokumentem strategicznym, którego perspektywa odniesienia to rok 2020, w którym powstanie Strategia Morska na kolejny cykl planistyczny. Dlatego też wprowadzenie niektórych sugestii zawartych w piśmie nie jest zasadne – np. uzupełnienie o wpływ realizacji wariantu polegającego na budowie elektrowni jądrowej na środowisko morskie. Biorąc pod uwagę perspektywę czasową dokumentu, nie jest zasadne również szersze opisywanie wpływu sektora morskiej energetyki wiatrowej nawet w kontekście potencjalnej instalacji 6 GW mocy (do roku 2030). Trzeba zwrócić uwagę, że przedstawiciele sektora sami wskazują na możliwość instalacji morskich farm wiatrowych w niewielkiej ilości do roku 2020, a dodatkowo aktualnie wydane warunki przyłączenia do sieci dla farm wiatrowych dotyczą perspektywy po 2020 roku (patrz rozdział 2.5 pkt 2 Załącznika nr 2 Analiza kosztów i korzyści). Zmieniono zgodnie z uwagą przewidywaną moc w morskich farmach wiatrowych na 3 GW w 2025r.
71	Pismo urzędowe/ elektronicznie	**Fundacja na Rzecz Energetyki Zrównoważonej**	Zdaniem FNEZ przedmiotowy dokument wymaga uzupełnienia o wpływ realizacji wariantu polegającego na budowie elektrowni jądrowej na wody Morza Bałtyckiego oraz na środowisko morskie. Zgodnie z treścią Karty Informacyjnej Przedsięwzięcia (KIP) dla pierwszej polskiej elektrowni jądrowej, chłodzenie, dla jednego z	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga nie została uwzględniona, gdyż elementy te zostały uwzględnione w prognozie oddziaływania na środowisko do projektu KPOWM, zgodnie z jej zakresem i przeznaczeniem. Budowa pierwszej w Polsce elektrowni jądrowej nie jest przedmiotem KPOWM - nie wynika z działań

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			rozważanych obecnie wariantów lokalizacyjnych (Lubiatowo-Kopalino), odbywało się będzie z wykorzystaniem otwartego układu chłodzenia (OCS), co spowoduje istotne oddziaływanie wód podgrzanych na ekosystem morski na znaczącej przestrzeni. Budowa elektrowni jądrowej w linii brzegowej Morza Bałtyckiego będzie także powodować wiele oddziaływań na pas przybrzeżny, których skutki dla ekosystemu morskiego należy zbadać w prognozie oddziaływania na środowisko. Należy także uwzględnić pozytywne oddziaływania w postaci redukcji emisji zanieczyszczeń do atmosfery, związanej z utworzeniem tak dużego (do 3750 MW) niskoemisyjnego źródła energii		proponowanych w tym programie. Ponadto należy podkreślić, iż brak ujęcia elektrowni jądrowej w KPOWM wynika z braku bezpośredniego oddziaływania na osiągnięcie celów środowiskowych wód morskich. Inwestycja ta jest planowana do realizacji przez spółkę PGE EJ1 i wynika z takich dokumentów strategicznych jak: • Program Polskiej Energetyki Jądrowej • Polityka energetyczna Polski do 2030 roku, • Projekt Polityki energetycznej Polski do 2050 roku. Inwestycja ta została uwzględniona w prognozie oddziaływania na środowisko projektu KPOWM, w ramach analizy przyszłych presji na środowisko morskie (rozdział 6 „Problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji projektu KPOWM - presje”). Konieczność uwzględnienia informacji zawartych w prognozach oddziaływania na środowisko sporządzonych dla innych, przyjętych już dokumentów powiązanych z projektem dokumentu (…) wynika zarówno z obowiązującego prawa, jak i z opinii GDOŚ dotyczącej zakresu prognozy. Inwestycja polegająca na budowie elektrowni jądrowej niewątpliwie może stanowić poważne źródło różnych oddziaływań na środowisko morskie z jednej strony i z drugiej strony jej realizacja przyczyni się ograniczania emisji CO_2 i tym samym wypełniania podjętych przez

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
					Polskę zobowiązań dotyczących pakietu klimatycznego. Z uwagi na stan zaawansowania przygotowania inwestycji dot. budowy elektrowni jądrowej, w oparciu o informacje uzyskane bezpośrednio od inwestora - PGE EJ1, przyjęto, że jej realizacja nie zostanie rozpoczęta do 2020 roku, czyli w terminie, w którym będą wdrażane działania techniczne wynikające z KPOWM. Tym samym w prognozie do projektu KPOWM oceniono, że może mieć ona wpływ na środowisko morskie (jako przyszła presja), jednakże nie w kontekście potencjalnej kumulacji oddziaływań wynikających z działań zaproponowanych do realizacji w projekcie KPOWM do 2020 roku. Tym samym, skumulowany wpływ budowy EJ na możliwość osiągnięcia lub utrzymania dobrego stanu środowiska wód morskich (GES), może zostać oceniony w kolejnym cyklu planistycznym, po roku 2020 - jeśli projekt ten będzie nadal realizowany do tego czasu i będzie istniała realna możliwość, że jego budowa zostanie rozpoczęta do 2026 r. Potencjalne oddziaływanie tej inwestycji było już przedmiotem oceny strategicznej na etapie opracowywania Programu Polskiej Energetyki Jądrowej, na co autorzy prognozy zwrócili uwagę w rozdziale 9 na stronie 173 prognozy. Program Polskiej Energetyki Jądrowej jest dokumentem strategicznym poświęconym tylko planowanej budowie elektrowni jądrowej w Polsce. Dlatego też, analizy przeprowadzone w ramach oceny strategicznej do tego programu wykonane są na znacznie bardziej

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
					szczegółowym poziomie, niż w jakimkolwiek innym dokumencie strategicznym szczebla krajowego – nawet dotyczącym sektora energetycznego – jak wymienione powyżej. Tym bardziej więc nie mogą być one wykonane w prognozie do projektu KPOWM, w którym przewidziane działania nie są związane z rozwojem sektora energetycznego lecz z ochroną wód morskich. Aktualnie dla inwestycji polegającej na budowie pierwszej elektrowni jądrowej w Polsce złożono do GDOŚ wniosek o wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach (DŚU), do którego załącznikiem była Karta Informacyjna Przedsięwzięcia, która we wrześniu 2015 r. obejmowała trzy potencjalne lokalizacje: Żarnowiec, Choczewo i Lubiatowo-Kopalino. Następnie PGE EJ1 wycofało się z lokalizacji w Choczewie, zmieniając formalnie wniosek o wydanie DŚU. Tym samym inwestycja ta jest na początku procesu jej przygotowywania. Zwracamy uwagę, że zamknięty system chłodzenia także będzie oddziaływał na wody morskie (w przypadku wybrania lokalizacji nadmorskiej), więc z merytorycznego punktu widzenia nie ma powodu, aby ograniczać się do analizy oddziaływania tylko otwartego systemu chłodzenia (OCS), co sugeruje pismo FNEZ. Jednakże inwestycja ta nie jest przedmiotem KPOWM i w związku z tym w prognozie do projektu KPOWM będzie mogła być przeanalizowana tylko pod kątem jej wpływu skumulowanego na osiągnięcie lub utrzymanie GES.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
					Biorąc pod uwagę powyższe, przeprowadzone w ramach prognozy do KPOWM analizy presji i zasygnalizowanie problemu związanego z potencjalnymi skutkami w środowisku morskim, jakie mogą zaistnieć wraz z budową i eksploatacją elektrowni jądrowej po wdrożeniu KPOWM, czyli po 2020 roku, są uzasadnione prawnie i merytorycznie i wystarczające na tym etapie przygotowania EJ.
72	Elektronicznie / pismo urzędowe	**UM Szczecin**	Na stronach 38 i 62 w zapisie "Plany zadań ochronnych obszarów Natura 2000, zadania ochronne parków narodowych" - należy dopisać „plany ochrony dla obszarów Natura 2000", bowiem w stosunku do obszarów morskich zgodnie z art. 28 ust. 11 pkt 4 ustawy o ochronie przyrody, planu zadań ochronnych nie sporządza się dla obszaru Natura 2000 lub jego części znajdującego się w obszarach morskich. W wymienionym przypadku sporządza się tylko plany ochrony.	Zespół projektu KPOWM 06.04.2016	**Uwaga uwzględniona**
73	Elektronicznie /pismo urzędowe	**UM Szczecin**	Podany poniżej fragment znajdujący się na stronie 125, należałoby skorygować „Dla indywidualnych przedsięwzięć inwestycyjnych powodujących trwale zmiany warunków hydrograficznych należy zgodnie z ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko uzyskać Decyzję o środowiskowych	Zespół projektu KPOWM 06.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Informacja została zweryfikowana i skorygowana w dokumencie.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			uwarunkowaniach, którą wydaje regionalny dyrektor ochrony środowiska (lub w niektórych przypadkach Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska). Podstawą Decyzji jest Raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, który zawiera m.in. określenie przewidywanego oddziaływania na środowisko analizowanych wariantów przedsięwzięcia. W kontekście zachowania GES dla Cechy 7 oznacza to, że organ wydający Decyzję zobowiązany jest do analizy zakresu trwałych zmian warunków hydrograficznych inwestycji oraz ich wpływu na ekosystemy morskie." Są w nim podane błędne informacje. Dla przedsięwzięć inwestycyjnych nie tylko tych trwale lub nietrwale powodujących zmiany warunków hydrologicznych jest wymagane uzyskanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Koniecznym warunkiem, jaki musi być spełniony jest wymienienie tego typu przedsięwzięcia w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r., w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. z 2016 r. poz. 71). Organem wydającym decyzję jest Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska (dla przedsięwzięć realizowanych na obszarach morskich), a także wójt, burmistrz lub prezydent miasta. Podstawą wydania Decyzji nie zawsze jest raport. Niejednokrotnie są tu przedsięwzięcia realizowane tylko na podstawie Karty Informacyjnej Przedsięwzięcia.		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
74	Elektronicznie /pismo urzędowe	**UM Szczecin**	W Załączniku nr 1 pn.: „Podsumowanie istniejących działań przyczyniających się do osiągnięcia dobrego stanu środowiska morskiego, wynikających z aktów prawnych oraz dokumentów programowych i planistycznych", często pojawia zapis "Program ochrony brzegów morskich 2015". Prawidłowy zapis powinien brzmieć "Program ochrony brzegów morskich na lata 2004-2023".	Zespół projektu KPOWM 06.04.2016	**Uwaga nieuwzględniona**. Pełna oficjalna nazwa odnośnego dokumentu nie zawiera dat, natomiast w tekście omówiono Program ochrony brzegów morskich w kształcie po zmianach wprowadzonych w roku 2015.
75	Elektronicznie /pismo urzędowe	**Urząd Morski w Szczecinie**	W opracowaniu „Załącznik-1-Istniejace-dzialania2", znajdują się błędne zapisy odnośnie programu ochrony brzegów morskich. Powinno być zapisane, że jednostką wydającą program jest minister właściwy ds. gospodarki morskiej. Poza tym program ten został ustanowiony ustawą z dnia 28 marca 2003 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Program ochrony brzegów morskich" (Dz. U. z 2003 r., nr 67, poz. 621). Zmieniony został ustawą z dnia 25 września 2015 r. i zmianie ustawy o ustanowieniu programu wieloletniego "Program ochrony brzegów morskich" (Dz. U. z 2015 r., poz. 1700). Nieprawdą, jest, że program został przyjęty 1 października 2015 r., bo obowiązywał już od 2003 r.	Zespół projektu KPOWM 06.04.2016	**Uwaga uwzględniona**
76	Elektronicznie /pismo urzędowe	**Urząd Morski w Szczecinie**	W odniesieniu do działań przypisanych dla cechy 10 – „Odpady w środowisku morskim", pragniemy zwrócić uwagę na nieścisłości w niektórych zapisach dotyczących tych działań.	Zespół projektu KPOWM 06.04.2016	**Uwaga uwzględniona** • Zmieniono w całym dokumencie zapis dotyczący instytucji odpowiadającej za

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			• W dziale 4 (str.150) – „Aktualnie wdrażane, już zaplanowane i proponowane nowe działania niezbędne do osiągnięcia GES w zakresie odpadów w środowisku morskim", część B – „Odpady ze statków" stwierdzono, że instytucją odpowiadającą za działanie zatytułowane „Opłaty za odbiór odpadów ze statków „jest dyrektor urzędu morskiego. Ustalanie wysokości i sposobu pobierania opłat za odbiór odpadów ze statków reguluje art. 10 ustawy z dnia 12 września 2002r. o portowych urządzeniach do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków (Dz. U. z 2002 r. Nr 166, poz. 1361 ze zm.). Określono tam, że statki wnoszą, opłatę za odbiór odpadów ze statków, zwaną dalej „opłatą, stanowiącą część opłaty tonażowej, a odbiór dodatkowych ilości odpadów ze statków nie objętych opłatą tonażową następuje za opłatą dodatkową. Wysokość opłat dodatkowych za odbiór odpadów ze statku ustala podmiot zarządzający portem lub przystanią morską. Ponadto należy zauważyć, że wymienione opłaty są wnoszone przez statek na rzecz podmiotu zarządzającego portem lub przystanią, morską. Należy podkreślić, że dyrektor urzędu morskiego jest zarządzającym jedynie w portach lub przystaniach morskich, dla których nie		działanie "Opłaty za odbiór odpadów ze statków". Było: u.p.u.o. w zw. z u.p.p. / dyrektor urzędu morskiego Jest: zarządzający portem lub przystanią morską • Zmieniono w całym dokumencie zapis dotyczący instytucji odpowiadającej za działanie "Sprawowanie nadzoru nad prawidłowym funkcjonowaniem portowych urządzeń do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków". Było: Minister właściwy ds. gospodarki morskiej/ Urzędy Morskie. Jest: Minister właściwy ds. gospodarki morskiej za pośrednictwem dyrektorów właściwych Urzędów Morskich. Działanie pod nazwą "Sprawowanie nadzoru nad prawidłowym funkcjonowaniem portowych urządzeń do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków" będzie polegało na prowadzeniu dodatkowych kontroli w tym zakresie. Z tego powodu uznano je za działanie nowe planowane, ale jeszcze nie uzgodnione.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			wyznaczono podmiotu zarządzającego. W związku z powyższym, należy zmienić zapis dotyczący instytucji odpowiadającej za działanie „Opłaty za odbiór odpadów ze statków", na zarządzający portem lub przystanią morską. • W tym samym dziale KPOWM na str. 152 podano informację, że „Sprawowanie nadzoru nad prawidłowym funkcjonowaniem portowych urządzeń do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków, jest przewidywane. jako działanie nowe (planowane, ale jeszcze nie uzgodnione). W zakresie tego działania ma być opiniowanie planów gospodarowania odpadami i pozostałościami ładunkowymi ze statków, nadzór nad prawidłowym funkcjonowaniem urządzeń odbiorczych w portach i przystaniach, nadzór i kontrole zdawania odpadów przez statki, wydawanie statkom zwolnień ze zdawania odpadów w poszczególnych portach. Instytucjami odpowiedzialnymi za wdrożenie tego działania mają być Minister właściwy ds. gospodarki morskiej i Urzędy Morskie. Pragniemy zauważyć, że na mocy art. 12 wymienionej powyżej ustawy nadzór nad przestrzeganiem przepisów ustawy		• Zmieniono w całym dokumencie zapis dotyczący instytucji odpowiadającej za działanie "Znakowanie sieci rybackich - zapobieganie powstawaniu sieci widm". Było: Urzędy Morskie Jest: Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			sprawuje minister właściwy do spraw gospodarki morskiej za pośrednictwem dyrektorów właściwych urzędów morskich. Ponadto określono tam, że inne organy administracji publicznej sprawują nadzór nad przestrzeganiem przepisów ustawy w zakresie i trybie określonym odrębnymi przepisami. Przywołana ustawa weszła w życie 1 stycznia 2003r. i jest w pełni od tego czasu stosowana. W związku z tym trudno uznać „Sprawowanie nadzoru nad prawidłowym funkcjonowaniem portowych urządzeń do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków” za działanie nowe (planowane, ale jeszcze nieuzgodnione). • W wymienionym powyżej dziale KPOWM na str. 152 określono Urzędy Morskie, jako instytucje odpowiedzialne za wdrożenie nowego działania, polegającego na „Znakowaniu sieci rybackich - zapobieganie powstawaniu sieci widm". Wydaje się, że z racji wykonywanych zadań bardziej odpowiednimi do wdrożenia tego działania byliby okręgowi inspektorzy rybołówstwa morskiego, którzy z racji wykonywanych zadań prowadzą kontrolę narzędzi połowowych i określają sposób ich oznakowania (art. 109 ust.1 pkt 3 i art. 11 pkt 3d ustawy z dnia 19 grudnia		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			2014r. o rybołówstwie morskim (Dz.U. z 2015r., poz. 222)).		
77	Elektronicznie /pismo urzędowe	**Urząd Morski w Szczecinie**	Wydaje się słuszne, aby w działaniu polegającym na rozwoju infrastruktury portowej służącej dostarczaniu energii elektrycznej z nabrzeża na statki uwzględnić konieczność podjęcia działań na forum międzynarodowym, zmierzających do standaryzacji parametrów energii elektrycznej stosowanej na statkach. Dotyczy to w szczególności częstotliwości i napięcia prądu. Należy zauważyć, że konieczność stosowania bardzo kosztownych urządzeń służących do przekształcania energii elektrycznej dostarczanej na statki, przy uwzględnieniu ilości energii niezbędnej dla funkcjonowania statku, często powoduje nieopłacalność takiego rozwiązania	Zespół projektu KPOWM 06.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Sposób wdrażania został rozszerzony i brzmi: Opracowanie analizy w zakresie opłacalności budowy infrastruktury w tym zakresie. Budowa lub przystosowanie infrastruktury portowej oraz przystosowanie statków. Konieczność podjęcia działań na forum międzynarodowym, zmierzających do standaryzacji parametrów energii elektrycznej stosowanej na statkach, w szczególności częstotliwości i napięcia prądu.
78	Elektronicznie /pismo urzędowe	**Urząd Morski w Szczecinie**	Istotnym byłoby uwzględnienie w zakresie działań niezbędnych do osiągnięcia GES, dotyczących substancji zanieczyszczających istniejącego od 2005 r. „Krajowego planu zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu" oraz istniejących w poszczególnych portach planów zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń wód portowych. Pragniemy zwrócić uwagę, że stan wód portowych może m. in. wpływać na poziom zanieczyszczeń urobku zatapianego w morzu.	Zespół projektu KPOWM 06.04.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Do dokumentu został włączony Krajowy plan zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń na morzu oraz istniejące w poszczególnych głównych portach plany zwalczania zanieczyszczeń wód portowych: Gdańsk, Gdynia, Szczecin i Świnoujście. Analizą poddano także Plany dla portów Darłowo i Kołobrzeg. W trakcie pozyskiwania są dokumenty dla portów: Hel, Elbląg, Władysławowo, Ustka i Łeba. W przypadku uzyskania wszystkich dokumentów, plany dla mniejszych portów zostaną również uwzględnione w KPOWM.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
79	Elektronicznie /pismo urzędowe	**Dyrektor Urzędu Morskiego w Szczecinie**	Należałoby naszym zdaniem rozważyć, czy ważnym działaniem, które nie zostało wymienione, a które mogłoby wnieść znaczący wkład w ocenę środowiska i ewentualne zastosowanie właściwych środków ochronnych, byłby monitoring zidentyfikowanych w polskich obszarach morskich miejsc zatopienia amunicji, w tym bojowych środków trujących.	Zespół projektu KPOWM 06.04.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Rekomendację w zakresie rozszerzenie i prowadzenia monitoringu o obszary z zidentyfikowanymi miejscami zatopionej amunicji, wprowadzono do treści karty C8.
80	Elektronicznie /pismo urzędowe	**Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska**	Dot. dokumentu KPOWM. Zalecane jest uwzględnienie w ostatecznej treści Programu następującej uwagi: We fragmencie odnoszącym się do art. 14 RDSM, w którym opisano przesłanki uzasadniające nieosiągnięcie celów środowiskowych, powołano się również na „modyfikacje lub zmiany fizycznych właściwości wód morskich spowodowane przez działania podjęte z ważnych względów interesu publicznego, które zostały uznane za istotniejsze niż negatywne oddziaływanie na środowisko, w tym oddziaływanie transgraniczne” (art. 14 ust. 1 pkt d w. dyrektywy). Jako przykłady inwestycji stanowiących wyjątek, o którym mowa w w. przepisie, podano: „realizowane lub planowane d realizacji budowy lub rozbudowy portów, farmy wiatrowej, rurociągu, działania ochronne na brzegu morskim" (str. 166). W opinii GDOŚ nie	Zespół projektu KPOWM 13.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zapis zostanie przeredagowany.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			powinno się wskazywać w Programie w takim kontekście konkretnych typów przedsięwzięć, ponieważ bez właściwej oceny nie można stwierdzić a priori, że realizacja wszystkich inwestycji danego typu będzie uzasadniona ważnymi względami interesu publicznego, które przeważają nad koniecznością osiągnięcia celów środowiskowych.		
81	Elektronicznie /pismo urzędowe	**Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska**	Dok. KPOWM. Zalecane jest uwzględnienie w ostatecznej treści Programu następującej uwagi: Podany na str. 18 link do Programu monitoringu wód morskich: http://www.gios.gov.pl/images/dokumenty/pms/monitoring_wod/Program Monitoringu_Wod_Morskich.pdf odsyła do wersji tego dokumentu z marca 2014 r. W Programie powinno znaleźć się odesłanie do wersji dokumentu uwzględniającej uwagi zgłoszone w ramach konsultacji społecznych, tj. wersji z lipca 2014 r., znajdującej się pod linkiem: http://www.gios.gov.pl/bip/zalaczniki/konsultacje_spoleczne/folder_D/program_monitoringu_wod_morskich_po_konsultacjach_spolecznych%282%29.pdf.	Zespół projektu KPOWM 13.04.2016	**Uwaga uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
82	Pismo Urzędowe/ elektronicznie	**Urząd Morski w Gdyni**	W odniesieniu do kart działań (załącznik nr 3 do KPOWM) Działanie 501_KTM20_4 - Ustanowienie ograniczeń dla stosowania określonych narzędzi połowowych w planie zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich w przypadku konieczności ochrony cennych i zagrożonych morskich biotopów Jako jednostkę odpowiedzialną za wdrożenie działania wskazano Ministra właściwego ds. gospodarki morskiej / Urzędy Morskie. Należy w pełni określić zakres właściwości jednostek odpowiedzialnych za wdrożenie działania. Proponuje się wskazać ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej i właściwego do spraw rybołówstwa / właściwy dyrektor urzędu morskiego. Treść rozporządzeń wydanych przez ministra właściwego do spraw rybołówstwa będzie uwzględniana w projekcie planu zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich, opracowywanego przez dyrektora urzędu morskiego i przyjmowanego przez ministra właściwego ds. gospodarki morskiej.	Zespół projektu KPOWM 19.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Jednostki odpowiedzialne to: Minister właściwy ds. gospodarki morskiej/Minister właściwy ds. rybołówstwa/Urzędy Morskie.
83	Pismo urzędowe/ elektronicznie	**Urząd Morski w Gdyni**	W odniesieniu do kart działań (załącznik nr 3 do KPOWM) Działanie 6_D1_KTM38_2 - ' Ustanowienie stref wyłączonych z zagospodarowania w planie zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich. Zakres rzeczowy działania to „wyłączenie z zagospodarowania stref istotnych	Zespół Projektu KPOWM 19.04.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Zgodnie z art. 37a ust. 2 pkt. 2 ustawy o obszarach morskich.... *Plany zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej rozstrzygają o zakazach lub ograniczeniach korzystania z obszarów morskich z uwzględnieniem wymogów ochrony*

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			z punktu widzenia zachowania gatunków objętych wskaźnikiem bądź siedlisk innych przyrodniczo”. Zdaniem Dyrektora Urzędu Morskiego w Gdyni w planach zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich mogą znaleźć się jedynie zapisy odnośnie wyłączenia danych akwenów spod możliwości uprawiania tych działalności, które negatywnie wpływają na „gatunki objęte wskaźnikiem bądź siedliska cenne przyrodniczo”.		*przyrody.* Przepis ten nie precyzuje przesłanek, na podstawie których podejmuje się decyzje o jego konkretnych zapisach w tym zakresie - ich ostateczna postać wynikać będzie z metodyki przyjętej przy opracowywaniu Planu, wyników SOOŚ, itd. Wprowadzone w karcie działania ograniczenie zakresu tego generalnego zakazu do stref istotnych z punktu widzenia zachowania gatunków i siedlisk, do których odnosi się KPOWM podyktowane jest zakresem przedmiotowym Programu, który z założenia jest dokumentem programowym, a więc jedynie wyznaczającym ramy dla realizacji dalszych dokumentów związanych ze środowiskiem wód morskich, w tym Planu zagospodarowania. W związku z powyższym, w opinii wykonawcy analiza konieczności dalszego zawężenia zakazu zagospodarowywania stref wrażliwych powinna odbyć się już na poziomie prac nad samym Planem zagospodarowania.
84	Pismo urzędowe/ elektronicznie	**Urząd Morski w Gdyni**	W odniesieniu do kart działań (załącznik nr 3 do KPOWM) Działanie 7_D1_KTM38_3 - Kontrola zgodności decyzji administracyjnych z zapisami planu zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich. Zakres rzeczowy działania to „uwzględnienie uwarunkowań środowiskowych wynikających z zapisów planu zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich przy wydawaniu decyzji administracyjnych związanych z działalnością mogącą mieć wpływ na środowisko morskie".	Zespół projektu KPOWM 19.04.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Kontrola zgodności decyzji administracyjnych z wymogami ochrony obszarów Natura 2000, a więc zapisami planów ochrony i planów zadań ochronnych obszarów Natura 2000 opiera się przede wszystkim na procedurze oceny oddziaływania na środowisko, która jako odrębny mechanizm ochrony obszarów została omówiona w odrębnie jako działanie istniejące (rozdział 1.2.1 Załącznika 1 do KPOWM oraz dział 4 w kart cech C7 i C11). Działanie 7_D1_KTM38_3 Kontrola zgodności decyzji

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			Zdaniem Dyrektora Urzędu Morskiego w Gdyni w działaniu należy odnieść się do planów ochrony obszarów Natura 2000, gdyż głównie w tych dokumentach określone będą uwarunkowania środowiskowe dla danych inwestycji.		administracyjnych z zapisami planu zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich odnosi się przede wszystkim do kontroli decyzji mogących mieć wpływ na elementy środowiska, istotne z punktu widzenia osiągnięcia GES w obrębie cech C1, C3, C4, C6, C7, C11, nie pokrywających się jednocześnie (bezpośrednio) w wymogami odnoszącymi się do obszarów Natura 2000. Dotyczy to w szczególności gatunków nie stanowiących przedmiotów ochrony w obszarach Natura 2000 i/lub nie objętych ochroną gatunkową, a także siedlisk morskich i gatunków objętych ochroną ale występujących w rejonach, gdzie nie powołano obszarów chronionych.
85	Pismo urzędowe/ elektronicznie	**Urząd Morski w Gdyni**	W odniesieniu do kart działań (załącznik nr 3 do KPOWM) Działanie 18_D5_KTM33_4 - Wprowadzenie na obszarze Morza Bałtyckiego zakazu zrzutu nieoczyszczonych ścieków sanitarnych ze statków pasażerskich. Wyliczona w komentarzach ilość ścieków (11 740 000 l) jest całą ilością ścieków, jaką wytworzą wszyscy pasażerowie promów pasażerskich w skali jednego roku a nie jak podano podczas jednego rejsu promem. Niezrozumiałe są wyliczenia kwot kar (i oszczędności wynikających z ich niepłacenia po wprowadzeniu zakazu zrzutu) za przekroczenia warunków wprowadzania ścieków do wód lub ziemi. W tej chwili przepisy nie przewidują tego rodzaju kar czy innych opłat za zrzut ścieków sanitarnych ze statków do morza (przy zachowaniu warunków zrzutu dotyczących	Zespół projektu KPOWM 19.04.2015	**Uwaga uwzględniona** Zredagowano opis korzyści, chodziło o ilość ścieków wyprodukowanych rocznie podczas rejsów promami – 11 740 000 litrów ścieków. W celu zwiększenia przejrzystości skrótów myślowych, jakie wpisano w poprzednim opisie wyliczenia korzyści, dodano obecnie wyjaśnienie: „Nie ma w obecnym stanie prawnym kar za zrzut ścieków ze statków do morza, jednakże wysokość kar ustanowionych w ww. rozporządzeniu za wprowadzanie ścieków do wód można potraktować jako substytut miernika korzyści społecznych z uniknięcia zanieczyszczenia środowiska”.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			głównie odległości od lądu zgodnie z MARPOL aneks IV).		
86	Pismo urzędowe/ elektronicznie	**Urząd Morski w Gdyni**	W odniesieniu do kart działań (załącznik nr 3 do KPOWM) Działanie 31_DG_KTM27_1 - Wprowadzenie ograniczeń trałowania dennego na obszarach gdzie istnieje konieczność ochrony cennych zbiorowisk organizmów dennych. Zakres rzeczowy działania to: „wprowadzenie zakazu / ograniczeń w planach Zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich...", a jednostka odpowiedzialna za wdrożenie działania to minister właściwy ds. gospodarki morskiej / Urzędy Morskie. Proponuje się dopisanie ministra właściwego ds. rybołówstwa, który jest właściwy do wydania rozporządzeń w przedmiotowym temacie. Treść tych rozporządzeń będzie musiała zostać następnie uwzględniona w projekcie planu zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich, opracowywanego przez dyrektora urzędu morskiego i przyjmowanego przez ministra właściwego ds. gospodarki morskiej.	Zespół projektu KPOWM 19.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Wskazano jednostki odpowiedzialne jako: Minister właściwy ds. rybołówstwa/Minister właściwy ds. środowiska
87	Pismo urzędowe/ elektronicznie	**Urząd Morski w Gdyni**	W odniesieniu do kart działań (załącznik nr 3 do KPOWM) Działanie X 1_D8_KTM31__7 - Monitoring powietrzny i satelitarny morza pod kątem; wykrywania zanieczyszczeń. Monitoring powietrzny i satelitarny jest działaniem prowadzonym od wielu lat więc nie ma potrzeby	Zespół projektu KPOWM 19.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Działanie usunięto.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			jego wdrażania. Zadania te wykonuje na całych polskich obszarach orskich Urząd Morski w Gdyni. Roczny całkowity koszt związany z eksploatacją samolotu patrolowego oscyluje wokół kwoty 1 mln zł. Podane w opisie działania KTM31_7 koszty (1 280000 zł do roku 2020) opierają się na założeniu zakupu i użyciu do celów monitoringu małych dronów. Założenie takie jest niezbędne na samym wstępie, ponieważ nie ma i w perspektywie kilku następnych lat nie będzie możliwości zastosowania bezzałogowych statków powietrznych do tego typu zadań. Powodem tego jest brak przepisów lotniczych regulujących możliwość użycia dronów w ogólnodostępnej przestrzeni powietrznej poza zasięgiem wzroku operatora takiego urządzenia. Poza zasięgiem wzroku operatora drony mogą operować tylko w specjalnie czasowo wydzielonych i zamkniętych dla innych użytkowników strefach. Nie jest jednak możliwe wyznaczeni takiej strefy nad całym patrolowanym obszarem morskim ani szybkie zamknięcie? Takiej strefy w razie pilnej potrzeby. Istniejące ograniczenia wykluczają w tej chwili operacyjne zastosowanie dronów do celów monitoringu. Z przeprowadzonego rozeznania wynika, że koszt zakupu jednego urządzenia bezzałogowa o wyposażonego w niezbędne sensory, o parametrach technicznych pozwalający h na wykonywanie lotów daleko w morze (zasięg rzędu 15okm) wynosi minimum 4 mln zł a nie jak założono 8 tys. zł (pozostają oczywiście		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			wspomniane wyżej problemy natury prawnej możliwości użycia drona).		
88	Pismo urzędowe/ elektroniczne	**Urząd Morski w Gdyni**	W odniesieniu do kart działań (załącznik nr 3 do KPOWM) Działanie 4I _D10_KTM29_1 - Sprawowanie nadzoru nad prawidłowym funkcjonowaniem portowych urządzeń do odbioru odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków. Urzędy Morskie w ramach swych zadań ustawowych sprawują wspomniany wyżej nadzór w zakresie określonym w ustawie o zapobieganiu zanieczyszczenia morza przez statki oraz w ustawie portowych urządzeniach do odbioru odpadu oraz pozostałości ładunkowych ze statków.	Zespół projektu KPOWM	**Uwaga uwzględniona** W zakresie działania rekomenduje się wzmożone kontrole, jako uzupełnienie dotychczasowych działań opartych o zadania ustawowe.
89	Pismo urzędowe/ elektroniczne	**Urząd Morski w Gdyni**	W odniesieniu do kart działań (załącznik nr 3 do KPOWM) Działanie 5 _D10_KTM29_6 - Dodatkowe sprzątanie plaż. Jako jednostkę odpowiedzialną za wdrażanie działania wskazano m.in. Urzędy Morskie. Jest to niezgodne z obowiązującym stanem prawnym. Zgodnie z ustawą z 13.09.199 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach za utrzymanie czystości i porządku odpowiadają gminy i właściciele nieruchomości. Urzędy Morskie nie s właścicielem nieruchomości. Urzędy Morskie uczestniczą w akcjach sprzątania w ramach posiadanych możliwości sprzętowych, np.	Zespół projektu KPOWM 19.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Jednostki odpowiedzialne to: Właściwy wójt / burmistrz / prezydent miasta. Przewiduje się współpracę z organizacjami pozarządowymi

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			wsparcie przy wywożeniu zabranych nieczystości z plaży.		
90	Pismo urzędowe/ elektronicznie	**Urząd Morski w Gdyni**	W odniesieniu do kart działań (załącznik nr 3 do KPOWM) Działanie 5. D10_KTM29_8 - Znakowanie sieci rybackich – zapobieganie powstawaniu sieci widm. Za jednostkę wskazaną do wdrożenia działania wskazano Urzędy Morskie, w których kompetencjach nie leży znakowanie sieci rybackich. Właściwym jest ewentualnie minister ds. rybołówstwa i ustalone przez niego struktury organizacyjne.	Zespół projektu KPOWM 19.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Jednostki odpowiedzialne to: Okręgowi Inspektorzy Rybołówstwa Morskiego
91	Pismo urzędowe/ elektronicznie	**Urząd Morski w Gdyni**	Dot. KPOWM Dyrektor Urzędu zwraca uwagę, że na str. 62, 71, 108, 120, 126, 135, 144, 152 KPOWM oraz ' załączniku nr 1 do KPOWM (istniejące działania) podawana jest błędna nazwa opracowania: „Studium uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego Polskich Obszarów orskich 2015-2021". Poprawna nazwa opracowania brzmi: „Studium Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego Polskich Obszarów Morskich wraz z analizami przestrzennymi".	Zespół Projektu KPOWM 19.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Wprowadzono korektę, zgodnie z uwagą.

Uwagi wewnętrzne

2

2 Uwagi wewnętrzne

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
92	Pismo Urzędowe	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej,** **Departament Rybołówstwa**	W zakresie działania dotyczącego: Zwiększenie dostępności danych z zakresu przypadkowych połowów chronionych gatunków morskich - wykorzystanie systemu zbierania danych rybackich w ramach zreformowanego unijnego systemu zbioru danych rybackich (Data Collection Framework- DCF), uwzględniającego monitoring przypadkowo złowionych gatunków chronionych. Monitorowanie przyłowu na łodziach rybackich nie objętych monitoringiem połowów rybackich w ramach DCF. Odnośnie doprecyzowania zakresu rzeczowego zadania: Działanie to jest związane z realizacją przez Polskę – MIR-PIB - Narodowego Programu Zbierania Danych Rybackich (NPZDR) w oparciu o rozporządzenie UE dotyczące zbioru danych rybackich, oraz Wieloletni Program Zbioru Danych tzw. Data Collection Framework - DCF. W chwili obecnej trwają prace nad włączeniem do tego programu również zbioru danych z monitorowania przypadkowych połowów gatunków chronionych (nowe rozporządzenie UE o zbiorze danych rybackich jest obecnie	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** W ramach prac analitycznych nad opracowaniem projektu KPOWM, część zgłoszonych działań została uznana za działania istniejące, bowiem są już umocowane w obecnym stanie prawnym i zatwierdzonych programach. Tak też się stało z tym działaniem, jako że NPZDR jest już od lat realizowany. Po otrzymaniu od Państwa doprecyzowanego zakresu działania, proponujemy dodać je do innego, bliźniaczego działania, które jest ujęte w KPOWM jako działanie nowe, pn. „Zwiększenie dostępności danych z zakresu przypadkowych połowów chronionych gatunków morskich ptaków i ssaków", nr KTM 20_2. To jest działanie obejmujące modernizację systemu powiadomień SMS w ramach zbioru danych z połowów CMR MRiRW oraz przekazanie armatorom kluczy do oznaczania gatunków ptaków w przyłowie i przeprowadzenia kampanii informacyjnej. Koszt modernizacji systemu powiadomień SMS w ramach zbioru danych z połowów CMR MRiRW - 40 000 PLN, koszt powielenia kluczy do oznaczania ptaków w przyłowie - 8979 PLN. Razem 48 979 zł/rok.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			dyskutowane na forum UE). Oznacza to, że naukowcy prowadzący Narodowy Program Zbioru Danych Rybackich będą dodatkowo monitorować przyłowy gatunków chronionych (w tym najprawdopodobniej ptaków i ssaków morskich). Do tej pory nie było obowiązku monitorowania przyłowu gatunków chronionych w ramach NPZDR. Koszt działania realizowanego przez naukowców to będzie koszt ok. 200-300 tys. PLN (oznacza to koszt dodatkowego monitoringu z udziałem obserwatorów, a także kamer na małych łodziach prowadzących połowy sieciami stawnymi głównie na potrzeby monitoringu przyłowu). Dotyczy to ok. 20 jednostek rybackich gdzie realizowany będzie monitoring przyłowu w ramach NPZDR, oraz ok. 13 pracowników MIR-PIB (naukowych i technicznych) prowadzących monitoring. Korzyścią tego działania będzie uzyskanie danych (które jednak mogą nie być reprezentatywne dla całej floty, ale będą wiarygodne) jakie gatunki i gdzie najczęściej przyławiają się i w jakich narzędziach połowowych. Uzyskanie tych danych będzie możliwe przy stosunkowo niskim koszcie, gdyż przy okazji realizacji programu NPZDR, który i tak jest już realizowany przez wiele lat i jest niezbędny do oszacowania wielkości dostępnych na dany rok kwot połowowych. NPZDR jest refundowany ze środków		Uwaga zostanie uwzględniona poprzez rozbudowanie zakresu ww. działania KTM 20_2 o dodatkowy monitoring z udziałem obserwatorów, a także kamer na 20 małych łodziach, zgodnie z Państwa uwagą. Koszt wdrożenia działania KTM 20_2 zostanie zwiększona o 200 000 zł/rok.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			unijnych. Jakkolwiek obowiązek monitorowania przyłowu jest zapisany w RDSM to jego realizacja jest bardzo trudna, gdyż wymaga współpracy z rybakami (niejako przeciw ich interesom) i do tej pory w żadnym kraju bałtyckim nie było to realizowane w reprezentatywnym zakresie. Chociaż pomysł włączenia monitorowania przyłowu w NPZDR jest dobrym pomysłem, bo uzyskamy przynajmniej orientacyjne dane dotyczące przyłowów, to aby były one naprawdę reprezentatywne, konieczna jest współpraca z rybakami również poza NPZDR. Wymaga to raportowania przez rybaków przypadkowych połowów w dziennikach połowowych, albo w inny sposób (raczej nie zdecydujemy się na zgłaszanie przyłowu przez powiadomienia SMS jak macie Państwo w swoich dokumentach, bo rybacy nie preferują tego sposobu zgłaszania przyłowu). Obecnie w nowej Ustawie o rybołówstwie morskim mamy zapisany obowiązek raportowania w dziennikach połowowych przyłowów ssaków morskich, natomiast nie ma jeszcze obowiązku raportowania przyłowów ptaków morskich i na razie będzie to najprawdopodobniej realizowane na zasadzie dobrowolności, ale jakiś system współpracy z rybakami w celu raportowania przypadkowych połowów gatunków chronionych należałoby rozwinąć w		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			przyszłości – obecnie koszt takiego systemu nie jest znany.		
93	elektroniczne	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Uwaga dotyczy działania KTM37_3, Planu ratowania zwierząt, które ucierpiały w wyniku rozlewów olejowych. Należy uzupełnić źródło finansowania działania. .	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Źródło finansowania dla działania KTM37_3 zostało uzupełnione.
94	elektroniczne	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W działaniu: Zwiększenie dostępności danych z zakresu przypadkowych połowów chronionych gatunków morskich ptaków i ssaków, D1_KTM 20_2 należy zmienić jednostkę odpowiedzialną za wdrożenie z ministra właściwego ds. gospodarki morskiej na „minister właściwy ds. rybołówstwa, minister właściwy ds. ochrony środowiska”	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Jednostką odpowiedzialną za wdrożenie działania KTM20_2 jest: Minister właściwy ds. rybołówstwa/Minister właściwy ds. środowiska/Okręgowy Inspektorat Rybołówstwa Morskiego Gdynia/Okręgowy Inspektorat Rybołówstwa Morskiego Słupsk/Okręgowy Inspektorat Rybołówstwa Morskiego Szczecin
95	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej**	Dotyczy działania KTM20_4: 1)W pozycji sposób wdrażania należy zmienić zapis na: Wprowadzenie zakazu do projektu planów zagospodarowania przestrzennego	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Zgodnie z uwagą wprowadzono proponowane zmiany.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Departament Gospodarki Morskiej	polskich obszarów morskich, przyjmowanego w drodze rozporządzenia ministra właściwego ds. gospodarki 2) w pozycji Jednostka odpowiedzialna za wdrożenie / kontrolę (jednostka odpowiedzialna za wdrożenie działania oraz jednostka odpowiedzialna za kontrolę / monitoring realizacji działania) należy dopisać do ministra gospodarki wodnej również ministra ds. rybołówstwa (obecnie jest to ta sama osoba, ale perspektywicznie należy operować nazwami wynikającymi z ustawy o działach, wówczas niezależnie od podziału na ministerstwa kompetencje pozostają) 3) W pozycji źródło finansowania należy oszacować koszty tego działania, tym bardziej, że jako źródło został wskazany budżet państwa.		
96	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W działaniu KTM_38_2 w pozycji Źródło finansowania należy uzupełnić zapis „budżet państwa" i określić dokładne koszty.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** 1. Działanie finansowane będzie z budżetu państwa. Dla działania nie można dokładnie oszacować kosztów, gdyż nie znany jest zakres działania.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
97	elektroniczne	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W działaniu KTM38_3 w pozycji finansowania należy określić koszty wdrożenia działania *Kontrola zgodności* decyzji ad	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Nie przewiduje się dodatkowych kosztów dla tego działania, z uwagi na jego specyfikę.
98	elektroniczne	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W działaniu KTM34_4: Rodzaj działania niezgodny ze sposobem wdrażania. W sposobie wdrażania wskazano działania o charakterze innym - np. Inwestycyjne	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Wskutek kolejnych uwag i informacji przekazanych przez Ministerstwo, działanie zmieniło swój charakter i jest działaniem studialnym.
99	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W działaniu KTM34_4: W sposobie wdrażania należy szerzej wyjaśnić, na czym ma polegać plan zarządzania procesami porastania?	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Rozszerzono opis działania.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
100	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W działaniu KTM34_4: W pozycji zakres rzeczowy niezrozumiałe jest stwierdzenie “wstępne przepisy”, prośba o wyjaśnienie.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Usunięto słowo "wstępne" z opisu.
101	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W działaniu KTM34_4: W pozycji jednostka odpowiedzialna za wdrożenie/kontrolę należy dopisać również ministra właściwego ds. żeglugi śródlądowej (zgodnie z ustawą o działach administracji) z uwagi że działanie ma dotyczyć również żeglugi śródlądowej.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Jednostką odpowiedzialną za wdrożenie działania jest: Minister właściwy ds. środowiska w uzgodnieniu z Ministrem właściwym ds. gospodarki morskiej w zakresie dotyczącym zaleceń IMO oraz Minister właściwy ds. żeglugi śródlądowej.
102	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W działaniu KTM34_4: Prośba o ponowną analizę kosztów wdrożenia tego działania, zgodnie z wcześniejszą korespondencją w sprawie. Konieczność stosowania systemów antyporostowych na statkach żeglugi śródlądowej powinna być poprzedzona stosowanymi badaniami w tym zakresie, w szczególności o skali zjawiska, zasięgu, intensywności itp.	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Zmodyfikowano typ działania, zakres, sposób wdrożenia i koszty – jest to obecnie działanie o charakterze studialnym.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
103	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W działaniu KTM34_5 należy uzupełnić pozycję „Podstawa realizacji" o zapis: „do wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków obcych"	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Zapis dotyczący podstawy realizacji skorygowany został o zgłoszoną uwagę.
104	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W działaniu KTM34_8 jednostkę odpowiedzialną za wdrożenie/kontrolę proponujemy ministra właściwego ds. Środowiska we współpracy z ministrem właściwym ds. Rybołówstwa	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Jednostką odpowiedzialną za wdrożenia działania jest: Minister właściwy ds. środowiska we współpracy z Ministrem właściwym ds. rybołówstwa
105	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej**	W działaniu KTM33_1 w sposobie wdrażania należy zmienić zapis na: „ministra właściwego ds. Energii"	Zespół projektu KPOWM 30.03.2016	**Uwaga uwzględniona** Zapis w pozycji – Sposób wdrażania został zmieniony zgodnie z zgłoszoną uwagą,

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Departament Gospodarki Morskiej			
106	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W działaniu KTM33_4 należy uzupełnić pozycję: Jednostka odpowiedzialna za wdrożenie o zapis: Miejskie przedsiębiorstwa wodociągów i kanalizacji	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Karta dla działania KTM33_4 została uzupełniona w pozycji: Jednostka odpowiedzialna za wdrożenie o zapis: Miejskie przedsiębiorstwa wodociągów i kanalizacji.
107	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Mówiąc o samych działaniach prawnych a tak to określono w rodzaju działania KTM33_4 , ich koszt nie wyniesie podanych 50 320 000. Koszty te to efekt wprowadzenia zakazu, zatem należy rozszerzyć zakres działań lub zmienić wartość kosztów.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Przy wdrożeniu działanie KTM33_4 wyłącznie o charakterze prawnym koszty nie, będą tak wysokie, dlatego rozszerzono zapis rodzaju działania o techniczne.
108	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi**	W działaniu KTM33_4 w pozycji z wynikami analiz należy wyjaśnić i uzupełnić dane:	Zespół projektu KPOWM	**Uwaga uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Śródlądowej **Departament Gospodarki Morskiej**	1. Czy zostały uwzględnione statystyki dotyczące ruchu statków wycieczkowych (typu cruise ship)? 2. Jakie porty zostały uwzględnione w podanej liczbie pasażerów? 3. Należy podać źródło przyjętej stawki w informacji dot. oszacowanego kosztu utylizacji oczyszczalni ścieków.	04.04.2016	1. Zawarte w szacunku korzyści statystki uwzględniają pasażerów promów oraz statków wycieczkowych. 2. Liczba pasażerów została zaczerpnięta z Rocznika Statystycznego Gospodarki Wodnej i dotyczy całości ruchu pasażerskiego. 3. Kwota 7 PLN/m3 jest średnią ceną rynkową oczyszczania ścieków.
109	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W działaniu KTM33_4 w Wynikach analiz, należy wyjaśnić podaną liczbę w stwierdzeniu „(…) łączną ilość ścieków wyprodukowanych podczas jednego rejsu promem – 11 740 000”, która to wygląda na ilość ścieków, która teoretycznie zostałaby wyprodukowana przez pasażerów w ciągu roku.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** 11 740 000 litrów odnosi się do produkcji ścieków przez pasażerów promów i statków wycieczkowych w ujęciu rocznym.
110	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej**	W zakresie rzeczowym działania KTM1_1 w ocenie przygotowania oczyszczalni ścieków należy uwzględnić dodatkowy ładunek ścieków, który będzie zdawany do PEWIK na wybrzeżu związany z wprowadzeniem od 06.2019 r. zakazu usuwania	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Zakłada się, że ścieki z dużych statków pasażerskich będą przyjmowane w kilku największych polskich portach, w których koncentruje się międzynarodowa żegluga promowa. Takie porty znajdują się w aglomeracjach posiadających wielkie oczyszczalnie,

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Departament Gospodarki Morskiej	nieoczyszczonych ścieków ze statków pasażerskich do morza. Ścieki te będą musiały być w całości oddawane na ląd. W okresie letnim liczba dodatkowych osób może wynosić ok. 3,5 tys. osób dziennie (największe statki wycieczkowe, które przypływają do portu w Gdyni mogą pomieścić ok. 3 - 5 tys. osób każdy).		dysponujące stosunkowo dużymi rezerwami. W związku z tym nie przewiduje się potrzeby realizacji działań dostosowawczych w samych oczyszczalniach. Ścieki z dużych statków pasażerskich mogłyby stanowić problem, jeżeli byłyby przyjmowane przez oczyszczalnie małe i nieposiadające odpowiednich rezerw przepustowości. Problemem w takich sytuacjach byłby jednak nie tyle fosfor (o ile tylko oczyszczalnia posiada instalację do dawkowania koagulanta), ile usunięcie azotu i ewentualnie substancji organicznych, ponieważ usuwanie przede wszystkim tych zanieczyszczeń wymaga odpowiednich objętości reaktorów oraz odpowiedniej wydajności urządzeń napowietrzających i pomp recyrkulacyjnych.
111	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Należy zweryfikować jednostkę wdrażającą w działaniu KTM27_1, sugerujemy by był to raczej minister właściwy ds. rybołówstwa i minister środowiska	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Karta dla działania KTM27_1 została zweryfikowana w pozycji: Jednostka odpowiedzialna za wdrożenie o zapis: Minister właściwy ds. rybołówstwa i Minister właściwy ds. środowiska

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
112	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Należy zmienić zapis w działaniu KTM14_9. Jest to zadanie opracowywane na podstawie porozumienia między Ministrem Środowiska i Ministrem Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej (dawnym MIiR)	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Karta dla działania KTM14_9 została zmieniona w pozycji: Jednostka odpowiedzialna za wdrożenie o zapis: Minister właściwy ds. środowiska we współpracy z Ministrem właściwym ds. gospodarki morskiej i żeglugi śródlądowej
113	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W działaniu KTM32_1 proponujemy rozszerzyć katalog działań z uwagi na fakt iż w zakresie rzeczowym mowa jest o wdrożeniu procedur.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Charakter działania KTM32_1 został rozszerzony o działanie administracyjne.
114	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej**	W okresie realizacji działania KTM32_1 proponujemy wykreślenie dat i uzyskanie ponownej zgody właściwego ministra	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Okres realizacji działania KTM32_1 wymaga uzyskania ponownej zgodny właściwego ministra.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Departament Gospodarki Morskiej			
115	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Należy wyjaśnić podstawę wyliczeń w kosztach wdrożenia działania KTM32_1, gdyż same działania prawne nie pociągną za sobą przedstawionych w dokumencie kosztów.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Koszty działania KTM32_1 zostały zmniejszone do 50.000 PLN. Założenie: Koszty spotkań założono na poziomie 50 000 PLN. Przyjęto założenie, że odbędzie się 10 spotkań o charakterze międzynarodowym. Koszt organizacji 1 spotkania przyjęto na poziomie 5 000 PLN.
116	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Należy zweryfikować okres realizacji działania KTM31_5 oraz wskazać konkretną jednostkę odpowiedzialną za wdrożenie/kontrolowanie działania.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Okres realizacji działania KTM31_1 został zweryfikowany – trwa od roku 2016. Jednostką odpowiedzialną za wdrożenie/ kontrolowanie działania jest: Minister właściwy ds. gospodarki morskiej/wraz z Urzędami Morskimi/z opiniowaniem Ministra właściwego ds. środowiska

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
117	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Dot. KTM31_6 Należy uzupełnić rodzaj działania zgodnie z przyjętym zakresem działań oraz wskazać źródło finansowania.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Dla działania KTM31_6 został rozszerzono zapis – rodzaj działania o techniczne. Działanie KTM31_6 finansowane będzie z budżetu państwa oraz funduszy unijnych.
118	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Należy rozszerzyć działania zgodnie z zakresem rzeczowym oraz wskazać źródło finasowania działania KTM31_7	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Dla działania KTM31_7 został rozszerzono zapis – rodzaj działania o administracyjne, techniczne. Działanie KTM31_7 finansowane będzie z budżetu państwa oraz funduszy unijnych.
119	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej**	Należy zweryfikować koszty wdrożenia działania KTM31_8 oraz działania wspierającego. Wskazanie w zakresie rzeczowym zadania będę realizowane w ramach obecnych zadań resortu gospodarki morskiej i nie wymagają takich nakładów.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Koszty dla działania KTM31_8 zostały zweryfikowane. Działanie realizowane będzie realizowane w ramach obecnych zadań resortu gospodarki morskiej.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Departament Gospodarki Morskiej			
120	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W działaniu KTM31_9 okres realizacji będzie trwał od 2016 roku.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Okres realizacji działania zmieniono zgodnie z uwagą.
121	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Prośba o wyjaśnienia jak zostały wyliczone koszty wdrożenia działania KTM31_9	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Koszty zostały oszacowane w oparciu o ceny rynkowe opracowań studialnych z zakresu objętego działaniem.
122	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi**	Prośba o wyjaśnienie jak zostały wyliczone koszty wdrożenia działania KTM29_1	Zespół projektu KPOWM	**Uwaga uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Śródlądowej **Departament Gospodarki Morskiej**		04.04.2016	Wyjaśnienie wprowadzono w analizie kosztów i korzyści. Przyjęto koszty zatrudnienia dodatkowych inspektorów kontroli na poziomie 170 tys. PLN rocznie (2 etaty).
123	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W zakresie rzeczowym działania KTM29_3 należy uwzględnić zwiększony ładunek ścieków sanitarnych (bytowych) ze statków pasażerskich od 2019 r.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga nieuwzględniona** W szacunkach kosztów wdrożenia działania uwzględniono potrzeby budowy/rozbudowy infrastruktury niezbędnej do sprawnego odbioru i zagospodarowania wszystkich rodzajów odpadów oraz pozostałości ładunkowych ze statków, sygnalizowane na spotkaniach przez zarządy największych polskich portów w tym m. in. oczyszczalni ścieków.
124	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej**	Źródło finansowania działania KTM29_3 należy uzupełnić o dofinansowanie krajowe/unijne.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Uzupełniono w całym dokumencie.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Departament Gospodarki Morskiej			
125	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Prośba o weryfikację kosztów wdrożenia działania KTM31_11 zgodnie z zakresem rzeczowym. Działania prawne nie wymagają takich nakładów, ewentualnie skutki wprowadzenia nowych przepisów prawnych.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zmieniono kwotę kosztów wdrożenia działania. Przyjęto 25 000 PLN jako koszt delegacji przedstawicieli uczestniczących w negocjacjach/współpracy międzynarodowej.
126	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Należy zmienić jednostkę odpowiedzialną za wdrożenie działania KTM29_4. Stowarzyszenia rybackie, Morski Instytut Rybacki, Urzędy Morskie nie odpowiadają za to działanie.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zmieniono w całym dokumencie.
127	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi**	Należy zweryfikować koszty wdrożenia działania KTM29_4 oraz źródła finansowania działania.	Zespół projektu KPOWM	**Uwaga uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Śródlądowej **Departament Gospodarki Morskiej**		04.04.2016	Zweryfikowano koszty wdrożenia działania, kwotę zmieniono w całym dokumencie. Koszt realizacji działania wyniesie 93 000 PLN rocznie, czyli łącznie do 2020 r. 372 000 PLN.
128	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Prośba o weryfikację rodzaju działania KTM29_7 zgodnie z zakresem rzeczowym i sposobem wdrażania	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zmieniono rodzaj działania z prawnego na studialne/badawcze.
129	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Należy usunąć z zapisu o jednostce odpowiedzialnej za wdrażanie działania KTM29_7 ministra właściwego ds. gospodarki morskiej gdyż mikrocząstki to odpady pochodzące z lądu zatem odpowiedzialnym za nie jest minister właściwy ds. środowiska	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zastosowano sugerowaną zmianę w całym dokumencie.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
130	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Należy zweryfikować jednostkę odpowiedzialną za wdrożenie działania KTM29_8	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Dodano jako jednostkę odpowiedzialną za wdrożenie/kontrolę - Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego.
131	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Należy usunąć ministra właściwego ds. gospodarki morskiej jako jednostki odpowiedzialnej za wdrożenie działania KTM28_4 i zastąpić ją Głównym Inspektoratem Ochrony Środowiska.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Jednostka odpowiedzialną za wdrożenie/kontrolę działania jest: Główny Inspektor Ochrony Środowiska/Minister właściwy ds. środowiska
132	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej**	Należy zweryfikować rodzaje działań przy działaniu KTM38_5 zgodnie ze sposobem wdrażania.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Działania KTM38_5 zostało rozszerzone o zapis w rodzaju działania - prawne.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Departament Gospodarki Morskiej			
133	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Należy usunąć ministra właściwego ds. gospodarki morskiej jako jednostki odpowiedzialnej za wdrożenie działania KTM38_5 i zastąpić ją Głównym Inspektoratem Ochrony Środowiska.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Jednostka odpowiedzialną za wdrożenie/kontrolę działania jest: Główny Inspektor Ochrony Środowiska/Minister właściwy ds. środowiska
134	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W załączniku nr 1 dot. dokumentu KPOWM w dziale 2.3 Ochrona Morświna należy dodać że Państwa Członkowskie opracowują i wdrażają programy monitorowania: dla statków o całkowitej długości równej lub „większej" niż 15m.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**
135	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi**	Prośba o przeformatowanie punktu 1.sieci widma, oraz przeredagowanie punktu 2.Zarybienie na str. 23 Dział 2.4, w	Zespół projektu KPOWM	**Uwaga uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Śródlądowej **Departament Rybołówstwa**	dokumencie Załącznik 2 Analiza kosztów i korzyści	04.04.2016	W punkcie dotyczącym zarybiania dodano tabelę przedstawiającą kwoty przeznaczone w ubiegłych latach na zarybianie.
136	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Uwaga dot. Załącznika nr 1 KPOWM, Cecha 1 Bioróżnorodność i 4 łańcuch troficzny – ssaki morskie: Morświn nie jest bałtycki.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zgodnie z faktami naukowymi jest to subpopulacja morświna w Morzu Bałtyckim i zostało to poprawione w całym dokumencie.
137	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Uwaga dotyczy (Załącznik 1, Cecha 1 Bioróżnorodność i 4 łańcuch troficzny – ssaki morskie, Dział 3.): „(…)listy działań umożliwiających osiągnięcie celu, którym jest zmniejszenie liczby przyłowionych ssaków morskich w polskich wodach, tak aby nie miał on wpływu na stan populacji”. Należy podać konkretne dane jakie zostały wzięte pod uwagę – rozbudować informację z Ascobans.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Tekst został zweryfikowany, by był spójny z Planem Jastarnia. Wyraźnie podkreślono źródło danych.
138	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi**	Uwaga dotyczy: Załącznik 1 dokumentu KPOWM, Dział 4.	Zespół projektu KPOWM	**Uwaga uwzględniona** Zweryfikowano i poprawiono materiał.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Śródlądowej **Departament Rybołówstwa**	Należy uzupełnić dokument, we fragmencie: „ „Istniejące działania mające na celu zmniejszenie przyłowu morświnów w polskich wodach regulowane są poprzez prawo polskie oraz prawo międzynarodowe” o konkretne orzeczenia.	04.04.2016	
139	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Uwaga dot. Załącznika 1, Cecha 1 Bioróżnorodność i 4 łańcuch troficzny – ssaki morskie, Działu 4. Proszę dostosować szczegółowość opisów i wniosków dotyczących oceny stanu morświna w Bałtyku do tych przyjętych w Programie Ochrony Morświna, który został przyjęty również przez ministra właściwego ds. rybołówstwa.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zweryfikowano i poprawiono materiał.
140	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Uwaga dot. Załącznika 1 dokumentu KPOWM, Cecha 1 Bioróżnorodność i 4 łańcuch troficzny – ssaki morskie, dział 4, Należy uzupełnić tekst „*Minimalna wielkość nakładu połowowego do objęcia monitoringiem została określona jako 5%*” o formalną ścieżkę która została przeprowadzona dla tego wskaźnika	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	Uwaga uwzględniona Materiał został uzupełniony, zgodnie z informacjami udostępnionymi przez Ministerstwo.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
141	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Uwaga dot. Załącznika 1, Cecha 1 Bioróżnorodność i 4 łańcuch troficzny – ssaki morskie, Działu 4. Prośba o wyjaśnienie skąd pochodziły 3 dobrowolne zgłoszenia o przyłowie morświnów?	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Podczas udziału obserwatorów w rejsach nie zaobserwowano przyłowu. Natomiast trzy zgłoszenia, o których mowa pochodziły spoza programu obserwatorów. W dokumencie zostanie poprawiony zakres lat i liczba obserwacji na podstawie informacji z Raportów Ascobans – dostępnych na stronie Ministerstwa Środowiska.
142	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Uwaga dot. Załącznika 1, Cecha 1 Bioróżnorodność i 4 łańcuch troficzny – ssaki morskie, Dział 4. Należy uzupełnić informację odnośnie pingerów stosowanych od 2008 roku	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zweryfikowano i poprawiono materiał.
143	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Uwaga dot. Załącznika 1 dokumentu KPOWM, Cecha 1 Bioróżnorodność i 4 łańcuch troficzny – ssaki morskie. Prośba o jaśniejsze sformułowanie fragmentu tekstu dot. Polskich Obszarów Morskich oraz obszarów Natura 2000.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zweryfikowano i poprawiono materiał.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
144	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Uwaga dotyczy raportowania przyłowu i programu obserwatorów w Załączniku 1, Cecha 1 Bioróżnorodność i 4 łańcuch troficzny – ssaki, Dział 4. Prośba o doszczegółowienie.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zweryfikowano i poprawiono materiał.
145	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Uwaga dotyczy programu obserwatorów w kontekście monitorowania przyłowu waleni w polskim Bałtyku (Karta - ssaki, Dział 4) Ministerstwo niezależnie prowadziło pilotaż na mniejszych jednostkach, brak jest ujęcia mniejszych jednostek, poniżej 15 m.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Informacje ujęte są powyżej w tekście: „W latach 2011 – 2014 prowadzono dodatkowy monitoring na jednostkach poniżej 15 m w Zatoce Puckiej i Zatoce Gdańskiej, jednak jego zakres nie dostarczył reprezentatywnych danych o przyłowie.”
146	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Prośba o rozwinięcie stwierdzenia o niewystarczającej dostępności danych dot. przyłowów Dot. Załącznik 1, Dział 4. Cecha 1 Bioróżnorodność i 4 łańcuch troficzny – ssaki	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zweryfikowano i poprawiono materiał.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
147	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Uwaga ogólna, dot. Załącznika 1 do dokumentu KPOWM, w rozdziale 1 Zagadnienia ogólne, podrozdziale 1.1. , w Tabeli 1, str. 9 - zasadnym wydaje się, aby w sytuacji kiedy dany skrót pojawia się po raz pierwszy w opracowaniu rozwinąć jego pełną nazwę (również angielską, co ma miejsce w tym przypadku) oraz podać skrót, który później będzie się przewijał w tekście. Prośba o rozwinięcie skrótu „CBD”	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**. Zweryfikowano i poprawiono materiał.
148	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Prośba o dodanie numeru dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady UE z dnia 7 września 2005 r., w dziale 1, podrozdziale 1.1.3. w dokumencie Załącznik 1 do KPOWM.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**
149	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej**	We fragmencie dot. przepisów konwencji o zatapianiu należy rozwinąć skrót „u.z.z.m.” który pojawia się w tekście po raz pierwszy i jest niezrozumiały dla czytelnika. Uwaga dotyczy Załącznika 1 do dokumentu KPOWM, działu 1.1.4.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Departament Gospodarki Morskiej			
150	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Tabela 2, Dział 1.2 Załącznik 1 dokumentu KPOWM: prośba o rozwinięcie skrótów z tabeli: Dyrektywa EIA, RDW oraz podania pełnej nazwy dyrektyw wraz z odpowiednimi numerami dla: Dyrektywa Azotanowa i Dyrektywa ws. planowania przestrzennego obszarów morskich .	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**
151	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Na stronie 15 Załącznika 1 dokumentu KPOWM, Dział 1.2, podrozdział 1.2.1, w zdaniu o postępowaniu w zakresie OOŚ należy usunąć fragment „realizacji przedsięwzięcia”	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**
152	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi**	Na stronie 18 Działu 1.2 Załącznika 1 dokumentu KPOWM, należy rozwinąć skrót:	Zespół projektu KPOWM	**Uwaga uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Śródlądowej **Departament Gospodarki Morskiej**	„pr. wod.”, który odnosi się do art. 38 Ramowej Dyrektywy Wodnej	04.04.2016	
153	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W Załączniku 1 do dokumentu KPOWM, Dziale 1.2, podrozdziale 1.2.2 dot. Ochrony gatunkowej należy podać nazwę ustawy która odnosi się do art. 46.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**
154	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Prośba o rozważenie możliwości podania polskich nazw ssaków w tabeli nr 4 na str.24,25 oraz w zestawieniu z pozostałymi gatunkami zwierząt str.26. Uwaga dotyczy Załącznika 1 dokumentu KPOWM, Działu 2,C1 Bioróżnorodność, C4 Łańcuchy troficzne, Podrozdział 2.2. Ochrona gatunkowa	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
155	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Prośba o ujednolicenie nazewnictwa i pisowni instytucji wydających zezwolenia, dotyczy rozdziału 2, Załącznik 1 do KPOWM	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**
156	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Prośba o rozwinięcie skrótu „u.r.m." dotyczącego przepisów programu monitorowania przypadkowych połowów (str. 27, Rozdział 2, podrozdział 2.3. Ochrona morświna w Załączniku 1 dokumentu KPOWM)	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**
157	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej**	Uwaga dotyczy Rozdziału 8, Cechy 8, podrozdziału 8.1.1. Prośba o rozwinięcie skrótu: „P.o.ś." odnoszącego się do aktu o charakterze ramowym w sferze ochrony środowiska	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Departament Gospodarki Morskiej			
158	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W Załączniku 1do dokumentu KPOWM, należy: W dziale 8.1, podrozdziale 8.1.8 Przegląd ekologiczny należy zmienić zdanie "Szczególnym środkiem kontroli zanieczyszczeń jest instytucja (..)" na zdanie "Szczególnym środkiem kontroli zanieczyszczeń jest przegląd ekologiczny (…)"	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**
159	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W Załączniku 1do dokumentu KPOWM, należy: Przeredagować tekst dotyczący: podstaw do wydawania świadectw w rozdziale 8.2, podrozdziale 8.2.1, z uwagi na nieczytelność informacji	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Rozszerzono nieco zakres informacji, natomiast układ pozostał ten sam.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
160	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	W Załączniku 1do dokumentu KPOWM, należy: dokonać korekty edytorskiej i stylistycznej tekstu w całym dokumencie Załącznik 1 do dokumentu KPOWM, szczególnie w rozdziałach3., 3.1, 4. 1, 8.1 i 8.2	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**
161	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Prośba o rozwinięcie skrótu „konwencji AFS" w Dziale 8.2, podrozdziale 8.2.2 w dokumencie Załącznik 1 do KPOWM, w odniesieniu do statków pływających pod banderą krajów, które to są stronami wspomnianej konwencji.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**
162	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej**	Uwaga dotyczy braku spójności między tytułem działania, kosztami i zakresem w Załączniku 2, Analiza CBA, Dział 3, podrozdziału *Wdrożenie wytycznych IMO dotyczących praktyki kontroli i zarządzania 'biofoulingiem' (systemy przeciwporostowe na statkach)* Należy rozszerzyć sposób wyliczenia kosztów, przyjęte założenia, rozszerzyć opis	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Opis wymagał korekty.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Departament Gospodarki Morskiej	działania, wyszczególnić koszty, pokazać założenia, gdyż z obecnie zawartych informacji nie wynika czego dotyczy działanie i skąd tak wysokie koszty. Jeśli działanie ma dotyczyć jedynie prac studialnych to jego koszty nie mogą dotyczyć działań przyszłych, które będą dotyczyć głównie działań inwestycyjnych na statkach (doposażenie ich w specjalne systemy itd).		
163	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Uwaga dotyczy dokumentu Załącznik 2, Analiza Kosztów i Korzyści, działu 3, podrozdziału 15. *Rozwój infrastruktury portowej służącej dostarczaniu energii elektrycznej z nabrzeża na statki* Założenie, że inwestycje będą dotyczyć 10 portów wydaje się zbyt optymistyczne. Bardzo proszę o ponowną analizę założeń. Dostępne analizy pokazują, że wyposażanie wszystkich portów w infrastrukturę ładowania jest nieuzasadnione ekonomicznie, przy tym nie ma zainteresowania wśród armatorów tą technologią. art. 4 ust. 5 dyrektywy 2014/94: *Państwa członkowskie zapewniają rozważenie w swoich krajowych ramach polityki potrzeby zasilania energią elektryczną z lądu statków żeglugi śródlądowej i statków morskich w portach morskich i śródlądowych. Zasilanie energią elektryczną z lądu zostaje priorytetowo zainstalowane w portach sieci bazowej TENT-T i w innych portach w terminie do*	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zgadza się, że nie przewiduje się wyposażenia wszystkich portów w infrastrukturę ładowania, ponieważ jest to nieuzasadnione ekonomicznie z uwagi na ilość statków korzystających z energii podczas pobytu w porcie. Na potrzeby analizy przyjęto, że dla 3-4 portów koszt dla działania KTM33_2 wyniesie 3 mln PLN.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			dnia 31 grudnia 2025 r., chyba że nie będzie zapotrzebowania, a koszty będą nieproporcjonalne do korzyści, w tym korzyści dla środowiska. Zatem nie będzie to działanie obligatoryjne a uzależnione od popytu.		
164	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Gospodarki Morskiej**	Uwaga dotyczy Załącznika 2, Analiza CBA, Rozdział 3, podrozdział 17. *Wprowadzenie na obszarze Morza Bałtyckiego zakazu zrzutu nieoczyszczonych ścieków sanitarnych ze statków pasażerskich.* Nie wszystkie ścieki z promów pasażerskich są zrzucane do morza, część jest kierowana do portów, więc należałoby ten % uwzględnić. Ponadto może warto to zadanie i analizie CBA powiązać ze zadaniem wprowadzenia "non special fee"	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Nie należy łączyć działań dotyczących zrzutu ścieków i wprowadzenia "non special fee", z uwagi na odmienną specyfikę obu zagadnień. Zakaz zrzutu jest już działaniem opartym o przepisy prawne i bardziej zaawansowanym, niż działanie dotyczące ujednolicenia opłat portowych. Nie neguje się faktu, że nie wszystkie ścieki z promów są zrzucane do morza, jednak nie jest znany procent tych ścieków i wszelkie szacunki w tym zakresie byłyby mało wiarygodne.
165	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej**	Uwaga dotyczy dokumentu: Załącznik 2, Analiza Kosztów i Korzyści, Rozdział 3, podrozdział 41. W kosztach wdrożenia działania *Wspieranie działań podejmowanych przez um na poziomie międzynarodowym dotyczących minimalizacji wpływu wód pochodzących z systemów oczyszczania spalin,* należy ująć uczestników spotkań jako „przedstawicieli administracji”	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Dokonano zmiany zgodnie z zgłoszona uwagą.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Departament Gospodarki Morskiej			
166	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament** **Rybołówstwa**	W dokumencie KPOWM, w Programie działań z uwzględnieniem działań środowiskowych w Kryterium 3.3., Dziale 5 (str. 93), należy poprawić fragment: "Działania będą oddziaływały przede wszystkim poprzez ograniczenie ilości ryb usuwanych z każdego stada, zapewniając w ten sposób, że śmiertelność połowowa zostanie obniżona do poziomu lub poniżej wartości celowej MSY" na: "Działania będą oddziaływały przede wszystkim poprzez ograniczenie ilości ryb usuwanych z każdego stada, zapewniając w ten sposób, że śmiertelność połowowa zostanie obniżona do poziomu lub powyżej wartości celowej MSY."	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Informacja ta jest zgodna z Zestawem celów środowiskowych. Pozostaje w dokumencie zwrot "poniżej MSY".
167	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament**	Na str. 88 w Dziale 2 Charakterystyka GES, celów i wskaźników dokumentu KPOWM w Kryterium 3.3, Dział 4, w pozycji II Dokumenty Międzynarodowe, należy zmienić poszczególne akapity : Treść "rozwinąć <u>długoterminowe</u> plany zarządzania dla komercyjnie poławianych ryb,	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Pierwsza część odnosi się do działania, które zostało przewidziane na horyzont czasowy 2010 r., a więc przyjmuje się, że zostało zrealizowane i mając na uwadze ujęcie w programie tylko aktualnych i przyszłych działań zapis został usunięty.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Rybołówstwa	tak by zachować bezpieczne biologicznie granice połowu, osiągać połów w ustalonych granicach (Maximum Sustainable Yield MSY), poprawiać zasięg występowania ryb i rozmiar stosowny do wieku, zwłaszcza w odniesieniu do łososia, troci, gatunków pelagicznych (szprota i śledzia) oraz storni – do 2010; Zamienić na: "rozwinąć wieloletnie plany zarządzania dla komercyjnie poławianych ryb, tak by zachować bezpieczne biologicznie granice połowu, osiągać połów w ustalonych granicach (Maximum Sustainable Yield MSY), poprawiać zasięg występowania ryb i rozmiar stosowny do wieku, zwłaszcza w odniesieniu do łososia, troci, gatunków pelagicznych (szprota i śledzia) oraz storni – do 2010; Oraz zamienić tekst: "wszystkie złapane osobniki, które nie mogą być wypuszczane na wolność żywe lub bez urazów powinny być raportowane i odstawiane na ląd" Na zdanie: "wszystkie złapane osobniki, które nie mogą być wypuszczane na wolność żywe lub bez urazów powinny być raportowane i wyładowane"		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
168	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament** **Rybołówstwa**	W dokumencie KPOWM, , Karcie cech 3, Kryterium 3.3, Dziale 4, należy zmienić sformułowanie z: "(…) zapewnienie konkurencyjności i opłacalności działania zakładów przetwórstwa ryb; wprowadzenie zakazu odrzutów oraz obowiązku wyładunku wszystkich połowów. " na: " (…) zapewnienie konkurencyjności i opłacalności działania zakładów przetwórstwa ryb; wdrożenie obowiązku wyładunku wszystkich połowów. " Prośba również o przeredagowanie fragmentu z Rozdziału 3, Kryterium 3.3. Dokumentu KPOWM, Dział. Sugestia do przeredagowania: " Stada objęte polskim zobowiązaniem GES podlegają corocznemu ustalaniu całkowitych dopuszczalnych połowów (TAC) na podstawie ekspertyz naukowych ICES. Dzięki publikacji tych corocznych ekspertyz możliwe będzie monitorowanie zaawansowania w osiąganiu GES przez	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			każde stado i podejmowanie stosownych działań"		
169	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament** **Rybołówstwa**	Na 84 str. Dokumentu KPOWM, Kryterium 3.1., Wskaźnik 3.1.1 należy usunąć fragmenty:" "łososia (produkcja smoltów) oraz " łososia bałtyckiego (por. wskaźnik 3.2.2) ani " Zdanie powinno brzmieć: *1) Polski Zestaw Celów Środowiskowych dla Wód Morskich we wskaźniku 3.1.1 obejmuje również stornię (stosunek połowu do wskaźnika biomasy). Wydaje się to jednak być niewłaściwe, ponieważ FMSY nie jest wykorzystywany do oceny storni bałtyckiej (por.: wskaźnik 3.1.2). Należy również wyróżnić fragment: " (…) w Bałtyku Zachodnim (SD22-24) - F ≤ 0.25 Dorsz w Bałtyku Wschodnim (SD25-32) - F ≤ 0.3 Łosoś w SD22-31 – brak celu	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Informacje pochodzące z Zestawu celów środowiskowych... nie zostaną zmienione, z uwagi na przyjęcie tego dokumentu przez RM i obowiązują Zespół opracowujący KPOWM. Nazwy stad poszczególnych gatunków ryb zostały zweryfikowane i poprawione w całym dokumencie.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			Szprot w Bałtyku (SD22-32) - F ≤ 0.35 Śledź w Bałtyku Zachodnim (SD22-24 i IIIa) - F ≤ 0.25 Śledź w Bałtyku Środkowym (SD25-29 i 32 Ex GoR) - F ≤ 0.16"		
170	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament** **Rybołówstwa**	Uwaga dotyczy Karty Cech 3 Komercyjnie eksploatowane gatunki ryb i skorupiaków dokumentu KPOWM, Dział 1 (str.84): Należy zweryfikować i uzupełnić treść tabeli dot. danych według GES	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**
171	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament** **Rybołówstwa**	3.1.2. Bioróżnorodność (C1) i łańcuch troficzny (C4) – ssaki morskie, Dot. Działu 7, dokumentu KPOWM: - proponujemy zredagowanie tekstu w poniższy sposób: „Kluczowy problem stanowi fakt, że wiedza naukowa o bałtyckiej populacji morświnów jest wciąż niewielka. Projekt SAMBAH istotnie przyczynił się do jej zwiększenia, jednak nadal istnieje wiele niewiadomych, które powinno się wypełnić, tak szybko, jak jest to możliwe. Istotne jest,	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Teksty zostały przeredagowane i poprawione.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			aby prowadzić dalsze badania w zakresie występowania populacji morświna w Bałtyku, a także zgromadzić dane na temat jej rozmieszczenia, wędrówek, miejsc rozrodu itd., aby stworzyć możliwość bardziej skutecznych działań ochronnych." Niejednolita informacja odnośnie raportów o przyłowie pochodzącym od rybaków, szczególnie po roku 2008. Prośba o zweryfikowanie.		
172	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej I Żeglugi Śródlądowej** **Departament** **Rybołówstwa**	W Karcie cechy 1-4, Rozdziale 3.1.1. Bioróżnorodność (C1) i łańcuch troficzny (C4) – ssaki morskie, Dot. Działu 5, dokumentu KPOWM Należy usunąć fragment o ocenie zasadności wdrożenia nowych działań, którego dokonano za pomocą analizy kosztów i korzyści w całości: "Za pomocą analizy kosztów i korzyści dokonano oceny zasadności wdrożenia nowych działań, zidentyfikowanych w celu zmniejszenia luki pomiędzy stanem wód morskich po wdrożeniu istniejących i planowanych do wdrożenia działań a dobrym stanem środowiska GES. Pominięto jedynie działania o charakterze opracowań studialnych, badawczo – monitoringowe, analityczno – prawne oraz działania	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			administracyjne, ponieważ ich efekt będzie dopiero znany po przeprowadzeniu działań i obecnie trudno jest wyrokować jakie będą wyniki tych działań. Dla każdego programowego działania oszacowano koszty jego wdrożenia. Przeprowadzone analizy kosztów i korzyści nowych działań potwierdzają zasadność realizacji proponowanych działań." Sugestia zmiany w tym samym dziale zdania: "(…) doprowadzą do zwiększenia udziału ryb większych niż próg wielkości 30 cm dla wskaźnika dużych ryb" Na treść: "(…)doprowadzą do zwiększenia udziału ryb większych niż próg wielkości 30 cm dla wskaźnika wielkich ryb"		
173	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament** **Rybołówstwa**	W Karcie cechy 1-4, Rozdziale 3.1.1. Bioróżnorodność (C1) i łańcuch troficzny (C4) – ssaki morskie, Dot. Dział 4, dokumentu KPOWM Należy przeredagować i uzupełnić poniższe kwestie: W punkcie *Jakie planowane (już uzgodnione, ale jeszcze nie wdrożone) działania odpowiadają powyższemu celowi? (…)*	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			Należy uzupełnić zapis: "Wspólna Polityka Rybołówstwa (WPR; rozporządzenie 1380) o datę: "Wspólna Polityka Rybołówstwa (WPR; rozporządzenie 1380/2013), str. 46 Prośba o sprawdzenie i odniesienie się do treści: "Monitoring ryb w polskich wodach przybrzeżnych. Obecnie nie zostały ustalone cele, które odnoszą się do cechy 1 - Ryby lub cechy 4 – Ryby" , str.6 Proponujemy przy pytaniu: (…) *Jakie nowe (planowane, ale nieuzgodnione) działania odpowiadające powyższemu celowi są przewidywane?* Wstawić treść: "Żadne dalsze działania, inne niż określone powyżej, , które są planowane oraz tymi, które nie zostały jeszcze zrealizowane, nie przewidziano na tym etapie" Sugestia dodania zdania przy pytaniu: *Czy któreś z tych działań mają wpływ na wody innych krajów podregionu?* "(…) krajami bałtyckimi, nie są ograniczone do polskich wód. W rezultacie, wszelkie działania podejmowane w celu wsparcia realizacji MSY w polskich wodach będą również korzystne		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			dla zasobów całego Bałtyku jako całości", str.47 Proponujemy przy pytaniu *Do jakiego stopnia działania te są skoordynowane i spójne na poziomie krajowym, podregionu i/lub regionu?* Wstawienie treści: "Opisane tutaj działania, które są związane z WPRyb są uzgodnione na poziomie europejskim w tym na poziomie regionalnym (Morze Bałtyckie). Polska administracja uczestniczy w grupie BALTFISH w celu uzgodnienia dalszych działań regionalnych" - Prośba o przeredagowanie zdania: *Wprowadzone działania ochronne przyczynią się do ogólnej poprawy stanu populacji morświnów w Morzu Bałtyckim, przynosząc korzyści również dla innych państw* - Prośba o rozwinięcie i zdania i podanie przyczyny braku dostępności: *Zwiększenie dostępności danych o przyłowie poprawiłoby system wymiany informacji w tym zakresie.*		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
174	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament** **Rybołówstwa**	W karcie cechy 1 i 4, Dział 4, dokumentu KPOWM, str. 53 prosimy uwzględnić poniższe uwagi: - należy uzupełnić fragment dot. Raportowania przyłowu i programu obserwatorów, w związku z przesłanymi informacjami o zapis: *Obowiązek raportowania przyłowu w dziennikach połowowych istnieje w Polsce od 2014 roku na mocy ustawy.* - prośba o zwrócenie uwagi na fragment *Kompletność sieci morskich obszarów chronionych* i np. podkreślenie go lub wyszczególnienie w inny sposób.(str. 53) oraz fragment: " *Jako, że dla dwóch obszarów Natura 2000 dedykowanych morświnowi plany ochrony jeszcze nie istnieją, niezbędne jest stworzenie i wdrożenie takich planów. Szczególna uwaga powinna być poświęcona wdrożeniu <u>narzędzi połowowych bezpiecznych dla morświnów, a także stworzeniu stref wolnych od rybołówstwa</u>* Zastąpić poniższym: *Jako, że dla dwóch obszarów Natura 2000 dedykowanych morświnowi plany ochrony*	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Informacje zostały zweryfikowane i poprawione zgodnie z danymi uzyskanymi z ministerstwa.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			jeszcze nie istnieją, niezbędne jest stworzenie i wdrożenie takich planów. Szczególna uwaga powinna być poświęcona wdrożeniu środków technicznych służących unikaniu przyłowów morświna.		
175	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	W dokumencie KPOWM, Cecha 1-4, str. 52, w pozycji dot. planowanych działań mających na celu realizację celów należy usunąć zakres działań, który nie ma mocy prawnej i jest w trakcie uzgodnień.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Informacje zweryfikowano i skorygowano opis, aby nie było wątpliwości, jaki jest cel ich wprowadzenia.
176	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Dot. Dokumentu KPOWM, Karta Cech 1-4, Dział 4. Prośba o przeredagowanie informacji na temat Raportowania przyłowu i programu obserwatorów Dot *Aktualnych wdrażanych, już zaplanowanych i proponowanych nowych działań niezbędnych do osiągnięcia GEŚ w zakresie ssaków morskich* zgodnie z danymi przekazanymi przez Ministerstwo	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Tekst został przeredagowany, zgodnie z informacjami uzyskanymi od Ministerstwa.
177	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	*Sugestia zmiany sformułowania* Wspieranie działań minimalizujących wpływ rybactwa na populacje ptaków i ssaków w wyniku przyłowu.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Stosowne zmiany wprowadzono w dokumencie.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014-2020) *na:* Wspieranie działań minimalizujących wpływ rybołówstwa na populacje ptaków i ssaków w wyniku przyłowu. *Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014-2020*		
178	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Tabela nr 5, karta cechy 1, KPOWM, str. 38 Prośba o usunięcie fragmentu podkreślonego niżej zapisu *Projekt aktualizacji Planu gospodarowania wodami dla dorzecza Wisły* Ochrona gatunków powiązanych z dolinami rzecznymi, w tym dwuśrodowiskowych gatunków ryb i minogów wstępujących do wód morskich na okres rozrodu.. Realizacja celów środowiskowych dla obszarów chronionych w skali całego dorzecza pośrednio, pozytywnie wpływa na stan wód Bałtyku w strefie przybrzeżnej. Nowy zapis powinien brzmieć:	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Stosowne zmiany wprowadzono w dokumencie.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			Projekt aktualizacji Planu gospodarowania wodami dla dorzecza Wisły Ochrona gatunków powiązanych z dolinami rzecznymi, w tym dwuśrodowiskowych gatunków ryb i minogów. Realizacja celów środowiskowych dla obszarów chronionych w skali całego dorzecza pośrednio, pozytywnie wpływa na stan wód Bałtyku w strefie przybrzeżnej.		
179	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Tabela nr 5, karta cechy 1, KPOWM Należy ujednolicić fragment w tekście dot: *Badanie i ocena konieczności zwiększenia zasięgu obszarów, gdzie zakazane jest trałowanie - wraz z opracowaniem narzędzi kontrolnych*	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**
180	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Tabela nr 6, karta cechy 1 i 4 , dokument KPOWM Prośba o weryfikację zapisu Dział 1. Stan populacji ryb w polskich wodach.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			W ostatnim czasie stwierdzono poprawę stanu niektórych stad ryb, wynikająca ze zmniejszenia wielkości połowów. Informacje o trendach populacji ryb w polskich obszarach morskich dostępne są z oceny ICES (dla stad ryb komercyjnych tj. dorsz, szprot i śledź) oraz badań BITS. Sugerowany zapis: Dział 1. Stan populacji ryb w polskich wodach. W ostatnim czasie stwierdzono poprawę stanu niektórych stad ryb, szczególnie gatunków pelagicznych (śledzia, szprota oraz łososia w Morzu Bałtyckim).Informacje o trendach populacji ryb w obszarach ICES obejmujących polskie obszary morskie dostępne są z oceny ICES (dla stad ryb komercyjnych tj. dorsz, szprot i śledź) oraz badań BITS. W tabeli 1, Karta Cech 1-4 – Ryby Prośba o zredagowanie tekstu i zastąpienie lub dodanie podkreślonych sformułowań :		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			"Oczekuje się, że wpłyną pozytywnie na kilka wrażliwych gatunków ryb, w tym dwuśrodowiskowych (jesiotr, parposz, węgorz europejski, troć (zamiast : "pstrąg")). Dla skutecznej ochrony, morskie obszary chronione powinny być częścią sieci, która uwzględnia możliwość przemieszczania się (zamiast: "połączenia, czyli możliwość rozprzestrzeniania się") larw lub ryb na poszczególnych (zamiast "innych") Karta Cech 1-4 Ryby, tabela 1 , str. 45 dokument KPOWM należy z akapitu Morskie Obszary chronione (MPSa) usunąć fragment: "Obszary chronione HELCOM są ograniczone do strefy przybrzeżnej i wód morskich, podczas gdy obszary Natura 2000 mogą również obejmować obszary lądowe."		
181	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament**	Sugestia przeredagowania zapisu: Zmniejszenie presji rybołówstwa prawdopodobnie przyczyniło się do poprawy LFI, a dobrze zarządzane rybołówstwo (w tym dorsza) jest uważane za niezbędne do	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Wprowadzono w tekście stosowną zmianę.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Rybołówstwa	utrzymania LFI na poziomie lub powyżej poziomów docelowych GES, a przy okazji również przyczynia się do ochrony tarlisk, żerowisk oraz zmniejszenia zanieczyszczenia i eutrofizacji. Na: Zmniejszenie presji rybołówstwa prawdopodobnie przyczyniło się do poprawy LFI, a dobrze zarządzane rybołówstwo (w tym dorsza) jest uważane za niezbędne do utrzymania LFI na poziomie lub powyżej poziomów docelowych GES, a przy okazji również przyczynia się do ochrony tarlisk, żerowisk oraz zmniejszenia zanieczyszczenia.		
182	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament** **Rybołówstwa**	Dotyczy dok. KPOWM, sugestia przeredagowania zapisu: Cel dla Kryterium 1.2. Wielkość populacji Celem jest utrzymanie rozmiaru populacji wymienionych w Dyrektywie ptasiej i Dyrektywie siedliskowej w zgodzie z naturalnymi warunkami fizycznymi, geograficznymi i klimatycznymi poprzez zredukowanie głównych czynników śmiertelności gatunków takich jak przyłów w	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Usunięto odniesienia do Dyrektywy Ptasiej z karty dla ryb.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			sieci rybackie, bezpośrednia ekstrakcja ze środowiska, czy zanieczyszczenia. W przypadku populacji/gatunków, na których temat nie dysponuje się odpowiednią wiedzą na temat wielkości populacji i wpływu działalności człowieka na ich stan (morświn, foka), celem jest uzyskanie takich informacji poprzez wdrożenie odpowiednich programów monitoringowych. na Cel dla Kryterium 1.2. Wielkość populacji Celem jest utrzymanie rozmiaru populacji wymienionych w Dyrektywie siedliskowej w zgodzie z naturalnymi warunkami fizycznymi, geograficznymi i klimatycznymi poprzez zredukowanie głównych czynników śmiertelności gatunków takich jak przyłów w sieci rybackie, bezpośrednia ekstrakcja ze środowiska, czy zanieczyszczenia.		
183	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska**	Uwagi do prognozy OOŚ do KPOWM.	Zespół projektu KPOWM	**Uwagi uwzględnione** Uwagi i wnioski zgłoszone do Prognozy zostały przeanalizowane pod kątem tego, czy uwzględnienie postulowanej treści wpłynęłoby na jej wnioski

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku		04.04.2016	końcowe. Tylko w takiej sytuacji konieczna byłaby korekta Prognozy oraz – potencjalnie – idące w ślad za nią ewentualne zmiany w KPOWM, które skutkowałyby powtórzeniem procedury. W wyniku przeprowadzonej analizy stwierdzono, iż uwagi nie wpływają na ocenę przedstawioną w Prognozie, natomiast poprawki edycyjne zostaną naniesione na dokument przedłożony do odbioru.
184	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Uwaga dotyczy dokumentu KPOWM. Należy zweryfikować informacje we fragmencie: Str. 13, akapit drugi od góry: *mowa o wynikach modelowania w perspektywie do 2020*	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zweryfikowano i poprawiono materiał.
185	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Uwaga dotyczy dokumentu KPOWM, Str. 15. . Mamy zastrzeżenia do schematu 1 lub do schematu 2, niekompletny jest schemat 2: ocena -> zestaw właściwości -> zestaw celów -> program monitoringu -> programy działań - > ocena -> itd.)	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Uzgodniono finalną treść schematu, zastąpiona dwa schematy jednym.
186	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament**	Uwaga dotyczy dokumentu KPOWM, Str. 21, Należy uzupełnić zdanie w ostatnim wyliczaniu	Zespół projektu KPOWM	**Uwaga uwzględniona** Zweryfikowano i poprawiono materiał.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Monitoringu i Informacji o Środowisku		04.04.2016	
187	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Uwaga dotyczy dokumentu KPOWM, Str. 22 Należy przemyśleć, czy właściwy jest podział na RDW I RDSM w przedstawionym rysunku.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Została poprawiona strona graficzna
188	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Uwaga dotyczy dokumentu KPOWM, Str. 23 CORESET BD wyznaczył 6 akwenów w polskiej strefie. Autorzy Wstępnej Oceny Środowiskowej wydzielili z nich Zalew Szczeciński (z polskich wód przybrzeżnych Basenu Bornholmskiego) I Zalew Wiślany (z polskich wód przybrzeżnych Zatoki Gdańskiej). Prośba o zweryfikowanie	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zweryfikowano i poprawiono materiał.
189	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Uwaga dotyczy dokumentu KPOWM, Str. 28, tab. 3.: - powinno być „Helski”, - powinno być „Zalew Kamieński I Dziwna”	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Poprawiono zgodnie z sugestią

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			rys. 6: - powinno być „Dziwna”		
190	elektronicznie	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku	Uwaga dotyczy dokumentu KPOWM, Str. 31 Prośba o przeredagowanie akapitu (co to jest „ogólna ocena stanu”). Jednocześnie zgodnie z art. 8 lit a i b RDSM oraz indykatywną listą wskaźników zamieszczonych w tabeli 1 i 2 załącznika III, przeprowadzono ogólną ocenę stanu środowiska polskich obszarów morskich, która stanowi tło do oceny dobrego stanu środowiska (GES) przeprowadzonej zgodnie z art. 9 RDSM dla 11 wskaźników opisowych tzw. cech.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Materiał został przeredagowany.
191	elektronicznie	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku	Uwaga dotyczy dokumentu KPOWM, Str. 34 Prośba o wyjaśnienie w jakim celu jest akapit: „KPOWM ma za zadanie zaplanować działania, które będą prowadziły do osiągnięcia stanu dobrego (GES)” Poniższe stwierdzenie można odczytać jako zaprzeczenie zasadności wykonywanej pracy. jednakże należy pamiętać, iż ekosystem cały czas dostosowuje się do zmieniających się w czasie presji antropogenicznych, wskutek czego bardzo trudne lub nawet niemożliwe jest określenie na podstawie Wstępnej Oceny lub dodatkowych danych monitoringowych,	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Materiał przeredagowano. Akapit pozostał – z uwagi na podjęcie próby uwzględnienia tych elementów w ramach prac nad KPOWM.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			jakie są aktualne trendy środowiskowe i jak ukształtuje się stan ekologiczny Morza Bałtyckiego do 2020 roku w przypadku niepodjęcia działań lub podjęcia jedynie działań, które są już wdrożone lub zaplanowane w innych programach.		
192	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Uwaga dotyczy dokumentu KPOWM, Str. 48, Należy uzupełnić informację odnośnie morświna: co oznacza „95% poziom ufności 90-997”	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Materiał został uzupełniony, o zapis: 95 % przedział ufności oznacza, że liczebność morświnów może wynosić pomiędzy 90 a 997 osobników.
193	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	W dokumencie KPOWM nie można zidentyfikować źródła zapisu: *Ocena statusu ochronnego morświnów w polskich wodach zawarta jest we Wstępnej ocenie stanu ochrony gatunków wykonanej przez Generalną Dyrekcję Ochrony Środowiska dla lat 2007 – 2012 (GIOŚ, 2013) dla Komisji Europejskiej.*	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Odwołanie i przywołana informacja zostaną zweryfikowane i poprawione, aby nie budziły wątpliwości.
194	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska**	Na stronie. 50 , dokumentu KPOWM należy poprawić skrót GES na poprawny: GEŚ	Zespół projektu KPOWM	**Uwaga uwzględniona** Materiał poprawiono

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku		04.04.2016	
195	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Na Str. 51 dokumentu KPOWM , jest sformułowanie „przełowionych gatunków morskich” powinno być „przyłowionych”	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Materiał zweryfikowano i poprawiono.
196	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Na Str. 58 dokumentu KPOWM, nie ma w tekście „orła bielika” jest „bielik” (pomimo ang. „white tailed eagle” Prośba o uzupełnienie.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Materiał zweryfikowano i poprawiono.
197	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Na Str. 63 / 64 dokumentu KPOWM, należy poprawić w zdaniu „Gatunki dwuśrodowiskowe wstępują do rzek w celu odbycia tarła/rozrodu;” na „Gatunki dwuśrodowiskowe wpływają do rzek w celu odbycia tarła/rozrodu;”	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Materiał zweryfikowano i poprawiono.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
198	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Na Str. 66 dokumentu KPOWM jest pomylona numeracja cech i wskaźników w ramach cechy: *Integralność dna morskiego.* Jest to cecha 6. Prośba o korektę w tabeli	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zweryfikowano nazwy i skorygowano je.
199	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Na str. 73 (m.in.), dokumentu KPOWM w tekście jest błąd w postaci: „Bałtycki Plan Działań" zamiast „Plan Działań na rzecz Bałtyku" Jako że powtarza się w kilku miejscach, prośba o poprawę w całym dokumencie na właściwą nazwę.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Materiał zweryfikowano i poprawiono.
200	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Na str. 98 dokumentu KPOWM, 1. Z Wstępnej oceny wynika, że żaden z podakwenów, poza podakwenem 62, nie odpowiada GES, stąd też ogólna ocena to stan środowiska poniżej dobrego (subGES). Kryteria oceny przyjęte w ramach wstępnej analizy różnią się nieco od przyjętych zgodnie z RDSM celów środowiskowych dla podakwenów. Tym niemniej Wstępna ocena generalnie właściwie odzwierciedla aktualny stan środowiska. Należy jednak zauważyć, że stan podakwenu 62 nie odpowiada ustalonym w RDSM celom środowiskowym, co znaczy, że w ich świetle ocena tego	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Fragment poddany uwadze został usunięty z tekstu. Kwestia treści, czy też rozbieżności pomiędzy Wstępną oceną stanu... a Zestawem celów środowiskowych, jako dokumentów istniejących i przyjętych, nie podlega konsultacjom i rozstrzygnięciom w ramach projektu KPOWM

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			podakwenu wypada inaczej niż we Wstępnej ocenie.		
201	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Dokument KPOWM Prośba o ujednolicenie nazwy „Wstępna ocena” w całym dokumencie.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zweryfikowano i poprawiono materiał.
202	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	W dokumencie KPOWM, na Str. 101 należy zweryfikować tytuł i przynależność rysunku B. Powinien być do fosforu.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Rysunek B został przeniesiony do wcześniejszego akapitu, poprawiono tytuł według sugestii oraz dokonano zamiany azotu na fosfor.
203	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Na stronie 103 dokumentu KPOWM w zdaniu: Należy podkreślić, że Polska przyjęła wyznaczone przez HELCOM cele redukcji jedynie jako orientacyjne …” słowo „orientacyjne”, zastąpić „indykatywne”	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zweryfikowano i poprawiono materiał.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
204	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Na stronie Str. 104 i 105 (rys. E i rys. F) dokumentu KPOWM, prośba o poprawę „ścieki opadowe", na „wody opadowe" (albo: „wody opadowe i roztopowe"	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zapis poprawiono na „wody opadowe"
205	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Uwaga dotyczy dokumentu KPOWM, str. 117. Należy zamienić słowo „odstępstwami" na „wyjątkami" w poniższym zdaniu: *Biorąc powyższe pod uwagę, należy uznać że większość celów środowiskowych dotyczących cechy C5 Eutrofizacja powinna zostać objęta odstępstwami na mocy art. 14 ust. 1 lit e) Ramowej Dyrektywy w/s Strategii Morskiej.*	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Materiał poprawiono.
206	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Na stronie 122 dokumentu KPOWM jest stwierdzenie „urobku czerpalnego" powinno być „urobku bagrowanego"	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Materiał poprawiono.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
207	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Uwaga dotyczy dokumentu KPOWM, fragmentu na Str. 124 Czy przy obliczaniu obszaru trwale zmienionego (dla cechy 7), nie został popełniony błąd metodyczny? Oblicza się długość oraz powierzchnię. Suma obu zmian: liniowych I obszarowych , daje wielkość zmian hydrograficznych w akwenie. Nie tylko powierzchnia. Poza tym Zalew Szczeciński jest uznany za silnie zmienioną część wód. Przy jedynie 3% trwałych zmian w całym obszarze Zalewu? Podobnie Zalew Wiślany – w następnym cyklu planistycznym od 2016 roku) jego status jest „silnie zmieniona część wód". Przy zaledwie 2% trwałych zmian?	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Zapytanie** W kontekście C7 nigdy nie pojawiają się zapisy mówiące o silnie zmienionej części wód dla każdego akwenu w C7 jest GES, a działania mają zmierzać do utrzymania GES
208	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Uwaga dotyczy dokumentu KPOWM, str. 125 Prośba o sprawdzenie tytułu Wieloletniego programu ochrony brzegów morskich.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Tytuł sprawdzono, nazwa wprowadzona do projektu KPOWM jest poprawna.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
209	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Uwaga dot. dokumentu KPOWM, Str. 126 Pilotażowy monitoring warunków hydrograficznych jest realizowany od 2016 roku w ramach PMŚ – Monitoring Bałtyku w wyłącznej polskiej strefie ekonomicznej. W 2016 roku będzie przeprowadzony monitoring we wszystkich jcw przejściowych I przybrzeżnych. Zaplanowano weryfikację metodyki prowadzenia monitoringu.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** W przypisie w dziale 1 karty cechy 7 podano wyjaśnienie: Od 2016 roku realizowany jest pilotażowy monitoring warunków hydrograficznych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska – Monitoring Bałtyku w wyłącznej polskiej strefie ekonomicznej. W 2016 roku realizowany będzie monitoring we wszystkich przejściowych i przybrzeżnych jednolitych częściach wód. Ponadto zweryfikowana zostanie metodyka monitoringu.
210	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Na Str. 127 dokumentu KPOWM, jest zapis „służba hydrologiczno-meteorologiczna” powinno być „państwowa służba hydrologiczno-meteorologiczna”	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Materiał poprawiono.
211	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Na Str. 136 dokumentu KPOWM jest zapis „Ścieki wprowadzane” powinno być „ścieki odprowadzane”	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Materiał poprawiono.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
212	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Uwaga dotyczy dok. KPOWM, str. 138 Czy jest „Biuro Hydrograficzne Gospodarki Wodnej”? Jeśli tak – w jakim urzędzie / ministerstwie?	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Materiał zweryfikowano i poprawiono.
213	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Uwaga dotyczy dok. KPOWM, Str. 152 Prośba o uwzględnienie informacji: GIOŚ prowadzi pilotażowy program monitoringu odpadów w środowisku morskim: toń wodna (na powierzchni morza) w wyznaczonych stacjach I na wyznaczonych transektach.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Dodano proponowany zapis w dziale 4 podrozdziału 3.10.
214	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Uwaga dotyczy dok. KPOWM, str. 158 Prośba o poprawę bo nastąpiło pomieszanie programów (odpady w środowisku morskim): Albo: PMŚ 2016-2020, albo Program monitoringu wód morskich I realizacja Monitoring polskiej strefy ekonomicznej Morza Batyckiego w latach 2014-2017.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Materiał zweryfikowano i poprawiono.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
215	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	Uwaga dot. dokumentu KPOWM, str. 159-163 Brak informacji o rejestracji hałasu podwodnego w ramach monitoringu Morza Bałtyckiego, są tylko prace studialne.	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Wprowadzono uzupełniające informacje, zgodnie z posiadanymi danymi w tym zakresie.
216	elektronicznie	**Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku**	W Rozdziale 4 dokumentu KPOWM zamiast odstępstwa, powinno być „wyjątki”	Zespół projektu KPOWM 04.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Materiał poprawiono.
217	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Proponowana zmiana w karcie działania: KTM20_2 Zwiększenie dostępności danych z zakresu przypadkowych połowów chronionych gatunków morskich ptaków i ssaków. Zmiana w pkt. Sposób wdrażania:	Zespół projektu KPOWM 07.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Uzupełniono opis sposobu wdrażania zgodnie z propozycją przedstawioną w uwadze. Koszty 9 000 zł usunięto z kosztów, skoro klucze zostały wydane w 2015 r.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			Działanie to będzie wdrażane dwutorowo poprzez: Rozbudowę programu monitorowania przypadkowych połowów waleni poprzez zwiększenie zakresu monitorowania przyłowu ssaków morskich, ptaków oraz wybranych, chronionych gatunków ryb, zgodnie z projektowanym nowym rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady o wspólnotowych ramach dla zbioru danych rybackich (Data Collection Framework) i nowym projektowanym wieloletnim programem zbioru danych rybackich. Modyfikację istniejącego systemu zbioru danych połowowych z Centrum Monitorowania Rybołówstwa w celu efektywnej analizy i zbioru danych dotyczących przypadkowych połowów z dzienników połowowych i miesięcznych raportów połowowych (dla łodzi poniżej 10 m długości, albo poniżej 8 m w przypadku łodzi poławiających gatunki objęte kwotą). Zmiana w tym punkcie wpłynie na wycenę działania, gdyż wyceniamy nie wprowadzenie systemu powiadomień sms, ale modyfikację istniejącego systemu informatycznego		Skorygowane założenia do szacunku kosztów są następujące: Przewidziano koszt 300 000 PLN/rok dla programu monitoringu z udziałem obserwatorów, a także kamer, na małych łodziach prowadzących połowy sieciami stawnymi, głównie na potrzeby monitoringu przyłowu. Dotyczyć to będzie ok. 20 jednostek rybackich gdzie realizowany będzie monitoring przyłowu w ramach NPZDR, oraz ok. 13 pracowników MIR-PIB (naukowych i technicznych) prowadzących monitoring. Zastosowanie kamer powinno być prowadzone uzupełniająco do monitoringu z udziałem obserwatorów, albo w ramach NPZDR, albo poza tym programem. Zakłada się ewentualne wprowadzanie modyfikacji w programie, w zależności od zapotrzebowania. Koszty całkowite działania wyniosą ok. 300 000 zł rocznie, czyli 1,2 mln zł w okresie 4 lat.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			służącego analizie danych z dzienników połowowych. Dodatkowo, w wycenie należałoby uwzględnić koszt zmodyfikowanego programu monitorowania przypadkowych połowów waleni, zgodnie z nowym rozporządzeniem UE o zbiorze danych rybackich - DCF, obecnie na ukończeniu. Istniejący program monitorowania przypadkowych połowów waleni to koszt ok. 200-300 tys. Modyfikacja systemu informatycznego w celu raportowania przyłowu ptaków i ssaków w dziennikach połowowych: do wyjaśnienia w Centrum Monitorowania Rybołówstwa z administratorem systemu informatycznego do zbioru danych rybackich. Powielenie Kluczy do oznaczania ptaków w przyłowie. – ok. 9 tys. PL		
218	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej**	KTM20_4 Ustanowienie ograniczeń dla stosowania określonych narzędzi połowowych w planie zagospodarowania przestrzennego obszarów	Zespół projektu KPOWM	**Uwaga uwzględniona** Uwagę uwzględniono dodając proponowane zapisy do działania 20_4. Zmieniono nazwę działania na:

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Departament Rybołówstwa	morskich, w przypadku konieczności ochrony cennych i zagrożonych morskich biotopów. Wydaje się, że tego działania nie można połączyć z kwestią dotyczącą testowania i zastosowania alternatywnych narzędzi połowowych i urządzeń ograniczających przypadkowy połów chronionych gatunków zwierząt (ptaków i ssaków), zwłaszcza w morskich obszarach Natura 2000. Biorąc pod uwagę, iż kwestia zastosowania narzędzi połowowych i urządzeń ograniczających przyłów gatunków chronionych jest obecnie szeroko dyskutowana na forach wielu krajów, a MIR-PIB planuje przeprowadzenie testów alternatywnych narzędzi połowowych, w celu znalezienia narzędzia, które będzie mogło być zastosowane np. w obszarach Natura 2000 w celu ograniczenia przyłowu ptaków morskich, a także uwzględniając, że takie działanie zawarte jest w programie PO „Ryby" 2014-2020, proponujemy nową kartę dla tego działania. Działanie: „Testowanie i zastosowanie alternatywnych narzędzi połowowych i urządzeń mających na celu ograniczenie przypadkowego połowu chronionych gatunków zwierząt (ptaków i	07.04.2016	Ustanowienie ograniczeń dla stosowania określonych narzędzi połowowych w planie zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich oraz testowanie i zastosowanie alternatywnych narzędzi połowowych i urządzeń mających na celu ograniczenie przypadkowego połowu chronionych gatunków zwierząt (ptaków i ssaków). Zakres rzeczowy skorygowany: Wprowadzenie zakazu stosowania narzędzi połowowych powodujących wzrost śmiertelności gatunków objętych wskaźnikiem bądź mających negatywny wpływ na stan siedlisk cennych przyrodniczo. Testowanie i zastosowanie alternatywnych narzędzi połowowych i urządzeń ograniczających przypadkowy połów chronionych gatunków zwierząt (ptaków i ssaków), zwłaszcza w morskich obszarach Natura 2000. Sposób wdrażania skorygowany: Wprowadzenie zakazu do projektu planów zagospodarowania przestrzennego polskich obszarów morskich, przyjmowanego w drodze rozporządzenia ministra właściwego ds. gospodarki morskiej. Zakupu urządzeń ograniczających przypadkowy połów takich jak urządzenia

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			ssaków), zwłaszcza w morskich obszarach Natura 2000”. Działanie będzie polegało na realizacji projektów w oparciu o środki PO „Ryby” 2014-2020, ale takie działania mogą być realizowane również w oparciu o inne mechanizmy finansowe np. sektora środowiska LIFE+ czy np. środki z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska. Koszt działania: Koszt zakupu urządzeń ograniczających przypadkowy połów takich jak urządzenia odstraszające walenie - pingery zależy od ilości zakupionych pingerów, ale koszt jednego pingera to ok. 450 PLN brutto. Działanie było już realizowane, ale jego zasięg powinien zostać zwiększony, również same pingery prawdopodobnie będą już innego rodzaju niż dotychczas używane pingery (AQUATEC AQUAmark 100). Koszt testowania alternatywnych narzędzi połowowych: Na podstawie propozycji polskiego projektu w tym zakresie w ramach większego międzynarodowego projektu HELCOM BALTFIMPA wnioskowanego do finansowania do LIFE+ (oszacowanie kosztów przygotowane w uzgodnieniu z MIR-PIB) to koszt: 1 036 368 PLN (w to wchodziła:		odstraszające walenie – pingery, raporty, spotkania i wynajem sal, podróże zagraniczne krajowe i lokalne, zakup narzędzi alternatywnych – klatek dorszowych (COD POTS), zakup przynęty, naprawa sprzętu, zakup niezbędnego sprzętu informatycznego, testowanie narzędzi na dwóch łodziach rybackich z udziałem obserwatorów 60 dni połowowych, testowanie narzędzi alternatywnych na łodzi naukowo-badawczej 30 dni połowowych. Koszty skorygowane: Koszt zakupu urządzeń ograniczających przypadkowy połów takich jak urządzenia odstraszające walenie – pingery: 50 000 PLN brutto. Koszt testowania alternatywnych narzędzi połowowych: 1,1 mln PLN brutto Koszt ustanowienia ograniczeń dla stosowania określonych narzędzi połowowych w planie zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich nieznany, zależny od wprowadzonych ograniczeń stosowania narzędzi połowowych.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			wykonana praca przy projekcie, raporty, spotkania i wynajem sal, podróże zagraniczne krajowe i lokalne, zakup narzędzi alternatywnych – klatek dorszowych (COD POTS), zakup przynęty, naprawa sprzętu, zakup niezbędnego sprzętu informatycznego, testowanie narzędzi na dwóch łodziach rybackich z udziałem obserwatorów 60 dni połowowych, testowanie narzędzi alternatywnych na łodzi naukowo-badawczej 30 dni połowowych). Projekt HELCOM BALTFIMPA nie uzyskał finansowania z LIFE+.		Łączny koszt działania: 1 150 000 PLN brutto.
219	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Załącznik 2 do KPOWM wyniki analizy CBA, str. 23. 2. Zarybienie Zgodnie z art. 98 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2014 r. o rybołówstwie morskim (Dz. U. z 2015 r. poz. 222) utrzymanie i odtwarzanie zasobów ryb w polskich obszarach morskich jest dokonywane przez zarybianie tych obszarów. Jednocześnie, Art. 98 ust. 2 ww. ustawy stanowi, że zarybianie polskich obszarów morskich prowadzi minister właściwy ds. rybołówstwa. Zgodnie z art. 98 ust. 3 ww. ustawy koszty zarybiania polskich obszarów	Zespół projektu KPOWM 07.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zapis został zmieniony zgodnie z zgłoszoną uwagą

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			morskich ponoszone są corocznie przez budżet państwa, z części, której dysponentem jest minister właściwy ds. rybołówstwa. Celowość prowadzenia zarybień wynika z potrzeby utrzymania cennych dla polskiego rybactwa gatunków ryb dwuśrodowiskowych, takich jak np. troć i łosoś. W przeszłości gatunki te występowały bardzo licznie w wielu polskich rzekach oraz w granicach polskich obszarów morskich. Aktualny stan zasobów przynajmniej kilku gatunków ryb dwuśrodowiskowych wymaga prowadzenia zarybień wspomagających ich populacje. Zarybianie polskich obszarów morskich wykonuje się na podstawie planu zarybieniowego przygotowanego przez Zespół do spraw Zarybiania powołany przez Ministra właściwego ds. rybołówstwa. Zarybienia realizowane w ramach zadania pn. Zarybianie polskich obszarów morskich i obejmują dorzecze Wisły i Odry, rzeki pomorskie oraz wody morskie i prowadzone są zwłaszcza takimi gatunkami ryb jak łosoś i troć wędrowna, a także certa, sieja czy jesiotr. Zarybienia realizowane są partiami, tak by możliwa była bieżąca kontrola ilości i		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			sortymentu wypuszczanych ryb, zgodnie z planem zarybiania. Finansowanie zadania „Zarybianie polskich obszarów morskich" w latach 2006-2013. Tabela. Finansowanie zadania „Zarybianie polskich obszarów morskich" w latach 2006-2013 Rok 2006- 4 000 000, 2007 – 4 800 000, 2008 – 5 000 000, 2009 4 936 000, 2010 – 4 597 000, 2011 – 4 614 000, 2012 – 5 000 000, 2013 – 5 000 000, 2014 – 4 852 000, 2015 – 5 000 000.		
220	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Dokument KPOWM, Rozdział 3., 3.1.: Bioróżnorodność (C1) w powiązaniu z łańcuchem troficznym (C4) oraz integralnością dna (C6) Błędy językowe, proszę zmienić małą literę na wielką, zapis powinno brzmieć „Wdrożenia" • Rozwój bazy danych o występowaniu i śmiertelności ssaków morskich • Wdrożenia rozwiązań ograniczających śmiertelność ssaków w sieciach rybackich.	Zespół projektu KPOWM 07.04.2016	**Uwaga uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			• Rozwój badań na oceną i gromadzeniem danych dot. wpływu rybołówstwa na środowisko. Bałtycki Plan Działań HELCOM		
221	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Dokument KPOWM, Rozdział 3., 3.1.: Bioróżnorodność (C1) w powiązaniu z łańcuchem troficznym (C4) oraz integralnością dna (C6) Zastąpić zapis: III. Dokumenty krajowe Ochrona i odbudowa morskiej różnorodności biologicznej i ekosystemów morskich oraz systemy rekompensat w ramach zrównoważonej działalności połowowej – zbieranie utraconych narzędzi połowowych i odpadów morskich. Wspieranie metod połowych o mniejszych negatywnych oddziaływaniach na ptaki i ssaki morskie. Program Operacyjny „Rybactwo i Morze" (PO RYBY 2014-2020) Zapisem: III. Dokumenty krajowe Ochrona i odbudowa morskiej różnorodności biologicznej i ekosystemów morskich oraz systemy rekompensat w ramach zrównoważonej działalności połowowej – zbieranie utraconych narzędzi połowowych i	Zespół projektu KPOWM 07.04.2016	**Uwaga uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			odpadów morskich. Wspieranie nowych metod połowych redukujących negatywny wpływ na ptaki i ssaki morskie, dno morskie a także ograniczających wielkość niechcianych połowów. Program Operacyjny „Rybactwo i Morze” (PO RYBY 2014-2020)		
222	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Dokument KPOWM, Rozdział 3., 3.1.: Bioróżnorodność (C1) w powiązaniu z łańcuchem troficznym (C4) oraz integralnością dna (C6) Do skreślenia zapis: "Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi" z poniższego fragmentu: "Działanie polega na prowadzeniu programu badań w polskich morskich wodach wewnętrznych w zakresie oceny stanu zasobów ryb. Planowane korzyści z wdrożenia działania wiążą się z uzyskaniem danych na temat stanu zasobów w polskich morskich wodach wewnętrznych i możliwości ich eksploatacji. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju.	Zespół projektu KPOWM 07.04.2016	**Uwaga uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			Jego realizacja poprzez rozpoznanie stanu zasobów może wpłynąć na sektor rybołówstwo morskie. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej ~~Rolnictwa i Rozwoju Wsi."~~		
223	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	W dokumencie KPOWM, Rozdziale 3 Program działań z uwzględnieniem celów środowiskowych, podrozdział 3.1. C1-4, C6 należy przeredagować fragment by brzmiał: *Badanie i ocena konieczności zwiększenia zasięgu obszarów, gdzie zakazane jest trałowanie - wraz z opracowaniem narzędzi kontrolnych.* W celu wsparcia świadomych decyzji dotyczących zarządzania zasobami, zasadne jest zbadanie i ocena konieczności wprowadzenia ograniczeń w trałowaniu. W aktach prawa krajowego projektowane jest czasowe, dodatkowe do już istniejących, zamknięcie połowów trałowych w wybranych strefach. Ponadto, niezbędne jest przeprowadzenie dodatkowych prac badawczych dotyczących wpływu trałowania na obszary znajdujące się w pobliżu siedlisk wrażliwych na prowadzenie takich działań, oraz w obszarach gdzie trałowanie jest	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			intensywne. Przedmiotowe działanie wpisuje się w podstawowe założenia zrównoważonego rozwoju. Jego realizacja poprzez zmiany sposobu połowów może wpłynąć na sektor rybołówstwo morskie. Instytucja odpowiedzialna za wdrożenie: Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej		
224	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Dokument KPOWM, Rozdział 3.1.1, w tytule: Cecha 1 Bioróżnorodność i 4 łańcuch troficzny – ryby należy usunąć myślnik.	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Rozdziały są nazwane jednolicie dla wszystkich cech, nie otrzymano uwag do pozostałych cech w tym zakresie, więc nie zostanie to zmienione w tym rozdziale, ani pozostałych.
225	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	W Dziale 4, Rozdziału 3.1.1 dokumentu KPOWM należy przeredagować i uzupełnić fragment tekstu, sugerujemy by brzmiał: Wspólna polityka rybołówstwa (WPRyb; rozporządzenie 1380/2013) weszła w życie w 2014 r. Najważniejsze aspekty zreformowanej Wspólnej Polityki Rybołówstwa dotyczą ochrony żywych zasobów morza, ekosystemowego podejścia do zarządzania rybołówstwem, regionalizacji procesu decyzyjnego, redukowania w jak	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Wprowadzono do treści KPOWM zmiany i informacje uzyskane od Ministerstwa.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			największym stopniu niechcianych połowów, wdrożeniu obowiązku wyładunkowego dla dorsza, śledzia, szprota, łososia i gładzicy w Morzu Bałtyckim, eksploatowania zasobów na poziomie maksymalnego zrównoważonego połowu (MSY), zarządzaniu zasobami na podstawie wieloletnich planów zarządzania. Należy również wykreślić stwierdzenie: „oraz zarządzania rybołówstwem i flotami eksploatującymi takie zasoby.”		
226	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Sugerujemy by fragment punktu 4, w Dział 4 Istniejące, planowane i nowe działania niezbędne do osiągnięcia dobrego stanu środowiska dla cechy1 - Bioróżnorodności ryb i cechy 4 - Łańcuch troficzny ryb Rozdziału 3.1.1 przeredagować i uzupełnić treść w poniższy sposób: 4. W ramach WPRyb, podstawowe działania prowadzące do poprawy stanu stad i osiągnięcia GES cech 1 i 4 obejmują: • zapewnienie aby eksploatacja żywych zasobów morza odbudowywała i zachowywała populacje poławianych gatunków powyżej poziomów pozwalających uzyskać MSY do roku	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Wprowadzono do treści KPOWM zmiany i informacje uzyskane od Ministerstwa.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			2015, dla których jest to możliwe, a do 2020 roku dla wszystkich stad • zapewnienie minimalizowania negatywnych skutków działalności połowowej dla ekosystemu morskiego, a także dążenie do tego aby działalność połowowa nie powodowała degradacji środowiska morskiego. Powyższe cele realizowane mają być poprzez: stopniową eliminację odrzutów w rybołówstwie, zarządzanie zasobami na podstawie wieloletnich planów zarządzania, wdrożenie środków, w tym również środków technicznych dotyczących narzędzi połowowych oraz stosowania urządzeń redukujących negatywny wpływ na środowisko, ustanowienia środków ochronnych ze względu na konieczność ochrony ~~obszarów~~ tarlisk i podchowu narybku, oraz działań prowadzących do dostosowania zdolności połowowej floty do wielkości zasobów i zapewnienia długoterminowej stabilności europejskich zasobów rybnych..		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
227	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Ze strony 42, dokumentu KPOWM, w Rozdziale 3.1.1 w Dziale 4 należy usunąć fragmenty: • Całkowite dopuszczalne połowy (TAC), czyli limity dotyczące ilości ryb, które można łowić z danego stada w danym roku, muszą teraz wziąć pod uwagę MSY. Dla kwotowanych stad ryb bałtyckich, TAC są uzgadniane i publikowane co roku (Rozporządzenie 2015/2072). • Działania techniczne uzupełniają TAC w kontrolowaniu presji połowowej i ochrony narybku oraz tarlisk. Należą do nich ograniczenia dotyczące narzędzi, takich jak minimalne rozmiary oczek włoków umożliwiających bardziej ukierunkowane połowów i ucieczkę osobników młodocianych; a przestrzenne lub sezonowe wyłączenia chronią np. narybek i tarliska. Działania techniczne w Bałtyku patrz: Rozporządzenie 2187/2005. Techniczne środki ochrony zawarte w rozporządzeniu UE są sprawdzane w latach 2015 i 2017.	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
228	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Prośba by Rozdziale 3.1.1, dokumentu KPOWM, w Dziale 4 w zdaniu: Oczekuje się, że wpłyną pozytywnie na kilka wrażliwych gatunków ryb, w tym dwuśrodowiskowych (jesiotr, parposz, węgorz europejski, pstrąg). usunąć : pstrg” i zamienić go: „troć, łosoś, minogi)”	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Wprowadzono do treści KPOWM zmiany i informacje uzyskane od Ministerstwa.
229	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Dotyczy Rozdziału 3.1.1 dokumentu KPOWM, w Dział 4 Istniejące, planowane i nowe działania niezbędne do osiągnięcia dobrego stanu środowiska dla cechy1 - Bioróżnorodności ryb i cechy 4 - Łańcuch troficzny ryb. Należy przeredagować i uzupełnić fragment dot : *Jakie planowane (już uzgodnione, ale jeszcze nie wdrożone) działania są odpowiadają powyższemu celowi? Jak będą wdrażane? Jaka instytucja jest odpowiedzialna za działania?* Sugerujemy by w dokumencie zamieścić zapis o treści: Wspólna polityka rybołówstwa (WPRyb; rozporządzenie 1380/2013). W ramach WPRyb wiele działań nie zostało jeszcze	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Wprowadzono do treści KPOWM zmiany i informacje uzyskane od Ministerstwa z kilkoma wyjątkami. Odnośnie do fragmentu: *W ramach WPRyb wiele działań nie zostało jeszcze wdrożonych natomiast trwają prace nad ich zatwierdzeniem i wdrożeniem* - proponuje się usunąć, z uwagi na fakt, iż informacja ta znajduje się w polu dotyczącym działań planowanych (uzgodnionych, nie wdrożonych). Odnośnie do fragmentu: *Przewiduje się, że po przyjęciu ww. wielogatunkowego planu zarzadzania KE wróci do przygotowania wieloletniego planu zarządzania zasobami łososia w Morzu Bałtyckim -*

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			wdrożonych natomiast trwają prace nad ich zatwierdzeniem i wdrożeniem. • Działaniem obecnie dyskutowanym na forum UE, które bezpośrednio dotyczyć będzie zasobów Morza Bałtyckiego jest przyjęcie wieloletniego planu zarządzania zasobami dorsza, śledzia, szprota w Morzu Bałtyckim. Przyjęcie ww. planu przewidziane jest na 2016 r. (druga połowa). Należy zauważyć, że w ramach ww. planu będzie możliwość pośredniego zarządzania rybami płaskimi co wynika z tego, że takie same narzędzia używane są do połowu dorsza jak i ryb płaskich. W ramach planu przyjmowane będą środki techniczne pozwalające na osiągniecie celów WPRyb (prace w tym zakresie rozpoczęły się w 2015 r. na forum Bałtyckiej Rady Doradczej –BSAC oraz ciała regionalnego BALTFISH). Rekomendacje BALTFISH mają być na podstawie aktów delegowanych przyjmowane przez KE. Przewiduje się, że po przyjęciu ww. wielogatunkowego planu zarzadzania KE wróci do przygotowania wieloletniego planu		Jeśli są na ten temat jakieś konkretne informacje (np. w postaci komunikatu KE albo informacje prasowe, do których nie udało się dotrzeć Wykonawcy KPOWM), to tak, jeśli nie – proponuje się usunąć, nie powinno się pisać o przypuszczeniach.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			zarządzania zasobami łososia w Morzu Bałtyckim. Wieloletnie plany zarządzania oparte są na opiniach naukowych, technicznych i ekonomicznych i zawierają środki ochronne, mające na celu odbudowę i zachowanie stad ryb powyżej poziomów MSY. Plany wieloletnie obejmują pojedyncze gatunki, albo w przypadku połowów wielogatunkowych, gdy dynamika różnych stad jest ze sobą powiązana, jak to ma miejsce na Morzu Bałtyckim, uwzględniają poziom wiedzy na temat interakcji pomiędzy różnymi stadami, zarówno interakcji technicznych (gdy wiele gatunków jest odławianych z łowiskach mieszanych) i interakcji biologicznych (gdy niektóre gatunki mogą żerować na innych gatunkach) w dłuższych odcinkach czasu. Wieloletnie plany zarządzania umożliwią uwzględnienie długoterminowej perspektywy w zarządzaniu zasobami sprzyjającą osiągnieciu GES dla C1 i C4 Ryby. Proponowany wieloletni plan dla zasobów bałtyckich: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2014:614:FIN		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			. Plan wieloletni odnosi się do stad dorsza, śledzia i szprota w Morzu Bałtyckim oraz połowów tych stad. wdrożenie obowiązku wyładunkowego wszystkich połowów dorsza, śledzia, szprota, łososia od 1 stycznia 2015 r. oraz gładzicy od 1 stycznia 2017 r. dotyczący wyładunku całego połowu wybranych gatunków ryb poławianych komercyjnie wprowadzonego od 1 stycznia 2015 roku, zgodnie z zapisami Wspólnej Polityki Rybackiej UE, co przyczyni się do zmniejszenia ilości odrzutów pochodzących z rybołówstwa (Bałtyk: patrz Rozporządzenie UE 1396/2014). Rybołówstwo bez odrzutów nałożyło obowiązek przywożenia do portu całości złowionych gatunków ryb limitowanych. Na Morzu Bałtyckim obowiązek wyładunku obejmuje połowy dorsza, łososia i małych gatunków pelagicznych śledzi i szprota. Natomiast obowiązek wyładunkowy w odniesieniu do gładzicy wejdzie w życie z dniem 1 stycznia 2017. Oczekuje się, że działanie to spowoduje zmniejszenie niepożądanej śmiertelności połowowej i wsparcie odbudowy zasobów. Obowiązek wyładunku wszystkich połowów,		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			może potencjalnie doprowadzić do znaczących ulepszeń w specyfikacjach technicznych narzędzi połowowych oraz w praktykach połowowych w celu maksymalnego możliwego ograniczenia niezamierzonych połowów i zmniejszenia presji na "gatunki wrażliwe", a tym samym przyczynić się do osiągnięcia celów dla cechy 1. Obowiązki dotyczące wyładunku zostaną wprowadzone i stosowane dla poszczególnych łowisk. Sugerujemy również by uzupełnić akapit: *Monitoring ryb przybrzeżnych w polskich wodach stanowi część projektu oceny przybrzeżnych zasobów ryb Bałtyku wspierającego zarządzanie opartego na ekosystemie (HELCOM FISH-PRO II).* *o fragment:* „Odpowiedzialnym za wdrażanie powyższych działań będzie Minister właściwy ds. rybołówstwa w zakresie wdrażania WPRyb, wspólnie z ministrem właściwym ds. ochrony środowiska w zakresie państwowego monitoringu ryb przybrzeżnych.”		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
230	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	W dokumencie KPOWM, Rozdziale 3.1.1., Dziale 4, sugerujemy by zredagować fragment w takiej treści: „Opisane tutaj działania, które są związane z WPRyb są uzgadniane na poziomie europejskim lub na poziomie regionalnym (Morze Bałtyckie). Polska administracja będzie uczestniczyć w grupie BALTFISH w celu uzgodnienia dalszych działań regionalnych”	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona**
231	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Na str. 45 dokumentu KPOWM, w Rozdziale 3.1.1 przy pytaniu: *Czy któreś z tych działań mają wpływ na wody innych krajów podregionu?* Sugerujemy usunąć fragment: „Wszystkie analizowane i rozważane zasoby ryb są wspólne z innymi krajami bałtyckimi, nie są ograniczone do polskich wód. W rezultacie, wszelkie działania podejmowane w celu wsparcia realizacji MSY w polskich wodach będą również korzystne dla zasobów całego Bałtyku jako całości” i zastąpić : „Wszystkie projektowane działania uzgodnione zostały na poziomie międzynarodowym i bezpośrednio oddziaływają na stan zasobów państw	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Wprowadzono do treści KPOWM zmiany i informacje uzyskane od Ministerstwa.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			bałtyckich, które tworzą region Morza Bałtyckiego. „		
232	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	W *Dziale 5: Jaki wkład będą miały wymienione wyżej działania w osiągnięcie do 2020 r. GES oraz związanych z nim celów środowiskowych? Jakie jest prawdopodobieństwo osiągnięcia GES i czy mają zastosowanie wyjątki, o których mowa w Artykule 14?* Proponujemy zredagować fragment na wstępnie by finalnie brzmiał: „Działania związane ze zaktualizowaną WPRyb będą działać głównie przez zakaz odrzucania ryb niewymiarowych ryb, a także poprzez ograniczenie ilości ryb złowionych z populacji i zmniejszenie śmiertelności połowowej do poziomu lub powyżej poziomu MSY. Presja rybołówstwa będzie dostosowana do wielkości dostępnych zasobów i zgodna z zasadą MSY, co pozwoli osobnikom w obrębie danej populacji, osiągnąć średnio wyższy wiek i większe rozmiary, a w skali całej grupy ryb, zmniejszy nacisk na gatunki o masywniejszych ciałach i wolniej rozmnażających się”	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Wprowadzono do treści KPOWM zmiany i informacje uzyskane od Ministerstwa.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
233	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	W Rozdziale 3.1.2 dokumentu KPOWM, w Karcie Cech 1-4 Ssaki, należy zastąpić „Morświn bałtycki" słowem sam „Morświn". Błąd powtarza się kilka razy.	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zweryfikowano nazwę morświna w tekście i aktualnie widnieje w naukowo poprawnej wersji.
234	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	W Rozdziale 3.1.2 dokumentu KPOWM, w Karcie Cech 1-4 Ssaki, w dziale 3 należy sprawdzić z Programem Ochrony Morświna przytoczony fragment: *Wszystkie badania przyłowu morświnów w Bałtyku jednoznacznie wskazują, że poziom przyłowu przekracza kryterium wymagane dla osiągnięcia żywotnej populacji*	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Zweryfikowano informację, wprowadzono korektę do treści dokumentu.
235	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Na str. 48 *w Dziale Aktualnie wdrażane, już zaplanowane i proponowane nowe działania niezbędne do osiągnięcia GEŚ w zakresie ssaków morskich* Rozdziału 3.1.2 dokumentu KPOWM, sugerujemy by poniższy tekst uzupełnić o zaznaczone fragmenty: Minimalna wielkość nakładu połowowego do objęcia monitoringiem <u>powinna umożliwić strategię poboru prób zapewniającą oszacowanie wielkości przyłowu dla całej floty, a współczynnik zmienności nie</u>	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwzględniono informacje i dane przekazane przez Ministerstwo w formułowaniu ostatecznego brzmienia karty cechy 1 i 4 – dla ssaków, dostosowując poziom szczegółowości informacji, do pozostałych kart.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			powinien przekraczać 0,30. W przypadku braku możliwości oszacowania wielkości przyłowów, należy ustanowić program pilotażowy. W programie pilotażowym, który powinien być przeprowadzony przez pierwsze dwa lata trwania programu, minimalna wielkość nakładu połowowego do objęcia monitoringiem została określona jako 5 %. Następnie, na podstawie wyników programu pilotażowego i wielkości zbadanych przyłowów, państwa członkowskie powinny wyznaczyć taką wielkość nakładu połowowego, do objęcia programem obserwatorów, aby wyznaczyć strategię poboru prób umożliwiającą oszacowanie wielkości przyłowu dla całej floty (Aneks III rozporządzenia 812/2004). Na mocy niniejszego rozporządzenia, od 2006 roku prowadzony jest w Polsce Program Monitorowania Przypadkowych Przyłowów Waleni, tzw. program obserwatorów. Realizatorem projektu jest Morski Instytut Rybacki – Państwowy Instytut Badawczy, który wykonuje go na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Program obejmuje obserwację połowów za pomocą stawnych sieci skrzelowych,		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			oplątujących oraz włoków pelagicznych. W latach 2006 – 2014 obserwacje prowadzone były w obszarach ICES 24 – 29 na jednostkach powyżej 15 m. W latach 2011 – 2014 prowadzono dodatkowy monitoring na jednostkach poniżej 15 m w Zatoce Puckiej i Zatoce Gdańskiej, jednak jego zakres nie dostarczył reprezentatywnych danych o przyłowie, natomiast jest dowodem na to, że monitoring przyłowów waleni z udziałem obserwatorów, jest również możliwy na łodziach mniejszych niż 15 m. W czasie realizacji programu w wymienionych latach nie zaobserwowano przyłowu morświnów, podczas gdy poza strukturą programową odnotowano 2 dobrowolne zgłoszenia o przyłowie morświnów. Sugerujemy przeredagowanie również fragmnentu i uzupełnienie i zaznaczone treści: „Pingery stosowane są na danym obszarze od roku 2008. Od kilku już lat pingery posiada 16 jednostek połowowych stacjonujących głównie na zachodnim wybrzeżu. Jedną z rekomendacji zawartych w Planie Jastarnia jest rozwój sieci obszarów chronionych, poprawa ich łączności oraz		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			stworzenie i wdrożenie odpowiednich planów ochrony na ich terenie. „		
236	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Na stronie 50, dokumentu KPOWM, w Rozdziale 3.1.2, Karta cech 1-4 należy w zdaniu: „Dla dwóch obszarów chronionych Natura 2000 istnieją zaplanowane, lecz nie wdrożone plany ochrony morświna” Słowo: „zaplanowane” Zamienić słowem: „projektowane”	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Wprowadzono do treści KPOWM odpowiednie zmiany.
237	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Na stronie 50, dokumentu KPOWM, w Rozdziale 3.1.2, Karta cech 1-4 . Sugerujemy usunąć fragment: „Dla obszaru PLH990002 plany ochronne dotyczące ograniczania przyłowu morświnów odnoszą się do: ▪ monitoringu przyłowu, ▪ tworzenia stref wolnych od połowów, ▪ zakazu używania pławnic, zastosowania pingerów na stawnych narzędziach połowowych”	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Wprowadzono do treści KPOWM zmiany i informacje uzyskane od Ministerstwa.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
238	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	W dokumencie KPOWM, w Rozdziale 3.1.2, Karta cech 1-4 należy przeredagować, uzupełnić fragment tekstu, który sugerujemy by w takiej formie: „W ramach obecnie dyskutowanego rozporządzenia Rady i Parlamentu Europejskiego dotyczącego wspólnotowych ram dla zbioru danych rybackich (eng. Data Collection Framework), planuje się włączenie programów monitorowania przypadkowych połowów waleni do narodowych programów zbioru danych rybackich. Powinno to prowadzić do poprawy wiarygodności programów obserwatorów poprzez lepsze ich ukierunkowanie na segmenty floty, gdzie obserwowany przyłów waleni jest największy, a także poprzez pokrycie programem obserwatorów większego nakładu połowowego niż dotychczas (prowadzenie obserwacji przyłowu przy okazji innych badań). Polska włączyła program monitorowania przypadkowych połowów waleni do Narodowego programu Zbioru Danych Rybackich - NPZDR w 2015 r. Jak wynika z polskiego programu monitorowania przypadkowych połowów waleni, realizowanego od 2006 r., , zalecany	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwzględniono informacje i dane przekazane przez Ministerstwo w formułowaniu ostatecznego brzmienia karty cechy 1 i 4 – dla ssaków, dostosowując poziom szczegółowości informacji, do pozostałych kart.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			program obserwatorów, w oparciu o rozporządzenie 812/2004, uważany jest za niespełniający efektywnej roli monitorowania przyłowu waleni w polskiej części Bałtyku. Uważa się, że ze względu na bardzo niewielką populację morświnów w polskich wodach obecny nakład obserwacji jest niewystarczający i aby spełniać swoje zadanie powinien zostać zwiększony do 80 % całkowitego nakładu połowowego, co jest niemożliwe zarówno z punktu widzenia organizacyjnego jak i ekonomicznego (ogromny koszt obecności obserwatorów na pokładzie statków rybackich). W związku z powyższym, dodatkowo zalecane jest uzupełnienie programu monitorowania przyłowów waleni z udziałem obserwatorów, innymi technikami monitoringu (z udziałem kamer czy np. dronów). . 2. Prośba o wyjaśnienie, doprecyzowanie skąd pochodzi ta propozycja: „Zaleca się również rozważenie wprowadzenia programu monitoringu przez obserwatorów na jednostkach inspekcyjnych”		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			3. Uwaga dotyczy akapitu i zaznaczonego fragmentu w rozdziale 3.1.2 Dokumentu KPOWM, Karta cech 1-4 *Kompletność sieci morskich obszarów chronionych. Jako, że dla dwóch obszarów Natura 2000 dedykowanych morświnowi plany ochrony jeszcze nie istnieją, niezbędne jest stworzenie i wdrożenie takich planów. Szczególna uwaga powinna być poświęcona wdrożeniu narzędzi połowowych bezpiecznych dla morświnów, a także stworzeniu stref wolnych od rybołówstwa. Ponadto, w efekcie wyników uzyskanych podczas projektu SAMBAH rozważane jest dodanie morświna jako przedmiotu ochrony w obszarze Ławica Słupska PLC990001.* Zgadzamy się co do obszarów wolnych od rybołówstwa ale nie tylko ze względu na ochronę morświna i w parkach narodowych, bo przy tak mobilnym gatunku ssaka morskiego, ustanowienie stref zamkniętych może nie mieć większego sensu (przyłów może zdarzyć się poza strefami zamkniętymi).		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
239	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Dotyczy dokumentu KPOW, Rozdział 3.1.2, Karta cech 1-4. Sugerujemy by fragment: „Gdańskiego w Helu – instytucję zajmującą się między innymi ochroną ssaków morskich w Polsce. Na poziomie prawnym działania regulowane są przez Ministerstwo Środowiska” uzupełnić zapisem: „ i Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej”	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Wprowadzono do treści KPOWM proponowaną zmianę.
240	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	Dotyczy dokumentu KPOW, Rozdział 3.1.2, Karta cech 1-4, W dziale 7*: Luki i inne kwestie problematyczne (czy w obecnym zestawie działań istnieją luki uniemożliwiające osiągnięcie GES i/lub czy istnieje potrzeba modyfikacji istniejących bądź planowanych działań?* *Sugerujemy by uzupełnić zapis o:* Istotny problem stanowi fakt, że wiedza naukowa o populacji morświnów jest wciąż niewielka. Projekt SAMBAH istotnie przyczynił się do jej zwiększenia, jednak wciąż istnieje wiele niewiadomych, które powinno się wypełnić tak szybko jak jest to możliwe. Istotne jest, aby zgromadzić dane na temat morświna w Morzu Bałtyckim tj. jej o zmieszczenia, wędrówek, miejsc rozrodu itd., aby stworzyć	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Wykorzystano informacje przekazane przez Ministerstwo i dostosowano do treści karty.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			możliwość bardziej skutecznych działań ochronnych. Prośba również o zweryfikowanie treści gdyż w innej części dokumentu jest mowa o 2 przypadkach zgłoszenia przyłowu przez rybaków.		
241	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	KPOWM, Rozdział 3.3 Karta cechy 3 – KOMERCYJNIE EKSPLOATOWANE GATUNKI RYB I SKORUPIAKÓW, w dziale 1, pierwszym akapicie należy przeredagować zdanie i w dokumencie umieścić zapis: „Każdego roku Międzynarodowa Rada Badań Morza [International Council for the Exploration of the Sea (ICES)] przygotowuje ocenę stanu zasobów kluczowych gatunków ryb komercyjnie eksploatowanych w Morzu Bałtyckim”	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Wprowadzono do treści KPOWM proponowaną zmianę.
242	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	KPOWM, Rozdział 3.3 Karta cechy 3 – KOMERCYJNIE EKSPLOATOWANE GATUNKI RYB I SKORUPIAKÓW, w zestawieniu dot. aktualnego stanu stad należy zweryfikować treść i zastąpić sformułowania w poniższy sposób: Dorsz w stada zachodniego (SD22-24), Dorsz w stada wschodniego (SD25-32), Śledź stada	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Wprowadzono do treści KPOWM zmiany i informacje uzyskane od Ministerstwa.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			centralnego (SD25-29 & 32), Śledź stada zachodniego (SD22-24 & Div. IIIa) Należy również uzupełnić treścią akapit i umieścić w dokumencie zapis: „Według ekspertyz ICES z 2015, oba stada śledzia obecnie spełniają GES, stado dorsza w stada zachodniego nie spełnia GES w obu kryteriach, stan dorsza stada wschodniego jest niepewny. Natomiast stado szprota spełnia GES, jeżeli chodzi o zdolność rozrodczą, ale nie w odniesieniu do śmiertelności połowowej.”		
243	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	KPOWM, Rozdział 3.3 Karta cechy 3 , w kryterium 3.1 należy przeredagować cały akapit. Sugerujemy poniższą treść: „Cel: Zapewnienie eksploatacji wszystkich komercyjnie eksploatowanych stad ryb na poziomie lub powyżej zapewniającym, że wszystkie komercyjnie eksploatowane ryby znajdują się w bezpiecznych granicach biologicznych.”	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Informacje pochodzą z zatwierdzonego dokumentu *Zestaw celów środowiskowych*....
244	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi**	KPOWM, Rozdział 3.3 Karta cechy 3, w kryterium 3.1.1 Należy przeredagować cały fragment. Sugerujemy poniższą treść:	Zespół projektu KPOWM	**Uwaga częściowo uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Śródlądowej **Departament Rybołówstwa**	Wskaźnik podstawowy 3.1.1 *1) Śmiertelność połowowa (F) wszystkich komercyjnie eksploatowanych stad ryb znajduje się na poziomie na poziomie zgodnie z maksymalnym zrównoważonym połowu (FMSY). Dorsz stada zachodniego (SD22-24) - F ≤ 0.25 Dorsz stada wschodniego (SD25-32) - F ≤ 0.3 Łosoś w SD22-31 – brak celu Szprot (SD22-32) - F ≤ 0.35 Śledź stada zachodniego (SD22-24 i IIIa) - F ≤ 0.25 Śledź stada centralnego (SD25-29 i 32 Ex GoR) - F ≤ 0.16 *Cele ICES: *2)* *Dorsz stada zachodniego (SD22-24) – F ≤ 0.26*	08.04.2016	Zmieniono nazwy stad dla poszczególnych gatunków. Nie zmieniono opisu wskaźnika, pochodzącego z zatwierdzonego dokumentu *Zestawu celów środowiskowych*...

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			Dorsz stada wschodniego Wschodnim (SD25-32) – F ≤ 0.46 *Łosoś w SD22-31 – brak celu* *Szprot (SD22-32) – F ≤ 0.26* *Śledź stada zachodniego (SD22-24 i IIIa) – F ≤ 0.32* *Śledź stada centralnego (SD25-29 i 32 Ex GoR) – F ≤ 0.22*		
245	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	KPOWM, Rozdział 3.3 Karta cechy 3, w kryterium 3.1.1 W chwili obecnej procedowane jest zatwierdzenie nowych poziomów śmiertelności połowowej (F i FSMY) dla dorsza, śledzi i szprota w ramach nowego planu zarządzania tymi gatunkami (planowane przyjęcie II połowa 2016 r.)	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Wprowadzono informację uzupełniającą w tym zakresie: "*2) Obecnie procedowane jest zatwierdzenie nowych poziomów śmiertelności połowowej (F i F_{SMY}) dla dorsza, śledzi i szprota w ramach nowego planu zarządzania tymi gatunkami (planowane przyjęcie II połowa 2016 r.)"

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
246	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	KPOWM, Rozdział 3.3 Karta cechy 3, w kryterium 3.1.1 Polski Zestaw Celów Środowiskowych dla Wód Morskich we wskaźniku 3.1.1 obejmuje również łososia (produkcja smoltów) i stornię (stosunek połowu do wskaźnika biomasy). Wydaje się to jednak być niewłaściwe ponieważ FMSY nie jest wykorzystywany do oceny łososia bałtyckiego (por.: wskaźnik 3.2.2) Przez kogo jest nie wykorzystywany, ICES wykorzystuje niezrozumiały zapis , prośba o wyjaśnienie.	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Przeredagowano zdanie na: „Wydaje się to jednak być niewłaściwe, ponieważ F_{MSY} nie został oszacowany dla łososia bałtyckiego (por.: wskaźnik 3.2.2), ani storni bałtyckiej (por.: wskaźnik 3.1.2).”
247	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	KPOWM, Rozdział 3.3 Karta cechy 3 , w kryterium 3.1.1 We wskaźniku podstawowym 3.2.1 Stosunek połowu do wskaźnika biomasy należy przeredagować treść. Sugerujemy zapis w poniższej treści: Śmiertelność połowowa jest głównym wskaźnikiem poziomu eksploatacji danego stada. Stornia w SD24-25 – brak celu*3) Stornia w SD26-28 – brak celu *3)	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga częściowo uwzględniona** Dodano dodatkowe wyjaśnienia w tekście: *4) Śmiertelność połowowa jest głównym wskaźnikiem poziomu eksploatacji danego stada. ICES dopiero niedawno opracowano ocenę dla stad storni. W chwili obecnej ocenę stada opracowano w oparciu o ograniczone dane, które zawierają szacunki trendów dla biomasy stada, ale nie śmiertelności połowowej. Oceny te powinny jednak pozwolić na obliczenie proporcji pomiędzy połowem i biomasą, które mogą być wykorzystane jako

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			*3) W przypadku dwóch stad storni dostępne informacje nie pozwalają określić śmiertelności połowowej. Natomiast można byłoby określić stosunek połowu do wskaźnika biomasy, a zatem stada storni powinny znaleźć się w celu 3.1.2, a nie w celu 3.1.1, jak w polskim Zestawie Celów Środowiskowych dla Wód Morskich. Należy również wyjaśnić fragment *3).		przybliżenie do określenia śmiertelności połowowej, gdy bezpośrednie szacunki i wartości nie są dostępne. Stornia w SD24-25 – brak celu *5) Stornia w SD26-28 – brak celu *5) Odnośnie do *5), komentarz przedstawiono z uwagi na dostępne dane ICES i przyjęte w ramach ICES oceny, które powinny zostać w kolejnym cyklu planistycznym również wdrożone w Polsce.
248	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	KPOWM, Rozdział 3.3 Karta cechy 3, Kryterium 3.2 *Zdolność rozrodcza stada* należy wyjaśnić niezrozumiały zapis: „Biomasa stada tarłowego (SSB) znajduje się na poziomie lub powyżej poziomu zapewniającego utrzymanie maksymalnego zrównoważonego połowu i pełną zdolność rozrodczą stada”	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Informacje pochodzą z zatwierdzonego dokumentu *Zestaw celów środowiskowych*....
249	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi**	KPOWM, Rozdział 3.3 Karta cechy 3, Kryterium 3.2 Zdolność rozrodcza stada należy przeredagować zapis, sugerujemy poniższą treść:	Zespół projektu KPOWM	**Uwaga uwzględniona**

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
		Śródlądowej **Departament Rybołówstwa**	Wskaźnik podstawowy 3.2.1 Dorsz stada zachodniego (SD22-24) - SSB ≥ 23 000 ton Dorsz stada wschodniego (SD25-32) – brak celu, na podstawie oceny wskaźników opisujących trendy SSB Szprot (SD22-32) - brak celu, na podstawie oceny wskaźników opisujących trendy SSB Śledź stada zachodniego (SD22-24 i IIIa) – SSB ≥ 110 000 ton Śledź stada centralnego (SD25-29 *i 32 Ex GoR*) - brak limitu, na podstawie oceny wskaźników opisujących trendy SSB *Cele ICES: *4) Dorsz stada zachodniego (SD22-24) – SSB ≥ 36 400 ton* *Dorsz stada wschodniego(SD25-32) – SSB ≥ 88 200 ton* *Szprot (SD22-32) – SSB ≥ 570 000 ton* *Śledź stada zachodniego (SD22-24 i IIIa) – SSB ≥ 110 000 ton*	08.04.2016	Zmiany w nazewnictwie stad zostały wprowadzone do dokumentu, zgodnie z uwagą. Ponadto wprowadzono komentarz odnośnie do procedowanych dokumentów i planowanych zmian po ich wprowadzeniu.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			Śledź stada centralnego (SD25-29 i 32 Ex GoR) – SSB ≥ 600 000 ton Uwaga 2. Prośba o weryfikację fragmentu: „brak limitu, na podstawie oceny wskaźników opisujących trendy SSB", po przyjęciu planu wielogatunkowego II połowa 2016 r		
250	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	KPOWM, Rozdział 3.3 Karta cechy 3, We wskaźniku *3.2.2 Wskaźniki biomasy,* Do wyjaśnienia jest poniższy zapis w związku z zarybieniami polskich obszarów morskich: „Należy zauważyć, że Polsce nie ma rzek łososiowych, a w połowach polskich znajdują się ryby z różnych rzek, a zatem powiązanie jakichkolwiek działań związanych z polskimi połowami łososia z poszczególnymi celami GES nie będzie możliwe."	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Właściwe zarządzanie ma na celu ochronę dzikich stad łososia. Zarybianie łososia w polskich obszarach morskich nie pomoże w tym zakresie i nie rozwiąże przedstawionego w punkcie problemu. Ponadto może mieć negatywny wpływ na dzikie stada łososia.
251	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	KPOWM, Rozdział 3.3 Karta cechy 3. Uwaga: W kryterium 3.3 Cel jest niezrozumiały, prośba o wyjaśnienie.	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga nieuwzględniona** Informacje pochodzą z zatwierdzonego dokumentu *Zestaw celów środowiskowych*....

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
252	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	KPOWM, Rozdział 3.3 Karta cechy 3. W dziale 3 należy przeredagować cały fragment, sugerujemy poniższą, zmienioną treść : „Główne stada eksploatowanych komercyjnie gatunków ryb w polskich wodach Bałtyku są zarządzane na poziomie międzynarodowym zgodnie z zasadami wspólnej polityki rybołówstwa (WPRyb) UE (dotyczy gatunków kwotowanych tj. dorsza, śledzia, szprota, łososia i gładzicy). W ostatnich latach zarządzanie rybołówstwem ma za zadanie utrzymanie zdolności rozrodczej stad i ograniczenie presji rybołówstwa na stada do poziomu odpowiadającego osiągnięciu maksymalnego podtrzymywanego połowu (MSY). Wszystkie te cele mają zagwarantować długookresową odnawialność unijnych stad ryb. Zatem cele te mają kluczowe znaczenie dla zreformowanej niedawno wspólnej polityki rybołówstwa (Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1380/2013) i są ściśle związane z celami GES. Dzięki ww. podejściu do zarządzania rybołówstwem dwa stada śledzia w wodach polskich już osiągnęły swoje cele GES.	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Wprowadzono zaproponowane przez Ministerstwo zmiany i uzupełnienia.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			Stada objęte polskim zobowiązaniem GES podlegają corocznemu ustalaniu całkowitych dopuszczalnych połowów (TAC), które odbywa się na poziomie UE. Punktem wyjścia do dyskusji na forum UE w zakresie wysokości TAC na kolejny rok jest coroczna ocena naukowa ICES stanu stad ryb poławianych w Morzu Bałtyckim. Dzięki publikacji tych corocznych ekspertyz możliwe będzie monitorowanie zaawansowania w osiąganiu GES przez każde stado i podejmowanie stosownych działań.”		
253	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	KPOWM, Rozdział 3.3 Karta cechy 3. Dział 4 Prośba o odniesienie się do uwag dot. poszczególnych fragmentów: „Poprzez realizację WPRyb, zasoby będą eksploatowane w sposób umożliwiający osiągnięcie maksymalnego podtrzymywanego połowu (MSY) - tam gdzie to możliwe do 2015 r., a najpóźniej do 2020 r. w odniesieniu do wszystkich stad; minimalizowanie negatywnego wpływu rybołówstwa na środowisko; wsparcie rybołówstwa przybrzeżnego; zapewnienie konkurencyjności i opłacalności działania zakładów przetwórstwa ryb; wdrożenie	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Poprawki wprowadzono do dokumentu.

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			obowiązku wyładunku wszystkich połowów (dotyczy połowów dorsza, śledzia, szprota, łososia i gładzicy). <u>Uwaga 1: Zakaz odrzutów to to samo co obwiązek wyładunku wszystkich połowów.</u> W celu prowadzenia racjonalnej gospodarka żywymi zasobami morza należy wdrażać działania służące realizacji celu: - modernizacja i dostosowanie floty rybackiej do dostępnych żywych zasobów Morza Bałtyckiego, - poprawa środków kontroli i zarządzania zasobami rybnymi i ich efektywne wdrażanie, - zapewnienie racjonalnej i odpowiedzialnej eksploatacji zasobów rybnych przy zwróceniu uwagi na oddziaływanie na potrzeby producentów i konsumentów, - skuteczne przeciwdziałanie nielegalnym, nieraportowanym i nieuregulowanym połowom. *Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)*		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			II. Dokumenty międzynarodowe Zawarto apel do właściwych organów w zakresie rybołówstwa, aby podjąć wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia, by do 2020 populacje wszystkich eksploatowanych komercyjnie gatunków ryb były w bezpiecznych granicach biologicznych, osiągały Maksymalny Zrównoważony Połów i były rozmieszczone w swoich naturalnych zasięgach, i zawierały pełny rozmiar/wiek. Wezwano, by w zakresie rybołówstwa we współpracy z the Baltic AC i HELCOM podjąć następujące działania: przygotować wieloletnie plany zarządzania dla komercyjnie poławianych ryb, tak by w celu zrównoważonego zarządzania tymi gatunkami zgodnie WPRyb Zaapelowano do władz, by podjęły niezwłocznie działania w celu eliminacji nielegalnych, nieuregulowanych i niezgłaszanych połowów. <u>Uwaga 2: poniższy zaznaczony fragment, dane nieaktualne do zweryfikowania.</u>		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			Należy rozwijać krajowe programy ochrony węgorzy. Do 2012 sporządzić klasyfikację i wykaz rzek, w których historycznie występowały ryby migrujące (np. łosoś, węgorz, troć, jesiotr).Do 2010 rozwinąć plany przywrócenia w rzekach ryb migrujących (w tym tarlisk i szlaków migracyjnych). Ustanowienie współpracy międzynarodowej promującej zarządzanie połowami przybrzeżnymi na zasadach ekosystemowych („ecosystem-based management”. *Bałtycki Plan Działań HELCOM* Zmniejszenie ilości związków odżywczych w morzu do dopuszczalnych poziomów. *Strategia Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego* Zintegrowana polityka morska UE przyczyni się do opracowania i realizacji programu prac. <u>Uwaga 3: Czy ten zapis dotyczy połowów paszowych? W chwili obecnej procedowane</u>		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			jest rozporządzenie MGMiŻŚ regulujące tą kwestię. Projekty: zwalczenie nielegalnych połowów i na pełnym morzu, Uwaga 4: Zapis jest nie jasny : przegląd zwolnień z unijnych przepisów prawa pracy dla sektora przewozów morskich i rybołówstwa Będą prowadzone zdecydowane działania na rzecz odnowy zasobów rybnych, wymagające wiarygodnych danych naukowych i wzmocnienia wieloletniego planowania. Komisja podejmie działania gwarantujące, że wspólna polityka rybacka odzwierciedli podejście ekosystemowe strategii na rzecz środowiska morskiego i będzie zmierzać do wyeliminowania nielegalnych, nieraportowanych i nieuregulowanych połowów w wodach przybrzeżnych i na pełnym morzu. Zarządzanie zasobami ryb z zastosowaniem maksymalnie zrównoważonego odłowu		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			zapewni lepszą przyszłość europejskiej społeczności rybackiej i przyczyni się do bezpieczeństwa żywnościowego Europy; <u>Uwaga 5: Dane są nieaktualne, prośba o zweryfikowanie</u> „cel ten trzeba osiągnąć do 2015 r., zgodnie z międzynarodowymi zobowiązaniami.” <u>Uwaga 6: Akapit w całości do przeredagowania,</u> Aby zaspokoić rosnący światowy popyt na owoce morza należy rozwinąć akwakulturę w ramach regulacyjnych, które wspierają przedsiębiorczość oraz innowacje, a także zapewniają zgodność z wysokimi normami ekologicznymi i zdrowotnymi. *Zintegrowana polityka morska Unii Europejskiej "Niebieska Księga"* III. Dokumenty krajowe		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			W ramach działań przypisanych do JCW przybrzeżnych i przejściowych- prowadzenie kontrolowanego zarybiania - jednostka odpowiedzialna Okręgowy Inspektorat Rybołówstwa Morskiego *Projekt aktualizacji Planu gospodarowania wodami dla dorzecza Wisły* W ramach działań przypisanych do JCW przybrzeżnych i przejściowych- prowadzenie kontrolowanego zarybiania - jednostka odpowiedzialna Okręgowy Inspektorat Rybołówstwa Morskiego <u>Uwaga 7: Zgodnie z ustawą o rybołówstwie za zarybianie polskich obszarów morskich odpowiada minister właściwy do spraw rybołówstwa</u> *Projekt aktualizacji Planu gospodarowania wodami dla dorzecza Odry* Ochronę i zrównoważone korzystanie z zasobów naturalnych, w tym min. wód, gleb, bioróżnorodności, krajobrazu rolniczego, zasobów genetycznych w rolnictwie, leśnictwie i rybactwie		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020 Priorytet 1: promowanie zrównoważonego rybołówstwa oraz akwakultury W ramach priorytetu finansowane będą działania związane z: zaprzestaniem działalności połowowej, zmniejszeniem oddziaływania rybołówstwa na środowisko morskie, ochroną i odbudową morskiej bioróżnorodności biologicznej i ekosystemów morskich w kontekście zrównoważonej działalności połowowej (...), rozwojem akwakultury świadczącej usługi w zakresie ochrony środowiska. Priorytet 2: Innowacyjne i konkurencyjne rybołówstwo i akwakultura Wsparcie finansowe udzielone zostanie grupie realizującej m.in.: projekty innowacji w zakresie rybołówstwa morskiego i rybactwa śródlądowego, projekty innowacji służących ochronie morskich zasobów biologicznych. W ramach działań przypisanych do JCW przybrzeżnych i przejściowych:		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
			- prowadzenie kontrolowanego zarybiania - jednostka odpowiedzialna OIRM *Projekt aktualizacji Programu wodno-środowiskowego kraju* W ramach działań przypisanych do JCW przybrzeżnych i przejściowych- prowadzenie kontrolowanego zarybiania - jednostka odpowiedzialna OIRM *Projekt aktualizacji Planu gospodarowania wodami dla dorzecza Odry także dorzecza Regi, Parsęty, Wieprzy oraz pozostałych rzek uchodzących do Zalewu Szczecińskiego oraz do Morza Bałtyckiego na zachód od ujścia Słupi* <u>Uwaga 8. We fragmencie : W ramach działań przypisanych do JCW przybrzeżnych i przejściowych- prowadzenie kontrolowanego zarybiania - jednostka odpowiedzialna OIRM, należy uzupełnić treść o Ministra właściwego do spraw rybołówstwa</u>		

Lp.	Źródło uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Treść uwagi	Uwagę przekazano do / data	Szczegółowe uzasadnienie (odpowiedź zespołu KPOWM)
254	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	KPOWM, Rozdział 3.3 Karta cechy 3. Dział 3 , str. 82. We fragmencie: „Mają również wspierać innowacyjne projekty (np. zastępowanie sieci rybackich bardziej selektywnymi narzędziami w celu ograniczenia odrzutów) oraz rozwój nowych technologii, które mogłyby (…)” Słowo „odrzutów” zamienić „przyłowu”	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona**
255	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	KPOWM, Rozdział 3.3 Karta cechy 3. Dział 5 . Prośba o przeredagowanie całego zdania: „Działania będą oddziaływały przede wszystkim poprzez ograniczenie ilości ryb usuwanych z każdego stada, zapewniając w ten sposób, że śmiertelność połowowa zostanie obniżona do poziomu lub poniżej wartości celowej MSY”	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona**
256	elektronicznie	**Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej** **Departament Rybołówstwa**	KPOWM, Rozdział 3.3 Karta cechy 3 Sugerujemy przeredagowanie gdyż zgodnie z ustawą o rybołówstwie za zarybianie polskich obszarów morskich odpowiada minister właściwy do spraw rybołówstwa.	Zespół projektu KPOWM 08.04.2016	**Uwaga uwzględniona** Informacja pochodziła z ostatniej wersji projektu aPGW. Dane zostały zweryfikowane i skorygowane w obu dokumentach.